

HİTİT
ÜNİVERSİTESİ

**II. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ**

**IInd HITIT INTERNATIONAL CONGRESS
ON SECURITY STUDIES**

**BİLDİRİ KİTABI
TAM VE ÖZET METİNLER**

**PROCEEDINGS BOOK
FULL TEXTS AND ABSTRACTS**

9-11 Aralık / December 2022

ÇEVİRİMİÇİ / ONLINE

**II. ULUSLARARASI HITİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ**

9-11 Aralık 2022

**IInd HITIT INTERNATIONAL
CONGRESS**

ON

SECURITY STUDIES

9-11 DECEMBER 2022

BİLDİRİ KİTABI:

TAM VE ÖZET METİNLER

PROCEEDINGS BOOK:

FULL TEXTS AND ABSTRACTS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

II. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ BİLDİRİ
KİTABI: TAM VE ÖZET METİNLER

ARALIK 2022

ISBN – NO: 978-605-5244-27-9

Not: Bildiri kitabında yayımlanan çalışmalardan, kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir. Çalışmaların tüm sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KONGRE KURULLARI / COMMITTEES

Kongre Düzenleme ve Yürütme Kurulu / Organizing Committee Members

Doç. Dr. Sami KİRAZ (Hitit Üniversitesi)
(Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Nail ELHAN (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Murat TOMAN (Hitit Üniversitesi)

Öğr. Gör. Talip KANALGA (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Onur TETİK (Hitit Üniversitesi)

Arş. Gör. Dilek KÜÇÜKBOZ KARAFİL
(Hitit Üniversitesi)

Sekreteryä / Secretariat

Alperen ÖNAL

Elif Nur ŞAHİN

Ceyda KURT

Mustafa Melih AKBULUT

Çiğdem ÇETİN

Akademik Hakemler Listesi / List of Academic Reviewers

Doç. Dr. Sami KİRAZ (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gökberk YÜCEL (Amasya Üniversitesi)

Doç. Dr. Buğra SARI (Mersin Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ALBAYRAK
(Kırklareli Üniversitesi)

Doç. Dr. Murat TINAS (Polis Akademisi)

Dr. Başar ŞİRİN (İzmir Ekonomi Üniversitesi)

Doç. Dr. Murat ÜLGÜL (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Öğr. Gör. Talip KANALGA
(Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr. Ömer ATAGENÇ (Kırklareli Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Anıl VAREL (Hitit Üniversitesi)

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kongre Bilim ve Danışma Kurulu / Scientific and Advisory Board

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. İsmail YILDIRIM (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Anoush Ehteshami (Durham University)	Doç. Dr. Joseph UGRAS (La Salle Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih DUMAN (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Murat TINAS (Polis Akademisi)
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)	Doç. Dr. Ömer ATAGENÇ (Kırklareli Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR (Yıldız Teknik Üniversitesi)	Doç. Dr. Sedef EYLEMER (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Prof. Dr. Metin UÇAR (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Veysel DİNLER (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Muqtedar KHAN (University of Delaware)	Doç. Dr. Emre OZAN (Kırklareli Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Serkan TAFLIOĞLU (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)	Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Sabiha KILIÇ (Hitit Üniversitesi)	Dr. Öğr. Üyesi Anıl VAREL (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)	Dr. Öğr. Üyesi Emmanuel BALOGUN (Skidmore College)
Prof. Dr. Taha Bahadır SARAÇ (Hitit Üniversitesi)	Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ERYÜCEL (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)	Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ALBAYRAK (Kırklareli Üniversitesi)
Prof. Dr. Yaprak GÜRSOY (London School of Economics)	Dr. Öğr. Üyesi Recep AYDIN (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr. Ayşen Satır REYHAN (Hitit Üniversitesi)	Dr. Öğr. Üyesi Rudabeh SHAHID (New College of Florida)
Doç. Dr. Buğra SARI (Mersin Üniversitesi)	Dr. Başar ŞİRİN (İzmir Ekonomi Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatih Fuat TUNCER (İstanbul Gelişim Üniversitesi)	Dr. Jacopo Scita (Bourse & Bazaar Foundation)

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Dr. Matteo CAPASSO (European
University Institute)

Dr. R. Caner SAYAN (Cranfield
Üniversitesi)

Dr. Mesut Karakoç (University of
Delaware)

Dr. Savaş ÜNLÜ (T.C. Göç İdaresi
Başkanı)

Dr. Muwafaq Adil OMAR (Salahaddin
University-Erbil)

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Değerli Okurlar,

Üniversitemiz Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'ni 9-11 Aralık 2022 tarihleri arasında tamamlamış bulunmaktayız. “Değişen Küresel Güvenlik Mimarisi: Yeni Tehditler, Aktörler, Roller ve Uluslararası Kurumsal Yapılanma” temasıyla düzenlenen kongrede 156 katılımcı, 8'i Tematik oturum ve 23'ü genel içerikli oturum olmak üzere toplam 31 oturumda bildirilerini interaktif bir şekilde sunmuştur. Ülkemizin pek çok saygın kuruluşundan öğretim üyesi ve araştırmacıların yanı sıra yurtdışından davetli konuşmacı ve tebliğ sahipleri, bilimsel ve tematik oturumlarla kongremize önemli katkılar sağlamıştır.

Dinamik yapısı ile her geçen gün farklı boyutların dâhil edildiği bir alan olarak güvenlik çalışmaları disiplin içindeki ve uluslararası politikadaki değişikliklerden etkilenmek suretiyle yeni soru ve sorunlarla yüzleşmektedir. İçinde bulunduğumuz dönem itibarıyla soru ve sorunların her geçen gün çeşitlendiği ve karmaşıklaştığı bir evrede başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşların bu yeni hale yönelik yaklaşımları, ürettikleri politikaları ve yeterlilik/yetersizlikleri bu kurumlar üzerinden de incelemeler yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi bu bağlamda güvenlik çalışmalarında geleneksel ve güncel meselelerin tartışıldığı, alana yön verecek yeni bakış açılarının irdelendiği bir platform olma amacı taşımaktadır. Bu seneki özel temaya bağlı olarak başta uluslararası ve bölgesel kuruluşların yeni güvenlik mimarisindeki rolleri olmak üzere uluslararası güvenlik çalışmaları ile ilgili pek çok sorunun cevabını kitabımızda derlenen tebliğlerde bulacağınızı ümit ediyorum.

Hitit Üniversitesi ev sahipliğinde organize edilen kongrenin gerçekleştirilmesinde emeği geçen düzenleme kurulunda yer alan ve katkı sağlayan tüm çalışma arkadaşlarımı başarılı bir organizasyona imza atmalarından dolayı içtenlikle tebrik ederim. Ayrıca bilim ve danışma kurulları ile hakem kuruluna bu geniş kapsamlı etkinliğin sorunsuz bir şekilde yürütülmesindeki katkıları için teşekkürlerimi sunuyorum.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu kaynak eserin sizlere ulaşmasında katkıda bulunan herkese bir kez daha teşekkür eder, bildiri kitabımızın hafızalarda önemli bir yer edineceği inancıyla bilim dünyasına, insanlığa, ilimizin ve ülkemizin tanıtımına katkıda bulunması temennisiyle selam ve saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
Hitit Üniversitesi Rektörü

GCCRIS

II. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ

9-11 Aralık 2022

IInd HITIT INTERNATIONAL
CONGRESS

ON

SECURITY STUDIES

9-11 DECEMBER 2022

KONGRE PROGRAMI

CONGRESS PROGRAM

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9Aralık 2022 Cuma
10.30-12.00

Açılış Oturumu

Prof. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK Hitit Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Prof. Dr. Sabiha KILIÇ Hitit Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan V.

Doç. Dr. Sami KİRAZ Hitit Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

B. Elçi Yavuz Selim KIRAN Davetli Konuşmacı
T.C. Zagreb Büyükelçisi

Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR Davetli Konuşmacı
Yıldız Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölüm Başkanı

Ayşe Müge DEMİRAL Sunucu/Moderatör

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
14.00 – 15.45

1. SALON
1. OTURUM

TEMATİK OTURUM:
ELEŞTİREL GÜVENLİK VE TÜRKİYE

Oturum Başkanı: Dr. Berk ESEN – Dr. Başar BAYSAL

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Berk ESEN	Sabancı Üniversitesi	Güvenikleştirme ve Demokratik Gerileme İlişkisi: Türkiye Örneği
Dr. Başar BAYSAL	Ankara Bilim Üniversitesi	
Prof. Dr. Özlem TÜR	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Feminizm ve Uluslararası Güvenlik
Doç. Dr. Çiğdem AYDIN-KOYUNCU	Uludağ Üniversitesi	
Prof. Dr. Bahar RUMELİLİ	Koç Üniversitesi	Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm
Güneş UZUNOĞLU (Doktora Adayı)		
Dr. Cihan DİZDAROĞLU	Başkent Üniversitesi	Güvenikleştirme Çerçevesinden Türkiye-Yunanistan İlişkilerinin Analizi
Dr. Başar BAYSAL	Ankara Bilim Üniversitesi	

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
16.00 – 17.45

1. SALON
2. OTURUM

CENTER FOR FOREIGN POLICY AND PEACE RESEARCH
(CFPPR)
TEMATİK OTURUMU

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa Onur TETİK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Araştırmacı İlker KALIN	Bilkent Üniversitesi	The Power of Reputation Building: Why Governments Favor Some Terror Groups over Others
Dr. Çağlar KURÇ	Abdullah Gül Üniversitesi	The Effect of Defense Industrialization on Military Adaptation: Finding the Missing Link
Özgecan ESKİDUMAN (Doktora Adayı)	Hacettepe Üniversitesi	Strategies to Combat Hybrid Terrorist Organizations in the Light of Israel-Hezbollah Conflict
Buse DÜVEROĞLU (Doktora Adayı)	Bilkent Üniversitesi	Designation Process of Non-State Armed Actors: Threat Perception, Terrorism, and International Cooperation in Counterterrorism
Dr. Onur ERPUL		
Prof. Dr. Ersel AYDINLI	Bilkent Üniversitesi	The Anatomy of Terrorism Education in Turkey and the U.S
Dr. Efe TOKDEMİR		

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
18.00 – 19.30

1. SALON
3. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mesut KARAKOÇ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Öğr. Gör. Fikret BAYKALI	Milli Savunma Üniversitesi	New Threats and Risks in Cybersecurity: Emerging Disruptive Technologies
Dr. Begüm BURAK	Bağımsız Araştırmacı	Challenges to State Sovereignty in Cyberspace: Cyber Espionage and Cyber Terrorism
Dr. Mesut KARAKOÇ	University of Delaware	A Framework for Improving Cybersecurity Infrastructures in US State and Local Governments
Dr. Sayed Majed HOSSEINI	University of Tehran	Security in the New Era of Globalization; Transition from Hardware Security to Software Security Case Study (Middle East)

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
18.00 – 19.30

2. SALON
4. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Tolga BİLENER

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Seda Gözde TOKATLI	Ege Üniversitesi	Batı Karşısında Güçlenen Rusya ve Çin İttifakı'nın Dünü ve Bugünü
Emre ÇALIŞKAN Doç. Dr. İlhan ARAS	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Xi Jinping Döneminde Tek Çin Politikası ve Tayvan
Dr. Tolga BİLENER	Galatasaray Üniversitesi	Ukrayna Savaşı'ndan Çıkarılan Dersler Işığında Tayvan Sorunu
Dr. Anıl Çağlar ERKAN	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Enerji Süper Gücü Olma Yolunda Çin
Dr. Ferhat DURMAZ	Ankara Üniversitesi	Çin'in Güvenlik Politikası: Asya-Pasifik Özelinde Bir Analiz

ÖZEL OTURUM

İRAN: PROTESTS AND PROSPECTS

Davetli Konuşmacılar

Prof. Dr. Anoush EHTESHAMI
Durham University

Prof. Dr. Özlem TÜR
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Dr. Jacobo SCITA
Bourse and Bazaar Foundation

Moderatör
Dr. Mustafa Onur TETİK
Hitit Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Tarih: 9 Aralık 2022 Cuma
Saat : 20.00-22.00
Oturum Dili: İngilizce

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

10.00 – 11.30

1. SALON

5. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Yasin ATLIOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Yasin ATLIOĞLU	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye'nin Lübnan Siyasetinin SWOT Analizi (2011-2021)
Doç. Dr. Hasan ACAR	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Fırat Kalkanı Harekâtı Ekseninde Türkiye-Suriye İlişkilerinin Analizi
Ayaz ABDULLAYEV (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye-Rusya İlişkilerinin Yumuşak Güç Üzerinden Analizi
Arş. Gör. Yasin GÜLYÜZ (Doktora Adayı)	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Atatürk Dönemi Güvenlik Garantileri Sistemi ve Türkiye'nin İtalyan Tehdidi Algısında Dört Güç Pakti'nin Yeri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

10.00 – 11.30

2. SALON

6. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Cansu GÜLEÇ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Cansu GÜLEÇ	MEF Üniversitesi	A Post-Structuralist Approach to Security: An Analysis of NATO 2022 Strategic Concept
Mehmet Hanifi KAYA (Doktora Öğrencisi)	Beykent Üniversitesi	NATO ile İlgili Yapılan Çalışmalarda Trendler: ABD Merkezli Yayınlar Üzerine Bir İnceleme
Arş. Gör. Abdullah ÖZÇELİK (Doktora Adayı)	Sakarya Üniversitesi	
Arş. Gör. Berna AKBAY (Doktora Öğrencisi)	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Bir “Vahşi Kart” Olarak NATO’nun Gelecek Senaryosunda Küresel Pandemi
Arş. Gör. Furkan Sarper KÖSEOĞLU (Doktora Öğrencisi)	Galatasaray Üniversitesi	NATO 2030 Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik ve 2022 Strateji Belgesinden Küresel Güvenlik Ortamına Bir Bakış

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

12.00 – 13.45

1. SALON

7. OTURUM

TERÖRİZM ve RADİKALLEŞME ile MÜCADELE ARAŞTIRMA
MERKEZİ (TERAM)
TEMATİK OTURUMU

TÜRKİYE’NİN SINIR ÖTESİ ASKERİ HAREKÂTLARI

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Serhat ERKMEN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Prof. Dr. Serhat ERKMEN	Altınbaş Üniversitesi	Türkiye’nin Terörizmle Mücadelesi Politikasında Sınır Ötesi Operasyonlar: Irak ve Suriye Örnekleri
Erol Başaran BURAL	TERAM	Türkiye’nin Terörizmle Mücadelesinde Sosyal Medya İstihbaratının Kullanımına Yönelik Bir Araştırma: PKK Terör Örgütü Örnek Olay İncelemesi
Dr. Burak GÜNEŞ Simay Sultan DOĞAN (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyine Düzenlemiş Olduğu Askeri Operasyonların Kuvvet Kullanma Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi
Dr. Merve ÖNENLİ GÜVEN	TERAM	Asimetrik Savaş Konsepti Bağlamında Türkiye’nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Değerlendirilmesi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

12.00 – 13.30

2. SALON

8. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Uluslararası Politikada Beklenti Kuramı: Putin'in Ukrayna'ya Askeri Müdahale Kararı
Dr. Emrah KAYA	Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM)	Avrasya'nın Dönüşümünde Orta Koridor
Dr. Mehmet KURUM Arş. Gör. Şeyda ÖCAL ARSLAN	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Saldırgan Realizm Çerçevesinde Rusya'nın Yıpratma Savaşı Stratejisi: Maskirovka Doktrini
Dr. Aziz BALCI	Ankara Bilim Üniversitesi	Kutupluluk Tartışmaları Bağlamında Rusya'nın "Yakın Çevre" Politikası
Arş. Gör. Muhammet NEGİZ (Doktora Adayı) Arş. Gör. Nimet KALKAN (Doktora Adayı)	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Küresel Şirketlerin Yaptırımları Karşısında Rusya'nın Geliştirdiği Baş Etme Stratejileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

14.00 – 15.45

1. SALON

9. OTURUM

TEMATİK OTURUM:
İRAN'DA GÜNCEL GELİŞMELER

Oturum Başkanı: Dr. Orhan KARAOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Bayram SİNKAYA	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	İslam Cumhuriyetinde Dış Politika
Dr. Gülriz ŞEN	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Nükleer Anlaşma Sonrası İran Nükleer Krizi: Yeni Dinamikler, Olası Güzergahlar
Dr. Nail ELHAN	Hitit Üniversitesi	İran'ın Dış Politika Söyleminde Şiilik: Söylem, Pratik ve Sınırlılıklar
Dr. Azam AHMEDİ	İnönü Üniversitesi	İran'da Eğitim Sistemi ve Başörtüsünün Siyasallaşması
Dr. Mustafa Onur TETİK	Hitit Üniversitesi	Hangi "Milli Hükümet": İran'da Türkler, Kimliksel Rıza Üretimi ve Protestolar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

14.00 – 15.30

2. SALON

10. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Samet ZENGİNOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Samet ZENGİNOĞLU	Adıyaman Üniversitesi	Üç Kriz (İklim-Salgın-Savaş) ve Avrupa Birliği'nde Gıda Milliyetçiliğinin Geleceği
Dr. Erdal BAYAR		
Arş. Gör. Mehmet AKAR (Doktora Öğrencisi)	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Pandemi Sonrası Dönemde Dünya'da Gıda Güvenliği Sorunu
Göktuğ ÇALIŞKAN (Doktora Öğrencisi)	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Küresel Gıda Krizinin Afrika'ya Etkileri ve Afrika'da Gıda Güvensizliği: Sahel Örneği
Dr. İlke BEZEN TOZKOPARAN	Fırat Üniversitesi	Yeşil Kriminoloji Konusunu Çevresel Güvenlik Açısından İncelemek

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

16.00 – 17.45

1. SALON

11. OTURUM

ORTADOĞU, AVRASYA VE ASYA-PASİFİK ARAŞTIRMALARI
PLATFORMU (ODAP) TEMATİK OTURUMU:
KÜRESEL GÜVENLİK VE TÜRKİYE

Oturum Başkanı: Dr. Ali SEMİN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ali SEMİN	ODAP	NATO Perspektifinden Rusya-Ukrayna Savaşı
Dr. Filiz DEĞER	ODAP/Biruni Üniversitesi	İklim Değişikliği ile İlgili Göç ve Yerinden Edilme Bağlamında İnsan Güvenliği
Dr. Indira PHUTKARADZE	ODAP/Nişantaşı Üniversitesi	Rusya'nın Yakın Çevre Güvenlik Politikalarında 'Güney Osetya' Örneği
Arş. Gör. Elif Ezgi KELEŞ	ODAP/Nişantaşı Üniversitesi	
Gökhan ÖZBEK (Gazeteci)	ODAP/TGRT Haber	Yunanistan'daki ABD Üslerinin Jeopolitik Etkileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

16.00 – 17.30

2. SALON

12. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Kenan ŞAHİN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Kenan ŞAHİN	Milli Savunma Üniversitesi	Denizde Terörizme Karşı Uluslararası Tedbirler ve Devletlerarası İstihbarat
Arş. Gör. Yücel BAŞTAN (Doktora Adayı)	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Tallinn El Kitabında Siber Müdahale Kavramı ve Öneriler
Dr. Duhan KALKAN	Ankara/Kalecik Belediye Başkanı – Ankara Üniversitesi Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi	Bir İstihbarat Toplama Yöntemi Olarak Humint
Mehmet Alperen ÖNAL (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Dış Politika ve İstihbarat Bağlamında Örtülü Operasyonların İncelenmesi
Dr. Ali Taha KOÇ	T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi	Yeni Nesil Siber Tehditler ve Siber Güvenlik Yönetişimi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

16.00 – 17.30

3. SALON

13. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Cihan DİZDAROĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Alper EKMEKÇİOĞLU	Jandarma Genel Komutanlığı	Şiddetsiz Eylemlerde Ulus-Ötesi Sivil Aktörlerin Rolü
David Leonardo MORENO HERRERA (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Violence in Colombia: Historical Analysis of the Armed Conflict and the Peace Process
Arş. Gör. Cavit Emre AYTEKİN	Kafkas Üniversitesi	Uluslararası Barışı Çözmek İçin Kavramsal Bir Öneri: Barış İdeolojileri
Dr. Cihan DİZDAROĞLU	Başkent Üniversitesi	Kadın, Güvenlik ve Barış Gündemi: Kıbrıs Barış Sürecinde Kadınların Rolü
Doç. Dr. Ramin SADIK	Bayburt Üniversitesi	Karabağ Savaşı'ndan Sonra Avrupa Konseyi'nin, Ermenistan ve Azerbaycan Arasında Barışın Sağlanmasına Yönelik Girişimleri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

18.00 – 19.30

1.SALON

14. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Begüm ÇARDAK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Begüm ÇARDAK	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Güvenli Şehir Yaklaşımı ve Terör Saldırıları Sonrası Şehirlerin Güvenlikleştirilmesi
Arş. Gör. Burak ÖZER (Doktora Adayı)	Hitit Üniversitesi	Politik Psikoloji Bağlamında Terörizmin Psikolojisi
Dilvin ÖZEN (Doktora Adayı)	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	
Dr. Gökhan ÇAPAR	Kafkas Üniversitesi	21. Yüzyılda Devletlerin Değişen Ekonomi Politik Çıkarlarına Göre Vazgeçilebilen Bir Kavram Olarak İnsani Güvenlik
Dr. Burak ÇAKIRCA	Bursa Teknik Üniversitesi	Liderler Neden Yalan Söyler? Post-Truth Çağında Güvenlik
Gözde SÖĞÜTLÜ (Doktora Adayı)	İstanbul Üniversitesi	Askeri Savaş Alanının Dönüştürücü Oyuncusu Yapay Zeka Teknolojisi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

18.00 – 19.30

2. SALON

15. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Kerim SERT

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
İsmail Utku CANTÜRK (Doktora Adayı)		
Burcu TOPKAYA ŞENEREN (Doktora Öğrencisi)	Akdeniz Üniversitesi	A Post-Humanist Analysis of Climate Crisis
Doç. Dr. Senem ATVUR		
Dr. Burcu SARI KARADEMİR	Bilkent Üniversitesi	Purple Degrowth Approach to Human Security in the Face of the Climate and Care Crises
Dr. Hakan AKIN	Yüksek İhtisas Üniversitesi	An Investigation on the Effectiveness of Action-Oriented Academic Activities on Sustainable
Dr. Duygu ÖZTÜRK	İstanbul Medipol Üniversitesi	Environmental Security and Climate Change: Bodrum Institute Environment and Climate Change Summer School Research
Arş. Gör. Orçun DEMİR (Doktora Adayı)	TOBB Üniversitesi	
Dr. Kerim SERT	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Geopolitics of Energy and Its Impact On Environment and Climate

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

18.00 – 19.30

3. SALON

16. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Murat TOMAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Ayşe SALAR (Yüksek Lisans Öğrencisi)	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	Uzay Güvenliğinin Küresel Yansımaları
Dr. Burak Toygar HALİSTOPRAK	Antalya Bilim Üniversitesi	Afrika’da Askeri Darbelerin Geri Dönüşü: Sivil-Asker İlişkileri Kuramları Bağlamında Bir Değerlendirme
Dr. Murat TOMAN	Hitit Üniversitesi	Wilson’un Liberal Enternasyonlizm Fikrinin Amerikan Grand Stratejisi Bağlamında Analizi
Amon SHAKEMBA (Doktora Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Palestine-South Africa Relations

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

10.00 – 11.45

1. SALON

17. OTURUM

DIŞ POLİTİKADA KADINLAR İNİSİYATİFİ
TEMATİK OTURUMU

THE GLOBAL WOMEN, PEACE AND SECURITY (WPS) AGENDA
AND REGIONAL ORGANIZATIONS: POLICIES, PRACTICES, AND
PROSPECTS

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Zeynep ALEMDAR

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ayşegül GÖKALP KUTLU	Kocaeli Üniversitesi	ASEAN and the Women Peace and Security Agenda: What Lies Ahead?
Dr. Bilge ŞAHİN	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	The Contributions of the African Union to the Women, Peace and Security Landscape
Dr. Burcu ÖZDEMİR SARIGİL	Bilkent Üniversitesi	European Union and the Women Peace and Security Agenda: A Late Comer or Lead by Example?
Dr. Gizem BİLGİN AYTAÇ	İstanbul Üniversitesi	Women, Peace and Security Agenda Governance in NATO: Contributions and Challenges

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

10.00 – 11.30

2. SALON

18. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Çağla MAVRUK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Onur AĞKAYA	Bağımsız Araştırmacı	Uluslararası Güvenliğe Bir Tehdit Olarak Cartel De Nueva Generación De Jalisco: Paramiliter Yasadışı Psikoaktif Madde Ticareti Şebekeleriyle Mücadele Üzerine Eleştirel Bazı Notlar
Ömer ÇONA (Doktora Öğrencisi)	Milli Savunma Üniversitesi	Popüler Kültürde Teröre Karşı Savaşın Temsil ve Meşrulaştırma Biçimleri
Arş. Gör. İzzet KONCAGÜL (Doktora Adayı)	Milli Savunma Üniversitesi	Suicide Terrorism: A Conceptual, Historical and Methodical Overview
Dr. Çağla MAVRUK Dr. Ali GÖK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Gaziantep Üniversitesi	Understanding “Lone-Wolf Terrorism”: Actions and Motivation Sources
Öğr. Gör. Bora İYİAT	Amasya Üniversitesi	Harp Sahasının Yeni Aktörü Sihalar ve Harbin Regülasyonu

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

12.00 – 13.45

1. SALON

19. OTURUM

DİPLOMATİK İLİŞKİLER VE POLİTİK ARAŞTIRMALAR
MERKEZİ (DİPAM)
TEMATİK OTURUMU

BÖLGESEL İNİSİYATİFLER VE KÜRESEL GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Oturum Başkanı: Dr. Tolga SAKMAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Tolga SAKMAN	DİPAM	Çok Katmanlı Güvenlik Bölgesi Olarak Akdeniz: Avrupa'yı Korumak
Dr. Ahmet İŞCAN	DİPAM	Irak: “Şii Hilali”ndeki Çatlak ve Geleceği
Doç. Dr. Esra PAKİN ALBAYRAKOĞLU	DİPAM / Bahçeşehir Üniversitesi	Artıları ve Eksileriyle Körfez İşbirliği Konseyi ve Çatışma Yönetimi
Doç. Dr. Uğur Yasin ASAL	DİPAM / İstanbul Ticaret Üniversitesi	Karadeniz Jeopolitiğinin Küresel Güvenlik Üzerindeki Dönüştürücü Etkisi: 2008-2022

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

12.00 – 13.30

2. SALON

20. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Esra DİLEK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Esra DİLEK	Sabancı Üniversitesi	Türkiye ve Yunanistan Dış Politika Söyleminde ‘İyi Komşuluk’ Prensibi
Ferit MALKARA (Doktora Öğrencisi)	Milli Savunma Üniversitesi	Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Güvenliği Bağlamında Dörtlü Mücadele: Türkiye-KKTC-Yunanistan-GKRY
Ceyda KURT (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Türkiye’nin Doğu Akdeniz Politikasının Enerji Ticaretinde Merkez Olma Stratejisi Bağlamında İncelenmesi
Sami Orçun ERSAY (Doktora Adayı)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Turgut Özal’ın Kürt Meselesi Perspektifinin Evrimi: 1984-1993

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar
12.00 – 13.30

3. SALON
21. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Ahmet ATEŞ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Esra EROĞUZ (Doktora Adayı)	Ankara Üniversitesi	Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımının Rusya Müdahaleleri Üzerinden İncelenmesi
Ali Nihat ATTİLA (Doktora Adayı)	Hacettepe Üniversitesi	NATO'nun Rusya-Gürcistan Savaşına Tepkisi
Dr. Ahmet ATEŞ	İğdır Üniversitesi	Rusya Ukrayna Savaşının Muharip Devlet Dışı Aktörleri
Dr. Kahraman SÜVARİ	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Ukrayna-Rusya Savaşı: Çatışmanın Nükleer Boyutu
Dr. Erdal BAYAR		
Arş. Gör. Mehmet AKAR (Doktora Öğrencisi)	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Bir İlhak Gerekeçesi Olarak Nükleer Kapasite ve Nükleer Tehdit Söylemi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

14.00 – 15.30

1. SALON

22. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Muhammed Musa BUDAK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Muhammed Musa BUDAK	Gaziantep Üniversitesi	Labor Migration Policy Approaches: Examples of Canada and Australia
Ayşenur KIRILMAZ (Doktora Adayı)	Yıldız Teknik Üniversitesi	Modern Diasporaların Tanımlanmasında Alternatif Arayışlar: Barış ve Çatışma Süreçlerine Etkilerinin Güvenlikleştirme ve Güvenlikdışılaştırma Kavramları Üzerinden İncelenmesi
Pınar Ayşe GİDİŞ (Doktora Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Filistinli Sanatçıların Eserlerinde Filistin'den Zorunlu Göç Süreci ve Etkileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

14.00 – 15.30

2. SALON

23. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Nail ELHAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Orhan KARAOĞLU	Bağımsız Araştırmacı	Uluslararası Güvenlik Açısından Yabancı Savaşçılar Olgusu ve Şii Milisler
Dr. Ayşe ATAŞ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Ukrayna Savaşı'nın Rusya-İran İlişkilerine Etkileri
Arş. Gör. Simge PELİT (Doktora Öğrencisi)	İstinye Üniversitesi	Nuclear Journey of Iran and North Korea and the Attitudes of International Actors

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

14.00 – 15.30

3. SALON

24. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hatice YAZGAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Fulya AKGÜL DURAKÇAY	Dokuz Eylül Üniversitesi	Fransa ve Almanya’da Popülist Radikal Sağ Partilerin Avrupa Güvenliğine Bakışı: Rusya-Ukrayna Savaşı Üzerine Bir Değerlendirme
Doç. Dr. Hatice YAZGAN	Çankırı Karatekin Üniversitesi	“Disinformation” as a Challenge to European Security: European Union’s (EU) Response and Its Consequences in the Case of War on Ukraine
Onur GÜREL (Doktora Öğrencisi)	Bursa Uludağ Üniversitesi	2015–2020 Dönemi Avrupa Komisyonu Yıllık Aktivite Raporlarına Göre Düzensiz Göç-Güvenlik İlişkisinin Analizi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

16.00 – 17.30

1. SALON

25. OTURUM

ARKTİK GÜVENLİĞİ TEMATİK OTURUMU

Oturum Başkanı: Dr. Ebru CAYMAZ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ebru CAYMAZ	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	NATO'nun Arktik Bölgesi'nde Artan Varlığına Yönelik Eleştirel Bir Değerlendirme
Dr. Onur LİMON	Bağımsız Araştırmacı	Değişen Arktik Güvenliği ve Jeopolitiği
Öğr. Gör. Yeliz ALBAYRAK	İstanbul Aydın Üniversitesi	Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Arktik Bilim Diplomasisine Yansımaları
Dr. Adnan DAL	Fırat Üniversitesi	İklim Değişikliğinin Arktik Enerji Güvenliğine Yansımaları: Rusya'nın Yamal Sıvılaştırılmış Doğalgaz (LNG) Projesi Örneği

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

16.00 – 17.30

2. SALON

26. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Burak GÜNEŞ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Burak GÜNEŞ	Ahi Evran Üniversitesi	BM Kolektif Güvenlik Sisteminde Veto Hakkına Bir İstisna Olarak “Barış İçin Birleşme” Kararı
Dr. Emre KALAY	Trakya Üniversitesi	Ufukta Davetle Müdahale: Haiti
Dr. Yasin ÖZTÜRK	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Terör Suçlarının İadesini Bağlamında Devletin Uluslararası Sorumluluğu
Merve ZORLU (Doktora Öğrencisi)	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	SİHA Kullanımında Aktör Temelli İnsancıl Hukuk Sorunsalını ABD ve Türkiye Operasyonlarıyla Anlamak
Aylin KOCA (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Bursa Teknik Üniversitesi	KİK Ülkeleri Arasında Ekonomi, Siyaset, Rejim ve Dış İlişkiler Bağlamında Temel Benzerlik ve Farklar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

16.00 – 17.30

3. SALON

27. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Nasuh SOFUOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Nuri SALIK	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Syria's Security Policy under Bashar Al-Assad: Continuity and Change
Dr. Metin ÖZKAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Güvenikleştirme Teorisi Bağlamında Göç Fenomeni: Kale Avrupası Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme
Kadir Çağdaş CENGİZ (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Yaşar Üniversitesi	Syrian Conflict: Energy Security and Competing Interests of Global Powers
Dr. Nasuh SOFUOĞLU	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Ontological Insecurity on the EU's Periphery: Turkey's Anxiety over EU's non-Normative Involvement in Greece-Turkey Relations

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

18.00 – 20.00

1. SALON

28. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Murat KÖYLÜ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Murat KÖYLÜ	Çağ Üniversitesi	FETÖ/PDY'nin Ulusal ve Uluslararası Alandaki Teşkilatlanması ve Güvenlik Tehdidine Dönüşmesi
Çağatay BALCI (Doktora Adayı)	Milli Savunma Üniversitesi	Terör Örgütlerinin İstihbarat Stratejileri: PKK Örneği
Dr. Huriye YILDIRIM ÇİNAR	TASAM	Radikalleşme Ve Boko Haram Terör Örgütünün Üye Kazanma Yolları
Dr. Yunus KARAĞAÇ	Bağımsız Araştırmacı	Dini Motifli Terörizmin Yeniden Tezahürü: Radikal/Cihatçı Varyant Olarak IŞİD'in Kökeni ve Bugünü
Muharrem BAYRAK (Doktora Öğrencisi)	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Küreselleşme ve Terörizm İlişkisi: El Kaide ve IŞİD Terör Örgütlerine Dair Karşılaştırmalı Bir Analiz

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

18.00 – 19.30

2. SALON

29. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Ferhat Çağrı ARAS

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Arş. Gör. Ranuna İklime GÜN ALTUN (Doktora Öğrencisi)	Yozgat Bozok Üniversitesi	Hindistan'ın Nükleer Enerjiden Nükleer Silaha Evrilmesi
Dr. Süleyman TEMİZ	İğdir Üniversitesi	Malezya'da 1969 İsyanı ve Güvenlik Kaygısında Dönüşüm: Yeni Ekonomi Politikası Perspektifinden Bir Analiz
Dr. Burcu ERMEYDAN	Bağımsız Araştırmacı	Güneydoğu Asya'da Ekonomik Güvenlik
Dr. Ferhat Çağrı ARAS	Karadeniz Teknik Üniversitesi	QUAD'ın Hint-Pasifik'teki Siber Güvenlik Tehditleri ile Mücadeleye Etkileri
Duygu VAROL (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Kırıkkale Üniversitesi	Enerji Güvenliği Ekseninde Orta Asya'da Rusya ve Çin Rekabeti

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

18.00 – 19.30

3. SALON

30. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa COŞAR

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Arş. Gör. Muhammet NEGİZ (Doktora Adayı)	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Rusya-Ukrayna Savaşı: Türk Çokuluslu Şirketler İçin Fırsat ve Tehditler
Arş. Gör. Nimet KALKAN		
Tuğba ŞERBETÇİ (Doktora Öğrencisi)	Kırıkkale Üniversitesi	Rusya-Ukrayna Savaşı Ekseninde Yaşanan Göç Hareketliliğinin Türkiye Gayrimenkul Sektörüne Olası Etkileri
Öğr. Gör. Selin DİNÇER	Selçuk Üniversitesi	
Aydın UZ (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Dijital Fotoğraflar Üzerinde Orijinalliğin Araştırılması
Dr. Mustafa COŞAR		
Murat ERDOĞAN (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Siber Suçlarda Kişisel Verilerin Korunması Kanununun Etkisi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar
20.00- 21.30

1. SALON
31. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sami KIRAZ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Adem ÖZER	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Açlığın Bir Savaş Yöntemi Olarak Yasaklanması: BM Güvenlik Konseyi'nin 2417 Sayılı Kararı
Museyib SHİRALİYEV (Doktora Öğrencisi)	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Velayet-i Fakih Teorisine Göre İran Dış Politikası
Abdulğafur YILMAZ (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Avrupa Birliği Güvenliğinin Sağlanmasında NATO-Avrupa Ordusu İkilemi

**II. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ**

9-11 Aralık 2022

**IInd HITIT INTERNATIONAL
CONGRESS**

ON

SECURITY STUDIES

9-11 DECEMBER 2022

BİLDİRİ KİTABI:

TAM VE ÖZET METİNLER

PROCEEDINGS BOOK:

FULL TEXT AND ABSTRACTS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
14.00 – 15.45

1. SALON
1. OTURUM

TEMATİK OTURUM:
ELEŞTİREL GÜVENLİK VE TÜRKİYE

Oturum Başkanı: Dr. Berk ESEN – Dr. Başar BAYSAL

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Berk ESEN	Sabancı Üniversitesi	Güvenikleştirme ve Demokratik Gerileme İlişkisi: Türkiye Örneği
Dr. Başar BAYSAL	Ankara Bilim Üniversitesi	
Prof. Dr. Özlem TÜR	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Feminizm ve Uluslararası Güvenlik
Doç. Dr. Çiğdem AYDIN-KOYUNCU	Uludağ Üniversitesi	
Prof. Dr. Bahar RUMELİLİ	Koç Üniversitesi	Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm
Güneş UZUNOĞLU (Doktora Adayı)		
Dr. Cihan DİZDAROĞLU	Başkent Üniversitesi	Güvenikleştirme Çerçevesinden Türkiye-Yunanistan İlişkilerinin Analizi
Dr. Başar BAYSAL	Ankara Bilim Üniversitesi	

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

GÜVENLİKLEŞTİRME VE DEMOKRATİK GERİLEME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Berk ESEN

Dr. Öğr. Üyesi

Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal
Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

besen@sabanciuniv.edu

Başar BAYSAL

Dr. Öğr. Üyesi

Ankara Bilim Üniversitesi, İnsan ve
Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi Bölümü

basar.baysal@ankarabilim.edu.tr

Güvenlik ve özgürlük arasındaki dengenin hangi noktada bulunacağı uzun süredir devam eden bir tartışmadır. Eleştirel güvenlik çalışmaları güvenliğin negatif yönlerine atıfta bulunarak bu tartışmayı güncelle taşımıştır. Bu çalışmalarda politik elitlerin farklı çıkarlar için belli meseleleri nasıl güvenlik meselesi olarak inşa ettiklerini vurgulanmıştır. Güvenlikleştirme teorisine göre güvenlikleştirme süreci sonunda güvenlik alanına alınan meseleler hakkında kamuoyunda siyasi tartışma yürütme olanakları kısıtlanır. Ulusal güvenlik alanının parçası haline gelen bu konularda hükümetin takip ettiği politikalar adeta eleştirilemez bir boyut kazanır. Kamusal tartışma demokrasinin temellerinden biridir ve bu açıdan bakıldığında güvenlikleştirme aslında demokratik gerilemenin önünü açan bir süreç haline gelir. Bu çalışma güvenlik özgürlük ikilemini daha da somutlaştırarak demokratik gerileme ile güvenlikleştirme arasındaki ilişkiyi göstermeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda çalışmanın temel argümanı güvenlik ve demokrasi arasında birbirini besleyen çift yönlü bir ilişki mevcut olduğudur. Bir taraftan güvenlikleştirme bazı demokratik süreçlerin baypas edilmesini sağlayarak demokratik gerilemeye yol açarken, diğer taraftan demokratik rejimin gerilemesi güvenlikleştirme için uygun ortam hazırlamaktadır. Çalışmada Türkiye örnek vakası üzerinden demokratik gerileme ile güvenlikleştirme arasındaki çift yönlü ilişkinin siyasi dinamikleri nasıl etkilediği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlikleştirme, Demokratik Gerileme, Türkiye, Güvenlik Dışlaştırma, Demokrasi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

FEMİNİZM VE ULUSLARARASI GÜVENLİK

Özlem TÜR

Prof. Dr.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İİBF,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
tur@metu.edu.tr

Çiğdem AYDIN KOYUNCU

Doç. Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
cigdema@uludag.edu.tr

Feminizm, güvenlik çalışmaları alanında toplumsal cinsiyete yönelik ilgisizliğe meydan okumakta ve toplumsal cinsiyetin kavramsal ve normatif olarak uluslararası güvenliği incelemek için gerekli olduğunu ve bu nedenle, uluslararası siyasette kadınların varlığı veya uluslararası siyasetin toplumsal cinsiyetçi yapısı dikkate alınmadan doğru ve etik bir bilim üretilemeyeceğini belirtmektedir. Feminizm, uluslararası güvenlik alanının son derece maskülen bir doğaya sahip olduğunun altını çizerek uluslararası ilişkilerdeki (realizm çerçevesinde şekillenen) klasik güvenlik anlayışını şiddetli bir biçimde eleştirmekte, güvenliğin sadece askeri ve siyasi değil, kimlikle de ilişkili sosyal bir boyutunun bulunduğunu ve toplumsal cinsiyet rollerinin de güvenlikle ilgili analizlere dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Tüm diğer eleştirel yaklaşımlar gibi feminizm de güvenliğe yönelik daha farklı noktaları görmemizi sağlayan geniş bir bakış açısı ortaya koymaya çalışmakla aslında güvenliğin tanımını genişletme gayesi taşımaktadır. Bu çerçevede feminist güvenlik tanımı, sadece devlet güvenliği merkezli bir uluslararası güvenlik söyleminden ziyade, bireysel, toplumsal güvenliği de içeren, aynı zamanda güvenlik alanında kadının rol ve deneyimlerini de görünür kılan, şiddetin sadece doğrudan boyutunu değil yapısal boyutunu da analizlerine ekleyen, ekonomi, çevre, silahlanma, terör gibi farklı olgularda güvenliğin cinsiyetlendirilmiş doğasını ortaya çıkarmaya çalışan bir içeriğe sahiptir.

Feministlerin özellikle son 20 yılda ortaya koydukları analizler sadece söylemsel düzeyde eleştiriler olarak da kalmamış, aynı zamanda uluslararası örgütlerin düzenlemelerinde ve birçok devletin dış politikasında (İsveç, Kanada, Fransa, Meksika gibi) somutlaşmıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları, birçok eksikliğine, hatta son süreçte saptanan geri adımlar içermesine rağmen, kadınların güvenliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve kadınlar söz konusu olduğunda güvenlik alanına hakim olan sessizliğin kırıldığını ortaya koyması bağlamında son derece değerlidir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Kadın, Barış ve Güvenlik başlığındaki kararlarını feminist güvenlik yaklaşımları bağlamında incelediğimizde, bu kararların, kadınların güvenliğinin ve savaş-barış alanlarında görünürlüklerinin sağlanmasında önemli adımlar olduğu belirtilmelidir.

Bu çalışma kapsamında, öncelikle feminist güvenlik yaklaşımlarının üzerinde durdukları temel noktalara odaklanılacak ve şiddet, savaş, barış, silahlanma gibi güvenliğin ana başlıklarına yönelik söylemleri ele alınacaktır. Sonrasında, uluslararası güvenlik konusunda ana kurum olan Birleşmiş Milletler'in kadın, barış ve güvenlik ilişkisinde temel teşkil eden kararları ve bu kararların toplumsal cinsiyet ve kadın konularının uluslararası güvenlik alanında görünür kılınmasına yönelik etkileri analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Uluslararası Güvenlik, Birleşmiş Milletler, Savaş, Barış.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ONTOLOJİK GÜVEN(SİZ)LİK VE POPÜLİZM

Bahar RUMELİLİ

Prof. Dr.

Koç Üniversitesi, İİBF, Uluslararası

İlişkiler Bölümü,

brumelili@ku.edu.tr

Güneş UZUNOĞLU

Doktora Adayı

Koç Üniversitesi, İİBF, Uluslararası

İlişkiler Bölümü

guzunoglu16@ku.edu.tr

Ontolojik güvenlik kavramı popülist siyasetin yükselişini ve başarısını anlamakta farklı bir yaklaşım sunmaktadır. İstikrarlı bir öz-anlatıya duyulan ihtiyaçtan yola çıkan ontolojik güvenlik yaklaşımı, bireylerin, özellikle belirsizliğin arttığı ve öz-anlatıların sarsıldığı kriz dönemlerinde, ideolojik ve ahlaki kesinlik sunan siyaset tarzlarına yöneldiğine dikkat çeker. Ontolojik güvensizliğin arttığı geç modernite koşullarında, ontolojik güvenlik sağlama yetisi, siyasi başarının önemli bir unsuru haline gelmiştir.

Ontolojik güvenlik yaklaşımı, popülizm çalışmalarında egemen olan ekonomik güvensizlik ve kültürel tepki açıklamalarından ayrılarak popülizmi sadece var olan mağduriyetlerden nemalanan değil, aynı zamanda bu mağduriyetleri üreten bir siyaset tarzı olarak görür. Küreselleşme kaynaklı belirsizlik ve değişimin toplumlarda yarattığı sosyo-psikolojik etkilere vurgu yapar. İlk aşamada popülist siyaset, artan belirsizlik, öngörülemezlik ve değişim ortamının yarattığı genel kaygıyı belli krizlere dönüştürmektedir. Bu inşa edilen krizler bir yandan kaygıyı somut, anlaşılır ve önlenebilir sorunlara dönüştürmekte, öte yandan bu sorunlara hayati bir önem ve aciliyet kazandırmaktadır. İkinci aşamada ise krizler aracılığıyla yarattığı güvensizliği bastırmaya yarayacak rutinler, anlatılar ve politikalar geliştirmektedir. Diğer bir deyişle popülist siyaset, kendi siyaset tarzının arzını da talebini de kendi yaratmakta; çeşitli krizler inşa ederek genel olarak ideolojik ve ahlaki kesinliğe dayanan siyaset tarzlarının cazibesini artırmakta, öte yandan ürettiği elit/halk, yerli/yabancı zıtlıkları ile rakiplerine nazaran daha yüksek derecede kesinliğe sahip bir ideolojik çerçeve sunmaktadır.

Bu bölümde ontolojik güvenlik kavramı tanıtılacak ve popülizm literatürü içinde konumlandırılacaktır. Genel anlamda siyasi otoritenin ontolojik güvenlik sağlama işlevi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

vurgulandıktan sonra, ontolojik güvensizliğin popülist siyasete nasıl zemin sağladığı ve aynı zamanda popülist aktörler tarafından nasıl araçsallaştırıldığı detaylı olarak incelenecektir. Bölümün son kısmında kavram kısaca Türk siyasetine de uyarlanacaktır. AKP ve Erdoğan popülizminin yukarıda bahsedildiği şekilde iki aşamada ontolojik güven(siz)lik üzerinden siyasi başarı elde ettiği vurgulanacaktır. İlk aşamada, yoğun bir ‘güvenikleştirme’ stratejisi ile iç siyaset meseleleri sıklıkla ‘varoluşsal krizler’ olarak inşa edilmekte; ikinci aşamada ise bu krizlerin en etkin çözümünün kendi iktidarlarında gerçekleşeceğine dair bir güvence anlatısı sunulmaktadır. Bu şekilde Türkiye siyasetinde, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, popülizm giderek egemen bir siyaset şekli haline gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ontolojik Güven(siz)lik, Popülizm, Güvenlik, Türkiye, Mağduriyet Üretimi, Kaygı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

GÜVENLİKLEŞTİRME ÇERÇEVESİNDEN TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Cihan DİZDAROĞLU

Dr. Öğretim Üyesi

Başkent Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü
cihandizdaroglu@baskent.edu.tr

Başar BAYSAL

Dr. Öğretim Üyesi

Ankara Bilim Üniversitesi, İnsan ve
Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi Bölümü
basar.baysal@ankarabilim.edu.tr

Türk-Yunan ilişkileri tarihi incelendiğinde, belli dönemlerde haricinde ilişkilerin gerginlikler içeren bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu çalışma mevcut literatürden farklı olarak, Soğuk Savaş sonrası Türk-Yunan ilişkilerini “güvenlikleştirme” ve “güvenlik dışılaştırma” perspektifinden analiz etmektedir. Bu sunuş kapsamında Türk dış politikasında özellikle Yunanistan’la ilgili konuların siyasi elitler tarafından nasıl ele alındığı üç dönem içerisinde ele alınarak, bu dönemlerdeki iç politik dinamiklerin ikili ilişkilere nasıl etki ettiği üzerinde durulmaktadır. İlk dönem, iki ülke ilişkilerinde yaşanan sorunlara paralel olarak Türk dış politikasında güvenlikleştirmenin zirve yaptığı 1990’lı yıllardır. İncelenen ikinci dönem, Türkiye’de Avrupalılaşma stratejisine paralel olarak ortaya çıkan güvenlik dışılaştırma dönemidir. Bu dönem 1990’ların sonundan başlayarak Türk-Yunan ilişkileri özelinde 2016 yılına kadar devam etmiştir. Son dönem ise Türk dış politikasında güvenlikleştirici politikalara dönülen 2016 ve sonrasıdır. Bu dönemde, özellikle 15 Temmuz 2016’da gerçekleşen darbe girişimi sonrası oluşan iç politik gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan siyasi ortam ikili ilişkilerin yeniden güvenliğleşmesine zemin hazırlamış ve iç politikada değişen koalisyonların da etkisiyle güvenlik odaklı politikalar hız kazanmıştır. Bu çerçevede, ikili ilişkilerdeki güvenlikleştirici ve güvenlik dışılaştırıcı politikaların kısa zaman dilimleri içerisindeki değişimlerini göstererek hem güvenliğin inşa olmuş karakterini ortaya koymaya hem de güvenlikleştirme ve güvenlik dışılaştırma kararlarının siyasiliğine ışık tutmaya da çalışmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Kopenhag Okulu, Güvenlikleştirme, Türk-Yunan İlişkiler, İç Siyaset.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
16.00 – 17.45

1. SALON
2. OTURUM

CENTER FOR FOREIGN POLICY AND PEACE RESEARCH
(CFPPR)
TEMATİK OTURUMU

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa Onur TETİK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Araştırmacı İlker KALIN	Bilkent Üniversitesi	The Power of Reputation Building: Why Governments Favor Some Terror Groups over Others
Dr. Çağlar KURÇ	Abdullah Gül Üniversitesi	The Effect of Defense Industrialization on Military Adaptation: Finding the Missing Link
Özgecan ESKİDUMAN (Doktora Adayı)	Hacettepe Üniversitesi	Strategies to Combat Hybrid Terrorist Organizations in the Light of Israel-Hezbollah Conflict
Buse DÜVEROĞLU (Doktora Adayı)	Bilkent Üniversitesi	Designation Process of Non-State Armed Actors: Threat Perception, Terrorism, and International Cooperation in Counterterrorism
Dr. Onur ERPUL		
Prof. Dr. Ersel AYDINLI	Bilkent Üniversitesi	The Anatomy of Terrorism Education in Turkey and the U.S
Dr. Efe TOKDEMİR		

**THE POWER OF REPUTATION BUILDING: WHY GOVERNMENTS FAVOR
SOME TERROR GROUPS OVER OTHERS**

İlker KALIN

Researcher

Center for Foreign Policy and Peace Research

Why do some governments initiate talks with certain radicalized terror groups in civil conflict, while they or other governments resist talks with other groups or in certain contexts? Our knowledge on this admittedly complicated question so far has been limited by the general tendency to treat all terror groups alike in security research at large. Against this backdrop, we disaggregate groups employing terror tactics with respect to their positive and negative reputations within their own constituency, and we investigate the effect that their constituency reputations have on the initiation of negotiation during civil wars. We thus propose a cost-benefit calculus regarding governments and terror groups during such conflicts. Using data on domestic terror groups in civil conflicts from 1980 to 2005 and the initiation of talks between the warring parties, we find that these groups are more likely to be granted the opportunity to participate in negotiations when they develop positive constituency reputation among their followers, thus demonstrating or indicating greater staying power. We also find that negotiation is more likely with groups that invest in reputation-building strategies.

Keywords: Reputation-Building, Constituency, Negotiation, Domestic Terror Groups.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

THE EFFECT OF DEFENSE INDUSTRIALIZATION ON MILITARY ADAPTATION: FINDING THE MISSING LINK

Çağlar KURÇ

Assistant Professor

Abdullah Gül University

During peacetime, defense planning is fraught with uncertainties. These uncertainties involve identifying friends and foes, understanding the character of future war, and determining the timing of the next war (Toft and Imlay 2006, 1–2). The answers to these questions will determine not only the force posture and structure but also the defense procurement, which requires long lead times for complex weapon systems. The uncertainty increases because of constant changes in the threat environment, primarily due to technological innovations. This results in decreasing predictability in warfare. Increased uncertainty also increases the chances of surprises during a war. The problem of responding to the changes in the threat environment gets further complicated because armed forces find military-technical change inherently challenging to evaluate and fail to adapt. This raises a question: how do militaries effectively respond to surprises during a conflict and adapt to the new situation?

Marc DeVore argues that national defense industries can enable armed forces to respond better to technological shocks because close cooperation between military professionals and defense technologists facilitates understanding the specific problem that the armed forces face and finding a tailored solution (DeVore 2017). However, DeVore assumes that the existence of national defense industries would result in greater cooperation between the military and the industry. However, a close investigation of the Turkish case reveals that the relationship between the military and defense industry does not necessarily lead to close cooperation and increase the military's capability of adaptation. DeVore's casual mechanism omits a critical intervening variable, institutional structures, that could either hinder or foster the impact of national defense industries in military adaptation. Using the case of Turkey, this paper argues that Defense industries can enable military adaptation if there is a robust institutional structure

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

for cooperation and doctrine-making at the national level (directed toward nation-specific problems).

Keywords: Military Adaptation, Defense Industry, Warfare.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

STRATEGIES TO COMBAT HYBRID TERRORIST ORGANIZATIONS IN THE LIGHT OF ISRAEL-HEZBOLLAH CONFLICT

Özgecan ESKİDUMAN

Ph.D. Candidate

Hacettepe University

In general, terrorist organizations do not have the power and capacity to defeat a state in direct confrontation by using conventional means, so they prefer to fight on an asymmetrical ground to overcome the military superiority of the state in an indirect way and force states to respond in the same way. If the state responds by using the same methods, it can shake its ethical position, and this often puts them in an aggressive position since the state needs to maintain its moral standing and superiority in warfare at the same time. In that regard, the ongoing conflict between Israel and Hezbollah is an exemplary case. Israel's intervention in Lebanon in 1982 within the scope of the fight against the Palestine Liberation Organization led to the establishment of Hezbollah, and then the ongoing counterterrorism strategies based on the use of force led the organization to increase its sphere of influence in Lebanon. At this point, the aim of the study is to demonstrate that it is difficult to defeat hybrid terrorist organizations such as Hezbollah by solely applying counterterrorism policies based on the use of force. To this end, first, the structure of Hezbollah will be examined by using Boaz Ganor's hybrid terrorist organization structure, which characterizes the hybrid armed actors as having a military wing, political wing, and social wing. Counterterrorism policies based on the use of force only provide a solution against the military wing but may indirectly feed the other two wings. Then the study will continue by discussing what Israel has done so far for each wing, how these actions have resulted, and how it should shape its policies for more effective results. In this respect, by analysing the Hezbollah-Israel conflict as a case study using Ganor's hybrid terrorist organization model, this study concludes that traditional counterterrorism policies are not adequate to defeat hybrid terrorist organizations since they have multiple grounds to feed themselves. Combating such terrorist organizations requires multi-layered, well-defined, and long-term policies to penetrate each wing. Otherwise, short-term military measures will not go

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

further than indirectly feeding the main purpose of the terrorist organization, as was the case with Israel's intervention in Lebanon to combat Hezbollah.

Keywords: Israel, Hezbollah, Hybrid Terrorist Organizations, Counterterrorism Strategies, Security.

GCCRIS

**DESIGNATION PROCESS OF NON-STATE ARMED ACTORS: THREAT
PERCEPTION, TERRORISM, AND INTERNATIONAL COOPERATION IN
COUNTERTERRORISM**

Buse DÜVEROĞLU

Ph.D. Candidate

Bilkent University

Much of the predominant studies in terrorism literature has still focused on conceptualizing and measuring what is a terrorist group. However, these studies the states' role in understanding terrorism while trying to create typologies based on group character, abilities, and excesses. In fact, governments on the hand, legitimize imposing sanctions on non-state armed actors by publishing foreign terrorist organizations lists, on the other hand, they actually from the practical pillar of conceptualization of terror by labelling them. Nevertheless, the rationale behind the designation of violent actors remains unclear. This study develops arguments about how group and target country characteristics and political diffusion affect the creation of terrorist organization lists. The empirical study examines the hundreds of violent groups listed by the United Nations, European Union, United States, United Kingdom, India, Russia,

Australia, and Canada to reveal the differences and commonalities that have led governments and intergovernmental organizations to list terrorist organizations. The findings display that severity of attacks, group ideology and motivations and the proximity and relations of the target country with the listing government are the significant determinants affecting the armed group's being considered as terrorist organization. In addition, when the lists of countries are compared, it is also revealed that organizations with Islamist motivation are given more place and the effect of the policies of the United States on the other government's designation process.

Keywords: Non-State Armed Actors, Terrorism, Counterterrorism, International Security.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

THE ANATOMY OF TERRORISM EDUCATION IN TURKEY AND THE U.S.

Onur ERPUL

Researcher

Center for Foreign Policy
and Peace Research

Ersel AYDINLI

Professor

Bilkent University

Efe TOKDEMİR

Assistant Professor

Bilkent University

Why do successful academic practices fail to diffuse into other scholarly communities; why are some scholarly communities unable to innovate policy solutions? Nowhere are these questions of scholastic efficacy and policy innovation more pertinent than in terrorism education. This is because education plays a role in both the training of future counterterrorism practitioners but is also foundational to formulating the attitudes of college-educated individuals likely to influence the public discourse on national security and counterterrorism policy. Contending that there can be no effective counterterrorism policy without effective counterterrorism education, we sought to examine terrorism education in countries facing protracted conflicts with terrorist groups. To this end, we compare undergraduate terrorism education in top-ranked Turkish and US universities based on their syllabi design, particularly assigned readings. We argue that academic communities in the global south establish a dependent relationship with their broader global disciplinary contexts, generally opting to engage with the discipline's mainstream theoretical canon at the expense of engaging with practical ideas and offering novel contributions. In what follows, we identify major trends in, and problems with, terrorism studies and pedagogy by way of crafting the Anatomy of Terrorism Education Database (ATED) to contextualize trends in US terrorism education versus terrorism education in Turkish universities.

Keywords: Terrorism Education, Pedagogy, Syllabus Studies.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
18.00 – 19.30

1. SALON
3. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mesut KARAKOÇ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Öğr. Gör. Fikret BAYKALI	Milli Savunma Üniversitesi	New Threats and Risks in Cybersecurity: Emerging Disruptive Technologies
Dr. Begüm BURAK	Bağımsız Araştırmacı	Challenges to State Sovereignty in Cyberspace: Cyber Espionage and Cyber Terrorism
Dr. Mesut KARAKOÇ	University of Delaware	A Framework for Improving Cybersecurity Infrastructures in US State and Local Governments
Dr. Sayed Majed HOSSEINI	University of Tehran	Security in the New Era of Globalization; Transition from Hardware Security to Software Security Case Study (Middle East)

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NEW THREATS AND RISKS IN CYBERSECURITY: EMERGING DISRUPTIVE TECHNOLOGIES

Fikret BAYKALI

Instructor

National Defence University / Alparslan Defence Science and National Security Institute
Security Research Department

fbaykali@kho.msu.edu.tr

Technological development and innovation have been crucial in determining the direction of humanity. Technology's impacts are undeniably seen in every change and evolution. Dependence on technology devised by humanity is an entirely different phenomenon. On the other hand, technical "development" has not taken a straight path. Research in physics has assisted us in exploring and comprehending our environment and space. Many technological innovations have entered our lives as a result of this research. At the same time, this research led to the discovery of the atomic bomb and thus irreversibly changed human history. Technological progress is a relative and unpredictable *pharmakon*. Technology has made our lives simpler, but it has also rendered other people's lives uninhabitable. Nowadays, Colonialism is repeated in the battle of countries for technological hegemony, perhaps not by stealing the Subaltern's voice but by failing to listen to the Subaltern.

The fact that technology has a social equivalent is connected to the manufacturing of consent. This social consent cannot be achieved in the absence of political and economic contributions. However, when it involves technological developments in military security, securitization is more natural and consent is easier to get. For example, *autonomous weapons*, *artificial intelligence*, and the *internet of things* are keywords for technological developments that will be widely discussed in the near future, and their application in the military industry will progressively rise. There is currently no regulation in this area. Regulation efforts are also essentially power politics between nations. Technological instruments and technological developments have a direct impact on countries' defense policies and military doctrines. For a

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

peaceful Cyberspace, technological developments must be regarded not only as part of grand strategy but also as humanity's collective heritage. It is alarming to think that new technologies, such as disruptive technologies, could be future battles to take place everywhere and at any time, without the necessity of a physical battlefield. Emerging disruptive technologies will not only create global competitiveness but will even trigger war. They will also endanger social life by having a direct impact on national policy. Increasing unemployment people and immigration are only two such examples.

This study analyzes how disruptive technological developments may be catastrophic from a military perspective. These days, national armies and mobilization do not appear to be entirely conventional forces. The appetite for the use of autonomous weapon systems is growing. As a research method, the study prefers to be descriptive. The study is limited to how disruptive technologies in military technology evolve in Cyberspace. The study's research themes do not include actual conventional threats. The functions of disruptive technologies in information control and power asymmetry are important topics of discussion. The main purpose of this study is to discuss the role of new emerging disruptive technologies in war and peace in cyberspace.

Keywords: Cyberspace, Cybersecurity, Cyberpeace, Emerging Disruptive Technologies, Military Technologies.

Bibliography

Adner, R. ve Zemsky, P. (2005). Disruptive Technologies and the Emergence of Competition. *RAND Journal of Economics*, 229-254.

Armstrong, P. (2017). *Disruptive Technologies: Understand, Evaluate, Respond*. Kogan Page Publishers.

Bassler, C., Kouretsos, P. ve Schramm, H. (2020). *Frameworks for Assessing the Military Implications of Emerging and Disruptive Technologies*. NATO.

Evans, N., Ralston, B. ve Broderick, A. (2009). Strategic Thinking About Disruptive Technologies. *Strategy & Leadership*.

Harry, C. ve Gallagher, N. (2018). Classifying Cyber Events. *Journal of Information Warfare*, 17(3), 17-31.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Katyal, N. (2013). Disruptive Technologies and the Law. *Geo. LJ*, 102, 1685.

Kosal, M. E. (2020). *Disruptive and Game Changing Technologies in Modern Warfare*. Springer International Publishing.

Lele, A. (2019). *Disruptive Technologies for the Militaries and Security*, Springer.

Lewallen, J. (2021). Emerging Technologies and Problem Definition Uncertainty: The Case of Cybersecurity. *Regulation & Governance*, 15(4), 1035-1052.

Majumdar, D., Banerji, P. K., ve Chakrabarti, S. (2018). Disruptive Technology and Disruptive Innovation: Ignore at Your Peril!. *Technology Analysis & Strategic Management*, 30(11), 1247-1255.

Malnar, D. ve Olujić, J. (2019). The Security Challenge of Disruptive Technologies. *Annals of Disaster Risk Sciences: ADRS*, 2(1-2), 37-47.

Mitchell, I. I. ve Samuel, T. (2009). *Identifying Disruptive Technologies Facing the United States in the Next 20 Years*. Army Command and General Staff Coll Fort Leavenworth Ks.

Nye, J. S. (2011). Nuclear Lessons for Cyber Security. *Strategic Studies Quarterly*, 5(4), 18-38.

Nye, J. S., Jr. (2010). *Cyber Power*. Harvard University.

Pierce, T. (2004). *Warfighting and Disruptive Technologies: Disguising Innovation*. Routledge.

Plăviciosu, I. A. (2021). Emerging and Disruptive Technologies. *Land Forces Academy Review*, 26(4), 377-382.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

CHALLENGES TO STATE SOVEREIGNTY IN CYBERSPACE: CYBER ESPIONAGE AND CYBER TERRORISM

Begüm BURAK

Dr.

Independent Researcher

begumburak1984@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0071-7330

State sovereignty has been facing various challenges in contemporary world. These challenges vary depending on the nature of the threats posed. For several decades, waves of irregular migration, trans-boundary crimes, and multi-national corporations' illegal activities have been among the threats posed against state sovereignty. These threats can be seen as a consequence of globalization. In addition to the impact of globalization, the rapid advancement of technology also has a major impact on state sovereignty. Technological advancements have changed the nature of the threats posed against state sovereignty while empowering the importance of Internet usage. This has ultimately paved the way for the rise of digitalization of governance and state affairs in both national and international levels. The Coronavirus pandemic has triggered this digitalization further and as an outcome of social distancing measures adopted during the pandemic, online education and online meetings have undisputedly enhanced a more Internet-based lifestyle. Amid these developments, it is observed that the threats against state sovereignty have become much more diversified. The growing significance of Internet-based interactions makes it hard for the nation-states to exercise sovereignty in cyberspace. Cyberspace is characterized as a domain that transcends physical space. It can be argued that this extra-territorial structure of cyberspace makes it immune to state sovereignty and resistant to international law. Based on this argument, this study is an attempt to analyze the challenges posed against state sovereignty in cyberspace. The main objective of this study is two-fold: firstly, it aims to focus on the two major threats for state sovereignty known as cyber espionage and cyber terrorism; secondly, it aims to focus on how

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

these threats can be coped with and what specific strategies and legal mechanisms are required for regulating cyberspace to enhance state sovereignty. The cases such as WikiLeaks Incident reveal that even super powers like United States does not have full sovereignty in cyberspace. The risks and dangers against state sovereignty in cyberspace are quite critical because the issue of state sovereignty in cyberspace raises key questions about the need to regulate the cyberspace for many actors including nation-states, multinational corporations and international organizations.

Keywords: Cyberspace, Cybersecurity, Cyber Espionage, Cyber Terrorism, State Sovereignty.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

A FRAMEWORK FOR IMPROVING CYBERSECURITY INFRASTRUCTURES IN US STATE AND LOCAL GOVERNMENTS

Mesut KARAKOÇ

Dr., Lecturer

Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University, Faculty of Political Science,
Political Science and Public Administration

karakoc@udel.edu

We are living in the age of technology and the world is becoming more connected. This dynamic world breeds many needs, including cybersecurity protections. While the federal government focuses on large-scale solutions to cybersecurity challenges, state and local governments cannot wait for the federal government to provide all responses and solutions before taking action. For this reason, states must take precautions to minimize cyber attacks and create a secure cyberspace.

In this study, we examine barriers to addressing cybersecurity challenges in US state and local governments and discuss what types of strategies state and local governments should adopt to be most effective in enhancing cybersecurity. We examined the state of Maryland as a case study to explain these barriers. To provide empirical evidence for our argument, we analyzed data from interviews with IT and cybersecurity professionals. We concluded by presenting a framework for state and local government cybersecurity implementation and planning efforts drawn from guidance provided by the federal government and research institutes. We addressed three main questions:

1. What types of public management actions can be taken to help state and local government leaders minimize and mitigate harm resulting from cyber threats?
2. How could previous public management efforts from different domains be applied to cybersecurity?
3. How can state and local governments adapt to the challenges cybersecurity present?

Keywords: State and Local Governments, Cybersecurity.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SECURITY IN THE NEW ERA OF GLOBALIZATION; TRANSITION FROM HARDWARE SECURITY TO SOFTWARE SECURITY , CASE STUDY (MIDDLE EAST)

Seyed Majid HOSSEİNİ

Assistant Professor of Political Science

University of Tehran

seeydmajiid@gmail.com

Abstract

Unlike the era of the bipolar system where threats were mostly national and security was defined at the national level, the process of globalization has led to the emergence of threats that are not only imagined in the national form. During the Cold War, international arrangements were also aimed at maintaining national security, and the security of citizens was carried out by protecting their lives against threats. Political phenomena undergo changes and transformations due to the dynamics of human phenomena affected by new global processes. The concept of security in political, economic, social dimensions, etc., which has a variable nature in the process of time, is one of the essential categories. Among the important issues that have been discussed in various forms since the beginning of the history of mankind until today and have affected individual and group actions in different dimensions and levels is the issue of security, and its dimensions have changed and evolved a lot over time. This article tries to answer the question of what security has experienced in the new, global paradigm with a descriptive-analytical method and using library sources. And how have these developments been in the Middle East?

The research results show that security has moved away from its classic hardware concept and is recognized in various dimensions of political, economic, social, environmental, etc. in accordance with the information society with examples close to soft power. These developments are well visible in the Middle East, so the concept of security in the Middle East

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

has entered the social arenas and has appeared at the individual, local and international levels under the influence of soft power.

Keywords: Globalization, Security, Regional Security, Middle East, Soft Security.

Introduction

The phenomenon of security in objective and subjective dimensions has played a significant role in the field of international relations, sociology, political science, and geopolitics, and it is not possible to understand global policies and geopolitical equations without referring to security issues at different geographical levels. The social science of security is considered a controversial concept in political philosophy and there is no comprehensive definition for it. Many researchers of international relations deal with a definition of security in which security means reducing threats to reach respectable values. Security is equal to the ability to remain at peace or to maintain peace in the political sense, and security and peace are linked to order and stability. Barry Buzan emphasized in the book "People, Governments, and Fear" that the issue of security is not only for governments and is related to all human communities. Buzan emphasized five components that influenced human societies. These five components include military, political, economic, social, and environmental components. The meaning of security in international relations is a term that refers to a situation in which the actions of a state to increase its security, including increasing military power or establishing political or military alliances with other states, can lead to similar actions by other states. As a response, this will lead to the production and increase of tensions as well as conflict; Activists consider these actions to be a security threat and react in a completely defensive manner and imagine that their peaceful intentions are clear to their neighbors as well. While this is not the case and the neighbors have different understandings and ideas and this situation also exists on the other side they increase their power to strengthen their defense and this cycle continues and as a result causes more insecurity.

Security has gradually changed with the various changes in the structure of the international system and globalization in different dimensions in social, political, cultural, economic, and communication fields. This transformation has occurred in three steps; The first step begins with the start of the nuclear arms race between the two superpowers who have looked at security from a military framework, which has been the dominant paradigm of

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

national security (the mid-50s to 80s), in this period security is only in its narrow sense. The reason why the Hobbesian realism approach was dominant was noticed. The second step started in the 80s under the title of international security paradigm along with the discourse of interdependence and the establishment of international regimes. In this period, realism was still the dominant approach, but to some extent, the previous assumptions of security had been adjusted and cooperation between governments was emphasized based on a set of principles, procedures, laws, and norms. Its difference from the previous definition in the first step is that cooperation between governments is emphasized and the level of security analysis moves from national to international. The third step, with the beginning of the collapse of the bipolar system, was expanded under the influence of the globalization of economy, politics, culture, and military issues, and in addition to the military field, it also includes non-military aspects and is interpreted in the form of global and network security. The concept of security in the new paradigm emphasizes not governments but people, and this is the difference in nature between the concepts of security in different dimensions. In fact, since the 1990s, security has gained a wide meaning. First, security was upgraded from the national level to the international level, and then it included the level of individuals as well. Then, security was removed from its military dimension and found a multi-dimensional concept in which economic, social, political, ecological, and human security appeared and added new concepts such as terrorism, the spread of mass weapons, and the environment. became. (Buzan and Hansen, 2009: 3) Security is one of the objectives and subjective categories that includes all political, social, economic, and cultural trends. Strategic goals cannot be achieved without security at different levels. Before the technological revolution and the product of the globalization process, security was more of a physical, objective, and hard power-based category, but with new phenomena and developments after the Cold War in political trends and the greater penetration of the media phenomenon, security is moving towards It is a dynamic, mental and soft phenomenon of change of direction. Pursuing security is affected by power, and political actors draw their security environment in the peripheral or international geography according to their power. Today, security based on hard power has lost its function to some extent, and sustainable security based on smart power is because actors simultaneously use their soft power and hard power to draw their security geography. The Middle East region as one of the geopolitical regions of the world has strategic importance in different dimensions, and knowing the nature

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

of security and its changes under the influence of globalization is effective in political equations. Tensions, sources, location, crossings, discourse conflicts, etc. have turned the Middle East into the heart of the land of security changes. This research, with the descriptive method of analysis and using library sources, seeks to analyze the issue of what are the changes in the concept of security in the Middle East region.

Theoretical Framework

The view of international relations theories on security: different theories are proposed in the study of international politics. Realism, neo-realism, institutional liberalism, classical liberalism, Copenhagen school, constructivism /structuralism, and post-positivism are prominent theories in security studies. Realists and neo-realists always pay attention to the role of power and the structure of the international system, liberals to the role of international institutions and organizations, and constructivists to mental aspects in addition to objective aspects of international relations. The realist approach is one of the few attitudes that security is its core and main foundation. Realists' security thinking is based on basic assumptions; It emphasizes the anarchy of the international system, of course, anarchy does not mean disorder, but it means that there is no superior authority to establish legal rules and procedures, countries inherently have a certain amount of military and offensive capabilities that are capable of harm. It gives them the ability to reach and possibly destroy each other. Countries can never be sure of the intentions of other competitors. Especially, no country can be sure that another country will not use its military capabilities against that country, the most basic motivation that drives governments is the motivation of survival, countries think about how to survive strategically, and they Basically, consider the beneficiary to be wise. (Dahshyar, 2012: 37). From the point of view of realists and neo-realists, international relations revolve around power and security in relations between governments. The problem with governments and their power is their insecurity due to the consequences of anarchy. In realism thought, power is the most important tool for providing security, and their evaluation begins with military power. According to realists, insecurity is the main issue, power is the most important tool, the government is the most important factor, and war is the most obvious manifestation of insecurity in the international arena. (Levy, 2005: 352-3). The aggressive narrative and interpretation of neo-realism believe that the nature of the international system leads to aggression and conflict. Security is a rare commodity that fuels international competition and security enigma among

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

countries and makes war more likely. Countries take offensive strategies to ensure their security, which naturally leads to the reaction of other countries and helps to intensify the insecurity and security puzzle. The defensive narrative of neo-realism against the offensive narrative of neo-realism is also growing. The overall distribution of power compared to the level and direction of threats is less important in the thought of this neo-realist group. Stephen Walt's "balance of threat" theory claims that countries do not react to threats, they react to their perception of the threat. The level of threat posed by a country depends not only on its overall power but also on its geographical proximity, power, and aggressive intentions. (Yazdanfam, 1386: 730). Unlike the realist order, which is based on security, the liberal order is based on freedom. Liberals, unlike realists, do not consider war as a reality of the international system, and in proving the lack of profit from war, they argue that the winner of the battlefield is constantly threatened by the long-term consequences of war.

Another important axis in the liberal security approach is the issue of opinions. Power politics is the result of opinions, and opinions frame the concept of security for actors, so there is always the possibility of changing the concept of security for a particular actor (Smith, 1995: 266-267). In contrast to the realism approach, the constructivist school emphasizes the role of culture, mentalities, social structure, identity, and common norms in cooperation and conflict in international relations. This is while the approach of realism and liberalism relies more on material factors. For example, Alexander Went, one of the theorists of the constructivist school, emphasizes historical myths, norms, and common identity. Constructivists believe that social processes have a decisive role in the behavior of governments in international politics. (Went, 2014: 295)

This approach emphasizes the importance of soft power instead of paying attention to the hard power of phenomena. Achieving security is only possible through this and emphasizing military security is not only costly but also a reason for insecurity and instability. Waltz, one of the theorists of neorealism, measures the performance of governments in the framework of their power and does not emphasize mental factors to achieve goals and interests. Constructivists believe that the source of security and insecurity is in the way actors think and look at phenomena and issues, especially interests and threats. They believe that no matter how inconsistent and heterogeneous the perceptions and mutual logic of the actors are towards the phenomena, the level of mistrust and conflict between them is greater and the governments

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

move more towards self-help and self-centeredness (Smith, 1995: 266-267). Despite this, the emphasis of these views on the government as a simple entity with no attention to social factors and attention to materialistic theoretical foundations, a one-dimensional view of the reference, subject, and method of providing security, caused these approaches to not be able to provide convincing answers to the issues and Give new security issues. The end of the Cold War and the increasing expansion of globalization in the last two decades have led to the design and development of new theories in international relations and security studies, which can be considered a new paradigm in security studies. The new paradigms, which are in the form of social theories or post-positivist theories, are different from traditional theories in ontological and epistemological issues. They reject the principles of positivist ontology and epistemology and consider cognition to be a social and intersubjective matter, which does not imply a material, objective, and external matter, but a socially constructed and intersubjective reality. Regarding security, they have a completely different view. According to their beliefs, the sources of human insecurity are far more extensive than those things that have been in the field of interests of strategic experts for a long time, so security should be recognized as a normative value and not an instrumental goal. (Yazdanfam, 1386: 746-745).

Comparison of regional security with national and international security: Nowadays, due to the recognition of the governments of countries in the international arena, national security is more important, but it should be noted that next to it, the concept of regional security and international security is at a larger level, which these three They complement each other and one is incomplete without the other. Today, the concept of regional security has become widespread in the literature of international relations alongside national security, because the security of any country cannot be considered without considering the patterns of security interdependence at the transnational levels. This concept of security is a collection of all the concepts and interpretations of national security that members of a regional system use at a particular time. This concept and interpretation are inversely mixed with the methods used by the governments of a region at a particular time to guarantee independence and deal with internal and external threats. A specific definition of regional security is stated that regional security is a security system based on which the constituent units of a region must implement specific rules and mechanisms according to their concerns and understanding and perception of threats to create and maintain their security. they do. The regional level, as opposed to the global

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

or national level, is where most successful post-1945 security arrangements have come from. Bari Bozan states in the book *People, Governments and Fear* that understanding national and international security patterns is not possible without a serious understanding of regional security interdependence patterns (Bozan, 1378: 184). Bozan considers regional security arrangements as a group of countries whose security issues and concerns are so interconnected that it is impossible to imagine their national security separately. To achieve a more realistic analysis of regional security, Bozan added the model of friendship and enmity of governments and proposed the theory of security complexes (Bozan, 2018: 234).

According to Bozan, any coherent regional approach to security should start with defining a clear boundary between the constituent elements of the regional level and elements from other levels. According to Bozan's theory, regional security is more important than a mere situation and more lasting than war or special confrontation. Regional security refers to the fact that there are important areas and sub-systems in the security relations of a set of countries whose geographical situation has placed them in proximity and connection. Most of the problems that the third world is facing are regional and can potentially be solved through regional solutions. Therefore, the region is an international subsystem, and as a result, regional security cannot be studied outside of the field of interaction between international systems and regional developments. Regional security at the regional level can be studied as common areas of member states and national security needs. Regional security at the international level is studied as a subset of the international security system. Based on that, none of the mentioned two levels alone can provide a comprehensive approach, and it seems that a combination of both is the best way to engage with the issue of security in different regions of the world. National security that oversees the national government and does not consider the security of other countries has a fundamental problem with it, as well as with the concept of global security, which assumes the existence of a common and universal definition of security and a common set of values, and rules. If it contains principles that do not exist yet, it is worthy of criticism (Taheibi, 2019: 12).

The involvement of great powers that may be outside the network may affect the security of the network at the systematic level. Big powers sometimes interfere to influence or consolidate their position in the network. This may also lead to regional conflicts and institutional tension, in this situation, more conflicts give way to alliances and cooperation

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

within the network. Security systems may also be transformed in this situation, for example, cooperative and common security gives way to hegemonic security or balance of power. When talking about the system, the network is considered more as a structure and not as active actors who are connected. (Kahler, 2009:24-25) Therefore, any insecurity at the system level may affect the structural security of the network. Any insecurity at this level can have consequences such as increasing regional conflicts, increasing the influence of powers outside the network, and ultimately tension between institutions.

Individual level and regional security: The individual level can in turn affect the security structure of the network due to its psychological effects. At this level, the role of various factors in a person's political behavior is investigated. Nevertheless, the impact of the media and especially social networks in creating people's opinions should not be neglected. These media can form or change the mentality of leaders. If these media are not under the control of the government, they may create mentalities that are not very satisfactory to the government and challenge it. Today, the advancement of technology and the spread of mass media have brought many changes in communication and various cultural, social, and political fields. In the meantime, the Internet, along with its other functions, on the one hand, increases people's political awareness and on the other hand, involves them in the political arena, and since there is rarely a public space for conversation, virtual space has become an arena for conversation. and its main feature is the dynamism of this space, which, due to the tools it provides to users, makes people better able to show their political tendencies. One of these spaces that have attracted a large audience is social networks. These networks have had a significant impact on the fruition of the Arab Spring in Middle East countries such as Egypt and Tunisia.

What is remarkable in these developments is the role of mass communication media and especially social networks such as Twitter and Facebook in informing and expanding these developments, which has made the role of these networks in creating and transforming people's mentality towards issues bold, and the structure And it has affected the security function. (Qassimi, 1391: 172-213).

National level and regional security: The national level refers to things that have economic, political, cultural, and social aspects, and sometimes these developments cause people to move against the central and legal government, and this movement may be temporary

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

and lead to conflict. . In general, it can be said that internal developments in some cases may lead to civil war. Internal developments reflect the key and main dimensions of political life, that is, the relationship between the rulers and the ruled. Rulers are responsible for formulating and implementing binding policies for society, and in contrast to the rule, they are responsible for obeying this set of rules. At the end of the 20th century and the beginning of the 21st century, rulers are facing problems that may involve their entire government. Economic poverty, government collapse, violence, and ethnic separatism, religious intolerance are among the problems that governments are facing. While the pressures on the government to solve these problems increase, political leaders may not have the necessary facilities and resources to meet the expectations of the warring groups. In this case, the risk of protest movements against the government increases every moment. The distribution of power as a basic component within the nation-state, domestic society, and the international scene determines the extent of internal developments and the achievement of political demands by protest movements. (Tarrow, 1994: 17-18).

Dimensions	Stakeholders	An explanatory theoretical approach	Period	Security type
Military (one-dimensional)	Government	Realist	1648-1980	National
Military-political (two-dimensional)	Government	Neo realist and realist	1900-1990	International
Civilian (multidimensional)	Institutions and individuals	Constructivism, postmodernism, feminism and etc	1990 onwards	Global

Findings

With the emergence of new technologies and tremendous changes in lifestyle and living conditions and changes in contemporary human biological patterns, some basic concepts in the field of social sciences have also changed. "Security" is one of these basic and key concepts that always need to be redefined due to the change in the type of human social relations. The

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

emergence of new international players, globalization, the impact of information and communication technology and electronic exchanges in the daily lives of people, the fading of geographical borders, etc., are among the variables that have led to the creation of extensive security links and networks between nations (Haqighi, 1388: 969). The concept of security is no longer limited to military issues based on hard power, as in the past, according to social and political developments in the world; Rather, the concept of security is changing from hardware security to software security under the influence of the new process of globalization, and its examples have appeared in societies. Next, the dimensions of security based on soft power in the Middle East will be examined.

Political security: Political security is one of the most important components of national security in all countries. Political security means that there is no threat against the stability and peace of the society, the political freedoms of individuals and parties, political structures and political activists, government officials, and the desired process of managing internal and external affairs. It is in political security that the administration of the country's affairs is done only based on national interests and by using legal methods and by a responsible government in the domestic and foreign arenas. Political security depends on solving the six crises of identity, participation, legitimacy, distribution, influence, and integration (Hafeznia, 2016: 462).

The indicators of the existence and expansion of political security in a country are:

- Institutionalization of political competitions in legal and legal fields based on interests and national covenant.
- Realization of public participation based on awareness of freedom and equality.
- Realizing social mobility and institutionalizing the principle of meritocracy.
- The government has comprehensive structural diversity and transparency of the national covenant.
- The desirability of governmental structures and their effectiveness.
- Efficiency and effectiveness are necessary to meet the needs of society.
- Reducing the gap between announced and applied policies.
- Creating a compromise between conflicting goals.
- Political sub-systems have relative independence (Mohammadi, 2013: 174-142).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Security is the most obvious political feature of modern political systems and the most important sign of political development in any country. Nevertheless, if the presentation of any model of political modernization does not consider the role and importance of democracy, it does not have the necessary capabilities to lead developing countries toward political development. In the Middle East region, democratization or the transition to democracy is one of the most important topics that have attracted the attention of political science thinkers, sociologists, and politicians since the past, especially after the September 11 incident and the Greater Middle East plan. Today, due to the phenomenon of globalization and the multiplicity of interactions between governments and human societies, the discourse of democracy is so embedded in the minds of the people of this region that it is not possible to openly oppose it, and even the most dictatorial countries, to avoid internal and external pressures, have attributed to democracy and call their country and government democratic. The recent movements that started in the Middle East and North Africa region from Tunisia and spread to Egypt, Libya, Yemen, Bahrain, and many other places; Once again, have turned the concern of political systems in the Middle East into a serious issue in this region. Under the influence of these developments, political security in the Middle East has become more prominent and the pressure of the society on the governments is evident. In the countries of the Middle East, governments can no longer easily ignore the political security of the people, and the pressure of the young generation and civil society has caused governance to move away from traditional and tribal ways. In the future, Middle Eastern governments will be forced to recognize political freedoms and provide political security for citizens, otherwise, they will lose their legitimacy. The developments that took place in the Arab countries of the Persian Gulf, Syria, and North African countries clearly show the formation of this soft dimension of security.

Economic security: Economic security dimensions are achieved when economic resources are protected against threats. Economic security is the new and important face of security in the contemporary world, which has attracted the attention of "security" theorists at all individual, social and national levels. Although this aspect of security has always existed in the history of human economic life in some way, in the context of "globalization" it has found new dimensions and features that have elevated its importance to the first rank among other dimensions (Seif, 2009). Economic security is created in the conditions that the gross national product enjoys increasing and sustainable growth, economic justice is realized in the society,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

and accountability and qualitative and quantitative improvement of people's lives are guaranteed. Economic security means that the people of the society have favorable income and economic conditions to meet their basic needs in terms of employment, livelihood, housing, clothing, education, health, and treatment. (Tahami, 1390: 87).

Problems such as widespread corruption, poor planning in the field of resource allocation, and the wastage of the country's capital in Middle Eastern economies indicate the existence of a gap between the government and citizens, as well as the existence of complex government control mechanisms over the economy. It seems that the economic adjustment programs in the countries of the region have increased the gap between the rich and the poor. Effective topics in the contemporary economy and politics of the Middle East are affected by oil and its income. In addition to oil, which is important to understand the political economy of the region, issues such as water and the conflicts surrounding it, import substitution, urbanization growth, and the weak economic performance of the region in global markets are also important. It has affected the entire economy of the region. The region's huge oil reserves (66% of the world's total reserves) have brought huge wealth to some of the countries in the region and have made them heavily dependent on oil; The region's relations with the West have also been mainly affected by the oil factor. Oil has made the countries of the region join the world trade system, and as a result, it has covered their fundamental weaknesses. Some Middle East countries have concluded that oil revenues alone cannot ensure the economic security of the society, so they have taken the integration of the international political economy and the economy based on production and free market to be able to better manage the economic system and distribution of power and wealth in the society (Afzali and others, 2019). In general, economic security in the Middle East region has been relatively established in some countries, such as the Western countries of the Middle East, relying on the single-product economy of oil, but it is not sustainable. Turkey and Israel have a more stable situation in this field.

Social security: Social security in any society means the existence of conditions in which the peace of mind and the security of the society about the health of the body, life, property, livelihood, dignity, education, housing, and all the material and spiritual values of all people and social groups are relatively The frameworks of the country's laws against threats has been established. Social security is also directly related to human development, achieving a better life and creating a suitable social environment in which human choices are legitimate and

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

expanded is one of the main goals of human development. The life expectancy index based on life expectancy at birth, the standard of living of society's people based on purchasing power and real per capita income, the literacy rate of adults, and the combined enrollment rate of students in all levels of education are among the important indicators of human development and social security. are considered (Tahami, 1390: 88). If the population of a country has a sense of belonging to vital values such as territorial integrity and political regime and strives to revive and promote national identity, there is social cohesion. But if different groups of the society lose their confidence in the health of the society and doubt the legitimacy of vital values relying on religious, religious and ethnic distinctions, then the social system of the society will be destroyed and the ground for civil war, intervention Externalization, mistrust, and securitization becomes normal issues. Social security means providing the necessary space and tools to express themselves and raise the opinion of different social groups such as women, youth, ethnic groups, and minorities, it is effective and important when it is accepted as an inevitable thing or a value. The desired social security is the confidence of society regarding normal developments and intentional movements related to its health and identity.

In the Middle East region, due to the weakness of human and social development, social security has various problems. Women's rights, poverty, class gap, addiction, dissatisfaction of ethnic and religious groups, identity-seeking, individualization of society, and weakening of the family's position, etc. are new examples of social security in the countries of the Middle East. Some of the countries in this region are witnessing a huge amount of social insecurity, such as removing identities, mistrust, addiction, contracting dangerous and deadly diseases, gangs of destruction and murder, theft, and so on. Statistics show that Middle Eastern countries are facing significant difficulties in identifying, creating, and developing social security. Although many of these insecurities are the result of the sociological and historical formation of the inhabitants of these countries, it seems that the entry into the new field of global relations and the possession of advanced technologies has reduced the government's social controls, as well as the type, extent, and impact of social damages and insecurities. has increased The main problem of the countries of this region is the youth of the population. In most, Middle East countries, more than half of the population is under 32 years old. This young context requires special needs and policies. Needs such as employment, education, physical education, migration and travel, proper recreation, social learning, and many other needs, have

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

uncontrollable security implications for governments. But the governments of this region usually do not have the necessary opportunity and power to deal with these vulnerabilities, and most of the concerns are directed at foreign military attacks and the violent overthrow of rival powers due to the dominance of realist understanding and the priority of security over the future

Cultural security: Cultural security is another dimension of national security in the present era and it means that the society's culture is formed from rational, realistic, constructive, fair, and dynamic components and conforms to the desired scientific criteria, and on the other hand, culture and cultural productions. Society should also be safe from threats and have an increasing trend and growth. Cultural factors in any society are usually general so that their acceptance or rejection takes place on a large scale without relying on specific arguments. An important point that should be considered in the category of cultural security; is that the developed countries and superior powers do not always use any means to confront the culture of third-world societies and cultural invasion against them, but in many cases, they change the values and beliefs of the people in the third world societies with soft power.

Geo culture is a different concept from geopolitics that focuses on culture rather than politics. Geo culture is a concept that refers to the imposition of cultural patterns by the nuclear powers on the surrounding and semi-peripheral countries to destroy their native cultures. In Wallachstein's idea of geoculture, in the new era, international conflicts no longer have only military dimensions, but also cultural and spiritual dimensions (Vaezhi, 2008: 33). Geoculture means giving importance to elements such as culture, language, ethnicity, and religion along with other geopolitical factors. According to Wallerstein, modern geopolitics is a combination of the concepts of classical geopolitics, geoeconomics, and geoculture. Therefore, culture is a symbol of the cultural policy of resistance that disrupts the cycles of the world system. According to such a definition of geoculture, its signs in identity-building, power of resistance, multilateralism, identity coalition and enemy-making can be considered. Therefore, the influential element in the power equation is related to new signs that are evaluated in the form of geoculture (Alidadi, 2018). The emergence of geoculture is the result of the rise of Samuel Huntington's 1970s ideas about the clash of civilizations in the United States of America.

At the beginning of the era of the influence of civilizational-cultural differences on the political formations of the world in new power competitions, the conceptualization of

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

geoculture was proposed (Mujtahedzadeh, 2011: 57). In general, today culture plays a role in national politics and international politics in various forms. Therefore, the theories of the clash of civilizations or the dialogue between civilizations reflect the role of culture in human relationships and the creation of patterns of war and enmity, or peace and friendship between them (Hafez Niya, 1396: 177).

Today, the category of culture and cultural influence has become one of the tools for weakening and strengthening countries, and the role of ethnic-religious groups in this aspect of politics is very prominent to weaken competitors among countries. The category of culture and identity has an impact on the relations between governments and has a decisive role in the modern world for establishing relations. The importance of culture and identity is such that in geopolitical competitions two economic categories and military movements may be interpreted in line with these competitions. Ethnic and religious violence in the post-Cold War era has become the most important bitter reality in many societies, including in the Middle East. In today's era, the prevalence and spread of identity conflicts in the Middle East have caused geopolitical discussions to take on a geocultural flavor to a significant extent, and international politics is mainly identity in nature. The Middle East has become the focal point of politics and identity conflicts among different regions of the world by devoting a quarter of the world's violence and ethnic and religious conflicts to itself (Sardarnia and others, 2015). Ethnic and religious violence in the Middle East, which has erupted more now than in the past, has a historical background of about a century. Two systemic crises, i.e. the crisis of political legitimacy and the crisis of identity, have historically been the main source of ethnic-religious violence and the lack of democratic behavior and instability in the region. Culture in the Middle East is an important element in political, economic, and social phenomena. Ethnic tensions are very prominent on the local, national and regional scales. Cultural influence is acting through soft power. In the Middle East, the three powers of Iran with the Shiite discourse and Iranian culture, Turkey with the discourse of Akhwanism and Turkish culture, and Saudi Arabia with the Salafi discourse are active and influencing each other's spheres of influence.

Military security: Military security in any society means that the country is safe from foreign military threats. A society can have military security in a situation where, in addition to having the necessary relative political, economic, scientific and technological, human capabilities, strategic depth, and strong leadership, the armed forces of that society also have

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

superior relative strength and combat power to respond to threats. have potential and actual existing military power against the country. In other words, to obtain military security, it is vital to acquire and develop factors of superior military power in tangible and intangible dimensions and superiority over enemies and rivals. Achieving these factors is possible only in the presence of capable leadership, a strong economy, advanced technology, suitable size, land and sufficient manpower, sanctions, and realistic and all-round strategic planning (Tahami, 2010: 91). One of the most important strategic pillars in the direction of securing national interests and promoting the national power of a country is the security model of the actions and reactions of the armed forces in the geography under influence. Military forces can play a unique role in promoting national power by using intelligent power and within the framework of established goals based on facts. To provide military security, military forces define their strategic depth under the influence of common mental ideas and historical and religious identity issues in their surrounding environment.

Due to its geostrategic position and its connecting role, the Middle East has always been affected by global and regional powers, which has influenced the military behavior of political activists. After the extensive changes and the effects of the collapse of the Taliban and Saddam Hussein, due to the ineffectiveness of the American and Western strategic plans and goals, these countries could not apply their perfect model. So that the geopolitical boundaries of the Middle East expanded and the regional powers got the opportunity to have a wide influence and a pivotal role in the developments of the region during the last two decades. Military security in the Middle East is moving towards informational and technological security, and military forces can no longer provide military security in societies as before. Today, military security is influenced by technological advances in the Middle East, and direct wars have changed to drone wars. Military security in the Middle East under the influence of the process of globalization alone cannot provide the security of societies, as a result, military security is being combined with mental and discourse issues in the Middle East. Changes in military security in the Middle East are influenced by military alliances, and due to the extent of economic relations, the security of part of the Persian Gulf countries is provided by the forces of world powers.

Environmental security: Today, the threats caused by the environment have put the national security of countries at risk more than in the past, and humans have played a devastating role in creating harmful changes and destroying the environment and ecosystem. In

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

the Middle East region, environmental security has become more important, focusing on the two categories of water and air pollution. Meanwhile, water resources are very important in drinking, industry, agriculture, and the environment of the countries of the region, and one of the sources of power generation to promote power. In national countries, water is considered. Water is one of the geopolitical elements in the space of competition and power, and countries that have sufficient water resources and the necessary rainfall, have more ability to organize the economic environment of their country, and also have more power in geopolitical equations compared to neighboring countries. Since rainfall is not uniform on the surface of the earth and follows an unbalanced distribution, therefore there is no similarity between the supply and demand of water resources. The political borders of most of the countries in the Middle East region are artificial and result from colonial policies and do not follow the natural geography of the regions. Therefore, the common watersheds as well as the common border rivers between the countries of the region have created a range of competition and conflict, and environmental security is under has made an impact

According to the importance of common geo-economic resources such as water, energy, mines, and communication routes, the political geographer Pieterhaguet believes that the borders and common resources in them, including water resources, have always been tempting and the main sources of geopolitical crises. the form that a clear example of this was Iraq's 8-year war against Iran over Arvand Roud's legal regime. The water crisis in the Middle East due to the increase in population and the development process as well as social changes caused by modernization based on consumerism culture has increased the water demand and this trend is increasing. Considering the arid and semi-arid climate of the region and the existing hydro-political challenges, the lack of water threatens this region so much that most thinkers in the field of international relations and geopolitics predict war and tension between countries in the future over access to resources. They know that water is centered in the Middle East. The countries of the region have turned to various methods and tools to control and exploit water resources to deal with the water shortage crisis and also to exploit this geopolitical element to increase the power of influence in political equations in front of other powers. Massive dam construction, transfer of water resources between basins, and desalination of salty water are among the measures that have been taken or are being taken in different countries of the Middle East to deal with the water crisis. In the discussions related to water policies and hydropolitics

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

in general, what causes conflict between countries is how countries exploit common waters and border rivers. Looking at water resources through the lens of power has caused the downstream countries in the Middle East region to lose their environmental security, a clear example of which is evident in Iraq and Syria.

Dust and air pollution are also examples of environmental security changes in the region. The environmental crisis in the Middle East has crossed political borders and affected all its regions. The drying up of the border rivers in Iraq has caused the vegetation to dry up and has caused air pollution in the entire region. Examining the development programs, management systems and cultural and political systems governing the Middle East countries shows that several factors have caused the instability of the environment there. In the development program of most of these countries, the environment has had a completely marginal position and still occupies a very small place. The prominent role of personalities and not structures and laws in environmental management, as well as the extensive power of the government in these countries and the weakness and inefficiency of environmental civil institutions, are other issues that have caused the lack of improvement and sustainability of the environment in the Middle East. As a result, It can be said that environmental security in the Middle East is completely unstable in the current situation (Ghazi, 2015).

Conclusion

Security has evolved by the change in political and social discourses and paradigms. Security in the new era has moved away from classical hardware dimensions and has become softer. In the Middle East, this conceptual evolution and example of security can be seen in different dimensions. Today, security in various social aspects is the most basic and key issue of human societies and it is mixed with soft power in various dimensions.

New developments in the global arena have caused the emergence of a new form of security in all countries, especially in the Middle East countries, so under the influence of globalization, the concept of security has undergone fundamental changes, from a military dimension based on hard power to a discursive and mental dimension based on soft power. has been In the environmental dimension, environmental issues in the Middle East have become an important and influential category in the concept of security and have the ability to transform insecurity centers in all countries. The actions of the Middle East countries in providing water

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

resources have involved other countries in the category of environmental security; Therefore, this aspect of security is extremely unstable. In the military aspect, the countries of the Middle East have concluded that military approaches alone do not provide security and have turned to informational and technological dimensions. In the political dimension, due to the existence of the information society, they have faced new issues and have to offer more political freedoms to societies. Economic security with the rentier economy and extensive government intervention in the economy of these countries is no longer an answer and they are forced to move towards a productive economy in the global economy. This new security discourse to ensure the economic security of societies has started from the Arab countries along the Persian Gulf and some countries such as Turkey have followed it. Social security has changed under the influence of social demands in the Middle East, women, identity and ethnic groups, and young people are demanding social freedoms and the government's serious attention to social issues. This dimension of security is linked to its cultural dimension in all Middle Eastern countries. , has made governments face serious challenges, and considering the developments in the Arab countries around the Persian Gulf and North Africa, it seems that a bright and promising horizon can be imagined for it.

Bibliography

Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear: an Agenda for International Security Studies*, Translate by M. Attarzadeh, Research Institute of Strategic Studies, Iran.

Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The evolution of international security studies*. Cambridge University Press.

Buzan, B.; Waeber, O. (2003). *Regions and Powers: the Structure of International Security*, Translate by Vali Kahramanpour, Research Institute of Strategic Studies, Iran.

Daheshiar, H. (2013). *Capability and Identity: Two Different Understandings of Security in International Relations*, *Journal of Political and International Approaches*, Volume:5, Issue: 1, pp.27- 53.

Dehshiri, M. at el. (2017). *The Effect of Regional Security on behavioral of Regional Security Complexes*, *Journal of World Politics*, Volume 6, Issue 1, pp.43-78.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ghasemi, F. (2012). A Step Toward Providing a New Theory of Regional Balance of Power, *Geopolitics*, Volume:8, Issue: 1, pp.172-213.

Ghazi, I; Malaee, A. (2017). Environmental Instability in the Middle East, Managerial and Cultural Challenges; A Case Study: of Iran, Turkey and Saudi Arabia, *Political Science Quarterly*, Volume 12, Issue 37, pp.121-144.

Hafeznia, M.R. (2006). Principles and Concepts of Geopolitics, Papoli Press, Iran: Mashhad.

Kahler Levy, J. S. (2005). *War and Peace*, London: Sage.

Kahler, M. (2009). *Networked Politics: Agency, Power and Governance*, Ithaca: Cornell University Press.

Katzenstein, P. J. (1997). *Network Power: Japan and Asia*, Ithaca and London: Cornell University Press.

Levy, J. S., & Thompson, W. R. (2005). Hegemonic threats and great-power balancing in Europe, 1495-1999. *Security Studies*, 14(1), 1-33.

Mirarab, Me. (2000). Half a Look at the Concept of Security, *Journal of Political Science*, Volume 3, Issue 9, pp.133-142.

Seif, A.M. (2009). The Concept of Economic Security, *The Afaq Security Quarterly*, Volume 3, Issue 9, pp.7-35.

Smith, S. (1995). *International Relations Theory Today*, Polity Press.

Tahzibi, K. A. (2021). Compilation & Validation of an Optimal Future Model of Security in International Council, *Journal of World Politics*, Volume 9, Issue 4, pp.7-32.

Tarrow, S.(1994). *Power in Movement: Collective Action, Social Movements and Politics*, Cambridge University Press.

Wendt, A. (2005). *Social Theory of International Politics*, (Trans). Moshirzadeh, H., the Institute for Political & International Studies, Iran: Tehran.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Yazdanfam, M. (2008). Developments in the Concept and Theories of International Security, Strategic Study Quarterly, Volume 10, Issue 38, pp.725-750.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

9 Aralık 2022 Cuma
18.00 – 19.30

2. SALON
4. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Tolga BİLENER

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Seda Gözde TOKATLI	Ege Üniversitesi	Batı Karşısında Güçlenen Rusya ve Çin İttifakı'nın Dünü ve Bugünü
Emre ÇALIŞKAN Doç. Dr. İlhan ARAS	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Xi Jinping Döneminde Tek Çin Politikası ve Tayvan
Dr. Tolga BİLENER	Galatasaray Üniversitesi	Ukrayna Savaşı'ndan Çıkarılan Dersler Işığında Tayvan Sorunu
Dr. Anıl Çağlar ERKAN	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Enerji Süper Gücü Olma Yolunda Çin
Dr. Ferhat DURMAZ	Ankara Üniversitesi	Çin'in Güvenlik Politikası: Asya-Pasifik Özelinde Bir Analiz

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

BATI KARŞISINDA GÜÇLENEN RUSYA-ÇİN İTTİFAKI'NIN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

Seda Gözde TOKATLI

Dr.Öğr.Görevlisi

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

sedagozde@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-1880-1338

Özet

Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu yapının sona ermesiyle ABD, sistem üzerindeki hakimiyetini ilan etmiştir. ABD hegemonyası altında inşa edilen tek kutuplu düzene yönelik Rusya ve Çin, çok kutuplu dünya savını geliştirmeye yönelik büyük bir çaba içerisine girmiştir. SSCB yerini Rusya Federasyonu'na bıraktıktan sonra Rusya ve Çin arasında artan dostluk ilişkisi, iyi komşuluk ve işbirliği anlaşmaları hız kazanmış, ABD'nin tek kutuplu dünya projesine karşı ortak bir duruş ortaya çıkmıştır. 11 Eylül siyasi krizi ve sonrasında ortaya çıkan 2008 ekonomik krizi, ABD'nin küresel yönetimini zayıflatırken, uluslararası piyasalar üzerindeki hakimiyetini de kaybetmesine yol açmıştır. 11 Eylül sonrasında Çin, ABD karşısında Rusya ile aynı cephede yer almış, 2008 ekonomik krizinden ise daha az hasar alarak sistem içerisindeki yükselişini devam ettirmiş ve bu durumu bir avantaja çevirmiştir. Batı ittifakı öncülüğünde inşa edilen kurumlar karşısında ortak hareket ederek alternatif oluşumlar inşa etmeye yönelen Rusya ve Çin, 2001 yılında ŞİÖ örgütü ve 2009 yılında BRICS'in kurulmasında lider rol oynamıştır. Çin Kuşak ve Yol Projesi (2003) kapsamında Rusya ile ekonomik, askeri ve kültürel alanlarda ortak projeler yürütmeye devam etmektedir.

ABD'nin Rusya ve Çin' yönelik artan karşıt politikaları, bu iki ülkenin ekonomik ve siyasi ilişkilerini derinleştirmeye yönelik girişimlerini arttırmalarına sebep olmuştur. Çin, Rusya'nın en büyük ticaret ortağı konumuna gelirken, Rusya'yı da petrol, gaz ve mineral kaynakları tedariki açısından kaynak ülke olarak görmeye başlamıştır. Rusya ve Çin'in kommunist ideoloji geçmişine sahip olmaları, Ukrayna ve Tayvan konusunda aynı görüş birliğine sahip olmaları ve her geçen gün artan ABD karşıtlığı, Rusya ve Çin arasındaki

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

yakınlaşmanın en önemli göstergelerindedir. Örneğin, Rusya ve Çin arasında savunma alanındaki işbirliği, enerji kaynakları ihracı konusunda Rusya'nın yürüttüğü ılımlı politikalar, Çin'in BMGK' deki Ukrayna'nın işgalini kınayan oylamada çekimser oyu, Pasifik kıtasında yürütülen ortak tatbikatlar, resmi düzeyde gerçekleşen ziyaretler ve çeşitli alanlardaki ortak bildirimler her iki ülkenin küresel zeminde kararlılıkla ortak hareket ettiğini göstermektedir. Ukrayna ve Tayvan politikaları bağlamında bu iki ülkenin izledikleri politikalar arasında önemli benzerliklerin bulunması, ABD'nin iktidarsızlığını kanıtlama ve geri çekilme sürecini hızlandırmayı amaçladığını da göstermektedir.

NATO tarafından ilan edilen NATO 2030 raporunda, Rusya'nın "stratejik zorluk" ve Çin'in ise "stratejik rakip" bir ülke olarak tanınması, Batı ittifakı içerisinde Rusya ve Çin'e yönelik artan güvenlik kaygılarını göstermektedir (NATO 2030, 2020). Çin'in sistem içerisindeki ekonomik yükselişi, artan dış yardımlar, yatırım politikaları ve ya mega projeleri ile ittifak ağını genişletmesi, piyasalar üzerinde artan hakimiyeti ABD karşısında bölgesel ve küresel anlamda yükselişini göstermektedir. Rusya'nın Kırım ilhakı ve Ukrayna topraklarına yönelik saldırısı karşısında, Batı ittifakı içerisinde Rusya'ya karşı ortak hareket etme bilinci artmıştır. Bu çalışma, Rusya ve Çin arasındaki yakınlaşmanın geçmişinden yol çıkarak günümüzde artan işbirliğinde ABD'nin oynadığı önemli rolü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Yaşanan Sistemik Değişim

Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu yapının sona ermesiyle uluslararası yapıda meydana gelen güç değişimiyle beraber yeni uluslararası oluşumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Devlet güvenliği kadar insani güvenliğinde ön planda çıktığı bu dönemde, devletler, uluslararası örgütler ve devlet dışı örgütler sistem içerisinde daha aktif rol oynamaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde tek kutuplu yapı içerisindeki liderlik George W.H. Bush dönemiyle ortaya çıkmıştır. Bush yönetiminin transatlantik yapı içerisinde artan ekonomik politikaları, liberal değerleri ön plana çıkaran yaklaşımı Bill Clinton döneminde de daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Özellikle, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Bush yönetiminin güç politikalarında yaşanan değişim, Bush doktrini kapsamında gücünü meşrulaştırma çabası, ABD'nin ulusal çıkarları çerçevesinde dış politikaya yön vermesi, transatlantik ittifak arasındaki sıkı ilişki bağının zayıflamasına ve ülkelerin ortak bir duruş sergileyememesine yol açmıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

11 Eylül siyasi krizi sonrasında ortaya çıkan 2008 küresel ekonomik krizi ABD'nin sistem içerisindeki gücünün daha fazla sorgulandığı bir dönemi başlatmıştır. 2008 ekonomik krizi ile ABD, uluslararası piyasalar üzerindeki hakimiyetini kaybetmiş ve yaşanan derin meşruiyet krizi, yükselen güçlere sistem içerisinde oluşan güç boşluğunu doldurma fırsatı sunmuş, bölgesel liderlik rolünün konsolide edilmesine imkan tanımış ve küresel hakimiyetlerini arttırmalarına katkı sağlamıştır. ABD'nin küresel gücünde yaşanan gerileme çok kutuplu yapıya doğru geçişi hızlandırmıştır. Başkan Obama, ABD'nin azalan prestijini düzeltmeye çalışmış, diplomasiyi dış politikanın esas aracı olarak kabul ederek, yeniden dengeleme olarak adlandırılan Asya-Pasifik politikasını öne çıkarmıştır.

Donald Trump'ın transatlantik ittifak içerisinde artan izolasyonist politikaları ittifak içerisinde güven boşluğunun oluşmasına imkan sağlamıştır. ABD'nin ulusal çıkarlarını öncülleyen kararlar alması üye devletleri tek başına hareket etmeye zorlamıştır. 2017 yılında Amitav Acharya yazdığı "*Liberal Hegemonya Sonrası*" (*After Liberal Hegemonya*) adlı kitabında uluslararası düzenin dört ana unsur üzerinde kurulu olduğunu (serbest ticaret, çok taraflı kurumlar, demokratik yönetim ve liberal değerler) ancak bu dört unsurun uzun süredir durgunluk içerisinde olduğunu belirtmiş, Trump yönetiminin bu durgunluğu sadece hızlandırdığını dile getirmiştir (Acharya, 2021: 271). ABD politikalarının değişen tehdit algısı kapsamında yön değiştirmesi AB ülkelerin dış politika yaklaşımını da değiştirmiştir. ABD yönetimi AUKUS anlaşması ile yükselen güç olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin Asya-Pasifik kıtasındaki gücünü dengelemeye çalışırken, Transatlantik kıtası içerisinde kurulan güç dengesini de riske atmaktadır.

2. Batı Karşısında Yükselen Güç: Çin

ABD hegemonyası altında inşa edilen tek kutuplu düzene yönelik Rusya ve Çin, çok kutuplu dünya savını geliştirmeye yönelik büyük bir çaba içerisine girmiştir. 1997 Asya Krizi ve 2008 finansal krizi yükselen güçlerin bölgesel ve küresel zeminde güç kazanmasına olanak tanırken, sistem içerisindeki ekonomik dengelerin Çin lehine değişmesine yol açmıştır. Çin'in barışçıl politikalar aracılığıyla inşa etmeye çalıştığı köklü reformlar kurulu nispi gücün düşüşünü hızlandırırken, yapısal değişikliklerinde önünü açmaktadır. ABD hegemonyasına karşı Çin'in uluslararası toplumun rızasını alarak inşa ettiği alternatif kurumlar, küresel bilgi ağı üzerinde artan rolü, altyapı çalışmaları ve ya küresel yönetişimde aldığı sorumluluklar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

sistemin geleceğini şekillendirecektir. Çin'in rıza oluşturmak için bölgesel / küresel ekonomik ve kültürel politikalara ağırlık vermeye başlaması ve söylemlerini “*ortak çıkar*”, “*kazan-kazan işbirliği*” ve “*barışçıl politika*” üzerine yoğunlaştırması “*Çin'in ABD hegemonyasına karşı barışçıl yükseliş*” argümanını öne çıkartmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin'in sistem içerisinde artan katılımcı rolü mevcut güç olan ABD'ye alternatif bir güç olma statüsü kazandırmıştır. NATO'nun, yeniçağın artan sınıma ve zorlukları karşısında ihtiyacı olan ittifak ruhu, siyasi uyum ve diyalog geliştirme ilkelerine daha fazla önem vermesi gerektiği ortaya konmuştur. (NATO 2030, 2020) NATO 2030:Yeni Bir Çağ için Birliktelik raporu kuruluş misyonunu yeniden canlandırmayı, ortak mücadele ruhunu yeniden ortaya koymayı ve küresel tehditler karşısında birlik olabilmeyi amaçlamaktadır. 2019 NATO zirvesinde Çin “*stratejik bir zorluk*” olarak tanımlanırken, 2021 yılında yapılan NATO zirvesi öncesinde ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, “*Çin, şimdiye kadar gördüğümüzden çok daha kararlı bir şekilde bildiride yer alacaktır*” ifadelerini kullanmıştır. ABD, yükselen Çin tehdidi karşısında Asya Pasifik kıtasındaki müttefikleriyle işbirliğine yönelerek yeni oluşumlar tesis edere (QUAD ve AUKUS ittifakları) ulusal güvenliğini garanti altına alırken, yükselen güç olan Çin'in Asya-Pasifik kıtasındaki gücünü dengelemeye çalışmaktadır. 21.yy'da ABD'nin en büyük rakibi olan Çin, sistem içerisinde değişen bu konjonktürden en çok fayda sağlayan ülke olmuştur. Çin'in küresel sistem içerisinde artan meşruiyeti bölgeselleşme politikaları, kurumsallaşma girişimleri ve ittifak bağlarının güçlenmesiyle daha belirgin hale gelmiştir. ABD'nin istikrarsızlaşan dış politikası, liderlerin değişen politikaları ve ya ulusal sorunlar karşısında geleneksel müttefiki olan ülkeler ile olan ilişkilerine olumsuz yönde yansımaktadır. Çin'de transatlantik ilişkilerde yaşanan bu kırılmadan en çok nasibini alan ülke olmaya devam etmektedir. ABD ve AB arasında yaşanan çok yönlü sorunlar karşısında Rusya'nın AB ile enerji alanında ikili anlaşmalarını ve ya Çin ile AB ülkeleri serbest ekonomik ve yatırım anlaşmalarını devam ettirmiştir. Devletlerarasında ortak değerler çerçevesinde kurulan ortaklıklar karşısında yaşanan ulusal çıkar çatışmaları hala etkili rol oynamaya devam etmektedir.

2022 yılında ABD Temsilciler Meclisi Sözcüsü Nancy Pelosi'nin Çin'in ana karası olan Tayvan'a yönelik resmi ziyareti, ülkeye sağlanan askeri teçhizat desteği ve ya Güney Çin denizinde artan askeri tatbikatlar Çin'e yönelik revizyonist tavırların benimsendiğinin göstergesidir. 2022 yılı NATO Stratejik Belgesinde, Çin'in sistemik bir rakip olarak tanınması

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çin'in sistem içerisinde artan etkisinin sistemsel dönüşümü de beraberinde getirme olasılığı ortaya koymaktadır. ABD'nin sistem içerisindeki sahiplenici rolünün etkisinin azalması, liberal düzenin koruyucu rolünü kaybetmesine yol açmıştır. Çin, sistem içerisinde değişen bu konjonktürden en çok fayda sağlayan ülke olmaya devam etmektedir.

3. Rusya ve Çin İttifakı'nın Dünü ve Bugünü

1953 yılında Sovyetler Birliği lideri Stalin'in ölümü sonrasında Rusya ile Çin arasındaki ilişkiler gerilemeye başlamış ve ABD ile yakın ilişkiler geliştiren Çin yeni işbirliği alanlarını genişletmiştir. Soğuk Savaş dönemi bittikten ve SSCB dağıldıktan sonra ABD'nin gündeme getirdiği "tek kutuplu" dünya savına karşı çok kutuplu dünya savını savunma çabaları sonrasında ikili ilişkiler yeniden derinleşmeye başladı. SSCB yerini Rusya Federasyonu'na bıraktıktan sonra Başkan Boris Yeltsin 1992'de Çin'i ziyaret ederek bir "Dostluk, İyi komşuluk ve İşbirliği Anlaşması" imzalamıştır (BBC,2022). Çin ve Rusya 1994 yılında, ABD'nin "tek kutuplu dünya" projesine karşı ortak bir deklarasyon yayımladı. 1999 yılında Batı kolektif güvenliğinden sorumlu olan NATO örgütünün Çin konsolosluğuna yönelik saldırısı, 2004 yılında daha belirgin olan NATO 'nun Rusya'nın Doğu kanadına yönelik artan genişleme politikaları ve ya Avrupa Birliği tarafından eski Sovyet ülkelerine üye ülke statülerinin verilmesi iki ülkenin yıllar geçtikçe ABD karşıtlığını arttırmıştır. Her ne kadar Rusya, Çin ve ABD, BMGK daimi üyesi ülkeler olsa da BM Genel Kurul'da alınan kararlarında çoğu zaman farklı bir duruş sergilemeler de özellikle Batı dışındaki ülkeleri hedef alan yaptırım önerilerini birlikte veto etmişlerdir. Rusya ve Çin arasındaki en önemli uyum noktaları arasında insan hakları, ulusal azınlıkların statüsü, insancıl müdahale, nükleer silahlar ve batı gücünün izdüşümü gibi başlıklar yer almaktadır.

2007 yılında Münih Konferansında Çin ile Rusya arasındaki yakınlaşma yeni bir ivme kazanmıştır. Michal Lubina, Russia and China: A political Marriage of convenience (2017) (Rusya ve Çin: Bir Politik Mantık Evliliği) başlıklı çalışmasında "2007 Rusya'da Çin yılıydı" olarak tanımlamıştır. Rusya ve Çin'in kommunist ideoloji geçmişine sahip iki ülke olması, otokratik yönetim modeli, Ukrayna ve Tayvan konusunda aynı görüş birliğine sahip olmaları ve her geçen gün artan ABD karşıtlığı, Rusya ve Çin arasındaki yakınlaşmanın en önemli göstergelerindedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin izlediği politikalar iki ülke arasındaki yakınlaşma sürecine önemli katkı sağlamaktadır. ABD'nin Rusya ve Çin'e yönelik artan karşıt politikaları, bu iki ülkenin ekonomik ve siyasi ilişkilerini derinleştirmeye yönelik girişimlerini arttırmıştır. Çin, Rusya'nın en büyük ticaret ortağı konumuna gelirken, Çin'de Rusya'yı petrol, gaz ve mineral kaynaklarının tedariki açısından kaynak ülke olarak görmeye başlamıştır. Batı merkezli oluşumlar karşısında alternatif işbirliği alanlarının inşasında ortak hareket eden Rusya ve Çin ikame oluşumların sistem içerisinde var olabileceğini göstermiştir.

4. Batı Karşısında İnşa Edilen Alternatif Oluşumlar

Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Rusya ve Çin'in girişimleriyle inşa edilen bu yapı “*Şanghay Beşlisi*” olarak tanımlanmıştır. Özbekistan'ın aynı yıl örgüte üye olmasıyla Şanghay Beşlisi'nin üye sayısı altıya çıkmıştır. Rusya ve Çin'in öncülüğüyle kurulan Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), tek kutuplu dünya düzenini dengeleme yoluna girmiş ve dünyayı çok kutuplu hale getirmeyi başarmıştır (Yardımcıoğlu ve Koçarlan, 2012: 173). 2017 yılında Hindistan ve Pakistan'ın da birliğe kabul edilmesiyle sekize çıkan üye sayısı 2005 yılında ŞİÖ içerisinde gözlemci olarak kabul edilen İran'ın tam üyeliğinin 2021 yılında onaylanmasıyla 9'a çıkmıştır. (AA Haber, 2021). Rusya ve Çin'in Batı'ya karşı birlikte hareket etmesi her iki tarafında çıkarlarına hizmet etmektedir. Rusya ve Çin arasında artan karşılıklı iş birliği ve güven artırıcı önlemler Asya Pasifik Bölgesi'nin güvenilir kalmasını sağlamıştır. ŞİÖ üye devletlerinin liberal demokratik yönetim modelini benimsememesi, örgütün “*otokrat kulübü*” olarak tanımlanmasına yol açmıştır (Wall, 2006). ABD ve Avrupa Birliği üye ülkeleri, Şanghay İş Birliği Örgütü'nü “*Yeni Diktatörler Kulübü*” olarak sınıflandırsalar da örgütün geleceği giderek daha çok ekonomik ve sosyal konular alanındaki başarısına bağlı olacaktır (Yardımcıoğlu ve Koçarlan, 2012: 172). Her ne kadar bu örgütün Doğu'nun NATO'su olarak değerlendirilmesi aşırı bir kavramlaştırma ise de, bu örgüt her iki ülke için de hayati olan ve kritik bir yerde ortak olarak çalışmalarına olanak sağlamaktadır.

Uluslararası sistem içerisinde çok kutuplu yapının ortaya çıkmaya başlaması bölgesel oluşumlara imkân tanırken, yükselen güçlere siyasi ve ekonomik anlamda yeni manevra alanları sağlamaktadır. Örneğin, 2001 yılında Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in yer aldığı (BRIC) iş birliği ağı çok yönlü entegrasyon örneği olarak tanımlanmaktadır. 2011 yılında Güney Afrika'nın birliğe katılımı sonrasında birliğin yeni adı BRICS olarak değiştirilmiştir. BRICS,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çin ve Rusya'ya ekonomik, siyasi ve kültürel alanda yeni iş birliği alanları kazandırırken, küresel yönetimdeki pozisyonunu da güvence altına almasına katkı sağlamaktadır. BRICS topluluğu, kendi üyelerinin ekonomik çıkarlarını temsil ederken, uluslararası sistem içerisinde çok kutuplu yapının oluşturulmasına katkı sunmayı veya küresel yönetimi etkileyebilen bir güç merkezi haline gelmeyi amaçlamaktadır. BRICS oluşumu üye devletlere ulusal alanda yapısal dönüşüm imkânı sağlarken, küresel alanda mevcut güç ve ya güçlere karşı denge kurabilme ortamı da sunmaktadır.

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi, 70'ten fazla ülkeyi kapsayan ve bu ülkeler arasındaki ticaret, yatırım ve ulaşım bağlantısını kuran bir mega projedir. Çin ile Rusya arasındaki mesafe bu proje ile azalacak, işbirliği alanları güçlenecektir. Rusya, “*Kuşak-Yol*” projesi(KYG) ile Çin'in Orta Asya'daki etkisini arttırmasından her ne kadar endişe duysa da ABD karşısında proje kapsamındaki bölge ülkeleri üzerindeki ticari ve siyasi gücünü bu proje kapsamında arttırtmayı amaçlamaktadır.

Çin'in küresel alternatif ekonomik oluşumlar içerisinde Rusya ile beraber hareket etmesi artan rolü ekonomik politikaların politik güç mekanizmaları üzerinde dönüştürücü bir etki yaratmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası'nda Bretton Woods çatısı altında kurulan Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankasına alternatif olarak kurulan, Kuşak ve Yol Projesinin finansal ayağını oluşturan Asya Altyapı ve Yatırım Bankası (AIIB) girişimi ekonomik bir dengeleme aracı görevi görmektedir (Ren, 2016: 441). Rusya'nın da üye olduğu bu finansal kuruluş içerisinde her iki ülke ortak finansal politikalar yürütmeye çalışmaktadır. ABD'nin en yakın müttefikleri arasında yer alan İngiltere, Almanya, Avustralya ve Güney Kore'nin de alternatif finansal kuruluşunun içerisinde yer alması ABD'nin “*aşağılayıcı diplomatik bir yenilgisi*” olarak değerlendirilmektedir (The New York Times, 2015).

Rusya ve Çin uluslararası ticarete hakim para birimi olan dolar yerine yerel para birimlerinin kullanımına daha fazla yönelmiş, alternatif finansal oluşumların içerisinde yer almaya başlamış ve küresel hegemon düzene ortak olma arayışı içerisine girmişlerdir. Çin ve Rusya, Batı düşmanlığını kazanmadan ekonomik ve bölgesel gelişimini tamamlamayı, enerji ve yerel kaynaklar alanındaki ihtiyacını karşılamak için bölge ülkeler üzerinde etki gücünü arttırmayı, Afrika, Orta Asya ve Güney Amerika'da yeni pazarlar açabilmeyi ve ŞİÖ, BRICS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

VE KYG gibi bölgesel oluşumlarda yer alarak ittifak ilişkilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

5.Batı Karşısında Yükselen Sistemik Tehditler: Rusya ve Çin Arasında Artan İşbirliği Alanları

Çin ve Rusya arasında artan işbirliği gerek ikili ilişkilerde gerek uluslararası platformlarda etkisini göstermektedir. Çin, diplomatik platformlarda Rusya'ya gerekli desteği göstermeye devam eden bir ülkedir. Rusya ve Çin'in ekonomik, politik ve askeri alanlarda güçlü bağları olduğu açıktır. Her iki ülkede birçok konuda birbirlerinin güçlü destekçileridir. Ukrayna krizi, sistemdeki çok güçlü uluslararası yapıyı hızlandırmıştır. Ukrayna ve Rusya Savaşı açısından Çin, Ukrayna ve Rusya ile olan ekonomik ve askeri bağımlılığı çerçevesinde ulusal çıkarına göre hareket etmeye çalışmakta ve Batı ile Doğu yakası arasındaki denge konumunu koruması açısından tarafsız bir ülke olmayı hedeflemektedir. Rusya ve Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi(BMGK) daimi üyesi olan ülkelerdendir. Her iki ülke de BMGK içerisinde alınan kararlarda özellikle Batı dışındaki ülkeleri hedef alan yaptırım kararlarında veto yetkilerini kullanmaktadır. Örneğin, Suriye, Libya, Afganistan ve İran'a yönelik alınan kararlarda Batı karşısında yer almışlardır. Uluslararası örgütler içerisinde veya alınan uluslararası kararlarda genellikle ortak bir duruş sergileyen Rusya ve Çin'in veto yetkilerinde benzerlikler mevcuttur.

Rusya ile Çin liderlerinin birbirlerine yönelik artan ülke ziyaretleri, her iki liderin birbirlerini dost statüsünde lanse etmeleri ve diyalog geliştirmeye yönelik artan girişimleri ilişkilerin olumlu bir seyirde devam ettiğini göstermektedir. Örneğin, Çin'in Nobel Barış Ödülü'nün alternatifini olarak gündeme getirdiği Konfüçyüs Barış Ödülü'nü Rusya Başbakanı Vladimir Putin'e vermiştir. 2000-2008 arasında Devlet Başkanı olarak görevde kaldığı sürede "*Rusya'nın siyasi itibarını arttırdığı, Çeçenistan'da hükümet karşıtlarını hezimete uğrattığı*" ve "*Libya'daki NATO saldırılarına muhalif olduğu*" için Putin'in bu yıl ödüle layık görüldüğü ifade edildi (Jineps,2011).

Diplomatik platformlarda birbirini desteklemeye devam eden Çin ve Rusya, 2021 yılında ABD Başkanı Joe Biden'ın liderliğinde düzenlenen Demokrasi Zirvesini, dünyaya kutuplaşmanın zemini olarak kabul görmeye devam ettiklerini ve "demokrasiler ve otokrasiler" ile "serbest piyasa ve devlet kapitalizmi" ayrımlarını doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

(BBC, 2021). Çin'in yükselişine ve Rusya'nın yayılmasına karşı küresel bir demokrasi koalisyonu kurmayı amaçlayan bu zirvede kullanılan "*Otoriter rejimler karşısında demokrasiler*" başlığı Rusya ve Çin arasındaki yakınlaşmanın ivme kazanmasında önemli bir rol oynamıştır.

2021 yılında Kış Olimpiyatlarında Pekin'de buluşan Vladimir Putin ve Şi Jinping'in "Yeni Bir Döneme Giren Uluslararası İlişkiler ve Sürdürülebilir Küresel Kalkınma Hakkında" tutumlarını açıklayan ortak imzalı bildiri kapsamlı işbirliği alanlarını genişletme noktasında önemli bir gelişmedir. Kış Olimpiyatları'nda Batı'nın uygulamaya çalıştığı boykot karşısında, Rusya'nın Çin'i desteklediğini açıklamıştır. Her iki ülke arasındaki "*yakınlaşma*" artık bir "*jeopolitik eksene*" dönüşmektedir.

Rusya ve Çin, Kuşak ve Yol Projesi kapsamında farklı coğrafyaların benimsediği siyasi ve kültürel değerler üzerinde de etkili olma yönünde ortak hareket etmektedir. Rusya ve Çin'in Orta Doğu ve Orta Asya üzerinde artan varlığı, yükselen ekonomiler içerisinde artan yetkileri her iki ülkenin politikalarında benzerlikleri ortaya koymaktadır. Her ne kadar Çin, 2014 yılında Rusya'nın Kırım'a yönelik ilhakını desteklemese de, Ukrayna konusunda BMGK tarafından askeri saldırısını kınayan karar tasarısında çekimser kalması, Çin'in Rusya ile olan yakın ilişkisini ortaya koymuştur. Çin, Ukrayna Savaşı'nda dünyadaki barışçıl kalkınma stratejisini korumak için Rusya ile Ukrayna arasındaki dengeleyici konumunu korumaya önem vermektedir. Çin'in önümüzdeki dönemde savaşın gidişatına göre bir denge politikası izlemeye çalışması beklenmektedir. Aynı zamanda savaş nedeniyle başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin odağının Hint-Pasifik'ten Doğu Avrupa'ya kaymasının kısa vadede Çin'in çıkarına olduğuna dikkat edilmelidir.

Diplomatik işbirliği alanlarının yanında, Rusya ve Çin arasında askeri alanlarda da önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Çin, dünyanın en büyük ikinci savunma bütçesine sahipken (ABD'nin arkasında), Rusya üçüncü, konvansiyonel savunma kuvvetleri ve diğer güvenlik bölümlerinin birlikleri bakımında ise Çin'in açık ara üstün olduğu görülmektedir. Rusya ve Çin arasında farklı bölgelerde devam eden askeri tatbikatlar, füze geliştirme stratejileri, üs kurma girişimleri her iki ülke arasında giderek güçlenen stratejik güven ilişkisini göstermektedir. Örneğin, Pelosi'nin Tayvan ziyareti sonrasında Rusya'da "*Vostok-2022*" tatbikatlarına Çin Halk Kurtuluş Ordusu ile katılacağını duyurmuştur.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çin'in Rusya'nın doğalgaz kaynaklarına yönelik büyük bağımlılığı bulunmaktadır. Önümüzdeki dönemde, Rusya ekonomisinin yaptırımlar sonrasında büyüme hızında olası bir düşüşün pençesinde kalması Çin ile Rusya arasındaki ekonomik ilişkileri de etkileyecektir. Çin'in Rusya'nın en büyük ticaret ortağı olan bir ülkedir. Örneğin, 2021 yılında Rusya ile Çin arasındaki 150 milyar dolar olan ticaret hacmi içerisinde, Rusya'nın Çin'e ihracatı 80 milyar dolardır. Bu oran içerisinde %56'sını doğalgaz ve petrol oluşturmaktadır. Rusya'nın dış ticareti %20'si Çin ile yapılmaktadır. 2019 yılında açılan Sibirya boru hattı, Sibirya'yı Çin'in kuzeydoğusuna bağlayan ve iki ülke arasındaki ilk doğalgaz boru hattıdır. 2025'te tam kapasite çalışmaya başlamasıyla Çin'e yılda 38 milyar metreküp gaz sevkiyatı yapılması planlanıyor. Rusya ve Çin arasındaki stratejik işbirliği açısından bir dönüm noktasıdır.

Çin ve Rusya arasında son yıllarda ekonomik, diplomatik ve siyasi alanlarda işbirliği ağlarının genişlemesi, iki liderin ortak dili konuşabilmesi, küresel yönetim alanlarında çoğunlukla aynı cephede yer almaları iki ülke arasında artan yakınlaşmayı göstermektedir.

6. Ukrayna Krizi Sonrasında Değişen Dengeler

Rusya'nın 2022 yılı Şubat ayında Ukrayna topraklarına yönelik tek taraflı saldırısı Ukrayna krizini başlatmıştır. Rusya'nın Ukrayna tarafından işgali, sadece iki ülke arasındaki güvenlik kaygılarını arttırmak ile kalmayıp, Avrupa ve Doğu Asya'daki kolektif savunma mekanizmalarını güçlendirmiş, uluslararası sistem içerisindeki büyük güçler arasındaki ittifak hatlarına kesinlik kazandırmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Moskova'nın Ukrayna'ya saldırması için derhal durdurulması ve birliklerinin geri çekilmesi konusunda bir açıklama yaptı, ancak Rusya Güvenlik Konseyi'ni Ukrayna'ya karşı harekete geçmesi için engelledi. BM Güvenlik Konseyinin oylamasında 15 üyeden 11'i Rusya'nın lehine oy kullanırken, Çin, Hindistan ve Birleşik Arap Emirlikleri çekimser kalmıştır (BMGK, 2022). Çin için Ukrayna'da olanlardan sadece Rusya değil, özellikle Rusya'nın güvenlik endişelerini sürekli görmezden gelen ülke ABD de sorumlu olacaktır. Çin hükümetine göre, ABD, sistem üzerindeki etkisini genişletmenin ve jeo ekonomik düzeydeki gücünü genişletmenin bir yolu olarak Rusya'ya yaptırım uygulamanın en iyi seçenek olduğunu düşünmektedir. Hem Moskova hem de Pekin, NATO'yu bir savunma ittifakı olarak değil, Amerikan yayılcılığının bir aracı olarak algılamaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ukrayna'daki savaş, Çin'i Orta ve Güney Asya'daki nüfuzunu genişletmede daha aktif olmaya iterken, ABD ve AB'yi Rusya'ya yönelik uygulanan katı politikalar, sosyal ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Çin, "uzaktan diplomasisini" sürdürmek için barışçıl kalkınma stratejisini desteklemekte, Batı yaptırımlarına karşı temkinli davranarak Rusya'yı doğrudan desteklemekten kaçınmaktadır. Çin, bu durumu Tayvan meselesiyle ilgili belirli davranışları açıklamak için bir fırsat olarak kullanmaktadır. Çin, barışçıl gelişim stratejisi kapsamında sistem içerisinde devletlerin toprak bütünlüğüne ve ulusal egemenliğine en çok önem veren ülkelerden biridir. Bu kapsamda, Ukrayna Krizinin devam etmesi ve Çin'in Rusya ile yakın bağlarının olması Çin'in yurtdışındaki itibarını ve imajını tehdit etmekte ve bu durum Çin için bir risk oluşturmaktadır. Ukrayna Savaşı nedeniyle Güneydoğu ve Güney Asya'da siyasi ve ideolojik kutuplaşmanın artması, Çin'in Rusya ile ilişkisine de karmaşıklık getirmektedir.

Ukrayna Krizi her ne kadar Çin'in karşılıklı bağımlılık strateji kapsamında ekonomik ve siyasi zeminde ulusal çıkarı için olumsuz yönde sonuçlar doğursa da transatlantik ittifakın kanadında ve birlik içinde ortaya çıkan bölünmeler ve krizler karşısında bütünleştirici bir rol oynamıştır. AB ile ABD arasındaki transatlantik bağın sarsıldığı bir dönemden geçerken, Ukrayna Savaşı geleceğe dair bir umut olmuştur. Ukrayna krizi, müttefik ülkeleri yeniden bir araya gelirken, ortak tehditlerde veya çatışmasızlık alanlarında tekrar birleşebileceklerini göstermiştir. Ukrayna krizi, Batılı güçlerin Rusya'ya karşı birlikte hareket etmelerini sağlarken, aynı zamanda transatlantik ittifakta uzun süredir oluşan güven boşluğunun yeniden inşa edilmesini sağlamıştır. Örneğin, Avrupa Birliği ülkeleri, Rusya ile savaşan Ukrayna'ya askeri destek için 500 milyon avroluk ilave yardımda bulunmak üzere uzlaşmıştır (Trt Haber, 2022). Örneğin, ABD Maliye Bakanlığı, Rusya'nın Ukrayna işgalinde kullanılan silah ve teknolojiyi geliştirme ve yayma kabiliyetini engellemek amacıyla, birçoğu Rusya'nın savunma sanayi üssü için kritik öneme sahip olduğunu belirttiği 70 kuruluşun yanı sıra 29 kişiye yaptırım uyguladığını bildirdi. NATO ve AB üye ülkeleri askerlerini doğrudan Ukrayna bölgesine göndermeseler de askeri teknoloji alanında ekipman ve danışma desteği göstererek Ukrayna'dan yana olduklarını ve Ukrayna'nın "*Rusya için kolay lokma olmayacağını*" göstermeye çalışmaktadır. Batılı ülkeler, Rusya'yı mümkün olan en kısa sürede Ukrayna topraklarından çekmek için büyük çaba sarf etmeye devam etmektedir. Rusya'ya karşı tek çatı altında hareket eden transatlantik ittifak topluluğu, Ukrayna krizi ile ittifakta kaybedilen güveni

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

yeniden kazanırken, birlik içindeki uyum yeniden sağlanmaya çalışılmıştır. Avrupa'nın güvenliğinin NATO çatısı altında sağlanması, Avrupa'nın stratejik askeri ve savunma mekanizmalarının yetersizliğini bir kez daha göstermiştir. Örneğin, Finlandiya ve İsveç (2022), sınırlarını Rus saldırgan davranışlarına karşı güvence altına almak için NATO üyeliğine başvuruda bulundular. NATO 5. madde kapsamında Doğu kanadında yer alan üye devletlere yönelik askeri desteğini sağlamaya devam ederken, AB ise tarihte ilk defa savaşta olan bir ülkeye silah ve diğer teçhizatların alınmasını ve teslimatını finanse edeceğine yönelik kararlar almıştır. AB topluluğu Ukrayna devletine yönelik silah ve ekipman desteği sağlarken, ABD'de Rusya'yı yıpratmak amacıyla ağır yaptırım mekanizmalarını devreye sokmuştur. Ukrayna Krizi, devletlerin davranışlarını, geleneksel ittifak ilişkilerini, sistem içerisindeki güç dengelerini değiştirirken, uluslararası örgütlerde stratejilerinde revizyonlar yapmaya yönelmiştir.

Sonuç

ABD'nin sert güce yönelik artan eylemleri, artan çıkar odaklı dış politika anlayışı sistem içerisinde ki yumuşak gücünü gölgelerken, ulusallaşmaya yönelik artan politikaları küresel gücünü ve liberal yönetim modelini zayıflatmıştır. Liberal düzen karşısında Çin ve Rusya öncülüğünde inşa edilen alternatif kurum ve kuruluşlar sistem üzerinde dönüştürücü rol oynarken, liberal düzenin aşınmasına da katkı sağlamıştır. Batı ittifakının kurumlarına alternatif modeller içerisinde Çin'in ve Rusya'nın artan yetkileri, ülkeler arasında yaşanan enerji krizleri, ticaret savaşları ve teknolojik alanda artan ambargolar rekabetin sistem içerisindeki varlığını ortaya koymaktadır. ABD, hem Rusya hem de Çin'in yakın çevresinde sırasıyla NATO, AUKUS ve QUAD ittifakları aracılığıyla yeniden gücünü Asya Pasifik bölgesinde artırma yoluna gitmektedir. ABD'nin, Hint Pasifik kıtasında özellikle Tayvan konusunda artan caydırıcı politikaları, Güney Çin denizinde artan tatbikatları ve bölge ülkeler üzerinde genişleyen çevreleme stratejileri ile Rusya ve Çin'in hareket alanını daraltmayı amaçlamaktadır.

Ukrayna krizi müttefik ülkeleri yeniden bir araya getirirken, ortak tehditler ve ya mücadele alanlarında yeniden birlik olabileceklerini göstermiştir. ABD liderliğindeki NATO'nun özellikle Doğu Avrupa'daki müttefiklerini koruma noktasındaki yetersizliği ve 21. yüzyılın ilk çeyreğinde Ukrayna ve Gürcistan üzerinde artan Rus baskısı, ABD'nin Avrupa

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

politikalarındaki başarısızlığını göstermekle kalmamış; aynı zamanda bu durum, Washington'un Moskova karşısında daha saldırgan bir tutum sergilemesine yol açmıştır. Rusya ve Çin'in arasını açmak, ABD'nin Hint-Pasifik'te daha rahat hareket etmesine imkân sağlayacaktır. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov ise son dönemde “*Küresel İlişkilerde Rusya*” adlı dergide yayımlanan “*Dünya Bir Dönüm Noktasında ve Uluslararası İlişkilerin Geleceği*” başlıklı makalesinde, ‘*yeni kurallara dayanan bir dünya düzenine ihtiyaç var bu durum çok-kutuplu bir sistem tahayyülünü göstermektedir*’ ifadelerine yer vermiştir.

Uluslararası sistem içerisindeki güç merkezinin Batı'dan Doğu'ya doğru kaydığı yeni bir döneme geçiş yapılmaktadır. Büyük güçlerin Asya Kıtasında artan bölgesel oluşumları ve ya yürüttüğü dengeleyici mekanizmalar Asya'nın yani Doğu'nun yeniden merkezi bir konuma doğru yükseldiğini göstermektedir. Liberal dünya düzeninin geleceğinin daha fazla sorgulandığı, Batı merkezli yapısal oluşumlar karşısında yükselişe geçen yeni örgütlenmeler, küresel politikalar karşısında bölgesel işbirliği ağlarının genişlediği bir dönemden geçerken ulusal çıkarların değerler karşısında üstünlüğü ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Rusya-Ukrayna savaşı sadece söz konusu iki ülke ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda büyük bir bölgesel ve hatta küresel bir kriz haline gelmiştir. Çin, Ukrayna krizi karşısında kendi çıkarları açısından söz konusu tutumunun ne kadar stratejik olduğunu bir kez daha görmüştür. Çin için Ukrayna'nın stratejik önemi, diğer yandan ABD de dahil olmak üzere batılı ülkelerin tutum ve yaklaşımlarını göz önünde bulundururken Rusya'nın da stratejik bir ortak olduğunu unutmaması gerekmektedir.

21. yüzyılda sistem içerisinde önemli rol oynayan aktörler değer, kimlik ve ya ideoloji odaklı politikalardan ziyade ulusal güç/çıkar odaklı kararlar almaya daha fazla önem vermektedir. Devletlerarasında değişen güç ilişkisi devletlerin güç kapasitelerinin değişmesi ile yakından ilişkilidir. Bu çalışma, Rusya ve Çin arasındaki ilişkiyi geçmişten günümüze ele alarak, her iki ülkenin sistem içerisinde çeşitli işbirliği alanlarını arttırmasında, ulusal platformlarda çoğunlukla ortak kararlar almaya yönelmesinde, alternatif oluşumlar içerisinde yer almalarında önemli rol oynayan faktörlere odaklanmayı amaçlamış, ABD karşıtlığının iki ülke arasındaki işbirliğine olağan etkisine odaklanmış ve gücün Batı'dan Doğu'ya doğru kaydığını göstermeyi amaçlamıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kaynaklar

Acharya, A.(2017). After Liberal Hegemony: The Advent of a Multiplex World Orders, *Ethnics, International Affaris*,s 271-285

AA Haber, (2021). İran,Şanghay İşbirliği Örgütüne tam üye olarak kabul edildi, Erişim Adresi:<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iran-sanghay-isbirligi-orgutune-tam-uye-olarak-kabul-edildi/2367253>

BM Güvenlik Konseyi (2022). Rusya, Güvenlik Konseyi'nin Ukrayna'ya yönelik eylemini engelledi.Erişim Adresi:<https://news.un.org/en/story/2022/02/1112802>. Erişim tarihi: 28.03.2022.

Jineps Gazetesi,(2011).Konfüçyüs Barış Ödülü Putin'i, Erişim Adresi: <https://jinepsgazetesi.com/2011/12/konfucyus-baris-odulu-putinin/> 1 Aralık 2011.

NATO, (2020).“NATO 2030: United for a New Era Report.” Erişim Adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf. Erişim Tarihi: 25.11.2020.

TRT News, “Rusya-Ukrayna savaşında Çin'in tavrı, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/guncel/rusya-ukrayna-savasinda-cinin-tavri-676360.html,27.04.2022>

The New York Times ,China Creates a World Bank of Its Own, and the U.S. Balks. 04 Aralık 2015, (Çevrimiçi)

Yardımcıoğlu, M & Koçarslan H. (2012). Çok Kutuplu Dünyaya Doğru: Şanghay Örgütü, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Bilimler Dergisi*, 163–174. Erişim Adresi: <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/pub/issue/10265/125909>

Yıldızoğlu, Ergin,(2021). Rusya-Çin ittifakı: Batı bloku karşısındaki eksenin yeni hedefleri neler?Erişim Adresi <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59828620>. Erişim Tarihi:31.12.2021

Wall, D. (2006). The Shanghai Cooperation Organisation: uneasy amity, Open Democracy. Erişim Adresi: https://www.opendemocracy.net/en/shanghai_cooperation_3653jsp/

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Xiao, R. (2016). China as an Institution-Builder: The Case of the AIIB, The Pacific Review, 29(3), ss: 435-442. <https://doi.org/10.1080/09512748.2016.1154678>

GCCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Xİ JİNPİNG DÖNEMİNDE TEK ÇİN POLİTİKASI VE TAYVAN*

Emre ÇALIŞKAN

Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bilim

Uzmanı

emrecaliskankmu@gmail.com

İlhan ARAS

Doç. Dr.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi,

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

Uluslararası İlişkiler Bölümü

ilhanaras@nevsehir.edu.tr

ABD ile her alanda küresel güç rekabetini yürüten Çin, kendi siyasi sorunlarını iç işleri olarak nitelendirmiş ve diğer ülkelerin söylem ve eylemleriyle bu konulara dahil olmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Bu noktada özellikle ön plana çıkan ve küresel politikada sıklıkla gündem olan Tayvan sorunu, Çin dış politikasında önemli bir “test” olma özelliğini sürdürmüştür. Tarihsel sürecinden her an ABD-Çin arasında gerginliği tırmandırabilme potansiyeline kadar yoğun tartışmaların odağında olan Tayvan, Çin açısından Tek Çin politikası çerçevesinde uzun yıllardır gündemde kalmaya devam etmiştir. Tayvan söz konusu olduğunda Çin’in, bir yandan taviz vermeyeceği Tek Çin politikasıyla sert/ askeri seçeneklere başvurabilme diğer yandan barışçıl bir şekilde gerginliğe izin vermeyen politikalar izleyebilme seçenekleri arasında gidip geldiği görülmüştür. Çin’in kuruluşundan beri devam eden Tayvan konusu Xi Jinping döneminde de benzer şekilde sıklıkla gündeme gelmiştir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Çin’in en önemli liderlerinden biri olarak her konuda olduğu gibi Tayvan konusunda da sorunu tamamen çözmesi beklenen isim olmaya devam etmektedir. Xi Jinping’in Tayvan politikasında Çin’in askeri gücünü, ABD ile rekabetini, Tayvan’ın ekonomik ağırlığını ve Çin’in küresel imajını birlikte değerlendirerek hareket ettiği görülmüştür. Çalışmada Tayvan’ın siyasi ve ekonomik önemi ele alındıktan sonra, Tek Çin politikasının tarihsel süreci ve Çin dış politikasındaki yerinden bahsedilecek, sonrasında Xi Jinping dönemine odaklanılarak bu dönemdeki gelişmeler üzerinden konu aktarılacaktır. Çalışmada, Tek Çin politikasının Çin’e

* Emre Çalışkan tarafından hazırlanan “Çin’in Tek Çin Politikası: Tayvan ve Hong Kong” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

siyasi olarak katkı sağlamaktan ziyade, Çin dış politikasında çözülemeyen krizlere neden olduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda, Çin'in özellikle Xi Jinping gibi güçlü bir lidere sahip olduğu dönemde Tayvan gibi uzun yıllara dayanan sorunlarını çözmedikçe yani Tek Çin söylemini eyleme dönüştürmedikçe sorunlarının devam edeceği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Xi Jinping, Tek Çin, Tayvan

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

UKRAYNA SAVAŞI'NDAN ÇIKARILAN DERSLER IŞIĞINDA TAYVAN SORUNU

Tolga BİLENER

Dr. Öğr. Üyesi

Galatasaray Üniversitesi

İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü

tbilener@gmail.com

Şubat 2022’de Rusya’nın Ukrayna topraklarını istilasıyla başlayan savaş, sadece Avrupa kıtasının güvenliği hakkında değil, tüm küresel sistemin geleceği ve uluslararası güvenliği sağlamakla yükümlü olan kuruluşların işlevselliği konusunda da bir tartışma zemini yaratmıştır. Her ne kadar Ukrayna coğrafyasında çok uzak görünse de, Tayvan bağlamında Doğu Asya’daki güvenlik meseleleri bu çerçevede gündeme gelmiştir. Ukrayna’da savaş başlar başlamaz uluslararası basınında ve akademyada Ukrayna-Tayvan ve Rusya-Çin karşılaştırmaları başlamış ve Tayvan’ın da ileride – Çin Halk Cumhuriyeti’nin olası bir istila girişimine maruz kalıp kalmayacağı tartışılmıştır. Bu sorgulamanın yapılabilirliği dahi mevcut uluslararası güvenlik ve güvensizlik ortamı hakkında önemli bir gösterge niteliğindedir. ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin seyrinin 21. yüzyılın güvenlik mimarisi için en temel değişken olduğundan hareket eden bu sorgulamalar, Tayvan meselesini ele alarak aslında bu yapısal ilişkinin olası gelişimi hakkında bir tartışma başlatmışlardır. İlk bakışta Ukrayna krizi ile Tayvan meselesi arasında doğrudan bir bağ bulunmamasına da, bir takım karşılaştırmalar yapmak gerçekten de mümkündür. Her şeyden önemlisi uluslararası barış ve güvenliği sağlamakla yükümlü olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Ukrayna Savaşı dolayısıyla adeta işlevsizleşmiş olması, tüm küresel güvenlik mimarisinin sorgulamasını da beraberinde getirmiştir. Birleşmiş Milletler Şartı’nda devletlerin aralarındaki ihtilafları kuvvete yahut kuvvet kullanma tehdidine başvurmadan çözmeleri gerektiğini söylemekle beraber, Rusya’nın tek taraflı olarak Ukrayna üzerinde kuvvet kullanması, günün birinde Çin yönetiminin de yaşamsal çıkar olarak tanımladığı Tayvan konusunda benzer bir yola yönelebileceği şeklinde kuşku yaratmıştır. Tayvan ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

özel bağlar düşünüldüğünde, böylesi bir girişimin doğrudan Çin'in ABD'yle ilişkilerini etkilemesi kaçınılmazdır. Öte yandan, Ukrayna krizi bir taraftan Tayvan için, diğer taraftan da Çin Halk Cumhuriyeti yönetimi için öğretici olmuştur. Tayvan yönetimi, Ukrayna savaşının gösterdiği üzere istilacı bir güce karşı yeterli bir direniş örgütlenebilirse, bu tür bir istilanın askerî açıdan ne kadar kuvvetli olursa olsun hiçbir ülke için çok kolay olmadığını ortaya koymuştur. Çin Halk Cumhuriyeti ise Ukrayna Savaşı dolayısıyla Rusya'ya uygulanan yaptırımları inceleme şansını elde etmiş ve benzer yaptırımlar kendisine karşı uygulanırsa ne tür tedbirler alması gerektiğini planlama fırsatını yakalamıştır. Ekim 2022'de yapılan Çin Komünist Partisi 20'nci Kongresi'nde Çin devlet başkanı Xi Jinping'in Tayvan konusunda yaptığı vurgular, Çin Halk Cumhuriyeti için bu konunun gündemden kalkmasının söz konusu dahi olmadığını bir kere daha ortaya koymuştur. Bu bağlamda bu çalışmanın konusu, 2022 yılındaki Ukrayna Savaşı'nın Çin-Tayvan, dolayısıyla Çin-ABD ilişkileri üzerindeki izdüşümlerini incelemek ve tüm bu denklemin önümüzdeki süreçte uluslararası güvenlik mimarisi bağlamında ne tür sonuçları olacağını tartışmaya açmaktır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ENERJİ SÜPER GÜCÜ OLMA YOLUNDA ÇİN

Anıl Çağlar ERKAN

Dr. Öğr. Üyesi

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

acerkan@mehmetakif.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9693-6556

Son günlerde enerji düzeni, dünya ölçeğinde önemli bir değişim ve dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu bağlamda küresel enerji oyununda kartların yeniden dağıtıldığı yeni bir düzene geçişten söz etmek mümkündür. Ancak enerji düzenindeki değişim ve dönüşümün radikal niteliği göz önüne alındığında içerisinde bulunduğumuz sürecin salt oyunun kurallarının yeniden yazılması kapsamında ele almanın yanlışlığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü son dönemdeki gelişmeler küresel enerji oyunundaki dominant aktörlerin de değişmeye başladığı yönündedir. Bu bağlamda küresel enerji oyununa yeni aktörlerin dahil olmaya başladığını ifade etmek mümkündür. Ancak bu yeni aktörler, beklenenin aksine enerji kaynakları bakımından zengin konumdaki ülkeler değildir. Dolayısıyla rezerv sahibi olmanın dışında bir takım faktörlerin küresel enerji oyununun dinamikleri kapsamında belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki söz konusu yeni dinamikler enerji süper gücü kavramının dahil sil baştan tanımlanmasını gerektirecek kadar belirleyici hale gelmektedir. Bu bağlamda Çin'in özellikle son birkaç on yıldan günümüze uzanan süreçteki gelişimi kendisini enerji süper gücü olmaya aday hale getirmiştir. Tüm bunlar ışığında çalışmada Çin'in enerji süper gücü olmak yolundaki ilerleyişi ele alınmaktadır. Çin'in kriterlerini baştan yazdıracak şekildeki sıra dışı bir şekilde enerji süper gücü haline geliş sürecinin daha farklı boyutlardan ele alındığı çalışmanın literatüre olumlu yönde katkı yapması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Enerji Süper Gücü, Enerji Dönüşümü.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ÇİN'İN GÜVENLİK POLİTİKASI: ASYA-PASİFİK ÖZELİNDE BİR ANALİZ

Ferhat DURMAZ

Dr. Öğr. Gör.

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

ferhatdurmaz@ankara.edu.tr

Bu çalışma Çin'in Asya-Pasifik bölgesine yönelik güvenlik politikasını şekillendiren faktörleri, güvenlik politikasının içeriğini ve uygulamaya yansımalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. 2012'de Çin Devlet Başkanı olan Xi Jinping ile Çin'in "proaktif diplomasi" ve "eylem güdümlü" bir güvenlik stratejisi geliştirdiği gözlemlenmiştir (Sarkar, 2021: 279). Çalışma, proaktif ve eylem güdümlü güvenlik stratejisini Tayvan, Güney ile Doğu Çin Denizi ve Hong Kong örneklerinde analiz edecektir.

Son dönemde, Çin'in benimsediği "Yeni Asya Güvenlik Konsepti", Asya kıtasındaki uyuşmazlıkların barışçıl çözümünü vurgulayan, bölge ülkeleri için ortak tehdit olarak nitelendirilen konularda iş birliğinin önemine değinen ve Asya ülkeleri arasındaki ilişkilerin eşitlik çerçevesinde geliştiği ancak Çin'in politik tercihlerine saygı duyulmasını savunan bir yaklaşımdır (Durmaz, 2021: 38). Çin, Asya güvenliğini ilgilendiren konuların muhatabının Asya devletleri olduğunu iddia etmekte ve bölgesel politikayla ilgili meselelerde, Asya devletleri dışındaki diğer devletlere, devlet dışı aktörlere ve uluslararası hukuka çok az rol yüklemektedir. Jinping liderliğindeki Çin, Tayvan, Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi şeklindeki bölgesel sorunlarda Çin'in çıkarlarının daha güçlü bir şekilde savunulmasına yönelik bir yaklaşım geliştirmiştir (Bush, 19.10.2017).

Çin yönetimi, 2010'lu yıllarda, Tek Çin Politikası doğrultusunda, Tayvan'ı yasal bağımsızlık seçeneğinden uzaklaştırmaya çalışmış ve Tayvan ile yeniden birleşmeyi en önemli hedef haline getirmiştir. Çin yönetimine göre, bölge dışı bir aktör olan ABD, Tayvan meselesinin muhatabı olmayıp sürece müdahale etmemesi gereken bir aktördür (Embassy of the People's Republic of China in the United States of America, 02.08.2022). Ağustos 2022'de ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan ziyaretinde görüldüğü gibi,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ABD'nin Tayvan'a yönelik desteği arttıkça ve Tayvan milliyetçiliği daha güçlü hale geldikçe, Çin yönetimi, Tayvan üzerindeki baskısını artırmakta, Tayvan Boğazı'ndaki askeri tatbikatlarının süresini uzatmakta ve yeni askeri tatbikatlar gerçekleştirmektedir (Anadolu Agency, 02.08.2022).

Çin, Güney ve Doğu Çin Denizi üzerinde mutlak bir kontrol tesis etmek için hem çıkarlarını meşru bir şekilde ifade etmeye çalışmakta hem de savaş ya da benzer bir askeri seçeneğe başvurmadan ihtiyatlı bir şekilde gücünü kullanmayı hedeflemektedir (Sarkar, 2021: 286). 2019'da yayınlanan "Yeni Bir Çağda Ulusal Savunma" başlıklı çalışma, Güney Çin Denizi adalarının Çin topraklarının bir parçası olduğunu iddia etmekte ve ulusal egemenliğe vurgu yapmaktadır (The State Council Information Office of the People's Republic of China, July 2019). Çin yönetimi, özellikle Paracel ve Spratly adalarında limanlar, askeri tesisler ve uçak pistleri inşa etmiş, Woody adasını askerileştirmiş ve adalara radar sistemi yerleştirmiştir (TRT Haber, 22.03.2021).

Çin yönetimi, Doğu Çin Denizi'nde de tarihsel hak iddiası üzerinden egemenlik iddia etmektedir. Çin'in Doğu Çin Denizi'ndeki güçlü hak iddiasının en belirgin göstergesi 2013'te Doğu Çin Denizi'nde Hava Savunma Tanımlama bölgesi ilân etmesi ve Çin hükümetine ait gemilerin Senkaku adaları çevresindeki sularda sürekli faaliyet göstererek Japonya'nın güçlü protestolarına rağmen Japon karasularını ihlâl etmesidir (Osawa, 2013; Ministry of Foreign Affairs of Japan, 08.08.2016).

Jinping liderliğindeki Pekin yönetimi, Hong Kong bölgesinde tarihsel haklar ve egemenlik iddiası çerçevesinde denetim kurma ve kontrol etme şeklinde bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu anlayışın bir yansıması olarak Nisan 2019'da şüphelilerin yargılanmak üzere Çin anakarasına gönderilmesine izin veren bir iade yasası uygulanmaya çalışılmış, iade yasası Hong Kong'da kitlesel protestoların ortaya çıkmasına neden olmuş ve Pekin yönetimi, 2019'un ortalarında Hong Kong'a 6000'den fazla asker ve 15 garnizon konuşlandırmıştır (Ramzy, 25.07.2019). Hem iade yasası hem de askeri birlikler, Hong Kong ile ilgili temel yasanın ihlali anlamına gelmiş ve Çin'in Hong Kong'a yönelik revizyonist yaklaşımının bir yansıması olmuştur. Kitlesel protestolar nedeniyle Pekin yönetimi suçluların iade yasasını geri çekse de Pekin, Hong Kong üzerindeki egemenliğini tamamen geri almaya yönelik bir irade ortaya

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

koyarak Hong Kong'a yönelik katı politikanın devam edeceğini göstermiştir (Sarkar, 2021: 294).

Sonuç olarak, Çin, ABD'nin söylemleri ve eylemleriyle Tayvan'da bağımsızlık duygusunu teşvik ettiğini iddia etmekte ve ABD ya da Taipei yönetiminin Tayvan'ın bağımsızlık dâhil olmak üzere anakaradan daha fazla uzaklaşması anlamına gelen her türlü eyleminin engellenmesi gerektiğini düşünmektedir. Tayvan meselesinin yanı sıra, Çin, Güney ve Doğu Çin Denizi'nde çeşitli askeri yapılar inşa etme ya da askeri faaliyetler gerçekleştirme yoluyla Güney ve Doğu Çin Denizi'ni kontrol altında tutmak ve diğer aktörlerin etkinliğini azaltmak istemektedir. Çin'in Tayvan, Güney ile Doğu Çin Denizi ve Hong Kong'a yönelik güvenlik politikalarını meşrulaştırmasında egemenlik iddiası önemli bir etken olmuş ve Pekin yönetimi, sert söylemlerinin ve uygulamadaki askeri eylemlerin nedeninin tekrar egemenlik tesis etmek olduğu şeklinde bir söylem geliştirmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çin'in Güvenlik Politikası, Asya-Pasifik, Tayvan, Güney ve Doğu Çin Denizi, Hong Kong, ABD

Kaynakça

Anadolu Agency. (02.08.2022). "China announces military operations in response to Pelosi's Taiwan trip", <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/china-announces-military-operations-in-response-to-pelosi-s-taiwan-trip/2651899>, Erişim: 16.12.2022.

Bush, Richard C. (19.10.2017). "What Xi Jinping said about Taiwan at the 19th Party Congress", Brookings, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/10/19/what-xi-jinping-said-about-taiwan-at-the-19th-party-congress/>, Erişim: 16.12.2022.

Durmaz, F. (2021). "2008 Ekonomik Krizi'nden Küresel Salgına Kadar Olan Dönemde Çin'in Uluslararası Düzene Yönelik Yaklaşımı", İsmail Ermağan, Mehmet Özay ve Özlem Zerrin Keyvan (Eds.), *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik 4*, Ankara: Nobel Yayınları, ss. 27-59.

Embassy of the People's Republic of China in the United States of America. (02.08.2022). "Statement by China's Ministry of Foreign Affairs on Pelosi's visit to Taiwan", http://us.china-embassy.gov.cn/eng/zmgx/zxxx/202208/t20220802_10732305.htm, Erişim: 16.12.2022.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (08.08.2016). “Intrusion of Chinese government vessels into Japan’s territorial waters surrounding the Senkaku Islands”, https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_001234.html, Erişim: 16.12.2022.

Osawa, J. (2013). “China’s ADIZ over the East China Sea: A “Great Wall in the Sky”?”, Brookings, <https://www.brookings.edu/opinions/chinas-adiz-over-the-east-china-sea-a-great-wall-in-the-sky/>, Erişim: 16.12.2022.

Ramzy A. (25.07.2019). “What Is the Chinese Military Doing in Hong Kong?”. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/07/25/world/asia/hong-kong-china-military.html>, Erişim: 15.12.2022.

Sarkar, M. G. (2021). “Xi Jinping’s PLA and China’s Regional Security Ambitions”, Arthur S. Ding & Jagannath P. Panda (Ed.), *Chinese Politics and Foreign Policy Under Xi Jinping*, Abingdon: Routledge, 276-306.

The State Council Information Office of the People’s Republic of China. (July 2019). *China’s National Defense in the New Era*, Beijing: Foreign Languages Press Co. Ltd.

TRT Haber. (22.03.2021). “Güney Çin Denizi’nde ABD ve Çin’in güç mücadelesi”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/guney-cin-denizinde-abd-ve-cinin-guc-mucadelesi-566452.html>, Erişim: 16.11.2022.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

10.00 – 11.30

1. SALON

5. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Yasin ATLIOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Yasin ATLIOĞLU	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye'nin Lübnan Siyasetinin SWOT Analizi (2011-2021)
Doç. Dr. Hasan ACAR	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Fırat Kalkanı Harekâtı Ekseninde Türkiye-Suriye İlişkilerinin Analizi
Ayaz ABDULLAYEV (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye-Rusya İlişkilerinin Yumuşak Güç Üzerinden Analizi
Arş. Gör. Yasin GÜLYÜZ (Doktora Adayı)	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Atatürk Dönemi Güvenlik Garantileri Sistemi ve Türkiye'nin İtalyan Tehdidi Algısında Dört Güç Paktı'nın Yeri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE’NİN LÜBNAN SİYASETİNİN SWOT ANALİZİ (2011-2021)

Yasin ATLIOĞLU

Doç. Dr.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

yatlioglu@ohu.edu.tr

Lübnan, kendine özgü siyasi ve toplumsal yapısıyla Orta Doğu'nun en sıra dışı devletlerinden biridir. Osmanlı bakiyesi bir devlet olan Lübnan, 19. yüzyıldan beri şekillenen mezhebe dayalı siyasal sisteminin yol açtığı müzmin sorunlar, krizler ve çatışmalarla uluslararası ilişkiler alanın gündeminde özel bir yere sahip olmuştur. Kuşkusuz böylesi istikrarsız bir devletle ilişki kurmak komşuları ve bölgede siyaset izlemeye çalışan küresel ve bölgesel aktörler açısından hiç kolay değildir. Türkiye, bölgesel bir güç odağı olduğu iddiasıyla 2000’li yılların başından itibaren uygulamaya koyduğu yeni dış siyaset stratejisi çerçevesinde Lübnan’la olan ilişkilerini de yeniden inşa etme gayreti içine girdi. Karşılıklı üst düzey diplomatik ziyaretlere ve ekonomik işbirliğine yönelik girişimlere sahne olan bu süreçte Türkiye-Lübnan ilişkilerinde oldukça olumlu bir dostluk havası ve yakınlaşma hâkim oldu. Bununla birlikte 2011 yılında Arap Dünyası’nda otoriter yönetimlere karşı patlak veren halk protestolarıyla bölgesel konjonktür daha çatışmacı ve istikrarsız bir hal almaya başladı. Türk hükümetinin otoriter yönetimlerin değiştirilmesi talebine verdiği destek ve çok geçmeden Suriye, Libya gibi ülkelerde ortaya çıkan silahlı çatışmaların tarafı haline gelmesi, Türkiye’nin daha önce uyguladığı dış siyaset stratejilerinin de köklü bir dönüşüme uğramasını beraberinde getirdi. Türk dış siyasetindeki bu köklü dönüşümün en açık bir biçimde görüldüğü ülkelerden biri Lübnan’dır.

Bu makalede, Türkiye’nin 2011’den itibaren çatışmacı ve istikrarsız bölgesel konjonktürün gölgesinde Lübnan’a yönelik uyguladığı dış siyasetin genel bir çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda Türkiye’nin Lübnan’a yönelik uyguladığı dış siyasetin güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve riskler göz önünde bulundurularak iç ve dış faktörler üzerinden yapılacak bir analizle ele alınacaktır. Analizimizde konuyu belli bir çerçeve

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

içerisinde tutmak için SWOT Analizi yöntemi kullanılacaktır. SWOT Analizi, incelenen kurumun, tekniğin, sürecin, durumun veya kişinin güçlü (*strenghts*) ve zayıf (*weaknesses*) yönlerini belirlemede ve dış çevreden kaynaklanan fırsatlar (*opportunities*) ve tehditleri (*threats*) belirlemede kullanılan bir yöntemdir. SWOT Analizi'nde amaç, iç faktörler (*internal factors*) ve dış faktörler (*external factors*) dikkate alınarak, var olan güçlü yönlerden ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacak, tehditlerin ve zayıf yanların etkisini en aza indirecek kısa ve uzun vadeli plan ve stratejiler geliştirmektir.

Anahtar Kelimeler: Orta Doğu, Türkiye, Lübnan.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

FIRAT KALKANI HAREKÂTI EKSENİNDE TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Hasan ACAR

Doç. Dr.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Fakültesi

hasanacar.uludag@gmail.com

BM Antlaşması'nın 51. maddesinde ifade edilen meşru müdafaa hakkı kapsamında icra edilen Fırat Kalkanı Harekâtı öncesinde Türkiye, IŞİD ve YPG/PYD'ye bağlı terör unsurlarınca gerçekleştirilen birçok saldırıya maruz kalmıştır. Fırat Kalkanı, söz konusu terör saldırıları ile YPG'nin Suriye'de her geçen gün artan varlığı nedeniyle Türkiye'nin kuvvet kullanmak zorunda kaldığı bir harekât olmuştur. Harekât öncesinde bölgede yaşanan gelişmeler Türkiye'nin sınır güvenliğini ve bölgesel çıkarlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye'nin Beşar Esad yönetimine harekât öncesinde yaptığı uyarıların dikkate alınmamasıyla Türkiye, “son çare” olarak bu harekâtı gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda Türkiye, söz konusu antlaşmadan doğan hakkını kullanarak terör unsurlarınca kendisine yöneltilen saldırılara karşılık vermiş ve icra ettiği harekâtları meşru bir zemine oturtmuştur. Türkiye, Suriye krizinde ilk olarak Esad rejiminin yanında olmuş ve yapılacak reformlarla krizin önlenebileceğini savunmuştur. Ancak ortaya çıkan olumsuz gelişmeler ve uluslararası aktörlerin bölgeye müdahalesi, krizin çözümünü daha karmaşık hale getirmiştir. Harekâtı hazırlayan sebepler arasında IŞİD'in stratejik amaçları önem taşımaktadır. IŞİD'in öncelikli hedefi, PKK ile Türkiye'yi derinleşen bir çatışmanın içine sürüklemek olmuştur. Bu kapsamda harekât 24 Ağustos 2016 tarihinde başlamış ve 29 Mart 2017 tarihinde sona ermiştir.

Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekâtı ile ortaya koyduğu amaçlar değerlendirildiğinde, bölgedeki terör örgütlerine yönelik savunma temelinde bir yöntemden ziyade ön alıcı bir yöntemi tercih ettiğini ifade etmek mümkündür. Fırat Kalkanı Harekâtı'nın üç temel amacının bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Harekâtın ilk amacı, Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

eden IŞİD unsurlarını bölgeden temizlemek ve IŞİD'le olan sınır temasını ortadan kaldırmaktır. Harekâtın ikinci amacı, Türkiye'nin sınır hattında bulunan tüm terör unsurlarını bölgeden çıkartarak güvenli alanlar oluşturmayı kapsamaktadır. Harekâtın üçüncü amacı ise terörden arındırılmış bölgelerde güvenli alanlar ortaya çıkartarak Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönüşlerini temin etmektir.

Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkiye'nin dış politika stratejisini ve bu stratejideki önceliklerini ortaya koymuş olması nedeniyle önemli sonuçları ortaya çıkarmıştır. Harekâtın temelinde hedef alınan kimliklerden ziyade Türkiye'nin bölgesel güvenliğin sağlanmasına yönelik öncelikleri ön plana çıkmıştır. Fırat Kalkanı Harekâtı'nın sonuçlanmasıyla birlikte bölgede yeniden yapılandırma süreci başlamış ve Türkiye'deki geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ülkelerine dönüş süreci hızlanmıştır. Harekât alanında güvenliğin sağlanmasıyla birlikte sosyal, ekonomi, eğitim ve adalet hizmetleri gibi birçok alanda yeniden yapılandırma faaliyeti icra edilmiş ve toplumsal hayatın normale dönmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, bahsedilen bu bilgiler ışığında Fırat Kalkanı Harekâtı'nın amaç ve sonuçları ile Türkiye-Suriye ilişkilerine olan etkisini analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Fırat Kalkanı Harekâtı, Türkiye-Suriye İlişkileri, Bölgesel Güvenlik

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNİN YUMUŞAK GÜÇ ÜZERİNDEN ANALİZİ

Ayaz ABDULLAYEV

Yüksek Lisans Öğrencisi

Kocaeli Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü

ayazmsu@gmail.com

Türk-Rus ilişkilerinin temeli uzun soluklu bir geçmişe dayanıyor. Bu çalışmanın amacı konu başlığından da anlaşılacağı üzere Türk-Rus ilişkilerini yumuşak güç perspektifinde değerlendirmektir. Yumuşak güç kavramı ilk defa 1990'lı yıllarda Joseph Nye tarafından kullanılmıştır. Yumuşak güç nedir o zaman? Joseph Nye'e göre " Yumuşak güç cezbetme ve ikna etme kabiliyetine dayanır. Sert güç ise bir ülkenin askeri ve ekonomik gücünden kaynaklanır. Yumuşak güçte bir ülkenin kültürü, politik yapısı ve politikalarının cezbediciliği ön plana çıkıyor. Bu noktada yumuşak gücü pek çok unsur belirlemektedir: kültür, eğitim, bilim, sanatın çeşitli dalları, medya, sivil toplum ve öğeleri, turizm vb. Bu unsurlar esasında görüldüğü üzere, bir ülkenin "yumuşak gücünün" derinliğini ve sürdürülebilirliğini de sağlayabilmektedir. Nye'e göre istediğiniz bir şeyi elde etmenin üç yolu vardır: sert güç kullanımı ile savaş verilmesi, hedefin çeşitli biçimlerde satın alınması veya yumuşak güç kullanılarak ikna edilmesi. Başka sözle, yumuşak güç, başkalarının da sizin istediğiniz şeyi istemesini sağlamak demektir. Joseph Nye'in tanımından yola çıkarak bu çalışmada ilk önce Türk-Rus ilişkilerinin geçmişine ışık tutulacaktır. İkinci bölümde Rusya Federasyonu'nun yumuşak gücünün temel aktörleri, üçüncü bölümde ise Türkiye-Rusya ilişkileri eğitim, kültür ve iş dünyası bağlamında ele alınacaktır. Nihayet son bölümde Rusya'nın ünlü markalarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Rusya, Yumuşak Güç, Nye

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ATATÜRK DÖNEMİ GÜVENLİK GARANTİLERİ SİSTEMİ VE TÜRKİYE’NİN İTALYAN TEHDİDİ ALGISINDA DÖRT GÜÇ PAKTI’NIN YERİ

Yasin GÜLYÜZ

Araştırma Görevlisi, Doktora Adayı

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler

yasin.gulyuz@gop.edu.tr

Mussolini’nin girişimiyle imzalanan fakat Fransız ve Alman Parlamentosu’nun onayından geçmediği için yürürlüğe gir(e)meyen Dört Güç Pakti, İtalya’nın Versay Sistemi’nde ilk revizyon girişimiydi. Pakt, 1815 Viyana Düzeni’nin, bir benzeri olması doğrultusunda Sovyetler Birliği’ni Avrupa siyasetinden dışlayan ve “büyük güçler” olarak tanımlanmayan diğer Avrupalı devletlerin söz hakkını göz ardı eden bir “Kutsal İttifak” öngörmekteydi. Yürürlüğe girmese de “büyük güçler”in prensipte anlaşmaya vardığı Pakt’ın uluslararası sistemde yarattığı etki, Türkiye’nin İtalya’ya karşı tehdit algısını hem bölgesel hem de küresel ölçekte artırmasına neden olmuştur. “Büyük güçler”in gerektiğinde aralarındaki anlaşmazlıkları bir kenara bırakıp dünyanın geri kalanıyla ilgili konularda ortak hareket potansiyeli, Türkiye’nin hali hazırda üst seviyede olan güvenlik hassasiyetini artırmış; bölgesel güvenlik garantileri ve çok- Taraflı anlaşmalarla statükoyu koruma girişimlerine yol açmıştır. Hem Dört Güç Pakti hem de diğer girişimleri nedeniyle doğrudan tehdit olarak gördüğü İtalya’ya ve müttefikleriyle girişeceği müşterek bir müdahaleye karşı Türkiye’nin ikili ve çok- Taraflı anlaşmalarla yaratmaya çalıştığı güvenlik sistemi, savaşa sürüklenen uluslararası sistemde Türk Dış Politikası’nın yaşadığı değişim ve dönüşümü göstermektedir. Bu çalışmada Türkiye’nin çevresinde gerçekleşecek ve Türkiye’yi içine alabilecek bir savaş senaryosunda, İtalya’nın saldırgan politikalarını caydırmak, caydırmak mümkün değilse müttefikleriyle müşterek bir işgale kalkışmasının önüne geçmek için Türkiye’nin izlediği “Güvenlik Garantileri Sistemi”nin; nedenleri, yöntemi, amaçları ve sonuçları İtalyan Sorunu üzerinden incelenecektir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çalışma, İtalya'nın Dört Güç Paktı ve büyük güçlerle (Fransa, Almanya, Britanya) ikili temaslar yoluyla benzerine 1815 Viyana Düzeni'nde rastladığımız Kutsal İttifak gibi bir yapı oluşturmasına karşın, Türkiye'nin Bismarck'ın İttifaklar Sistemi'ne benzer bir "Güvenlik Garantileri Sistemi" oluşturmaya doğrudan kendi girişimiyle ya da başka devletlerin girişimlerine katılmak yoluyla çaba harcaması, konuyu güvenlik boyutundan ele alması ve yeni bir kavramsal tartışma açmayı amaçlaması açısından önemlidir. Çünkü Mussolini'nin büyük güçlerle olan diplomatik girişimlerinin yanında Dört Güç Paktı, hukuki açıdan yürürlükte olmasa da Avrupa'da uluslararası siyasette kritik değişikliklere yol açacak dış politika anlayışları getirmesi ve İkinci Dünya Savaşı'na giden süreci yansıtması açısından incelenmesi gereken bir olgu olmasına rağmen literatürde üzerine az çalışma yapılan ve önemi göz ardı edilen bir konu olmuştur. Bazı kaynaklarda Türk-İtalyan ilişkilerinin dost-düşman şeklinde istikrarsız bir seyrinde devam ettiği görüşü, ikili ilişkilerde meydana gelen birkaç gelişme dışında gerçeği yansıtmamaktadır. Kurtuluş Savaşı sırasında İtalyan çıkarları doğrultusunda Türk tarafına sağlanan destek, Mussolini'nin iktidara gelmesiyle ortadan kalkmış, 1928-1932 yılları arasında "ilişkilerdeki altın yıllar" yaşansa da yine İtalya'nın emperyal çıkarlarından bağımsız olamamıştır. Bu doğrultuda İtalya ile ilişkilerin en iyi olduğu dönemde dahi Türkiye açısından güvensizlik hakim olmuş ve siyasi ilişkiler 1933'ten itibaren düzelmek üzere bozulmuştur. 1933 yılında Mussolini'nin girişimiyle denenen Dört Güç Paktı, İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Avrupa'daki büyük güçlerin, hem birbirleriyle hem de "büyük" kabul etmedikleri devletlerle olan ilişkilerinin bir önizlemesini yaratması açısından önemlidir. Hukuken yürürlüğe girmemesi nedeniyle literatürde önemi azımsanan pakt, Habeşistan İşgali, Münih Konferansı ve Çekoslovakya İşgali gibi "büyük" olmayan devletlerin kaderini etkileyen konularda büyük güçlerin karar alabildiği ve diğer devletlerin "harcanabilirliklerinin" hesaplandığı bir uluslararası sistem denemesidir. Literatür çoğunlukla İki Savaş Arası Dönemi, Almanya odağında ele alırken; bu çalışma, bu dönemde İtalyan politikalarının da savaşa giden süreci hazırladığını ve İtalyan tehdidi altında Türkiye'nin izleyeceği siyaseti hangi temellere ve modele dayandıracığını açıklamaya ve farklı bir perspektif sunmaya çalışacaktır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

10.00 – 11.30

2. SALON

6. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Cansu GÜLEÇ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Cansu GÜLEÇ	MEF Üniversitesi	A Post-Structuralist Approach to Security: An Analysis of NATO 2022 Strategic Concept
Mehmet Hanifi KAYA (Doktora Öğrencisi)	Beykent Üniversitesi	NATO ile İlgili Yapılan Çalışmalarda Trendler: ABD Merkezli Yayınlar Üzerine Bir İnceleme
Arş. Gör. Abdullah ÖZÇELİK (Doktora Adayı)	Sakarya Üniversitesi	
Arş. Gör. Berna AKBAY (Doktora Öğrencisi)	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Bir “Vahşi Kart” Olarak NATO’nun Gelecek Senaryosunda Küresel Pandemi
Arş. Gör. Furkan Sarper KÖSEOĞLU (Doktora Öğrencisi)	Galatasaray Üniversitesi	NATO 2030 Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik ve 2022 Strateji Belgesinden Küresel Güvenlik Ortamına Bir Bakış

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

A POST-STRUCTURALIST APPROACH TO SECURITY: AN ANALYSIS OF NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT

Cansu GÜLEÇ

Arş. Gör. Dr.

MEF Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

cansu.gulec@mef.edu.tr

Abstract

One of the theoretical formations of post-positivist thought in International Relations is post-structuralism which became part of the literature in the 1980s. Post-structuralism claims a different position from the traditional realist and idealist perspectives in the field of security studies by offering the connection between national identity and security politics and the discursive character of the concept of security. Accordingly, the practices of security construct the national “self” by indicating the difference between itself and the “other”. In that sense, policy discourses are considered inherently social since the policy-making elite address the wider public sphere to institutionalize their understanding of the identities and policy options. Therefore, in order to understand the foreign and security policies of the actors involved in International Relations, the examination of the speeches and statements of policy makers, politicians or bureaucrats, the documents written by the institutions involved in foreign policy making has been an increasingly used as a method. In this context, official speeches, statements, parliamentary debates, diplomatic correspondence, interviews, newspapers, photographs and videos can be used in discourse analysis studies. The aim of this paper is to understand and situate NATO’s discourse within the framework of its recent Strategic Concept of 2022. In this framework, after the elaboration of concept of discourse and discourse analysis, the construction and hierarchical positioning of different actors in the text will be analyzed by asking “how” questions. In that sense, Roxanne Lynn Doty’s concepts of “presupposition”, “predication” and “subject positioning” will be used as analytical categories to provide a textual framework. The representational practices through which meaning are generated is crucial in

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

this study. Accordingly, the discursive identities produced by NATO will be examined in order to understand the attachments to various social objects and subjects in international environment.

Keywords: post-structuralism, discourse analysis, security, NATO 2022 Strategic Concept

INTRODUCTION

In recent years, the focus of analysis in security studies has been diversified, and incentives to consider and elaborate both the theoretical and methodological dimensions have been on rise. There are many challenges that can be faced due to the complexities of security issues and the difficulties of finding single way of doing research about the phenomena. Discourse analysis also is increasingly becoming a popular on scholars who are conducting their research on social science. It can be claimed that political discourses produce national identity through linking concepts together in several signs such as “self” and “other” which effect a difference among them. Furthermore, there are many academic studies that have been developed with both NATO and its strategic concepts. Nevertheless, in this paper, discursive activities of NATO’s recent strategic concept will be used not only to frame and define security initiatives, but also identify the key representations of NATO identity in these basic discourses.

The aim of this paper is to understand and situate NATO’s discourse within the framework of its recent Strategic Concept of 2022. Through asking “how” questions, the construction and hierarchical positioning of different actors in the process will seek to be analyzed. The concepts of “presupposition”, “predication” and “subject positioning”, which were borrowed from Roxanne Lynn Doty, will be used as analytical categories to provide a textual framework. The representational practices through which meaning are generated is important in this study. Accordingly, the discursive identities produced by NATO authorities will be examined throughout the time in order to understand the attachments to various social objects and subjects in the world.

I. DISCOURSE

There are many different definitions of discourse conducted by different scholars. In simple framework, discourses describe and categorize the social world, and they bring phenomena into sight (Parker, 1992, p. 4). A discourse entails the representational practices

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

through which meanings are generated. Within the context of this description, knowledge cannot be separated from the social realm, but it is rather considered as constitutive element of reality. Discourses are productive of reality and there are links between knowledge and power. It can be argued that discourses function to create meanings and identities by fixing particular representations. In more specific terms, discourses are “systems of meaning-production that fix meaning, but temporarily, and enable actors to make sense of the world and to act within it” (Dunn & Neumann, 2016, pp.2-4). According to Van Dijk (2009):

“...discourse is a multidimensional social phenomenon. It is at the same time a linguistic (verbal, grammatical) object (meaningful sequences or words or sentences), an action (such as an assertion or a threat), a form of social interaction (like a conversation), a social practice (such as a lecture), a mental representation (a meaning, a mental model, an opinion, knowledge), an interactional or communicative event or activity (like a parliamentary debate), a cultural product or even an economic commodity that is being sold and bought (like a novel).”

With discourse, interpretive possibilities are created which make impossible to think outside of the system of statements. In that sense, a discourse provides “discursive spaces” like concepts, categories, metaphors and models by which meanings are created. In these discursive spaces, several subjects are positioned with another. Subjects can be regarded as positions within specific discourses only with reference to particular set of concepts, categories and practices. Policymakers also act within discursive spaces by imposing meanings on their world and creates reality. At that context, the question of “how this reality is produced and maintained” is crucial (Doty, 1993, pp-302-303). Accordingly, the discourses of foreign policy makers produce meanings and construct reality on that foreign policy is based.

There is no single method for discourse analysis, but rather many ways that scholars based on their studies. Many social science scholars are heavily influenced by the work of the French philosopher Michel Foucault. Foucault does not treat discourses as groups of signs but as practices that systematically form the objects of which they speak (Foucault,1972, p.49). Foucault underlines some points while revealing the historical and institutional conditions behind all these diverse statements: 1-Who is speaking, 2- What are the institutional places of discourse, and from which this discourse derives its legitimate source and point of application, 3- What are the positions of the subject which also defined by the situation (Foucault,1972, pp.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

50-55). Thus, with these questions, it can be asserted that to speak of a discourse may entail reference to specific groups of text, but also the social practices to which these texts are linked.

As a first impression, Foucault's ideas may seem very abstract, but they made crucial contributions to discourse analysis. First, Foucault focused on discourse as a system of representation such as the rules and practices that produce meaningful statements and regulated discourse in different historical periods. According to him, discourse is a way of representing the knowledge about a particular topic at a particular historical moment. Moreover, all practices have a discursive aspect. Discourse constitutes the social objects and subjects therefore it has constitutive nature. Because we can only have a knowledge of things if they have a meaning, it is the discourse, not the things in themselves, which produces knowledge. All discursive practices are described in terms of their relations to others and depend on others in complex ways. Also, discourse has a political nature in the sense that the exertion of power occurs both in and over discourse possible (Alba-Juez, 2009, p.215).

In addition, David Campbell and his colleagues consider discourse as a specific series of representations and practices through which meanings are produced, identities constituted, social relations established, and political and ethical outcomes made more or less (Bialasiewicz et al., 2007, pp. 405-422). According to Campbell (1992): "state identity can be understood as the outcome of exclusionary practices in which resistant elements to a secure identity on the 'inside' are linked through a discourse of 'danger' with threats identified and located on the 'outside.' The outcome of this is that boundaries are constructed, spaces demarcated, standards of legitimacy incorporated, interpretations of history privileged, and alternatives marginalized."

In short, with the help of the discourses these following question can be formulated: what are the ways in which social actors can be represented via discourse? Which choices does the discourse give us for referring to people? Additionally, more specific question shall be addressed: how are the relevant social actors represented in an instance of a particular kind of discourse? Who are perceived as "other", "different" and "threatening"? (Van Leeuwen, 2003, p. 32).

II. POST-STRUCTURALISM AND SECURITY STUDIES

It is difficult to apply a standard approach to discourse analysis. However, it is possible to use certain main themes and useful techniques which may be adapted to different research

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

topics. Discourse analysis might be belonged to both qualitative and quantitative approaches. The latter ones tend to privilege usually numerical measurement of an empirical reality about the social world. On the other hand, qualitative approaches tend to be more textually based, often to understand of underlying reasons and motivations for social world. In order to investigate “how meanings are produced and attached to many social subjects and objects, it is necessary to present the certain possibilities for how to represent a phenomenon and precluded others” (Dunn &Neumann, 2016, pp. 8-10). In that sense, discourse analysis is considered as qualitative approach, but it is useful for researchers operating from both positivism and post-positivism. While positivism holds the idea that there is an empirically knowable world that is governed by general laws, post-positivists do not agree that human knowledge is produced by the scientific discovery of universal truths. They assume that the human knowledge is socially constructed, and the reality is unknowable outside of human perception (Dunn &Neumann, 2016, p.10).

Post-structuralism has entered the discipline of International Relations in the 1980s with the works of Richard Ashley (1981, 1984), James Der Derian (1987), Michael Shapiro (1988), and R. B. J. Walker (1987, 1993). These studies mostly focused on explaining the meta-theoretical critique of realist and neo-realist theories. For realism, the state puts the border between inside/ outside, sovereign/anarchic, us/them. Accordingly, post-structuralism began to criticize how the state came to be considered as the most important actor in world politics, and how the state came to be seen as a unitary, rational actor. Post-structuralism was concerned with the practices of statecraft that made the state and its importance seem both natural and necessary. It is concerned with the state’s historical and conceptual production, and its political formation, economic constitution, and social exclusions (Campbell, 2013, p. 226).

Post-structural practices have been used to examine how the subject of international relations is constituted in and through the discourses and text of world politics. Through the representational practices, various forms of “otherness” have been created (Shapiro,1989, p. 15). The relationship between identity and foreign policy is at the center of post-structural research agenda in which foreign policies are based on the representations of identity. Moreover, through the formulation of foreign policy that identities are produced and reproduced. In that sense foreign policy is understood as a discursive practice.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Accordingly, post-structuralism argues that policy discourses are inherently social since the policy-making elite address the wider public sphere in order to institutionalize their understanding of the identities and policy options (Hansen, 2006, p. 1). The term foreign policy-making elite comprises the head of state, the head of government, the foreign minister and his/her immediate deputies. The foreign policy leader's strength lies in his/her representational power and authority derived from his/her community. In that sense, representation involves discursive power in the sense of defining and meeting the demands and corresponding strategies of a crisis situation and identity-relevant sense of policies. In addition, with this discursive power within a globally mediated world, the policy making elite has also to consider incorporating messages for world audiences (Chong, 2007, pp. 60-61). Official foreign policymakers try to constitute themselves as having authority to speak about a foreign policy issue. It can be claimed that the source of their formal authority is derived from their institutional location as well as their knowledge about a particular issue (Hansen, 2006, p. 7). Therefore, knowledge becomes significant for the establishment of the authority. In foreign policy framework, the goal of foreign policy discourse is to create a link between representations of identity and the suggested policy.

In recent decades, post-structuralist analyzes on war, peace, security, insecurity, terrorism, militarism etc. have been expanded by scholars who have been interested in the politics of language and meaning making. Post-structuralism is defined as an umbrella term to group together many scholars who are contributing to critical research on war and security in such subdisciplines as critical security studies, critical military studies, critical terrorism studies, popular culture and world politics, feminist security studies, international political sociology and postcolonial studies. Some essential ontological, methodological, and epistemological presuppositions are shared by post-structuralist scholars. They are interested in discursive power of knowledge as well as the notion of security as a logic informing war as practice. Post-structuralist security studies explore where and how security is practiced in addition to fundamentally challenging what security itself might imply. In that sense, post-structuralist analyses may contain a dedication to critique and the exposure of the political aspects of how "security" is applied and interpreted (Åhäll, 2018, p. 87). Accordingly, security is always dependent on "the other". That is, we can only comprehend what security entails if we have some understanding of what insecurity entails. Critical thinkers argue that "our"

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

security frequently depends on the insecurity of others. Policies and procedures that are intended to make “us” secure frequently make others feel insecure. Therefore security-related narratives matter in political and scholarly discourses (Åhäll, 2018, p. 90).

According to Hansen, the idea that materiality is discursively formed suggests that post-structuralism raises issues that rationalist scholarship has not addressed. For instance, rationalist liberalist studies argue that NATO’s post-Cold War survival is due to its ability to address not only external threats but also a “variety of security problems, including instability, uncertainty, and relations among allies”. However, this point of view does not investigate how “threats” or “instabilities” become constituted in the first place. Instead, it assumes that they exist materially and objectively independently of how NATO makes them. Post-structuralist analysis, on the other hand, demonstrates that NATO’s own discursive articulation of the alliance’s (reformed) post-Cold War rationale is the source of these “threats” and “instabilities”. For instance, the decision to view the situation in Kosovo as an “instability” that necessitated NATO’s intervention and the alliance’s existence necessitated a specific construction of the conflict’s parties and the adoption of a humanitarian intervention discourse. Three issues are the focus of post-structuralist analysis: the way NATO’s key officials and the institution itself enact the discursive construction of its “new surroundings”, “purposes” and “threats”; how NATO’s existence is produced and legitimized by this; and how this might, in turn, necessitate reconstruction of NATO’s institutional identity (Hansen, 2006, pp. 22-23).

Roxanne Lynn Doty (1993) uses a term “discursive practices approach” which emphasizes the linguistic construction of reality. This approach focuses on the idea that how this “reality” is produced and maintained and how it makes various practices possible. This analytic question is not addressing why particular decisions are made. Accordingly, the policy decision in itself becomes a secondary concern. The central idea is that “the discourse which construct a particular reality”. The concepts of *presupposition*, *predication* and *subject positioning* provide analytic categories that enable to get at how discursive practices constitute subjects and objects. Presupposition is described as a textual mechanism that creates background knowledge and in doing so construct as particular kind of world in which certain things are recognized as true. Predication involves the linking of certain qualities to particular subjects through the use of predicates and the adverbs and adjectives that modify them. A predicate mentions a quality, attribute or property of a person or thing. Texts also work to create

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

a reality by linking particular subjects and objects to one another. The production of subjects and objects is always related with other subjects and objects. In other words, what defines a particular kind of subject is the relationships that subject is positioned relative to other kinds of subjects. Presupposition, predication, and constructing subjects and objects, establish various kinds of relationships between subjects and between subjects and objects. This can be thought as subject positioning. Some of the significant sort of relationships that position subjects are those of “opposition, identity, similarity and complementarity”. Moreover, texts might be deconstructed to locate some of these relationships. One way that deconstruction works is by identifying the oppositional structuring in a text which results in the hierarchization of one term in relation to another. In that sense, the dominant term is highlighted by the subordinate term which is evaluated as the “other”, “the deviant” or “the inferior” of the first term. In addition, relations of identity, similarity and complementarity can also be in the rhetorical operations of texts (Doty, 1993, p. 306).

III. NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT

NATO Heads of State and Government adopted the Alliance’s new Strategic Concept at the Summit held in Madrid on 29-30 June 2022. NATO’s Strategic Concept is a long-term policy document on how the Alliance should adapt itself to the changing international security environment. Considering that the previous Strategic Concept was adopted in 2010, it can be argued that the new Concept will guide the Alliance’s practices in 2030 and beyond. It is important that this key policy document is short and clear. Since it is short and clear, ambiguous concepts and confusing details are avoided.

In the “Purpose and Principles” section, the importance of the common values shared by the allies is emphasized. In addition, the preservation of the Transatlantic link, which reflects the contribution of North America, especially the USA, to the defense of Europe is also underlined. The importance of the common values created by democracy, individual freedoms and the rule of law, which is also expressed in the preamble of the Washington Treaty, which is the founding document of the alliance, reflects the common will of the Heads of State and Government. This will be especially important and prioritized in the new security environment, where the distinction between democracies and countries governed by autocratic regimes will be increasingly felt by global strategic competition (İldem, 2022).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Accordingly, deterrence and defence; crisis prevention and management; and cooperative security will continue to be NATO's three core tasks, as outlined in the previous Concept. It is seen that the name of the task related to crisis management has been stated as "resilience", and it is seen that the understanding that the problems at the source of the crisis will need to be addressed together with other international organizations. Within the framework of the crisis prevention and management task, it will also be aimed to strengthen NATO's capacity, including civilian capabilities. In that sense, capacity and capabilities that will not allow crises to turn into conflicts will be increased both within the Alliance and in relations with the partners.

The chapter entitled "Strategic Environment", which is of concern for the Alliance, reveals the existence of a security environment that is very different from that of the previous Strategic Concept adopted in 2010. Indeed, Russia, defined as a strategic cooperation partner in the previous Concept, has become one of NATO's main sources of threat. In this context, the steps taken by Russia in the recent past that deserve this definition are listed. It is emphasized that NATO, which does not seek a conflict with Russia and does not pose a threat to it, will respond to Russian threats and hostile actions in unity and with a sense of responsibility; deterrence and defense will be strengthened significantly for all allies; and resistance and resilience will be increased against Russia's threat. It is also stated that communication channels with Russia will be kept open in order to reduce any risk, prevent unnecessary escalation and ensure transparency. In addition, it is mentioned that a change in relations will only be possible if Russia abandons its aggressive stance and fully complies with international law.

China was not mentioned in the previous strategic concept. However, an important place is reserved for China in the new document. In this sense, it can be argued that a clear and harsh language has been used against China because it is stated that China is trying to "undercut" the rules-based international order, including its sea, space and cyberspace. From this point of view, it is stated that China is not transparent about its strategy, intention and military activities. It carries out hybrid and cyber operations that harm Alliance security. It is stated that it seeks control over critical technology and industrial sectors, critical infrastructure, strategic materials and supply chains. In addition, it is stated that the strategic partnership between Russia and China has deepened and that the two countries act together in the erosion of the rules-based

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

international order, and that NATO will keep its channels open for constructive engagement with China, especially in the field of mutual transparency (Öncel, 2022).

The NATO-EU strategic partnership is mutually exclusive on issues such as military mobility, resilience, the impact of climate change on security, innovative and breakthrough technologies, human security, the Women, Peace and Security agenda, combating cyber and hybrid threats, and China's challenges to Euro-Atlantic security. The will to be strengthened by complementary efforts is expressed in the Strategic Concept.

The 2022 Strategic Concept has a high degree of continuity with the 2010 document despite substantial changes in the global security environment including a reaffirmation of these points: the importance of nuclear deterrence to NATO's posture of defense and deterrence; allies' commitment to the Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT) and the goal of "a world without nuclear weapons" (Swicord, 2022). In that framework, after emphasizing that the purpose of NATO nuclear weapons is to preserve the peace and to prevent acts of aggression and intimidation, it is underlined that the Alliance has the capability and will to ensure reliable deterrence against any adversary actor.

In the Strategic Concept, terrorism, in all its forms and manifestations, is defined as another of the main sources of threat as "the most direct asymmetric threat to the security of the NATO citizens and to international peace and prosperity". The Concept mentions the efforts of terrorist groups to expand their capabilities by making use of new technologies. The necessity of the fight against terrorism in terms of collective defense is emphasized and it is stated that NATO will fight terrorism with an integrative approach in a way that encompasses three core tasks.

It is underlined that emerging and disruptive technologies have both opportunities and risks, since these technologies change the character of conflict, have more strategic importance and have become the main areas of global competition. Furthermore, it is stated that unfettered access to space and cyberspace areas in the technological dimension is essential for effective defense and deterrence. In this sense, it is quite remarkable that it is stated that the attacks to be carried out in cyberspace and space areas can "reach the level of an armed attack" and lead to the execution of Article 5 of the Alliance.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

It was emphasized in the text that NATO's expansion had been a "historic success", strengthening the organization and assuring "the security of millions of European citizens and helped to peace and stability in the Euro-Atlantic area". The Western Balkans and the area around the Black Sea were mentioned as being of "strategic importance" to the alliance. According to the new Strategic Concept, the Indo-Pacific is also regarded as an "important" zone for NATO because developments there "may directly affect Euro-Atlantic security" (Donmez, 2022).

The New Strategic Concept elaborates the issue of climate change, which was also addressed in its 2010 version, in a relatively more comprehensive manner. Climate change is regarded as a decisive test of our time and as a threat multiplier with a serious impact on Alliance security. The connection between climate change and security is one that allied nations are becoming more and more aware of. However, there is still a lot of work to be done in this area, and NATO, despite not being an organization that sets standards, should be an example in attaining it.

IV. POST-STRUCTURAL DISCOURSE ANALYSIS OF NATO 2022 STRATEGIC CONCEPT

In this section, NATO's "self" construction would be analyzed with the examination of speeches of NATO 2022 Strategic Concept. In that framework, it is essential to understand how NATO's security approach was represented by the discourses throughout the whole process. It is important understand how the language has been constructed and the relationship between such construction and the contextuality in recent document. Accordingly, the discourse to be examined was determined as the "official discourse". In this context, the discourses will cover NATO 2022 Strategic Concept.

In his book about the Bosnian War, Hansen presents the relationship between foreign policy and identity according to such conceptualization includes "Number of Selves", "Intertextual Models", "Temporal Perspective" and "Number of Events". The basic components of this conceptualization are given in the table below:

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Figure 1: Lene Hansen's Research Design

Number of Selves	-Single - Comparison around events or issues - Discursive encounter
Intertextual Models	-Official discourse - Wider political debate - Cultural representations - Marginal political discourses
Temporal Perspective	-One moment - Comparative moments -Historical development
Number of Events	-One - Multiple- related by issue - Multiple- related by time

Source: Hansen, 2006, p. 72.

Hansen's above-mentioned research design can be applied to this case as follows:

Figure 2: Application of Lene Hansen's Research Design

Number of Selves	Single: NATO
Intertextual Models	Official NATO Document
Temporal Perspective	One moment: 2022
Number of Events	One: related by discourse

After presentation of this general framework, it is time to look at the main data of the statements in NATO 2022 Strategic Concept. Together with this analytic framework, the following questions are intended to be answered:

- How are NATO and other actors are linguistically formed?
- How are the actors be imagined and what characteristics are attributed to them?
- How often are "self" images identified in this document?
- Which images are used in the construction of the meaning, how are "self" and "other" discourses formed?

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

In the following tables, the “predicates” and practices are linked to the different subjects. They show both frequencies and their descriptive characteristics, adjectives and adverbs which attributed the various actors.

Figure 3: NATO 2022 Strategic Concept Document

NATO	The European Union (EU)	The Russian Federation	The People’s Republic of China (PRC)	UN	Middle East	Africa	Black Sea Region	The Euro-Atlantic area
ensured the freedom and security of Allies	international community	aggressive actions	coercive policies	international community	Conflict, fragility and instability	Conflict, fragility and instability	strategic importance	not at peace
we (101)	coordination and cooperation	violated the norms and principles	systemic challenges	coordination and cooperation				
safeguard the freedom and security of Allies.	a unique and essential partner	the most significant and direct threat to Allies’ security	coercive tactics and efforts					
ensure collective defence	supporting international peace and security	coercion, subversion, aggression and annexation						
defensive Alliance (2)	strategic partnership (2)	coercion						
unique, essential and indispensable transatlantic forum		aggressive behaviour						
political unity and solidarity								
indispensable to Euro-Atlantic security								

Figure 3 shows the predicates and practices that were linked to the different subjects. These predicates and practices were compiled by extracting from NATO 2022 Strategic Concept document where the descriptive characteristics, adjectives, adverbs, and capabilities attributed to the different subjects. The numbers in brackets refer to the textual source of the statements.

“Authoritarian actors challenge our interests, values and democratic way of life. They are investing in sophisticated conventional, nuclear and missile

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

capabilities, with little transparency or regard for international norms and commitments. Strategic competitors test our resilience and seek to exploit the openness, interconnectedness and digitalisation of our nations. They interfere in our democratic processes and institutions and target the security of our citizens through hybrid tactics, both directly and through proxies. They conduct malicious activities in cyberspace and space, promote disinformation campaigns, instrumentalise migration, manipulate energy supplies and employ economic coercion. These actors are also at the forefront of a deliberate effort to undermine multilateral norms and institutions and promote authoritarian models of governance.”

In the above statement, the “strategic competitors” is endowed with the following qualities: authoritarian actors, challenger to democratic values and way of life, little transparency, exploiter of the openness, targeted the security of citizens, non-democratic, manipulator, undermining, multilateral norms and institutions. Together these qualities, or cluster of predicates, constitute the authoritarian actors as a particular kind of subject. In contrast, NATO, here the speaking subject, is inscribed with quite different qualities. This is often implicit rather than explicit. In the first sentence “our” refers to the NATO, thus creating a relation of identity among the reader, the author, and the NATO alliance and a relation of opposition between these subjects and the NATO’s strategic competitors, here the object of discussion. The reader, author, and NATO as speaking, writing, and knowledgeable subjects are “self” to the strategic competitors “other” who is the object of their knowledge. NATO is established as a subject who has democratic values and way of life.

“The Russian Federation is the most significant and direct threat to Allies’ security and to peace and stability in the Euro-Atlantic area. It seeks to establish spheres of influence and direct control through coercion, subversion, aggression and annexation...Its coercive military posture, rhetoric and proven willingness to use force to pursue its political goals undermine the rules-based international order...It aims to destabilise countries to our East and South. In the High North, its capability to disrupt Allied reinforcements and freedom of navigation across the North Atlantic is a strategic challenge to the Alliance...NATO does not seek confrontation and poses no threat to the Russian Federation. We will continue to respond to Russian threats and hostile actions in a united and responsible way. We will significantly strengthen deterrence and defence for all Allies, enhance our resilience against Russian coercion and support our partners to counter malign interference and aggression. In light of its hostile policies and actions, we

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

cannot consider the Russian Federation to be our partner. However, we remain willing to keep open channels of communication with Moscow to manage and mitigate risks, prevent escalation and increase transparency. We seek stability and predictability in the Euro-Atlantic area and between NATO and the Russian Federation. Any change in our relationship depends on the Russian Federation halting its aggressive behaviour and fully complying with international law.”

In the above statement, the “Russia” is described with the following qualities: the most significant and direct threat to Allies’ security and to peace and stability in the Euro-Atlantic area; coercive, subversive, aggressive; underminer of the rules-based international order; destabiliser; not NATO’s partner; hostile. Together these qualities, NATO constitutes the Russian Federation as a particular kind of subject. In contrast, NATO, here the speaking subject, is inscribed with quite different qualities which poses no threat to the Russian Federation. Self-images of NATO is constructed as actor who has desire to “manage and mitigate risks, prevent escalation and increase transparency, seek stability and predictability”. NATO, thus creating a relation of identity among the NATO alliance and a relation of opposition with Russia.

“The People’s Republic of China’s (PRC) stated ambitions and coercive policies challenge our interests, security and values. The PRC employs a broad range of political, economic and military tools to increase its global footprint and project power, while remaining opaque about its strategy, intentions and military build-up. The PRC’s malicious hybrid and cyber operations and its confrontational rhetoric and disinformation target Allies and harm Alliance security. The PRC seeks to control key technological and industrial sectors, critical infrastructure, and strategic materials and supply chains. It uses its economic leverage to create strategic dependencies and enhance its influence. It strives to subvert the rules-based international order, including in the space, cyber and maritime domains. The deepening strategic partnership between the People’s Republic of China and the Russian Federation and their mutually reinforcing attempts to undercut the rules-based international order run counter to our values and interests. We remain open to constructive engagement with the PRC, including to build reciprocal transparency, with a view to safeguarding the Alliance’s security interests. We will work together responsibly, as Allies, to address the systemic challenges posed by the PRC to Euro-Atlantic security and ensure NATO’s enduring ability to guarantee the defence and security of Allies. We will boost our shared awareness, enhance our resilience and preparedness, and protect against the PRC’s coercive tactics and efforts to divide the Alliance. We will

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

stand up for our shared values and the rules-based international order, including freedom of navigation.”

In the above statement, the “China” is described as an actor which has ambitions and coercive policies, disinformation target, opaque about its strategy, subverter of ruled based international order, challenger to Euro-Atlantic security. Together these qualities, NATO constitutes China as a particular kind of subject. In contrast, NATO, here the speaking subject, is inscribed with quite different qualities which remains open to constructive engagement with China. Self-images of NATO is constructed as actor who has desire to “guarantee the defence and security of Allies; boost shared awareness, enhance resilience and preparedness”. Therefore, NATO is creating a relation of its identity in opposition with China.

“Strategic competitors and potential adversaries are investing in technologies that could restrict our access and freedom to operate in space, degrade our space capabilities, target our civilian and military infrastructure, impair our defence and harm our security.”

In the above-mentioned statement, strategic competitors and potential adversaries are identified as restrictors of NATO’s freedom and access to operate in space. On the other hand, NATO identified itself as an actor whose security is threatened by those strategic competitors and potential adversaries.

Presupposition

Moreover, in examining the document, it can be argued that meanings are dependent on “binary oppositions” includes two absolute oppositions, in other words, the existence of one means the non-existence of the other (Lundborg & Vaughan-Williams, 2015, pp.3-25). The conceptualization which NATO discourse was based on “freedom” and “coercion”. At one level, it served to construct authoritarian regimes as distinct kinds of subjects. Another set of opposition was “stability” and “aggression”. At that sense, it served to construct NATO and Russia as two distinct kinds of subjects. The other set of opposition was based on “peace” and “conflict”. Safeguard stance of NATO was constructed against the coercive attitude of Russia and China. The other set of opposition was “deterrence” and “aggression”. In that sense, strengthening of defence posture is constructed against potential adversary. These are our background knowledge.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Subject Positioning

The construction of subjects with the oppositional dimensions also puts them in a hierarchical position. On the one hand, NATO is resilient, on the other hand, there are coercive actors like Russia and China. At that point, it is important to say that NATO policy makers did not only “otherize” the EU and UN, but they also regard themselves as a partner of them. Thus, it can be argued that “opposition” and “complementarity” were the main subjects that position NATO toward Russia and China, EU and UN respectively.

It also adds to its identity as an organization that was in a struggle against terrorist organizations that seek to attack or inspire attacks against Allies. At this point, NATO identity was constructed upon the perception of “threat”. This threat perception led to construction of identity on “countering terrorism” position. The opposition positioning was constructed toward terrorist organisations which “threaten the security of populations, forces and territory of the Alliance”. Another security challenger is identified as “climate change” which should be combatted while ensuring military effectiveness and a credible deterrence and defence posture.

CONCLUSION

By analyzing how meanings are produced and attached to various social subjects and objects, it is possible to discover the inclusions and exclusions involved in producing that which appears to be natural, fixed and timeless. Security always relies on another. In that respect, it can be understood what security means by having some form of recognition of what insecurity means. Within the framework of this study, the discourse has been regarded as a system of expressions formed by the fact that each expression becomes meaningful with interpretation. In this context, the discursive ontology of post-structuralism is intertwined with the grasp of language as a constituent element of what exists. Political discourse is based on certain problem and subjectivity structures, but these problems and subjectivities are created primarily through discourse. For this reason, security policies are based on the representations of identity. Moreover, through the formulation of security policy that identities are produced and reproduced. In that sense security policy is understood as a discursive practice.

Consequently, it can be said that NATO policy makers did not make any statements in any way, regardless of the conjunctural processes, and their relations with the regional and international actors. On the contrary, it is seen that NATO Strategic Concept is created within

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

a certain discursive field that imposes meaning to their worlds and thus produces what is called “reality”. In this respect, this paper tries to present the conceptual analysis of the NATO document, which is the most studied Intergovernmental Organization in the field of International Relations in recent years, from a different perspective. This study adopts an aim that proposes to rethink and question the role of discourse in the field of security with both methodological and theoretical dimensions.

Bibliography

Åhäll, L. (2018). Poststructuralism. In P. D. Williams & M. McDonald (Eds.). *Security Studies An Introduction* (pp. 86-99), NY: Routledge.

Alba-Juez, L. (2009). *Perspectives on Discourse Analysis: Theory and Practice*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Bialasiewicz, L., Campbell, D., Elden, S., Graham, S., Jeffrey, A., Williams, A. J. (2007). Performing security: The imaginative geographies of current US strategy. *Political Geography* 26, 405-422.

Campbell, D. (1992). *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Campbell, D. (2013). Chapter 12: Post-Structuralism. In T. Dunne & M. Kurki & S. Smith (Eds.). *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, (pp. 203-228), New York, Oxford University Press.

Chong, A. (2007). *Foreign Policy in Global Information Space Actualizing Soft Power*. Palgrave Macmillan.

Doty, R.L. (1993). Foreign Policy as Social Construction: A Post-Positivist Analysis of U.S. Counterinsurgency Policy in the Philippines. *International Studies Quarterly*, 37 (3), 297-320.

Donmez, B. B. (2022, June 29). What has NATO included in its new Strategic Concept?. <https://www.aa.com.tr/en/europe/what-has-nato-included-in-its-new-strategic-concept/2626190>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Dunn, K. C. & Neumann, I. B. (2016). *Undertaking discourse analysis for social research*. University of Michigan Press.

Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language*, New York: Tavistock Publications.

Hansen, L. (2006). *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. London: Routledge.

İldem, T. (2022, June 27). What to Expect From NATO's New Strategic Concept. <https://edam.org.tr/en/what-to-expect-from-natos-new-strategic-concept/> .

Lundborg, T & Vaughan-Williams, N. (2015). New Materialisms, discourse analysis, and International Relations: a radical intertextual approach. *Review of International Studies* 41, 3–25.

NATO. (2022). *NATO 2022 Strategic Concept*. <https://www.nato.int/strategic-concept/>

Öncel, R. (2022, June 30). 5 Soru: NATO'nun Yeni Stratejik Konsept Belgesi. <https://www.setav.org/5-soru-natonun-yeni-stratejik-konsept-belgesi/>

Parker, I. (1992). *Discourse Dynamics: Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. London: Routledge.

Shapiro, M. J. (1989). Textualizing Global Politics. In J. Der Derian & M. J. Shapiro (Eds.), *International/intertextual relations: postmodern readings of world politics*, (pp. 11-22), NY: Macmillan.

Swicord, E. (2022, Luly 20). NATO's New Strategic Concept: What it is and Why it Matters. <https://www.nti.org/atomic-pulse/natos-new-strategic-concept-what-it-is-and-why-it-matters/>

Van Dijk, T. A. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods for Critical Discourse Analysis* (pp.62-86). London: Sage.

Van Leeuwen, T. (2003). The representation of social actors. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.), *Texts and Practices Readings in Critical Discourse Analysis*, (pp. 32-70), NY: Routledge.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NATO İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARDA TRENDLER: ABD MERKEZLİ YAYINLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mehmet Hanifi KAYA

Dr. Öğrenci

Beykent Üniversitesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü

Abdullah ÖZÇELİK

Arş.Gör

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi Bölümü

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni güvenlik kaygıları, uluslararası sistemde Soğuk Savaş olarak ifade edilen yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin Berlin ablukasını başlatmasına bir yanıt olarak, ABD Kuzey Atlantik Paktı Örgütü olarak adlandırılan NATO'yu kurmuştur. Sovyetler Birliği'nin Avrupa ve ABD üzerinde oluşturduğu tehditlere yönelik bir önleme mekanizması olarak kurulan NATO'nun günümüzdeki yeni güvenlik anlayışı içerisinde nasıl bir konumda yer alacağına yönelik pek çok tartışma mevcuttur. Her ne kadar 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş'ın sona erdiği düşünülse de Rusya'nın özellikle kıta Avrupası'na yönelik oluşturduğu tehdit halen devam etmektedir. Özellikle günümüzde Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaş, bu tehdidin en belirgin örneğidir. Ukrayna'nın son dönemde ABD ile olan yakınlaşması ve buna bağlı olarak, NATO'ya üye olma eğilimi geliştirmesi, Rusya için bir savaş bahanesi olmuştur. Bu savaş esnasında özellikle NATO'nun etkinliği tartışılmaya başlanmış ve ABD'nin bu durum karşısında sergilemiş olduğu tutum, uluslararası kamuoyunun farklı tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda ortaya çıkan farklı görüşlerin bir kısmında ABD'nin Rusya'ya yönelik uyguladığı ekonomik ve siyasi yaptırımların son derece önemli olduğu fikri ön plana çıkmıştır. Bu görüşlerin diğer kısmında yer alanlar ise bu yaptırımların zayıf kaldığını ve ABD'nin askeri anlamda Ukrayna'ya yeteri kadar destek vermediği savunulmaktadır. ABD'nin Ukrayna'ya desteğin zayıf kaldığına yönelik bir algının ortaya çıkması, ABD'nin NATO'ya ve Avrupa'nın güvenliğine verdiği önemin azaldığı şeklinde düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasındaki

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

başlıca amaç yukarıdaki arka plandan hareketle ABD merkezli NATO ile ilgili literatürün entelektüel yapısını incelemektir.

Bu bağlamda; Web of Science veri tabanında 1980-2022 yılları arasında yayınlanan ABD'deki kurumlarda çalışan araştırmacılar tarafından yazılmış olan 1203 makale bibliyometri yönteminin altında performans ve kavramsal ağ analizi (co-word) analizi yapılmıştır. Performans analizi neticesinde en çok atıf alan makale “Why is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism” NATO üzerine en çok çalışması olan araştırmacı “Prof. Todd Sandler” dir. Konu ile ilgili en çok yayın yapan ülke ise “John Hopkins” dir. Kavramsal analiz neticesinde literatürde dört ayrı kavram sınıfının oluştuğu görülmüştür. Literatürün Avrupa Birliği'nin güvenliği, NATO'nun genişlenmesi, nükleer silahlanma ve Atlantik çatışma bölgesine yoğunlaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: NATO, ABD, Bibliyometrik Analiz, Performans Analizi, Kavram Analizi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

BİR “VAHŞİ KART” OLARAK NATO’NUN GELECEK SENARYOSUNDA KÜRESEL PANDEMİ

Berna AKBAY

Araştırma Görevlisi

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

berna.akbay@gop.edu.tr

Pek çok belirsizliğe ve bilinmezliğe sahip olan geleceğe dair bilgi sahibi olabilmek, geleceği öngörebilmek ve bu öngörülerini yönetebilmek hem devletler ve şirketler, hem de uluslararası alanın diğer aktörleri için en temel güvenlik arayışlarından birisi haline gelmiştir. Geleceğe yönelik politikalar ve stratejiler geliştirmek isteyen bu aktörler geleceği mantık çerçevesinde tahmin etmek için bir stratejik yöntem olan gelecek senaryolarını kullanmaktadır. Gelecek senaryoları ile muhtemel gelecekleri belirleyerek gelecekte nelerin olabileceğini ortaya koymakta, politika ve stratejilerini bu yönde geliştirmektedirler. Gelecek senaryoları gelecekte olabilecek durum ve olaylar için varsayımsal bir yapı oluşturur ve riskleri, tehditleri, fırsatları, güçlü ve güçsüz yanları daha net şekilde görmeyi sağlar.

NATO’nun 2007 yılında Müttefik Dönüşüm Komutanlığı ile eşgüdümlü olarak hazırladığı ve 8 Mayıs 2009 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilen bir konferans ile duyurduğu Çoklu Gelecekler Projesi (Multiple Futures Project) gelecek senaryolarına bir örnektir. NATO, Çoklu Gelecekler Projesi ile İttifak’ın gelecekte karşı karşıya kalabileceği potansiyel risk ve tehdit alanlarını ortaya çıkarmış, İttifak’ın farklı geleceklerde bu risk ve tehditler neticesinde üstlenebileceği görevleri ve bu görevlerin icrası için kazanılması gereken kabiliyetleri belirlemiştir. NATO gelecek senaryosunda geleceğin oluşturulmasında etkili olacağı düşünülen şekillendiricileri belirleyerek dört farklı muhtemel gelecek senaryosu oluşturmuştur. Bu dört farklı senaryo karşısında İttifak’ı tehlikeye düşürebilecek güvenlik riskleri ve tehditleri karşısında ortak bir tartışma zemini kurmayı hedeflemiştir. Gelecek senaryolarında “vahşi kart” adı verilen stratejik sürprizler gerçekleşme ihtimali çok düşük olan, fakat gerçekleştiğinde de

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

ortaya çok büyük sonuçlar çıkaran temel bir bilinmeyendir. NATO'nun Çoklu Gelecekler Projesi'nde belirlediği vahşi kartlardan biri ise "küresel pandemi" olmuştur.

NATO'nun 2009 yılında duyurduğu gelecek senaryosunda küresel pandemiye bir vahşi kart olarak görmesi, hazırladığı dört muhtemel gelecek senaryosunu küresel pandemiye göre şekillendirmesi ve 12 Mart 2020 tarihi itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak açıklanan Covid-19 salgını karşısında NATO'nun tepkisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın hipotezi, NATO'nun gelecekte ortaya çıkabilecek güvenlik riskleri ile tehdit algılamaları karşısında üstlenebileceği görevleri belirlemesine yardımcı olacağını iddia ettiği Çoklu Gelecekler Projesi'nin belirlediği küresel pandemi vahşi kartına yönelik çalışmalarının 2007 yılı sonrasında başlamasına rağmen, Covid-19 salgını karşısında hazırlıksız kalması, İttifak içerisinde yeterli işbirliğini sağlayamaması ve İttifak üyesi ülkelerin ve vatandaşlarının güvenliği konusunda ciddi derecede yetersiz kalmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Gelecek Senaryoları, NATO, Çoklu Gelecekler Projesi, Küresel Pandemi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NATO 2030 YENİ BİR ÇAĞ İÇİN BİRLİKTELİK VE 2022 STRATEJİ BELGESİNDEN KÜRESEL GÜVENLİK ORTAMINA BİR BAKIŞ

Furkan Sarper KÖSEOĞLU

Araştırma Görevlisi / Doktora

Galatasaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
furkansarper.fsk27@gmail.com

Değişen uluslararası siyasetin getirisi olarak ortaya çıkan yeni strateji belgesi ihtiyacı “NATO 2030: Yeni Çağ için Birliktelik” ve 2022 Madrid Zirvesinde ortaya konan yeni strateji belgesi ile giderilerek NATO’nun geleceğine yönelik bir perspektif sunulmuş, uluslararası güvenlik ortamının nasıl tanımlandığı ve tehdit algıları ortaya konmuştur. İlk olarak 2030 belgesinde üye ülkeler arasında yaşanabilecek potansiyel fikir farklılıklarına karşı İttifakın politik yönüne vurgu yapılması NATO’nun Soğuk Savaş sonrası yaşadığı dönüşüm ile birlikte İttifakın aynı zamanda değerler üzerine olan bir birliktelik olduğunu göstermektedir. Uluslararası sistem içerisindeki belirsizlik ortamında üye ülkeler arasında yaşanabilecek bir ayrımın riski gözler önüne serilse de günümüzdeki tehdit ortamında NATO’nun daha önce de benzer süreçlerde yaşamış olduğu deneyimlerin yol gösterebileceği vurgulanmaktadır [NATO 2030 United for New Era, 2020:9]. Bununla birlikte 2022 strateji belgesinde ana tehdit olarak Rusya gösterilmekte, Çin bir tehdit unsuru olarak ilk kez zikredilmektedir. 2010 strateji belgesinde bahsedilen yeni riskler ve devlet dışı tehditlerin aksine diğer devletlerin de tehdit unsurları arasında yer alması NATO’nun strateji belgelerinde Soğuk Savaş’a benzer bir yapıya geri dönüşün işaretlerini göstermektedir [NATO 2022 Strategic Concept: 4-5]. Ayrıca bu süreç içerisinde Finlandiya ve İsveç gibi tarihsel süreçte tarafsız tutuma sahip olan devletlerin de Rus tehdidi hissederek İttifaka katılmaya yönelik iradeleri de NATO’nun 2030 belgesindeki politik birlikteliğin yanında askeri yönünün de öneminin artmasına yol açmıştır. Ayrıca 2010’dan itibaren gerek 2022 strateji belgesi gerekse de 2030 belgesinde NATO’nun küresel rolüne atfedilen önemi açığa çıkarmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Avrupa-Atlantik coğrafyasının yanı sıra Ortadoğu, Hint-Pasifik ve Afrika gibi coğrafyalara yapılan vurgu ve bu bölgelerin güvenlikleri ile Avrupa-Atlantik arasında kurulan bağ NATO'nun ilgi alanının üye ülkeler ile sınırlı kalmadığını ortaya koymaktadır. Strateji belgeleri ve 2030 vizyonu ile paralel yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda COVID-19 pandemisi sürecinde de NATO'nun aktif bir rol oynaması ve küresel salgınlara yönelik İttifak içerisinde artan ilgi de birçok konunun da artık güvenlik kapsamında ele alınmıştır. Son strateji belgesinden beri geçen sürede 2030 vizyonu ve 2022 strateji belgesi küresel güvenlik ortamının değişmiş olduğunu, devletler arasında sistemik rekabetin geri dönüşünü ve uluslararası düzende istikrarsızlığı teşvik eden gelişmeler olduğunu göstermektedir. Bu gelişmeler, Soğuk Savaş sonrası dönemin sona erdiğini, artık devletlerin birbirlerine karşı tehdit algılarının, uluslararası düzeni ve istikrara yönelik tehlikelerin uluslararası sahneye geri döndüğüne işaret etmektedir. NATO'nun kuruluşta Washington Anlaşması'ndan beri süregelen politik yönü korunmakta, hatta yeni belirsizlik ortamındaki risklerin karşısında derinleştirilmesi hedeflenmektedir. Fakat son strateji belgesi Soğuk Savaş sonrası dönemin sona erdiğini, devletlerin birbirlerinden algıladıkları tehdit unsurları ise İttifakın askeri yönünün tekrar ön plana çıktığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte NATO artık uluslararası sistem içerisinde gerçekleşen her türlü olayı güvenlik perspektifinden yorumlamakta -küresel salgınlar gibi-, Avrupa-Atlantik coğrafyasının dışında kalan bölgeleri - Hint-Pasifik, Ortadoğu, Afrika gibi- de kendi güvenliği için ilgi alanında görerek küresel bir rol üstlenmekte ve kendisini gittikçe uluslararası güvenliğin koruyucusu olarak ön plana çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Güvenlik, NATO, Rusya, Çin.

Kaynakça:

“NATO 2030: United for New Era”, 2020.

NATO Strategic Concept 2022.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

12.00 – 13.45

1. SALON

7. OTURUM

TERÖRİZM ve RADİKALLEŞME ile MÜCADELE ARAŞTIRMA
MERKEZİ (TERAM)
TEMATİK OTURUMU

TÜRKİYE’NİN SINIR ÖTESİ ASKERİ HAREKÂTLARI

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Serhat ERKMEN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Prof. Dr. Serhat ERKMEN	Altınbaş Üniversitesi	Türkiye’nin Terörizmle Mücadelesi Politikasında Sınır Ötesi Operasyonlar: Irak ve Suriye Örnekleri
Erol Başaran BURAL	TERAM	Türkiye’nin Terörizmle Mücadelesinde Sosyal Medya İstihbaratının Kullanımına Yönelik Bir Araştırma: PKK Terör Örgütü Örnek Olay İncelemesi
Dr. Burak GÜNEŞ Simay Sultan DOĞAN (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyine Düzenlemiş Olduğu Askeri Operasyonların Kuvvet Kullanma Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi
Dr. Merve ÖNENLİ GÜVEN	TERAM	Asimetrik Savaş Konsepti Bağlamında Türkiye’nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Değerlendirilmesi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİ POLİTİKASINDA SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR: IRAK VE SURİYE ÖRNEKLERİ

Serhat ERKMEN

Prof.Dr.

Altınbaş Üniversitesi, İİSBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

serhat.erkmen@altinbas.edu.tr

Türkiye’ye yönelik terörizm tehdidi sadece Türkiye Cumhuriyeti topraklarında örgütlenen terörizmden kaynaklanmamaktadır. Tarihsel süreç boyunca ASALA, PKK, DHKP-C ve DEAŞ gibi örgütler sadece Türkiye içinde değil Türkiye’nin komşularında da örgütlenmişlerdir. Bu örgütler, Irak, Suriye, İran, Yunanistan gibi ülkelerde doğan boşluklar ve bu ülkelerde kendilerine sağlanan alanlarda eğitim ve finans başta olmak üzere çeşitli faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Bunlar arasında özellikle PKK terör örgütü 1990lı yıllardan itibaren Irak’ın kuzeyinde kendisine örgütlenme sahası bulabilmiştir. Bu nedenle terörizmle Türkiye’nin terörizmle mücadelesi ülke sınırları ile sınırlı kalmamış diğer ülkelerde de devam etmiştir. Ancak, 1990lı yıllarda gerçekleştirilen sınır ötesi operasyonlar ile 2016’dan itibaren gerçekleştirilen operasyonlar arasında nitel ve nicel farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada temelde Türkiye’nin PKK’nın Irak ve Suriye’deki uzantıları ile sınır ötesinde gerçekleştirdiği mücadelenin benzerlik ve farklılıkları incelenecektir. Çalışmanın temel argümanı, Türkiye’nin her iki ülkede sınırın ötesinde kalıcı bir varlık sergileyebildiği sürece terörle mücadele operasyonlarının başarı sergileyebileceğidir. İkinci argümanı ise Türkiye’nin Suriye ve Irak’taki askeri operasyonlarının kapsam ve hedefler açısından farklılık gösterdiği; bu çerçevede Irak’taki operasyonların daha uzun süreli olarak devam edecekken, Suriye’deki operasyonların bu ülkede merkezi hükümetin yeniden güçlenmesi halinde sona erebileceğidir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİNDE SOSYAL MEDYA İSTİHBARATININ KULLAMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: PKK TERÖR ÖRGÜTÜ ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

Erol Başaran BURAL

TERAM Başkanı

erolbural@teram.org

Terörizmle mücadele, farklı alanlarda ve çok boyutlu bir mücadele yöntemidir. Terörizmle mücadelede kullanılan yöntem ve araçlar da çok boyutlu olmak zorundadır. İster baskıcı isterse uzlaşmacı yöntemler kullanılsın, terörizmle mücadelede kullanılan araçlar içerisinde en önemli araçlardan birisi istihbarat olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede terörizmle mücadelede istihbarat, terörizmi ortaya çıkaran nedenlerin anlaşılması, terörizmi üreten terör örgütünün ideolojisinin, taleplerinin ve yapısının ortaya konulması, terör örgütü mensuplarının konuşlandıkları yerlerin tespit edilmesi, terör eylemlerinin meydana gelmeden açığa çıkarılması, terör örgütü propagandasının açığa çıkarılması gibi çok sayıda fonksiyonu yerine getirmektedir.

Terörizmle mücadele maksadıyla elde edilecek istihbaratın kaynakları değişiklik gösterebilmekle birlikte esas istihbarat kaynağı “insan” olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte sinyal istihbaratı, coğrafi konum istihbaratı ve açık kaynak istihbaratından da terörizmle mücadele çerçevesinde faydalanmak mümkündür. Bu istihbarat toplama vasıtaları içerisinde açık kaynak istihbaratı, bireyler tarafından kolaylıkla ve gizli yöntemler kullanmadan erişilebilen, gazete, televizyon, dergi, internet gibi medya araçlarında üretilen verilerin toplanması, işlenmesi ve analizini içermektedir. Açık kaynaklar içerisinde yer alan, sadece bireyler ve kurumlar tarafından değil aynı zamanda terör örgütleri tarafından da farklı maksatlarla kullanılan sosyal medya ise günümüzde belki de en fazla veri üreten, bireylerin ve toplulukların sosyal ağlar teşkil edebildikleri en önemli medya araçlardan birisi haline gelmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Terör örgütlerince örgütlere eleman sağlamak, mali destek temin etmek, eğitim vermek ya da almak, diğer terör örgütleriyle etkileşim halinde olmak, radikalleşmeyi sağlamak ve artırmak, terör örgütü propagandası yapmak gibi çok sayıda maksat için kullanılan sosyal medya, terörizmle mücadele açısından da engin bir istihbarat veri tabanı olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada da Türkiye'nin 50 yıla yakın bir süredir mücadele ettiği PKK terör örgütüne yönelik olarak, bu örgütün sempatanlarının sosyal medya uygulamalarından Twitter'da oluşturdukları hesaplar tespit edilmeye, bu hesapların paylaşımları toplanmaya ve elde edilen veriler ise sosyal ağ ve içerik analizi yöntemleriyle analiz edilerek sosyal medya istihbaratına dönüştürülmüştür. Sunulan çalışmasının terörizmle mücadelede istihbaratın yeri ve önemi, PKK terör örgütü ile mücadelede sosyal medya istihbaratının kullanımı alanlarında literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörizmle Mücadele, PKK Terör Örgütü, İstihbarat, Sosyal Medya İstihbaratı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE’NİN SURİYE’NİN KUZEYİNE DÜZENLEMİŞ OLDUĞU ASKERİ OPERASYONLARIN KUVVET KULLANMA HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Simay Sultan DOĞAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
simaysdogann@gmail.com

Burak GÜNEŞ

Doktor Öğretim Üyesi

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
burak.gunes@ahievran.edu.tr

Uluslararası sistemdeki tüm aktörler için 21. Yüzyılın en önemli güvenlik sorunlarından olan terörizm; kitlelere yaşattığı korku, belirsizlik ve yıkımlar ile özellikle devletlerin birincil güvenlik sorunu olmaya devam etmektedir. Terörizm kavramının tanımlanmasından devletlerin değişen terör örgütü listelerine kadar devletler, terörizmle mücadelede ortak kararlar alınmasına oldukça isteksizdir. Ancak özellikle 11 Eylül döneminden sonra tüm dünya, devletlerin değişen terörizmle mücadele algısına şahit olmuştur. Yüzyıllar içinde devletlerin savaşı politik bir hak veya araç olarak görmesi değişime uğramış ve Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kuvvet kullanımına ilişkin yasaklar getirilmiştir. Ancak bu durum devletler için terörizmle mücadele bağlamında bazı muğlaklıkların doğmasını engelleyememiştir. Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’nin uluslararası terörizmle mücadele kapsamında Suriye’nin kuzeyine gerçekleştirdiği askeri operasyonların kuvvet kullanma hukuku bağlamında yasallığının değerlendirilmesidir. Bu minvalde çalışmada, Türkiye’nin Suriye’nin kuzeyine gerçekleştirdiği Şah Fırat Operasyonu, Fırat Kalkanı Harekâtı, Zeytin Dalı Harekâtı, Barış Pınarı Harekâtı ile İdlib Operasyonu ve Bahar Kalkanı Harekâtını kuvvet kullanma hukuku bağlamında değerlendirilerek, Türkiye’nin askeri operasyonlarının hukuki argümanlarının geçerliliği test edilecektir. Çalışma boyunca bu askeri operasyonların kuvvet kullanma hukuku bağlamında gereklilik, aciliyet ve orantılılık koşullarına uyup uymadığı ve bu operasyonların yasal olup

¹ Bu çalışma, Simay Sultan Doğan’ın Dr. Öğr. Üyesi Burak Güneş danışmanlığında ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yürütmekte olduğu “Türkiye’nin 2015-2020 Yılları Arasında Suriye’nin Kuzeyine Gerçekleştirdiği Askeri Operasyonların Kuvvet Kullanma Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı tezinden türetilmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

olmadığı sorularına yanıt aranacaktır. Ayrıca makalede terörizm kavramının ortak bir tanımının yapılamamasının nedenleri ve kuvvet kullanma hukukunun terörizmle mücadelede devletlere neden sınırsız ve kesin bir yasallık sağlayamadığı da tartışılan konulardandır.

Çalışmada Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeyine gerçekleştirdiği askeri operasyonlarının hukuksal açıdan yasal olduğu ancak bu gibi operasyonların gerekçelerinin uluslararası kamuoyuna daha çok duyurulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Devletlerin uluslararası sistemde gerçekleştirdiği her eylemi hukuksal açıdan destekleme ve yasal göstermeye çalışma istekleri düşünüldüğünde, Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeyine gerçekleştirdiği beş askeri operasyonu hukuksal zeminde değerlendirmek Türkiye'nin gelecekteki uluslararası faaliyetlerine de katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuvvet Kullanma Hukuku, Uluslararası Terörizm, Terör Örgütleri, Türkiye, Şah Fırat Operasyonu.

Kaynakça

Acet İnce, G. S. (2020). Uluslararası Hukuk Bağlamında Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekatları. *İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 65-92.

Demir, E. (2020). Barış Pınarı Harekâtı'nın Türkiye Açısından Önemi ve Sonuçları. *Diplomatik Gözlem Dergisi*, 96, 36-42.

Dost, S. (2018). Uluslararası Hukukta Orantılılık İlkesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (12), 361-394.

Ergil, D. (1992). Uluslararası terörizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(03), 139-143.

Kadıoğlu, İ. A. (2020). Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'nin Suriye'ye Sınır Ötesi Operasyonu ve Meşru Müdafaa Hakkı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 210-227.

Karadağ, U. (2016). Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2), 171-186.

Kedikli, U. (2010). Devlet Dışı Aktörler ve Terörizm: Devletin Sorumluluğu Hukukunun ve Özen Gösterme Kuralının Uygulanması. *Alternatif Politika*, 2(1), 87-93.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Köylü, M. (2018). Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 5(11), 70-86.

Martin, Gus. (2017). Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar, çev: İhsan Çapçioğlu ve Bahadır Metin. Ankara: Adres Yayınları. 1-375.

Metin, Y. (2017). Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke midir?. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-74.

Taşdemir, F. & Özer, A. (2017). Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu/The Operation Euphrates Shield from the Perspective of use of Force Law. *Akademik Hassasiyetler*, 4(7), 53-70.

Taşdemir, F. (2006) *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. USAK Yayınları, Ankara.

Tosun, F. (2009). Uluslararası Hukuk'ta "Kuvvet Kullanma ve Karışma" Kavramlarının Değişen Anlamı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 5(09), 89-118.

Türkay, H. (2021). Uluslararası Hukukta Terör Eylemlerine Karşı Kuvvet Kullanımı. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (18), 331-367.

ASİMETRİK SAVAŞ KONSEPTİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN SINIR ÖTESİ
OPERASYONLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Merve ÖNENLİ GÜVEN

Dr.

TERAM

merveonenli@yahoo.com

1. Giriş

Savaş kavramı, tehditlerin ve tehditleri oluşturan aktörlerin etki değerleri üzerinden yeni anlamlar kazanmıştır. Değişen küresel dinamikler ve değerler kapsamında farklı yapısal özellikler sergileyemeye başlayan savaş kavramı, güvenlik algısının çerçevesini de bu bağlamda değişime uğratmıştır. Bu çalışmada savaş kavramı, asimetrik savaş dinamikleri üzerinden ele alınarak, Türkiye’nin sınır dışı operasyonlarında, Kürdistan İşçi Partisi (PKK)/Demokratik Birlik Partisi (PYD)-Halk Savunma Birlikleri (YPG) ve Irak Şam İslam Devleti (DEAŞ) terör örgütlerine yönelik izlediği terörizmle mücadele stratejileri analiz edilecektir. Bu kapsamda devlet sponsorluğu üzerinden terör örgütlerinin yapılanmalarının özellikle yeni silah teknolojilerine ulaşma kabiliyeti ve insan unsuru dinamikleri üzerinden kazandığı yeni tehdit özellikleri, sınır ötesi operasyonlar bağlamında değerlendirilecektir.

PKK terör örgütü ve uzantılarının en önemli stratejilerinden birisi, Irak, Suriye ve İran alanlarını Türkiye içerisine sızma ve Türkiye’de gerçekleştirdikleri eylemleri sonrasında kaçma kapsamında arka cephe olarak kullanmalarına dayanmaktadır. Bu kapsamda ağ şeklinde yapılan bu örgütlenme modeli netwar kavramı çerçevesinde bir terör örgütü tarafından yaratılan çatışma ortamının sınır içi ve sınır dışı özelliğini somutlaştırmaktadır.

DEAŞ’ın da sistematik bir şekilde belirli alanlarda kurduğu hakimiyet ile yine netwar kapsamında insan unsurunun farklı bölgelerde gösterdiği mobilizasyon kabiliyeti ve çeşitliliği, yani yabancı terörist savaşçıların (YTS) varlıkları ile DEAŞ’ın örgütlü yapısına yalnız kurt eylemleriyle dahil olabilme şekli, asimetrik savaş kavramının farklı bileşenler üzerinden şekillenmesine neden olmuştur.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu kapsamda Türkiye tarafından gerçekleştirilen Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareketleri, değişen güvenlik konsepti çerçevesinde terör örgütlerine yönelik; örgütün insan kaynağı, barınma alanları, etkiye sahip olduğu alandaki toplumla kurulan ilişkiler ile dekapitasyon amaçları çerçevesinde, eş zamanlı ve çok boyutlu unsurları barındırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları üzerine boyutlandırıldığı terörizmle mücadele stratejisinin, asimetrik savaş konseptinin farklı dinamikleri ile yeni konjonktürel gelişmeler kapsamında nasıl şekillendirildiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Asimetrik Savaş, Terörizm, Sınır Ötesi Operasyon

2. Güvenlik Kavramı

Güvenlik kavramı risk, tehlike ve tehdit durumlarının bulunmadığı, endişe olmaksızın yaşayabilme anlamını taşımaktadır. Güvenlik kavramını şekillendiren güvensizlik halidir yani güven ortamının yoksunluğu, güvenli ortamın ne olduğunun anlamını şekillendirmektedir. Bu kapsamda, bireyin içinde bulunduğu çevrede endişe olmaksızın yaşayabilmesi, kişinin güvenlik algısını oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) bu çerçevede yedi tane insani güvensizlik türü tanımlamıştır. Bunlar;

1. Siyasal güvensizlik,
2. Toplumsal güvensizlik,
3. Ekonomik güvensizlik,
4. Çevresel güvensizlik,
5. Gıda güvensizliği,
6. Sağlık güvensizliği ve
7. Bireysel güvensizliktir (UNTHS, 2016).

Güvensizlik hali, terörizm olgusunun küresel bir yapıya bürünmesiyle birlikte asimetrik savaş kavramını da yeniden yapılandırmıştır. Bu kapsamda küresel terörizmin sınır aşan yapısı, terör örgütlerinin de küresel bir ağ şeklinde faaliyet göstermesiyle sonuçlanmış, bu durum da beraberinde alınan tedbirlerin hem ülke sınırları içinde hem de ülke sınırlarını aşan özelliklere haiz olmasına neden olmuştur (Baysal, Karakaş, Lüleci-Sula, 2019). Küreselleşme ulusal ve yerel ağların uluslararası ağlar ile iç içe geçmesine sebep olarak, iç ve dış güvenliğin bir arada ele alınması ihtiyacını doğurmuştur (Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, 2008).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu kapsamda küreselleşen terörizm kavramı yeni bir güvenlik anlayışı ortaya çıkarmıştır çünkü yeni tehditler içerisinde düzensiz göç, organize suç faaliyetleri, ekonomik eşitsizlik, adaletsizlik, doğal kaynakların yok olması gibi konular da küresel bir şekilde etkiye neden olmaya başlamıştır (Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, 2008). Küreselleşen dünya düzeni, bir noktada terörizmin de kendisini besleyecek yeni bir habitat yaratmıştır. Bu yeni habitatta sınırlar, varlıklarını sürdürmelerine rağmen, sınırların etki güçleri gelişen teknolojiyle doğru orantılı bir şekilde azalmaya başlamıştır. Birden fazla dinamiğin etkileşimli hali, ortaya çıkabilecek sonuçları da belirsiz hale getirmiştir. Örneğin, bireyin fiziksel olarak belli bir coğrafyada olması, onun diğer coğrafyalardan etkileşim içerisinde olmasına, belli bir alanda yaşanan olaylara etki etmesine engel olmamaktadır. Sosyal medya üzerinden etkileşimlerin yüksek düzeyde olmasıyla bireylerin düşünsel ve davranışsal eylemleri uzaktan da şekillendirilebilmeye başlanmıştır. Böyle bir ekosistemde terörizm olgusunu da besleyen kanallar çoğalmış, terör örgütleri insan kaynağı, teknoloji ve örgütlenme açısından farklı imkân-kabiliyetlere erişebilmiştir. Bu bağlamda terörizmin beslendiği ekosistemin iyi analiz edilerek beslenme kanallarının ve alanlarının bertaraf edilmesi, terörizmle mücadele stratejisinin temelini teşkil etmektedir.

Asimetrik savaş kavramında asimetriyi terör örgütlerinin kullandığı eylem taktikleri ve yöntemleri meydana getirmektedir. Örneğin DEAŞ terör örgütü, terör eylemlerini gerçekleştirirken psikolojik bir savaş stratejisi kullanmaktadır (Önenli Güven, 2015). Bu kapsamda küçük çocuklara yaptırılan öldürme eylemleri, patlayıcı kablolarla bağlanmış kişilerin aynı anda patlatılması, kafese kilitlenen insanların canlı bir şekilde suya daldırılması gibi eylemlerle DEAŞ, geleneksel terör eylemlerini, etki gücünü ve etki süresini artırarak kitleler üzerinde psikolojik bir üstünlük sağlamaya çalışmaktadır (Önenli Güven, 2015). Şiddetin sadece dozu artırılmamış aynı zamanda şiddet bir yaşam tarzı olarak sunulmuştur. Şiddet bir araç olmaktan çıkıp yıkıcılığın sunumunda ve terör örgütlerinin hem düşmanlarına hem de kendi üyelerinin bir aradalığının sağlanmasında özne haline dönüştürülmüştür.

Asimetrik savaş kavramının günümüzdeki en önemli özelliği dağınık ancak ağ bağlantılı bir yapıda şekillenmesidir. Bu durum netwar kavramı üzerinden tanımlanmakta ve ağ temelli örgütlenmeyi temsil etmektedir (Önenli Güven, 2019). Ağ bağlantılı örgütlenme ve terör örgütlerinin merkezi bir alandan ziyade birçok bölgede varlık ve faaliyet gösterebilmesi, terörizm kavramının da hibritleşmesine neden olmuştur. Hibritleşen terörizmle, terörün ana

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ögesi olan şiddetin sunumunda da farklılaşma ve bu şiddete maruz kalma-sadece mağduru olarak değil, izleyicisi ve tanığı olarak-ihtimali yükselmiştir.

DEAŞ propaganda yöntemleri ile Afrika'dan Avrupa'ya birçok bölgede bireyin düşünsel dünyası ile davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Sadece internet üzerinden terör örgütünün varlığını ve faaliyetlerini takip eden bir birey, DEAŞ adına eylem gerçekleştirebilir bir noktaya gelmiştir. Belki de ağ bağlantılı toplumsallaşmaya en vurucu örneklerden birisi de yalnız kurt eylemleri üzerinden verilebilir. Şiddetin yıkıcılığı DEAŞ tarafından sembolik bir değere dönüştürülerek kendi kurmak istediği düzen adına var olan her şeyi yok etme motivasyonu, DEAŞ'ın apokaliptik dünya görüşünün de en önemli göstergelerinden birisi olmuştur. DEAŞ'ın örgütsel varlığı ve eylemleri bu bağlamda geleneksel terörizm algısını da değiştirerek tehdit ve güvenlik algılarında değişime neden olmuştur.

3. Küreselleşen Dünya Düzeninde Değişen Güvenlik Algısı ve Asimetrik Savaş Kavramı

Küreselleşen dünya düzeninde güvenlik algısı da sistemsel değişikliklerin getirdiği yeni dinamikler doğrultusunda farklılaşmaya başlamıştır. Hiyerarşik ulus devlet yapılanması, ağ bağlantılı uluslararası topluluk yapısına dönüşmüştür. Sınırlar, iletişim söz konusu olduğunda anlamını yitirmiştir. Bu kapsamda Avrupa'da doğup büyümüş bir birey DEAŞ'ın propagandasından etkilenerek Ortadoğu'ya giderek örgüt saflarına katılabilmektedir. Gelişmiş ulusların vatandaşları, hiyerarşik ulus-devlet yapısından ağ bağlantılı uluslararası topluluk yapısına geçiş yapmıştır (Hammes, 2004). Asimetrik savaş kavramı da bu kapsamda daha boyutlu bir hale bürünmüştür. Ağ bağlantılı yapılanma sayesinde dünyanın herhangi bir bölgesinde gerçekleşen bir olaya ilişkin bilgi edinebilmenin yanı sıra, olayın gidişatını etkileyebilecek nitelikte bireylerin ve toplulukların etki gücü söz konusu olmuştur. Örneğin, İran'ın kapalı devlet yapısına rağmen, İran'da gerçekleşmekte olan olaylar canlı bir şekilde sosyal medya kanalları üzerinden takip edilebilmektedir. Devletler tarafından gizli tutulması ya da çok fazla gündeme getirilmemesi istenen konular, bireylerin ve/veya toplulukların inisiyatifleriyle devlet aygıtlarının kontrolü dışında faaliyet gösterebilmektedir.

Yeni düzen beraberinde toplumsal yapının dinamiklerinde de değişimlere neden olmuştur. Bu kapsamda toplumların güç, yöntem, imkanlar, örgütlenme, değerler ve zaman kavramlarında ve bu kavramların deneyimlenme süreçlerinde değişimler meydana gelmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu çerçevede asimetrik savaş kavramı da terör örgütlerinin bu değişimler temelinde yeni öğrenme yöntemleriyle kendilerini hayatta tutabilecek farklı dinamiklerle kendilerini güncellemelerine neden olmuştur. Rapoport'un terörizm dalgalarına ek olarak, beşinci dalga terörizmi ile terör örgütlerinin şiddeti kullanma ve şiddeti görünür kılma halleri de değişime uğramıştır. Şiddetin görünürlüğü hem kullanılan yöntemler hem de gelişen teknolojik imkân-kabiliyetler doğrultusunda şiddetin farklı sunumlarıyla yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Bu kapsamda örneğin Sudan'ın Darfur bölgesinde faaliyet gösteren Janjaweed terör örgütünün uyguladığı şiddet neticesinde insanlar yerleşim bölgelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Boko Haram'ın kız çocuklarının eğitim almasına yönelik gerçekleştirdiği terör eylemleri neticesinde, aileler çocuklarını okullara göndermekten imtina etmiştir. DEAŞ terör örgütü toplumsal yapının tüm sembolik değerlerine saldırmıştır. Yalnız kurt eylemleri ile terör örgütlerinin hiyerarşik yapılanması dışında terör örgütüne yönelik bireysel bağlanmanın mümkün kılınacağı bir yapılanmanın teşkil edilmesini sağlamıştır. Tüm bu örnekler, terör örgütlerinin toplumsal düzen üzerinde orta ve uzun vadeli değişimler gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Sadece beklenmedik bir anda eylem gerçekleştirip toplumlarda belli bir süre korku yaratmak değil, sistematik şiddet kullanımıyla toplumların hayat tarzlarında değişime neden olmak terör örgütlerinin eylemsel stratejilerinin temelini şekillendirmeye başlamıştır.

Devlet dışı aktörlerin imkân-kabiliyetlerindeki artış, terör örgütlerinin çatışma halini süreklileştirebilmesine neden olmuştur. Bu kapsamda şiddetin sunumu da farklılaşmıştır. Gündelik yaşama müdahale imkân ve yöntemlerindeki artış bu bağlamda tehdit algısının da süreklileşmesine neden olarak gündelik hayatın düzeninde değişimlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu kapsamda asimetrik savaş kavramının içerisinde hibrit terörizmin küreselleşen dünya düzeni ile şekillendiği görülmektedir.

Terör örgütlerinin nerede, ne zaman, nasıl bir eylem gerçekleştireceklerine ilişkin eylem inisiyatifine sahip olmaları, terör örgütlerinin tehdit algısını yönetebilme imkân-kabiliyetini bu yapılanmalara belli bir düzeyde vermektedir. Tehdit algısını yönetebilme hali hibritleşen terörizm ile terörizm kavramının tehdit çarpanlarını daha yüksek bir düzeye getirmiştir. Terör örgütlerinin organize suç faaliyetleri kapsamında insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı gibi suç türlerini de gerçekleştirmesi, diğer taraftan gelişen teknolojik imkanlar kapsamında siber suçlara dahil olması ile iç savaşların/çatışmaların artmasıyla birlikte ortaya çıkan düzensiz göç hareketleri ve yabancı terörist savaşçıların (YTS) varlıkları, terör örgütlerinin sınır aşan

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

özelliklerini şekillendirmektedir. Düzensiz savaş taktiklerinin, gelişen teknolojik imkanlar ve araçlarla etki gücünün artması ve şiddetin YTS, yalnız kurt eylemleri gibi insan kaynağının farklı versiyonları ile görünür kılınması terörün hibritleşen özelliklerini somutlaştırmaktadır.

Bu kapsamda asimetrik savaş kapsamında terör örgütleri;

- Esnek ve yüksek hareket kabiliyeti kazanmışlardır.
- Vur-kaç taktiği, beklenmedik ve ani saldırı taktiği teknolojik imkân ve farklı coğrafyalarda örgüt adına faaliyet gösteren üyeleri üzerinden daha sık gerçekleştirilebilir ve esnek bir hal almıştır.
- Özellikle yerleşim alanlarında eş zamanlı saldırılar üzerinden şiddetin toplum üzerindeki yıkıcı etkisinin süresinin uzatılması hedeflenmiştir.
- İç savaşın yaşandığı bölgelerde terör örgütlerinin alan hakimiyeti sağlamak amacıyla kritik alanları kontrol altına almayı hedefledikleri ve bu şekilde gündelik hayatı kontrol edebilecek şekilde konuşularak halk üzerindeki baskı ve korkuyu süreklileştirmeyi amaçladıkları görülmüştür.

Bu kapsamda bir taraftan terör örgütlerinin belli bölgelerde iktidarı ele geçirerek kendi otoritesini hâkim kılma çabası asimetrik savaş kavramının da yeni bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede DEAŞ, düzenli bir ordu envanterinde olan askeri silahların bir kısmına erişmiş, etki değeri yüksek eylemler gerçekleştirmenin yanı sıra bu eylemleri sosyal medya kanalları üzerinden profesyonel bir şekilde sunmuştur. Aynı zamanda propaganda yöntemleri açısından süreli yayınlar çıkarması; Dabıq, Rumiya, Konstantiniyye, DEAŞ'ın ideolojisi ve amaçlarının duyurulmasını ve farklı coğrafyalara ulaşma imkân-kabiliyetini artırmıştır.

PKK/PYD-YPG terör örgütü kuruluşu itibarı ile Irak, İran ve Suriye ülkelerini, barınma ve üslenme alanlarının yanı sıra eylem sonrasında kaçma-kurtulma bölgeleri olarak da kullanmıştır/kullanmaktadır. PKK terör örgütü kuruluşuyla birlikte barınma ve üslenme bölgelerini sınır dışında konuşlandırmıştır, bu kapsamda İran, Irak ve Suriye alanları, terör örgütü tarafından arka cephe olarak kullanılmıştır/kullanılmaktadır. Bu çerçevede de Türkiye tarafından PKK terör örgütüne yönelik Irak'ın kuzeyine ilk askerî harekât 1983 yılında gerçekleştirilmiştir (Özdağ, 2018). Sınır ötesi operasyonların belirli dönemlerde konjonktürel gelişmelere göre gerçekleştirilmesine rağmen PKK terör örgütü ve uzantıları, sınır ötesi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

operasyonlar sonrasında insan kaynağı açısından istediği seviyeye ulaşamamış olsa da yeniden kamplarında yerleşik düzene geçebilmiştir (Özdağ, 2018).

Suriye iç savaşı ile birlikte PKK/PYD-YPG terör örgütü, yabancı devletlerin sağladıkları desteklerle birlikte envanterine düzenli ordularda bulunan silahlar eklemiştir. Terör örgütü yabancı devletlerin sponsorluğunda eğitim ve teknoloji açısından desteklenmesinin yanı sıra YTS ile insan kaynağı profili açısından da farklı bir noktaya gelmiştir. Hibrit terörizmi meydana getiren unsurları barındıran PKK/PYD-YPG terör örgütü, organize suç faaliyetlerinden siber terörizme kadar propaganda imkân-kabiliyetlerindeki gelişmeyle birlikte özellikle Suriye alanında yaşanan kaos ortamından hacmini genişleterek beslenebilmiştir.

4. Meşru Güvenlik Kavramı ve Türkiye'nin Sınır Ötesi Operasyonları

DEAŞ ve PKK/PYD-YPG terör örgütlerinin Türkiye'ye yönelik tehdit potansiyelleri, Türkiye'nin sınırlarında etkinleşen ve asimetrik güç olarak daha da boyutlanan terör örgütleriyle mücadelesini meşru güvenlik kavramı içerisinde boyutlandırmaktadır. BM tüzüğü'nün 51. maddesi; bir BM üyesine karşı silahlı bir saldırı meydana gelmesi halinde, üyenin bireysel veya toplu meşru müdafaa hakkı olduğunu ifade etmektedir (Charter of the United Nations, 2001). Ayrıca BM Güvenlik Konseyi'nin 1368 sayılı kararıyla bireysel ya da kolektif doğal meşru savunma hakkı, barışa ve uluslararası güvenliğe karşı tehditlerin ağırlığını hissettiren terörist eylemlere karşı tüm imkanlarla mücadelenin gerekliliğini teyit etmektedir (United Nations Security Council, 2001).

Asimetrik bir şekilde sınır içi ve dışı güvenliğe yönelik olarak örgütlenmeleri ve faaliyetleriyle tehdit boyutu farklı bir noktaya gelen DEAŞ ve PKK/PYD-YPG terör örgütlerinin sınır dışında yer alan varlıkları, sınır içi güvenliğin sağlanabilmesi noktasında müdahale gerektiren bir seviyeye ulaşmıştır. Bu kapsamda başta Türkiye'nin sınırlarına yönelik yakınlık ve sınır içi güvenliği tehlikeye sokabilecek imkân ve kabiliyetler, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını hazırlayan bir ortam yaratmıştır. Türkiye, sınır ötesi operasyonlarını hibrit terörizmle mücadele kapsamında çerçevelemiştir.

Hibrit terörizmle mücadelede;

- Radikalleşme süreçlerinin makro, mezo ve mikro düzeylerde çalışılarak müdahale alanlarının belirlenmesine,
- Bireylerin katılımını mümkün kılan çevrenin yeniden dizayn edilmesine,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

- Terör örgütlerinin beslendiği istikrarsız ortamlara müdahale edilmesine,
- İstikrarsız ortamlarda ortaya çıkan sosyal, ekonomik, siyasal hakların ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasına,
- Terör örgütlerinin lider kadrolarına yönelik dekapitasyon operasyonları düzenlenmesine

İlişkin hususlar terörizmle mücadele stratejisinin temelini teşkil etmektedir. Tüm bu hususlar aynı zamanda terörizmle mücadele kapsamında bir ülkeye caydırıcılık gücü de kazandırmaktadır.

Bu kapsamda Türkiye tarafından Suriye'nin kuzeyine yönelik 2016-2019 yılları arasında üç adet sınır ötesi operasyon gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının amacı; terörizmle mücadele, sınır güvenliğinin sağlanması, Suriye'nin kuzeyinde yaşanan istikrarsız ortamın neden olduğu güvenlik endişelerinin giderilmesi, çatışmalardan dolayı ortaya çıkan sosyo-ekonomik sonuçların yönetilebilmesi şeklinde çerçevelenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Sınır ötesi operasyonlardan ilki 24 Ağustos 2016-29 Mart 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen Fırat Kalkanı Harekâtı'dır. Bu harekâtın amacı sınır hattının 100 km'lik kısmını kontrol eden DEAŞ unsurlarının sınır hattından temizlenmesidir. Fırat Kalkanı Harekâtı neticesinde; Çobanbey-Dabık bölgesi ile Azez-Mare hattının kontrol altına alınması ile DEAŞ'ın Türkiye ile olan sınır bağlantısı kesilerek DEAŞ'ın güçlerini El-Bab'a kaydırması sağlanmıştır. Aynı zamanda PKK/PYD-YPG'nin sözde kantonlarının birleştirilmesinin önüne geçilmiştir (Millî Savunma Bakanlığı, 2022). Bu sınır ötesi operasyonla Türkiye'nin caydırıcılık gücü uluslararası arenada somutlaşmıştır.

Sınır güvenliğinin ve bölgede istikrarın sağlanması ile terör koridorunun engellenmesi kapsamında PKK/PYD-YPG'nin sözde Afrin kantonuna yönelik 20 Ocak 2018-18 Mart 2018 tarihlerinde Zeytin Dalı Harekâtı gerçekleştirilmiştir. Operasyon neticesinde PKK/PYD-YPG'nin Afrin'i terk etmesi sağlanmış ve Türkiye'nin güney sınırlarının korunması açısından önemli bir avantaj elde edilmiştir (Millî Savunma Bakanlığı, 2022).

Türkiye-Suriye sınır hattının 32 km derinliğinde güvenli bir bölge oluşturulması kapsamında Resulayn ve Tel Abyad bölgelerine yönelik 9-17 Ekim 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen Barış Pınarı Harekâtı ile Türkiye'nin güvenli bölge talebi kabul edilmiş, Tel-

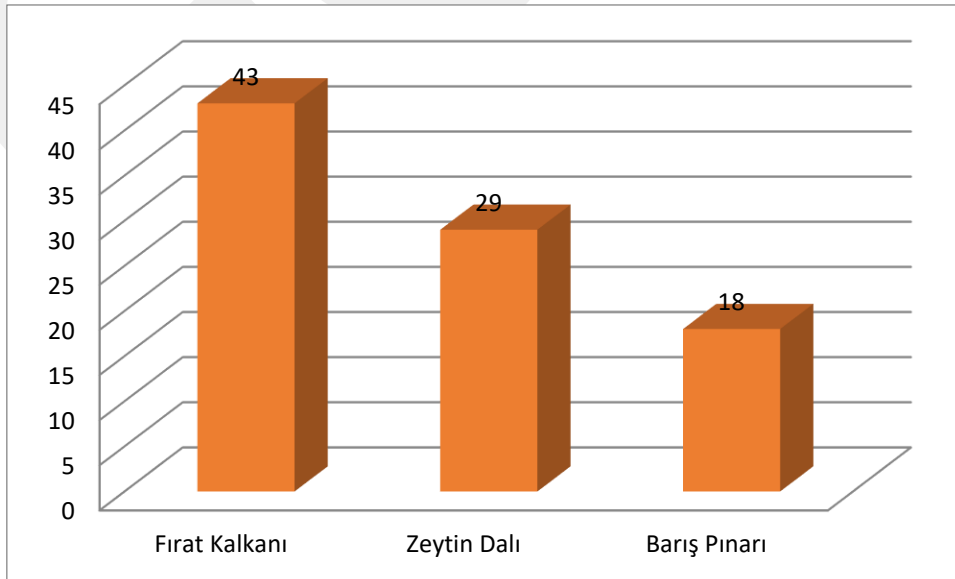
2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Abyad ve Resulayn arasındaki bölgenin M-4 karayoluna kadar olan kısmı Türkiye'nin kontrolüne bırakılarak, beş km derinliğinde Rusya ile ortak devriye hatları oluşturulması yönünde karar alınmıştır. (Millî Savunma Bakanlığı, 2022). Askeri operasyonun başarı ile sonuçlanması neticesince diplomatik süreç de Türkiye lehine şekillenmiştir.

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının etki değerini değerlendirebilmenin diğer bir ölçütü de sınır ötesi operasyonların öznesi olan PKK/PYD-YPG terör örgütünün nasıl bir davranış profili geliştirdiğinin ölçülmesidir. PKK/PYD-YPG terör örgütü ne kadar yabancı devletler tarafından desteklenerek düzenli bir ordu gibi yapılandırılmaya çalışılsa da sınır ötesi operasyonlara tepkisi yine terör taktikleri çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda açık kaynaklarda yapılan incelemede PKK/PYD-YPG terör örgütünün harekât bölgelerine, en fazla bombalı araç saldırısı gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda PKK/PYD-YPG terör örgütünün Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarına yönelik geliştirdiği tepkiyi terör eylemleri üzerinden ölçmek amacıyla PKK/PYD-YPG terör örgütünün Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekât bölgelerine yönelik 2018-2021 yılları arasında açık kaynaklara yansıyan bombalı araç eylemleri incelenmiştir.

Bu eylemler incelendiği zaman en fazla bombalı araç eyleminin, 43 eylemle Fırat Kalkanı harekâtı bölgesine yönelik gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Grafik-1: PKK/PYD-YPG'nin Harekât Bölgelerine Yönelik Gerçekleştirdiği Bombalı Araç Eylemleri

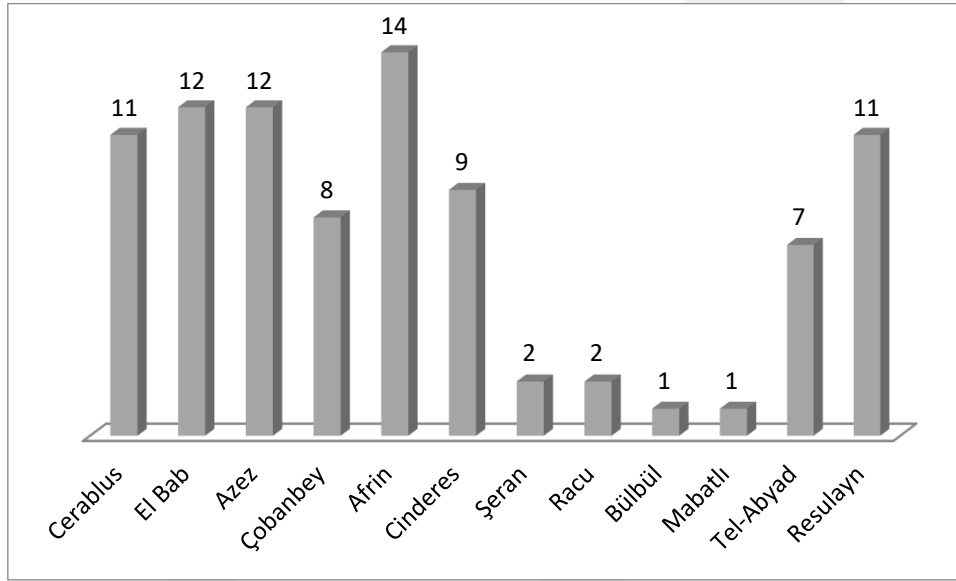

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

*Yazar tarafından oluşturulmuştur.

En fazla hedef alınan yerleşim yerinin 14 eylemle Zeytin Dalı harekâtı bölgesinde yer alan Afrin bölgesi olduğu görülmektedir.

Grafik-2: PKK/PYD-YPG'nin Harekât Bölgelerinde Yer Alan Yerleşim Bölgelerine Yönelik Gerçekleştirdiği Bombalı Araç Eylemleri

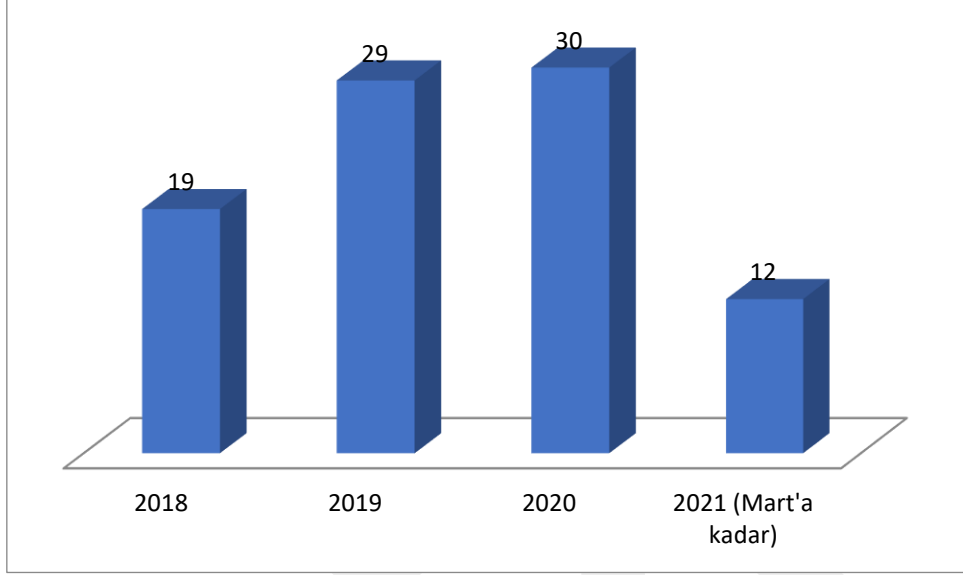
*Yazar tarafından oluşturulmuştur.

PKK/PYD-YPG terör örgütü tarafından şehir merkezlerinin, 58 kez hedef alınırken kontrol noktalarının altı kez hedef alındığı tespit edilmiştir. Bu durum kontrol noktalarının caydırıcı gücünü göstermekle beraber, terör örgütünün özellikle halk üzerinde korku, baskı yaratarak yılgınlık oluşturma stratejisi temelinde eylem taktiğini belirlediğini göstermektedir.

Bombalı araç eylemleri zamansal açıdan incelendiğinde, en fazla eylemin 30 eylemle 2020 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 2021 yılı mart ayına kadar olan verilerin diğer yılların aynı aylarına göre incelenmesi neticesinde ise bombalı araç eylemlerinin 2021 yılının diğer yıllara oranla; Ocak-Şubat aylarında üç kat arttığı ve PKK/PYD/YPG terör örgütünün, 2021 yılında gerçekleştirdiği bombalı araç eylemlerinde bu bağlamda %60 artış olduğu tespit edilmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Grafik-3: PKK/PYD-YPG'nin Harekât Bölgelerine Yönelik Gerçekleştirdiği Eylemlerin Yıllara göre Dağılımı

*Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2018-2021 eylem takvimi incelendiğinde eylemlerin Ocak-Kasım arasında her ay bir eylem gerçekleşmesi temelinde, terörün süreklileştirilmesi ve psikolojik olarak halk ve güvenlik güçleri üzerinde korku ve baskı yaratılarak yıldırma stratejisi çerçevesinde yürütüldüğü görülmektedir. Dikkati çeken diğer bir husus da eğer gerçekleştirilen eylemle bir sonraki eylem arasında 20-30 gün varsa sonraki eylemlerin eş zamanlı veya arka arkaya yakın tarihlerde yapıldığıdır. Bu bağlamda PKK/PYD-YPG terör örgütünün eylemsel davranış profiline, sınır ötesi operasyonların devamlılığını sekteye uğratmak temelinde şekillendiği görülmektedir. Bu durum aynı zamanda sınır ötesi operasyonların PK/PYD-YPG terör örgütü üzerindeki caydırıcı gücünü de göstermektedir. Terör örgütü eylemsel döngüsünü sıklaştırırken diğer taraftan sınır ötesi operasyonlar neticesinde ne kadar sıkıştığını da görünür hale getirmektedir. Bu nedenle halk üzerinde baskı ve korku yaratarak Türkiye'nin bölgedeki varlığına toplumsal bir direniş geliştirmeyi de amaçlamaktadır. Bu tarz bir eylem sıklığı, göreceli olarak kontrol imkân-kabiliyetinin olduğu bir alanda terör örgütünün örgütlenmesinin ve varlığının ne kadar sıkıştırılabileceğinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda terörizmle mücadele stratejilerinde, terör örgütlerinin barınma alanları ile lider kadrolarının hedef alınması, terör örgütlerinin varoluşsal dinamiklerine önemli düzeyde bir darbe vurmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları, Türkiye'nin sınır hattı

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

boyunca oluşturulmaya çalışılan terör koridorunun önemli düzeyde bertaraf edilmesine neden olmuştur.

5. Sonuç: Türkiye'nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Asimetrik Savaş Konsepti Bağlamında Değerlendirilmesi

Asimetrik savaş kavramının küreselleşen doğası, sınır içi ve dışı tehdit algısının bir bütün olarak şekillenmesine neden olmuştur. Suriye iç savaşı ile ortaya çıkan belirsiz ve kaotik ortamdan faydalanan PKK/PYD-YPG ve DEAŞ terör örgütleri, Türkiye'nin sınır hattı boyunca ciddi bir tehdit düzeyine ulaşmıştır. Söz konusu terör örgütlerinin kontrolü sağladığı bölgelerden Türkiye'ye yönelik düzensiz göç hareketleri ile bu bölgelerden Türkiye'nin sınır içine yönelik güvenlik tehditleri, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları kapsamında hem var olan tehditlerin bertaraf edilmesi hem de ön alıcı politikaların ve stratejilerin geliştirilebilmesi için meşru bir zemin yaratmıştır.

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının önleyici rolüne ilişkin elde edilen kazanımlar;

- Sınırlara yönelik PKK/PYD-YPG'nin olası saldırıları bertaraf edilmiştir.
- Terör örgütleri, 35 km'lik bir hattın gerisine püskürtülmüştür.
- Bölge halkının canına zarar gelmeksizin, yerel güçlerle ortak operasyonlar yürütülebileceği ortaya çıkmıştır.
- Güvenli bölgelerin oluşturulabilmesiyle geri dönüşler kısmi de olsa mümkün kılınabilmektedir.
- Düzensiz göç hareketleri, kaçakçılık ve terör örgütlerinin hareketlilikleri sınır hattı boyunca göreceli olarak sınırlandırılmıştır (Tunca ve Ferah, 2022).

Türkiye, PKK/PYD-YPG ve DEAŞ terör örgütlerine yönelik gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonları neticesinde, asimetrik savaş konsepti çerçevesinde şekillenmiş olan hibrit terörizmle mücadelede, caydırıcılık gücünü net bir şekilde ortaya koymuştur. Türkiye sınır ötesi operasyonları sadece askeri boyutla ele almamış, aynı zamanda yumuşak güç ve stratejik iletişim yöntemleriyle bütüncül bir anlayışla müdahale alanlarına etkiye bulunmuştur. Bu şekilde, PKK/PYD-YPG ve DEAŞ terör örgütlerinin beslediği ekosistemin bileşenleri ile asimetrik tehditlerin tüm unsurları ayrı ayrı hedef alınmıştır.

Sınır ötesi operasyonlar neticesinde oluşturulan güvenli bölgelerde BM'in tanımladığı insani güvensizlik türlerine yönelik de müdahale alanları oluşturularak operasyonlar sonrasında

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

bölgede güvenliğin; toplumsal, ekonomik, sağlık, çevre, gıda ve bireysel boyutlarıyla da ele alınması sağlanmıştır. Bu şekilde yumuşak güç kullanımı sınır ötesi operasyonlara entegre edilerek istikrarsız ortamın mağduru olan insanlar üzerinde de stratejik iletişim yöntemleriyle Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik olumlu algı restorasyonu sağlanmıştır. Türkiye, sınır ötesi operasyonlar sırasında bölge halkının güvenliğini öncüllemiştir. Bu şekilde güvenli alanların da oluşturulmasıyla terör örgütlerinden temizlenen bölgelerde insanların eski yaşantılarına dönmelerini mümkün kılacak altyapı çalışmaları aynı zamanda geri dönüşlerin de sağlanmasını mümkün kılacak bir ortamın tesisini mümkün kılmıştır. Güvenli alanların oluşturulmasına yönelik çalışmalar düzensiz göç hareketlerinin engellenmesi için de önemli bir etki gücüne sahip olmuştur.

Bu kapsamda sınır ötesi operasyonlar neticesinde sadece askeri alanda sonuçlar elde edilmemiş aynı zamanda siyasi ve ekonomik sonuçlara da ulaşılmıştır. Bu kapsamda güvenli bölgelerin oluşturulmasıyla bu alanlarda yaşayan insanların gündelik hayatlarını idame ettirebilecekleri ekonomik ve toplumsal düzeni sağlayabilecek girdiler sağlanmıştır. Bu kapsamda güvenli bölgelerde yerel meclisler kurulmuş, eğitim, sağlık gibi alanlarda vatandaşların eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır (Balcı ve Göcen, 2018).

Bu kapsamda İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı tarafından sahada bölge halkıyla yapılan görüşmelerde DEAŞ ve PKK/PYD-YPG terör örgütlerinin hakim olduğu dönemlerde nasıl bir düzende yaşandığına dair görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bölge halkından insanlar, DEAŞ ve PKK-PYD/YPG terör örgütlerine ilişkin aşağıdaki hususları ifade etmişlerdir.

“DEAŞ zamanı evde dahi sigara içilmezdi. Muhabirler vardı.”

“DEAŞ burayı demir yumrukla yönetti. Sosyal hayat hiç yoktu.”

“DEAŞ zamanında her an ölümle karşı karşıyaydık. Kadın, eşarla evinin önündeyken ceza aldı, zorunlu dini eğitim aldı. Bir başka yerde de kadın siyah peçe takmadı diye, kocasını ayaklarının dibine ateş ederek yollarda koşturdular.”

“Bombacıların çoğu YPG’li teröristler. Fırat’ın karşısından geliyorlar buraya.”

“Evlerden her ay haraç toplanırdı. Para yoksa da mal.”

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

“Kadın-erkek fark etmeksizin zorla askere alırlardı. İstemeyen, kaçan cezaevine atılırdı.”

“YPG, kız okullarına gidip 13-15 yaşındaki kızları örgüte kattı.”

“YPG zamanında esnaflık yapabilmek için icazet lazımdı. Bağlılığını beyan etmen lazımdı.”

“YPG zamanında uyuşturucu kullanımı rahattı, istediğin zaman buluyordun, gizli-açık derdi yoktu.”

“YPG, Arapları bölgeden göndermeye çalıştı. Yeri geldi dilini konuşmayı bir yasakladı.”

“PKK zamanında Araplardan zorla askere alınanlar vardı, hele ki bir yakını Türkiye’de ise illaki alınırdı.”

“PKK Araplara etnik temizlik yaptı. Köylerimizi boşalttırdı. Topraklarımızı bırakıp gitmemiz için çok uğraştı” (İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2020).

Bölge halkının DEAŞ ve PKK/PYD-YPG terör örgütlerinin kontrolü altında yaşadıkları dönemlerde ciddi düzeyde bireysel, toplumsal ve ekonomik tehditler altında olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu terör örgütleri, kendi örgütsel dinamikleri doğrultusunda koyduğu kurallara göre bir toplumsal düzen oluşturmaya çalışsa da terör örgütlerinin yıkıcı doğası, etkisi altında bıraktıkları toplumlarda da kaotik, çatışmalı ve yaşanılmaz bir ortamın oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır.

PKK/PYD-YPG ve DEAŞ terör örgütlerinin kontrolü altında olan bölgelerin terör unsurlarından temizlenmesi sonrasında, başta bölge halkının bireysel güvenliği sağlanmış ve terör örgütleri tarafından kaçırılan, işkenceye uğrayan, zorla insan kaynağı unsuru olarak kullanılan, cinsel saldırıya uğrayan insanlar için güvenli alanlar oluşturulmuştur. Türkiye sınır ötesi operasyonları sonrasında BM tarafından tanımlanan insani güvensizlik türlerinin tümüne yönelik müdahale alanları geliştirmiştir. Bu kapsamda Türkiye oluşturduğu güvenlik bölgelerde; ekonomi, gıda, sağlık, eğitim, çevre, toplumsal güvenliğin sağlanması gibi tüm alanlarda ortaya çıkan ihtiyaçları gidermeye dönük yardımlar ve yatırımlar yapmıştır.

Bu bağlamda Türkiye’nin sınır ötesi operasyonları askeri, siyasi ve diplomasi boyutlarıyla yumuşak güç ve stratejik iletişim unsurlarını birlikte barındırmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’nin sınır ötesi operasyonları, belirlenen tüm sorun alanlarına direkt müdahaleyi içeren bir strateji temelinde asimetrik tehditlere yönelik bütüncül bir yaklaşımla

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

gerçekleştirilmiştir. Sadece var olan asimetrik tehditlerin bertaraf edilmesi değil, ilerleyen süreçte ortaya çıkabilecek potansiyel tehditlere yönelik ön alıcı mekanizmaların tesisi ile siyasal, ekonomik ve toplumsal güvenliğin sağlanması hedef alınmıştır. Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları sonrasında insani güvensizlik türlerini bertaraf etmeye yönelik çabaları aynı zamanda UNESCO'nun 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerini de belli düzeylerde karşılamaktadır. Bu kapsamda belirlenen 17 küresel hedeften; eğitim, sağlık, gıda, temiz suya erişim, ekonomik girdi, altyapı ve adalet (UNESCO, 2022) konuları oluşturulan güvenli bölgelerde Türkiye tarafından tesis edilmeye çalışılmaktadır.

Kaynakça

Balcı, M. ve Göcen E.C., (2018). Sınır ötesi operasyonların politik ekonomisi: Fırat kalkını harekâtı örneği. TESAM III. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. https://www.researchgate.net/publication/337161372_SINIR_OTESI_OPERASYONLARIN_POLITIK_EKONOMISI_FIRAT_KALKANI_HAREKATI_ORNEGI

Baysal, B., Karakaş, U., ve Lüleci-Sula, Ç. (2019). Uluslararası siyaset sosyolojisi ve güvenlik: Küresel terörizm, sınır güvenliği ve vatandaşlık örnekleri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi*, Cilt 74, No.4, 1203-1231.

Dışişleri Bakanlığı, 17.12.2022 tarihinde erişilmiştir, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>

Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, (2008). Küresel terörizm ve uluslararası iş birliği II. uluslararası sempozyum bildirileri.

Hammes, T. (2004). *The sling and the stone: On war in the 21st century*, USA: Zenith Press.

Millî Savunma Bakanlığı, 16.12.2022 tarihinde erişilmiştir, <https://www.msb.gov.tr/tr-TR/FiratKalkani>

Millî Savunma Bakanlığı, 16.12.2022 tarihinde erişilmiştir, <https://www.msb.gov.tr/tr-TR/BarisPinariHarekati>

Millî Savunma Bakanlığı, 16.12.2022 tarihinde erişilmiştir, <https://www.msb.gov.tr/tr-TR/ZeytinDaliHarekati>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Önenli Güven, M. (2015). IŞİD'in psikolojik savaş stratejisi. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*, Sayı 13, 733-754.

Önenli Güven, M. (2019). Düşük yoğunluklu çatışma: PKK örneği içinde İkbal Vurucu ve Ömer Sarıca (Ed.) Küresel terör ve güvenliğimiz. (335-346). İstanbul: İrfan Yayıncılık.

Özdağ, Ü. (2018). Türk ordusunun kuzey Irak operasyonları. Ankara: Kripto Yayınları.

T.C. İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı. (2020). Fırat kalkanı ve zeytin dalı harekât bölgelerinde insani güvenlik. Ankara: Tram Ofset.

UNESCO (2015). Sürdürülebilir kalkınma 2030 hedefleri, 20.12.2022 tarihinde erişilmiştir,

<https://www.unesco.org.tr/Pages/108/219/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir-Kalk%C4%B1nma-2030-Hedefleri-%C4%B0htisas-Komitesi>

United Nations (2001). Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. New York: United Nations Publications.

United Nations Security Council (2001). 19.12.2022 tarihinde erişilmiştir, <https://digitallibrary.un.org/record/448051?ln=en#record-files-collapse-header>

UNTHS. (2016). Human Security Handbook. New York: United Nations Publications.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

12.00 – 13.30

2. SALON

8. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Uluslararası Politikada Beklenti Kuramı: Putin'in Ukrayna'ya Askeri Müdahale Kararı
Dr. Emrah KAYA	Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM)	Avrasya'nın Dönüşümünde Orta Koridor
Dr. Mehmet KURUM Arş. Gör. Şeyda ÖCAL ARSLAN	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Saldırgan Realizm Çerçevesinde Rusya'nın Yıpratma Savaşı Stratejisi: Maskirovka Doktrini
Dr. Aziz BALCI	Ankara Bilim Üniversitesi	Kutupluluk Tartışmaları Bağlamında Rusya'nın "Yakın Çevre" Politikası
Arş. Gör. Muhammet NEGİZ (Doktora Adayı) Arş. Gör. Nimet KALKAN (Doktora Adayı)	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Küresel Şirketlerin Yaptırımları Karşısında Rusya'nın Geliştirdiği Baş Etme Stratejileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ULUSLARARASI POLİTİKADA BEKLENTİ KURAMI: PUTİN'İN UKRAYNA'YA ASKERİ MÜDAHALE KARARI

Betül ÖZYILMAZ KİRAZ

Dr.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler

betul.ozyilmaz@hbv.edu.tr

Bu çalışmanın konusu, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 24 Şubat 2022'deki Ukrayna'ya müdahale kararının Daniel Kahneman ve Amos Tversky'nin beklenti kuramı bağlamında incelenmesidir. Beklenti kuramı, bireylerin risk içeren olasılıksal alternatifler arasında seçim yapma sürecine odaklanan psikolojik bir modeldir. Kahneman ve Tversky'nin geliştirdiği bu model, uluslararası politikada risk alma davranışının doğasını açıklamakta ve "Aktörler neden savaşa gider?" sorusuna cevap vermekte faydalı görülmektedir. Kurama göre dış politikada karar alma sürecinin düzenleme ve değerlendirme olmak üzere iki temel aşaması vardır. Düzenleme aşamasında karar ortaya konulmakta ve mevcut seçenekler belirlenmektedir. Bu seçeneklerin olası sonuçları ve riskleri tanımlanmaktadır. Bu aşamada çerçevelemenin etkisi önemlidir. Çerçeveleme etkisi, dış politika karar alma sürecindeki masadaki bir seçeneğin nasıl tanımlandığının ya da karar alıcıya nasıl sunulduğunun, sürece olan etkisini tanımlamaktadır. Değerlendirme aşamasında ise bir tercih yapılmaktadır. Bu tercih bir referans noktasına göre yapılmaktadır ve referans noktası genellikle statükoyu ifade etmektedir. Buna göre karar alıcı mevcut durumda kendisini önceki statükoya göre daha kazançlı yani "kazanç alanında" görüyorsa, bunu korumak için, risk almaktan kaçınacaktır. Aksine karar alıcı mevcut durumda kaybettiğine, "kayıp alanında" bulunduğu inaniyorsa statükoya dönmek için risk alma eğiliminde olacaktır. Dolayısıyla karar alıcıların kendilerini referans noktasına göre kazanç alanında mı kayıp alanında mı tanımladıkları onların dış politikada ne kadar risk alacakları konusunda belirleyicidir. Bu argümanları ile beklenti kuramı riskli durumlarda karar alma sürecini incelemek için bir yol haritası sunmaktadır. Bu çalışmada da Putin'in Ukrayna'ya askeri müdahale kararı bu yol haritası takip edilerek incelenmektedir. Askeri müdahale

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

kararlarının yüksek oranda risk ve belirsizlik içeren kararlar olması itibarıyla beklenti kuramının, Putin'in söz konusu kararını incelemekte faydalı olacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak kuramın Putin'in gelecek hamlelerine dair bir öngöründe bulunmaya imkân tanıyacağı değerlendirilmektedir. Buradan hareketle çalışmada öncelikle askeri müdahale kararının düzenleme ve değerlendirme aşamaları analiz edilmektedir. Buna göre Ukrayna'nın olası NATO üyeliğinin, Ukrayna'ya NATO askerlerinin yerleşmesi ve bunun ötesinde Ukrayna'nın Rusya'nın yörüngesinden çıkması anlamına geleceği şeklinde değerlendiren Putin, kendisini kayıp alanında olarak görmüştür. Bunun üstesinden gelebilmek için risk alma konusunda çekingен davranmamış, özellikle Batılı aktörlerden gelecek her türlü tepkiyi ve karşılığı göze alarak Ukrayna'ya askeri müdahalede bulunacağını ilan etmiştir. Bu süreçte Putin'in olayları nasıl çerçevelediği belirleyici rol oynamıştır. Çalışmada çerçevelemenin etkisi detaylı olarak ele alınmaktadır. Putin'in askeri müdahale kararının analizinin ardından yine beklenti kuramından faydalanılarak Putin'in Rusya'ya uygulanan yaptırımlar, verilen kayıplar ve iç baskılar neticesinde savaşı sonlandırıp sonlandırmayacağına dair bir öngörü sunulmaktadır. Beklenti kuramı “batık maliyet” kavramı üzerinde durmakta ve batık maliyetlerin, liderleri başarısız olan ya da kaybedilen girişimlerde ısrarcı olmaya ve nihai başarı umuduyla daha da fazlasını harcamaya devam etmeye sevk ettiklerini savunmaktadır. Buradan hareketle, beklediği gibi hızlı ve sert bir zafer kazanamamasına, bir dizi yenilgiye uğramasına, ulusal ve uluslararası tüm tepki ve baskılara rağmen Putin'in savaşı sürdürmeye devam edeceği; batık maliyetlerin (bugüne kadar verilen kayıplar, yaptırımların ekonomik etkileri, ülke içinde popülaritenin azalması, Batı dışı müttefiklerin de endişelerini dile getirmesi) onu, nihai bir zafer umuduyla daha fazlasını harcamaya sevk edeceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beklenti Kuramı, Vladimir Putin, Rusya-Ukrayna Savaşı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

AVRASYA'NIN DÖNÜŞÜMÜNDE ORTA KORİDOR

Emrah KAYA

Dr.

ANKASAM Orta Asya Uzmanı

emrahkaya0407@gmail.com

Avrasya, Asya ile Avrupa kıtalarının birleşimi olarak tanımlanan bir bölgedir. Bu nedenle Çin'den Avrupa'ya, Rusya'dan Hindistan'a kadar olan geniş bir coğrafyayı içermektedir. Zira Avrasya kelimesi yine Avrupa ve Asya kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ideolojilerin yerine jeopolitik rekabet ön plana çıkmıştır. Jeopolitik teorilere bakıldığında Avrasya'nın stratejik ve kritik bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve en çok bilineni Halford J. Mackinder'in öne sürdüğü Kara Hakimiyet Teorisi'dir. Kara Hakimiyet Teorisi'ne göre, Afrika'yla birlikte Avrasya, dünya adası olarak kabul edilmektedir. Küreselleşmenin yoğunluk kazandığı bir dönemde Avrasya, iki boyutlu bir dönüşüm süreci geçirmektedir. İlk olarak artan nüfusu ve büyüyen ekonomisiyle birlikte Avrasya coğrafyası, dünyanın yükselen bölgesidir. İkinci olarak ise Avrasya, Asya ve Avrupa'yı içinde barındıran bir coğrafya olarak kendi içinde önemli bir dönüşüm sürecindedir. Günümüzde Batı Dünyası'nın bir parçası olan Avrupa devletlerindeki sermaye ve üretim merkezleri Asya'ya kaymaktadır. Bu durum Asya ile Avrupa arasındaki asimetrik durumu, simetrik bir yapıya çevirmektedir. Özellikle üretim merkezlerinin Asya'ya geçmesiyle birlikte Avrupa'ya ürün ihracı önemli bir konu haline gelmiştir. Böylelikle Avrasya'da daha dengeli bir yapı ve düzen inşa edilmektedir. Bu noktada çeşitli koridorlar hayati önem kazanmaktadır. Bu koridorlardan biri de Orta Koridor'dur. Zira Orta Koridor, Çin ile Avrupa arasındaki ulaşım ve taşımacılık konusunda en güvenli, en istikrarlı ve en az maliyetli güzergah olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca Orta Koridor'un Hindistan'a kadar genişletilmesi potansiyeli bulunmaktadır. Böylelikle Orta Koridor, çeşitli istikrarlı aktörleri içinde barındırarak Avrasya'nın hem iç hem de dünya genelindeki dönüşüm sürecine katkı sunmaktadır. Orta Koridor'un sağladığı çeşitli avantajlar arasındaki en önemli nokta, üretim

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

merkezi ve pazar arasında kurduğu istikrarlı bağ sayesinde Avrasya'nın dönüşümüne kritik katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrasya, Asya, Avrupa, Orta Koridor.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SALDIRGAN REALİZM ÇERÇEVESİNDE RUSYA’NIN YIPRATMA SAVAŞI STRATEJİSİ: MASKİROVKA DOKTRİNİ

Mehmet KURUM

Dr. Öğr. Üyesi

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

mkurum@yahoo.com

Şeyda ÖCAL ARSLAN

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

seydaocal@live.com

Literatürde 21. Yüzyılda Rusya’nın askeri müdahalelerine ait analizler incelendiğinde müdahalelerin sadece yeni bir strateji kavramı olan hibrit savaş ile çerçevlendirilerek Rus askeri kültürünün göz ardı edildiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmada Rusya’nın askeri müdahalelerinin stratejik altyapısı incelenirken Sovyetler Birliği döneminden itibaren müdahalelerin iç ve dış unsurları birlikte incelenerek karşılaştırmalı tarihsel analizi yapılmıştır. Bu noktada saldırgan dış politika eğilimlerine sahip olan Rusya Federasyonu’nun müdahaleleri Saldırgan Realizm teorisi çerçevesinde açıklanarak Sovyet Rusya döneminden itibaren uygulanan “maskirovka” doktrinin 21. yüzyılda yıpratma savaşı stratejisinin bir yansıması olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Rus savaş stratejisi olarak “maskirovka” savaşta aldatmaya, kamufle ve hileye dayanan bir stratejidir. 12 Ekim 1983 tarihli ve “Çok Gizli” gizlilik derecesine sahip 108 no.lu ABD Ulusal Direktifi’nde ayrıntıları ile yer verilen “maskirovka” doktrini Sovyet ulusal güvenlik yeteneklerini, eylemlerini ve niyetleriyle ilgili olarak düşmanı aldatmak veya yanıltmak için bir dizi önlem almayı içermektedir. Rusya’nın I. Dünya Savaşı’ndaki yenilgisinden sonra dönemin Genelkurmay Başkanı Triandafillov, başarı getirecek stratejinin yıpratma olduğuna kanaat getirerek “derin savaş” doktrinini ortaya koymuştur. Strateji ve taktik unsurların arasında yer alan operatif faaliyetlerin temelini oluşturan “derin savaş” doktrininde önemli bir taktik unsur olarak var olan “maskirovka” kesin sonuç yerine düşmanın hile, aldatma ve yanlış istihbarat ile yıpratılarak gücünü kaybetmesini amaçlamaktadır. 21. Yüzyılda Rusya’nın askeri müdahaleleri de analiz edildiğinde anarşik uluslararası sistemde güvenlik kaygısı yaşayarak çıkarlarına herhangi bir zarar gelmemesi adına yıpratma savaşı stratejilerini uyguladığı görülmektedir. Anarşik bir sistem içerisinde bulunan

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

devletlerin en iyi savunması saldırı olacaktır (Mearsheimer, 2001:34). Saldırgan realizme göre anarşik uluslararası sistemde güvenlik kaygıları taşıyan devletler statükoyu korumaktansa revizyonist davranma eğilimindedirler. Güvenlik kaygısı en çok yakın çevresinde yaşayan aktörler öncelikle rakip büyük güçleri kendi yakın coğrafyasından uzak tutmaya çalışır.

2007 Münih Güvenlik Konferansı'nda Putin'in çok kutuplu bir dünya düzeninin var olduğu ifadesinde ve altı yılda bir yenilenen Rus Güvenlik doktrinlerinde de NATO'nun tehdit olarak algılanmasında görmekteyiz ki Rusya için eski Sovyet coğrafyasında herhangi bir Batı yayılcılığı tehdit olarak algılanarak Rusya'yı revizyonist adımlara itmektir. Mearsheimer'a (2014: 1-2) göre Batı, Rusya'nın arka bahçesine müdahil olma girişiminde bulunarak Rusya'nın çıkarlarını tehdit etmiştir. Batı'nın bu girişimi, Rusya'yı Kırım'ı ilhaka etmiştir. 2008 Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım'ın ilhakı ve 2022 itibarı ile Ukrayna'da devam eden savaşın sebepleri Rusya'nın NATO yayılcılığı önüne geçmek ve Avrasyacılık politikalarının icrası olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın revizyonist politikalarında kendine özgü bir strateji olan yıpratma savaşı stratejisini Kırım ilhakından önce Rus yanlısı ayrılıkçılara Rus pasaportu verilmesi imkanının Ukrayna'nın Donetsk ve Lugansk bölgelerinde de uygulanmasında, Ukrayna'ya müdahale başlamadan önce dezenformasyon taktiklerinin uygulanmasında, üzerinde hiçbir amblem, bayrak ya da Rus askeri olduğunu belli edecek unsurlar bulunmayan kuvvetlerin yerleştirilmesinde düşmanın direncini kırarak yıpratılmasıyla zafer elde edilmesinin sağlanmasında görmekteyiz. Rus askeri müdahalelerinin eklektik bir şekilde yapılan analizleri göstermektedir ki savaşın doğası kadar eski olan "maskirovka" SSCB ve Rus ordusu tarafından operatif ve taktik seviyede uygulanarak dezenformasyon maksatlı kullanılan konseptle düşmanın karar alma süreci kontrol edilmeye çalışılmış ve direnci kırılarak zafer elde edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maslirovka, Derin Savaş Doktrini, Strateji, Saldırgan Realizm, Yıpratma Savaşı.

Kaynakça

Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine crisis is the West's fault. *Foreign Affairs*, 93(5), 1-12.

Mearsheimer, J. (2001). *Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KUTUPLULUK TARTIŞMALARI BAĞLAMINDA RUSYA’NIN “YAKIN ÇEVRE” POLİTİKASI

Aziz BALCI

Dr. Öğr. Üyesi

Ankara Bilim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü

aziz.balci@ankarabilim.edu.tr

Aralık 1991’de SSCB’nin dağılması ile birlikte Soğuk Savaş dönemi sona ermiş ve bu dönemin karakteristiğini oluşturan çift kutuplu dünya sistemi yerini ABD’nin başat güç olarak kaldığı tek kutuplu dünya sistemine bırakmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk on yılında kendini yoğun şekilde göstermeye başlayan küreselleşme dalgasının da etkisiyle ABD, hegemonik durumunu pekiştiren güç olmuştur. Bu dönemde SSCB’nin varisi olarak Avrasya bölgesinde ortaya çıkan Rusya Federasyonu birçok güç parametresinde Sovyet dönemindeki etkisinden farklılaşarak dünya sisteminde yerini almıştır. Rusya dış ve güvenlik politikasında 1990’lı yılların ortalarından itibaren “yakın çevre” ve “kutupluluk” tartışmaları başlamış olup esasen bu tartışmalar 2000 yılından itibaren Putin’in iktidara gelmesiyle beraber yoğunlaşmıştır. Putin iktidarının ilk döneminde bir “pragmatizm ekseninde çok kutupluluk arayışı” ortaya çıkmaya başlamış, bu çerçevede “uluslararası kurumlarda eşit ve adil temsiliyet” ilkesi seslendirilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte 2007-2008 yıllarından itibaren realist eksenli bir “Yeniden Çok Kutuplu Dünya” yaklaşımının geliştirildiği görülmektedir. Özellikle 2007 yılında gerçekleşen Münih Güvenlik Konferansı’nda, Putin’in konuşması tek kutuplu sisteme tepki anlamında daha net bir karşı duruş olarak değerlendirilmiş ve konferansta “yeniden çok kutuplu dünya” vurgusunun yapıldığı görülmüştür. Nitekim, bu açıklamalardan bir yıl sonra Rusya ve Gürcistan arasında bir savaş patlak vermiş ve Rusya, Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra ilk kez kendi sınırları dışında askeri güç kullanmıştır. Söylenebilir ki, Rusya Putin iktidarının ilk döneminde söylemsel olarak ön plana çıkarılan “yakın çevre” ve “yeniden çok kutupluluk” doktrinlerinin uygulamasına bu savaş ile birlikte başlamıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bununla birlikte Rusya'nın "çok kutupluluk" ve "çok taraflılık" olarak tanımladığı yaklaşım, Gürcistan Savaşı örneğinde görüldüğü gibi realist güç ilişkileri ve denge politikası ekseninde kendini gösterdiği gibi, ayrıca bu politika ile ilişkili olarak Batı'nın sunduğu "kolektif tek kutupluluğa" ve "tek taraflılığa" bir karşı duruş geliştirme anlamında da ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda Rusya, dünyadaki güç dağılımının yükselen güçleri de içerecek şekilde daha eşit biçimde yeniden şekillenmesi hususunu ön plana çıkarmakta ve bu anlamda dünya politikasında BRICS, KGAÖ ve ŞİÖ gibi bölgesel kuruluşlara önem arz etmektedir. 2014 yılında gerçekleşen Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'nın Donbas bölgesinde Rus ayrılıkçıları destekleyerek ABD hegemonyasına karşı bir politika uygulaması, 2008 yılındaki Gürcistan Savaşı ile başlamış olan yaklaşımın bir devamı olarak değerlendirilmelidir. Nitekim her iki olaya da bakıldığında Gürcistan ve Ukrayna, Batı'nın sunduğu "kolektif tek kutupluluğun" ve "tek taraflılığın" bir kurumu olarak değerlendirilen NATO ile yakınlaşma politikası yürütmüşler ve bu ülkelerin bu örgüte üye olma ihtimali, NATO'nun genişlemesi bağlamında Rusya tarafından bir güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Devamında Rusya'nın Şubat 2022'de başlayan Ukrayna'yı işgali de bu kapsamda gerçekleştirilen politikanın bir uzantısı olarak yorumlanabilir. Kutupluluk tartışmaları ekseninde bu olaylar incelendiğinde Rusya'nın belirli dönemlerde yayınladığı Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Konsepti belgelerinde "yakın çevre" ve "çok kutupluluk arayışı" vurguları açık şekilde görülmektedir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, Rusya'nın son dönemlerde gerçekleşen "saldırgan realizm eksenli" dış politika uygulamasının sebeplerini araştırmaktır. Bu politika, çalışmada "kutupluluk" tartışmaları bağlamında ele alınmakta ve tek kutupluluk, çok kutupluluk, çok taraflılık, güç dengesi gibi kavramlar ışığında Rusya'nın dış ve güvenlik politikası çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu çözümleme yapılırken veri olarak ise yakın dönemde yayınlanmış Rusya Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Konsepti belgelerinin analiz edilmesi yöntemi seçilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Kutupluluk, Yakın Çevre

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KÜRESEL ŞİRKETLERİN YAPTIRIMLARI KARŞISINDA RUSYA’NIN GELİŞTİRDİĞİ BAŞ ETME STRATEJİLERİ

Muhammet NEGİZ

Araştırma Görevlisi

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF,
İşletme Bölümü

muhammetnegiz@ktu.edu.tr

Nimet KALKAN

Araştırma Görevlisi

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF,
İşletme Bölümü

nimetkalkan@ktu.edu.tr

Bu araştırmanın amacı, 2022 yılında Ukrayna’ya askeri müdahalede bulunan Rusya’ya yaptırım uygulayan ülke ve şirketlere karşı Rusya’nın geliştirdiği baş etme stratejilerini uluslararası işletmecilik perspektifinden ele almaktır. Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan gerilimin güvenlik alanıyla birlikte ekonomi ve iş dünyasında da önemli yansımaları olduğu görülmektedir. Çok sayıda ülke ve şirketin Rusya’nın saldırgan tutumunu kınadığı, küresel birçok şirketin Rusya pazarından çıktığı ya da ülkedeki faaliyetlerini askıya aldığı bilinmektedir. Benzer bir senaryonun 2014 yılında Kırım’ın ilhakı sonrasında da yaşandığı ve Rusya’nın uluslararası toplumun ciddi yaptırımlarına maruz kaldığı hatırlanmaktadır. Araştırmalar Rusya’nın bu süreçte yaşadığı tecrübeyi üretim ve teknolojide yerliliği artırma konusunda fırsata dönüştürdüğünü göstermektedir. Ukrayna müdahalesi sonrasında Rusya’nın yaşanan gelişmeleri benzer şekilde avantaja dönüştürerek daha da güçlenebileceği tartışılırken yaptırımlara karşı geliştirdiği baş etme stratejileri de dikkat çekmektedir. Bu stratejilerin geliştirilmesi bir yandan önceki tecrübelerle göre çok daha büyük çaplı yaptırımların uygulanması ile diğer yandan küreselleşen ekonomi ve bağımsızlaştırılmayan ticari faaliyetler ile ilişkilendirilebilmektedir.

Rusya’ya uygulanan yaptırımlara karşı geliştirilen baş etme stratejilerinin Rus devleti tarafından desteklendiği bilinmektedir. Örneğin yeni bir ticaret rotasının belirlenmesi, ki bu rotanın Güneydoğu Asya ve Ortadoğu üzerinde olması beklenmektedir, Rus Devleti tarafından yürütülen bir proje olduğu belirtilmektedir. Küresel finans sisteminin ülke nezdinde bağlayıcısı olan ulusal finans sistemi için Rusya Merkez Bankası tarafından geliştirilen Mir Kart

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

uygulaması diğer bir baş etme stratejisi olarak dikkat çekmektedir. Uluslararası para akışının devamlılığını sağlamak üzere Rusya için geliştirilen SPSF'nin (System for Transfer of Financial Messages), SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) sisteminin alternatifi olduğu görülmekte, Şangay İşbirliği Örgütü'ne bağlı ülkelerin bu sisteme davet edildiği bilinmektedir. Kripto para ile uluslararası transferlerin gerçekleştirilmesine yönelik uygulamalar, bu süreçte güncel teknolojik gelişmelerin de takip edildiğini göstermektedir. Ödeme sistemleri adına geliştirilen uygulamalardan bir diğeri çevre ülkelerin bankaları aracılığıyla banka kartı elde etmeye dayanmaktadır. Kazakistan, Özbekistan, Belarus gibi ülkelere banka hesabı açmak için düzenlenen turların olması, bu uygulamanın "kart turizmi" olarak anılmasına neden olmaktadır.

Finansal piyasalarda para akışını sağlamaya yönelik çabalar, Rusya ile ticari faaliyetlerin sürdürülebilmesi adına da gösterilmektedir. Ticari uygulamalardan birinin, Rusya'ya ürün ve hizmet ihraç etmeme kararı alan ülkelere gerekli tedariki sağlamak için paralel ithalat yollarının geliştirilmesine yönelik olduğu görülmektedir. Bazı ülkelerin, yeni ithalat rotalarında merkezi konuma yerleştirilmesi yoluyla "transit hub" haline geldikleri bilinmektedir. Bu uygulamaların bir adım ötesinde ise, çevre ülkelerde vatandaşlık alınması ve kurulan şirketler vasıtasıyla Rusya'ya ticari mal girişinin sağlanması adına yürütülen çalışmalar yer almaktadır. Rusya tarafından uygulamaya geçirilen bu stratejilerin tamamının uluslararası işletmeleri olumlu ya da olumsuz etkileyeceği öngörülmektedir. Bu anlamda Rusya-Ukrayna meselesinin uluslararası işletmecilik disiplini adına da yakından takip edilmesi, sürecin özellikle yeni ticaret yolları üzerinde bulunan ülkelerdeki şirketler açısından irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İşletme, Küresel Şirket, Baş Etme Stratejileri, Rusya, Ekonomik Yaptırım.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

14.00 – 15.45

1. SALON

9. OTURUM

TEMATİK OTURUM:
İRAN'DA GÜNCEL GELİŞMELER

Oturum Başkanı: Dr. Orhan KARAOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Bayram SİNKAYA	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	İslam Cumhuriyetinde Dış Politika
Dr. Gülriz ŞEN	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Nükleer Anlaşma Sonrası İran Nükleer Krizi: Yeni Dinamikler, Olası Güzergahlar
Dr. Nail ELHAN	Hitit Üniversitesi	İran'ın Dış Politika Söyleminde Şiilik: Söylem, Pratik ve Sınırlılıklar
Dr. Azam AHMEDİ	İnönü Üniversitesi	İran'da Eğitim Sistemi ve Başörtüsünün Siyasallaşması
Dr. Mustafa Onur TETİK	Hitit Üniversitesi	Hangi "Milli Hükümet": İran'da Türkler, Kimliksel Rıza Üretimi ve Protestolar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

İSLAM CUMHURİYETİ'NDE DIŞ POLİTİKA

Bayram SİNKAYA

Doç. Dr.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

bsinkaya@aybu.edu.tr

1979 Devrimi'nin ardından İran'da kurulan İslam Cumhuriyeti rejimi özgün bir dış politika geliştirme ve izleme iddiasında olmuştur. Gerçekten de bu rejimin kurucuları İran İslam Cumhuriyeti'nin İslam dünyasına, hatta tüm üçüncü dünya ülkelerine bir model olacağını iddia etmiş ve dış politikaya yönelik bir dizi değerler ile ilkeler ortaya koymuştur. Benzer şekilde, devrim sonrası İran dış politikasını inceleyen akademisyen ve yazarların önemli bir kısmı İslam Cumhuriyeti rejiminin 'devrimci' ve/veya 'İslami' bir dış politika izlediği ön kabulünden hareket etmektedir. Ne var ki, İslam Cumhuriyeti rejiminin kırk yılı aşkın dış politika serüvenine bakıldığında devrimci/İslami dış politika doktrininden birçok sapma olduğu, hatta birtakım çelişkilerle dolu olduğu görülmektedir. İslam Cumhuriyeti'nin dış politikası devrimci revizyonizm ile statükoculuk arasında, İslam dünyasının liderliği iddiası ile Şii jeopolitiğinin cazibesi arasında ve Batıyı tümüyle reddetmek ile Batıyla uzlaşmak arasında ikilemlerle karşılaşmıştır. Bu çalışmada devrim sonrası İran dış politikasında görülen çelişkiler ile bu çelişkilerin nedenleri tartışılmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle İran İslam Cumhuriyeti'nde hâkim olan dış politika kültürüne ve dış politika yapım sürecine bakılmaktadır. İslam Cumhuriyeti rejiminin dış politikasını yönlendiren devrimci/İslami değerler olsa da bu ideolojik yönelim devrim sonrası İran dış politikasını açıklayan yegâne faktör değildir. İdeoloji, İslam Cumhuriyeti'nin dış politikasında kimi zaman asli, kimi zaman tali olmak üzere farklı roller oynamıştır. İdeolojik doktrinindeki birtakım çelişkilerin yanı sıra iktidardaki seçkinler arasında ideolojik değerlere verilen önem ve onları anlamadaki yorum farklılıkları, söz konusu değerleri hayata geçirmek için benimsenen farklı uygulamalar ve seçkinlerin değişimi, İslam Cumhuriyeti rejiminin dış politikasında ideolojinin oynadığı farklı rolleri kısmen açıklamaktadır. Öte yandan devrim sonrasında ideolojinin başatlığına rağmen İran'ın jeopolitik

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

konumu İranlı karar vericilerin önündeki politika seçeneklerini kuvvetli bir şekilde etkilemiş, diğer bir ifadeyle jeopolitik gerçeklikler kendilerini dayatmıştır. İslam Cumhuriyeti yöneticileri, İran'ın etrafında meydana gelen jeopolitik değişikliklere uyum sağlamak için politikalarında değişikliklere gitmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle İslam Cumhuriyeti kırk yılı aşan dış politika serüveninde özgün ve tutarlı bir politika ortaya koyamamıştır. Dış politika tamamen ideolojik temeller üzerinde değil, bizatihi özel bir ideolojinin ürünü olan İslam Cumhuriyeti rejiminin muhafazası ve çıkarları ekseninde yürütülmüştür. Dolayısıyla devrim sonrası İran dış politikasında ideolojik olan siyasi rejimdir, dış politika ise pragmatiktir.

Anahtar Kelimeler: İslam Cumhuriyeti, İran, Dış Politika, İdeoloji, Jeopolitik, Stratejik Kültür

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NÜKLEER ANLAŞMA SONRASI İRAN NÜKLEER KRİZİ: YENİ DİNAMİKLER, OLASI GÜZERGAHLAR

Gülriş ŞEN

Dr. Öğretim Üyesi

TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

g.sen@etu.edu.tr

Nükleer Anlaşma olarak da bilinen Kapsamlı Ortak Eylem Planı (Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA), hem İran-ABD ilişkileri özelinde hem de nükleer silahların yayılmasını önleme çabaları için tarihi bir uzlaşmayı temsil etse de ne ikili ilişkilerdeki husumeti giderebilmiş ne de nükleer meseleyi nihai bir çözüme kavuşturabilmiştir. Anlaşmaya rağmen nükleer krizin yeni dinamiklerle devam ettiği görülmektedir. Bu seyirde öncelikle Trump yönetiminin anlaşmadan çekilmesi ve “azami baskı politikası” ile giderek ağırlaşan Amerikan yaptırımları, sonrasında ise İran’ın anlaşmadaki taahhütlerini adım adım askıya alması etkili olmuştur. Bu adımlar, nükleer programa veya sorumlularına yönelik saldırı ve sabotajlar nedeniyle daha önce tecrübe edilmemiş yeni eşiklerin aşılmasına dek varmıştır. Mevcut durumda İran hem Natanz hem de Fordo tesislerinde ileri seviyeli santrifüjler ile yüzde yirmi ve yüzde altmış oranında uranyum zenginleştirmekte, uranyum metali üretmekte, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) ve Tahran arasındaki ilişkiler, Haziran 2022’de Ajans’a ait kameraların sökülmesi ile sonuçlanan derin bir güven krizinden geçmektedir. ABD’de Biden yönetiminin iktidara gelmesiyle anlaşmanın restorasyonu için umutlar canlansa da Nisan 2021’de başlayan Viyana Görüşmeleri, yaptırımların kapsamı ve verifikasyonunda uzlaşma sağlanamaması, İran’ın ABD’nin anlaşmadan tekrar ayrılmayacağına yönelik garanti beklentisi ve anlaşma için bazı tesislerinde rastlanan uranyum izlerine dair IAEA’da yürütülen soruşturmanın kapatılmasını şart koşması ile çıkmaza girmiştir.

Diplomasi için fırsat penceresi daralırken, İran’da başlayan protestolar siyasetin odağını değiştirmiştir. Dahası, Ukrayna krizi nükleer müzakerelere müdahil küresel aktörler arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemekte, İran ve Rusya arasında artan askeri iş birliği nükleer meseleye

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

çözüm arayışını gölgelemektedir. Sürecin güzergahında İran'ın karar alma mekanizmaları ve siyasi dinamikleri göz önüne alındığında, Tahran'ın caydırıcılık ve ekonomik kalkınma hedefleri arasındaki dengeyi nasıl gözeteyeceği, müesses nizamın bilhassa Mahsa Emmini'nin vefatı ile başlayan 2022 protestolarından varoluşsal tehdit algılayıp algılamayacağı, meşruiyet ve beka mefhumlarının toplumsal çalkantı sürerken nasıl yeniden tanımlanacağı İran'ın nükleer meseledeki tutumuyla yakından ilgili olacaktır.

Anahtar kelimeler: İran Nükleer Krizi, JCPOA, Viyana Görüşmeleri, 2022 İran Protestoları

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

İRAN'IN DIŞ POLİTİKA SÖYLEMİNDE ŞİİLİK: SÖYLEM, PRATİK VE SINIRLILIKLAR

Nail ELHAN

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

nail.elhan@gmail.com

Bu çalışma, İran'ın dış politikasındaki siyasi söylem ve pratiklerinde meşruiyet zemini sağlayan ve Şii tarih anlatısından ve mitlerin mülhem olan faktörleri arketipler, metaforlar, anlatılar ve meta-anlatılar bağlamında ele alacaktır. Suriye'deki iç savaşta kullanılan söylem, bu incelemenin temel araştırma birimi olarak ele alınmıştır. Suriye, 2010 yılında başlayan Arap Ayaklanmalarının bir devamı olarak aynı yıl içerisinde bir dizi olaya tanıklık etmiştir. Ekonomik durumlarının iyileştirilmesi, insan haklarında ilerleme ve siyasi haklar gibi taleplerle başlayan muhalif hareketler, bölge dışından devletlerin ve radikal örgütlerin dahli ile birlikte uluslararası bir mesele haline evrilmiş ve bir iç savaşa dönüşmüştür. İran bu iç savaşın başlaması ile beraber Arap Ayaklanmalarının başında tutunduğu ve bu hareketleri İslami Uyanış ve haklı talepler olarak gördüğü söylemi değiştirerek Suriye'deki muhalif hareketlerin Batı ile ilişkili olduğu ve anti-empyralist Direniş Cephesi'nin bir bileşeni olan Suriye'de iktidarı değiştirerek Batı yanlısı bir iktidar kurmayı hedeflediğini işaret etmiştir. Muhalefetin Suriye'de iktidara karşı güçlenmesi ve onu devirecek güze ulaşması, İran'ın iç savaşa doğrudan askeri müdahalesi ile sonuçlanmıştır. Ancak İran iç savaşa dahlini dini ve tarihi bir anlatı inşa ederek meşru bir zemine taşımaya çalışmıştır. Bu politikanın diğer bir ürünü de sahadaki askerlerinin moral ve motivasyonlarını dinç tutmaktır. Bu bağlamda belirli arketipler, metaforlar ve anlatılar kullanılmış ve İran'ın Suriye'de varlığı ve genel olarak dış politikası Şiilikten mülhem bir retorik etrafında örülmüştür. Bu çalışma bu anlatının oluşumunu ve kullanımını ele alacak ve şu sorulara yanıt arayacaktır: Geçmiş ve güncel, politika yapımında bir araya nasıl getirilmektedir? Dönemler arasında tarihsel ve ideolojik geçişler nasıl yapılmaktadır? İranlılar ya da Şiiler bu politikalardan nasıl etkilenmektedirler ve nasıl karşılık

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

vermektedirler? Çalışma bu soruları yanıtlarken İran'da yaklaşık olarak üç aydır devam eden protesto gösterilerine de değinecek ve İran'ın dış politikada kullandığı söylemin iç politikada yarattığı sınırlılıklar üzerinde de duracaktır.

Anahtar Kelimeler: İran, Şiilik, Direniş Ekseni, Söylem, Protestolar.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

İRAN'DA EĞİTİM VE BAŞ ÖRTÜNÜN SİYASALLAŞMASI

Azam AHMADİ

Dr.

İran toplumu 1797'inci yıllardan sonra büyük bir değişikliğe uğramıştır. Fransız Devrimi, Avrupa ülkelerinin arasında olan rekabetler ve sömürge politikaları, İran'ın Rusya'yla savaşları ve toprak kaybetmeleri, İran'ı İngiltere ve Rusya arasında olan rekabet sahnesine çevirmişti. Bu olaylar İran'da yabancılara ve iç politikalara karşı düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Rusya'da imparatorluk topraklarını genişletmek amacıyla İran topraklarına yönelmekteydi. Rusların sürekli İran'ın topraklarına saldırması, Kaçarları savunma durumuna soktu. Rus İmparatorluğu verimli, gelişmiş silahlar ve teçhizatla donatılmış ve modern eğitilmiş ordusunu gören Kaçarlar, İran ordusunun yeni silahların gerisinde kaldığını ve yabancı güçler karşısında zayıf olduğunu fark etti. Abbas Mirza veliaht, Osmanlı İmparatorluğu'nda olan reform sürecinden haberdar olarak III. Sultan Selim'i taklit ederek ordu ve askerlik reformlarını başlattı. Yeni askerlik sistemi, Osmanlı'da olduğu gibi Avrupa'nın askeri teknolojisi ve yeni asker eğitim metotlarıyla uyumlu olma çabasıydı. Bu bağlamda eğitimin yenilenmesi için Abbas Mirza'nın reform aşamasının ikinci adımı, yurt dışına öğrenci göndermek oldu.

Yeni okullar kuruldu. Gazeteler yükselen bir fenomen olarak gelişti. İran ekonomisi de yeni kapitalizmin genişlemesine paralel olarak birçok değişikliğe uğradı. Tarım ve sanayi ürünleri artık iç pazarla sınırlı değildi. İç piyasa yabancı ürünlerle doluydu. Değişiklikler bazen yavaş bazen de çok hızlı oluyordu. Bir taraftan Batı eleştirilirken diğer taraftan Batı övgüsü de çoğalmaktaydı. Bu süreç sonunda Batılılaşma söylemi tüm alanlarda hakim oldu.

1921 darbesi ve Batı yanlısı aydınların egemen olmasıyla birlikte, Batılıların İran'a ve İranlılara bakışı çok önemli hale geldi. Bu nedenle Batılıların İran'da cinsel ilişkilere ve kadının statüsüne bakışı da değişti. Kadının statüsünün dönüşümü, modern İranlı erkekler için Avrupalı erkeğin onlara bakışında bir dönüşüm anlamına geliyordu. Fakat kadınların siyasi katılımının doğal özellikleriyle çeliştiğine inancı devam etti. Ayrıca kadınların çocuk doğurmak ve yetiştirilmesini temel sosyal sorumluluğu ve doğal rolü olarak gördüler.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu çalışmada İran'ın modernleşme sürecinde eğitim araçlığıyla kadınların statüsünün değişimini ele alarak "Başörtü" meselesinin tarihsel sürecini söylem metodolojisini kullanarak tartışılmıştır ve bu söylemlerin nasıl siyasi bir gerçekliğe dönüştüğünü ve siyasetin kadın bedenine uygulanması için araçlar sağladığını göstermeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İran, Kadın, Eğitim, Baş Örtü.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

HANGİ “MİLLİ HÜKÜMET”? İRAN’DA TÜRKLER, KİMLİKSEL RIZA ÜRETİMİ VE PROTESTOLAR

Mustafa Onur TETİK

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

mustafaonurtetik@hitit.edu.tr

16 Eylül 2022 tarihinde Mahsa Amini’nin İran’daki ahlak polisi tarafından giyiminden ötürü öldürülmesi sebebiyle/iddiasıyla patlak veren olaylar rejime karşı ulusal düzeyde dağınık ve örgütsüz bir başkaldırı hareketine dönüştü. Olayların sınırlı bir hadiseye tepkinden rejime yönelik genel bir toplumsal direnişe dönüşmesi İran’daki kimliksel hegemonyaya karşı çeşitli protestoların da ortaya çıkmasına zemin hazırladı. İran Türklerinin bir kısmının da özellikle Tebriz merkez olmak üzere “milli hükümet” talebi içeren sloganlarla sokaklarda yerlerini aldıkları görüldü. Türkiye’dekiler de dahil olmak üzere diasporadaki bağımsızlıkçı İran Türkleri de bunu siyasi emelleri adına bir fırsat olarak okudular. Buna bir de İran Devleti’nin II. Karabağ Savaşı ve sonrasındaki hasmane tutumu dolayısıyla İlham Aliyev idaresinin geçmişte yapmadığı şekilde İran Türklerine yönelik cesaretlendirici davranışları eklenince, Güney Azerbaycan’da muhtemel -bağımsız veya özerk- politik bir yapılanmaya dair Türkiye’deki ilgili çevrelerde bir beklenti oluşmuştur. Sunulacak olan çalışma ilk olarak bu bağlamda Güney Azerbaycan Türklerinin İran milli kimliği karşısındaki tarihsel seyrüseferinin panoramik bir fotoğrafını çekecektir. Bu tarihsel tecrübeden mühlhem bir şekilde geleceğe dair olası senaryoları ortaya koyduktan sonra güncel protestoları bu kimliksel-tarihsel bağlam içerisine oturtacaktır. Bunu yaparken de İran Devleti’nin kimliksel rıza üretim mekanizmalarının güncel yeterliliklerini-sınırlılıklarını sorgulayacak ve protestolarda billurlaşan “milli hükümet” talebinin muhtevasını ve hakikiliğini tartışmaya açacaktır.

Anahtar Kelimeler: İran, Azerbaycan, Milli Kimlik, Protestolar, Hegemonya.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

14.00 – 15.30

2. SALON

10. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Samet ZENGİNOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Samet ZENGİNOĞLU	Adıyaman Üniversitesi	Üç Kriz (İklim-Salgın-Savaş) ve Avrupa Birliği'nde Gıda Milliyetçiliğinin Geleceği
Dr. Erdal BAYAR		
Arş. Gör. Mehmet AKAR (Doktora Öğrencisi)	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Pandemi Sonrası Dönemde Dünya'da Gıda Güvenliği Sorunu
Göktuğ ÇALIŞKAN (Doktora Öğrencisi)	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Küresel Gıda Krizinin Afrika'ya Etkileri ve Afrika'da Gıda Güvensizliği: Sahel Örneği
Dr. İlke BEZEN TOZKOPARAN	Fırat Üniversitesi	Yeşil Kriminoloji Konusunu Çevresel Güvenlik Açısından İncelemek

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ÜÇ KRİZ (İKLİM-SALGIN-SAVAŞ) VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA MİLLİYETÇİLİĞİNİN GELECEĞİ

Samet ZENGİNOĞLU

Doç. Dr.

Adıyaman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

sametzenginoglu@gmail.com

21. yüzyılın ilk çeyreği itibariyle insanlığın karşılaştığı/yüzleştiği üç kritik aşamanın var olduğu değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisi, gittikçe yoğunluk kazanan “iklim krizi” odaklı tartışmalardır. İkincisi, şüphesiz birçok alanı etkileyen Covid-19 salgınıdır. Üçüncüsü ise Rusya-Ukrayna krizidir. Bu üç kritik aşama, siyasi, iktisadi ve toplumsal sonuçlar doğuran gelişmelerdir. Ancak aynı zamanda üç kriz olarak da nitelendirilebilecek olan başlıklar doğrudan gıda alanını da etkilemektedir. “Gıda güvenliği”, “tedarik zinciri” gibi anahtar kelimelerin yanı sıra son dönemde yükselişe geçen “gıda milliyetçiliği” tartışmaları ön plana çıkan hususlar arasındadır. İhracatın kısıtlanması, ürünlerin stoklanması gibi hamleler, ülkelerin kendi kendilerine yetebilmeleri amacını daha fazla gündeme getirmiştir ve bu durum gıda milliyetçiliği olarak kavramsallaştırılmıştır. Dünyanın birçok coğrafyası gibi Avrupa Birliği'nin de bu tartışmalardan uzak kalması mümkün görünmemektedir. Avrupa Birliği'nin ulusal refleksleri minimize etme güdüsü dikkate alındığında, Birliğin geleceği açısından gıda milliyetçiliğinin Birlik adına onulması güç sonuçları beraberinde getireceği düşünülmektedir. Çünkü mevcut tabloda Birlik, bu yüzyılın başlangıcından itibaren çeşitli dönemlerde, farklı zeminlerde yükselişe geçen ulusal reflekslere şahit olmuştur. 2003 Irak müdahalesi sürecinde yaşananlar, Anayasa referandumu, “maske savaşları” gibi örnekleri bu bağlamda zikretmek olasıdır. Ayrıca göçmen sorunu bağlamında siyasi sahada müşahade edilen aşırı sağcı/popülist söylemlerin yükselişi bu noktada eklenmesi gereken başlıklar arasındadır. Dolayısıyla ilgili faktörler, Birlik üyelerinin “birlik”ten ve birbirlerinden uzaklaşmaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışma da bu sonucun gıda milliyetçiliği odağında üye ülkelerin ortak tutum ve politikalarından uzaklaşacağı savını sunmaktadır. Özellikle enerji krizi odağındaki tartışmalar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

da bu savı güçlendirecek argümanlara sahiptir. Bu nedenle çoğu kez bir gereklilik olarak görülebilen gıda milliyetçiliğinin aslında Avrupa Birliği'nin geleceği açısından olumsuz bir perspektif sunduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Gıda Milliyetçiliği, Kıtık, Ukrayna Krizi.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

PANDEMİ SONRASI DÖNEMDE DÜNYA'DA GIDA GÜVENLİĞİ SORUNU

Erdal BAYAR

Arş. Gör. Dr.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş

İşletme Fakültesi

erdalbayar@yyu.edu.tr

Mehmet AKAR

Arş. Gör.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş

İşletme Fakültesi

mehmetakar@yyu.edu.tr

BM Genel Kurulu tarafından 2015 yılında kabul edilen ve 2030 yılına kadar ulaşılması amaçlanan “Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” arasında 2 numaralı amaç olan Açlığın Sonlandırılması hedefi Covid-19 Pandemisinden olumsuz etkilenmiştir. Açlıkla mücadele etmek zorunda kalan insan sayısında 2000’li yılların başlarından itibaren devam etmekte olan düşme eğilimi 2015 yılından sonra yatay seyir izlemeye başlamış ancak pandemi süreciyle birlikte Dünya’da açlıkla yüzyüze kalan insan sayısında ciddi artış yaşanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri içerisinde açlığın tamamen ortadan kaldırılması amaçlanmış (Zero Hunger Challenge) ancak gelinen aşamada 2015 yılındaki düzeyin dahi oldukça gerisinde kalınmış ve açlığın sonlandırılması hedefi şu an için yalnızca bir iyiniyet girişimi olmaktan öteye geçememiştir. Covid-19 Pandemisi sürecinde uygulanan politikalar nedeniyle tedarik zincirleri üzerinde baskı artmış, endüstrinin farklı alanları farklı düzeylerde bu baskının tesiri altında kalmıştır. Tedarik zincirlerindeki bozulma gıda tedariğinde de sorunlar yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Pandemi nedeniyle uygulanan politikaların bir yansıması olarak göçmen işçilerin sınır kısıtlamaları nedeniyle hareketsiz kalmaları, tarlalarda ürünlerin toplanamaması nedeniyle çürümesi, sel ve kuraklık gibi doğal felaketlerin yaşanması, üretim ve işleme aşamalarında yaşanan sorunlara dağıtım sorunlarının da eklenmesi birçok bölgede tedarik zincirlerinin kırılmasına yol açmıştır. Üretilen gıdaya erişimin zorlaşması, pandemi döneminde bireylerin gıda yetersizliği korkusuyla stoklama davranışı göstermesi fiyatların yükselmesine yol açmıştır. Küresel çapta gıda fiyat endekslerindeki yükselişte, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin piyasalardan çok yüksek miktarda gıda ürünü satın almasının da etkisi vardır. Her ne kadar pandemi sonrasında gıda fiyatlarındaki yükseliş hız kesmiş ve daha dengeli

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

bir seviyeye inmeye başlamışsa da, pandemi öncesi dönem ile kıyaslandığında ciddi bir fiyat artışı söz konusu olmuştur. Dünya’da toplam gıda üretiminde artış sağlanmış olmasına karşın açlığın dünya nüfusunun % 10’unu tehdit ediyor olması, temel nedenin gıda yetersizliği olmadığını göstermektedir. Akut gıda yetersizliğinin özellikle Sahra-altı Afrika’da ve Güney Asya’da (Afganistan-Pakistan ve Hindistan başta olmak üzere) üst seviyede bir tehdit haline gelmesi ve olası kıtlık riskini ortaya çıkarması gıda güvenliği konusunda acil yardımları gündeme getirmiştir. Dünya’da 0-5 yaş arası çocuk ölümlerinin %45’inin yetersiz beslenme/açlık kaynaklı olduğu düşünüldüğünde açlığın birçok ülkenin yalnızca bugününü değil geleceğini de tehdit ettiği görülmektedir. Açlık ve kıtlıkla ilgili temel yaklaşımlardan biri olan Malthusçu görüşün iddia ettiği gibi kıtlık, dünya nüfusundaki artışın doğal bir sonucu değildir. Nitekim Amartya Kumar Sen tarafından gıda yetersizliği olmadığı halde kıtlık yaşanan ülkeler örnek gösterilerek gıdaya erişim sorununun kıtlığın ortaya çıkışındaki rolü ortaya konulmuştur. Bu çalışmada kıtlık sorunun ortaya çıkışında üretim kaynaklı, arz yönlü sorunlardan ziyade, talep yönlü, gıdaya erişim sorunları üzerinde durulacaktır. Günümüzdeki açlık temelli sorunların daha iyi anlaşılması için Malthusçu görüşten ziyade, Amartya Kumar Sen tarafından ortaya konulan görüşler benimsenecek ve onun üzerinde önemle durduğu “gıda hakkı” kavramına vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akut Gıda Yetersizliği, Covid-19 Pandemisi, Gıda Güvenliği, Gıda Hakkı, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KÜRESEL GIDA KRİZİNİN AFRIKA'YA ETKİLERİ VE AFRIKA'DA GIDA GÜVENSİZLİĞİ: SAHEL ÖRNEĞİ

Göktuğ ÇALIŞKAN

Doktora Öğrencisi

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler
Bölümü

goktug.caliskan@hbv.edu.tr

Afrika, 1970'lerden bu yana çeşitli gıda krizleri yaşamıştır. 1972 ve 1984 yıllarında Sahra altı Afrika'yı etkileyen gıda krizlerinden sonra, 2006 yılında kıtlık ve yetersiz beslenme Afrika'nın güneyini derinden etkilemiştir. Sahra altı Afrika'da açlık isyanlarına yol açan gıda fiyatlarında artış yaşanmış, 2012 yılında Batı Afrika yeniden gıda güvensizliğiyle karşı karşıya kalmış, 2017 yılında ise Afrika Boynuzu ülkelerinden Kenya, Güney Sudan ve Somali başta olmak üzere Doğu Afrika'da da kıtlık baş göstermiştir. Afrika'daki bu gıda güvensizliğine dair durumlar o yıllardan beri artarak devam etmektedir. Pandemi süreciyle birlikte daha kötüleşen bu husus, Ukrayna-Rusya Savaşı sonrasında kritik seviyelere ulaşmıştır.

Afrika'nın Sahel bölge ülkelerindeki gıda güvensizliği ile gıdaya ulaşımın azlığı da her geçen gün çeşitli sebeplerden dolayı artış göstermektedir. Bu nedenle 2020'de bu bölgedeki ülkelerde gıda yardımına muhtaç insan sayısı 14,4 milyon iken 2021'de bu 23,7 milyona ulaşmıştır. Bu durumun önemini ve ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Ayrıca Sahel ve Batı Afrika piyasalarında petrol, pirinç, buğday ve diğer temel ürünlerin fiyatları uluslararası fiyatları da yansıtacak şekilde sert artışlar yaşamaktadır. Bu artışlar, en zengin hanelere kıyasla gelirlerinin daha büyük bir kısmını gıdaya harcamak zorunda olan en yoksul haneler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu noktada gıdaya ulaşım zorlaşmakta ve gıda güvensizliği ciddi şekilde artış yaşamaktadır. Krizler çoğaldıkça ve Ukrayna'daki çatışma devam ettikçe, etkileri Sahel ve Batı Afrika'da şiddetli bir şekilde hissedilmektedir. 38 milyondan fazla insan halihazırda akut gıda güvensizliği ile karşı karşıyadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çalışmamızın amacı küresel gıda krizinin Afrika ve özellikle de Sahel bölgesindeki ülkeler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ilk olarak küresel gıda krizinin ana sebepleri ve mevcut durum ana hatlarıyla anlatılacak, ardından söz konusu krizin Afrika'da oluşturduğu etkiler ülke ve halklar seviyesinde incelenecektir. Son olarak Afrika'daki gıda güvensizliği irdelenerek Sahel örneği çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gıda Güvensizliği, Sahel, Küresel Gıda Krizi, Afrika.

GCCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

YEŞİL KRİMİNOLOJİ KONUSUNU ÇEVRESEL GÜVENLİK AÇISINDAN İNCELEMELİK

İlke Bezen TOZKOPARAN

Dr. Öğr. Üyesi

Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü

ilke@firat.edu.tr

Yeşil kriminoloji'nin, ana akım kriminoloji tarafından genellikle göz ardı edilen çevreye karşı işlenen suçları ve daha geniş çevresel zararları incelemek, analiz etmek ve bunlarla uğraşmak için bir araç olarak çalışan bir alan olduğu söylenebilir. Kriminolojinin genel olarak görev alanına giren suç veya sosyal zararları çevresel olarak yeniden tanımlayan disiplinlerarası ve çok disiplinli bir katılım ve yaklaşım sağlayan bir alandır. Çevreye karşı işlenen suçların doğası, suçların sorunlarında olası çözümler ve önerilecek politikaların içeriği ve öncelikleri, akademisyenlerin, politika yapıcılarının ve uygulayıcılarının önemle ele alacakları konular içerisinde olmalıdır. Özellikle bir bütün olarak çevreye karşı işlenen bütün suçlara ilişkin hukuki çözümlerin ortaya konulmasına olanak tanımaktadır. Daha özel olarak kirlilik, doğal kaynakların bozulması, biyolojik çeşitlilik kaybı, atıklar, iklim değişikliği gibi farklı çevre sorunlarının nedenlerini ve sonuçlarını çeşitli açılardan incelemekte ve yeniden irdeleyerek bu sorunlara çözüm ortaya koymaktadır. Bilindiği üzere Sanayi Devrimi'nden itibaren kapitalist üretim faaliyetleri doğanın ve çevrenin geri dönülmeyecek ölçüde tahrip edilmesine neden olmuştur. Uzun yıllar boyunca bu durumlar çevreye karşı işlenen suçlar olarak ifade edilmemiş ve değerlendirilmemiştir. Bu noktadan hareketle yeşil kriminoloji bu eksikliği doldurmaya çalışmıştır. Bir anlamda çevrenin korunması, çevreye karşı işlenen suçların araştırılması ile ceza adaleti ve kriminoloji bilimini bütünleştirerek bu alanda kanıta dayalı çalışmalar yapmayı amaçlamaktadır. İnsanların çevreye çok zarar vermesinin sonucu olarak da insanlar kendi çevresel güvenliklerini riske atmaktadırlar ve bu durum ciddi güvenlik sorunlarına neden olmaktadır. Yeşil kriminoloji açısından çevreye zarar veren insan, çevresel güvenlik açısından

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

kendi çevresini ve doğal olarak kendi yaşamını tehlikeye sokmaktadır, güvenliğini tehdit edecek sorunlar oluşturmaktadır. Bu çalışma bu açıdan yola çıkıp yeşil kriminoloji konusunun ele aldıklarını çevresel güvenlik kavramı açısından inceleyip olası benzerlik ya da farklılıkları ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Yeşil Kriminoloji, Çevresel Güvenlik.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

16.00 – 17.45

1. SALON

11. OTURUM

ORTADOĞU, AVRASYA VE ASYA-PASİFİK ARAŞTIRMALARI
PLATFORMU (ODAP) TEMATİK OTURUMU:
KÜRESEL GÜVENLİK VE TÜRKİYE

Oturum Başkanı: Dr. Ali SEMİN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ali SEMİN	ODAP	NATO Perspektifinden Rusya-Ukrayna Savaşı
Dr. Filiz DEĞER	ODAP/Biruni Üniversitesi	İklim Değişikliği ile İlgili Göç ve Yerinden Edilme Bağlamında İnsan Güvenliği
Dr. Indira PHUTKARADZE	ODAP/Nişantaşı Üniversitesi	Rusya'nın Yakın Çevre Güvenlik Politikalarında 'Güney Osetya' Örneği
Arş. Gör. Elif Ezgi KELEŞ	ODAP/Nişantaşı Üniversitesi	
Gökhan ÖZBEK (Gazeteci)	ODAP/TGRT Haber	Yunanistan'daki ABD Üslerinin Jeopolitik Etkileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NATO PERSPEKTİFİNDEN RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

Ali SEMİN

Dr.

ODAP Direktörü

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan uluslararası sistemin İkinci Dünya Savaşı ile bölgesel ve küresel güç dengelerini iyice değiştirmiştir. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle beraber iki kutuplu dünya düzeninin kuvvetli bir güvenli örgütü çatısına ihtiyaç duyulmuştu. Bu bağlamda 4 Nisan 1949 tarihinde NATO'nun (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere 12 ülke tarafından tesis edilmişti. ABD ile birlikte söz konusu ülkeler İngiltere, Kanada, Fransa, İtalya, Hollanda, Norveç, Portekiz, Lüksemburg, İzlanda, Danimarka ve Belçika oluşan bir örgüt olarak kuruldu. NATO'nun ilk genişlemesi 1952 yılında Türkiye ve Yunanistan'ın katılımıyla gerçekleşti. Aslında Sovyetler Birliği'ne karşı kurulan NATO, genişleme stratejisini açık kapı politikası doğrultusunda ittifakın kurucu anlaşmasının 10. Maddesi bağlamında gerçekleştirmektedir. Bu nedenle Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğinden beri genişlemeyi sürdürmektedir. NATO, 1955'te Federal Almanya'yı, 1982 yılında İspanya'yı, 1999'da Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ı da ittifaka katarak üye sayısı Ondokuza yükseltmişti. Ancak Rusya için NATO'nun genişleme stratejisindeki dönüm noktası olarak değerlendirildiğinde, 2004 yılına gelindiğinde Bulgaristan, Letonya, Estonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın katılımıyla Moskova'yı çevreleme stratejisini ortaya koyarak ciddi bir güvenlik tehdidi algısını artırdığı söylenebilir. Dahası 2009'da Arnavutluk ile Hırvatistan'ı ittifaka kattıktan sonra 2017'de Karadağ ve Mart 2020'de ise Yunanistan vetosunu kaldırdıktan sonra Kuzey Makedonya da üye olmuştu.

NATO'nun 2008 yılındaki Bükreş Zirvesinde ise Gürcistan ve Ukrayna'nın gelecekte ittifak üyeleri olacağı üzerinde uzlaşılmıştı. Bunlara ilaveten Bosna Hersek de 2010 yılında Üyelik Eylem Planı içerisine dahil olması için davet edilmişti. Ancak NATO ittifakının

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

genişlemesiyle ilgili sözü edilen tüm gelişmeler Putin Rusya'sı için büyük bir güvenlik tehdidi olarak nitelendirilmiştir.

Öte yandan Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya yönelik başlatmış olduğu savaşın bölgesel ve küresel ölçekte uluslararası sisteme ve çok kutuplu dünya düzenine yeni bir bakış açısı geliştirdiği ifade edilebilir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sonlanması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) 1991 yılında dağılmasıyla birlikte küresel güç dengelerinin ve rekabetinin seyrini değiştirdi. Rusya Federasyonu, kaybettiği topraklarda kurulan bağımsız devletlerin üzerinde etkisini sürdürerek tek kutuplu dünya sistemini reddettiği de çok açıktır. Özellikle Mayıs 2000'de Vladimir Putin, Rusya Federasyonu Başkanı olmasından sonra ilk önce tek kutuplu dünya düzenine karşı çıkmış ardından da SSCB'nin kaybettiği toprakların tamamını olmasa da stratejik ve jeopolitik önemi haiz toprakları geri almaya yöneldiği görülmüştü. Böylece uluslararası toplumun, Putin'in sözü edilen stratejisini Ağustos 2008'de Güney Osetya ile Abazya'yı Gürcistan'dan kopardığında fark ettiği söylenebilir.

Putin'in 27 bin kilometrekarelik Kırım Yarımadası gibi stratejik konuma sahip bölgeyi önce işgal, sonra ilhak etmesine ilişkin süreçlerde de ABD'nin ve Batı'nın sessizliği, Soğuk Savaş sonrası kurulan küresel düzenin vekalet savaşlarıyla bir şekilde yeni Soğuk Savaş'ın habercisi olarak değerlendirilebilir. Ukrayna, sözü edilen savaşta direnmiş gibi görünse de topraklarının yüzde 15'ini kaybettiği görünmektedir. Ukrayna artık Rusya ile ABD ve Batı arasında hem tampon bir bölge haline geldi hem de Moskova'nın Batı ile olan rekabetinde çatışma sahasına dönüştüğünü söylemek mümkündür. Çünkü Batı'nın doğrudan Rusya ile savaşmak yerine dolaylı olarak Ukrayna'ya silah, mühimmat, askeri danışmanlık ve Moskova'ya karşı vekalet savaşları alanı olarak devam etmesi kaçınılmaz olduğu unutulmamalıdır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE İLGİLİ GÖÇ VE YERİNDEN EDİLME BAĞLAMINDA İNSAN GÜVENLİĞİ

Filiz DEĞER

Dr.

Biruni Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

av.fdeger@gmail.com

Ülke içi Yerinden Edilme İzleme Merkezi (Internal Displacement Monitoring Centre) tarafından yayınlanan “Global Report on Internal Displacement” başlıklı 2022 tarihli rapora göre 2021 yılı sonunda dünya genelinde 59,1 milyon, çatışma ve şiddet nedeniyle 53,2 milyon ve afetler nedeniyle 5,9 milyon ülke içinde yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. Mülteciler ve Göçmenler için New York Deklarasyonu'na göre, insanlar silahlı çatışmadan, yoksulluk, gıda güvensizliği, zulüm, terörizm, insan hakları ihlalleri ve suiistimaller, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, doğal afetlerden (bazıları iklim değişikliği ile bağlantılı) kaçmak için yer değiştirmektedir. 31. Mülteciler ve Göçmenler için New York Deklarasyonu (The New York Declaration for Refugees and Migrants) iklim değişikliğini, afetler ve çevresel bozulmayı hak temelli tepkiler içeren insan hareketinin itici güçleri olarak tanımlamaktadır.

İklim değişikliği, şiddet ve insan güvenliği ilişkisinde dört unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlar, geçim kaynaklarının güvenliği, yoksulluğun artması, devletin sosyal güvenlik sağlama görevini yerine getirememesi ve göçe neden olmasıdır. İklim değişikliği geçim kaynaklarına ulaşımı engelleyerek, su kıtlığına, tarım alanlarının veriminin düşmesine, hastalıklara, uzun vadeli kronik ve episodik (sel gibi) sorunlara yol açabilir. Doğal sermayeye erişimi zayıflatarak mutlak, görel ve geçici yoksulluğu doğrudan artırırken hükümetlerin sosyal güvenlik politikalarına etki ederek dolaylı olarak yoksulluğu artırabilir. Devletlerin kamusal altyapı sağlama hizmet maliyetlerini artırarak devlet gelirlerini azaltması, devlet kurumlarının iklim değişikliğine uyum sağlama ve iklim krizine yanıt verme kapasitesini azaltabilir. İklim değişikliği nedeniyle geçim kaynakları zarar gören insanların göç etmek zorunda kalabilir ve özellikle büyük ölçekli insan hareketleri, göç edilen ülkelerde çatışma riskini artırabilir. İklim

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

değişikliğinin insan hak ve güvenliğine olumsuz etkileri nedeniyle hareket halindeki insanlar mültecilerden daha az uluslararası koruma altındadır. İklim koşulları nedeniyle hareket halindeki insanlar tıpkı mülteciler gibi benzer zorluklar yaşasalar da, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme kapsamında iklim değişikliği uluslararası sınırları aşan insanların çoğunluğunu kapsamamaktadır.

İklim değişikliğinin etkileri her yıl giderek artmakla insan güvenliği için risk oluşturmaktadır. İnsanların iklim değişikliğine karşı savunmasızlığı, doğal kaynaklara ve ekosistem hizmetlerine ne ölçüde bağımlı olduklarına, güvendikleri kaynak ve hizmetlerin iklim değişikliğine ne kadar duyarlı olduklarına bağlıdır. İklim değişikliğinin insan güvenliğini zayıflatma şekli dünya genelinde farklılık göstermektedir İnsan güvenliğinin odak noktası birey olsa da, insan güvenliğini zayıflatan veya güçlendiren süreçler genellikle bireylerin bulunduğu toplulukların dışındadır. Şiddetli çatışmanın kendisi, insan güvensizliğinin ve iklim değişikliğine karşı savunmasızlığın güçlü bir nedenidir. İklim değişikliği faktörleri doğrudan şiddetli çatışmalara neden olmamakla birlikte, şiddetli çatışmaların oluşmasına neden olan parametreleri etkilemektedir. Şiddetli çatışma riskini artıran yalnızca potansiyel veya fiili güvensizlik değil, aynı zamanda gelecekteki güvensizlik algısıdır (belirsizlik). Bu belirsizlik algısı insanların silahlı çatışmalara katılma olasılığını arttırmaktadır. Şiddetli çatışma riskini artıran yalnızca görece, mutlak ve geçici yoksulluk değil, aynı zamanda bireylerin ve grupların yaşamlarını iyileştirmek için harekete geçme fırsatlarının olmamasıdır. Geçim kaynağı güvenliği, şiddete karşı güvenliği sağlamada önemli bir faktördür, bu bağlamda insan güvenliği, her rasyonel bireyin isyan etmemenin daha karlı olduğunu hesapladığı bir sisteme bağlıdır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için yardımda bulunulması şiddet kullanma ihtiyacını azaltmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle pek çok gelişmiş ülkede yardım işlevi yerine getirildiğinden çatışma riski de daha azdır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 6-18 Kasım tarihleri arasında Mısır'ın Şarm El-Şeyh kentinde gerçekleştirilecek olan BM İklim Değişikliği Konferansı COP27 öncesinde, İklim konusunda, tek çözümün dayanışma içinde kararlı eylem olduğundan, bu bağlamda Sera gazı emisyonlarının azaltılmasının, toplulukların iklim krizine direnç oluşturmasının ve iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine uyum sağlamasına yardımcı olunmasının önemini ifade etmiştir. Bununla birlikte büyük miktarlarda sera gazı salan ekonomik ve politik olarak güçlü gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerdeki iklim değişikliğine karşı kırılganlığı, göç veya

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

şiddetli çatışmalar yoluyla ulusal güvenlikleri için bir risk olarak algılsa, yanıtları daha fazla sınır korumasına ve daha fazla korumaya yönelik olabilir.

İklim değişikliği insan güvenliği ile doğrudan bağlantılı olup, geçim kaynaklarının devamı için doğal kaynaklara erişimin azalmasına, devletlerin bu konuda hizmet vermesine engel olmasına neden olabileceğinden çatışma riskini de arttıracaktır. Çatışma ve insan hak ihlallerine karşı devletlerin vatandaşını koruyamadığı durumda insan zorunlu olarak yer değiştirmelerinin artması bu kez bölgesel olarak barış ve güvenliğin korunması ihtiyacını doğuracaktır. Devletlerin güvenlik algısı nedeniyle kendilerini daha fazla korumaya yönelik tedbirler alması yeni insan hak ihlallerine yol açacaktır. İklim değişikliği nedeniyle oluşan şiddet ve hak ihlali bağlantılı insani güvensizlik sorununun ulusal boyutta önüne geçebilmek için bilim camiası tarafından iklim değişikliği risklerinin çerçevelenerek geçim güvencesizliğinin sonuçlarını ve "bireyler neden şiddeti seçer?" sorusunu incelemek gerekmektedir.

Uluslararası örgütler tarafından geçim kaynaklarında iklimin neden olduğu değişikliklerin şiddetli çatışmalar için bir risk faktörü olduğu zayıf devletleri araştırma konusu yapılması, insani güvensizlik- şiddet bağlantısına tespit edip önlemler alınması ve bu devletlerin desteklenmesi gerekmektedir. Mülteci kavramının genişletilerek iklim değişikliği nedeniyle zorunlu olarak hareket halindeki insanları kapsamı içine alması bu konuda uluslararası toplumun gerekli duyarlılığı göstermesi, hükümetlerin de, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanmasında sivil toplum gruplarıyla iletişim kanallarını açması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, İnsan Güvenliği, Uluslararası Örgütler.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

RUSYA’NIN YAKIN ÇEVRE GÜVENLİK POLİTİKALARINDA “GÜNEY OSETYA” ÖRNEĞİ

Indira PHUTKARADZE

Dr.Öğr. Üyesi

Nişantaşı Üniversitesi

Elif Ezgi KELEŞ

Arş. Gör.

Nişantaşı Üniversitesi

Rusya Federasyonu (RF), öncülü Rus Çarlığı ve SSCB’nin tarihi mirası üzerine kurulmuş olup, dış politikalarını bu doğrultuda şekillendiren bir devlettir. SSCB’nin çöküşü ardından RF, “kendini ve dış politikasını yeniden tanımlama” dönemine girmiştir. Bu dönemde “yakın çevre doktrini”, Rus dış politikasının bel kemiğini oluşturmuştur. 1991 sonrası konjonktürün etkisiyle RF, dış politikasının merkezinde kendisini ve “yakın çevresini” konumlandırmıştır. Post-Sovyetik ülkeler ve Doğu Blok ülkeleri, RF’nin “yakın çevre” olarak tanımladığı kapsam içerisinde bulunmaktadır ve RF bu coğrafyada bulunan ülke ve halkları, kendi doğal nüfuz alanı, bir “arka bahçesi” olarak kabul etmektedir. Yakın Çevre Politikasının hayata geçirilmesinin önemi üç temel faktörle açıklanmaktadır. Güvenlik ve siyaset unsuru başlığı altında değerlendirdiğimiz üzere birinci faktör, SSCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan güç boşluğunun, AB ve NATO için yeni bir hareket alanı sağlaması; bu durumun RF tarafından tehdit olarak algılanmasıdır. İkinci önemli değişken olarak ekonomik faktör, büyük ölçüde RF’nin enerji arz güvenliğini ifade etmektedir. Zira RF’nin doğal gaz ihracı için kullanmakta olduğu boru hatlarının büyük bir bölümü yakın çevre ülkeleri topraklarından geçmektedir. Son olarak stratejik faktör, yakın çevre ülkelerinde yaşamakta olan “Rus azınlık” ve Rusça konuşan toplulukların “haklarının korunması”nı ifade etmekte olup; bu üç faktör yakın çevre politikasının önemli unsurlarıdır. RF’nin yakın çevre politikası, Kafkasya’yı ve özelinde Gürcistan’ı da kapsamaktadır.

1991’de SSCB’nin dağılması neticesinde bağımsızlığını tekrar ilan eden Gürcistan, kuruluşundan itibaren tekrar Rus etkisi altına girmemek üzere mücadele etmiştir. Bağımsızlık sonrası süreç Gürcistan için kolay olmamış, ülke başta Rus Çarlığı’nın böl ve yönet politikası, akabinde SSCB’nin “milliyetler politikası” ve nihayetinde RF’nin “yakın çevre politikası”nın

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

etkileriyle sorunlar yaşamıştır. Zira bu politikalar, Gürcistan'ın etnik yapısını dönüştürülmesine yol açmıştır. Bir Sovyet Cumhuriyeti olarak Gürcistan'ın içerisinde iki özerk cumhuriyet: Abkhazya Özerk Cumhuriyeti, Acara Özerk Cumhuriyeti ve bir özerk bölge: Samaçablo ("Güney Osetya") yer almıştır. Bu bölgelere SSCB döneminde özerklik tanınması, Gürcistan'da iç sorunların yaşanmasına kapı aralamıştır. Bu bağlamda bağımsız Gürcistan'da ilk etnik çatışma Samaçablo'da ("Güney Osetya") gerçekleşmiştir. Bölgede yaşayan ayrılıkçı güçler ve Gürcistan devleti arasında çatışmalar yaşanmış; Gürcistan'ın batı dünyasına yakınlaşmasından hoşnutsuzluğu ve yakın çevre politikası çerçevesinde RF, Samaçablo ("Güney Osetya") ve "Abhazya" bölgelerinin bağımsızlığını tanıdığını ilan etmiştir.

Samaçablo ("Güney Osetya) uyuşmazlığının kökenini Rus politikalarında bulmak mümkündür. Öyle ki bölge halkına "Oset", bölgeye "Osetya" adının verilmesi, Rusya Çarlığı tarafından; bu coğrafyanın siyasi olarak şekillendirilmesi Çarlık Rusya'yı takiben SSCB ve RF tarafından gerçekleştirilmiştir. RF, bölgenin siyasi gerçekliğini yönetmeye, zaman zaman sert güç kullanımını da içeren çeşitli politikalarıyla halen devam etmektedir. 1830'lu yıllarda Rusya'nın böl ve yönet politikasının etkisiyle tarihi ve coğrafi sözlükte daha önce bulunmayan iki toponim: "Kuzey Osetya" ve "Güney Osetya", Çarlık Rusya tarafından ortaya atılmıştır; bu tanımlar günümüz Rusyası tarafından da kabullenilmektedir. Dolayısıyla RF'nin bugün "Güney Osetya" olarak tanımlamayı tercih ettiği bölgenin adı, Samaçablo'dur ve bu bölge resmi olarak Gürcistan toprağıdır.

Gürcistan'daki etnik çatışmalarda ayrılıkçı güçleri destekleyen RF'ye karşı Gürcistan'ın tek başına mücadele edemediği aşıkardır. Bu nedenle ülke, etnik sorunların çözümü noktasında BM, AGİT, AB, NATO gibi kurumların yanı sıra ABD'nin de desteklediği bir çözüm politikası arayışına girmiştir. Gürcistan iç sorunu olan Samaçablo ve Abkhazya'da yaşanan etnik çatışmalar, merkezi yönetimin tüm çabalara rağmen halen çözüm beklemektedir. Gürcistan üzerinde ABD ve RF arasında yaşanan güç mücadelesinin de etkisiyle bu bölgelerdeki uyuşmazlıklar, sıcak çatışmaya dönüşme tehlikesini her zaman taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Yakın Çevre Politikası, Gürcistan, Etnik Çatışma, Samaçablo ("Güney Osetya").

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

YUNANİSTAN'DAKİ ABD ÜSLERİNİN JEOPOLİTİK ETKİLERİ

Gökhan ÖZBEK

Gazeteci

TGRT Haber

Yunanistan ile 1990'da imzaladığı askeri iş birliği anlaşmasını yenileyip genişleten ABD'nin Dedeğaç'a askeri sevkiyatı devam ediyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'nin askeri iş birliği anlaşmasını yenilediği Yunanistan'da askeri yığınak yapmasından duyduğu rahatsızlığı “sadece Dedeğaç değil, Yunanistan'ın kendisi ABD'nin bir üssü haline gelmiştir. Şu anda Yunanistan'ın içindeki ABD üslerinin sayısını ben saya saya bitiremedim” sözleri ile ortaya koymuştu.

Gerçekten de Defender Europe 2021 tatbikatı kapsamında Dedeğaç'a 145 helikopter, 1800 zırhlı araç ve 20 bin asker konuşlandıran ABD, yenilenen askeri iş birliği anlaşması ile de Türkiye sınırındaki Dedeğaç üssü ve Girit Adası'ndaki suda üssü başta olmak üzere Yunanistan'daki askeri varlığını genişletme hakkını elde etti.

Peki, Yunanistan'a askeri yığınak yapan ABD, gerçekten Türkiye'yi mi kuşatmak istiyor? ABD'nin Yunanistan'daki ileri konuşlu askeri varlığındaki artış degildir. Asıl sorun, ikili savunma işbirliği düzenlemeleri yönünden Türk – yunan dengesini bozacak trendlerin hızla artıyor olmasıdır.

Doğu Akdeniz'in jeopolitik öneminin yanında 2000'li yıllar itibariyle Kıbrıs açıklarında tespit edilen hidrokarbon kaynakları, bölgenin önemini bir hayli arttırmıştır. Özellikle Gkry'nin KKTC ve Türkiye'yi hiçe sayarak Mısır, Lübnan ve İsrail'le münhasır ekonomik bölge sınırlandırması anlaşmaları yapması, Ankara'nın başta Rum yönetimi olmak üzere, MEB ilan eden diğer devletlerle arasında bir takım diplomatik krizlere yol açmıştır.

Türkiye gerçekten emperyalistlere kafa mı tutuyor? İlk bakışta hem Erdoğan iktidarı ve Miçotakis yönetimi arasındaki gerilimde ifadesini bulan doğu Akdeniz'de Türk ve yunan egemen sınıfları arasındaki egemenlik mücadelesine ve hem de ABD'nin Türkiye ve

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Yunanistan arasında dengeyi gözeten tutumu bir tarafa bırakıp Yunanistan’da askeri yığınak yapmasına bakınca, ABD’nin hedefinin Türkiye olduğu yanılıgısına düşülebilir.

Oysa ABD’nin Yunanistan’ın yanı sıra Bulgaristan ve Romanya gibi Karadeniz’e kıyısı olan balkan ülkelerine yaptığı askeri yığınak, doğu Akdeniz, Karadeniz ve Avrupa’da kuşatılmak istenen asıl gücün Rusya olduğunu gösteriyor.

ABD’nin eski Avrupa kuvvetleri komutanı emekli korgeneral Hodges, “ABD’nin Yunanistan’daki adımlarını, Türkiye’deki askeri mevcudiyeti ile kıyaslayamazsınız. Türkiye’de ciddi bir hava gücü mevcudiyeti var, İzmir’de üç yıldızlı bir Amerikan generali görev yapıyor, çok çok önemli bir radar istasyonumuz var” diyerek bir başka önemli gerçeğe işaret ediyor.

Çünkü Yunanistan’daki askeri yığınakla Türkiye’yi çevrelemek/kuşatmak istediği iddia edilen ABD/NATO’nun Türkiye’de zaten 7 tanesi ana üs (incirlik hava üssü, İzmir çigli hava üssü, şile üssü, Konya üssü, Balıkesir-Muğla üssü ve Ankara) olmak üzere 40 tane üssü bulunuyor. Dolayısıyla Türkiye’de Karadeniz hariç bütün bölgelerde askeri üssü bulunan ABD’nin Dedeağaç’taki üs üzerinden Türkiye’yi kuşatmak istediği iddiası tezi de çürütülebilir.

Öte yandan ABD’nin Yunanistan’daki askeri yığınak üzerinden Rusya’yı kuşatmak ve Çin’in kuşak yol projesi’nin önünü kesmek istemesi, askeri iş birliği konusunda Yunanistan’ı öncelemesinin aynı zamanda Türkiye’ye de bir mesaj anlamı taşıdığı gerçeğini de değıştirmiyor. ABD, Yunanistan’ı önceleyen bu politikası üzerinden Erdoğan iktidarı üzerindeki baskıyı arttırarak onu daha fazla iş birliğine zorlamak istiyor.

Çok kutuplu dünya düzeni bölgesel işbirlikleriyle beraber bölgesel çatışmaları da beraberinde getirecektir. Ama tabii iki NATO ülkesinin bir silahlı çatışmaya girmesi Ukrayna-Rusya krizi de dikkate alındığında, ittifakın da çatırdaması anlamına gelir.

Çünkü mesela Türkiye bu noktadan sonra birçok NATO projesini veto etmeye başlayabilir gidişata göre ya da Yunanistan batılı ülkelerin kendisine verdiği veya vereceği destekten memnun olmayabilir. Yunanistan da veto etmeye başlayabilir. Yani NATO içerisindeki çatlak derinleşebilir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

16.00 – 17.30

2. SALON

12. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Kenan ŞAHİN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Kenan ŞAHİN	Milli Savunma Üniversitesi	Denizde Terörizme Karşı Uluslararası Tedbirler ve Devletlerarası İstihbarat
Arş. Gör. Yücel BAŞTAN (Doktora Adayı)	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Tallinn El Kitabında Siber Müdahale Kavramı ve Öneriler
Dr. Duhan KALKAN	Ankara/Kalecik Belediye Başkanı – Ankara Üniversitesi Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi	Bir İstihbarat Toplama Yöntemi Olarak Humint
Mehmet Alperen ÖNAL (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Dış Politika ve İstihbarat Bağlamında Örtülü Operasyonların İncelenmesi
Dr. Ali Taha KOÇ	T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi	Yeni Nesil Siber Tehditler ve Siber Güvenlik Yönetişimi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

DENİZDE TERÖRİZME KARŞI ULUSLARARASI TEDBİRLER VE DEVLETLERARASI İSTİHBARAT

Kenan ŞAHİN

Dr. Öğr. Üyesi

Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Harp Okulu, Beşerî ve Sosyal Bilimler Bölümü, Strateji ve
Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı

ksahin@dho.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7404-6608

11 Eylül sonrası deniz güvenliğini hedef alan terör faaliyetleri de dahil olmak üzere terörist eylemlere başvuran grupların eylemlerini önceden kestirebilmek epeyce zorlaşmıştır. Uluslararası Denizcilik Örgütü tarafından uygulanmaya başlanan Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenliği Kodu (ISPS Kod) ve Denizde Durumsal Farkındalık (*Maritime Domain Awareness*) uygulamaları bu tür faaliyetlere karşı deniz güvenliği tedbirleri sıkılaştırılsa da deniz taşımacılığı ve limanlara yönelik yıkıcı terörist saldırılar uzunca bir süredir uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmektedir. Bilgi ve iletişim olanaklarının çeşitlenmesiyle denizde terör faaliyetlerinde bulunanların saldırı planları karmaşıklaşırken; bunların karşısında tedbirler geliştirilmesi için devletlerarası istihbarat paylaşımı da aynı derecede önem kazanmaktadır. Terörist eylemlere ilişkin bilgilerin önceden toplanması, sentezlenmesi ve analiz edilmesi hem savunma planlarının biçimlenmesinde hem de kolektif küresel deniz güvenliği tedbirlerinin daha etkili olmasında kilit rol oynayabilecektir. Bu bildiriye öncelikle denizdeki çeşitli terörizm faaliyetlerinin küresel deniz güvenliği açısından yol açtığı tehditler değerlendirilecektir. Daha sonra uluslararası topluluğun bu çerçevede aldığı/alabileceği tedbirlere değinilerek istihbarat paylaşımı konusunda uluslararası mekanizmaların zayıflığına dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Güvenliği, Denizde Terörizm, İstihbarat, Denizde Durumsal Farkındalık.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TALLINN EL KİTABINDA SİBER MÜDAHALE KAVRAMI VE ÖNERİLER

Yücel BAŞTAN

Araştırma Görevlisi / Doktora Adayı

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler

(İngilizce) Bölümü

yucel.bastan@gmail.com

Siber uzay, kullanıcıların bilişim sistemleri aracılığıyla etkileşimde bulunduğu fiziksel olmayan alan olarak tanımlanmaktadır. Siber uzay, en büyük parçası olan internet ve ABD'nin neoliberal politikalarının sonucu olarak 1990'lardan günümüze hızla genişlemiştir. Herhangi bir devletin yetki alanında olmayan ağa bağlı olanların küresel sisteme dahil oldukları interneti günümüzde yaklaşık 4,75 insan kullanmaktadır. Siber uzayın hızla genişlemesi devletlerin dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için siber uzaya yönelik strateji geliştirmelerine neden olmuştur. 2007 yılında gerçekleştirilen Estonya müdahalesi ve 2010 yılında İran'ın nükleer santrallerine yönelik gerçekleştirilen müdahalelerin devlet destekli olduğuna yönelik kuvvetli şüpheler, siber uzayı devletler tarafından kullanılan müdahale alanı olarak tanımlanması sürecini hızlandırmıştır. Günümüzde NATO gibi uluslararası örgütlerin yanı sıra birçok devlet siber uzayı tehditlere karşı mücadele edilmesi gereken bir alan olarak benimsemiştir.

Günümüzde siber alanda gerçekleştirilen müdahalelerle ilgili en büyük sorun, müdahalelerin uluslararası hukuk tarafından kuvvet kullanma yasağı çerçevesinde değerlendirilecek bir norma ulaşamamış olmasıdır. Uluslararası hukuk tarafından sınırlandırılmamış bu alanda yapılan müdahaleler Uluslararası Barış ve Güvenliği doğrudan tehdit ettiği şeklinde hukuki değerlendirmeye tabii tutulamamaktadır. Bu boşluğu doldurmak ve norm oluşturmak üzere BM tarafından kurulan çalışma grubunun faaliyetleri somut çıktılar elde edilememesi sebebiyle yeterli etkiyi gösterememektedir. Bununla birlikte NATO'nun desteği ve geniş uzmanlar grubunun çabası ile oluşturulan Tallinn El Kitabı siber savaşlarda uygulanması gereken uluslararası hukuk kurallarına (jus in bello) ve siber savaşa girmenin haklı nedenlerine (jus ad bellum) yönelik ikincil kaynak oluşturabilecek önemli bir çalışma olma

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

özelliği taşımaktadır. Kitap devletlere siber alan tanımlamakta ve bu alanı devletlerin yetkisi çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu çerçevede sadece siber savaşlar değil aynı zamanda hibrit savaş veya gri alan mücadelesi olarak kullanılan mücadele biçimlerinin de hangi koşullarda müdahale kapsamına girdiği açıklanmaktadır. İlk kez 2013 yılında yayınlanan kitap geliştirilerek 2017 yılında ikinci kez yayınlanmıştır. Kitabın 3. kez yayımlanması için çalışmaların devam ettiği bilinmektedir. Çalışmanın amacı siber hukuk alanında hazırlanabilecek uluslararası hukuk normları için ikincil kaynak olabilecek olan Tallinn El kitabında siber müdahale kavramının çerçevesinin ne şekilde çizildiğinin değerlendirilmesidir. Değerlendirme kapsamında hangi durumların devletlerin egemenliğine müdahale teşkil ettiği ifade edilecek, 2017'den günümüze siber alanda gerçekleşen müdahaleler göz önünde bulundurularak kitaba eklenmesi gereken yeni müdahale yöntemlerine yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siber Müdahale, Siber Alan, Uluslararası Hukuk.

Kaynakça

Schmitt, Michael N., ed. Tallinn manual 2.0 on the international law applicable to cyber operations. Cambridge University Press, 2017.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

BİR İSTİHBARAT TOPLAMA YÖNTEMİ OLARAK HUMINT

Duhan KALKAN

Dr.

Ankara, Kalecik Belediye Başkanı / Ankara Üniversitesi Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi

kalkanduhan@yahoo.com

Giriş

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle iki kutuplu dünya düzenine hakim olan klasik güvenlik anlayışı yerini küreselleşmenin de etkisiyle yeni güvenlik unsurlarının ön plana çıktığı bir güvenlik iklimine bırakmıştır. Bu dönem; terörizm, uzay, siber, çevre, iklim, enerji ve ekonomik hususların güvenlik konsepti içerisinde daha yoğun olarak ele alındığı bir dönem olmuştur. Bu yeni güvenlik iklimi, devletlerin güvenlik politikalarını ve stratejilerini gözden geçirmesine yol açmış, yeni tehditlerin yeni önlemlerle bertaraf edilmeye çalışıldığı görülmüştür. Bu noktada güvenlik anlayışının olmazsa olmaz unsurlarından istihbarat anlayışında da değişimler yaşanmaya başlamış, istihbarat öncelikleri, istihbarat toplama yöntemleri ve devletlerin istihbarata ilişkin politikaları bu bağlamda ön plana çıkmıştır.

Dünya üzerindeki tüm istihbarat örgütleri için istihbaratın oluşum süreci benzerlikler barındırmaktadır. İstihbarat çarkı olarak adlandırılan mezkûr süreç dört adımdan müteşekkil bir çarkla sembolize edilmekte olup, bu kapsamda; “ihtiyaçların belirlenmesi, haberlerin toplanması, değerlendirme ve işleme süreci, istihbaratın kullanılması” yer almaktadır. Bu sürecin en önemli evrelerinden birisi haberlerin toplanması aşaması olup, haberler belli başlı güvenilir yöntemlerle toplanmaktadır. Küreselleşme ve demokratikleşmeyle birlikte, her ne kadar teknolojik gelişmelere paralel olarak açık kaynak ve teknik istihbarat yöntemlerinin ön plana çıktığı görülse de; Tevrat’tan Antik Yunan’a, Çinli düşünür Sun Tzu’dan İmparatorluklar çağına, Dünya Savaşlarından Soğuk Savaşa, Berlin duvarından modern istihbarat anlayışına kadar, insanlık tarihinin her döneminde istihbarat toplama faaliyetlerinin merkezinde HUMINT anlayışı bulunmaktadır. İnsana dayalı istihbarat olarak tanımlanan HUMINT, diğer insanlarla kurulan temas neticesinde toplanmakta olup, zahmetli ama güvenlik anlayışına katkısı yüksek,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

etkisi fazladır. Merkezine insanı ve insan faaliyetlerini alması sebebiyle dünyadaki tüm istihbarat kuruluşlarınca en sık kullanılan yöntemlerin başında gelmektedir.

İşte bu çalışmada, öncelikle İstihbarat kavramına ilişkin kavramsal ve tarihsel bir çerçeve ortaya konulacaktır. Daha sonra istihbaratın üretim ve oluşum süreci istihbarat çarkı üzerinden anlatılacaktır. Ayrıca istihbarat toplama sürecinin en önemli aşamalarından biri olan HUMINT yöntemi tartışılacak, özellikle Soğuk Savaş döneminde istihbarat literatürüne geçen dünyada yaşanmış bazı örneklerine yer verilecektir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın kısa bir özeti yapılarak, değerlendirmeler üzerinde durulacaktır.

1. Tarihsel Çerçeve

İstihbarat kavramının köklerinde tüm canlıların yaşamsal özelliklerini inceleyen biyolojik bir bakış bulmak mümkündür. Her canlının kendi yaşamı için dış faktörlerin iyi mi kötü mü olduğuna karar vermek adına bir güvenlik mekanizması vardır ve bu mekanizma nefes almak gibi hayati bir öneme sahiptir. İnsan toplulukları da tarihin her döneminde hayatta kalabilmek ve rakipleriyle mücadele edebilmek için istihbarat kavramını ön planda tutmuş, alınan kararlar ve uygulamaları bu doğrultuda şekillenmiştir (Kahn, 2009, s.4).

İstihbarat dünyanın en eski zanaatlarından birisi olup, 6000 yıl önce Mezopotamya’da eski uygarlıklar kendi güvenliklerini korumak için istihbarat faaliyetlerine yönelmeye başlamıştır. Mısır medeniyeti de istihbarat faaliyetlerini yoğun olarak kullanmıştır (Lerner, t.y.). Hatta dünyanın ilk büyük savaşı olarak kabul edilen ve Mısır – Hititler arasında yaşanan Kadeş savaşında istihbarat tekniklerinin kullanıldığı, Mısır ordusunun tam zamanında temin edilen bir istihbari bilgiyle ağır bir yenilgi almaktan kurtulduğu bilinmektedir (Stout, 2015). Yine Hz. Musa’nın da Mısır’dan Kenan yurduna halkıyla birlikte geri dönmeden önce bu bölgeye casuslar gönderdiği, böylelikle Kenan bölgesinde güvende olup olmayacaklarını anlamaya çalıştığı görülmektedir (Andrew, 2018). Çinli düşünür Sun Tzu da dünyaca ünlü eseri “Savaş Sanatında” istihbaratın öneminden bahsetmektedir. Savaşların kazanılmasında istihbarat bilgisinin hayati öneme haiz olduğu, insana dayalı istihbaratın mutlaka kullanılması gerektiği, vurgulanmaktadır. Diğer taraftan Sun Tzu haber toplama elemanlarını 5 ana gruba ayırmakta, bunları; “yerel casuslar, iç casuslar, devşirilmiş casuslar, dezenformasyon casusları, hayatta kalmayı başarabilmiş olan casuslar” olarak kategorize etmektedir (Wilson, 2016).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Dünyanın en büyük imparatorlukları arasında kabul edilen; siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve askerî açıdan Avrupa coğrafyasında kalıcı izler bırakan Roma İmparatorluğu da istihbarat faaliyetlerini önemli bir yere koymuştur. Özellikle askeri istihbaratın yanı sıra imparatorluk makamının fiziki güvenliği, şehirlerin güvenliği ön plana çıkmış, bunlara bağlı olarak da istihbari bilgi toplama faaliyeti gelişmiştir. Roma'nın istihbari güvenlik anlayışı, kendisinden sonra gelen Avrupalı devletlerin de örnek aldığı bir yapılanma olmuştur (Strechie, 2021).

Türk milleti açısından da istihbarat toplama ve toplanan istihbarata göre iç ve dış politika belirleme süreçleri önemlidir. İslam öncesi Türk devletlerinde kurumsal bir istihbarat anlayışından bahsetmek mümkün olmasa da askeri bilgiyi ve devlet başkanının güvenliğini temel alan bir bilgi ağı mevcuttur. İslamiyet'in kabulü ile birlikte özellikle Büyük Selçuklu Devleti'nde istihbarat faaliyetlerinin ilerlediğini söylemek mümkündür. Osmanlı dönemi ise modern Türk istihbarat anlayışının temellerinin atıldığı dönemdir. Casuslar, tüccarlar, gezginler, diplomatlar gibi birbirinden farklı unsurlar vasıtası ile istihbarat çarkı yöntemiyle istihbari bilginin toplandığı, toplanan bilgilerin de espionaj ve kontrespiyonaj faaliyetleri kapsamında ele alındığı görülmektedir (Ertem, 2022). Ancak Türklerde her yönüyle istihbarat faaliyeti yürüten bir kurumsal yapının Balkan Savaşlarında yaşanan kötü sonuçların akabinde oluşturulduğu bilinmektedir. Süleyman Askeri'nin başında olduğu Teşkilat-ı Mahsusa'nın kuruluş tarihi 1913 olup, yakın Türk tarihinin belki de en çalkantılı dönemlerinde mezkur teşkilat önemli başarılar imza atmıştır (Milli İstihbarat Teşkilatı, t.y.)

İstihbarat tarihi, bir anlamda savaşların tarihidir sözünden hareketle hem birinci hem ikinci dünya savaşlarının, aynı zamanda, istihbarat savaşları olduğunu söylemek mümkündür. I. Dünya Savaşı espionaj anlayışında önemli gelişmelere yol açarken, bu dönemde özellikle gözleme dayalı istihbarat bilgi temini ile yabancı bürokratların içinden gizli bilgilerin çalınması ön plana çıkmıştır. Ayrıca teknik istihbarat anlayışının da temellerinin atıldığı dönemdir (Stout, 2014, s.35). II. Dünya Savaşı'nın kaderinin belirlenmesinde de istihbarat kavramı etkili olmuştur. Her cephede, her operasyonda ve her planlamada, istihbarat tüm süreçlerinin tam merkezinde olmuştur. Gizli haberleşme şifrelerinin kırılması, savaş esirlerinin kaçırılması, stratejik tesis ve bölgelere sabotaj eylemleri düzenlenmesi, yanıltıcı askeri operasyonların planlanması, suikast girişimlerinde bulunulması bu bağlamda önemlidir. Savaşın gidişatını etkileyen Enigma şifrelerinin kırılması Müttefiklerin en kritik istihbari başarılarından birisi olarak görülmüştür (History Extra, 2020).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

II. Dünya savaşının sona ermesiyle, dünya iki kutuplu bir yapıya bürünmüştür. Sovyetler Birliği'nin liderliğini yaptığı Varşova paktı ülkeleri ile ABD'nin öncüsü olduğu NATO ülkeleri arasında, topyekun sıcak bir savaşa dönüşmeyen, büyük bir mücadele başlamıştır. Bu dönem tarihte Soğuk Savaş dönemi olarak anılmıştır. Bu mücadelenin bir boyutunu da istihbarat savaşları oluşturmuştur. Bu savaşlar sadece iki ülkenin birbirleriyle ilgili farklı toplama araçlarıyla bilgi toplaması şeklinden ziyade daha geniş bir coğrafyayı kapsayacak şekilde gelişmiştir. İnsana dayalı istihbarat gibi geleneksel kaynaklardan elde edilen bilgilere ek olarak sinyal istihbaratının (SIGINT) da etkili kullanılmaya çalışıldığı bir dönemdir (Andrew, 2010). Nitekim modern anlamda istihbarat anlayışının oluşmasında bu dönemin katkısı yadsınamaz.

1990'lı yılların başında Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve iki kutuplu dünya düzeninin değişmesi, bu dönemin iklimini yansıtan güvenlik anlayışının da değişmesine yol açmıştır. Bu yeni dönemde siber, çevre, iklim, uzay, enerji ve terörizm gibi daha önce üstünde fazla durulmayan kavramlar, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle güvenlik politikalarının çalışma alanına daha yoğun girmeye başlamıştır. Bu durum devletleri mezkûr konularla alakalı istihbarat üretmeye zorunlu bırakmıştır. Bir anlamda bu yeni dönemde istihbaratın önceliği, hedefi ve konusu, istihbaratın toplama yöntemleri, istihbaratın iletildiği karar alıcı mekanizmalarda değişimler yaşanmaya başlanmıştır.

Görüldüğü üzere; tarihin ilk çağlarından günümüze kadar istihbarat kavramı insanoğlunun ve insan topluluklarının güvenlik anlayışının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Devletler hem iç hem dış politika öncelikleri kapsamında karar alma süreçlerinde istihbarı bilgiye her daim ihtiyaç duymuş, doğru kararlar yalnızca doğru istihbarı bilgi neticesinde alınabilmiştir. İstihbarat, her iki dünya savaşının sonucunda belirleyici olmuş, soğuk savaş iklimindeyse, hassas konjonktüre uygun, devletlerin/kutupların faaliyetlerine yön vermiştir. Küreselleşmenin etkili olduğu, dijitalleşmenin tüm dünyaya yayıldığı bu dönemse, farklı toplama araçları üzerinden istihbarat faaliyetlerinin önemi artarak devam etmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

İstihbarat kavramının ne olduğu veya ne olması gerektiği konusunda evrensel düzeyde kabul görmüş bir tanım olmamakla birlikte amacının ne olması gerektiği konusunda genel bir fikir birliği bulunmaktadır. Bu kapsamda; bilgi, son kullanıcı, bilgi toplama, analiz etme, tehdit,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

hedef, eyleme geçilebilirlik gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır (Falode, 2021, s. 71). Arapça kökenli bir kavram olan istihbarat, TDK' ya göre en temel anlamıyla; "yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyular" ile "bilgi toplama, haber alma" anlamlarında kullanılmaktadır. (Türk Dil Kurumu, t.y.).

Kavramı birbirinden farklı şekilde tanımlayan çok sayıda akademisyen bulunmaktadır. David Khan; istihbarat kavramını tanımlarken sadece "bilgi" kelimesinin altını çizerken, Warner; tehdidin tanımlanması, incelenmesi ve analiz edilmesi hususlarına vurgu yapmaktadır. Wheatan ile Beerbower de kavramı; karar alıcıların politika üretmelerine yardımcı olan ve bilgi bazında soru işaretlerini gideren bir araç olarak görmektedir. Kent, sadece bilgiye değil, buna ek olarak organizasyona ve faaliyete de gerek olduğunu ifade etmektedir. Erkan ve Dilmaç kavramı; hem bilginin bir işleme tabi tutulması, akabinde bir değerlendirme sürecinin izlenmesi, bunu yorumlama aşamasının izlenmesi, tüm bunlardan sonra da sonuca ulaşılması olarak tanımlanmaktadır (Kavsıracı & Demirbaş, 2020). Abram Shulsky, istihbarat kavramının temelinde gizlilik ihtiyacının bulunduğunu ifade ederken, Lowenthal istihbaratı politika yapıcıların ihtiyaçlarının karşılaması için süzgeçten ve değerlendirmeden geçerek karar vericilere sunulan bilgi olarak tanımlamaktadır (Matey, 2005, s.4). Tüm bu tanımlardan yola çıkıldığında daha genel bir tanımlamaya ulaşmak mümkündür. Buna göreyse istihbarat kavramı; "karar alıcıların istek ve öncelikleri doğrultusunda farklı haber kaynaklarından elde edilen ham bilginin toplanması, süzgeçten geçirilerek analiz edilmesiyle ortaya çıkan ürün" olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada gizlilik, eyleme dönüştürülebilirlik ve zamansallık gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017).

3. İstihbaratın Üretim Süreci

Dünya üzerindeki tüm istihbarat örgütleri için istihbarat faaliyetlerinin üretim süreçleri ciddi anlamda benzerlikler göstermekte olup, bu sürecin en temel yanı faaliyetlerin kesintiye uğramadan sürekli devam ediyor oluşudur. Mezkûr süreç dört adımdan müteşekkil bir çarkla sembolize edilmektedir. Bahse konu çarkın ilk evresi karar vericiler tarafından ihtiyaçların belirlenmesi, bu kapsamda istihbarat toplama faaliyetlerinin yönlendirilmesidir. İkinci evre bilgilerin, haber toplama yöntemiyle toplanması aşamasıdır. Üçüncü evre toplanan haberlerin değerlendirme ve işleme sürecidir. Son aşamaysa; politika üreticilere, bir anlamda son

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

kullanıcıya / karar vericilere, istihbari bilginin ulaştırılması ve bu bilginin ilgili makamca veya kurumca kullanılmasıdır (Milli İstihbarat Teşkilatı, t.y.).

Bu sürecin detaylı olarak anlatılmasında fayda bulunmaktadır. Çarkın ilk evresinde bahse konu olan karar vericiler, ihtiyaçları belirlenmesinde etkili olmaktadır. İstihbarat ve politika yapıcı arasında vazgeçilmez bir bağ bulunmakta olup, alınan kararların doğruluğu istihbari bilginin doğruluyla paralel ilerlemektedir. Demokratik ülkelerde devlet başkanı / başbakan, hükümet, çeşitli bakanlıklar (özellikle dışişleri bakanlığı, savunma bakanlığı ve içişleri bakanlığı), silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri ön plana çıkmaktadır. Bu yapılar, iç ve dış politikada yapılacak tüm planlamalarda istihbarat bilgisinden beslenmekte, hem kararlar hem sahadaki uygulamaları noktasında bu kurumlardan gelen bilgi talepleri istihbarat çarkının ilk evresini oluşturmaktadır (Bagdonas, 2008). Bu bilgi talepleri genellikle, iç ve dış politikaları kapsayacak şekilde; askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve teknolojik gibi farklı alanlara dayalı olmaktadır. Silahlı kuvvetlerin kullanımı, karşı orduların personel sayısı, birliklerin ve silahların kapasitesi, lojistik ağı ve savaş stratejileri Askeri istihbarat faaliyetlerinin konusunu oluştururken, hedef ülkenin siyasetle alakalı tüm siyasi araçları (anayasal sistemi, siyasi kurumları, politikacıları gibi) siyasi istihbarat içerisinde ele alınmaktadır. Sosyal istihbarat alanında toplumsal ve kültürel özellikler, ekonomik istihbarat alanında ise; devletlerin ticari ve finansal faaliyetleri, ekonomik verileri, diğer ülkelerle olan ticari ilişkiler üzerinde durulmaktadır. Teknolojik istihbarat ise son yıllarda önem kazanmaya başlayan, devletlerin teknolojik yetenekleri, AR-GE kapasiteleri ve teknoloji kuruluşlarının imkanları üzerinde bilgi teminini amaçlamaktadır (Duramaz & Gökbnar, 2017).

İkinci evre haber toplama aşamasıdır. İstihbarat üretim sürecinin en önemli evrelerinden biri bu aşamadır. Haber toplama süreci açık ve kapalı kaynaklar vasıtasıyla işletilmektedir. Açık kaynak istihbaratı; halka açık bilgilerden üretilen istihbarat çeşididir. Bu bilgiler, belirli bir istihbarat ve bilgi gereksinimini karşılamak amacıyla toplanan, işlenen ve analiz edilen bilgilerdir. Halka açık bilgi ortamını ifade eden açık kaynaklar; gerçekleştirilen tüm istihbarat faaliyetlerinin arka planında önemli bir etkiye sahiptir (Department of the Army, 2012).

Günümüzde açık kaynak istihbaratı ağırlıklı olarak radyo, televizyon, gazete, internet, raporlar, akademik çalışmalar, gibi araçlarla toplanmaktadır. Bu kapsamda en fazla başvuru alan araç internettir. Her türlü açık haber kaynağına internet üzerinden erişmek mümkün olup;

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Facebook, Twitter, Skype gibi sosyal medya uygulamaları ön plana çıkmaktadır (Eijkman & Weggemans, 2013, s. 287). Kapalı kaynaklar ise halka açık olmayan, genellikle devlet imkanlarıyla temin edilebilecek kaynakları ifade etmektedir. Bu kapsamda coğrafi konum istihbaratı (Geospatiol), sinyal istihbaratı (Sigint), ölçüm istihbaratı (Masint), teknik istihbarat (Techint) ve insana dayalı istihbarat (Humint) en fazla kullanılan yöntemler olarak kullanılmaktadır. Coğrafi konum istihbaratı; bir bölgenin fiziksel ve coğrafi özelliklerini, sınırlarını, konumunu, doğal özelliklerini, uydular, İHA'lar, keşif uçaklarıyla ortaya koymaya çalışan bir istihbarat anlayışıdır (Kaminski, 2019). Sinyal istihbaratı; 20. yüzyılda önemi gittikçe artan bu yöntem özellikle I. ve II. Dünya Savaşlarında yoğun olarak kullanılmış, günümüzdeyse istihbarat teşkilatının yoğun olarak kullandığı yöntemlerden biri olmuştur. Haberleşme ve elektronik iletişim araçlarının kontrolü üzerinden istihbarat teminine imkân tanımaktadır (SAGE, 2020, s. 115). Ölçüm istihbaratı; insan operatörü vasıtasıyla kullanılmadan otonom bir iletişim sistemine sahip olan radyo frekansları, kızıl ötesi, akustik gibi algılama yöntemleriyle istihbarat toplama yöntemidir. Özellikle İHA'ların, diğer hava araçlarının ve füze gibi sistemlerin tespitinde kullanılmaktadır (Ünver, 2018). Teknik istihbarat; istihbarat servislerinin sahip oldukları teknik donanımlarla birlikte hedef kategorisini giren şahıslarca kullanılmakta olan telefon ve bilgisayar başta olmak üzere iletişim araçlarının takibini hedeflemektedir. Ortam dinlemesi yapılması, sinyal bilgilerinin tespit edilmesi, casus yazılımlarla akıllı telefonlara hülül edilmesi de bu bağlamda önem arz etmektedir (M5 Dergi, 2019).

Üçüncü aşama haberlerin işlenmesi ve değerlendirilmesi aşamasıdır. Hem istihbarat teşkilatının kendi işleyişinden, hem de diğer kurumlardan intikal eden bilgiler tasnif edilmekte, kıymetlendirmeye tabi tutulmakta ve akabinde yorumlanarak değerlendirme sürecine alınmaktadır. Gereksiz ve doğruluğu şüpheli bilgilerin sürecin dışında bırakıldığı bu aşamada, benzer ve birbirini tamamlayan bilgiler ile farklı haber kaynaklarının güvenilirliği de bu aşamada değerlendirilmektedir. Son aşama ise karar vericilere istihbarı bilginin ulaştırılması ve bu bilginin ilgili kurumca/makamca kullanılması aşamasıdır. İstihbarat teşkilatı tarafından raporlaştırılan haberler, ivedilik ve önem durumuna göre ilgili makama ve kuruma kullanılmak üzere iletilmektedir. Alınan kararlarda bu raporlar hayati öneme haizdir. Karar alıcıların, yeni talepleriyle bahse konu istihbarat süreci birinci evresinden yeniden başlamaktadır (Milli İstihbarat Teşkilatı, t.y.).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

4. İnsana Dayalı İstihbarat (Humint)

Haber toplama yöntemleri arasında en önemlisi insana dayalı istihbarattır. Bu yöntem bilinen en eski istihbarat toplama yöntemi olup, yukarıda bahse konu diğer toplama yöntemleri teknik/teknolojik gelişmelere paralel olarak son yüzyılda ortaya çıkmış ve geliştirilmiştir. İlk çağlardan itibaren insanoğlu hem kendinin hem kendi topluluğunun güvenliğini sağlayabilmek için yaşadığı çevre ve diğerleriyle (kişi veya toplum) ilgili bilgi toplama faaliyetini önemsemiştir. Hint ve Yunan savaş destanlarında savaş alanında zafere giden yolda düşman tarafla ilgili edilen bilgilerin önemi hep vurgulanmıştır. Hint devlet idaresini veya askeri yönetim şeklini ele alan Arthashastra isimli tarihi kitapta; kralın kurmuş olduğu, casus ağına vurgu yapılmakta, insana dayalı istihbarat sisteminin öneminden bahsedilmektedir. Benzer bir durum, Çinli düşünür Sun Tzu, tarafından da sıklıkla vurgulanmakta, savaş sanatının esasları anlatılırken, bilgi ve istihbarat toplama faaliyetleri üzerinde durulmaktadır (Bhatia, 2016). Devletleşme süreciyle bu yöntem daha sistematik bir hal almış, imparatorlar, krallar, padişahlar devlet yönetiminde aldığı kararlarda bu yöntem vasıtasıyla temin edilen bilgiler ışığında ülke politikalarını belirlemişlerdir. Bir anlamda diğer haber toplama yöntemleri çıkana kadar, insana dayalı istihbarat toplama yöntemi tek yöntem olarak kabul görmüştür. Her iki dünya savaşında, savaşın sonucuyla ilgili belirleyici olan hususların başında insana dayalı istihbarat çalışmalarının geliyor olması, bu yöntemin hayati sonuçlar doğurduğu gerçeğini göstermektedir.

Humint; diğer şahıslarla kurulan iletişim neticesinde ortaya çıkan bilgilerle yapılmaktadır. Bu noktada istihbarat teşkilatlarının bu konuda uzman personelleri ön plana çıkmakta olup, hedef kuruluşun içinde bulunan veya hedef kuruluştan bilgi temin etme imkânı bulunan diğer şahıslar vasıtasıyla da bilgi toplanabilmektedir. Bu kapsamda ajanlar, mutemetler, muhbirler, itirafçılar Humint faaliyeti içerisinde yer alabilecek diğer kişiler arasında gösterilebilmektedir. (Kavsıracı, 2020).

İstihbarat teşkilatlarında görevli her personelin başarılı bir Humint süreci yönetmesi beklenmemelidir. Bu yöntem, diğer bilimsel disiplinlerden de beslenen, uzmanlaşmaya katkı sağlayan özel bir eğitim süreci istemektedir. Bu kapsamda; takım çalışmasının önemi, psikolojik çözümleme, iletişim teknikleri, analiz yeteneği, insan ve toplum ilişkileri, vücut dili, silah kullanımı, tıbbi müdahale, zor coğrafi koşullarda mücadele gibi birbirinden farklı

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

alanlarda eğitim faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Her eğitim faaliyeti sonrasında, bu eğitimleri alan personel teste tabi tutulmakta, başarı durumuna göre eğitimler devam etmektedir (Yankov, 2019).

Eğitimler, insana dayalı istihbarat süreçlerinin hem önemli hem maliyetli kısmını oluşturmaktadır. Birbirinden farklı donanımları edinen uzman personel, bu yeteneklerini, sahada kullanmakta, bu da istihbarat toplama sürecinin başarısını artırmaktadır. Bu sebeple, istihbarat teşkilatları, insana dayalı istihbarat süreçlerinin daha başarılı yapılabilmesi için hem yurtiçinde hem yurtdışında personelin eğitimine ağırlık vermektedir. Diğer istihbarat teşkilatları, üniversiteler, farklı kamu kuruluşları, dil kursları, bu noktada önem arz etmektedir.

İstihbarat üretim sürecinin kendine has nasıl bir sistematiği bulunuyorsa, Humint yöntemine dayalı istihbarat toplama faaliyeti de bir sistematik üzerinden yapılmaktadır. Bu çerçevede, Humint toplama çarkından bahsedilmekte olup, bu çarkın, ilk adımı planlama ve hazırlık evresidir. Bu aşama, Humint çalışmasını yapacak olan personelin çalışma için ihtiyaç duyulan bilgiyi topladığı aşamadır. Operasyon masrafları, nakliye ve ulaşım, diğer kurum/kuruluşlarla ilişki kurulması, iletişim vasıtalarının belirlenmesi, konuyla alakalı temel bilgilerin ortaya konulması bu evrenin konusudur. Bir diğer aşama, "yaklaşım" aşamasıdır. Bu aşamada uzman personel, gerekli güvenlik koşullarını sağlayarak kaynakla iletişim kurmakta ve bilgi paylaşımına elverişli bir ortam oluşturmaktadır. Bir diğer evre, "sorgulama" evresidir. Burada uzman personel, bilgi toplamaya yönelik tüm sorgulama yöntemlerini kullanarak çalışmanın amacıyla ilgili bilgi temin etmeye çalışmaktadır. Bir sonraki evre "sonlandırma" evresidir. Bu noktada istenilen bilgi temin edilmiş, uzman personel amacına ulaşmıştır. Son aşama ise, "raporlama"dır. Burada elde edilen bilgi raporlandıktan sonra analiz edilmesi ve kullanılması için karar alıcılara gönderilmektedir.

Humint'in kullanıldığı alanlarda biri espionaj faaliyetleridir. Genellikle istihbarat elemanları veya ajanlar, büyükelçilik çalışanı maskesiyle bir başka ülkeye gönderilmekte, diplomatik dokunulmazlığı olan bu ajanlar ülkeleri için kapalı faaliyet yürütmektedir. Diplomatik personel kisvesiyle, yabancı hükümet çalışanlarıyla temas kurmakta, onlardan bilgi kaynağı olarak faydalanmaktadır. Bu ajanların kimliklerinin deşifre edilmesi durumunda faaliyet gösterdikleri ülkelerde istenmeyen adam ilan edilerek, sınır dışı edilebilmektedir. Son yıllarda bu ajanların, iş adamı, STK çalışanı, gezgin veya öğrenci gibi sahte

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

kimliklerle/hayatlarla diğer ülkelerde faaliyet yürüttükleri bilinmektedir. Hedef şahıs, kurum veya ülke bu kişinin gerçek kimliğini bilmemektedir. Daha az dikkat çeken bir yöntem olarak görülse de, kimliklerinin açığa çıkması durumunda, herhangi bir diplomatik korumaya sahip olmadıkları için büyük risk altına girebilmektedirler (Margolis, 2013, s. 45).

İstihbarata karşı koyma (kontra espionaj) faaliyetleri kapsamında da Humint çalışmaları yapılmaktadır. Burada temel amaç, yabancı casusların veya ilişkili kişilerin faaliyetlerine karşı koymak ve ülke sınırlarını korumaktır (FBI, t.y.). Bu kapsamda Humint çalışması yapan personeller üzerinden, yabancı ülke casuslarına yanıltıcı bilgiler verilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca yine bu yöntemle yabancı casusların araştırma konuları da tespit edilmekte, bu da istihbarata karşı koyma çalışmalarının odağını belirlemektedir (Phillips & Pohl, 2020). Burada da Humint çalışmasını yürüten istihbarat personeli kendi kimliğini gizleyerek, yabancı ülke casusuyla irtibat kurmakta, ya da üçüncü şahıslar üzerinden (mutemet-haber elemanı gibi) yabancı casusla ilişki geliştirmektedir. İstihbarata karşı koyma faaliyetleri, devletlerin güvenliği açısından büyük önem arz etmekte olup, diğer devletlerin özellikle Humint operasyonlarının tespiti, engellenmesi veya yanlış yönlendirilmesi amacıyla istihbarat teşkilatları diğer kamu kuruluşları ve stratejik öneme sahip diğer kurum personellerine yönelik eğitim faaliyetleri de düzenlenmektedir. Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) da eğitim brifingleriyle yabancı casusların hedef kapsamına girebilecek kurumlarda personeli bilinçlendirmektedir (Millî İstihbarat Teşkilatı, t.y.).

İnsana dayalı istihbarat faaliyetlerinin başarıya ulaşması noktasında diğer istihbarat toplama yöntemleri de önem arz etmektedir. Bir anlamda tüm tekniklerin bir arada, uyumlu bir şekilde yürütülmesi başarıyı artıracaktır. Özellikle teknik istihbarat yöntemleriyle, hedef şahsın zaafı, hobileri, fobileri, karakteri, arayışları, ihtiyaçları ve planları önceden tespit edilmekte, buna yönelik bir Humint planlaması ve uygulaması ortaya konulmaktadır. Humint çalışmasını yürütecek olan personel, böylelikle hedefi daha yakından tanıma imkanı bulmakta, hedefe yönelik yaklaşmayı bu doğrultuda gerçekleştirmektedir.

4.1. Humint Örnekleri

Humint çalışmaları, devletlerin yürütmüş olduğu hem espionaj hem de kontra espionaj çalışmalarının merkezinde yer almakta olup, savaş ve barış dönemleri fark etmeksizin yoğun kullanılan bir yöntemdir. Buna rağmen yapılan faaliyetin gizliliği nedeniyle bilinen

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

operasyon örnekleri sınırlıdır. Bu bölümde tarihte bilinen bazı gerçek Humint çalışmalarından örnekler verilerek, bir çözümleme yapılmaya çalışılacaktır.

Bu bağlamda ele alınabilecek ilk örnek "diamond" operasyonu olarak bilinen MOSSAD'ın Irak sınırları içinde 1966 yılında gerçekleştirdiği bir Humint operasyonudur. Bu kapsamda MİG-21 model Irak ordusuna ait bir Sovyet yapımı uçak kaçırılarak İsrail topraklarına getirilmiştir (Pascovich, t.y., s. 5). Sovyetlerin 1960'lı yıllarda üretmiş olduğu ve dönemin en gelişmiş savaş uçaklarından olan MİG-21 model uçaklar hem Sovyet coğrafyasında hem de Sovyetlerle iyi ilişkileri olan Arap devletlerinde kullanılmakta olup, Batı ve İsrail hava kuvvetleri açısından bir güvenlik riski teşkil etmiştir. MOSSAD, söz konusu teknolojiyle yakından ilgilenmiş, bazı Arap ülkelerinden bu uçağın kaçırılması için girişimlerde bulunmuştur. Nitekim Humint vasıtalarıyla ve bir mizansen yöntemiyle Iraklı Hristiyan savaş pilotu Munir Redfa ile ilk irtibat kurulmuş, hem Redfa'nın, hem uçağın, hem de Redfa'nın tüm ailesinin İsrail'e kaçırılması için operasyon başlatılmıştır. Bu kapsamda 1966 yılında başarılı bir operasyonla Munir Redfa'nın kullanmış olduğu Irak hava kuvvetlerine ait MİG-21 savaş uçağı, İsrail hava sahasına girmiş, bu uçağa sonrasında İsrail savaş uçakları da eşlik etmiş, MİG-21 İsrail havalimanına inmiştir. Yine Redfa'nın ailesi de başarılı bir operasyonla İsrail'e getirilmiştir. Söz konusu operasyonla, Sovyetlerin önemli bir savaş teknolojisi batının ve İsrail'in eline geçmiştir (Geller, t.y.).

Gerçekten de Arap-İsrail savaşlarının yaşandığı 1948 yılından bugüne dek taraflar arasında istihbarat savaşları da yoğunlukla vuku bulmuştur. İsrail, kurulduğu II. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu coğrafyasında varlığını sürdürebilmek için askeri güç kapasitesi ile birlikte istihbarat toplama faaliyetlerine ve operasyonel yeteneğine büyük önem vermiş, Humint çalışmaları bunun temelini oluşturmuştur. İsrail'in istihbarat faaliyetleri İsrail sınırlarının ötesine taşmıştır. İslami Cihad Hareketi'nin yöneticilerinden Fethi Şikaki'nin 1995'te Malta'da, Hamas yöneticilerinden Şeyh Halil'in 2004 yılında Şam'da, Filistin Kurtuluş Cephesi'nden Nayif'in 2016 yılında Bulgaristan'da, İran nükleer programının önemli isimlerinden Fahrizade'nin Tahran'da öldürülmesinden MOSSAD sorumlu tutulmuştur (Karabacak, 2020).

Doğu-Batı blokları arasında yaşanan Soğuk Savaş Dönemi de çok sayıda Humint çalışmasına şahitlik etmiştir. Kim Philby olayı bunlardan birisidir. Cambridge Üniversitesi'nde okurken komünizm ideolojisinden etkilenen ve 1933 yılında Sovyet ajanı olan Kim Philby,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

soğuk savaş döneminin en başarılı çift taraflı ajanı olarak kabul görmektedir (Britannica, t.y.). Kim Philby, İngiliz Dış istihbarat servisi olan MI6'da kritik pozisyonda bulunan bir istihbaratçıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Sovyetler Birliği adına ajanlık faaliyeti yürüten ve Cambridge Beşlisi olarak adlandırılan ajan grubunun üyesi olan Philby, Sovyetlerin batı bloğunda yürüttüğü önemli bir Humint operasyonunun merkezinde yer almıştır. Philby, sadece İngiliz istihbarat bilgilerini değil, aynı zamanda ABD tarafından İngilizlere iletilen istihbari bilgileri de Sovyetlere sızdırmıştır. Ayrıca dünya genelindeki İngiliz İstihbaratçıların da listesini Sovyetlere iletmış, İngiliz istihbaratı tarafından deşifre / takip edilen Sovyet ajanlarını uyararak Rusya'ya kaçmalarını sağlamıştır. Kendisi de deşifre olunca 1963 yılında Moskova'ya kaçmış, KGB'den Lenin Nişanı ve Kıızıl Bayrak ödüllerini kazanmıştır (Major & Oleson, 2017).

İstihbarat savaşları olarak da tanımlanan soğuk savaş ikliminde, Batı devletleri de Sovyet coğrafyasında başarılı Humint çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bunların başında Binbaşı Pyotr Popov gelmektedir. Popov 1953 yılında Amerikan İstihbaratı ile Viyana'da temas kurmuş, yakalandığı 1958 yılına kadar Amerikalılara önemli bilgiler sızdırmıştır. Amerika açısından dönemin en etkili istihbaratçısı olarak kabul görmüştür (Muskingam Üniversitesi, t.y.). Popov, CIA adına çalıştığı 6 yıl boyunca Sovyetlerin silah teknolojilerinden, nükleer silah stratejilerine kadar pek çok gizli bilgiyi Amerikalılara aktarmıştır. Ayrıca Rus Askeri İstihbarat Teşkilatı (GRU)'nin çalışma prensiplerini, prosedürlerini, yurt dışında görevli Rus İstihbaratçıların kimliklerini de CIA ile paylaşmıştır. 1958 yılında ajanlık faaliyeti deşifre olan Popov, Doğu Berlin'de yakalanmış ve Moskova'ya getirilmiş, sorgusunda da kendisine isnat edilen tüm suçlamaları kabul etmiştir. Popov olayı, Rus istihbaratı içinde bir şok dalgası yaratmıştır. GRU kendi içinde yeni bir yapılanmaya gitmiş, istihbarata karşı koyma faaliyetlerine ve karşı operasyon çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Popov'un ifadelerinden yola çıkarak CIA'nın çalışma prensipleri de anlaşılmasına çalışılmıştır (Bagley, 2014).

Soğuk Savaş dönemi yılları, gerçekten de teknolojik imkanların yetersizliğinde, Humint çalışmalarının çok yoğun yapıldığı bir dönemdi. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle, küreselleşmenin getirdiği "malların, sermayenin ve insanların" serbestçe ülkeler arası dolaşımı bu dönemde de Humint çalışmalarını önemli bir yere koymuş, devletlerin birbirine istihbarat alanında üstünlük kurma yarışı devam etmiştir. Özellikle ABD ve Rusya yakaladığı ajanları üçüncü ülkelerde casus takas anlaşmalarıyla takas etmiştir (BBC, 2010). İsrail ajanları kendi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ülkesinin dışında tehdit gördüğü hedeflere yönelik zaman zaman turist maskesiyle suikastlar düzenlenmiştir (Küçük, 2012). Yine turist vizesiyle Türkiye'ye suikastlar düzenlemek için gelen Rus ve MOSSAD ajanlarının MİT tarafından 2022 yılında yakalanması bunun tipik örneklerinden biridir (Karaman, 2022).

Sonuç

Tarihin her döneminde insan toplulukları, hayatta kalabilmek ve güçlü olabilmek için farklı araçlardan faydalanmıştır. Bunlardan birisi de dünyanın en eski zanaatlarından olan istihbarat faaliyetleridir. Mezopotamya uygarlıklarından Mısır'a, Çinli düşünür Sun Tzu'nun kaleminden Roma'ya, iki büyük dünya savaşından soğuk savaş iklimine, Berlin duvarının yıkılışından küreselleşme ve dijitalleşme çağına kadar istihbarat anlayışı tarihin her döneminde önemini korumuş, devletin aldığı her kritik kararın temelini bu anlayış oluşturmuştur.

İstihbarat; "karar alıcıların istek ve öncelikleri doğrultusunda birbirinden farklı ve birbirini tamamlayan farklı haber kaynaklarından elde edilen her bilginin toplanması, süzgeçten geçirilerek analiz edilmesi, ortaya çıkan ürün" olarak tanımlanmakta olup, bahse geçen hususlar 4 temel evreden oluşan istihbaratın üretim sürecini anlatan istihbarat çarkıyla anlatılmaktadır. İstihbarat çarkı özetle; ihtiyaçların belirlenmesi, haberlerin toplanması, haberlerin değerlendirilmesi ve kullanıcıya ulaştırılması şeklinde evrelere ayrılmaktadır. İhtiyaçların belirlenmesi, devletlerin tehdit önceliklerine göre şekillenmekte olup, istihbarat teşkilatları için bir anlamda yol haritasıdır. Haberlerin değerlendirilmesi, toplam bilginin analiz edildiği ve işlendiği aşamadır. Son aşamada ise istihbarat niteliğine kavuşan bilginin rapor halinde ilgili kurumlara, karar vericilere iletildiği aşamadır. Bu çarkın şüphesiz en zahmetli ve en önemli aşamasındaysa, ikinci evre olarak kabul edilen "haberlerin toplanması" evresi oluşturmaktadır. Günümüzde toplama işlemi açık ve kapalı kaynaklar vasıtasıyla yapılmaktadır. İstihbaratın neredeyse %80'lik bölümü, halka açık bilgiyi içeren, televizyon, internet, gazete, sosyal medya uygulamaları gibi açık kaynaklardan temin edilmektedir. Ancak tüm istihbarat servisleri, bunların sahip olduğu devasa bütçeler ve personel ağı geriye kalan bilgiye ulaşmak için vardır. Kapalı kaynaklar, ağırlık olarak devlet gücüyle erişilebilen haber kaynaklarına atıf yapmakta olup; teknik istihbarat ve insana dayalı istihbarat bu bağlamda ön plana çıkmıştır.

Asırlardır en fazla kullanılan haber toplama yöntemi olan Humint'in tüm kaynağını faaliyetin merkezinde yer alan insan davranışlarından alıyor oluşu, bu yöntemi her daim değerli

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

kılmıştır. Bir anlamda insan faaliyetinin olduğu her yerde, insana dayalı istihbarat söz konusudur.

Humint, özel uzmanlık isteyen bir toplama yöntemi olup, başarılı bir şekilde sürecin işletilmesi her açıdan donanımlı personellerle mümkündür. İşte bu sebeple, istihbarat teşkilatları iletişim tekniklerinden tıbbi bilgiye, silah kullanımından yabancı dil bilgisine kadar farklı alanlarda personelin yetişmesi için eğitim faaliyetlerine ağırlık vermekte, bu amaçla kurumlarda istihdam edilecek personellerde benzer kriter aranmaktadır. Hem espionaj hem kontra espionaj çalışmalarında yoğun olarak kullanılmakta olan Humint'in kendi içinde bir sistematiği de vardır. Öncelikle planlama ve hazırlık evresi bulunmaktadır. Bunu yaklaşım, sorgulama, sonlandırma ve raporlama aşamaları izlemektedir. Bu aşamaların herhangi birinde yaşanabilecek olan hatalar tüm sürecin başarısını etkilediği için her aşama büyük bir titizlikle yürütülmektedir. İstihbarat teşkilatları büyükelçiliklerde normal diplomat kisvesiyle uzun yıllardır Humint çalışmaları yürütülürken, son yıllarda iş adamı, STK temsilcisi, gezgin ve öğrenci gibi maskelerle de yurt dışında Humint çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca kontra espionaj çalışmaları kapsamında da hedef ülke alanlarına yanlış bilgi verilmesi noktasında da Humint bir araç olarak kullanılmaktadır.

Yoğun olarak yapılan Humint çalışmaları direk olarak devlet güvenliği ve insan güvenliğiyle ilgili gizli bilgiler içerdiğinden kolayca ifşa edilebilen çalışmalar değildir. Buna rağmen özellikle Soğuk Savaş iklimine damla vuran bazı operasyonlar deşifre olmuş, kamuoyu bu tarz çalışmalardan haberdar olmuştur. Arap-İsrail Savaşları esnasında 1966 yılındaki "diamond" operasyonu bunlardan biridir. MOSSAD'ın Iraklı savaş pilotu Munir Redfa'yı angaje ederek, MİG-21 model savaş uçağıyla İsrail'e kaçmasını sağlaması önemli bir operasyonel çalışma olarak görülmüş, İsrail ve Batı ülkeleri operasyonun sonuçları itibariyle önemli kazanımlar elde etmiştir.

İstihbarat savaşları olarak da anılan Soğuk Savaş döneminde hem Batı Bloğu hem Doğu Bloğu adına çok sayıda humint çalışmaları yapılmıştır. İngiliz Dış İstihbarat servisinde üst düzey görevli Kim Philby Sovyetler adına casusluk faaliyeti yürütürken, SSCB GRU Subayı Binbaşı Popov da Batı İstihbarat teşkilatları adına casusluk yapmıştır. Her iki isim de çok gizli bilgileri temin ederek, casusluk yaptığı tarafa sızdırmıştır. Bu gibi durumların ortaya çıkışı,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

istihbarat teşkilatlarının iç yapılanma ve kontrol mekanizmalarında yeni düzenlemelere gitmesine yol açmıştır. Ancak yaşanan prestij kayıpları günümüzde hala tartışılmaktadır.

Daha eğitimli, donanımlı personel ve diğer istihbarat toplama teknikleriyle desteklenen Humint çalışmalarının başarıya ulaşma olasılığı daha yüksektir. Bu sebeple devletlerin her açıdan bu konuya verdikleri değerin önümüzdeki süreçte de artması beklenmektedir. Sonuç olarak; insanı ve insan faaliyetlerini merkezine koyan Humint çalışmaları, istihbarat teşkilatlarının hem espionaj hem kontra espionaj çalışmalarının merkezinde olmaya devam edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Andrew, C. (2018). *The secret world: A history of intelligence*. Penguin Books.
- Andrew, C. (2010). Intelligence in the Cold War. M. P. Leffler ve O. Westad (Ed), *The Cold War* (s. 430-433) içinde. Cambridge University Press.
- Bagdonas, G. (2008). Relations between intelligence services and policy makers: An analysis of challenges and their causes, 11-21.
- Bagley, T.H. (2014). Ghosts of the spy wars: A personal reminder to interested parties. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 28(1), 1-37. <https://doi.org/10.1080/08850607.2014.962362>.
- BBC News Türkçe. (2010, Temmuz 9). Soğuk Savaş'tan bu yana en büyük casus takası. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/07/100709_spies_exchanged
- Bhatia, B. (2016). Human intelligence (HUMINT) as a driver for intelligence operations. *Centre for Land Warfare Studies*, (79), s.2-3.
- Britannica. (t.y.). *Kim Philby*. <https://www.britannica.com/biography/Kim-Philby>
- Duramaz, S. & Gökbunar, A.R. (2017). Ekonomik istihbarat sisteminin oluşturulmasına yönelik Türkiye için yeni bir model önerisi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 12(47), 49-69. Doi: 10.14783/maruoneri.v12i27581.290487
- Ertem, A. V. (2022). Türk İstihbarat Tarihi. *International Journal of Humanities and Education*, 8(17), 320 – 330.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Eijkman, Q & Weggemans, D. (2013). Open source intelligence and privacy dilemmas: Is it time to reassess state accountability? *Security and Human Rights*, 23(4). Doi:10.1163/18750230-99900033

Falode, A. (2021). Found: A definition of intelligence. *Journal of Social Sciences*, 4(1), 70-73. [https://doi.org/10.52326/jss.utm.2021.4\(1\).09](https://doi.org/10.52326/jss.utm.2021.4(1).09)

FBI. (t.y.). Counterintelligence. <https://www.fbi.gov/investigate/counterintelligence>

Geller, D. (t.y.). Stealing a Soviet MiG “Operation Diamond”. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/stealing-a-soviet-mig>

History Extra. (2020, Eylül 3). *Spying in WW2: how wartime espionage was just as dramatic as fiction*. <https://www.historyextra.com/period/second-world-war/spying-espionage-ww2-wartime-reality-soe-mi5-mi6/>

Kahn, D. (2009). An Historical Theory of Intelligence. P. Gill, S. Marrin ve M. Phythian (Ed), *Intelligence Theory* (s. 4) içinde. Routledge.

Kaminski, M.A. (2019). Intelligence sources in the process of collection of information by the U.S. intelligence community. *Security Dimensions*, (32), 82-105. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.0988>.

Karaman, N. (2022, Haziran 1). MİT 6 kişilik suikast hücrelerini çökertti! İşte hedeflerindeki isimler. *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/son-dakika-haberi-mit-6-kisilik-suikast-hucresini-cokertti-iste-hedeflerindeki-isimler>

Kavsıracı, O. (2020). İstihbarat süreci ve insan kaynaklı istihbaratın analizi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 701-719. DOI: 10.26466/opus.773203.

Kavsıracı, O. & Demirbaş M. (2020). İstihbarat faaliyetlerinin devlet güvenliği açısından incelenmesi. *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(1), 49-64.

Küçük, C. (2012, Mart 6). Bir Mossad operasyonu. *Haber7*. <https://www.haber7.com/yazarlar/cem-kucuk/853254-bir-mossad-operasyonu>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Lerner, A.W. (t. y.). Espionage and intelligence, early historical foundations. *Encyclopedia*. <https://www.encyclopedia.com/politics/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/espionage-and-intelligence-early-historical-foundations>

Margolis, G. (2013). The Lack of HUMINT: A recurring intelligence problem. *Global Security Studies*, 4(2), 43-61.

Matey, G. D. (2005). Intelligence Studies at the dawn of the 21st century: New possibilities and resources for a recent topic in international relations. *UNISCI Discussion Papers*.

Milli İstihbarat Teşkilatı. (t.y.). Türklerde istihbarat. *mit.gov.tr*. https://www.mit.gov.tr/tarihce/birinci_bolum_B.html#20yy

Milli İstihbarat Teşkilatı. (t.y.). İstihbarat oluşumu. *mit.gov.tr*. <https://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>

Milli İstihbarat Teşkilatı. (t.y.). İKK Çalışmaları ve Brifingleri. *mit.gov.tr*. https://www.mit.gov.tr/ikk_seminer.html

Muskingam University. (t.y.). CIA, 1950's, Pyotr Popov. http://intellit.muskingum.edu/cia_folder/cia1950s_folder/cia50spopov.html

M5 Dergisi. (2019, Eylül 19). İstihbarat teknolojileri ve teknik takip (dinleme-izleme). <https://m5dergi.com/son-sayi/makaleler/istihbarat-teknolojileri-ve-teknik-takip-dinleme-izleme/>

Pascovich, E. (t.y.). "Operation Diamond" (1966)-Obtaining the MiG-21 Jet fighter's technologies. *Journal of Mediterranean and Balkan Intelligence*, 5-17. <https://www.scribd.com/document/339778027/1966-Operation-Diamond-Israel-Acquires-MIG-21#>

Pohl, G. & Phillips, P. (2020). Disinformation cascades, espionage & counter-intelligence. *The International Journal of Intelligence Security and Public Affairs*, 23(5), 34-47.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23800992.2020.1834311?journalCode=usip20>

Sage. (2020). *Intelligence*. Sage Publications.

---

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Stout, M. (2015, Temmuz 24). (W)archives: Beating the spies. *War on the rocks*. <https://warontherocks.com/2015/07/warchives-beating-the-spies-2/>

Stout, M. (2014). Intelligence in World War I. *Journal of U.S. Intelligence Studies*.20(3), 35-38.

Strechie, M. (2021). The praetorian guard, Rome's intelligence service. *Internatioanal Conference Knowledge-Based Organization*, 27(1), 136-143. <https://doi.org/10.2478/kbo-2021-0022>

The US Department of the Army. (2012). Open-Source Intelligence. *Army Techniques Publication* 2(22).

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *İstihbarat*. <https://sozluk.gov.tr/>

T.C. İçişleri Bakanlığı Kamu Güvenliği Müsteşarlığı. (2017). *Güvenlik Terimleri Sözlüğü*. 349-350.

Ünver, A. (2018, Temmuz 17). Dijital açık kaynaklı istihbarat ve uluslararası güvenlik. *EDAM*. <https://edam.org.tr/dijital-acik-kaynakli-istihbarat-ve-uluslararasi-guvenlik/>.

Wilson, J.H. (2016). *On intelligence: The history of espionage and the secret world*. Great Britain.

Yankov, Y. (2019). Human intelligence in different operations. *International Scientific Journal Science. Business Society*, 4(2), 77-79.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

DIŞ POLİTİKA VE İSTİHBARAT BAĞLAMINDA ÖRTÜLÜ OPERASYONLARIN İNCELENMESİ

Mehmet Alperen ÖNAL

Yüksek Lisans Öğrencisi

Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik ABD

alperenonal19@gmail.com

Devletler uluslararası alanda birtakım hedeflerini gerçekleştirebilmek için doğru bilgiye ve bu bilgi doğrultusunda sağlanan hareket kabiliyetine ihtiyaç duymaktadır. İstihbarat devletlerin uluslararası alanda karşılaştığı tehdit, risk ve imkanları inceleyen bir alandır. Tam olarak burada dış politika ve istihbarat bağlantısı ile karşılaşılmaktadır. Bu çalışmada dış politika ve istihbarat bağlamında örtülü operasyonlara değinilecektir. Bu değinim ise hedef birimin kapasite, güç ve niyetine yönelik bilgi elde etmenin ötesine geçerek hedefin bu unsurlarını lehe olacak şekilde harekete geçirme bağlamında cereyan etmektedir. Örtülü operasyonlar istihbarat örgütlerinin alışlagelmiş bilgi toplama ve işleme yöntemleri dışında cereyan eden bir faaliyet türüdür. Bu yönüyle diğer istihbarat yöntemlerinden ayrılmaktadır. Diğer istihbarat yöntemlerinin ciddi bir kısmı; hammadde elde etme ve bu hamları işleyerek sağlıklı bilgiye dönüştürme süreçlerinden oluşmaktadır. Ancak örtülü operasyonlar doğrudan hedefin unsurlarını etkilemek, değiştirmek yahut dönüştürmek için dahil olunan süreçlerden oluşmaktadır.

Örtülü operasyon faaliyetleri; yumuşak güç bağlamında kültürel faaliyetlerden, sabotaj, askeri girişimler ve çeşitli suikast yöntemleri dahil olmak üzere çok geniş bir yelpazede gerçekleşen faaliyetler bütününden oluşmaktadır. Bu doğrultuda örtülü operasyonlar savaş ve diplomasi arasında yürütülen faaliyetler olarak da değerlendirilmektedir. Ancak savaş ve diplomasi arasında kalan bütün faaliyetler örtülü operasyon olarak nitelendirilmemektedir. Bununla beraber örtülü operasyonlar alanlarına göre çeşitli kategorizasyona dahil edilmekte ve bazı durumlarda bu kategoriler içerisinde değerlendirilmektedir. Örtülü operasyonlar ayrıca kısa ve uzun süren operasyonlar olarak zaman özelinde de ele alınmaktadır. Operatif faaliyetler

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

gerçekleştirilirken, gerçekleştirilen faaliyetin türü ve vadesine bağlı olarak faaliyetlerde kullanılan araç ve yöntemler de farklılık göstermektedir.

Sunumu yapılacak olan çalışmada öncelikle örtülü operasyonların; dış politika ve istihbarat bağlamında keşiştiği yer vurgulanacaktır. Bu vurgu esnasında örtülü operasyonları gerçekleştirirken devletlerin ne tür yöntemler kullandığı ve neden kullandığına değinilecektir. Operasyona maruz kalan hedef ülkenin askeri, siyasi, sosyal ve kültürel yetenekleri özelinde güç ve kapasitelerinin, hangi metot ve araçlar kullanılarak yönlendirilmek istendiği açıklanacaktır. Bu yönlendirme esnasında hedef alan ve hedef olan birimlerin konumlarının önemi vurgulanacaktır. Özellikle operatif faaliyeti yürüten devletin bu faaliyeti; neden doğrudan değil de dolaylı yoldan yürütmesi gerektiğinin izahı gerçekleştirilecektir. Bu izah aynı zamanda operatif devletin güç ve yeteneklerini ortaya koyar niteliktedir. Çalışmada genel itibariyle örtülü operasyonların temel unsurlarına ve neden tercih edildiğine değinilecektir. Ayrıca örtülü operasyonlarda gizliliğin neden önemli olduğuyla beraber bu gizliliğin sağlanmasına yönelik girişimlerin hangi araçlarla yapılmaya çalışıldığı ve başarısız olunması durumunda ne tür sonuçların meydana gelebileceği açıklanmaya çalışacaktır. Sonrasında ise çalışmada temel detayları ile incelenen ve bu inceleme neticesinde elde edilen sonuçlar genel bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

YENİ NESİL SİBER TEHDİTLER VE SİBER GÜVENLİK YÖNETİŞİMİ

Ali Taha KOÇ

Dr.

Başkan

T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi

ali@yaani.com

Dijital çağ olarak adlandırdığımız bu yüzyılda kablosuz haberleşme teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin de etkisiyle artık hemen her şey birbiri ile bağlantılı hale gelmekte ve veri üreten bir fabrikaya dönüşmektedir. Başlangıçta sadece bağlantılı bilgisayarlardan ibaret olan siber uzay, mobil telefonları, giyilebilir akıllı cihazları, kritik altyapıları, kamu hizmetlerini, özel uygulamaları, haberleşme yeteneği kazandırılmış milyarlarca nesneyi ve dijital ikiz kavramıyla birlikte insan dâhil gerçek dünyadaki her şeyi içine alarak, tıpkı fiziksel uzay gibi genişlemektedir.

Genişleyen siber uzay ise doğal olarak genişleyen bir saldırı yüzeyi anlamına gelmektedir. Dünya genelindeki yerel ve küresel tehdit aktörleri de siber suç, siber casusluk ve siber terör gibi faaliyetlerle birey, grup ve hatta devletler düzeyinde siber uzayda yerini almakta, coğrafi sınırlardan bağımsız şekilde hem siber ortam hem de fiziksel ortama yönelik tehditler oluşturabilmektedir.

Siber uzayın daha az kaynakla, daha az riskle, daha kısa zamanda, daha fazla saldırı yapmaya müsait olması, saldırganın kimliği, saldırının konumu, hedefi, amacı ve yöntemi gibi detayların her zaman net olarak belirlenememesi ve dijital teknolojilerin yeni nesil saldırılar üretmek için etkin bir şekilde kullanılması son yıllarda siber saldırıların boyut ve karakter değiştirerek hibrit savaş unsuru olmasına sebep olmuştur.

Bu durum geleceğe yönelik güvenlik bakış açılarını da kökten değiştirmektedir. Yeni nesil siber saldırılarla birlikte, yeni savunma yaklaşımlarına duyulan ihtiyaç da artmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Yenilikçi teknolojilerle oluşturulan tehdit ve saldırılara karşı geleneksel savunma yöntemleri yetersiz kalabilmektedir. Akıllı saldırılar ancak daha akıllı yöntemlerle etkisiz kılınabilir.

Siber uzayda yüzde yüz güvenlikten bahsetmek mümkün değildir. Ancak insan kaynağı, teknoloji, organizasyon yapısı, yasal düzenleme, ulusal ve uluslararası işbirliği boyutlarının her birinde atılacak doğru adımlarla siber saldırıların yıkıcı etkilerinden uzak durmak mümkündür.

Son yıllarda hem ölçek hem de çeşitlilik itibarıyla artan siber tehditler, ülkeleri dijital altyapılarının korunması ile ilgili yeni tedbirler almaya, politika, strateji ve yönetim yapısını bütüncül bir bakış açısıyla yeniden değerlendirmeye sevk etmektedir.

Çalışmada yeni nesil saldırıların yıkıcı etkilerine karşı dijital altyapıların mukavemetini artırmak ve saldırı planlayan unsurlara karşı caydırıcı bir siber güç geliştirmek amacıyla ülke genelinde ihtiyaç duyulabilecek yapısal dönüşümler ele alınmış, çözüm önerileri oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Siber Güvenlik Yönetimi, Siber Uzay, Siber Tehdit.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

16.00 – 17.30

3. SALON

13. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Cihan DİZDAROĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Alper EKMEKÇİOĞLU	Jandarma Genel Komutanlığı	Şiddetsiz Eylemlerde Ulus-Ötesi Sivil Aktörlerin Rolü
David Leonardo MORENO HERRERA (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Violence in Colombia: Historical Analysis of the Armed Conflict and the Peace Process
Arş. Gör. Cavit Emre AYTEKİN	Kafkas Üniversitesi	Uluslararası Barışı Çözmek İçin Kavramsal Bir Öneri: Barış İdeolojileri
Dr. Cihan DİZDAROĞLU	Başkent Üniversitesi	Kadın, Güvenlik ve Barış Gündemi: Kıbrıs Barış Sürecinde Kadınların Rolü
Doç. Dr. Ramin SADIK	Bayburt Üniversitesi	Karabağ Savaşı'ndan Sonra Avrupa Konseyi'nin, Ermenistan ve Azerbaycan Arasında Barışın Sağlanmasına Yönelik Girişimleri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ŞİDDETSİZ EYLEMLERDE ULUS-ÖTESİ SİVİL AKTÖRLERİN ROLÜ

Alper EKMEKÇİOĞLU

Dr.

Jandarma Genel Komutanlığı

alper2197@gmail.com

Sosyo-politik değişimin kilit bir unsuru olarak ortaya çıkan toplumsal hareketler, tarih boyunca sistemleri hem ulusal düzeyde hem de küresel düzeyde dönüştürmüştür. Şiddetsiz eylemler, son yıllarda kimlik ve etik ilkelerden doğan geçici bir strateji olmaktan çıkmış, büyük ölçüde kurumsallaşmış ve kitlesel bir mücadele yöntemine geçerek toplumsal değişim için daha bilinçli bir araç haline gelmiştir. Dünya çapında yaygınlaşan şiddetsiz eylemler, toplumsal ve politik önemli sorunlar hakkında demokratik müzakereyi gerçekleştirmeye çalışan bir siyasi iletişim biçimi olarak görülmektedir. Buna rağmen, kitleleri harekete geçiren şiddetsiz eylemlerin motivasyonunun yumuşak gücün bir boyutu olarak kimi zaman ulusal ve ulus-ötesi aktörler tarafından belirlendiğine rastlanmaktadır. Bu çalışmanın temel sorunsalını ulus-ötesi sivil aktörler ve şiddetsiz eylemler arasındaki ilişkisel bağın kitlesel eylemlerin şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığının anlaşılması oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma sorusu “Şiddetsiz eylemlerin kitleleri harekete geçirmesinde ulus-ötesi sivil aktörlerin nasıl bir rolü bulunmaktadır?” olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı, şiddetsiz eylemlerin ortaya çıkmasında ulus-ötesi sivil aktörlerin rolü, motivasyonları ve dinamiklerini güvenlikçi bir bakışla incelemektir. Bu kapsamda, şiddetsiz eylemlerin dönüştürücü sosyo-politik değişimler yaratabileceklerine dikkat çekerek ulus-ötesi aktörlerin rolü kamu düzeni ve güvenliği boyutuyla kamu politikaları bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın kuramsal dayanağını Kingdon’un (1984) çoklu akımlar kuramı oluşturmaktadır. Bu kuramın bileşenlerinden sorunlar ve politikalar akımından faydalanarak politika penceresinin açılmasına katkıda bulunmak üzere sorunlara istinaden güvenlikçi kamu politikası önerilerinde bulunulmuştur. Sonuçta, stratejik düzeyde şiddetsiz eylemlerin planlama ve eğitim safhasında istihbarı, yönetsel ve idari yeterliliğin sağlanması ile ulus-ötesi desteğin belirlenmesine ve açığa çıkarılarak önceden

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

tedbir alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Uygulama safhasında ise yapılan müdahalenin meşruiyetinin korunması maksadıyla “şiddetsiz müdahale” yöntemlerinin geliştirilmesine ve müdahale edenlerce benimsenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Giriş

Son yıllarda şiddet içermeyen eylemlere katılan insan sayısında dünya çapında bir artış vardır. Şiddetsizliğin anlamının kesinliği üzerinde ciddi tartışmalar olmasına rağmen bazıları için şiddet içermeyen eylem çatışmalarla başa çıkmak ve siyasi değişimi sağlamak için uygun bir metot olurken, diğerleri için şiddetsizlik ahlaki bir zorunluluk hatta bir yaşam biçimidir. İlk bakışta şiddet açık ve somut stratejileri ile çatışmaları çözme ve istenen amacı gerçekleştirme metodu olarak öne çıksa da şiddetsizlik uygulamaları şiddete kıyasla genellikle daha zor bir mücadele yöntemini ifade etmektedir. Ancak şiddetsiz eylemlerin bir çatışma çözme yöntemi olarak halk sempatisini kazanarak yıkıcı değil yapıcı sonuçlar ortaya çıkarması daha olasıdır.

Şiddet içeren eylemlerin zorlayıcı karakteri ve etkilerinin ölçülmesindeki kolaylık bu tür eylemleri şiddetsiz eylemlere göre daha fazla ön plana çıkarmıştır. Ana akım barış ve çatışma araştırmaları genellikle terörizm ve askeri savaşlar gibi büyük ölçekli çatışmalara odaklanmıştır. Sonuç olarak barış çalışmaları hem ampirik düzeyde hem de teorik olarak mevcut yerel direniş biçimlerini özellikle şiddetsiz eylemleri uzun bir süre ihmal etmiştir (Kriesberg ve Dayton, 2007; Wallensteen, 2012; Jackson, 2015).

Son yıllarda sivil toplumun şiddete başvurmadan değişime yol açma potansiyeli dünya çapındaki çeşitli sosyal ve ekonomik ortamlarda kanıtlanmıştır. Aşılmaz görünen zorluklara rağmen, acımasız rejimlerde ve şiddetli çatışmalar sırasında bile, taban hareketleri şiddet içermeyen stratejilerden etkili bir şekilde yararlanmışlardır. Bu zaferler ise büyük ölçüde, toplulukları güvenli ve stratejik şiddetsizliğe hazırlama konusunda uzun bir süredir varlığını devam ettiren eğitim ağlarının oluşturulmasına borçludur. Sırbistan, Filipinler ve Şili’deki diktatörlüklere karşı ayaklanmalardan ABD’de Sivil Haklar Hareketi’ne ve Orta Doğu, Kuzey Afrika, Burma, Brezilya ve Venezüela’daki daha yeni tarihli halk hareketlerine kadar şiddetsiz eylemin doğrudan etkinliği eğitim ve öğretimin stratejik boyutta becerikli kullanımıyla geliştirilmiştir. Hükümet kurumları, uluslararası kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler dâhil birçok uluslararası sivil toplum kuruluşu da bu tür eylemleri ve aktörleri destekleyerek şiddetli çatışmaları azaltma potansiyelini kabul etmiştir (Bloch, 2016, s. 1).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu çalışmanın amacı, uluslararası aktörlerin şiddetsiz eylem aktivistlerinin uygulamalarındaki rolünün getirdiği riskleri kamu politikaları analizi bağlamında güvenlikçi bir bakışla incelemektir. Bu bağlamda araştırma sorusu “Şiddetsiz eylemlerin kitleleri harekete geçirmesinde ulus-ötesi sivil aktörlerin nasıl bir rolü bulunmaktadır? Bu doğrultuda birinci bölüm şiddetsiz eylem kavramını, amaçlarını ve yöntemlerini ve diğer yaklaşımlar ile farkını belirler. Ayrıca çatışmanın dönüşümünde genellikle ilişkili olan bir dizi terime yönelik bir bakış sunar. İkinci bölüm ise şiddetsiz eylemlerin ortaya çıkmasında ulus-ötesi sivil aktörlerin rolü, motivasyonları ve dinamiklerini eleştirel bir perspektifle incelemektir.

Bu incelemelerin kamu politikaları analizi boyutuyla gerçekleştirilmesinde hükümetlerin konuya bakışına yol göstermek bakımından Kingdon’un (1984) çoklu akımlar kuramından faydalanılmıştır. Bu kuramın temelini oluşturan sorunlar, politikalar ve siyaset akımı çerçevesinde politika oluşturma sürecinde hükümetlerin bulunduğu sürecin tanımlanmasına gayret edilmektedir. Çalışmanın sonucunda politika yapıcılara önerilerde bulunulması soruna kamu aktörleri bakımından güvenlikçi bir bakışla yaklaşıldığının en somut örneği olmaktadır. Bu çalışmanın diğerlerinden farkı, hükümetler düzeyinde bir bakışla kamu politikaları analizi bağlamında sorunun tanımlanmasının yanında bir çıkış yolu arayışı ya da politika önerisinde bulunulmasından kaynaklanmaktadır.

Şiddetsiz Eylem Kuramı ve Pratiği

Şiddetsiz eylemler genellikle Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Dalai Lama gibi idealist figürlerle ilişkilendirilir. Bu figürler şiddet içermeyen eylemi meşru bir değişim meydana getirmede kilit bir bileşen olarak görmüşlerdir. Şüphesiz fikirleri ve eylemleri ile şiddetsiz eylemin gelişimini en çok etkileyen Gandhi olmuştur. Şiddetsiz eylemler ilk defa Gandhi tarafından sosyal bir değişim için planlı bir yöntem olarak kavramsallaştırılmış ve uygulanmıştır. Gandhi ahlak felsefesini Sanskritçe’de “düşünce ve eylemde şiddetin tamamen terk edilmesi” anlamına gelen “ahimsa” şiddetsizlik ilkesi ile tanımlamıştır. Gandhi’nin stratejik ve bilinçli olarak şiddetsizlik eylemlerini ilk olarak Afrika’daki Satyagrafa Kampanyaları (1906-1914), ardından toplu siyasi eylem olarak Hindistan Bağımsızlık Hareketi (1919-1948) uygulamıştır.

Gandi’nin ölümünün ardından çok sayıda akademisyen ve uygulayıcı onun taktiklerini incelemiştir. Dünyanın önde gelen şiddetsiz eylemler araştırmacısı Gene Sharp, Gandi’nin

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

şiddetsiz eylem disiplinine öncelik veren bir siyasi stratejistir. Gandhi (1960, 1961,1979) üzerine ayrıntılı üç kitap yazmıştır. Sharp'ın “Şiddetsiz Eylem Politikası” (1973) çalışması şiddetsizlik konusunun günümüzdeki temel metnini oluşturmaktadır. Aynı kitabın ikinci cildinde bulunan stratejik işlevlerinde **Tablo 1**'de yer verildiği gibi üç kategoride sınıflandırılan 198 farklı şiddetsiz eylem biçimi bulunmaktadır. Bu şiddetsiz eylem biçimleri, örneğin dilekçeler, gösteriler, grevler, protesto, sivil itaatsizlik, ekonomik boykot vb. yollarla bir rejime meydan okuma veya toplumsal değişime yönelik mücadele için doğrudan ancak şiddet içermeyen eylemleri ifade eder (Sorensen ve Johansen, 2016; Sharp, 1973).

Tablo 1: Şiddetsiz Eylemin Sınıflandırılması

Şiddetsiz Protesto ve İkna		İş Birliğini Red (sosyal, siyasal ve ekonomik)	Şiddetsiz müdahale
Resmi bildirimler	Drama ve müzik	Sosyal Boykot	Psikolojik müdahale
Kitle ile iletişim	Geçit töreni	Ekonomik Boykot	Fiziksel müdahale
Grup temsili	Anma etkinlikleri	Grev	Sosyal müdahale
Sembolik eylemler	Kamusal alanda toplantılar	İtaatsizlik	Ekonomik müdahale
Kişilere baskı	Geri çekilme		Siyasi müdahale

Kaynak: Albert Einstein Enstitüsü (2022)

Şiddetsiz eylem ile aktörlerden en az birinin fiziksel şiddet kullanmaktan kaçındığı şiddet ve baskıya karşı mücadele girişimleri kastedilmektedir. Bu tanımın iki yönü bulunmaktadır: Şiddete karşı ve şiddet içermeyen bir eylem yalnızca şiddetin kullanılmaması değil, başkalarının uyguladığı şiddete karşı mücadelenin de bir parçasıdır. Bu tanımda haksız veya yanlış olarak algılanan her neyse ona karşı bir mücadele önem taşımaktadır. Bu bağlamda, şiddetsizlik çatışmalardan kaçınmak değil aktif olarak bunlara karşı durmaktır (Vinthagen, 2015). Öyle ki şiddetsizlik adaletsiz bir sisteme meydan okuma, statükoyu değiştirme ve özellikle asimetrik çatışmalarda güçlü bir araç olarak görülmektedir (Sharp, 1973; Sorensen ve Johansen, 2016; Dudouet, 2013).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Şiddetsiz eylemler protesto ve ikna taktiklerini, iş birliği yapmamayı ve bir çatışmada herhangi bir tehdit ve şiddet kullanımını olmaksızın gücü değiştirmek için tasarlanmış müdahaleyi içeren bir sosyal, politik ve ekonomik değişimi ilerletme yöntemi olarak tanımlanabilmektedir (Bloch, 2016). Fiziksel zarar görme korkusuna dayanmayan, alışılmış siyasi kurumların dışında kalan her türlü toplu eylem bu sınıflandırmaya dâhil edilebilir. Şiddetsiz eylem bir dizi ideolojik veya ahlaki inançtan ziyade bir dizi taktikten oluşmaktadır. Bu nedenle pasifizmle veya şiddetten kaçınan diğer ideolojiler ile ilişkilendirilmek zorunda değildir. Şiddetsiz eylemler, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler ve öğrenci grupları gibi pek çok türde aktör tarafından kullanılabilir (Sharp, 1973).

Sharp'a göre (1973) şiddetsiz eylemler çatışmaları psikolojik, sosyal, ekonomik ve politik silahlar kullanarak yürütme tekniğidir. Şiddetsiz eylemlerin temel özelliği, çok sayıda insanın ortak bir vizyonla ortak hedefler belirleyerek yaratıcı stratejiler ve çeşitli taktikler kullanarak bir araya geldiği bir süreci temsil etmesidir (Sharp, 1973). Şiddet içermeyen eylemler yoluyla hükümetler ile karşı karşıya gelen vatandaşlar, siyasi katılım için hükümetler tarafından tanımlanan kanalların dışına çıkarak düzensiz siyasi taktikler kullanma eğilimindedir (Chenoweth ve Cunningham, 2013). Bu bağlamda geleneksel siyasi kanalların dışında faaliyet göstermeleri nedeniyle şiddetli ve şiddetsiz eylemlerin her ikisi de kurumsal değildir (Schock, 2013). Esas olarak şiddetli ve şiddetsiz eylem arasındaki farkın temeli, kişilere veya mülke kasıtlı olarak fiziksel zarar verme olarak tanımlanan doğrudan (davranışsal) şiddetin kullanılması veya yokluğunda yatmaktadır (Sorensen ve Johansen, 2016).

Tarihsel kayıtlar ışığında, şiddetsiz eylemlerin benzer rakiplere karşı ve baskı karşısında kullanıldığında bile siyasi mücadelelerde nihai hedeflere ulaşmada silahlı mücadelelerden daha başarılı olduğunu göstermektedir. Şiddet içermeyen hareketlerin meşruiyet kazanması, yaygın yerel ve uluslararası desteği kendine çekmesi, rakibin güvenlik güçlerini etkisiz hale getirmesi ve eski muhalif destekçiler arasında sadakat değişimlerini zorlaması görece az sayıda insanın aktif desteğini gerektiren şiddetli eylemlere kıyasla daha olasıdır.

Sorunlar akımı bağlamında ele alındığında ise daha yüksek başarı şansına rağmen bazı şiddetsiz eylemler hedeflerine ulaşırken birçoğu nihayetinde şiddetli çatışmalara dönüştüğü görülmektedir. Bu alana yönelik şiddetli ve şiddetsiz eylemleri içeren bir veri tabanı oluşturan

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Şiddetsiz ve Şiddetli Mücadeleler ve Sonuçları (NAVCO²) projesine göre, şiddetsiz eylemlerin yaklaşık yüzde 20'si hareketin bir noktasında birincil taktik olarak şiddet kullanmaya başlamaktadır (Stephan ve Chenoweth, 2008).

Şiddetsiz eylemler sıradan sivillerin hükümetlerini dönüştürmeleri için güçlü bir araç olmasına rağmen tüm şiddetsiz eylemler başarı ile sonuçlanmaz ve birçoğu nihayetinde şiddetli çatışmalara dönüşmektedir. Bu tırmanma sürecini anlamak için toplumsal hareketlerin tam anlamıyla bütünleşmiş aktörler değil, hedef ve taktikler konusunda çeşitli tercihlere sahip grupların bir toplamı olduğu öncelikle dikkate alınmalıdır. Şiddet içermeyen bir hareket içerisinde radikal gruplar³ gibi şiddet uygulayan grupların varlığı bir hareketin şiddete dönüşme olasılığını artırmaktadır. Eylem içerisinde şiddet yanlısı grupların olması ve faydasına inandıkları şiddete gerektiğinde başvurmak için stratejik kararlar alabildiklerinde gerilimin tırmanması ihtimali artmaktadır. Bu durum, özellikle mücadelenin şiddet içermeyen kanallar kullanarak ilerleme kaydedemediği koşullarda ortaya çıkabilmektedir (Ryckman, 2019).

Kuramsal Çerçeve ve Metodoloji

Şiddetsiz eylemlerin kuramsal düzeydeki birikimini pratiğe yansıtan Sharp'ın (1973) şiddetsiz eylem metodu bu çalışmada kamu politikaları analizi bağlamında özellikle güvenlik politikaları açısından incelenmektedir. Bu incelemenin gerçekleştirilmesinde hükümetlerin bu pratiğe karşı yaklaşımını analitik bir bakışla ele almada kamu analizinin yaygın başvurulan kuramlarından Kingdon'un (1984) çoklu akımlar kuramından faydalanılmıştır. Bu kuramın tercih edilmesinde hükümetlerin politika yapımı sürecindeki dinamikleri kavrayıp politika yapım sürecini analitik bir yaklaşımla sürdürme arayışı etkili olmuştur. Bu kapsamda bakıldığında, mevcut bir politikanın incelenmesinde katkı sağlayan politika döngüsünün esasında yalnız politika yapım sürecine odaklanılmaktadır. Politika döngüsünün diğer aşamaları başka bir çalışmanın konusu olmak üzere dışarıda bırakılmıştır.

Kingdon'un (1984) çoklu akımlar kuramının analitik yaklaşımının merkezinde sorunlar, politikalar ve siyaset akımı olmak üzere üç akım üzerinden hükümetlerin bir konuya yaklaşımı hakkında bir inceleme yürütülmektedir. Birbirinden farklı nehirleri temsil eden bu üç akımın

---

2 Nonviolent and Violent Campaigns and Outcomes Data Project, <https://dataverse.harvard.edu/dataverse/navco>
3 Dipnot Toplumsal hareket yazınında radikal gruplar daha aşırı talepleri olan daha dışlayıcı bir ideolojiye sahip veya şiddet içeren taktikler kullanan bir gruba atıfta bulunabilirken sivil direniş literatürü radikal grupları şiddet kullanan gruplar olarak görme eğilimindedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

belirli bir doyuma ulaştığı dönemlerde birbiriyle etkileşime geçerek politika penceresinin açıldığı kabul edilmektedir. Her ne kadar bu çalışmada politika penceresinin açılması da göz önüne alınsa da alanın doğası gereği açık kaynaklardan bilgi edinmenin sınırlı düzeyde gerçekleştiği benimsenmesi neticesinde esas olarak sorunlar ve politikalar akımına katkıda bulunmak üzere bazı çıkarımlarda bulunmaya gayret edilmektedir.

Sorunlar akımında kamuyu ilgilendiren bir sorunun tüm boyutlarıyla tanımlanması amaçlanmaktadır. Bu tanımlamanın amacı, sorunun açık bir şekilde ortaya çıkarılarak doğru politikaların yapılmasına katkı sağlamaktır. Bu çalışmada şiddetsiz eylemler doğrudan bir sorun olarak benimsenmemiştir. Buna karşın, birincisi şiddetsiz eylemlerin pratiğinin öncesinde bir planlama veya niyetlenme aşamasında meşruiyetini ve yerelliğini zedeleyecek dış politika aktörlerinin müdahil olmasının kamu güvenliği açısından oluşturabileceği soruna odaklanılmıştır. İkincisi şiddetsiz eylemlerin uygulanması aşamasında kamu aktörlerinin karşılaşılabileceği sorunlar tanımlanmıştır.

Politikalar akımında sorunlara yönelik yetkin politika aktörlerinin çeşitli önerileri bulunmaktadır. Buradaki politika önerileri sorunlara cevap vermesi bakımından bir politikalar havuzunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada, sorunların altında yatan nedenleri ile birlikte tanımlanmasının ardından politikalar akımına katkıda bulunmak üzere şiddetsiz eylemlerin planlanması ve sahada uygulanması aşamalarının her ikisine hitaben bazı politika önerilerinde bulunulmuştur. Bu politika önerilerinin temelinde, kamu politikası aktörlerinin şiddetsiz eylemlerin 'barışçıl' dönüşümünü kavramaları neticesinde özellikle toplumsal olaylara yaklaşımındaki politikaların dönüşümü ihtiyacına cevap vermeleri bulunmaktadır.

Siyaset akımında, sorunların ve politikaların siyasi aktörlerin gündemine girmesi sürecindeki gelişmeler bulunmaktadır. Örneğin, toplumda büyük etkiler bırakan olaylar bir sorunun politikacıların gündemine girmesinde rol oynamaktadır. Bu kapsamda, kamunun günlük yaşamında sıklıkla karşılaştığı bir sorun olmadığında, şiddetsiz eylemler konusunda bir kanaat oluşturmasını beklemek de güvenlik politikaları açısından verimli bir süreç oluşturmayacaktır. Bu konuda kamu güvenliğini ilgilendiren bir sorunun siyasetçilerin gündemine girmesinde ateşleyici rolü kamu politikası aktörlerinin veya güvenlik aktörlerinin üstlenmesi daha gerçekçi olacaktır. Bu çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alınarak esas bakımından siyaset akımı odağın dışında tutularak başka bir çalışmaya bırakılmıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çalışmanın metodolojisinde, yazın taramasına istinaden farklı mekanlarda tecrübe edilmiş ortak çıkarımlar incelenmiştir. Çoğunlukla şiddetsiz eylemlerin arka planını anlamak üzere gerçekleştirilen bu incelemede sorun alanlarının tespit edilmesi ve politika önerilerinin sunulması kamu politikaları analizi üzerinden güvenlikçi bir bakış açısıyla irdelenmiştir. Böylece çeşitlenen ve çok boyutlu güvenlik yaklaşımlarına göre güvenlik mekanizmalarının süreci yönetme yaklaşımına bir katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Aksi taktirde, şiddetsiz eylemlere karşı şiddet üzerinden bir müdahalenin esas alınması sorunları daha karmaşık bir hale getirebilir.

Şiddetsiz Eylemlerde Ulus-Ötesi Sivil Aktörlerin Rolü ve Eleştirel Bakış

Şiddet içermeyen disiplini teşvik etmede dış desteğin rolü belirsizliğini korumaktadır. Yapılan araştırmaların çoğu dış destek ile şiddet içermeyen disiplin arasındaki bağlantıyı doğası gereği açık kaynaklar vasıtasıyla doğrudan test etmekten yoksundur. O yüzden çıkarımları genellikle dolaylı gözlemlere dayanmaktadır. Ulus-ötesi destek, eylemin hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşabilmesi amacıyla şiddetsiz eylemde yer alan gruplara ve bireylere doğrudan mali yardım sağlamaktan şiddetsiz eylem mücadelesinin rakibini alenen kınamaya kadar her başlığı içerebilir. Ulus-ötesi destek, bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla bireyler, yabancı hükümetler, diaspora grupları, uluslararası sivil toplum kuruluşları ve bölgesel kuruluşlar gibi bir dizi çeşitli aktörden gelebilir. Destek bir hareket başlamadan önce, devam ederken veya bir sona erdikten sonra olmak üzere her aşamada gelebilir (Jackson ve Pinckney, 2022).

Şiddetsiz eylemlere ulus-ötesi destek sağlamaya yönelik çoğu girişimin altında üç ana neden bulunmaktadır: Birincisi eylemler başlamadan önce ulus-ötesi destek, toplumsal hareketler için boş alanın korunmasında ve hareketler başladıktan sonra ise katılımın teşvik edilmesinde yardımcı olabilir. İkincisi eylemler zirvedeyken ulus-ötesi destek hükümet baskısını azaltabilir ve eylemlerin şiddet içermeyen disiplinini artırabilir. Son olarak eylemler zirveyi geçtikten sonra ulus-ötesi destek eylemin kısa vadeli hedeflerine ulaşmasına ve bu kazanımların uzun vadede sürdürülmesine yardımcı olabilir (Jackson ve Pinckney, 2022).

Ulus-ötesi desteğin muhtemel etkileri göz önüne alınarak **sorunlar akımına** katkıda bulunabilecek bazı eleştiriler de getirilmektedir. Belirli aktörlerden gelen ulus-ötesi destek yerel bir hareketin meşruiyetini artırabilirken, hareketin aktörlerinin hareket etme ve geniş tabanlı katılım sağlama yeteneklerini sınırlayan yabancı ajanlar olarak görülmesi gibi ters bir etkiye de

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

sebeplere olabilmektedir. Yabancı hükümetlerin şiddetsiz eylemi etkin bir şekilde desteklemesinin altında jeopolitik çıkarlarla uyumlu olması gibi farklı motivasyonları olabilmektedir. Şiddet içermeyen eylem grupları bu kadar açık ve doğrudan destek aldıklarında yerel meşruiyetlerini olumsuz etkileyebilecek yabancı ajanlar olarak görülebilmektedir. Örneğin, 2009 yılındaki İran Yeşil Devriminde ABD’li yetkililerin aktivist liderleri destekleme girişimleri İran hükümetince şiddet içermeyen eylemlerin yalnızca Batı çıkarlarının bir aracı olduğu yönündeki suçlamalarına güçlendirmiş, bu hareketin yerel meşruiyetini azaltmış ve nihayetinde başarısız olmuştur. Şiddetsiz disiplini sürdürmek isteyen şiddetsiz eylemlerin hedef bütünlüğüne zarar veren nedenlerden birisinin hareketin amaçlarına kayıtsız kalan ve bunun yerine kendi stratejik çıkarlarına göre hareket eden yabancı bir hükümetten gelen destek olduğu varsayılmaktadır (Zunes, 2008).

Çoğu Batılı güç gibi ABD hükümeti de algılanan ekonomik ve stratejik çıkarları doğrultusunda bu tür toplumsal hareketleri desteklemektedir. Bu destekler, ABD çıkarlarına düşman olduğu düşünülen hükümetlere karşı siyasi bir söylemle “yumuşak darbeler” olarak adlandırılmış ve bu hükümetlerin yerine daha uyumlu rejimleri getirme çabalarının bir parçası olarak görülmüştür (Zunes, 2008). Filipinler’de 1986 Halk Gücü Hareketi bu dinamiğin en açık örneklerinden birisi olmuştur. ABD hükümeti bu hareket ve rakibi Filipin otoriter başkanı Ferdinand Marcos hakkında uzun süre kararsız bir yaklaşım içerisinde bulunmuştur. Reagan yönetimi Marcos’u komünizme karşı değerli bir siper olarak görürken, kongre ve devletin çoğu bileşeni onu ve otokratik yönetimini yaygın insan hakları ihlallerine ve uzun vadeli istikrarsızlığı yol açan acımasız bir diktatör olarak görmüştür. Bu kararsız tutum hem Marcos’a hem de muhalefetine akan çeşitli destek biçimleriyle çatallaşan destek politikalarına yol açmıştır. Muhalefete verilen desteğin genişlemesi neticesinde, Reagan hükümeti politikasını değiştirmek durumunda kalmış ve Marcos’tan görevini bırakmasını istemiştir (Sawin, 1993).

Diğer bir yandan, genellikle bir hareketin başarısında çıkarları olan diaspora grupları hem bir hareketin doğrudan katılımcıları hem de dış destekçileri olarak kendi hükümetlerinde lobi faaliyetleri yürütme, dayanışma kampanyaları başlatma ve diğer çabalara dahil olma yoluyla destekledikleri bir hareket için uluslararası ilginin artmasına ve küresel desteğin seferber edilmesine katkıda bulunabilir. Bu durum diğer ülkelerdeki vatandaşlardan ve taban örgütlerden, özel vakıflardan ve sivil toplum kuruluşlarından gelen destek için de aynı derecede geçerlidir. Bu devlet dışı destek biçimleri hareketin değişen ihtiyaçlarına doğrudan yanıt

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

verebilir. Bu destek, herhangi bir etki yaratmadan önce genellikle önemli bürokratik ve siyasi engelleri aşması gereken yabancı hükümet desteğinden farklı bir anlam taşımaktadır (Zunes, 2008).

Devlet kurumları, hükümetler arası kuruluşlar, uluslararası sivil toplum kuruluşları veya üniversiteler aracılığıyla yönlendirilen bu çabaların çoğu liberal uluslararası sisteme gömülü güç hiyerarşilerini dönüştürmek yerine güçlendirdiği yönünde barış inşası bilim adamları tarafından eleştirilmektedir (Denskus, 2007). Ulus-ötesi desteklerin baskıcı hiyerarşileri güçlendirmeden şiddetsiz eylem aktivistlerin yeteneklerini geliştirebilmesinin başlıca iki yolu bulunmaktadır: 1. Yerel aktivistlerin seçim yapabilecekleri, yenilik yapabilecekleri ve uyum sağlayabilecekleri koşulların sunulması, 2. Bölge ile uyumlu karşılıklı ağ bağlantılı ilişkilerin kurulabilmesi için uluslararası yapıların altyapısını sağlamak (Dudounet, 2017).

Dış aktörlerin, şiddet içermeyen kampanyalarda hedeflere yönlendirmeye, şikâyetleri örgütlemeye, hedefleri etkilemeye veya bir mücadelenin kendisi için büyük ölçekli fon sağlamaya çalışarak yapıcı bir rol oynaması meşruiyetin şiddetsiz eylemlerin temel dinamiği olduğu düşünüldüğünde pek mümkün değildir. Bu hassasiyet göz önüne alındığında, bu faaliyetlerin muhaliflerin ve rejimlerin (ve muhtemel müttefiklerin) hareketin amaçlarına yönelik yaygın iç desteği sağlaması ihtimali artacaktır. Aksi halde, bu desteğin sorgulanmasına neden olarak hareketin "paralı" ve "yabancı liderliğindeki" olarak etiketlenmesine ortam oluşturarak bir taban hareketinin meşruiyetine zarar verebilir (Keck ve Sikkink, 1998).

Şiddetsiz Hareketler için Ulus-Ötesi Ağlara Yönelim ve Eğitim

Şiddetsiz eylemlerde ulus-ötesi destek biçimlerinden dolayı mekanizmalara güvenme eğilimi daha yüksektir. Şiddetsizlik stratejileri hakkında eğitim almak ve deneyimli aktivistlerle bir araya gelmek yeni eylemin başarı olasılığını artıran daha etkili planlar yapılmasına katkıda bulunmaktadır (Williams, 2016). Ulus-ötesi aktörler, uzun vadede mücadelenin başarısı için eylemlerin mücadele öncesi aşamasında aktivistleri şiddet içermeyen yöntemler hakkında sivil katılım ile eğiten programları dikkate almaktadır. Bu eğitim programları yapılan araştırmalara göre şiddetsiz yöntemlerin başarısına yönelik güven inşa etmektedir. Bu eğitimler, şiddetsiz eylem liderlerinin kitlesel mücadeleyi ve eylemleri eşgüdümlemesine destek sağlamak ve muhtemel olarak şiddet içeren rejimlere karşı daha uzun çatışmalara direnmek için gereken becerileri kazandırmaktadır. Bu türdeki bir eğitim desteği koşullu olmadığı, taban

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

örgütleyicilerin hedeflerini aksatmadığı ve meşruiyetlerini korumalarına izin verdiği sürece daha etkili bir destek sunmaktadır. Bu tür dış destek yöntemlerinin birçoğu genellikle sivil toplum kuruluşları veya ulus-ötesi aktivist ağının alanı olarak kabul edilirken ABD gibi artan sayıda yabancı hükümet Sırbistan'daki Otpor⁴ gibi hareketlerin başarıları ışığında bu tür kuruluşlara kaynak ayırmıştır (Jackson ve Pinckney, 2022).

Şiddetsiz eylemlerin önünde şiddetli eylemlerin aksine strateji oluşturulması neticesinde eğitim ve örgütlenme açısından daha düşük seviyede bilgiye erişim engeli bulunmaktadır. Uygulamalı Şiddetsiz Eylem ve Stratejiler Merkezi (CANVAS⁵), Uluslararası Şiddetsiz Çatışma Merkezi (ICNC⁶) gibi kuruluşlar tarafından sağlanan şiddetsiz eylemlerin eğitim atölyeleri öykünme yöntemiyle (belirli bir ortamda gözlemlenen performansın başka bir ortamda kasıtlı tekrarı) faaliyetler yürütmektedir. Stratejik şiddetsiz eylemlerin başarılı örnekleri dünya çapında diğer hareketlerde taklit edilebilmektedir. Örneğin Batı Papua kurtuluş mücadelesi 1998'de ormanlarda ve dağlarda yürütülen silahlı gerilla savaşından, şehirlerde faaliyet gösteren sayısal olarak daha büyük silahsız sivil temelli bir harekete dönüşmüştür. Batı Papua kurtuluş mücadelesinde yer alan aktivistler şiddetsiz eylemlerin şiddetli eylemlere göre üstün etkileri bulunduğunu benimseyen ulus-ötesi eğitim-öğretim atölyelerinden faydalanmışlardır (MacLeod, 2012).

CANVAS kurucusu Popović, Otpor öğrenci hareketi yoluyla Gene Sharp'ın yöntemlerini Sırbistan'da uygulamıştır. Bu hareket çeşitli semboller, halka açık gösteri ve yürüyüşler, duvar yazıları, sloganlar, yer altı konserleri, iktidardaki rejimi hedef alan broşürler ve çeşitli mizah biçimlerinin dağıtım yöntemlerini kullanarak sosyal katılım yaratmış ve sonuçta başarıya ulaşmıştır. Popović tarafından oluşturulan, Sharp'ın çalışmalarına ve Sırbistan'daki kendi deneyimlerine dayanarak başarılı bir şiddetsiz eylemin nasıl yürütüleceğini özetleyen **Blueprint for Revolution (2015)** kitabı şiddetsiz eylemler için bir müfredat işlevi görmektedir. “**Toplumsal İlerleme için Şiddetsiz Hareketlere Öncülük Etme**” aldı program

---

4 Otpor, Sırbistan'da 1998-2004 yılları arasında faaliyet gösteren, dönemin lideri Slobodan Milošević'in devrilmesine neden olan sokak hareketlerinin önemli bileşenlerinden bir gençlik hareketi (BBC, 1 Aralık 2014, 2 Aralık 2022 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141201_otpor_marovic_gezi adresinden alınmıştır.)

5 Centre for NonViolent Actions and Strategies

6 International Center on Nonviolent Conflict

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

ile CANVAS bilinen yaklaşık 50 farklı ülkede çalışmalar yürütmüştür (Ammons ve Coyne, 2020).

Şiddetsiz eylemlerde beceri geliştirmeye yönelik ortak strateji ve taktiklerin geliştirilmesinde aktivistler arasındaki ulus-ötesi ağ çalışmaları önemli rol oynamaktadır. Şiddetsiz eylemlerin ortaya çıkışının küresel-tarihsel bağlamını, küresel-ilişkisel değişkenlerin dâhil edilmesini gerektirdiğini ve şiddetsiz hareketlerin zaman içindeki ulus-ötesi kökenlerini anlamının şiddetsiz direniş sonuçlarını şekillendirmede önemli katkısı olduğu görülmektedir. Bu nedenle gündemlerin, stratejilerin ve taktiklerin yayılmasını şekillendiren örgütsel bağların yapısı ulus-ötesi hareketlerin incelenmesinde artan bir öneme sahiptir. Şiddetsiz demokrasi yanlısı veya kendi kaderini tayin hareketlerine verilen diğer dış destek biçimlerinin yanı sıra bu kapsamdaki faaliyetlerde son yıllarda eleştirel bir bakışla değerlendirilmektedir (Dudouet, 2013; Johansen, 2010).

Şiddetsiz eylemlere ulus-ötesi desteğin en kilit yollarından biri hareket aktörlerinin ağ oluşturma, stratejik planlama, eğitim ve toplanma alanlarının sağlanmasıdır. Bu tür uluslararası toplantılar baskıcı ortamlarda faaliyet gösteren aktivistlere diğer aktivistlerle ilişki kurabilecekleri, eylemler ve yaklaşımlar hakkında strateji geliştirebilecekleri güvenli bir alan sağlayabilir. Yapılan çok sayıda nitel araştırma Sırp aktivistlerin Slovakya’da bir toplantısına verilen uluslararası desteğin Sırp demokratik aktörler ve uluslararası bağışçılardan oluşan geniş bir koalisyonun gelişmesine nasıl yardımcı olduğuna işaret etmektedir. Bu koalisyon Miloseviç’in baskıcı rejimine karşı muhalefeti güçlendirmek için düzenli olarak bir araya gelmişlerdir. Gürcistan ve Ukrayna’daki büyük şiddet içermeyen ayaklanmalardan önce her iki ülkeden aktivistler farklı dış aktörlerin desteğiyle Sırp aktivistlerle eğitime katılmışlardır. Benzer şekilde Kolombiya’da da ülkedeki iç savaş sırasında barış topluluklarının barışı inşa etme yeteneklerini geliştirmeleri için uluslararası destekli eğitimler düzenlenmiştir (Jackson ve Pinckney, 2022).

Son yirmi yılda artan şiddetsiz eylemlerin demokratik gelişme sağlamada en başarılı olanlarının büyük çoğunluğu sivil toplum aktörlerinin geniş koalisyonlarına dayalı strateji izleyenler olmuştur. Bazı hareketlerin amaçlarına ulaşmada diğerlerine kıyasla daha büyük ölçek ve etkinlik elde etmelerinin altında yatan gerekçe, hareket örgütleyicilerinin halkı birleştirme, stratejik hamleler planlama ve şiddet içermeyen disiplini sürdürme becerileridir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu becerileri geliştirmeye yönelik eğitim ve öğretim, bağlamsal bilgiyi, yerel meşruiyeti ve yerel yerleşik kurumsal ağlarını tamamlamak için genellikle kaynakları, ulus-ötesi ağları ve dış aktörlerden bilgi paylaşımını gerektirmektedir (Ackerman ve DuVall, 2001).

Ackerman ve Merriman (2019) bu tür eylemlerin başarısının, geleneksel görüşün aksine, öncelikle rakibin baskıcılığı, toplumun zenginliği veya rejim türü gibi yapısal, politik veya çevresel faktörlere bağlı olmadığını öne sürer. Bunun yerine beceriler ve stratejik planlama genellikle bu eylemlerin hedeflerine ulaşmasında diğer koşullardan daha önemlidir. Bu bağlamda bir toplumun kilit sektörlerindeki örgütleyicilerin ve aktivistlerin beceri düzeylerini artırmaya yönelik yeteneklerini geliştirmenin, şiddetsiz direniş çabalarını nüfusun geniş kesimlerini harekete geçirebilecek ve yeterince başarıya ulaşabilecek bir düzeye yükseltmede kritik bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle bu yaklaşım siyasi sonuçları etkilemek için kaldıraç görevi üstlenecektir (Ackerman ve Merriman, 2019).

Son yirmi yılda, çatışma çözme becerileri konusunda daha fazla bilgi sahibi olan insanların çatışma bağlamlarındaki sorunları barışçıl ve şiddetsiz bir şekilde çözebilecekleri şeklindeki değişim yaklaşımının rehberliğinde, çatışma çözümü ve barış inşası becerileri konusunda eğitim sağlayıcılardan oluşan bir endüstri ortaya çıkmıştır (Dudouet, 2013; Wilson, David, ve Amanda, 2016). Bu girişimler, büyük uluslararası bağışçılardan giderek daha fazla destek görmektedir. Dahası ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), ABD Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler, Japon Dışişleri Bakanlığı vb. yerlerde kurulan ilgili bürolar ve ofisler ile uluslararası kalkınma yardımı stratejilerine dâhil edilmiştir (Stephan, 2016).

Doğu Avrupa'daki Renkli Devrimlerde Uygulamalı Şiddetsiz Eylem ve Stratejiler Merkezi (CANVAS), Uluslararası Şiddetsiz Çatışma Merkezi (ICNC), Açık Toplum Vakıfları ve Ulusal Demokrasi Vakfı (NED) gibi kuruluşların beceri eğitimi ve bilgi paylaşımlarındaki etkin rolleri uluslararası desteği üzerlerine çekmiştir. Öyle ki barış inşası ve şiddet içermeyen eylem yaklaşımları arasındaki örtüşme ve tamamlayıcılığa işaret eden bazı akademisyenler, uluslararası bağışçıların her ikisini birleştirebilecek programlara ve platformlara olan desteğini artırmaları gerektiğini savunmaktadır (Dudouet, 2017; Stephan M, 2016).

Barış ve çatışma çözümüne adanmış çok sayıda uluslararası eğitim programı (yakın tarihli bir sayıma göre Latin Amerika'da yirmiden fazla) bu tür bir eğitimi başlatmış ve ulus-ötesi akademik bağlantıları genişletmiştir. ICNC, Arbuluculuk, Barış ve Çatışma Çözümü

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Vakfı (CEMPROC), Latin Amerika Sosyal Bilimler Fakültesi (FLASCO) ve PUCE Üniversitesi stratejik şiddetsiz eylem hakkında bilgiler edinmek, kendi deneyimlerini paylaşmak ve uluslararası aktivistler, akademisyenler ve kurumsal temsilciler arasında ilişki kurabilmek amacıyla Latin Amerika Bölgesel Enstitüsünü oluşturmuşlardır. Programa aktivistler, akademisyenler, profesyoneller ve öğrencilerden oluşan 25 farklı ülkeden katılımcı başvurmuştur. Tüm katılımcılar yeni taktik ve yöntemlerin yanı sıra aktivistler, akademisyenler ve kurumsal temsilciler arasında ilişki kurma yoluyla yeni ulus-ötesi sosyal sermayelerini seferber edecek planlar geliştirmek için bir araya gelmiştir (Pugh, 2008, s. 135).

Günümüzde çok sayıda Amerika ve Avrupalı kuruluş şiddet içermeyen eyleme yönelik eğitim programları sunmaktadır. Bunlar aktivistlere yönelik sosyal, çevresel, küresel adalet, nükleer karşıtı veya savaş karşıtı hareketlerde şiddet içermeyen eylemlerde eğitim programları sunmaktadır. Washington'daki ICNC, Boston'daki Albert Einstein Enstitüsü, Belgrad'daki CANVAS, Latin Amerika'da Arjantin Barış ve Adalet Servisi (SERPAJ) veya Uluslararası Uzlaşma Bursu (IFOR) gibi kuruluşlar yerel şiddet içermeyen eylemcilere bilgi ve profesyonel yardım sağlar. Bu kuruluşlar aşağıdaki faaliyetler yoluyla şiddetsiz eylemlere destekler vermektedir (Dudouet, 2013, s. 9):

- Şiddetsiz mücadele teorisi ve pratiği hakkında yazın ve el kitapları sağlamak
- Şiddet içermeyen uygulamaların başarılı bir şekilde uygulandığını belgeleyen filmler üretmek ve yaymak
- Yerel alıcı grupların talebi üzerine stratejik faaliyetlerin nasıl yürütüleceğine dair genel tavsiyeler sunmak veya şiddet içermeyen eylem planlanması

Ulus-ötesi şiddet içermeyen eğitim genel olarak analitik bir dizi stratejik yöntem ve taktiklere sahiptir. Ancak bu tartışma sivil direnişin bir ışıktan doğduğu ve kendi içerisindeki gelişmelerle uyumlu olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Farklı toplumların belirli toplumsal biçimlerinin, tarihsel deneyimleri ve etiği farklı kültürlerde mekanik bir şekilde uygulanmasının tehlikeli olabileceği değerlendirilmektedir (Ackerman ve Rodal, 2008). Merriman'ın öne sürdüğü gibi toplumsal hareketler yerel enerji tarafından yürütülür ve hareketin meşruiyeti doğası gereği gönüllülük esasına dayandığından önemlidir. Bu hareketler sıradan insanların katılımına dayalı olarak büyür veya küçülürler (Merriman, 2009). Tabanın inşa edilmesinde temeli meşruiyet ve otantiğin temsili oluşturmaktadır. Vatandaşlar tarafından şüpheyle

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

görülebilecek kaynaklardan yani yabancı hükümetler veya şirketlerden doğrudan mali yardım alan bir hareketin insanların katılımını etkilemesi güçleşecek ve hükümetlerin hedefi haline getirecektir (Dudounet, 2017; Jackson ve Pinckney, 2022).

Ulus-ötesi ağlar ayrıca, mücadele sırasında baskıya maruz kalanların seslerini ve hikâyelerini rejime veya muhaliflere diplomatik, ekonomik veya diğer şekillerde baskı uygulayabilecek muhtemel müttefiklerden oluşan daha geniş bir uluslararası kitleye yaymak için bağlantılar sağlayabilmektedir. Keck ve Sikkink (1998), bu güçlendirilmiş ulus-ötesi ağ bağlarının, yerel aktivistlerin değişime ulaşmadaki kaldırıcını artırabileceği bir "bumerang etkisi" olarak tanımlamaktadır (Keck & Sikkink, 1998). Ulus-ötesi ağlar için muhtemel olarak yararlı olan bu rollere rağmen, şiddet içermeyen bir hareketin temel karar alma, strateji oluşturma, hedef belirleme ve mücadele işlevlerinin kendi bağlamlarında katılımın yaygınlaşması açısından güvenilirlik ve meşruiyetini zedelememesi beklenmektedir (Keck ve Sikkink, 1998; Dudounet, 2017).

Sonuç

Şiddetsizlik geçen yüzyılda demokratikleşme için güçlü bir değişim aracı olarak ortaya çıkmıştır. Şiddetsiz eylemler ve demokratikleşme arasındaki ilişki oldukça sağlam olup bazen şüphe ile yaklaşılsa da genellikle olumlu duygular çağrıştırmaktadır. Şiddetsiz eylemler şiddete başvurmadan hedeflenen sosyo-politik dönüşüm için alternatif bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Şiddetsiz eylemler çarpıcı bir başarı oranına ve genellikle gerçekleştiği toplumlar üzerinde pek çok olumlu etkiye sahip olsa da pek çok riski de beraberinde getirmektedir.

Güç ve etki ağlarının sınırların çok ötesine geçtiği küreselleşmiş bir dünyada yerel bir şiddetsiz eyleme dış desteğin etkisinin belirsizliği ihtiyatlı olmayı gerektirmektedir. Bir hareketi kimin destekleyeceğine ve hatta hedef rejimi kimin destekleyeceğine ilişkin beklentiler şiddet içermeyen stratejilerin algılanan etkinliğini etkileyebilir. Bu bağlamda, meşruiyet ve yerellik katılımın genişlemesinde etkili olmaktadır. Buna karşın, şiddetsiz eyleme yönelik çeşitli nedenlerle uluslararası kuruluşların eğitim desteğinde bulunması güvenlikçi bakış açısıyla sorunu karmaşıklştırmaktadır.

Çoklu akımlar kuramına göre bir değerlendirme yapıldığında, sorunlar akımına istinaden **politikalar akımı** bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, şiddetsiz eylemlerin başlamasından önceki planlama ve eğitim safhasında uluslararası destek sağlanmasının

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

toplumsal hareketlerin meşruiyetini ve yerelliğini sorunlu bir hale getirerek katılımı olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Bu maksatla güvenlik politikalarında bu sorunu tanımlamak politika önerilerini de beraberinde getirecektir. Güvenlik politikası önerisi bağlamında, uluslararası sivil toplum örgütlerinin şiddetsiz eyleme yönelik çeşitli şekillerde desteğinin önceden tespit edilmesi, izlenmesi veya açığa çıkarılmasına yönelik istihbarı, yönetsel ve idari tedbirlerin kurumsal bir düzeyde yeterliliğinin artırılarak alınması karşılaşılabilecek sorunların öngörülebilirliğine imkân tanıyacaktır.

İkinci olarak, şiddetsiz eylemler gerçekleştirilirken şiddetli eyleme dönüşme riski bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasında aşına olunan toplumsal olaylara kıyasla şiddetsiz eylemlerde güvenlik aktörleri açısından riskin dönüşüme uğradığı görülmektedir. Kamu politikaları açısından bakıldığında, şiddetin katılımcılar tarafından dışarıda bırakılması güvenlik aktörlerine de şiddetten uzak kalma yükümlülüğünü getirmektedir. Bu bağlamda, bir politika önerisi olarak şiddetsiz eylemlere yönelik güvenlik aktörlerinin ‘şiddetsiz müdahale’ metotlarını geliştirmesi müdahalenin meşruiyetinin sağlaması bakımından gerekli bir hale gelmiştir. Öyle ki şiddetsiz eylem katılımcılarının arasına karışarak kendi şiddet yanlısı amaçlarını gerçekleştirmek isteyen kimi eylemcilerin bu girişimini önlemeye yönelik yönetsel tedbirlerin de güvenlik aktörlerince alınması beklenmektedir.

Bu çalışma, aktivistlerin ve şiddetsiz hareket liderlerinin eğitim ve öğretiminin bu tür hareketlerin ölçeğini büyütmek ve etkinliğini artırmak için önemli bir müdahaleyi temsil etmesinin yanı sıra bu benzeri ulus-ötesi desteklerin birtakım riskleri de beraberinde taşıdığını ileri sürerek stratejik şiddetsiz eylem yazınına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Karşılıklı bilgi paylaşımı için platformlar oluşturmada ve ulus-ötesi ilişkiyel ağları güçlendirmede destekleyici bir rol oynamaya özen gösterirlerse, dış aktörler bu tür eğitim faaliyetlerini desteklemede yardımcı olabilir. Bu dış aktörler, hareketlerin hedeflerini, stratejilerini ve biçimini kendi yerel bağlamlarında anlamlı olacak şekilde belirlemelerinin önüne geçtiğinde meşruiyet ve yerelliği zarar görmektedir. Sonraki çalışmalarda şiddetsiz eylemleri hukuki ve etik boyutuyla incelemek politika ve siyaset akımına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Ackerman, P. ve DuVall, J. (2001). A Force More Powerful: A Century of Non-violent Conflict. St.Martin's Griffin.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ackerman, P. ve Merriman, H. (2019). Preventing Mass Atrocities: From a Responsibility to Protect (RtoP) to a Right to Assist (Rtoa) Campaigns of Civil Resistance. ICNC.

Ackerman, P. ve Rodal, B. (2008). The Strategic Dimensions of Civil Resistance. *Global Politics and Strategy* , 11-126.

Albert Einstein Institute (2022). 198 Methods of Nonviolent Action, <https://www.aeinstein.org/nonviolentaction/198-methods-of-nonviolent-action/> adresinden alınmıştır.

Ammons, J. ve Coyne, C. J. (2020). Non-Violent Action. George Mason University.

Bloch, N. (2016). Education and Training in Nonviolent Resistance. United States Institute of Peace.

Chenoweth, E. ve Cunningham, K. G. (2013). Understanding Nonviolent Resistance An Introduction. *Journal of Peace Research* , 50 (3), 271-276.

Chenoweth, E. ve Stephan, M. (2011). Why Civil Resistance Work: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict. New York: Colombia University Press.

Denskus, T. (2007). Peacebuilding Does Not Building Peace. *Development in Practice* , 17 (4-5), 656-662.

Dudouet, V. (2013). Dynamics and Factors of Transition from Violent to Nonviolent Resistance. *Journal of Peace Research* , 50 (3), 401-413.

Dudouet, V. (2017). Powering to Peace: Integrated Civil Resistance and Peacebuilding Strategies. ICNC.

Jackson, J. A. ve Pinckney, J. (2022). The USIP Learning Agenda: An Evidence Review External Support for Nonviolent Action. Washington: United States Institute of Peace .

Jackson, R. (2015). How Resistance Can Save Peace Studies. *Journal of Resistance Studies* , 1 (1), 18-49.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Johansen, J. (2010). Analysing External Support to Nonviolent Revolution. J. Johansen, ve J. Y. Jones içinde, Experiments with Peace: Celabrating Peace on Johan Galtung's 80th Birthday (s. 103-114). Oxford: Pambazuka.

Keck, M. E. ve Sikkink, K. (1998). Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in Politics. Cornell University Press.

Kingdon, J. (1984). Agendas, Alternatives, and Public Policies. Boston: Little, Brown.

Kriesberg, L. ve Dayton, B. W. (2007). Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution (Cilt 4th Edition). Lanham: Rowman ve Littlefield.

MacLeod, J. (2012). Civil Resistance in West Papua. PhD thesis . University of Queensland.

Merriman, H. (2009). Theory and Dynamics of Nonviolent Action. Civilian jıhad , 17-29.

Popovic, S. (2007). CANVAS Core Curriculum: A Guide to Effective Nonviolent Struggle. Serbia: CANVAS.

Pugh, J. D. (2008). Weavin Transnational Activist Networks: Balancing International and Capacity-building Strategies for Nonviolent Action in Latin America. Middle Atlantic Review of Latin American Studies , 2 (1), 130-144.

Ryckman, K. C. (2019). A Turn to Violence: The Escalation of Nonviolent Movements. Journal of Conflicit Resolution , 64-75.

Sawin, J. (1993). A Study of Peaceful Revolution: The Philippines,1986. The Fletcher Forum of World Affairs , 181-207.

Schock, K. (2013). The Praticce and Study of Civil Resistance. Journal of Peace Research , 50 (3), 277-290.

Sharp, G. (1973). The Politics of Nonviolent Action. Boston: Porter Sargent.

Sorensen, M. ve Johansen, J. (2016). Nonviolent Conflicit Escalation. Conflicit Resolution Quarterly , 34 (1), 1-26.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Stephan, M. J. ve Chenoweth, E. (2008). Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict. *International Security* , 33 (1), 7-44.

Stephan, M. (2016). *The Peacebuilder's Field Guide to Protest Movements*. Foreign Policy .

Vinthagen, S. (2015). *A Theory of Nonviolent Action: How Civil Resistance Works*. London: ZED Books.

Wallensteen, P. (2012). *Understanding Conflict Resolution : How Civil Resistance Works*. London: Sage.

Williams, M. S. (2016). Strategic Innovation in Us Anti-sweatshop Movement. *Social Movement Studies* , 15 (3), 277-289.

Wilson, M., David, D., ve Amanda, M. (2016). The View from the Bottom: Networks of Conflict Resolution Organizations and International Peace. *Journal of Peace Research* , 53 (3), 442-458.

Zunes, J. F. (2008, January 24). fpif.org. 11 29, 2022 tarihinde https://fpif.org:https://fpif.org/nonviolent_action_and_pro-democracy_struggles/ adresinden alındı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

VIOLENCE IN COLOMBIA: HISTORICAL ANALYSIS OF THE ARMED CONFLICT AND THE PEACE PROCESS

David Leonardo MORENO HERREA

MA

International Security and Terrorism, Hacı Bektaş Veli University, Social Science Institute,
International Security and Terrorism Department

morenoduarded@gmail.com

The armed conflict in Colombia is one of the longest and most enduring internal conflicts of our time. It is a conflict that has historically been fragmented by various actors since its inception in the early 1960s and that has been evolving for decades. The armed conflict in Colombia has very deep roots, ranging from the unequal distribution of land in the 19th century, the bipartisan struggle in the 20th century, and the influence of the Cuban revolution and the rise of communism in Latin America in the 1950s and 1960s.

This study examines the roots of the armed conflict in Colombia through focusing on the different actors, dynamics, and characteristics of the conflict. This literature-based study focuses on analyzing the background of the armed conflict in Colombia and the repercussions at the international level, which has become a great concern for international organizations such as United Nations and the European Union. Subsequently, this study explores the evolution of the conflict with a history of more than a half a century, and the peace process up to the present. In this regard, this study explores the relevant studies and data as to the violence, violations of human rights and international humanitarian law in Colombia.

Within this framework, this study argues that the case of Colombia consisting of a long-standing armed conflict and the peace process has four distinct phases: the emergence of the guerrillas and the outbreak of the armed conflict; the strengthening of the guerrillas and paramilitary groups through drug trafficking and the growth of violence; the internationalization of the conflict and seeking for solutions via military means; and the process of the peace agreement between the Colombian government and the FARC guerrilla.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Finally, this study concludes with an evaluation on the success of the post conflict era in prospect of a stable and lasting peace.

Keywords: Colombian Armed Conflict, FARC-EP, Paramilitaries, Peace Process.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ULUSLARARASI BARIŞI ÇÖZÜMLEMEK İÇİN KAVRAMSAL BİR ÖNERİ: BARIŞ İDEOLOJİLERİ

Cavit Emre AYTEKİN

Arş. Gör.

Kafkas Üniversitesi

cavitemreaytekin@gmail.com

Bariş çalışmaları ve çatışma çözümü literatüründe vaka analizlerini Uluslararası İlişkiler paradigmaları ile bütünleştirme yönünde bir eğilim gelişmektedir. Araştırılan çatışma çözümü vakalarını sistemik bir bağlamda ele alan bu perspektif, Uluslararası İlişkilerin yapısal ve tarihsel formasyonu taşıyan analiz yöntemlerine başvurmaktadır. Böylece uluslararası sistemde güç dağılımının değişimi ve kutupsallık gibi yapısal faktörler ya da Avrupa diplomasi tarihinin belirli kesitlerine dayalı modellemeler uluslararası barışın tanımını ve kapsamını şekillendiren çerçeveler olarak değerlendirmeye alınmaktadır. Bu teorik senteze kavramsal bir katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma ise arabuluculuk, çatışma çözümü ve barış inşası gibi diplomasi pratiklerinin barış ideolojilerinin bir yansıması olarak açıklamaktadır. Barış ideolojisi, uluslararası düzenin normatif çerçevesini şekillendiren yapılar olarak onları üreten öznenin değerler-çıkarlar sentezini temsil etmektedir. Barış ideolojisi kavramsallaştırması, barışın politikalarını oluşturan arabuluculuk, çatışma çözümü gibi pratiklerin tarihsel formlarını ve dönüşümlerini tasvir etmek için başvurulabilecek analitik bir araç olarak önerilmektedir. Çatışma çözümü ve arabuluculuk uygulamaları, uluslararası düzenlerin barış ideolojileri ile birlikte değişimine uyum sağlamaktadır. Uluslararası düzen ve barış arasındaki bu ilişki, çatışma çözümü yaklaşımlarını da bir tür uluslararası düzen üretme faaliyeti olarak kurgulaması dolayısıyla iki yönlü bir etkileşimdir. Barış ideolojisi analizi onu inşa eden hakim özne ya da öznelerin paylaşılan dünya görüşleri, değerleri ve anlayışlarının, çatışmanın temel nedenlerinin belirlenmesinde ve çözümlerin formüle edilmesinde önemli olduğunu varsayar. Barış ideolojisi konsepti, barışı çözümlenmek amacıyla dört ikincil kavrama dayandırılmaktadır. Bunlar, barış tasarımı, barış sosyolojisi, barış doktrini ve barış öncelikleri şeklindedir. Çalışmada, barış

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

ideolojisi konsepti ve onu çözümleyen söz konusu dört kavram tanıtılacak ve tarihsel/güncel örneklerle desteklenerek açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Barış İdeolojileri, Çatışma Çözümü, Uluslararası Düzen.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KADIN, GÜVENLİK VE BARIŞ GÜNDEMİ: KIBRIS BARIŞ SÜRECİNDE KADINLARIN ROLÜ

Cihan DİZDAROĞLU

Dr. Öğretim Üyesi, Doktora

Başkent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası
İlişkiler Bölümü

cihandizdaroglu@baskent.edu.tr

Kadınların barış süreçlerine katılımı özellikle Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin tarihi 1325(2000) sayılı kararı sonrasında literatürde sıklıkla tartışılan konular arasında yerini almıştır. Barış ve çatışma çalışmaları ile güvenlik çalışmalarında kadına yönelik hakim olumsuz bakış açısı nedeniyle halihazırda kadınların istenilen ölçüde bu süreçlere katılmadığı görülmekle birlikte, Kıbrıs örneğinde görüleceği üzere kadınlar bu mücadelede seslerini duyurma ve sürece dahil olma yönünde önemli girişimlerde bulunmaya devam etmektedir. Kıbrıs'ta genel itibariyle kadınların siyasete ve barış müzakerelerine katılım oranı yıllar içerisinde gelişim gösterse de halen düşük seviyelerdedir. Taraflar arasında 1968-2017 tarihleri arasında yürütülen barış müzakereleri özelinde incelendiğinde de, kadınların rolünün sadece müzakere heyetlerinin içinde kısıtlı bir katılım çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla Kıbrıs'ın her iki kesiminde de halen erkek egemen bir yapının varlığının gerek siyasette gerekse de barış süreçlerinde devam ettiğini ifade edebilmek mümkündür. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, Kıbrıs'ın her iki kesiminde kadınlar son yirmi yıldır sivil toplum seviyesinde yürüttükleri Sınır Aşan Eller (*Hand Across the Divide*) ve Toplumsal Cinsiyet Danışma Kurulu (*Gender Advisory Team*) gibi yapılanmalar çerçevesinde bu süreçlerdeki rollerini iyileştirmeye yönelik aktif olarak faaliyetler yürütmektedirler. Bu faaliyetler ve girişimler sonucunda Kıbrıs'ta İki Taraflı Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi (*Bi-communal Technical Committee on Gender Equality*) kurularak doğrudan müzakere heyetlerine bu konudaki önerilerin ve eylem planlarının iletilmesinin önü açılmıştır. BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'taki duruma ilişkin altı ayda bir hazırladığı raporlarda da gerek teknik

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

komite çalışmalarına gerekse de tarafların kadınların barış süreçlerine dahil edilmesi konusundaki faaliyetlerine yer verilmektedir. Bu çalışma, kadınların barış süreçlerine nasıl entegre edilebileceği konusunda BM Güvenlik Konseyi'nin 1325(2000) Kıbrıs'taki yansımalarına odaklanarak, söz konusu kararın üzerinden geçen 20 yıllık süreçte Kıbrıs'ta bu konuda atılan adımları ve gelinen seviyeyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, özellikle genç kadınların da sürece ilişkin katkılarına ve düşüncelerine ayrı bir yer verilmeye de çalışılacaktır. Kadınlar özelinde yürütülen bu girişimlerin dahi özellikle resmi bir müzakere sürecinin bulunmadığı ve iki toplum arasında diyalogun zayıfladığı bir dönemde neden önemli olduğu ve sürece nasıl katkı sağlayabileceği sorularına odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Barış Süreçleri, Cinsiyet Eşitliği, Müzakere, Kıbrıs.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KARABAĞ SAVAŞI'NDAN SONRA AVRUPA KONSEYİ'NİN, ERMENİSTAN VE AZERBAYCAN ARASINDA BARIŞIN SAĞLANMASINA YÖNELİK GİRİŞİMLERİ

Ramin SADIK

Doç. Dr.

Bayburt Üniversitesi

saki552003@yahoo.com

27 Eylül 2020'de başlayan ve 44 gün boyunca devam eden II. Karabağ Savaşı, 10 Kasım 2020 tarihinde Rusya'nın arabuluculuğu ile sona erdi. Üç ülke arasında imzalanan mutabakata göre, Rusya Federasyonu, Karabağ'ın Ermeniler yaşayan küçük bir kısmına geçici olarak barış gücü yerleştirdi. Akabinde ise iki ülke arasındaki sınırların belirlenmesi, enerji hatlarıyla ulaşım bağlantılarının açılması ve nihai barış anlaşmasının imzalanması konusunda yine Rusya arabuluculuğunda çalışmalar başlatıldı. Ancak geride kalan 2 yıllık sürede ne sınırların belirlenmesi, ne hatların açılması, ne de nihai barışa yaklaşılması konusunda beklenen ilerleme kaydedildi.

Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki barışa yönelik çalışmalarda 2021 sonlarından itibaren Avrupa Konseyi de arabuluculuk yapmaya başladı. Bu bağlamda Brüksel'de, Avrupa Konseyi başkanı Charles Michel'in ev sahipliğinde, 14 Aralık 2021'de liderlerin buluşması gerçekleşti. Toplantıdan sonra Avrupa Konseyi'nin iki ülke arasındaki sürece verdiği katkının taraflarca pozitif karşılandığı açıklandı. Şubat 2022'de Rusya-Ukrayna arasında savaşın başlamasından sonra Avrupa'nın Güney Kafkasya'nın enerjisine daha fazla ihtiyaç duyması gerçeği bağlamında konsey başkanı Michel, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki barış çabasına daha fazla katkı sunmak amacıyla 6 Nisan ve 22 Mayıs 2022 tarihlerinde yeniden ülke liderlerini Brüksel'de ağırladı. Genel olarak bakıldığında Brüksel görüşmeleri Azerbaycan açısından olumlu geçti. Müzakerelerde savaştan sonraki mevcut denklem paralelinde taleplerini açıkça dile getiren Azerbaycan, özellikle 2020 Kasım mutabakatında belirtilen ve Nahçıvan ile Azerbaycan'ı birbirine bağlaması gereken Zengezur Koridoru konusunda karşı taraftan söz aldı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Dahası iyi niyet gösterisi olarak Brüksel zirvelerinden sonra elinde bulunan Ermeni esir askerlerinden birkaçını da serbest bıraktı.

Avrupa Konseyi'nin iki ülke arasında barışın sağlanmasına yönelik son çabası 31 Ağustos 2022'de yeniden Brüksel'de üçlü bir zirve düzenlemesi oldu. Üçlü görüşmede bölgede yaşanan gelişmeler, sınırların belirlenmesi ve ulaşım yollarının açılması için komisyonların oluşturulması üzerinde duruldu. Konsey başkanı Michel, son olarak 6 Ekim 2022'de Prag'da düzenlenen Avrupa Siyasi Topluluğu toplantısı çerçevesinde, Fransa cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un da katılımıyla iki ülke lideriyle dördü bir zirve gerçekleşmesini sağladı. Zirveden sonra yapılan açıklamada barış anlaşmasına giden yolda çalışmaların hızlandırılması hususunda mutabakata varıldı.

Ancak Charles Michel'in iki ülke liderini bir araya getirdiği zirveler ve barışa yönelik çalışmalara sunduğu katkılara rağmen, bir yandan Ermenistan yönetiminin sürekli uzlaşmaz tavırlar sergilemesi, bir yandan Rusya'nın Avrupa'daki toplantıları "kıskançlıkla" karşılaması, bir yandan da Fransa senatosunun 15 Kasım 2022 tarihinde Azerbaycan'a ilişkin yaptırımlar kararı alması, Avrupa Konseyi'nin girişimlerine vurulan ağır bir darbe oldu. Dahası Avrupa Konseyi'nin girişimiyle 7 Aralık 2022 tarihinde Brüksel'de yapılması öngörülen liderler zirvesine, Ermenistan yönetiminin Fransa liderinin de katılımını istemesi Azerbaycan'ın tepkisiyle karşılandı. Nitekim Azerbaycan Cumhurbaşkanı Fransa'nın tarafsız olmadığını belirterek Brüksel'deki görüşmeye katılmayacağını açıkladı.

Dolayısıyla Avrupa Konseyi'nin yaklaşık bir yıldır sürdürdüğü barışa yönelik girişimleri, Ermenistan yönetiminin süreci açıkça uzatmaya çalışması ve destekçilerinin de bu konuda onun yanında yer alması sonucu şimdilik sekteye uğramış görünmektedir. Konsey riyasetinde yeni görüşmelerin olup olmayacağı henüz bilinmemektedir. Ancak iki ülke arasındaki nihai barış anlaşmasından uzaklaşılması, bölgede her an yeni bir gerilimin meydana gelmesini yaklaştırmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

18.00 – 19.30

1.SALON

14. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Begüm ÇARDAK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Begüm ÇARDAK	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Güvenli Şehir Yaklaşımı ve Terör Saldırıları Sonrası Şehirlerin Güvenlikleştirilmesi
Arş. Gör. Burak ÖZER (Doktora Adayı)	Hitit Üniversitesi	Politik Psikoloji Bağlamında Terörizmin Psikolojisi
Dilvin ÖZEN (Doktora Adayı)	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	
Dr. Gökhan ÇAPAR	Kafkas Üniversitesi	21. Yüzyılda Devletlerin Değişen Ekonomi Politik Çıkarlarına Göre Vazgeçilebilen Bir Kavram Olarak İnsani Güvenlik
Dr. Burak ÇAKIRCA	Bursa Teknik Üniversitesi	Liderler Neden Yalan Söyler? Post-Truth Çağında Güvenlik
Gözde SÖĞÜTLÜ (Doktora Adayı)	İstanbul Üniversitesi	Askeri Savaş Alanının Dönüştürücü Oyuncusu Yapay Zeka Teknolojisi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

GÜVENLİ ŞEHİR YAKLAŞIMI VE TERÖR SALDIRILARI SONRASI ŞEHİRLERİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

Begüm ÇARDAK

Dr.

Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü

begumcrdk@gmail.com

Güvenlik, bireyler için tesis edilmesi gereken en önemli ihtiyaçlardan bir tanesidir. Nitekim güvenlik bireyler için hiçbir dönem vazgeçilemeyecek seviyede önem taşıyan bir kavramdır. Her ne kadar somut herkes tarafından kabul edilen bir tanımı olmasa da literatürde üzerinde uzlaşılan en temel nokta kavramın sağlanmasının hayatiğidir (Çıtak, 2014). Geçmişten günümüze sayısız toplum ve insana; fiziksel, ekonomik ve sosyal açılardan örgütlenerek bir arada yaşama olanağı sağlayan şehirler ise, insanların ortak gereksinimlerini karşılamak üzere bir araya gelmeleriyle oluşan mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Alacadağlı, 2020). Şehirler aynı zamanda insanların bir arada güvenli bir şekilde, tehditten uzak yaşama isteği sonucu meydana getirdikleri alanlardır (Kaypak, 2016: 36).

Geçmişten bugüne dünya nüfusunun artışına paralel olarak şehirlerde yaşayan insanların da sayısında artış meydana gelmiştir. Buradan hareketle modernleşme ve sanayileşme ile beraber niceliksel olarak çoğalan bu yerleşim alanlarında güvenliğin sağlanması en ön sırada yer alan bir zaruri ihtiyaç haline gelmiştir. Her ne kadar şehirlerin, tarih boyunca tehlike ve risk durumlarıyla uzun bir ilişkisi olsa da şehirlerde güvenlik konusu her geçen dönem giderek karmaşıklaşmakta ve konunun kavramsal açıdan değerlendirilmesinde farklılaşmalar söz konusu olmaktadır (Alacadağlı, 2020; Adams ve Ward, 2020).

Günümüzde şehirlerin güvenliği, sadece asayiş ön plana alan yaklaşımla suç ve suçlu unsurlarını ortadan kaldırmaya yönelik tek bir perspektif üzerinden ele alınmamaktadır. Güvenliğin her zaman şehirlerin ve mimarilerinin önemli bir parçası olduğu, şehirlerin ve yerleşim yerlerinin gelişim modelini de güçlü bir şekilde etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda şehirlerde güvenlik şehirlerde yaşayan bireylerin korunması, olası her türlü risk

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

ve tehditlere karşı korunmanın sağlanmasıdır. Nitekim günümüzde şehirler aynı zamanda terör eylemlerine maruz kalmaktadır. Terörist örgütlerin şehirlerde bir veya daha fazla hedefi etkileyecek, saldırılar gerçekleştirmesi, siyasi, sosyal ve ekonomik yaşamı etkileyecek sonuçlar doğurmaktadır. Terörist örgütler hedef alınan toplumda psikolojik şoka neden olmak, bir topluluğun savunmasızlığını göstermek ve topluma korku aşılacak için en büyük etkiyi yaratabileceği şehirleri özellikle tercih etmektedir (Matijosaitiene ve Petriashvili, 2017).

11 Eylül saldırıları, büyük şehirlerinin terörizme karşı savunmasızlığını vurgulayarak, daha fazla saldırı riskine rağmen şehirlerin gelişmeye devam edip etmeyeceğini sorgulamasına neden olmuştur (Harrigan ve Martin, 2002). Bu bağlamda 9/11 sonrası dönemde, uluslararası güvenlik çalışmaları ve ilgili politikalar, insanları devletten ziyade güvenlik politikasının merkezine yerleştiren insan güvenliği kavramlarını giderek daha fazla benimsemiştir (Coaffee vd., 2009). Geçmiş dönemlerde terör saldırılarına karşı şehirlerde güvenliği tesis etme ve savunma geleneksel olarak, hedef olarak kabul edilen belirli kamusal ve özel alanları kapatmaya ve gözetlemeye çalışan bölgesel müdahalelere dayanıyordu. Ancak son zamanlarda çok daha geniş bir kalabalık ve kamusal alan yelpazesi potansiyel hedefler olarak görülmekte ve bu nedenle ek güvenlik gerektirdiği tespit edilmektedir. Buradan hareketle, terörizm tehdidi hızla geliştiği için buna karşılık terörle mücadelede yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bir dizi geleneksel ve alışılmamış terörist tehdide karşı dayanıklılık, özellikle halkın kalabalık olduğu alanlar, terörist saldırılara karşı savunmasız görülen hafif raylı sistemler ve ulaşım sistemlerini korunaklı hale getirme, şehirlerin tasarlanma ve güvenlikleştirilme şekli ve toplum güvenliğini tesis etme düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalar giderek daha önemli hale gelmektedir (Coaffee vd., 2008). Şehirlerde sadece aramalar ve kontrol noktaları gibi geleneksel güvenlik yaklaşımlarına tabi kalınmaksızın, terörle mücadeleyi fiziksel ve yönetsel olarak kentsel sistemlere 'tasarlayarak' doğası gereği daha dirençli ve saldırıya uğrama olasılığı daha düşük bir ortamın yaratılmasıyla, güvenliğin etkili bir şekilde tesis edebileceği değerlendirilmektedir.

Sonuç itibarıyla bu çalışma, "güvenli şehir" kavramsallaştırmasından hareketle şehirlerin sadece suç olayları değil olası terör saldırılarına maruz kalma durumlarını, bu riske karşı önleme yöntemlerinin neler olduğunu ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Güvenli şehir, Terörist Saldırı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

POLİTİK PSİKOLOJİ BAĞLAMINDA TERÖRİZMİN PSİKOLOJİSİ

Burak ÖZER

Arş. Gör.

Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi

burakozer@hitit.edu.tr.

Dilvin ÖZEN

Doktora Adayı

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset
Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı
dilvinozen@gmail.com

Tarihsel köken olarak çok eskilere dayanan, 20. ve 21. yüzyıl itibariyle giderek artan terör ve terörizm faaliyetleri hem devletler hem de toplumlar açısından önemli bir tehdit haline gelmektedir. Güncel çalışmalarda terör ve terörizm, kavramsal olarak tartışılmakta ancak bu kavramların teorik anlamda psikolojik yönü göz ardı edilmektedir. Bu bağlamda son dönemin çok tartışılan konularından olan insanı, toplumları ve devletleri hem maddi hem manevi çok büyük zararlara uğratan terörün psikolojik boyutlarının ele alınması, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Terör örgütleri, bireylerin hassas ve zayıf noktalarına dokunarak kendilerine üye kazandırmakta ve örgütlerini genişletmektedir. Terör örgütleri, bireylerin kimi zaman dini duygularını kimi zaman ise, etnik duyguları harekete geçirerek kitlesini genişletmektedir ve bu duygularla -hukuksal olmasa da-, etki alanına meşru bir zemin sunmaktadır. Dolayısıyla, şiddet eylemlerini uygulayan birey ya da gruplar, eylemi gerçekleştiren örgütler tarafından “terörist” olarak değil, bir özgürlük direnişçisi/ savaşıcısı olarak da ifade edilebilmektedir. Bu noktada, psikoloji devre girmektedir. Terör ve terörizmin psikolojisi, aslında, iki açıdan ele alınabilir. Birincisi, bireylerin terör örgütlerine katılmasındaki motivasyonu ikincisi ise, yarattığı ve yaratmak istediği psikolojidir. Bu çalışmada, bireylerin terör örgütlerine katılımlarındaki motivasyonları ve katılımın psikolojik boyutları ele alınmaktadır.

Öncelikli olarak terör gruplarına katılan bireylerin ya da sonrasında terörist olarak nitelendirilen kişiler için sorulması gereken en temel sorulardan bir tanesi bunları diğer insanlardan ayıran şey nedir? Yani bu bireyler normalin dışında bir kişilik yapısına mı sahiptir?

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Eğer cevap evet ise normal, sıradan bireylerin terör gruplarına katılması çok mümkün değildir. Bu durumda terör grupları kendilerine üye bulmakta zorlanacaktır. Dolayısıyla bunu anlamak adına daha doğrusu bireylerin neden şiddete yöneldiğini ve daha ilerisi, terör gruplarına katılarak sıradan, hiç tanımadıkları insanlara neden zarar verdiğini anlamak adına Solomon Asch'in “Çubuk” deneyi, Zimbardo'nun “Hapishane” deneyi ve son olarak, Milgram'ın “İtaat” deneylerinden faydalanılmaktadır. Deneylerden sonra, “Engelleme” ve “Narsizm” gibi iki önemli kavramla terörizm psikolojisi bilimsel olarak ele alınmaktadır. Son kısımda ise teröristlerin terör gruplarına katılmada kullandığı motivasyonlara değinilmektedir. Çalışmanın temel amacı, literatürdeki teorilerden faydalanarak terörizm psikolojisinin kavramsal ve kuramsal boyutları ele alınarak bireylerin terör gruplarına neden katıldığını psikolojik boyutlarıyla anlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Şiddet, Psikoloji, Terörizmin Psikolojisi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

21. YÜZYILDA DEVLETLERİN DEĞİŞEN EKONOMİ POLİTİK ÇIKARLARINA GÖRE VAZGEÇİLEBİLEN BİR KAVRAM OLARAK İNSANİ GÜVENLİK

Gökhan ÇAPAR

Dr.Öğr.Üyesi,

Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası
İlişkiler

capargokhan@yahoo.com

Soğuk Savaş sonrasında güvenlik gündemi, dünya genelinde temel hak ve özgürlükler başta olmak üzere insan öncelikli bir yeniden dönüşüm sürecini konu almıştır. Böylece insan, güvenliğin başlıca öznesi olarak sunularak insani güvenlik kavramı önemli bir tartışma konusu olmuştur. İnsani güvenlik kavramı, en başta temel insan hak ve özgürlüklerine bir atıfta bulunmakla birlikte bunun da ötesine geçerek barış, eşitsizlik, sağlık, gıda, eğitim, meslekler, tehlikesiz topluluklar ve kişisel emniyet, enerji, kirlilik, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği dâhil olmak üzere geniş kapsamlı bir içeriğe ulaşmıştır. Fakat güvenlik gündeminin insan öncelikli genişlemiş olmasına rağmen geleneksel sorunlar ve diğer ekonomik çıkar algıları, liberal değerleri savunan devletler ve kurumların dahi insan hakları ihlallerini gerçekleştirebilmesine yol açmaktadır. ABD yönetimlerinin PKK/YPG'ye yaklaşımlarında görüldüğü üzere, ulusal güvenliği sağlamak adına yürütülen operasyonlarda insanın yaşama hakkını hedef alan terör örgütlerine karşı devletlerin desteği sürebilmekte ve onlarla işbirliği gündemi yürütülebilmektedir. Benzer şekilde terörizmle mücadele operasyonlarında insanlar, Guantanamo üssündeki gibi yıllarca yargı kararı olmaksızın ve yargılanmaksızın tutuklanabilmektedir. Hatta bizzat farklı kültürlere sahip insanların kendileri; güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Bu nedenle de mültecilik arayışındaki insanlar, denizde geri itme görünümlü operasyonlarda ölüme terk edilebilmektedir. 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde açıkça dile getirilen ve insan onurunu koruyan yaşama hakkı, masumiyet karinesi ile işkence yasağı gibi sert çekirdek hakların ihlali, ABD ve AB gibi aktörler bünyesinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu çalışmanın iddiası, insanı ve insanlığı doğrudan hedef alan

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

terörizme dahi çıkarlar gereği açıkça destek verilebilen günümüz dünyasında “hangi insanın daha fazla güvenliğinin önemli?” olduğu sorununun ortaya çıktığı ve bu durumun da “insan güvenliği” kavramını bir söylem olarak bıraktığı yönündedir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, insani güvenliğin kapsamını büyük ölçüde genişleten çalışmaların “neden devletler ya da diğer insanlar kendi refahını paylaşsın?” sorusunu göz ardı ettiği, bu soruya cevap verilmediği için de günümüz güvenlik uygulamalarında insan teriminin neden söylemde kaldığını açıklamaktır. Bu çerçevede insani güvenlik kavramı ile ekonomi politik çıkarlar gereği ABD’nin ve Avrupa’nın mültecilik arayışındakilere karşı işlenen insan hakları ihlalleri ile “insanı” yok sayan güvenlik politikaları, bu çalışmanın kapsamı içindedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

LİDERLER NEDEN YALAN SÖYLER? POST-TRUTH ÇAĞINDA GÜVENLİK

Burak ÇAKIRCA

Dr.

Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

burak.cakirca@btu.edu.tr

Post-truth kavramı başlangıçta Amerika’da post-truth siyaset veya post-truth toplum biçiminde popüler siyasetin bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve sonrasında pek çok dilde hızlı bir şekilde yaygınlık göstermiştir. Kavramın ortaya çıkmasında Amerika’daki 2016 seçimleri ve Trump’ın seçim zaferi bir dönüm noktası olarak kabul edilmiş olup, Post-truth olgusu, sahte veya yanlış haberler, söylentiler, aldatmacalar ve siyasal yalanlar gibi iletişim formlarıyla ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, kutuplaşma, etik dışı politikacılar ve sosyal medya da post-truth ortamı beslemektedir. Post-truth yurttaşların ve politikacıların artık gerçeğe saygı duymadıkları değil, aynı zamanda inandıkları veya hissettikleri şeyi doğru olarak kabul ettikleri toplumsal ve politik bir durum olarak kabul edilmekte ve haber medyasını kapsayan bir “toplumsal güven dağılımı” olarak tanımlanmaktadır.

Post-truth (gerçeklik sonrası) kavramı son dönemde uluslararası ilişkileri şekillendirmeye başlayan bir unsura dönüşmüştür. Uluslararası politika, anarşinin hâkim olduğu bir ortamda yürütülür ve son kertede devletlerin güvenlik için kendi başlarına bakmaktan başka seçenekleri yoktur (self-help). Bu bağlamda yalan, devletlerin güvenlik tedariklerini sağlamak üzere bir zorunluluk halini alan unsurlardan biri olarak post-truth çağın gereklilik biçimi olarak karşımıza çıkıyor. Hakikat sonrası çağda liderlerin yalan söylemesi değil, “doğru” yalanları söyleyip söylemediği biçiminde bir sorunsal karşımızda duruyor. Yalan, aldatma türlerinden sadece birisidir ve post-truth çağın özüdür. Bunun paralelinde çarpıtma ve gizleme de yalanın yanı sıra dikkate alınması gereken aldatma türleridir. Çarpıtma ve gizleme gündelik yaşamda ve (ulusal ve uluslararası) politikada sıkça rastlanan ve yaptırıma tabi olmayan aldatma türleridir. Bunların aksine yalan gündelik yaşamda asla kabul edilebilir

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

bir davranış değilse de, uluslararası politikada gerektiğinde başvurulması mazur, hatta meşru görülebilecek bir yöntemdir.

Özellikle günümüz dünyasında kullanımı gittikçe yaygınlaşan bu kavram, “gerçeklik” olarak sunulan olguların mutlak şekilde doğrulanan bilgiler olmadığını, bireylere “gerçek” olarak hissettiren olgulardan oluştuğunu savunmaktadır. Bu düşünceye göre gerçeklik zamanla önemsizleştirilen bir forma dönüşmüştür. Gerçek bilginin yozlaştığı, popülist söylemlerin arttığı ve hakikatin önemini yitirmeye başladığı modern zamanlarda, kitleler medya ve diğer sosyal medya organları üzerinden servis edilen gerçek dışı bilgilerden etkilenebilmektedir. Bunun paralelinde siyasetçiler, medya, küresel güçler, devletler ve karar verici aktörler anlatılarını sahte olgular üzerine inşa edilebilmektedir. Söz konusu sahte olgular uluslararası sistemi de etkilemekte ve ülkelerin ikili ilişkilerine, dış politikalarına, ekonomik altyapılarına ve güvenlik politikalarına zarar verebilmektedir. Yine çatışmaların ve şiddetin artmasına, terör gruplarının meşrulaştırılarak güçlendirilmesine, uluslararası ittifakların zayıflamasına yol açmaktadır. Post-truth çağa mündemiç söylem ve açıklamalar, yalan haberler ve bilgisayarlar üzerinden yapılan saldırı ve dezenformasyon çalışmaları ülkelerin güvenlik algılarını etkilemektedir. Özellikle ülkelerin düzenledikleri siber saldırılar ve gerçek dışı bilgilerin bir propaganda aracı olarak kullanması, günümüzde ülkelerin güvenlik kaygılarını artıran nedenler arasında sayılmaktadır.

Post-truth çağın yalana bakışının egemenliği çerçevesinde yalanı topyekûn mahkûm etmekten ziyade, devletin bekası için başvurulması belli şartlar altında meşru sayılabilecek bir davranış biçimi olarak daha makul bir zorunluluk olarak görülmektedir. O zaman sorun, liderlerin yalan söylemesi değil, “doğru” yalanları söyleyip söylemediği biçiminde karşımıza çıkıyor. Yalan, aldatma türlerinden sadece birisidir. Ülkeleri için stratejik avantaj kazanmak liderlerin daha çok yakın bir tehditle karşı karşıya olduğu izlenimi yaratmak için korku tellallığı vesilesiyle ortaya çıkan amacını ifade etmektedir.

Bu halde güvenlik dürtüsü devletlerin ve insan tekinin temel gereksinimlerinden birini oluşturmaktadır ve devletlerin kendi kendilerine yeterli olmaları zorunluluğunun yanında, politika yapıcıların post-truth çağın mecburiyeti kabilinde yalan söyleme ve gerçeği gizleme atmosferi, liderlerin güvenlik tesisi için yalan söylemelerini makulleştiren bir hale sokmaktadır. Bu kapsamda bu bildiride, post-truth çağın gerekliliği olarak yalanın liderlerin nasıl mütemmim

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

cüzü haline geldiği sorgulanacaktır. Diğer yandan güvenlik tesisi ile yalan illiyetinin gösterilmesi ve bunun post-truth çağ ile ilgisinin resmedilmesi de amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Post-truth, Güvenlik, Anarşi.

Kaynakça

OED (2016). “Word of the Year 2016 is...”, 10 Temmuz 2021 tarihinde <https://languages.oup.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016> adresinden edinilmiştir.

Keyes, R. (2017). Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma (D. Özçetin, Çev.), İzmir: Tudem.

Bilgin, P. (2017). Resisting Post-truth Politics, a Primer: Or, How Not to Think about Human Mobility and the Global Environment, Global Policy, Volume 8, Supplement 1, 55-59.

Higgins, K. (2016). Post-truth: a guide for the perplexed, Nature 540,9.

Bezembinder, C. (2018). Is Post- Truth Politics Really Post- Truth?. Master Thesis, Leiden: Leiden University.

Harsin, J. (2015). Regimes of Post- Truth, Post- Politics, and Attention Economies, Communication, Culture & Critique, 8(2), 327-333.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ASKERİ SAVAŞ ALANININ DÖNÜŞTÜRÜCÜ OYUNCUSU YAPAY ZEKA TEKNOLOJİSİ

Gözde SÖĞÜTLÜ

Doktora Adayı

İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

gzdsogutlu@hotmail.com

Öz

İnsanlar, kavimler, imparatorluklar ve ulus devletlerin kendileri için önem atfettikleri değerleri korumak ya da elde etmek amacıyla gerçekleştirmiş oldukları mücadeleler olarak tanımlanan savaş olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. Tarih boyunca var olma içgüdüleriyle ortaya çıkan savaşların sınırlılığı, yıkıcılığı ve savaşlarda kullanılan strateji ve taktikler zamana, teknolojiye ve mekana bağlı olarak yeni bir görünüm kazanmıştır. Elektrik ve içten yanmalı motor teknolojisi gibi belirli bir teknolojinin kullanılmasını ifade eden yapay zeka, Sanayi Devrimi sonrasında ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve askeri alanlarda köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Yapay zeka teknolojisinin özellikle savaş alanlarında kullanılması ile bilgi kaynakları çeşitlenmiş ve veri hacmi artmıştır. Gelişmiş bir ağ içinde yapay zeka tabanlı algoritmalar; radarlar, insansız hava araçları (İHA), erken uyarı sistemleri, bilgisayar görü, büyük veri analitiği ve robotik sistemler orduları izleme, erken algılama, erişilmez alanlara ulaşma ve savaşların maliyetini azaltma gibi kabiliyetler sunmaktadır. Savunma strateji ve kapasitesine farklı bir görünüm kazandıran mevzu bahis kabiliyetler, ulusal güvenlik stratejileri kapsamında ülkelerin yapay zeka teknolojisine ilgi ve dikkatini artırmıştır. Veriye dayalı savaş anlayışından istihbarata dayalı savaş anlayışına doğru geçişi hızlandıran ve tehditleri bertaraf etme kabiliyeti sunan yapay zeka karşısında ülkeler küresel inovasyon avantajı elde etmek için yapay zekaya dayalı ulusal güvenlik strateji belgeleri hazırlamıştır.

Çalışmanın amacı veri ve bilgi yoğunluğunun artmasıyla savaş stratejilerinin merkezine yerleşmiş olan yapay zekanın klasik savaşlarda ne gibi değişimleri beraberinde getirdiği sorusunun yanıtlanmasıdır. Elde edilen yanıtlar doğrultusunda çalışmada küresel güçlerin

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

askeri rekabet dengesini etkileme potansiyeline sahip olan yapay zeka ulusal güvenlik stratejileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Teknoloji, Yapay Zeka, Güvenlik.

Abstract

The phenomenon of war, which is defined as the struggles of people, tribes, empires and nation states to protect or obtain the values they attach importance to, is as old as the history of humanity. The limitations and destructiveness of the wars that emerged with the instinct of existence throughout history and the strategies and tactics used in the wars have gained a new appearance depending on the time, the proficiency in technology and the place. Artificial intelligence, which expresses the use of a certain technology such as electricity and internal combustion engine technology, has brought radical changes in economic, social, cultural, political and military fields after the Industrial Revolution. With the use of artificial intelligence technology, especially in battlefields, information sources have diversified and data volume has increased. AI-based algorithms in an advanced network; Radars, unmanned aerial vehicles (UAVs), early warning systems, computer vision, big data analytics and robotic systems offer capabilities such as tracking armies, early detection, reaching inaccessible areas and reducing the cost of wars. These capabilities, which give a different view to defense strategy and capacity, have increased the interest and attention of countries to artificial intelligence technology within the scope of national security strategies. In the face of artificial intelligence, which accelerates the transition from data-based war understanding to intelligence-based war understanding and provides the ability to eliminate threats, countries have prepared national security strategy documents based on artificial intelligence in order to gain a global innovation advantage.

The aim of the study is to answer the question of what kind of changes artificial intelligence, which has become at the center of war strategies with the increase in data and information density, brings with it in classical wars. In line with the answers obtained, artificial intelligence national security strategies, which have the potential to affect the military competitive balance of global powers, were examined in the study.

Keywords: War, Technology, Artificial Intelligence, Security.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

1. Modern Savaşların Yeni Sahası: Yapay Zeka

Doğası gereği sosyolojik, antropolojik, ekonomik, coğrafi, tarihi ve siyasi yönleri bulunan çok disiplinli bir kavram olan savaş en genel tanımıyla politik gücün örgütlü şiddet olarak kullanılmasıdır (Özer, 2018, s.31). Savaşın, rakibe iradenin kabul ettirilmeye çalışması bağlamında geniş çaplı bir düello olduğunu belirten Carl von Clausewitz'e göre savaş aynı zamanda her somut olay ve durumda özelliklerini bir ölçüde değiştiren bir bukalemuna benzemektedir (Clausewitz, 2003, s.33). Bukalemun gibi savaşın da doğası değişmezken karakteri değişmektedir. Bu açıdan bakıldığında Clausewitz'in "her çağ kendi savaşını yaratır" sözünü doğrular şekilde savaşın karakteri çağın sunmuş olduğu teknolojik kabiliyetler ve hareket ortamına göre değişmektedir (Hoffman, https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf).

Tarih boyunca askeri yeniliklerin birincil kaynağını teşkil etmiş olan teknoloji savaşın karakteri noktasında meydana gelen değişikliklerde diğer tüm iç ve dış faktörlerden daha etkili olmuştur. Bu açıdan bakıldığında maddi dünyayı insan ihtiyaçları çerçevesinde kolaylaştıran ya da değiştiren teknolojik gelişmeler savaşı tanımlamakta, yönetmekte veya sınırlandırmaktadır.

İnsanoğlunun ilerlemesinde önemli bir itici güç olan teknoloji savaşların doğasında yaşanan değişimlerin en önemli belirleyicisi olmuştur. Teknoloji ya yeni bir savaş yöntemini doğurmuş veya var olan savaş algısında bir değişikliğe sebep olmuştur (Onay, 2016, s.164). Savaş alanlarında kullanılan araçların savaşın karakterini tanımladığını belirten Max Boot'a göre teknolojik ilerlemelere bağlı olarak savaşın karakteri barut devrimi, 19. yy. Sanayi Devrimi, 20. yy. başlarındaki ikinci Sanayi Devrimi ve içinde bulunduğumuz Bilişim Devrimi olmak üzere dört ayrı döneme ayrılmaktadır (Nye, 2011, s.17). Barutun ateşli silahlarda kullanılmaya başlaması kılıç, mızrak gibi yakın teması gerektiren savaşların yerini daha geniş savaş meydanlarında uzak mesafeden yapılan savaşa bırakmasına neden olmuştur. Modern devletin ortaya çıkışını takiben milliyetçilik ideolojisinin önem kazanmasıyla ulusal ordulara geçiş savaşan asker sayısını artırmış, gelişen ulaşım ve haberleşme imkanları da orduların yönlendirilmesini kolaylaştırmıştır (Duygulu, 2019, s.13). Sanayi Devrimi ile üretilen makineli tüfekler ise savaşın öldürücülüğünü artırmıştır. Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise silah teknolojilerindeki dönüşüm hem savaşların yıkım gücünü arttırmış, hem de savaş alanlarını

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

çeşitlendirmiştir (Duygulu, 2019, s.13). Gray günümüzde yaşanmakta olan savaşları “postmodern savaş”lar olarak tanımlamaktadır. Gray’e göre postmodern savaşların başlangıcı Vietnam Savaşı’dır ve 20. Yüzyılın ikinci yarısında savaşlar temelden değişmiştir. İleri teknoloji silahlar özellikle bilgisayar ile kalıcı askeri mobilizasyon 1945’ten beri dikkat çekmektedir (Gray, 1997, s.21). Tarihin savaş olgusunun değişmesine neden olan yenilikler doğrultusunda şekillendiğini ifade Nye’a göre birinci nesil modern savaş, Napolyon tarzı hat ve kol düzenine dayalı, yoğun iş gücü ile yürütülen savaşlardan oluşmaktadır. 1916 tarihli Verdun Muharebesi’ne atfedilmiş olan, “silah fetheder, asker işgal eder” sözü Birinci Dünya Savaşı (1914-18) ile zirveye ulaşmış, yoğun ateş gücüne dayalı ikinci nesil savaşları ifade etmektedir (Nye, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/askeri-gucun-gelecegi>). Almanların İkinci Dünya Savaşı’nda (1939-45) uyguladığı yıldırım savaşı (blitzkrieg) yöntemi ile mükemmelleşmiş üçüncü nesil savaşlarda güçten ziyade manevraya ağırlık verilirken, göğüs göğüse çarpışmak yerine düşman hatlarına sızılıp geriden çökertme taktiği uygulanmıştır. Bu merkezi olmayan yaklaşımı bir adım öteye taşıyan dördüncü nesil savaşta tanımlanabilir cephe yoktur. Nye, savaşların bu şekilde nesillere ayrılmasının askeri cephe ile sivil geri plan arasındaki bulanıklaşmayı yansıttığını ifade etmektedir (Nye, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/askeri-gucun-gelecegi>). Gelecekte savaşların geçmiştekilerden farklı olacağını öngören ise William S. Lind ve arkadaşları olmuştur. Lind’e göre yeni nesil savaşlar dördüncü nesil savaşlardır ve bunları ileride beşinci, altıncı nesil savaşlar takip edecektir. Lind dördüncü nesil savaşları, büyük ekonomileri ve askeri güçleri alt etmek için başvurulan siyasi, ekonomik, askeri tüm şebekelerin kullanıldığı ağ merkezli savaşlar olarak tanımlamıştır (Lind, vd. <https://globalguerrillas.typepad.com/lind/the-changing-face-of-war-into-the-fourth-generation.html>).

Teknolojideki gelişim ve dönüşümler savaşların sınırlarını ve yıkıcılığını belirlerken savaş alanlarında kullanılan araçları, taktik ve stratejileri de şekillendirmiştir. Nitekim günümüzde savaşları tanımlamak için “yeni savaşlar”, “dördüncü nesil savaşlar”, “sınırsız savaşlar”, “hibrit (melez) savaşlar”, “vekalet savaşları”, “ticaret savaşları” gibi çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Hangi teorik yaklaşım benimsenirse benimsensin kabul edilen ortak payda ise günümüz savaşlarının savaşan tarafları, savaş araçları ve savaşın fiziki alanı bakımlarından önceki dönemlerden önemli farklılıklar göstermesidir (Duygulu, 2019, s.11).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Savaşın karakterinin değişmesi ile birlikte askeri savaş alanlarında mücadele yeteneğini belirleyecek unsurların da algoritma ağırlıklı akıllı unsurlara evrilmesi öngörülmektedir. Yeni nesil savaşlarda ülkelerin uçak, tank, füze ve konvansiyonel silahlarla donatılmış güçlü ve disiplinli orduların yerini yüksek teknolojiye sahip insansız, gizli ve otonom özellikleri haiz araçların varlığı da önem arz etmektedir (Özcan, 2019, s.3). ABD Ordu Araştırma Laboratuvarı'nın Ağ Bilimi Bölümü Amiri Alexander Kott geleceğin savaşlarının yapay zeka temelli makine ve insanlardan oluşan geniş bir savaş ağı şeklinde gerçekleştirileceğine vurgu yapmaktadır. Geleceğin savaşlarının nasıl olacağını ana hatlarıyla belirlediği raporda Kott "Internet of Battle of Things" olarak tanımlanan yapay zeka temelli sistemleri şu şekilde açıklamaktadır:

"Bu tür akıllı 'şey'lerin çoğu, bugün savaş alanlarında gördüğümüz sistemlerden çok farklı olacak. Mesela bağımsız yer sensörleri, güdümlü füzeler (özellikle at ve unut tipi kendinden güdümlü füzeler) ve tabii ki insansız hava araçları bulunacak. Bunlar muhtemelen boyutları çok küçük (böcek boyutunda mobil sensörler gibi) robotlardan askeri birlik ve malzeme taşıyabilecek kadar büyük araçlara kadar çeşitlilik gösterecek. Bunlardan bazıları uçabilecek, bazıları yerde sürünebilecek veya yürüyebilecek (Kott, 2018).

Savaşın karakteristik niteliklerin değişime uğraması sonucunda ulus devletlerin savaşması için aşılması gereken bir fayda/ zarar denkleminde bahsetmek mümkündür. Bu denklem olası bir savaş kararı alındığında elde edilecek kazanımlar ile doğrudan savaşa harcanacak kaynakların kaybının dikkate alınması arasındaki fayda zarar oranını ifade etmektedir. Ülkeler çıkarlarını korumak için girdikleri savaşların bedelini para ve insan olarak öderler. Ülke ordularının asker kaynağı halktır bu yüzden hükümetler savaşa girmek için halk desteği ararlar. En modern ordulara dahi sahip olsanız arkanızda aldığınız savaş kararını destekleyen halk yoksa savaşı sürdüremezsiniz (Kendi, 2019, s.6). Geleneksel savaşlarda orduların zaferleri savaşların önemli parçalarından birini oluşturmaktaydı. Ancak savaşın mağlubunun olduğu kadar galibinin de insan gücü bağlamında yaşamış oldukları kayıpların artan medya kaynak ve kanallarının ortam hazırladığı bilgi akışıyla yayılması toplumların bilincini de artırmıştır. Toplumsal bilincin artmasına paralel olarak devletler için savaş esnasında insan gücü bağlamında sivil kayıpları en az indirmek öncelikli konu haline gelmiştir (Gökçer, Ercan, 2020, s.181). Örneğin Vietnam Savaşı'nın ABD'de yaratmış olduğu ekonomik istikrarsızlık, enflasyon ve iç huzursuzluktan kaynaklanan maliyet, 2003 Irak harekatinde ABD

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

hükümetinin Amerikan halkını ikna etmesi konusunda güç durumunda bırakmıştır. ABD hükümeti hareketin olası maliyeti karşısında Amerikan halkını ikna etmede “kimyasal silahların varlığı ulusumuz için tehdittir” tezini kullanmıştır (Jehl, <https://www.nytimes.com/2004/10/06/international/middleeast/us-report-finds-iraq-was-minimal-weapons-threat-in.html>).

Yüzyıllardır süregelen savaş icra etme yöntemlerini ve savaş alanlarına yönelik algıyı değişime uğratacak olan yapay zeka, otonomi ve gelişmiş robotik sistemler (Kasapoğlu&Kırdemir, 2018, s.4). ülkelerin savaş kararı almalarını da doğrudan etkileyecektir. Kendi’ye göre yapay zeka ve otonom teknolojilerindeki gelişmeler savaşa eşliğini düşürecek etkiye sahiptir. Muhtemel bir savaşın bedelini parasal güç ve otonom sistemler olan “robotlar ödeyecek hükümetler kamuoyu desteği aramayacaklardır (Kendi, 2019, s.6). Ulusal orduların savaş meydanlarındaki yerinin savaş araçlarının kullanımı yoluyla azaltılmasını teşvik eden koşullardan biri savaşın maliyetlerini azaltma yönündeki genel taleptir. Örneğin David Francis’in not ettiği gibi Afganistan’daki bir Amerikan askerinin devlete maliyeti 850 bin dolar iken şu anda Amerikan ordusunun envanterinde yer alan ve silahla donatılabilen arazi robotu TALON’un maliyeti ise 230 bin dolardır (Francis, <http://www.thefiscaltimes.com/Articles/2013/04/02/How-a-New-Army-of-Robots-Can-Cut-the-Defense-Budget>). İnsanlığın teknoloji üretme kabiliyetinin ulaştığı önemli bir aşama olan yapay zekayı eski başkan George W. Bush döneminde Bilişim Yetkilisi olan Theresa Payton “bi tür yeni silah savaşı” olarak tanımlamaktadır (Sheridan, <https://www.darkreading.com/threat-intelligence/former-white-house-cio-shares-enduring-security-strategies/d/d-id/1336415>). ABD kara kuvvetleri tarafından patlayıcı tehdidine karşı savaş araçlarını, savaşçıları ve topçuları korumak amacıyla Foster Millen tarafından TALON adıyla geliştirilen askeri robot, Payton’un tanımlamasını destekler niteliktedir. Dolayısıyla yapay zeka her şeyin geleceği olacağı gibi, savaşın da geleceği olacaktır. Artan ilgi ve giderek genişleyen uygulama alanlarıyla yapay zeka teknolojisi sayesinde savaş kararları alınabilecek ve silah sistemleri otomatik olarak kontrol edilebilecektir (Chandler, <https://www.forbes.com/sites/simonchandler/2020/01/20/how-artificial-intelligence-will-make-decisions-in-tomorrows-wars/#6a08622d4e01>).

2017 yılında Belfer Center tarafından yayınlanan rapor, yapay zeka teknolojisinin askeri, ekonomik ve enformasyonel alanlarda meydana getireceği etkilere dikkat çekmektedir. Söz

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

konusu rapor, yapay zeka ile desteklendirilmiş insansız otonom sistemlerin “daha geniş alana yayılmış bir çok aktör” için ulaşılabilir olmasıyla bilgiye dayalı savaşlarda ve başta işgücü piyasası olmak üzere küresel ekonomide meydana gelecek değişiklikler gibi bir dizi konuya dikkat çekmektedir (Greg&Chan, 2017,s 24). Yapay zeka trendlerinin seyrine dair bazı ihtimallerin yer aldığı raporda otonom sistemlerin, bazı askeri sistemleri devre dışı bırakacak şekilde, silahlı kuvvetlerin önemli bir bileşeni haline geldiği vurgulanmaktadır (Greg&Chan 2017, s.24).

Yapay zeka yakın geleceği ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik açılardan radikal bir şekilde yeniden biçimlendirecek atılımlardan biridir. Coeckelbergh’in ortaya koyduğu gibi “*Barutun sömürgeciliğe yaptığı etki ya da nükleer teknolojinin yirmi birinci yüzyıl savaşlarına ve uluslararası ilişkilere yaptığı etki, onların önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda kullanılmış araçlar olduğunu söylenerek açıklanamaz. Barut uzak toprakları istila etmeyi mümkün kılarken atom bombası uluslararası sistemde belirli güç gruplaşması yarattı.*” (Coeckelbergh, 2011, s.272) Dolayısıyla savaş araçlarındaki gelişmeler sadece birer teknolojik ilerlemeden ibaret olmayıp savaş ve barışa çok yönlü etkide bulunmaktadır (Duygulu, 2019, s.15).

2. Yapay Zekanın Askeri Alanda Kullanımı

Askeri organizasyonlar değişime dirençlidir. Ancak bilgi teknolojisinin dönüştürücü etkisi askeri alanı da içerisine dahil etmiştir. Devletlerin yeni teknolojik ordular inşa etme kaygıları mevcut savunma doktrin ve organizasyonları dönüştürme sürecinin bir parçasını oluşturmuştur. Non-military savaş operasyonları, siber saldırılar, etkili öngörülemeyen, sınırsız ve kansız savaşlar yarımın savaşları olarak insanoğlunun yeni mücadele alanları olarak yerini almıştır (Greg& Chan, 2017, s.31).

Büyük miktardaki verilerin otomatik olarak işlenmesi olarak tanımlanan yapay zekanın askeri alanda kullanımını oldukça uzun bir tarihe sahiptir. 1884 yılında Massachusetts Institute of Technology’de profesör olan Herman Hallreith nüfus sayımını kolaylaştırmak adına delikli kartlar kullanan bir tablolama makinesi geliştirmiştir. Bu tür makinalar Birinci Dünya Savaşı sırasında genç askerlere uygulanan psiko-sosyal testlerde kullanılmış ve böylece bireylerin savaşta gösterdikleri farklı özellikler anlaşılmasına çalışılmıştır (Gürson, <http://www.ngazete.com/modern-savas-in-yeni-alani-yapay-zeka-410yy.htm>). Elde edilen veriler ileride bir askeri sosyoloji çalışması olan “The American Soldier” adlı kitabın temel

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

referans nesnesi olmuştur. Yapay zekanın ordulara girişi ise ilk kez Soğuk Savaş sırasında ABD'nin Ofset Stratejileri olarak ele alınan bir doktrin süreci ile olmuştur (Hunter, vd., 2018, s.60).

Yapay zeka kabiliyetlerinin askeri alanda harp silahlarında kullanılmasının bu silahları daha akıllı hale getireceği öngörülmektedir. Bu durum askeri operasyonlarda insan müdahalesinin asgari seviyeye inmesine olanak sağlayacaktır. Hız ve enformasyon gerektiren birçok operasyonu insandan daha doğru ve hızlı gerçekleştirebilen yapay zekalı silahlar piyade tüfeğinden, hava savunma sistemlerine kadar geniş bir uygulama alanı bulacaktır (Kendi, 2019, s.4). Diğer yandan yapay zeka, orduların silah sistemlerini daha iyi kontrol etmelerine yardımcı olmak bağlamında askerlerin eğitiminde kullanılarak kuvvet hazırlığında önemli rol oynayabilecektir. Örneğin bir pilotun belirli görevleri asimile etmesinde güçlük söz konusu ise yapay zeka bu noktalarda özgün ve uyarlanmış alternatifler önerebilmektedir (Gürson, <http://www.ngazete.com/modern-savaşın-yeni-alanı-yapay-zeka-410yy.htm>).

Yapay zekanın modern savaş alanlarındaki karar alma süreçlerini değiştireceği de öngörülmektedir. Özellikle, “gözetleme, yönlendirme, karar alma, harekete geçme döngüsü (OODA)” şeklinde tanımlanan hareket döngüsünde kısmen yapay zeka teknolojisinin ve otonom sistemlerin yayılmasına bağlı olarak, modern, hibrit ve doğrusal olmayan güvenlik tehditlerinin bertaraf edilmesine yönelik güncellemelerin kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır (Kasapoğlu&Kırdemir, 2018, s.10). IHS Jane's tarafından yayınlanan bir haberde, NATO ittifakının mevcut imkan ve kabiliyetlerine yapay zeka ile güçlendirilmiş sistemlerin dahil edilmesi gerektiğini belirten yetkililerin görüşleri şu şekildedir:

“Yapay zekanın otonomiye yaygınlaştırması ...savaş sahasındaki klasik karar alma döngüsünün çökeceği anlamına gelmektedir. İnsanın döngü içinde yer alması daha fazla gecikmeye ve karar almadaki etkinliğin azalmasına yol açtığından, makineler daha otonom karar alma yetisine sahip olmak zorunda kalacaktır.” Aynı çalışmada görüşlerine yer verilen bir başka yetkiliye göre “yapay zeka teknolojisi ile başa çıkabilmek için, NATO'nun bütün komuta, kontrol, muhabere, bilgisayar ve istihbarat (C4I) profilinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir (Tiger, 2017).”

Otonom Silahlar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Barut ve nükleer silahların keşfinden sonra savaşlarda üçüncü devrim olarak ortaya çıkmış olan otonom silahların evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Katil robotlar, yapay zeka ile kontrol edilen silahlar ve silahlandırılmış yapay zeka gibi farklı isimlendirmelerle anılan otonom silahların karakteristik özelliği insan müdahalesi olmaksızın hedeflere kendi kendine karar verebilmeleridir (Özer, <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/52518/savaslarda-ucuncu-devrim-otonom-silah-sistemleri-ve-insancil-hukuk>). Amerikan Savunma Bakanlığı'nın tanımına göre otonom silahlar, bir kere aktivite edildikten sonra, herhangi bir insan müdahalesi olmadan hedefleri seçip bunlara ateş edebilen sistemlerdir. Kendi kendine karar alan sistemler olarak sınıflandırılan otonom silahların direkt olarak saldırmaktan, keşif ve gözlem yapmaya kadar değişen farklı görevleri icra etmek üzere çeşitleri bulunmaktadır (<https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/DD/issuances/dodd/300009p.pdf>).

Otonom silahların geliştirilmesinden yana olan ülkeler bu silahların savaş alanlarında kullanılmaya başlanmasının potansiyel üç temel olumlu etkisine dikkat çekmektedir. İlk olarak insan faktörünün devreden çıkarılmasıyla birlikte korku ve stres gibi doğru ve zamanında karar verilmesini engelleyecek durumların bu silahlar sayesinde ortadan kalkacağı iddiasıdır (Arkin, 2010, 335). İkinci olarak uzaktan kumanda edilen insansız hava araçlarında yaşanabilecek iletişim ve komutaya yönelik herhangi bir saldırı ya da teknik arızanın yol açabileceği asker ve sivil can kaybının bu yolla önlenilebileceği iddiasıdır (Arkin, 2010, 335). Otonom silahların savaş alanına dahil edilmesinden yana olanlar son olarak bu silahların görevlerin daha az sayıda askerle hızlı, ucuz ve isabetli biçimde tamamlanmasına imkan sağlayarak güç çarpanı etkisi yaratacağını iddia etmektedir (Duygulu, 2019, s.144).

Otonom silahlar henüz savaş meydanlarına inmemiş olmakla birlikte 2017 yılının başında değişik ülkelerden 116 teknoloji şirketi "Belli Konvansiyonel Silahlarla İlgili Birleşmiş Milletler Komisyonuna Açık Mektup" (An Open Letter to the United Nations Convention on Certain Conventional Weapons) başlıklı bir çağrıya imza atmışlardır (Gibs, <https://www.theguardian.com/technology/2017/aug/20/elon-musk-killer-robots-experts-outright-ban-lethal-autonomous-weapons-war>). Söz konusu mektupta yapay zeka teknolojisindeki gelişmelerle öldürücü otonom silah sistemlerinin kontrolü meselesinin hiç olmadığı kadar zorlu bir sürece girdiği vurgulandıktan sonra geliştiriciler ve hükümetler tarafından bu durumun dikkatle ele alınması, etik kurallara bağlanması ve öldürme kabiliyetine

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

sahip olan yapay zekanın yasaklanması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Gibs, <https://www.theguardian.com/technology/2017/aug/20/elon-musk-killer-robots-experts-outright-ban-lethal-autonomous-weapons-war>).

İnsansız Hava Araçları

“İnsanın döngünün dışında olduğu” otonom sistemler minimum insan müdahalesi ile kendi kendine çalışabilmekte ve hedefe entegre olma noktasında karar alma kabiliyetine sahiptir. Bu kategori içindeki en belirgin sistem belirtilen şekilde hedef tespiti ve vuruş yapabilen İnsansız Hava Araçları (İHA)’dır. İsrail tarafından üretilen “Harp anti- radar sistemi” belirtilen özelliklere sahip örneklerden biridir (Kasapoğlu&Kırdemir, 2018, s.21).

Dijital çağın ortaya çıkışı ile birlikte orantısız askeri güç ve kabiliyete sahip ülkeler ve arasındaki savaşlar son derece asimetrik olmaya başlamıştır. Terör grupları ile Uluslararası Müttefikler arasındaki savaş çok yeni bir boyuta taşınmıştır. İHA’lar askeri operasyonlarda önemli oranda öncelik kazanarak özellikle uzak dağlık bölgelerde saklanan terör konuşmalarını gerçek zamanlı olarak tespit edip geri bildirim yapmakta ve bu bilgilere göre teröristler etkisiz hale getirilebilmektedir. Yine aynı şekilde füze sistemleri hedefler hakkında anlık bilgiler alarak başarılı biçimde angaje olmaktadır (Dilek, <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/big-data-ve-yapay-zeka-ile-askeri-operasyonlarda-taktik-ustunluk-kazanmak>). Sensörlerinden aldıkları bilgileri özellikle yapay zeka temelli görüntü işleme teknikleriyle işleyen İHA’lar çok daha kısa sürede hedef tespit ve teşhisi yapabilmektedirler. Örneğin ABD Irak ve Suriye’de terörist hedefleri tespit ve teşhis etmek için yapay zeka temelli *Maven* adlı bir sistemi kullanmaktadır. Maven sistemi ABD ordusunda yapay zeka potansiyelini kullanmak ve onu kullanılabilir askeri yeteneklere dönüştürmek için tasarlanmış “algoritmik savaş”ın ilk girişimidir (Dilek, <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/big-data-ve-yapay-zeka-ile-askeri-operasyonlarda-taktik-ustunluk-kazanmak>).

Devletlerin özellikle devlet dışı aktörlerle yaşanan savaşta bir adım önde olmak amacıyla kullandıkları İHA’ların avatajları kendilerine yönelik tehdit olarak da geri dönebilmektedir. Daha açık bir ifadeyle terör örgütleri de bu araçları edinme stratejisi benimsemişlerdir. Dolayısıyla yapay zeka ve yapay zeka temelli silahlar yalnızca ulus devletlerin kontrolünde olmayacağından devlet dışı aktörler olan terör örgütlerinin kullanımına açık hale gelmesi açısından güçlü birer tehdit haline gelecektir (Dönmez,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

<https://fikirturu.com/teknoloji/yapay-zeka-uluslararası-siyaseti-nasil-etkileyebilir/>).Örneğin İran destekli Husi güçleri Suudi Arabistan enerji şirketi Aramco'ya İHA'larla saldırı düzenlemiştir. Bilindiği üzere Husi militanları tarafından gerçekleştirilen saldırılar Suudi Arabistan için son derece yıkıcı etkiler doğurmuştur. Söz konusu bu saldırıların sayılarının artması gibi niteliklerinin de yükselmesi beklenebilir. İHA'lar biyolojik ve nükleer unsurlarla donatılabileceği gibi saldırı alanları savaş sahasının ötesine taşınabilecektir. Böylece teknolojinin dönüştürmüş olduğu silah ve İHA'lar savaşın daha geniş coğrafyaya yayılmasına ve sivillerin daha çok hedef olmasına neden olabilecektir (Kasapoğlu&Kırdemir, 2019, s.7).

3. Ulusal Yapay Zeka Stratejileri

Savunma sektöründen üretimin birçok alanına kadar nüfuz etmiş olan yapay zekanın uluslararası ilişkiler ve güvenlik açısından sağlamış olduğu imkan ve kabiliyetlerin uluslararası sistemde yaratmış olduğu etki dikkate değerdir. Yapay zeka teknolojilerinin meydana getirmiş olduğu baş döndürücü sistemlerin askeri savaş alanlarında kullanılması, ülkelerin ulusal güvenlik politikaları da köklü bir değişime maruz kalmaktadır (Darıcılı, 2020, s.52). Özellikle soğuk savaş sonrasında devletler, rekabet alanlarını konvansiyonel unsurların etkin olduğu alanlardan ziyade yapay zeka alanına yönlendirmişlerdir. Refah, güç ve yeteneklerini artırmak isteyen devletlerin mücadele alanları bilgi çağında dönüşüm geçirmiştir (Tugay, 2019, s.378). Ulus ötesi ağlar ve bilgi, mücadele alanlarında stratejik kaynaklar olarak yerini almıştır. Song, küresel düzeyde yapay zeka üstünlüğü adına gerçekleştirilecek bir rekabetin en iyi ve en büyük veriler üzerinden olacağını ifade etmektedir (Song, 2018, s.140).

Devletlerin ulusal gücünün temel belirleyicisi güçlü bir ordu bağlamında askeri güç kapasitesi olarak görülürken bilgi, teknoloji, ilerleme gibi isimlerle anılan mevcut dönem, ulusal/milli gücün yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir. Diğer bir ifadeyle yüzyıllar önce bir devletin verimli tarım arazilerinin veya nüfusunun ulusal gücüne katkısı ne derece önem arz ediyorduyorsa günümüzde teknolojik gelişmişlik bu şekilde bir öneme sahiptir (Çıtak, <https://m5dergi.com/son-sayi/makaleler/ulusal-teknoloji-gucu-ve-istihbarat/>).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra soğuk savaş dönemlerinde sıkça karşılaştığımız üzere ulus devletler ileri teknolojiye dayalı silahlar geliştirmişlerdir. Soğuk savaş döneminde nükleer başlıklı füzeler askeri rekabet alanının belirleyicisi konumundayken günümüzde devletler yatırım alanı bağlamında yapay zeka olarak tanımlanan bilgisayar sistemlerine yoğunlaşmış

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

durumdadır (Hunter, vd., 2018, s.46). Diğer bir ifadeyle jeopolitik üstünlüğün parametrelerinin değişime uğramasıyla teknolojik üstünlük; millî güvenlik politikalarının hedefleri arasında önemli bir yer teşkil etmeye başlamıştır ([https://tasam.org/Files/Icerik/File/BTR-Y-C Memorandum TR_pdf_402eed9b-2b31-49f0-a3fe-e080796db313.pdf](https://tasam.org/Files/Icerik/File/BTR-Y-C_Memorandum_TR_pdf_402eed9b-2b31-49f0-a3fe-e080796db313.pdf)). Bu aşamada yapay zeka ürün, model ve teknolojilerinin yönetimi devletler arasındaki güç mücadelesinin ve rekabetin ana unsuru haline gelmiştir (Bendett, <https://www.defenseone.com/ideas/2018/01/russia-poised-surprise-us-battlefield-robotics/145439/>).

ABD, Almanya, Çin ve Rusya'nın da aralarında olduğu küresel güçler ekonomik ve ticari alanların yanı sıra askeri -güvenlik alanlarda da ekonomik büyüklükleri ve teknolojik imkanları ölçüsünde yapay zeka sektörüne yönelik yatırım yapmaya başlamıştır (Dönmez, <https://fikirturu.com/teknoloji/yapay-zeka-uluslararası-siyaseti-nasil-etkileyebilir>).

International Data Cooperation'ın (IDC) verilerine göre yapay zeka alanına dünya çapında ayrılan bütçenin 2020'de 2016 bütçesini ikiye katlayarak 91,5 milyar dolardan 188 milyar dolara çıkması beklenmektedir (<https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS45800320>). Günümüzde teknolojik gelişmenin en önemli alanlarından biri olan yapay zeka üzerinden dünya yeni bir iki kutuplu savaş dönemine girmiş durumdadır. Yapay zeka teknolojisinin sivil ve askeri kullanımları arasındaki ayrım bulanık olduğundan dolayı bu alanda yaşanan silahlanma yarışı geçmişte savaş gemilerindeki ya da nükleer silahlardaki yarıştan farklıdır. Bugün yapay zeka devriminin iki itici süper gücü olarak ABD ile Çin, Google, Apple, Amazon Facebook ile Baidu, Tencent ve Alibaba gibi yapay zeka şirketlerine sahiptirler (<https://optimistkitapblog.com/2018/10/16/yapay-zekanin-ve-kuantum-bilgiislemin-jeopolitigi>).

Geleceği şekillendirecek en önemli bilim dallarından biri olarak kabul edilen yapay zeka, ülkelerin kalkınma, gelişmişlik ve güvenlik gibi hedefleriyle bağlantılıdır (Türkiye Yapay Zeka İnsiyatifi, 2019, <https://turkiye.ai/>). Temeli insan ve doğal dinamiklerin benzeşimine dayanan yapay zeka hem küresel ekonomide hem de askeri rekabette güç dengesini derinden etkileme potansiyeline sahiptir. Özellikle son on yıl içinde makine öğrenimindeki hızlı ilerleme, veri ve hesaplama gücünün artan kullanılabilirliğiyle yapay zeka hayatın birçok alanını

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

etkileyebileceği gibi ulusal ve uluslararası güvenliği de dönüştürecektir (<https://www.turing.ac.uk/research/research-programmes/artificial-intelligence-ai>).

Küresel tehditlerin evrimleştiği çok boyutlu ve çok aktörlü çatışmaların yaşandığı uluslararası rekabet ortamında yapay zeka sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanımı hükümet politikalarının öncelikli bir unsuru haline gelmiştir. Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in büyük fırsatlar ve öngürülmesi zor tehditler barındıran yapay zeka teknolojisinde ilerleyen devletlerin dünyanın geleceğinde daha fazla söz sahibi olacağını belirtmesi yapay zekanın devlet politikalarındaki önemini göstermektedir (Gigova, <https://edition.cnn.com/2017/09/01/world/putin-artificial-intelligence-will-rule-world/index.html> (Erişim Tarihi:). Nitekim soğuk savaş döneminde Sovyetler Birliği ile ABD arasında uzay alanında yaşanan rekabet günümüzde yeni nesil teknoloji ve yapay zeka alanına taşınmıştır. Özellikle teknolojik ilerlemenin askeri ve ekonomik alanlardaki muhtemel etkileri bağlamında yapay zeka günümüz güç denkleminde ülkelerin güç kapasitelerine ilişkin farklı bir işlevlere sahip olmuştur (Özcan, 2019, s.3).

Devletler yapay zekanın sunduğu fırsatları değerlendirme noktasında benimsedikleri yaklaşımlara göre kendilerine özgü farklı nitelikte yapay zeka strateji belgeleri hazırlamışlardır. Her bir strateji birbirinden farklı olup; kimi ülkeler ödemeler ve drone, kimi ülkeler de robot ve üretim, bilimsel araştırma, yetenek geliştirme, veri ve dijital altyapı gibi yapay zeka teknolojisinin farklı alanlarına yatırım yapmaktadır (Dutton, <https://medium.com/politics-ai/an-overview-of-national-ai-strategies-2a70ec6edfd>). Yapay zekadan faydalanmak ve bu alanda lider olmak için oluşturulmuş bu stratejiler her ne kadar farklı ülkelerden çıkmış olsa da tek bir ortak amaca hizmet etme noktasında birleşmektedirler: istihbarat ve güvenlik.

Dünyada halihazırda 21 ülkenin yapay zeka stratejisi bulunmaktadır. Bu alanda adımı ilk atan ülke ise 2017 yılında Kanada olmuştur (Zengin, <https://www.star.com.tr/acik-gorus/abd-ve-cin-arasindaki-veri-savaslari-haber-1444571/>). Birleşik Arap Emirlikleri'nin ilk yapay zeka bakanını ataması ve Suudi Arabistan'ın ilk robot vatandaşını belirlemesi ve Dubai'de robot polislerin sokakta olma projesi giderek dijitalleşen devletlerin yapay zekaya daha çok yatırımda bulunacaklarını göstermektedir (<https://futureoflife.org/ai-policy-united-arab-emirates/?cn-reloaded=1>). Jeopolitik ve jeostratejik rekabeti köklü bir şekilde etkileme potansiyeline sahip olan yapay zeka teknolojisi alanında Çin Halk Cumhuriyeti, bir diğer

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

önemli yatırımcılardandır. Mevcut teknolojik dönüşümü “bilgi tabanlı” savaştan “zeka tabanlı” savaşa (Kania, 2017, s.12). geçiş şeklinde kavramsallaştıran Pekin yönetimi, 150 milyar dolarlık bir sanayi kurmak ve 2030 yılında yapay zeka teknolojisi alanında küresel lider olabilmek için koordineli bir program yürütmektedir (Kania, <https://thediplomat.com/2018/02/chinas-ai-agenda-advances/>). Çin Devlet Konseyi’nin 2017 yılında yayımladığı “Yeni Nesil Yapay Zeka Geliştirme Planı’nda yapay zeka gelecekte dünyayı dönüştürecek teknoloji olduğu ifade edilmekte, Çin’in yüz tanıma, ses tanıma ve otonom sistemlerde elde etmiş olduğu ilerleme seviyesi övülmekte ve yapay zeka teknolojisinin Çin’i küresel rakiplerine karşı avantajlı kılacağı vurgulanmaktadır (Kaja&Luo, <https://www.insideprivacy.com/artificial-intelligence/chinas-vision-for-the-next-generation-of-ai/>).

2017 yılında ilan edilen Ulusal Savunma Stratejisi adlı belgede, yapay zekayı “operasyonel üstünlük” sağlayan bir sistem olarak tanımlayan Fransa, yapay zeka araştırmalarında ve endüstrisinde küresel bir lider haline gelmek için dört bileşenden oluşan 1,5 milyar avroluk planını açıklamıştır (<https://www.gouvernement.fr/en/artificial-intelligence-making-france-a-leader>). Yapay zeka alanına ulusal güvenlik amaçlı yatırımlar artarken İsrail Savunma Kuvvetleri’ne başkanlık eden Cohen Inger isimli general 2017 yılında yapay zeka faaliyetlerini “*çatışma alanındaki en küçük karar ve adımı etkileyebilecek aktiviteler*” olarak tanımlamıştır (Horowitz, 2018, s.46). Teknolojik gelişmişlik düzeyi, askeri kapasitesi, enerji kaynakları gelirine bağlı olarak yakaladığı ekonomik büyüme doğrultusunda yapay zeka alanında önemli bir oyuncu olan Rusya’da ise temel olarak yapay zekanın askeri operasyonlar üzerindeki etkisini incelemek için 2018 yılında Savunma Bakanlığı “Yapay Zeka: Sorunlar ve Çözümler” konferansa ev sahipliği yapmıştır (Dutton, <https://medium.com/politics-ai/an-overview-of-national-ai-strategies-2a70ec6edfd>).

Yapay zeka araştırmalarının merkez üssü olduğu kabul edilen ABD’de yapay zekaya ilişkin çalışmalar soğuk savaş döneminde Rusların konuşmalarını deşifre edebilmek için çeviri programları projeleri ile başlamıştır. Sahip olduğu teknolojik ve ekonomik üstünlük doğrultusunda ABD’de yapay zeka alanındaki çalışmalar 44. Devlet Başkanı Barack Obama yönetiminde yayınlanmış araştırma ve geliştirme stratejik planı ilan edilmiştir. Ulusal Bilim ve Teknoloji Kurulu’nun 2016’da kamuoyuyla paylaştığı stratejik planda yapay zeka alanındaki bilimsel ve teknolojik ihtiyaçların bir çerçeve dahilinde yürütülmesi açıklanmıştır

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

(<https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2016/10/12/administrations-report-future-artificial-intelligence>). Donald Trump yönetimindeki ABD ise yapay zeka çalışmalarında serbest piyasa odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Yapay zeka alanında ABD'nin ulusal liderliğini hızlandırmak için çok yönlü bir yaklaşımı benimseyen Trump yönetimi yapay zeka alanındaki çalışmaların (1)Amerika liderliğini yapay zeka alanında sürdürülebilmek, (2) Amerikalı araştırmacıları teşvik etmek ve desteklemek, (3)Kamu Ar-Ge'sini desteklemek ve (4)Yenilikçiliğin önündeki kısıtlamaları minimum seviyeye indirmek hedefleri doğrultusunda sürdürüleceğini açıklamıştır (<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/05/Summary-Report-of-White-House-AI-Summit.pdf>). Günümüzde ABD hükümetinin yapay zeka alanındaki ilerlemelerle tanınacağına inanılan çalışmalar genelde özel sektör eliyle yürütülmektedir. Global seviyede yapay zeka araştırmalarında yapılan yatırım 2016 yılında 642 milyon ABD doları olarak kaydedilmiştir. Bu rakamın 2030 yılında 15 trilyon ABD dolarına yükselmesi öngörülmektedir (Sharma, <https://factordaily.com/artificial-intelligence-india/>). Bununla birlikte yapay zeka araştırmalarının en önemli finansman kaynaklarından biri askeri hedefler doğrultusunda geliştirilecek yeni teknolojilere destek sağlayan ABD Savunma Departmanı Ajansı (DARPA)'dır. Arama, filtreleme, ileri bilgisayar görü ve akıl yürütme kullanarak çok sayıda veriden keşif yapabilme kabiliyetine sahip olan DARPA'nın sanal makine gerçekliği sistemi, istihbarat analizinde kullanılmaktadır (<https://www.darpa.mil/about-us/darpa-perspective-on-ai>).

Yapay zeka tabanlı teknolojik askeri sistemler öncelikle Amerikan ordusunun eksikliklerini tamamlamak için geliştirilmiştir. Savunma sistemlerinde ve muhabere alanlarında odaklanma, dikkat eksikliği, stres nedeniyle insan faktörü en zayıf unsur olarak görülmektedir. ABD askeri gücünün gönüllülük esasında dayalı olması ve paralı bir ordusunun bulunması, ABD dış politikası kapsamında ülke dışı görevlerde aktif yer alması asker kaybının mümkün olduğunca azaltılması politikasının önem kazanmasına neden olmuştur (Horowitz, 2018, s.42). Bu bağlamda özellikle Vietnam savaşı döneminde taktik haber alma bağlamında sıkıntılarla karşılaşan ABD'de daha hızlı, yüksek kapasiteli ve dirençli dijital haberleşme sistemlerinin geliştirilmesi ihtiyacı hissedilmiştir (Bulucu&Çıplak, 2017, s.5).

Yapay zeka alanında askeri ve ticari hedeflere sahip olan dünyanın önde gelen ülkelerinden biri Güney Kore'dir. Askeri stratejisini Çin ve Kuzey Kore tehdidinin bertaraf edilmesi üzerine yoğunlaştıran Güney Kore ordusu, kendisinden iki katı asker mevcuduna sahip

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

olan kuzey komşusundan gelebilecek olası tehditlere karşı algoritmik savaş unsurlarına yönelik yatırım yapmaktadır. Elektronik savaş teknolojilerine yatırım yapan Güney Kore, İHA'lar ve otonom silahlar üzerine yoğunlaşmıştır. Ülkenin en büyük savunma şirketi Hanwha, 2018 yılında Kore İleri Bilim ve Teknoloji Enstitüsü (KAIST) ile asker silahlara uyarlanabilecek yapay zeka araştırmaları yürüteceğini ve böylece otonom silah geliştirme alanındaki küresel rekabete ortak olacağını açıklamıştır (Dünyada Savunma Doktrinlerini Değiştiren Yeni Konsept: Algoritmik Harp”, 2019, s.8).

Sonuç

Enformasyon teknolojilerinde yaşanan değişimler geleneksel savaş taktiklerini de değişime uğratmıştır. Bilgisayar görü, büyük veri analitiği ve robotik sistemlerin yön vermesiyle savaş alanları insani sınırların ötesine geçmiştir. Henüz gelişim evresinde olmakla birlikte yapay zeka uygulamaları orduları izleme, erken algılama, erişilmez alanlara ulaşma, can kayıplarını ve maliyeti azaltma gibi kabiliyetler sunmaktadır. Savunma strateji ve kapasitesini kökten değiştirecek bu kabiliyetler karşısında ülkelerin yapay zeka alanına ilgileri de artmıştır. Başta ABD ve Çin olmak üzere Güney Kore, Rusya, Fransa gibi birçok ülke veri ve bilgi geliştirme amacıyla yapay zeka alanında rekabet gücünü artırmayı hedef politikaları haline getirmişlerdir. Dijitalleşmekte olan küresel rekabet ortamında ülkelerin ulusal çıkarları ve öncelikleri doğrultusunda benimsemiş oldukları yapay zeka stratejileri göstermektedir ki iki dünya savaşının ardından devletler yerli savunma sanayilerinin güçlendirilmesi bağlamında yapay zekalı silahlanma yarışına girmişlerdir. Diğer bir ifadeyle yapay zeka teknolojilerinin askeri amaçlar doğrultusunda savunma sanayisinde kullanılması soğuk savaş dönemine hakim olan nükleer güç rekabetini yapay zeka alanına kaydırmıştır. Dolayısıyla tehdit algısının çeşitlendiği günümüz dünyasında tüm devletlerin tehditleri minimize etmede avantaj sağlayacak kapsamlı yapay zeka stratejileri oluşturulmasına ilişkin altyapı ve eğitim alanlarına yatırım yapmaları gerekmektedir.

Kaynakça

Kitaplar

Carl Von Clausewitz, Savaş Üzerine, Eriş Yayınları, 2003.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Duygulu, Şirin. DEĞİŞEN SAVAŞLARIN DÖNÜŞEN ARAÇLARI, SETA Kitapları, 2019.

Gray, Chris Hables. Postmodern War The New Politics of Conflict New York: The Guilford Press, 1997.

Nye, Joseph S. The Futuru of Power, PublicAffairs Reprint Edition, 2011.

Onay, Yaşar. BİLGİ ÇAĞI SAVAŞI BAŞLADI Su-24'ün Türk- Rus İlişkilerine Etkisi, Yenyüzyıl Yayınları, 1.Baskı, 2016.

Makaleler

“Dünya’da Savunma Doktrinlerini Değiştiren Yeni Konsept: Algoritmik Harp”, STM Teknolojik Düşünce Merkezi, 2019, SS. 1-12.

Allen Greg. & Chan, Taniel. “Artificial Intelligence and National Security”, Belfer Center for Science and International Affairs, 2017, SS.1-132.

Arkin, Ronald C. “The Case for Ethical Autonomy in Unmanned Systems”, Journal of Military Ethics, Cilt:9, Sayı:4, 2010, SS.332-341.

Brooks Tiger, NATO Urged to Rapidly Absorb AI into its Command and Control, Jane’s Defence Weekly, 20 Ekim 2017.

Bulucu, Murat.& Çıblak, Enver. “Muharebe Sahasının Dijitalleşmesi”, Stratejik Sektörel Değerlendirme Raporu, STM, SS.1-15.

Coeckelbergh, Mark. “From Killer Machines to Doctrines and Swarms, or Why Ethics of Military Robotics is Not (Necessarily) About Robots”, Philosophy Technology, Cilt:24, Sayı:3, 2011, SS.269-278.

Darıcı, Ali Burak. “The Impact of Artificial Intelligence Management Upon International Security”, Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt.19, Vol.1, 2020, SS.49-72.

Darıcı, Ali Burak. “The Impact of Artificial Intelligence Management Upon International Security”, Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt.19, Vol.1, 2020, SS.49-72.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Gökçer, Onur. & Ercan Gözen, Pınar. “Siber Savaşlarda Jus Ad Bellum ve JuS In Bello”, Alternatif Politika, 12(1), 2020, SS.172-203.

Hoffman, Frank G. “Conflict in the 21.Century the Rise of Hybrid Wars”, Potomac Institute for Policy Studies, December, 2007, SS.1-72.

Horowitz, Michael C. “Artificial Intelligence, Intenational Competition, and the Balance Power” Texas National Security Review: Vol.1, Issue.3, 2018, SS.37-57.

Hunter, Andrew P. Et.al. “Artificial Intelligence and National Security the Impotence of the Ecosistem”, Center for Strategic&International Studies, 2018, SS.1-72.

Kania, Elsa B. “Battlefield Singularity: Artificial Intelligence, Military Revolution, and China’s Future Military Power, Center For a New American Security, 2017, SS. 1-74.

Kasapoğlu, Can. & Kırdemir, Barış. “Terör Tehdidinde Yeni Boyut: Drone Saldırıları ve Türkiye’nin Milli Güvenliğine İlişkin Gelişmeler”, Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM), 2019, SS.1-15.

Kasapoğlu, Can. & Kırdemir, Barış. “Terör Tehdidinde Yeni Boyut: Drone Saldırıları ve Türkiye’nin Milli Güvenliğine İlişkin Gelişmeler”, Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM), 2019, SS.1-15.

Kasapoğlu, Can.& Kırdemir, Barış. “Yükselen İnsansız Sistemler Gücü: Askeri Atılımın Eşiğindeki Türkiye”, Ekonomi ve Araştırma Dış Politikalar Merkezi (EDAM), 2018, SS.1-35.

Kendi, Alper. “Yapay Zekanın Milli Güvenlik Politikalarına Etkileri”, Thinktech Teknolojik Düşünce Merkezi, 2019, SS.1-7.

Kott, Alexander. “Challenges and Characteristic of Intelligent Autonomy for Internet of Battle Things Highly Adversarial Environments” U.S.Army Research Laboratory, The 2018 AAI Spring Symposium Series, 2018, SS.145.151.

Özcan, Mesut. “Akıllı Savaş Dönemi ve Ulusal Güvenlik Konseptleri”, 15 Ağustos 2019, İNSAMER.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Özer, Yusuf. “Savaşın Değişen Karakteri: Teori ve Uygulamada Hibrit Savaş”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2018, SS.29-56.

Song, Schoni. “Preventing a Butlerian Jihad: Articulating a Global Vision for the Future of Artificial Intelligence” *Journal of International Affairs*, 2018, SS.135-142.

Tugay, Burcu&Resul. “Uluslararası Sistemin Geleceğini Yapay Zeka Üzerinden Analiz Etmek”, *Journal of Academic Value Studies*, Vol.5, Issue.3, 2019, SS.376-384.

Tugay, Burcu&Resul. “Uluslararası Sistemin Geleceğini Yapay Zeka Üzerinden Analiz Etmek”, *Journal of Academic Value Studies*, Vol.5, Issue.3, 2019, SS.376-384.

İnternet Kaynakları

F.G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies Arlington, https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2020)

Nye, Joseph S. “Askeri Gücün Geleceği”, *Aljazeera Türk*, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/askeri-gucun-gelecegi> (Erişim Tarihi: 10.05.2020)

Lind, William S. et.al, “The Changing Face Of War: Into the Fourth Generation”, *Global Guerrillas*, <https://globalguerrillas.typepad.com/lind/the-changing-face-of-war-into-the-fourth-generation.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2020)

Jehl, Douglas. “U.S. Report Finds Iraq Was Minimal Weapons Threat in ‘03”, *The New York Times*, 6 Oct 2004, <https://www.nytimes.com/2004/10/06/international/middleeast/us-report-finds-iraq-was-minimal-weapons-threat-in.html> (Erişim Tarihi: 12.05.2020).

Francis.David. “How a New Army of Robots Can Cut the Defense Budget”, *Fiscal Times*, 2 Nisan 2013, <http://www.thefiscaltimes.com/Articles/2013/04/02/How-a-New-Army-of-Robots-Can-Cut-the-Defense-Budget> (Erişim Tarihi: 12.05.2020).

Sheridan, Kelly. “Former White House CIO Shares Enduring Security Strategies” 20 Kasım 2019, <https://www.darkreading.com/threat-intelligence/former-white-house-cio-shares-enduring-security-strategies/d/d-id/1336415> (Erişim Tarihi: 12.05. 2020).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Chandler, Simon. “How Artificial Intelligence Will Make Decisions In Tomorrow War’s” 20 Ocak 2020, <https://www.forbes.com/sites/simonchandler/2020/01/20/how-artificial-intelligence-will-make-decisions-in-tomorrows-wars/#6a08622d4e01> (Erişim Tarihi:12.05.2020)

Gürson, Poyraz. “Modern Savaşın Yeni Alanı Yapay Zeka” ngazete,22 Ocak 2019, <http://www.ngazete.com/modern-savasin-yeni-alani-yapay-zeka-410yy.htm> (Erişim Tarihi:13.05.2020).

Özer, Adem. “Savaşlarda Üçüncü Devrim Otonom Silah Sistemleri ve İnsancıl Hukuk”, TASAM, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/52518/savaslarda_ucuncu_devrim_otonom_silah_sistemleri_ve_insancil_hukuk, (Erişim Tarihi: 13.10.2020)

US Department of Defense, Directive , Autonomy in Weapon Systems, 21 November 2012, <https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/DD/issuances/dodd/300009p.pdf> (Erişim Tarihi:13.05.2020)

Gibs, Samuel. “Elon Musk Leads 116 Expert Calling for Outright Ban of Killer Robots”, The Guardian 20 Ağustos 2017, <https://www.theguardian.com/technology/2017/aug/20/elon-musk-killer-robots-experts-outright-ban-lethal-autonomous-weapons-war> (Erişim tarihi:13.05.2020)

Dilek, Bircan D. “Big Data ve Yapay Zeka ile Askeri Operasyonlarda Taktik Üstünlük Kazanmak”, 27 Kasım 2019, 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/big-data-ve-yapay-zeka-ile-askeri-operasyonlarda-taktik-ustunluk-kazanmak> (Erişim Tarihi:13.05.2020).

Çıtak, Emre.Ulusal Teknoloji Gücü ve İstihbarat, M5 Ulusal Güvenlik Savunma ve Strateji, 19 Eylül 2019, <https://m5dergi.com/son-sayi/makaleler/ulusal-teknoloji-gucu-ve-istihbarat/>

BRAINS Türkiye, Yapay Zeka Programı Çalıştayı Raporu, TASAM, 7 Nisan 2020, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/53570/brains%C2%B2_turkiye_yapay_zeka_programi_calistayi_sonuc_raporu (Erişim Tarihi: 14.05.2020).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bendett, Samuel. “Russia Is Poised to Surprise the US in Battlefield Robotics”, 25 Ocak 2018, <https://www.defenseone.com/ideas/2018/01/russia-poised-surprise-us-battlefield-robotics/145439/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

“Darpa Perspective on AI”, <https://www.darpa.mil/about-us/darpa-perspective-on-ai> (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

Dönmez, Rasim Özgür. “Yapay Zeka Uluslararası Siyaseti Nasıl Etkileyebilir?” Fikir Turu, 9 Aralık 2019, <https://fikirturu.com/teknoloji/yapay-zeka-uluslararasi-siyaseti-nasil-etkileyebilir/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Worldwide Spending on Robotics will Reach \$188 Billion in 2020 Fueled by New Use Cases and Expanding Market Acceptance, According to IDC”, <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS45800320> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Yapay Zekanın ve Kuantum Bilgi İşlemin Jeopolitiği, Optimist Newsletter, 16 Ekim 2018, <https://optimistkitapblog.com/2018/10/16/yapay-zekanin-ve-kuantum-bilgiislemin-jeopolitigi/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Türkiye Yapay Zeka İnsiyatifi, 2019, <https://turkiye.ai/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Artificial Intelligence, The Alan Turing Institute, <https://www.turing.ac.uk/research/research-programmes/artificial-intelligence-ai> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Gigova, Radina. “Who Vladimir Putin Thinks Will the Rule World” 2 September 2017, <https://edition.cnn.com/2017/09/01/world/putin-artificial-intelligence-will-rule-world/index.html> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Dutton, Tim. “An Overview of National AI Strategies”, Politics+AI, <https://medium.com/politics-ai/an-overview-of-national-ai-strategies-2a70ec6edfd> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)

Zengin, Nazmelis. “Abd ve Çin arasındaki veri savaşları”, 6 Mayıs 2019, <https://www.star.com.tr/acik-gorus/abd-ve-cin-arasindaki-veri-savaslari-haber-1444571/> (Erişim Tarihi: 15.05.2020)

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

“AI Policy, United Arab Emirates” Future of Life Institute, <https://futureoflife.org/ai-policy-united-arab-emirates/?cn-reloaded=1> (Erişim tarihi: 15.05,2020).

Kania, Elsa B. “China’s AI Agenda Advance”, 14 February 2018, <https://thediplomat.com/2018/02/chinas-ai-agenda-advances/> , (Erişim Tarihi: 15.05.2020)

Kaja, Ashwin. & Luo, Yan. “Covington Artificial Intelligence Update: China’s Vision for the Next Generation of AI”, 24 March 2018, <https://www.insideprivacy.com/artificial-intelligence/chinas-vision-for-the-next-generation-of-ai/> (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

“Artificial Intelligence: Making France a Leader” 30 Mart 2018, <https://www.gouvernement.fr/en/artificial-intelligence-making-france-a-leader> (Erişim Tarihi: 15.05.2020)

The Administration’s Report on the Future of Artificial Intelligence, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2016/10/12/administrations-report-future-artificial-intelligence> (Erişim Tarihi: 15.05.2020)

Summary of the 2018 White House Summit on Artificial Intelligence for American Industry, The White House Office of Science and Technology Policy 10 May 2018, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/05/Summary-Report-of-White-House-AI-Summit.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

Sharma, Sriram. “Here’s why India is likely to löse the AI race”, 18 August 2017 <https://factordaily.com/artificial-intelligence-india/>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

18.00 – 19.30

2. SALON

15. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Kerim SERT

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
İsmail Utku CANTÜRK (Doktora Adayı)		
Burcu TOPKAYA ŞENEREN (Doktora Öğrencisi)	Akdeniz Üniversitesi	A Post-Humanist Analysis of Climate Crisis
Doç. Dr. Senem ATVUR		
Dr. Burcu SARI KARADEMİR	Bilkent Üniversitesi	Purple Degrowth Approach to Human Security in the Face of the Climate and Care Crises
Dr. Hakan AKIN	Yüksek İhtisas Üniversitesi	An Investigation on the Effectiveness of Action-Oriented Academic Activities on Sustainable
Dr. Duygu ÖZTÜRK	İstanbul Medipol Üniversitesi	Environmental Security and Climate Change: Bodrum Institute Environment and Climate Change Summer School Research
Arş. Gör. Orçun DEMİR (Doktora Adayı)	TOBB Üniversitesi	
Dr. Kerim SERT	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Geopolitics of Energy and Its Impact On Environment and Climate

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

A POST-HUMANIST ANALYSIS OF CLIMATE CRISIS

İsmail Utku CANTÜRK

PhD Student

Akdeniz University,
Institute of Social
Sciences, Department of
International Relations
utk_cntrk@hotmail.com

Burcu TOPKAYA

ŞENEREN

PhD Student

Akdeniz University,
Institute of Social
Sciences, Department of
International Relations
burcutopkaya@gmail.com

Senem ATVUR

Assoc.Prof.

Akdeniz University,
Faculty of Economics and
Administrative Sciences,
Department of
International Relations
senematvur@akdeniz.edu.
tr

Post-humanism is a philosophical critical approach, emerged as a response to anthropocentrism of 21st century and provides a significant research area for social sciences, including International Relations (IR), in order to identify and understand relations between the humans and the non-human world. In essence, post-humanism focuses on deconstructing the notion of human.

Exacerbating ecological degradation due to overpopulation, dramatic rises in production and consumption, the mass extinction of species, and climate change placed environmental problems and sustainability at the center of security studies in IR. Security risks caused by degraded ecological balance and in particular by climate change have become one of the priorities of international community. However, the classical “human apart or even above the environment” approach adopted by international actors such as the United Nations (UN) or the European Union (EU) remains insufficient. In parallel with the “green capitalism” and liberal environmentalism that advocate reducing carbon emissions and developing so-called green technologies for coping with the climate crisis, current international perspective does not address or challenge the main causes of the dilemma.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

This study aims to discuss how to apply post-humanist principles in combating climate change and whether a post-humanist security perspective contributes to enhance climate justice on the planet Earth. Therefore, we will explore the implications of post-humanist ontology on the human-environment interaction and the post-humanist security assumptions for decreasing the impacts of climate change which is threatening all life forms on Earth. Since reducing carbon footprint, restricting the use of plastics or using eco-friendly technologies in production cannot solve the current climate crisis, a radical policy shift within the global system and its institutions seems to be essential. Thus, we argue that the environmental degradation is at a high level of crisis that cannot be tackled by anything less than a highly focused global approach that strikes at the core of the issues.

Furthermore, the post-humanist approach has a potential to change the focus of the security agenda towards the neglected objects. The most challenging impacts of climate crisis have been affecting the vulnerable humans and non-human entities in different parts of the world. By analyzing these challenges, we aim to reveal the core problem related to the inequalities and injustices. Moreover, a drastic shift in global environmental policies is inevitable to eliminate these challenges, to recreate an inhabitable planet for all species including humans, and to reposition the “human” within the cyclical harmony of nature. Thus, rather than an anthropocentric perspective accepting humans as beings that are distinct from the environment, a new version of human should be defined together with interconnected biological, sociocultural and environmental elements, as post-humanist approach alternatively defends. Although the climate crisis poses an existential challenge for the life on Earth, it could also be used as an opportunity to transform every dysfunctional mechanism and build a more equitable and just system protecting the rights of all living and non-living forms.

Keywords: Climate Crisis, Post-humanism, Human, Non-human, Security.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

PURPLE DEGROWTH APPROACH TO HUMAN SECURITY IN THE FACE OF THE CLIMATE AND CARE CRISES

Burcu SARI KARADEMİR

PhD

Bilkent University, Department of International Relations

TED University, Department of Political Science and International Relations

sburcu@bilkent.edu.tr

The United Nations Development Programme's *Human Development Report* introduced the concept of 'Human Security' in 1994. Since then, Human Security concept transformed the security understanding while deconstructing the traditional national security discourses and practices. Human security broadened traditional state-centric and military security in a way to include issues such as chronic threats as hunger, disease and repression and issues that pose sudden and hurtful disruptions in the patterns of daily life. The UNDP included seven categories including economic, food, health, environmental, personal, community and political security. It defined the four characteristics of human security as universal, interdependent, prevention-oriented and people-centred. Human Security initially had two components, 'freedom from fear' and 'freedom from want'. The first component covered war related violence and the latter recognized poverty and (under)development as security concerns. Later, a third component, 'freedom from indignity' was included to acknowledge human rights. The 'human security triangle' highlighted that security, development and rights are inseparable and mutually constitutive. For this reason, human security requires holistic and interdisciplinary approach merging security, development, ethics and political approaches. Only with a holistic and interdisciplinary approach, human security can be understood with its depth and ethico-political implications. By developing such an approach, it becomes possible to cover insecurities of the real people emanating from structural violence, poverty, social well-being and human rights. Thanks to the broadened conception of security, issues of real life and real people can be included to the security agenda as there are more people who suffer from the

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

absence of fundamental resources of well-being such as secure environment and care. The study highlights two major human security crises, namely the climate and care crisis. These dual crises of human security need to be addressed with a holistic approach as they reside in the intersection of security, development and human dignity and cross-cut the human security sectors like environment, health, economic, political and personal security. For this purpose, the study investigates to what extent we can benefit from Degrowth (D’Alisa vd., 2020) and Purple Economy (İlkkaracan, 2013) for a sustainable future. Both approaches criticize the current growth-led economy as it perpetuates the environmental and gender injustices and insecurities by exploiting the environment and women’s caring activities. Both propose gender equal, care-oriented, and ecological approach for a better future. For this reason, the study proposes Purple Degrowth as an alternative eclectic approach to contribute to the conversation on human security. As both approaches draw insights from ethics, international politics, feminist and environmentalist economics and they can provide holistic, ethical, political, and economic contributions to study of human security and give new directions to human security practice with their problem-solving practices and policies.

Bibliography

Giacomo D’Alisa, Federico Demaria ve Giorgos Kallis (der.), (2020), *Küçülme Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı*, İstanbul: Metis Yayınevi.

İlkkaracan, Ipek, (2013), “The Purple Economy: A Call for a New Economic Order Beyond the Green”, in *Sustainable Economy and Green Growth: Who Cares*, Ulrike Röhr (ed.), Berlin: The German Ministry for Environment, p. 32-37.

United Nations Development Programme (1994), *Human Development Report 1994*, New York and Oxford: Oxford University Press.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

AN INVESTIGATION ON THE EFFECTIVENESS OF ACTION-ORIENTED ACADEMIC ACTIVITIES ON SUSTAINABLE ENVIRONMENTAL SECURITY AND CLIMATE CHANGE: BODRUM INSTITUTE ENVIRONMENT AND CLIMATE CHANGE SUMMER SCHOOL RESEARCH

Hakan AKIN

Asst.Prof.

Yuksekt İhtisas University

hakanakin@yiu.edu.tr

Duygu ÖZTÜRK

Asst.Prof.

Medipol University

duyguozturk@medipol.edu.tr

Orçun DEMİR

Research Assistant

TOBB University

orcundemir@tobb.edu.tr

Increasing environmental problems and climate change have begun to take place more and more in the local, regional and international policy agenda. It is observed that the number of studies in the academic literature on environmental security and related policies is increasing. At the same time, many action-oriented projects are being developed to increase social awareness on sustainable environment and climate change issues. It is vitally important for young people to be conscious of environmental risks, security and policies, to include them in action activities, and to produce sustainable environmental policies of the future.

In the study, the success levels of theoretical and applied environmental and climate policy trainings conducted by a group of university students are examined. The scope of the study consists of the Environment and Sustainability Summer School held in 2022 with the cooperation of Bodrum Institute and Bodrum Municipality. Research and analyzes are limited to the data obtained from undergraduate program students who attend summer school. As a result of the research, it has been observed that the level of satisfaction in studies based on actions and experiences in the form of applied summer school differs statistically significantly compared to the theoretical narratives on climate change and sustainable environment. The level of satisfaction with the action-oriented studies, in which the participants took a more participatory and active role in activities with the theme of environment and climate change, was over 90%. It was observed that the level of satisfaction in narrative-based activities in the summer school decreased statistically significantly and remained below 80% compared to

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

applied and participatory activities. Based on these results, it is thought that to develop sustainable policies for climate change and environmental problems and to increase the active participation of young people, it is necessary to focus more on experiences that enable the participation of individuals with an interdisciplinary approach. It has been observed that with these experiences, young people are able to combine theory and practice in their daily life practices. Thus, the awareness level of young people prioritizing the environment and climate change can be improved. It is thought that it is important for young people to experience that it is possible to combine information age technologies and life practices in nature outside the urban living space. It is significant that the participants can transcend rhetoric on environmental and climate issues and turn them into action, and that their satisfaction level is 90% and above after action-oriented studies. We believe that the findings are explanatory that the competencies of future generations can be developed with more participatory and action-oriented approaches on the environment and climate change.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

GEOPOLITICS OF ENERGY AND ITS IMPACT ON ENVIRONMENT AND CLIMATE

Kerim SERT

Lecturer / PhD

Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Area Studies

sertk@metu.edu.tr

Many experts and academics expected an economic recovery for the Post-Covid Pandemic world. However, Russian war against Ukraine surprisingly or not created a greater global supply crisis, resulting in weaponizing of energy sources like natural gas and oil. Energy plays a major role in economics, and one cannot deny that effect of geopolitics on energy.

In the last decade, major transitions were happening in the global energy system. While fossil fuels highly criticised to reduce carbon emissions, and nuclear energy treated as a public threat after Fukushima incident, renewable energy penetration has increased thanks to their cost-competitiveness and technological advances. While humankind try to adapt a new global energy system driven by low-carbon sources, a competition over the rare earth elements have started in different areas of the world including Central Asia, Africa, and Latin America.

Currently, a prior to the first global energy crisis, countries seem more reluctant to phase out fossil fuels from their energy basket and some even postpone early phase outs of their nuclear fleets. Before winter comes, EU countries willing to store more natural gas whereas Russia cuts and halts of natural gas to avoid the EU storing. By knowing the current storage of EU, and other importer countries. The market is tightening, and the surging prices of gas and oil motivate countries to burn more coal, the dirtiest source of thermal energy and the biggest contributor of air pollution and climate constrain. International Energy Agency foreseen an increase in demand thanks to post-covid economic recovery in China, which will even worsen the market prices and accelerate the trend in coal sector. At an expense of national security, proving heating and keeping the life standards high as possible, countries ignore their climate pledges. Energy becomes a tool, and the core of geopolitics once again, while oil companies

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

make record high revenues and the poor getting poorer. This paper seeks to analyse recent trends in energy geopolitics and its impact on the climate by critically evaluating new energy market, importer & exporter relations.

Keywords: Geopolitics, Energy, Fossil Fuels, Renewables, Nuclear.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

10 Aralık 2022 Cumartesi

18.00 – 19.30

3. SALON

16. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Murat TOMAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Ayşe SALAR (Yüksek Lisans Öğrencisi)	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	Uzay Güvenliğinin Küresel Yansımaları
Dr. Burak Toygar HALİSTOPRAK	Antalya Bilim Üniversitesi	Afrika’da Askeri Darbelerin Geri Dönüşü: Sivil-Asker İlişkileri Kuramları Bağlamında Bir Değerlendirme
Dr. Murat TOMAN	Hitit Üniversitesi	Wilson’un Liberal Enternasyonlizm Fikrinin Amerikan Grand Stratejisi Bağlamında Analizi
Amon SHAKEMBA (Doktora Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Palestine-South Africa Relations

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

UZAY GÜVENLİĞİNİN KÜRESEL YANSIMALARI

Ayşe SALAR

Yüksek Lisans Öğrencisi

T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve

Uluslararası İlişkiler

salarayse@gmail.com

Güvenlik, devletlerin devamlılığı ve varoluş unsurlarından biridir. Bu unsurlardan kara, deniz ve hava güvenlik alanına Sputnik I uydusunun 1957’de fırlatılmasıyla uzay alanı da dahil olmuştur. Uzay, Soğuk Savaş dönemine hâkim iki aktör ABD ve SSCB tarafından askeri amaçla kullanılmıştır. Bu dönemde sadece askeri istihbarat için kullanılan uzay teknolojisi ilerleyen süreçte iletişim ve bilgisayar teknolojisinin geliştirilmesinde itici güç olmuştur. Özellikle 2000’li yıllarda uzay tabanlı sistemler sosyal, ekonomik ve askeri alanlara hâkim olmaya başlamıştır. Bu durum uzaya erişimi olan devletlere küresel ölçekte güç sağlamaktadır. Dolayısıyla uzay çalışmalarında söz sahibi olan aktörler milyar dolarlık uzay araçlarına güvenli ve sürdürülebilir bir erişim imkânı ister. Ancak uzayın artan stratejik önemi ve müşterek bir alan olarak tüm devletler tarafından kullanılması uzay sistemlerinin güvenliği konusunda belirsizliği beraberinde getirmektedir.

Uzay güvenliği, tüm ulusların uzayı eşit şekilde kullanma ve erişim sağlama hakkına sahip olmasıdır. Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki nükleer silahsızlanma yarışının uzaya taşınması güvenlik endişesi yaratmıştır. Bu durumun sona erdirilmesi için 1967 yılında Birleşmiş Milletler/ Dış Uzay Anlaşması (BM/OST: Outer Space Treaty) imzalanarak dış uzayın güvenlik sınırları belirlenmiştir. Böylece uzay sahasında güvenlik ve istikrar sağlanarak iş birliklerin geliştirilmesine zemin hazırlanmıştır. Ancak Soğuk Savaş sonrası çift kutuplu sistemin çökmesi ve çok kutuplu sistemle birlikte uzay çalışmalarına birçok aktör dahil oldu. Geçen elli beş yıllık süreçte uzay güvenliği, uzay çalışmalarına çok sayıda aktör ve uluslararası özel şirketlerin katılması, teknolojik gelişme ve dijitalleşmeyle birlikte dönüşüm

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

yaşadı. Uzay güvenliği; askeri boyutun yansira, toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutlarında dahil olduğu geniş bir alanı kapsamaktadır.

Bu perspektiften uzay güvenliğinin dinamiklerini incelediğimiz çalışmamızın amacı; uzayda devre dışı bırakılan uydular ve uzay enkazının oluşturduğu çevre sorunu, uydu iletişimi-navigasyon ve konumlandırma teknolojilerinin askeri ve sivil alandaki kullanım ikilemliği, dış uzayın artan ticari kullanımına bağlı hibrit tehditleri ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması kullanılarak küresel aktörlerin evrimleşen uzay güvenliğine karşı geliştirdiği strateji ve Birleşmiş Milletler Dış Uzay Kullanım Komitesinin (United Nations Committee on the Peaceful use of Outer Space / UNCOPUS) çalışmaları analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler; Uzay Güvenliği, Uzay Enkazı, Uzay Teknolojileri, Hibrit Tehdit

Kaynakça----

Adriaensen, M., Giannopapa, C., Hays, P. L., & Robinso, J. (2015). Handbook of SpaceSecurity. New York: Springer Science+Business Media.

Bowen, B. E. (2020). War in Space. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Eisenhower, S., Graham, T., & Lawson, R. (2004). SPACE SECURITY 2003. Washington DC: Eisenhower Enstitüsü.

Sheehan, M. (2007). The International Politics of Space. Abingdon, Oxon: Rotledge.

UNITED NATIONS Office for Outer Space Affairs. (2022). UNITED NATIONS Office for Outer Space Affairs: www.unoosa.org adresinden alındı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

AFRİKA'DA ASKERİ DARBELERİN GERİ DÖNÜŞÜ: SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ KURAMLARI BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Burak Toygar HALİSTOPRAK

Dr. Öğr. Üy. / Ph.D.

Antalya Bilim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

toygar.halistoprak@antalya.edu.tr

Afrika ülkeleri, erken post-kolonyal dönemde askeri darbelerin yoğun olarak yaşandığı bir siyasal iklime sahip olmuştur. Kıta ülkelerinde 1956-1990 yılları arasında 67 askeri darbe girişimi başarıya ulaşmıştır (McGowan, 2001). Buna karşın, Soğuk Savaş sonrası dönemde Afrika kıtasındaki askeri darbe sayılarında keskin bir düşüş yaşanmış ve 1990-2020 arasında 54 ülkede, toplamda 14 askeri darbe girişimi başarıya ulaşmıştır. Kıtadaki askeri darbe sayılarındaki düşüş, sivil-asker ilişkileri çalışmaları yazınında demokratikleşme kuramı ve liberal kuramsal çerçeveler içerisinde değerlendirilmiş ve Afrika'daki askeri rejim deneyimlerinin geride bırakılma aşamasına geldiği argümanı öne çıkmıştır (Clark, 2007). Ne var ki, 2020 yılı ve sonrasında Burkina Faso, Mali, Gine-Bissau, Sudan gibi ülkelerde art arda gerçekleşen askeri darbeler, Afrika'da yeni bir askeri darbe trendi mi ortaya çıkıyor sorusunu gündeme getirmiştir. Son iki yılda 10 darbe girişimi ortaya çıkmış ve bu girişimlerin 7'si başarı ile sonuçlanmıştır. Bu çalışma Afrika kıtasındaki askeri darbeleri ve bu askeri darbelerin oluşturduğu siyasal bağlamı, sivil-asker ilişkileri kuramları kapsamında incelemektedir. Buna göre, "Afrika'da son yıllarda yaşanan askeri darbelerin tetikleyici unsurları nelerdir" sorusu bu çalışmanın araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Sivil-asker ilişkileri literatüründe, Afrika askeri darbelerinin üç ana kuramsal çerçevede incelendiği görülmektedir: 1) Modernleşme kuramı askeri darbeleri bir toplumsal devinim aracı olarak ele almış (Thomson, 2010); 2) Liberal-kurumsalcı çerçeve kurumların kırılabilirliğinin altını çizmiş (Huntington, 1966); 3) Bir diğer grup ise dış faktörleri darbe tetikleyici unsurlar olarak sunmuştur (Wiking, 1983). Bu çalışma kapsamında bu kuramsal yaklaşımların özellikle son dönemde ortaya çıkan askeri darbeler

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

trendini anlamlandırmakta kısıtlı kalan yapılarının altı çizilmektedir. Bununla birlikte son yıllarda artan askeri darbeleri oluşturan siyasal iklimler incelenmekte ve bu örnekler üzerinden sivil-asker ilişkileri kuramlarının yeniden düşünülmesi ve ana akım kuramsal çerçevelere eleştirel bir açılım getirilmesi fırsatı üzerinde durulmaktadır.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

WILSON'UN LIBERAL ENTERNASYONLİZM FİKRİNİN AMERİKAN GRAND STRATEJİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

MURAT TOMAN

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler

murattoman@hitit.edu.tr

Bu çalışmanın amacı ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından ortaya konulan liberal enternasyonalizm düşüncesini Amerikan grand strateji çerçevesinde tarihsel süreç içerisinde analiz etmektir. Çalışma Wilson'un ortaya koyduğu yeni doktrinin anlaşılması adına 1798-1920 yılları Amerikan dış politikasını kapsayacak nitelikte kurgulanmıştır. Bu çerçevede çalışmada ilk olarak kavramsal ve teorik çerçeve ele alınmıştır. Bu kısımda ilk olarak Amerikan eşsizliği ve Amerikan grand stratejisi kavramları incelenmiştir. Sonra da Amerikan grand stratejisinin teorik temeli detaylandırılmıştır

Ardından Amerikan grand stratejisinin tarihsel süreç içerisinde mevcudiyeti, gelişimi veya değişimi irdelenmiştir. Bu doğrultuda ABD'nin kuruluş ideolojisinin temelini oluşturan iki Kurucu Baba, Alexander Hamilton ve Thomas Jefferson'ın dış politik yaklaşımları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Ardından on dokuzuncu yüzyıl boyunca Amerikan iç ve dış politikasını şekillendiren fikirler, olaylar ve gelişmeler incelenmiş ve en başından itibaren belirlenen grand strateji ile uyumluluğu analiz edilmiştir.

Üçüncü kısımda ABD Başkanı Woodrow Wilson'un ortaya koyduğu liberal enternasyonalizm fikrinin kökeni, temeli ve hedefi ele alınmıştır. Ardından liberal enternasyonalizm fikri ile Amerikan grand stratejisinin uyumluluğu incelenmiş ve akabinde liberal enternasyonalizm fikrinin neden Wilson döneminde dikkate alınmadığı ve daha sonra neden Amerikan yüzyılının yapılandırılması etkin olduğu örnekler ile açıklanmıştır.

Liberal enternasyonalizm olgusu literatürde ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Tarih ve uluslararası politikalar alanında uzmanlaşmış akademisyenlerin üretmiş olduğu çalışmaların hiç

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

biri Wilson'un vizyonunu tam olarak grand strateji çerçevesinde ele almamıştır. Bu çalışma yenilikçi ve bütüncül yaklaşımıyla var olan literatüre kayda değer bir katkı yapmayı hedeflemiştir.

Bu çalışmada oldukça kapsamlı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Amerikan dış politikasının kökeni, kavramsal, teorik çerçevesi ve uygulamaları dönemsel düzeyde karşılaştırmalı analizler ile irdelenmiştir.

Bu çalışma Amerikan Devrimi neticesinde kurulan ABD'nin grand stratejisini ve bu strateji çerçevesinde Amerikan dış politikasının kurgulandığını tespit etmiştir. Amerikan dış politikasını tarihsel süreç içerisindeki değişiminde rol olan aktörlerin en önemli iki ismi olarak nitelendirilen Alexander Hamilton ve Thomas Jefferson'un fikri katkılarının göz ardı edilemez nitelikte olduğu belirlemiştir. Tabii ki dış politika tercihlerinde ciddi rolü olan Amerikan eşsizliği olgusunun askeri, siyasi, diplomatik ve kültürel gelişmelere katkısına da vurgu yapılmıştır.

Tüm bunlardan öte Amerikan tarihinin en önemli vakılarından biri olarak nitelendirilen Amerikan İç Savaşı neticesinde Amerikan dış politika karar vericilerinin aldığı kararlarının devleti emperyal ve sömürgeci bir devlet haline getirdiklerine de yer verilmiştir. Wilson'un ABD'yi emperyal bir devletten özgürlük, demokrasi ve insan hakları odaklı bir devlete dönüştürme çabasının altı çizilmiştir. Ayrıca, Wilson'un teorik temellerini oluşturduğu liberal enternasyonalizm fikrini neden hayata geçiremediği ve başarısızlıktan öte uygun zamanda gündeme getirilmediği dile getirilmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

PALESTINE-SOUTH AFRICA RELATIONS

Amon SHAKEMBA

Mr/PhD

Hitit University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Political Science and

Public Administration

amonshakemba@gmail.com

Globally, states form relations with each other. These relations are motivated by different factors. Countries like the United States of America and European countries have cooperated on various issues ranging from climate change to security issues. Also, developing countries tend to cooperate with other developing countries in promoting South-to-South Cooperation (SSC), examples of these countries are South Africa and Palestine. The two countries have exhibited bilateral relations for a period in history. Therefore, this paper will investigate Palestine-South Africa relations from history to date. In this study, qualitative research has been used to which secondary data was applied. The sources of data include books, articles, other research papers, government official publications and online resources. The data was analysed using content analysis. According to the findings, it can be said that Palestine-South African republic relations got strengthened after 1994, however, before this period, the South African apartheid regime did not enjoy warm relations with Palestine because Palestinians supported the black majority in fighting against the colonial regime. This made the apartheid regime of South Africa to promote relations with Israel. The historical and current apartheid regime experience of Palestinians from Israel and South African apartheid experiences have led their countries to have more warm relations in opposing Israel's aggressive behaviour towards Palestine. In fact, not only by their experience but also by the South African Government's promotes its relations with Palestine in order to oppose the imperialist states. Hence, South Africa uses Palestine as a stage to showcase its disagreements towards the West. Also, as a member of the Non-Aligned Movement (NAM), South Africa shows leadership through its humanitarian support to the Palestinians. Another observed

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

motivation is the African concept of Ubuntu. Ubuntu is at the centre of South Africa's Palestine relations as it calls for the promotion of solidarity between people of different societies. Further, it has been analysed that the support Palestinians offered to African National Congress Party (ANC) is still one of the motivations that still stands today. Support for interstate relations is also seen from civil society and individual levels. Different strategies are used in promoting the two states' relations, these include conferences, protests, international organizations, boycotting cultural events in Israel, and a call for boycotting of products and services from Israel. Also, media posts are another strategy used. However, it has been seen that South Africa still keeps open trade links with Israel whilst criticizing it for aggressive behaviour towards Palestine. This is because South Africa benefits economically from these trade links. Hence, the paper argues that the future relations between South Africa and Palestine will still hold less impact on ending Israel's aggressive behaviour towards Palestine because South Africa has still kept Israel as a trade partner and also the West does less in supporting South Africa's agenda towards Palestine.

Keywords: Palestine, South Africa, Ubuntu.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

10.00 – 11.45

1. SALON

17. OTURUM

DIŞ POLİTİKADA KADINLAR İNİSİYATİFİ
TEMATİK OTURUMU

THE GLOBAL WOMEN, PEACE AND SECURITY (WPS) AGENDA
AND REGIONAL ORGANIZATIONS: POLICIES, PRACTICES, AND
PROSPECTS

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Zeynep ALEMDAR

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ayşegül GÖKALP KUTLU	Kocaeli Üniversitesi	ASEAN and the Women Peace and Security Agenda: What Lies Ahead?
Dr. Bilge ŞAHİN	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	The Contributions of the African Union to the Women, Peace and Security Landscape
Dr. Burcu ÖZDEMİR SARIGİL	Bilkent Üniversitesi	European Union and the Women Peace and Security Agenda: A Late Comer or Lead by Example?
Dr. Gizem BİLGİN AYTAÇ	İstanbul Üniversitesi	Women, Peace and Security Agenda Governance in NATO: Contributions and Challenges

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ASEAN AND THE WOMEN PEACE AND SECURITY AGENDA: WHAT LIES AHEAD?

Ayşegül GÖKALP KUTLU

Assistant Prof. Dr.

Kocaeli University, Department of International Relations

aysegul.gokalp@kocaeli.edu.tr

The Association of South East Asian Nations (ASEAN) describes itself as a “peaceful region”. While the relative stability in the region since early 1980s proves this statement to be true, it is also the underlying reason for the limited implementation of the UNSCR 1325. The emphasis on war and conflict in UNSCR 1325 appears to be the reason for the slow adoption of the Women, Peace and Security Agenda (WPS) in the ASEAN region, since ASEAN has primarily addressed gender equality and women's empowerment from a socio-cultural lens rather than adopting a security and political perspective. Still, the organization developed an interest towards the WPS Agenda in the second half of 2010s: In 2017, the Joint Statement on Promoting Women, Peace and Security in ASEAN was adopted at the 31st ASEAN Summit, indicating a milestone in the region's perception of women's essential roles in peace operations and peace negotiations, conflict prevention, resolution and recovery. The ASEAN Ministerial Dialogue on Strengthening Women's Role for Sustainable Peace and Security, held in September 2020, aimed at integrating the WPS Agenda into regional policies and across the framework of three ASEAN community pillars of Political-Security Community, Economic Community, and Socio-Cultural Community. In 2021, the organization launched the ASEAN Regional Study on Women, Peace and Security, and based on its recommendations, ASEAN adopted the Regional Plan of Action on Women, Peace and Security in November 2022.

This study critically analyzes the ASEAN's recently adopted Regional Plan of Action. The 2022 Plan will be assessed on its inclusiveness, monitoring and evaluation mechanisms, resources and funding, and the political willingness to implement it. This study finds that while the Plan covers many issues of security (e.g., from extremist violence to human trafficking and

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

climate change), the main peculiarity of the Plan is its emphasis on the Covid-19 and the insecurities it poses. This study concludes that if ASEAN is to advance the WPS agenda, it must start with initiatives that are supporting a human security approach with a special emphasis on climate security.

Keywords: ASEAN, WPS Agenda, Regional Action Plans, Implementation.

GCCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

THE CONTRIBUTIONS OF THE AFRICAN UNION TO THE WOMEN, PEACE AND SECURITY LANDSCAPE

Bilge SAHİN

Asst. Prof. Dr.

Bolu Abant İzzet Baysal University, Department of International Relations,

bilgesahin@ibu.edu.tr

Ongoing conflicts and violent extremism dominate various parts of Africa. Women have been reportedly exposed to widespread and systematic sexual violence crimes. Women have also engaged in efforts to end conflict and build peace through peace activism and civil society groups. Such landscape and women's roles and experiences directly engage the Women, Peace and Security (WPS) Agenda in Africa (Hendricks, 2017, p. 77). This study aims to question to what extent the WPS Agenda has been integrated into continent-wide policies in Africa. The AU is a key organization for establishing norms about gender equality in Africa. It actively promotes gender mainstreaming in peace and security procedures in compliance with UNSCR 1325. This study focuses on the AU's engagement with the WPS Agenda. I will first investigate how gender mainstreaming is employed in the AU's general security and peace structure. I will then explore policies to promote and integrate the WPS Agenda in the AU. Finally, I will discuss the problems in policies and their implementation that lead to ongoing issues regarding women, peace, and security.

Within the peace and security structure of the AU, the organisation has created several organs and frameworks to integrate, support, put into practice, and lay the groundwork for mainstream gender awareness throughout all AU policies. It has also adopted various policies and principles specifically on gender equality and women's rights. The 2003 Protocol to the African Charter on Human and Peoples Rights on the Rights of Women in Africa, the 2004 Solemn Declaration on Gender Equality in Africa, and the 2009 Gender Policy all have references to Resolution 1325 acknowledging women's participation in peace processes and their protection from sexual violence crimes (Haastrup, 2019, p. 380; Hendricks, 2015, p. 365).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Moreover, in 2014, the AU established the Office of the Special Envoy on Women, Peace and Security to promote and elevate women's voices in conflict prevention, management and resolution, as well as advocate for the protection of their rights, including putting an end to sexual and gender-based violence. The institutionalization of the WPS Agenda inside the AU and across the continent is overseen and led by the Special Envoy (AU, 2022).

Despite all these policies and frameworks, there has not been much tangible progress in promoting women's participation in peace and security processes and enhancing their security. The AU needs to adopt a regional action plan to provide a more systematic and detailed focus on the WPS Agenda rather than its selective and sporadic engagement. This can also address problems in the conceptual interpretation of the WPS Agenda. Furthermore, coordination between different institutions working on peace and security needs to be enhanced, and funding for the implementation of the WPS Agenda should permanently come from the continent. Finally, documentation and reporting mechanisms need to be established to monitor the implementation of the WPS Agenda (AU, 2019). Only after addressing these problems will it be possible to observe more tangible results of implementing the WPS Agenda.

Keywords: WPS Agenda, African Union, Gender Politics

Bibliography

African Union (2022) A reflection contributions by African women to peace and security agenda in the continent, <https://au.int/en/articles/reflection-contributions-african-women-peace-and-security-agenda-continent> [accessed on 15 November 2022].

African Union (2019) The AU Commission's Report on the Implementation of the WPS Agenda in Africa. <https://archives.au.int/bitstream/handle/123456789/6817/REPORT%20ON%20WPS%20IMPLEMENTATION%20OF%20THE%20WOMEN%20PEACE%20AND%20SECURITY%20AGENDA%20IN%20AFRICA%2017%2010%202019.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [accessed on 18 November 2022].

Haastrup, T. (2019). "WPS and the African Union" in S.E. Davies and J. True (eds.), *The Oxford Handbook of Women, Peace, and Security*, New York: Oxford University Press, 375-387.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Hendricks, C. (2017). Progress and Challenges in Implementing the Women, Peace and Security Agenda in the African Union's Peace and Security Architecture, *Africa Development*, XLII(3), 73–98.

Hendricks, C. (2015). Women, peace and security in Africa, *African Security Review*, 24(4), 364–375.

GCCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

EUROPEAN UNION AND THE WOMEN PEACE AND SECURITY AGENDA: A LATE COMER OR LEAD BY EXAMPLE?

Burcu ÖZDEMİR-SARIGİL

Dr.

Bilkent University, Department of Political Science and Public Administration

burcu.ozdemir@bilkent.edu.tr

The Women, Peace, and Security Action Plans (APs) are the vital tools to implement the global Women, Peace, and Security (WPS) agenda, which was launched with the UN Security Council Resolution 1325 in 2000. The APs represent international actors' commitment and reveal how they translate the core pillars of the WPS agenda (i.e., participation, prevention, protection, relief, and recovery) into concrete action. APs are also expected to determine proper financing and monitoring mechanisms for effective implementation. Looking at the developments, we see that the number of states having their own national APs have steadily increased since 2005, and reached 104 as of December 2022. However, until recently the regional organizations have been often criticized for their reluctance to formulate comprehensive regional/international APs. In the face of this criticism, this study focuses on the European Union (EU), one of the champions of human rights and gender equality in the world, a security community and peace project itself. It analyzes the Union's first "EU Action Plan on Women, Peace, and Security (WPS) 2019-2024". More specifically, this study scrutinizes the norm leadership and performance of the EU and to this end questions the substance, promise, and practice of its WPS AP.

Though the EU is a later comer, the content analysis of the EU Action Plan reveals the added value of the Union in the promotion of (i) core human rights values, (ii) gender-responsive capacity building and financing, (iii) close cooperation with the EU Member States, and (iv) multilateralism covering the genuine engagement of civil society and other partners, such as multilateral and regional organizations, academia, think-tanks, and the private sector. As such, the substance of the EU's WPS AP provides a blueprint for its member states and

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

membership candidates, especially in the Western Balkans region and for other international organizations. At the intra-EU level, the EU's External Action Service and the European Parliament are the engines of the implementation of the WPS agenda. The study also finds examples from the EU's foreign and security realm exhibiting good practices. One shining example is the EU's integration of the WPS agenda into its conflict prevention and peace mediation initiatives. Thus, compared to other regional organizations such as NATO, ASEAN, African Union, the EU arguably has become, with its comprehensive and inclusive approach to WPS, a lead by example.

Keywords: Women Peace and Security Agenda, Implementation, Action Plan, European Union.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

WOMEN, PEACE AND SECURITY AGENDA GOVERNANCE IN NATO: CONTRIBUTIONS AND CHALLENGES

Gizem BİLGİN AYTAÇ

Assistant Professor

Istanbul University, Faculty of Economics, Political Science and IR

gizembil@istanbul.edu.tr

In the context of its expanding influence and membership after the cold war, NATO has implemented gender-inclusive policies in the governance of peace and security. NATO recognizes and adopts the gender mainstreaming policy of the Women, Peace, and Security agenda in ally relations and missions. NATO's first policy on WPS was developed in the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) in 2007. Adaptation of UNSC/RES/1325 and the following nine resolutions has been integrated into their organizational architecture by NATO secretary Generals special representative for WPS. With the 2018 Action Plan, NATO declared the implementation of the WPS Agenda on three principles: integration, inclusion, and accountability. NATO focuses on addressing gender inequality and integrates the WPS into the three main tasks of the Alliance: collective defense, crisis management, and cooperation in security. NATO implements the gender policy by utilizing a vast network of gender advisors. The organization aims to increase participation in senior decision-making bodies, both civilian and military bodies.

In this study, we will examine how NATO has become a key executor of WPS. Especially crucial reports and declarations like the 2018 Action Plan, 2021 Policy paper on Preventing and responding Conflict-Related Sexual Violence, and 2022 NATO Summit in Madrid and the strategic Concept will be evaluated from a critical perspective for its conflict governance in the aspect of gender mainstreaming. For instance, NATO's decision to withdraw from Afghanistan built a fundamental challenge for the defense organization. Furthermore, War in Ukraine has begun a path for NATO to continue its strategies in providing gender equality at all levels. NATO also should create a crucial framework for allies to form their National

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Action plans. Relying on this, what kind of contributions and challenges will NATO confronts will going to be investigated in our paper.

Keywords: NATO, WPS Agenda, EAPC, Strategic Concept, UNSC/RES/1325

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

10.00 – 11.30

2. SALON

18. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Çağla MAVRUK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Onur AĞKAYA	Bağımsız Araştırmacı	Uluslararası Güvenliğe Bir Tehdit Olarak Cartel De Nueva Generación De Jalisco: Paramiliter Yasadışı Psikoaktif Madde Ticareti Şebekeleriyle Mücadele Üzerine Eleştirel Bazı Notlar
Ömer ÇONA (Doktora Öğrencisi)	Milli Savunma Üniversitesi	Popüler Kültürde Teröre Karşı Savaşın Temsil ve Meşrulaştırma Biçimleri
Arş. Gör. İzzet KONCAGÜL (Doktora Adayı)	Milli Savunma Üniversitesi	Suicide Terrorism: A Conceptual, Historical and Methodical Overview
Dr. Çağla MAVRUK Dr. Ali GÖK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Gaziantep Üniversitesi	Understanding “Lone-Wolf Terrorism”: Actions and Motivation Sources
Öğr. Gör. Bora İYİAT	Amasya Üniversitesi	Harp Sahasının Yeni Aktörü Sihalar ve Harbin Regülasyonu

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ULUSLARARASI GÜVENLİĞE BİR TEHDİT OLARAK *CARTEL DE NUEVA GENERACIÓN DE JALISCO*: PARAMİLİTER YASADIŞI PSİKOAKTİF MADDE TİCARETİ ŞEBEKELERİYLE MÜCADELE ÜZERİNE ELEŞTİREL BAZI NOTLAR

Onur AĞKAYA

Doktor

Bağımsız Araştırmacı

onuragkaya@gmail.com

1990'ların ortalarından itibaren, Meksikalı şebekeler, başta Güney ve Kuzey Amerika kıtalarında ve küresel yasadışı psikoaktif madde ticaretinde liderlik rolünü ele almıştır (Gootenberg, 2021). 2000'lere kadar ise bu şebekelerin faaliyetleri ve gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri daha az görünür biçimde devam etmiştir (Duran-Martínez, 2018). 2003'ten itibaren devletin bu yapılar üzerindeki kontrolü ya da göreceli ortaklığı aşınmış ve uyuşturucu ticareti şebekelerinin kontrol ettikleri bölgeleri ve ticaretten aldıkları payı arttırmak için silahlı kanatlar oluşturmaya başlamıştır (Pansters ve Smith, 2022). 2006'da Felipe Calderon hükümetinin başlattığı "uyuşturucuya karşı savaş"ın neticesinde, Meksika, son 15 yılda 250.000'den fazla kişinin öldürüldüğü 100.000'den fazla kişinin de zorla kaybedildiği bir ülkeye dönüşmüştür (Justice in Mexico, 2021).

Söz konusu bilançonun ve terörizmle eş tutulmaya başlayan şiddetin (Campbell, 2014) temelinde ise, Meksikalı hükümetlerin siyasetleri ve güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanması kadar, önceleri uyuşturucu ticareti şebekelerinin kontrolünde olan, ancak, daha sonra kendileri bağımsız yapılara dönüşen paramiliter silahlı kanatların eylemleri bulunmaktadır. Bu yapılar, yalnızca yasadışı psikoaktif madde ticareti gerçekleştirmekle kalmamış, kontrol ettikleri bölgelerde devletin ve kurumların iktidarını sarsmış; insan kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, haraç kesme, kaçak petrol ihracatı gibi faaliyetlere de yönelmiştir (Correa-Cabrera, 2017). Bu gelişmeler neticesinde, Meksika'daki durum bir "suçlu ayaklanması" olarak görülmüş (Sullivan, 2014) ve bazı şebekelerin terörist örgütler listesine dahil edilmesi için başta ABD olmak üzere bazı ülkeler girişimlere başlamıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bu çalışmada, uluslararası güvenliği tehdit eden şebekelerin başında gelen *Cartel de Nueva Generación de Jalisco* (Jalisco Yeni Jenerasyon Karteli) ile mücadelede 2010 yılından itibaren uygulanan politikalar ve çıktıları, tarihsel süreç içinde eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Buna göre, çalışma, söz konusu şebekeye yönelik politikaların ve uygulamaların, ABD'nin terörizme karşı küresel savaş stratejilerinden etkilenecek başarısızlığa uğradığını ve bu tip şebekeleri dağıtmaktan çok güçlendirerek yaygınlaştırdığını savunmaktadır.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

POPÜLER KÜLTÜRDE TERÖRE KARŞI SAVAŞIN TEMSİL VE MEŞRULAŞTIRMA BİÇİMLERİ

Ömer ÇONA

Doktora Öğrencisi

Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve
Terörizm Bölümü

omercona@hotmail.com

Terörizm araştırmalarında söylemsel dönüş, son zamanlarda ilgi çeken bir araştırma gündemi olsa da, bilim insanları görselliklerin terörle mücadele uygulamalarını ve anlatılarını nasıl inşa ettiğini, temsilleştirdiğini ve meşrulaştırdığını anlamak için henüz yeterince odaklanmış değildir. Bu nedenle, bir görsel alan olan popüler kültürün analizine dayalı olarak, terörizm ve terörle mücadele anlayışlarımızın nasıl oluştuğuna ve yeniden üretildiğine odaklanmak önemlidir.

Gündelik yaşamın kültürü ya da eğlence ve iş dışı faaliyetler şeklinde tanımlanan popüler kültür dizi film, sinema, sosyal medya, şov, müzik ve dijital oyun gibi daha çok görsel ürünlerden müteşekkildir (Duncombe ve Bleiker 2015,42 ; Korkmaz ve Yaylagül 2008, 129). Popüler kültür insanlara sunduğu eğlence işlevinin yanı sıra siyaset ve toplum hakkında bilgi vermesi nedeniyle önemlidir (Dittmer 2015, 48). Zira insanlar gerçek dünyaya yönelik fikir ve kanaatlerini büyük ölçüde görsel medya aracılığıyla edinmektedir (Varol 2016, 38). Dahası popüler kültür kim olduğumuzu, düşmanlarımızı tanımlamayı ve bir kriz anında nasıl tepki vereceğimizi belirleyebilir (Dittmer 2015, 49). Popüler kültürün bir başka özelliği ise gerçek dünyaya ilişkin belirli sağduyular oluşturmaktan geçer (Carter ve Dodds 2015,76). Bu noktada bilhassa görsel medya, kişilerin yargılarını ve eylemlerini şekillendirme niteliğine haizdir (Yel 2019, 1). Bu süreç, görüntülerin temsil ve meşrulaştırma gücünden ileri gelmektedir.

Temsillerin iktidar ilişkileri içerisinde önemli bir yeri vardır. Zira temsiller gerçeğin yerini alarak doğal/verili olarak kabul görmeye başlayabilir (Bleiker 2001, 515 ; Hall 2017, 19). Dolayısıyla popüler kültür belirli bir eylemi ya da düşünceyi meşru göstermek ve yaymak adına

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

önemli bir araç olarak kullanılabilir. Bu bağlamda görselliklerin belirli politik etkileri vardır. Popüler kültür dünya siyasetini bir taraftan yansıtırken aynı zamanda şekillendirebilir (Weldes ve Rowley 2015, 19). Böylece popüler medyatik ürünler, devletin resmi kurumlarının dışındaki kültürel siyasi alanın temsil edildiği ve meşruiyetin üretildiği araçları sağlar (Bialasiewicz ve diğerleri 2007, 409).

Popüler kültürde 11 Eylül saldırılarının nedenleri kadar ona ne şekilde karşılık verileceği televizyon dizilerinden sinema filmlerine, dijital oyunlardan çizgi filmlere kadar bir dizi görsellik aracılığıyla geniş kitlelere aktarılmıştır. Bu süreçte görsellikler toplumlara olayları ne şekilde değerlendirmesi gerektiğini empoze etmiştir (Bleiker 2018, 4; Sardar ve Davies 2004,16). Bu bakımdan popüler kültüre eğilmek Teröre Karşı Savaş'ta insanların tehditleri ve tehlikeleri ne şekilde hayal ettiğini, güvenlik ve güvensizlik durumlarını nasıl deneyimlediğini göstermesi bağlamında önemli içgörüler sunar (Dodds 2015, 60). Zira popüler kültür, terörü ve teröristleri karakterize ederek toplumun Teröre Karşı Savaş'a yönelik algısını önemli ölçüde şekillendirmiştir (Schulzke 2013, 218).

Genel olarak popüler kültürde Teröre Karşı Savaş, ABD'nin hegemon dış politika yaklaşımını yansıtmakta ve çatışmanın yanlı imajlarını tasvir etmektedir. Görsellikler bunu icra ederken büyük ölçüde "klişe" dediğimiz önyargıları harekete geçiren genel geçer kodları ve mesajları kullanmıştır. Bu klişeler Orta Doğu'nun basmakalıp retoriğini yeniden üretmektedir. Böylece Oryantalizmden miras kalan bir çizgiyi sürdüren popüler kültür ürünleri, Teröre Karşı Savaş'ı belirli klişe temsiller aracılığıyla meşru, gerekli ve makul bir terörle mücadele kampanyası olarak sunmuştur.

Bu çalışmada örneklem olarak ele alınan popüler kültür ürünlerinin Teröre Karşı Savaş'ı klişeleşmiş temsiller aracılığıyla Oryantalist bir çerçeveden simule ederek izleyiciye aktardığı, böylece askeri işgalleri, belirli terörle mücadele uygulamalarını ve istisna hali pratiklerini meşrulaştırdığı sonucuna varılmıştır. Bu bakımdan terörizm ve terörizmle mücadele anlatılarının sadece söylemsel olarak değil görsel olarak da düşünülmesi ve ele alınması teklif edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Teröre Karşı Savaş, Popüler Kültür, Temsil, Terörizmle Mücadele, Oryantalizm

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kaynakça

Bleiker, Roland. "The Aesthetic Turn in International Political Theory". *Millennium: Journal of International Studies*. 30(3), (2001):509-533.

Bialasiewicz, Luiza, David Campbell, Stuart Elden, Stephen Graham, Alex Jeffrey, Alison J. Williams. "Performing Security: The Imaginative Geographies of Current US Strategy". *Political Geography*. 26(4), (2007): 405-422.

Carter, Sean, Klaus Dodds. *Uluslararası Politika ve Film: Mekân, Vizyon, Güç*. çev. Bilal Ayan. İstanbul: İyi düşün Yayınları,2019.

Dittmer, Jason. "On Captain America and 'Doing' Popular Culture in the Social Sciences". *Popular Culture and World Politics: Theories, Methods, Pedagogies*, ed. Federica Caso ve Caitlin Hamilton. Bristol: E-International Relations, 2015, 45-50.

Dodds, Klaus. "Popular Geopolitics and War on Terror". *Popular Culture and World Politics: Theories, Methods, Pedagogies*, ed. Federica Caso ve Caitlin Hamilton, Bristol: E-International Relations, 2015, 51-62.

Duncombe Constance, Roland Bleiker. "Popular Culture and Political Identity". *Popular Culture and World Politics: Theories, Methods, Pedagogies*. ed. Federica Caso ve Caitlin Hamilton. Bristol: E-International Relations, 2015, 35-44.

Hall, Stuart. *Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*. çev. İdil Dündar. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2017.

Korkmaz Nilüfer, Levent Yaylagül. "Kitle Kültürü/Popüler Kültür Tartışmaları". *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji*. der. Levent Yaylagül, Nilüfer Korkmaz, Ankara: Dipnot Yayınları, 2008, 125-138.

Sardar Ziauddin, Merryl Wyn Davies, *Amerika'dan Neden Nefret Ediliyor?* çev. Hülya Osmanoglu, İstanbul, Aykırı, 2004.

Schulzke, Marcus. "Being A Terrorist: Video Game Simulations of the Other Side of the War on Terror". *Media, War & Conflict*. 6(3), (2013):207-220.

Varol, Sibel Fügen. *Temsil, İdeoloji, Kimlik*. İstanbul: Varlık Yayınları, 2016.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Yel, Ali Murat, “Medya ve Sinemada Temsil Edilme Biçimleriyle İslam Karşıtlığı”. *Medya ve İslamofobi*. ed. Hakan Aydın, Metin Eken, Mustafa Derviş Dereli. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019, 1-14.

Weldes Jutta, Christina Rowley. “So, How Does Popular Culture Relate to World Politics?”, *Popular Culture and World Politics: Theories, Methods, Pedagogies*. ed. Federica Caso, Caitlin Hamilton. Bristol: E-International Relations, 2015,11-34.

GCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SUICIDE TERRORISM: A CONCEPTUAL, HISTORICAL AND METHODOLOGICAL OVERVIEW

İzzet KONCAGÜL

Research Assistant / PhD

National Defence University, Alparslan Defence Science and National Security Institute,
Security Research Department

ikoncagul@kho.msu.edu.tr

Terrorism, which is one of the main security problems on a global scale, has become more threatening to national and international security than ever with the development of globalization and technology. The suicide method used by terrorist organizations as a tool to realize their political goals also draws attention. Terrorist organizations in Asia, Middle East, America and many parts of the world use the suicide method for their purposes. Although the sources of motivation are different, many terrorist organizations use the same method, the reasons for using this method may differ from each other. These differences may be based on individual, organizational and environmental reasons. In the suicide method, although the reasons change, the ways of using it, more descriptively, the way the action is carried out also differs. Belts, vests and even explosives that women carry in their bellies while pregnant can be used for this purpose. It is considered that the Zealots in the 1st century, the Assassins in the 11th, 12th and 13th centuries, Narodnaya Volya in the 19th century and many terrorist organizations (especially Kurdistan Worker's Party/PKK, Tamil Tigers, Al Qaeda) used this method in the recent period. As it can be seen, the suicide method is not a newly discovered method, but the attacks carried out in Beirut in 1983 are considered as a turning point in the literature. As a result of the attack, more than 250 American and French soldiers lost their lives. Soldiers withdrawing from the region after the attack caused the questioning of whether the suicide method was successful and the adoption of this method by other terrorist organizations. However, it is seen that today's suicide methods differ from the suicide methods used in previous periods in terms of target, purpose and means. The method of suicide attacks, which

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

increased after 1980, was used quite frequently by Tamil Tigers with ethnic-nationalist motivation. The organization even established a group called the Black Tigers to carry out such attacks. Although it is discussed in the literature that the suicide method is used by religiously motivated terrorist organizations, it is seen that ethnic nationalist terrorist organizations such as Tamil Tigers and PKK frequently use this method. In this study, the definitions/discussions of the suicide method in the literature (suicide terrorism/suicide bombing), usage patterns, sources of motivation (individual, organizational and environmental factors), whether it provides success or how successful it is (at micro and macro level) will be discussed. In addition, it will be evaluated what kind of measures states should take against such methods.

Keywords: Terrorism, Suicide Terrorism, Motivation of Terrorists, Suicide Terrorism Method.

Bibliography

Asad, T. (2007). *On Suicide Bombing*. Cambridge University Press.

Battin, M.P. (2004). The Ethics of Self Sacrifice: What's Wrong with Suicide Bombing?, *Archives of Suicide Research*, 8(1), 29-36.

Bloom, M. (2005). *Dying to Kill The Allure of Suicide Terror*. Columbia University Press.

Crenshaw, M. (2007). Explaining Suicide Terrorism: A Review Essay, *Security Studies*, 16(1), 133-162.

Demir, M., Güler, A. (2021). The Effect of the 9/11 Terrorist Attack on Suicide Terrorism, *Behavioral Sciences of Terrorim and Political Agression*,1-18.

Falk, O., Morgenstern H. (2009). *Suicide Terror Understanding and Confronting the Threat*. John Wiley & Sons.

Hoffman, B. (2003). *The Logic of Suicide Terrorism*. RAND Corporation.

Gambetta, D. (2005). *Making Sense of Suicide Missions*. Oxford University Press.

Kushner, H.M. (1996). Suicide Bombers: Business as Usual, *Studies in Conflict and Terrorism*, 19 (4), 329-337.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Pape, Robert.A. (2003). *The Strategic Logic of Suicide Terrorism*. Cambridge University Press.

Pape, Robert. A. (2003). The Logic of Suicide Terrorism. *American Political Science Review*, 93 (3), 343-361

Pape, Robert A., Rivas, A.A., Chinchilla A.C. (2021). Introducing the new CPOST dataset on Suicide Attack, *Journal of Peace Research*, 1-13.

Pedahhzur, A. (2006). *Root Causes of Suicide Terrorism*. Routledge.

Sprinzak, E. (2000). Rational Fanatics, *Foreign Policy*, 120, 66-73.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

UNDERSTANDING “LONE-WOLF TERRORISM”: ACTIONS AND MOTIVATION SOURCES

Çağla MAVRUK

Assist. Prof. Dr.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University,
Faculty of Economics and Administrative
Sciences

caglamavruk@nevsehir.edu.tr

Ali GÖK

Assist. Prof. Dr.

Gaziantep University, İslahiye Faculty of
Economics and Administrative Sciences

aligok86@gmail.com

One of the most unpredictable forms of terrorism is the actions carried out by a single person, called a “lone wolf” terrorist, who has reached the stage of committing a terrorist act by his/her own means. The “lone wolf” actions consist of terrorist attacks carried out without the intervention of terrorist organizations at any stage of the attack. In this respect, there is no organizational command center directing the actions of the “lone wolf” terrorists. It is possible to define a “lone wolf” as an independent terrorist who, by nature, acts on his/her own and is capable of self-activation at any time, inspired by a terrorist organization and its motives.

It is important to note that “lone wolf” terrorism is not a new strategy. Throughout history, terrorists have carried out individual actions without the intervention of terrorist organizations. However, the opportunities provided by the internet and especially the widespread use of social media applications have led to an increase in “lone wolf” actions. Terrorist organizations share various materials over the internet and social media in order to reach individuals who do not have organic links with them but who can establish an ideational bond with them. Through these materials, terrorist organizations started to offer instructions on how to manufacture and use weapons, ammunition and explosives, as well as making organizational propaganda for the potential “lone wolf” candidate to carry out his/her actions. In this context, the internet and social media act as a comprehensive library when it comes to the “lone wolf” actions, eliminating the need for terrorists to be trained in terrorist training camps. As a result, in “lone wolf” actions, the need for terrorist organizations to come into

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

physical contact with the person who will carry out the action also disappears. For this reason, it is getting harder to detect a “lone wolf” by the security forces and to understand his/her intentions.

It is the result of a combination of ideological, personal, or psychological motives that lead an individual to the act of “lone wolf”. The weight of each motive depends only on the environmental and social conditions of the wolf, his/her psychological structure, the intensity of terrorist organizations’ access to motivational sources, and other triggering events and conditions. In this respect, it is crucial to understand the motivations and action strategies that influence “lone wolf” terrorists to carry out their actions. However, terrorism is generally seen as a collective and organized activity and as a result, research on terrorism generally focus on the participation of individuals in terrorist organizations and their activities in the organization in terms of group dynamics and collective consciousness. This understanding has led to limited studies on “lone wolf” terror in the existing security literature.

As an attempt to fill a gap in the literature, this study will discuss the development of “lone wolf” actions, sources of motivation, tools and strategies. The primary purpose of the study is to determine the common characteristics of those who carried out “lone wolf” actions. In this respect, the focus will be on the “lone wolf” actions carried out in European countries, especially influenced by ISIS.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

HARP SAHASININ YENİ AKTÖRÜ SİHALAR ve HARBİN REGÜLASYONU

Bora İYİAT

Öğretim Görevlisi

Amasya Üniversitesi, Merzifon Meslek Yüksekokulu Gazetecilik ve Habercilik Bölümü

bora.iyat@amasya.edu.tr

İnsanoğlunun, yaratılışıyla başlayan rekabet, yine insanlık tarihi ile yaşıt başka bir olguyu da karşımıza çıkartmıştır. İlk başlarda kabileler düzeninde yaşayan insanlık, zamanla devlet yolunda ilk aidiyet güdülerine sahip olduğunda çıkar çatışmaları ve menfaat kesişmeleri noktasında şiddet kullanma yoluna gitmiş ve adına Harp ya da savaş dediğimiz kavram ortaya çıkmıştır. En basit tanımıyla bu kavramı açıklayacak olursak “Savaş düşmana irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemidir”. İfadesi yeterince net ve açık olacaktır. Böylelikle savaş olgusuyla amaçlanan kullanılan tazyik ile düşmana irademizi zorla kabul ettirmek yani ona isteklerimizi yaptırabilmek ve sonucunda düşmanın bu güç karşısında direnemeyerek pes etmesini sağlamaktır. Bunun metodolojisi ise düşman ya da rakibin basit bir değer-kayıp hesabı üzerine düşünmesini sağlayarak, kendisinden beklediğimiz fedakarlıktan daha kötü bir duruma düşürmek veya bunu hissettirmek yeterli olacaktır. Savaş olgusunun insanlıkla yaşıt olmasından bahsetmiştik. Medeniyet anlamında gelişen insanoğlu, ilk dönemi olan avcılık ve toplayıcılığı terk edip çiftçilik ve tarımsal üretime geçmiş ve giderek evrilmişti. Aynı şekilde savaşlarda bu gelişmelere paralel olarak değişim göstermiştir. İlkel savaş, içerisinde mistik ve ezoterik öğeler de barındıran bir ritüel halinde idi. Daha çok ya bir pusu atma ya da birebir karşılaşma halinde gerçekleştirilirken, kent devletleri, feodal yönetimler zamanında sayıların artarak birlikler halinde karşılaşp, kozlarını paylaştıkları arazi savaşlarına dönüşmüştür. Gerçek anlamda savaş bir satranç oyunudur. Ancak bu kavga yönüyle değerlendirildiğinde tabi sonuç olarak, savaş aracılığıyla maddi ve manevi kuvvetlerin tamamının kullanılmasını gerektirdiğinden, bu kavgada tarafların kendi lehine sonuç almasını sağlayacak birçok buluşa yöneltmiştir. Bu anlamda özellikle hava araçlarının ortaya çıkması, ona sahip olan tarafın üstün hale gelmesine neden olurken, söz konusu araçlarda da bir evrim gözlenmektedir. İşte insansız ve silahlı hava

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

araçlarının ortaya çıkışı bu anlamda mücadeleyi oldukça farklı bir noktaya dönüştürmüştür. Bu çalışmada, Türkiye tarafından üretilen SİHA'lar üzerinden harbin değişimi ve ülkemizin buna bağlı caydırıcılığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Silah, Teknoloji, Türkiye, Silahlı İnsansız Hava Aracı.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

12.00 – 13.45

1. SALON

19. OTURUM

DİPLOMATİK İLİŞKİLER VE POLİTİK ARAŞTIRMALAR
MERKEZİ (DİPAM)
TEMATİK OTURUMU

BÖLGESEL İNİSİYATİFLER VE KÜRESEL GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Oturum Başkanı: Dr. Tolga SAKMAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Tolga SAKMAN	DİPAM	Çok Katmanlı Güvenlik Bölgesi Olarak Akdeniz: Avrupa'yı Korumak
Dr. Ahmet İŞCAN	DİPAM	Irak: “Şii Hilali”ndeki Çatlak ve Geleceği
Doç. Dr. Esra PAKİN ALBAYRAKOĞLU	DİPAM / Bahçeşehir Üniversitesi	Artıları ve Eksileriyle Körfez İşbirliği Konseyi ve Çatışma Yönetimi
Doç. Dr. Uğur Yasin ASAL	DİPAM / İstanbul Ticaret Üniversitesi	Karadeniz Jeopolitiğinin Küresel Güvenlik Üzerindeki Dönüştürücü Etkisi: 2008-2022

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ÇOK KATMANLI GÜVENLİK BÖLGESİ OLARAK AKDENİZ: AVRUPA'YI KORUMAK

Tolga SAKMAN

Başkan / Dr.

Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (DİPAM)

tolga.sakman@dipam.org

Akdeniz bölgesi, birçok sosyal ve ekonomik farklılığa dönüşen büyük zıtlıkların olduğu bir bölgedir. Bu farklılıklar, Akdeniz bölgesinin hala asimetrik gelişmeler ile farklı kültür ve standartlara sahip, farklı gelecek vizyonları olan toplum ve devletlerin yer aldığı bir coğrafya olmasından kaynaklanmaktadır. Kuzey, güney ve doğu kıyılarında yaşanan gelişmeler ile işbirliği ve güvenliğe olduğu kadar çatışma ve gerilimlere de açık bir 'kavşak' olarak, sadece bölgesinde değil küresel güvenlik mimarisinde de bir sütun olarak kendini göstermektedir.

Bölge 1990'ların ortasına kadar genellikle Küresel Kuzey ile Küresel Güney arasındaki bir sınır olarak ve ancak ikili ilişkiler ile belirlenen edilgen bir coğrafya şeklinde görülse de daha sonra çok boyutlu meselelerin odağında yer alması ve küresel çatışma çözümü çalışmalarında bir aktör olarak görülmeye başlaması ile kurumsallaşmış örgütlerce temsil edilmeye, uluslararası ve ulusötesi girişimlerle bir platform olmaya başlamıştır.

Bölgenin güney ve doğusu önce otoriter yönetimlerle risk teşkil ederken Arap Baharı ile istikrarsızlığın beslediği terör ve göç sorunları Avrupa'yı tehdit etmeye başlamıştır. Sınır ve yönetim belirsizliği olan ülkelerle de istikrarsızlık artarak devam etmiştir. Böylece Akdeniz Avrupa'nın güvenliği için bir tampon görevinden merkeze en yakın tehdit alanlarından biri haline gelmiştir.

Bu riskli yapısı gereği birçok mekanizma geliştirilmiştir. Birincisi, devletlerin veya uluslararası kuruluşların inisiyatifiyle belirli bir güvenlik sorunu veya krizi ile ilgili olarak oluşturulmuş süreli girişimlerdir. İkincisi, alt-bölgesel güvenlik forumları, çeşitli derecelerde kurumsallaşma ile çok çeşitli güvenlik meseleleriyle ilgilenen hükümetler arası

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

mekanizmalardır ki bu girişimlerin daha sonra hem yine Akdeniz bölgesinde hem de Avrupa’da olumsuz sonuçları olduğu görülmüştür. Üçüncü kategori, daha geniş uluslararası örgütler marjında belirlenen devamlı ve geniş güvenlik girişimleriyle ilgilidir.

Devlet temelli girişimlerin yanında sınır güvenliği, kaçakçılık, terörle mücadele, silahların yayılmasının önlenmesi, su ve gıda güvenliği, enerji ve iklim, altyapı ve afet yönetimi gibi birçok konuda alınan devlet-dışı inisiyatiflerle de önce Akdeniz bölgesinin güvenliğini ve ardından bu bölge ile temaslı birçok bölgenin güvenliğini temin ve tesis etme çabası görülmektedir. Böylece Akdeniz, Avrupa’da istikrar için önemli bir aktör haline gelebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Avrupa, Küresel Kuzey, Bölgesel İnisiyatif.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

IRAK: “Şİİ HİLALİ”NDEKİ ÇATLAK VE GELECEĞİ

Ahmet İŞCAN

Başkan Yardımcısı

Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (DİPAM)

ahmet.iscan@dipam.org

Irak, esasında kuruluşundan itibaren süregelen ancak Saddam Hüseyin sonrası dönemden itibaren iyice hızlanan “silahlı eylem geleneği” çerçevesinde yeni bir çatışma yaşamaktadır. Irak’ta tarihsel olarak bulunan Şiiler, Sünniler, Kürtler, Türkmenler gibi farklı etnik kimlikler arasında yaşanan çatışmalardan farklı olarak son süreçte, Şii kimliğinin kendi içerisinde bir çatışmadan söz etmek mümkündür. Aslında 1979 İran İslam Devrimi’nden itibaren başlatılabileceğimiz ve Şii içi diyebileceğimiz “Kum-Necef” çatışması, derinlerde olan ve ancak zaman zaman su üstüne çıkan bir durumdur. İran’ın son yıllardaki politikaları ve Irak’ın yaşadığı derin siyasi ve ekonomik krizler, bu çatışmayı çok daha keskinleştiren bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Irak’ta son seçimlerde Mukteda Es-Sadr’ın galip çıkması, Sadr grubuna İran güdümlü olduğunu iddia ettiği politikacılara karşı bir mücadele yürütebilecek olanağı da beraberinde getirmiştir. Ancak bu durum düşünüldüğü kadar kolay olmamış, seçim sonrası dönemde Irak’ta uzun süre hükümet kurulamamıştır. Taraftarlarını sokağa, protestolara davet eden Mukteda Es-Sadr’ın siyaseti bırakması, silahlı protestolar ve siyasi kriz, dini lider Ayetullah Ali Sistani’nin sükunete daveti üzerine sakinleşmiş ve Sadr’ın yürüttüğü politikalarda görünen başarısızlığıyla sonuçlanmıştır. Irak, bu süreçte birçok şiddet eylemine maruz kalmış, elektrik kesintileri, ve –her ne kadar petrol üretimi artsa da diğer sektörlerdeki düşüşler nedeniyle- ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle halk üzerinde travmatik sonuçları olan başka bir süreç deneyimlemiştir.

Irak’ta son kertede hükümet kurulabilmişse de, İran’ın Irak üzerindeki etkisinin ne denli azaldığının çok daha net görülebildiği bir dönemdeyiz. DAEŞ’le mücadele sürecinde İran taraftarı hükümetlerin başarısızlığı, Süleymani ve Mühendisi suikastleri ve bunlardan belki çok daha önemlisi Irak’ın yaşadığı derin ekonomik kriz, halkın gözünde İran’ın kendi “Farsi”

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

çıkarlarını Şiilik üzerinden dayattığı ve Irak'ın içinde bulunduğu durumdan sorumlu olan ülke konumuna getirmiştir. “Şii hilali”ndeki bu derin çatlak, hükümetin kurulmasıyla kapanmış gibi gözükse de ilerleyen süreçte tekrar patlak verecek gibi gözükmektedir. Nitekim Irak tarihine bakıldığında, Saddam'ın Kürtlerle mücadelesinde, ya da 2005 sonrası Sünnilerin siyasi temsilîyetlerinin adil olmayan şekilde azaltılmasında da bu durumlar, şiddeti arttıracak yeraltı oluşumlarının önünü açmış ve geçici istikrar arayışı Irak'ta her zaman yerini daha derin bir çatışmaya bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şii, İran, Orta Doğu, DAES.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ARTILARI VE EKSİLERİYLE KÖRFEZ İŞBİRLİĞİ KONSEYİ VE ÇATIŞMA YÖNETİMİ

Esra PAKİN ALBAYRAKOĞLU

Kıdemli Araştırmacı (Kurucu Üye) / Doç.Dr.

Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (DİPAM) / Bahçeşehir Üniversitesi

esra.albayrakoglu@dipam.org

esrapakin@gmail.com

Körfez İşbirliği Konseyi (KİK), Orta Doğu ve Kuzey Afrika coğrafyasının nadir örgütsel yapılarından. Bugüne dek söz konusu bölge ve civarındaki krizlere yönelik olarak başta arabuluculuk olmak üzere çeşitli diplomatik girişimlerde bulunan KİK, özellikle üye ülkeler arasındaki sınır ihtilaflarının çözülmesinde etkili olmuştur. Ancak, kritik bazı bölgesel sorunların çözümünde atıl kalınmış ve krizlerin büyümesi KİK üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını daha da derinleştirmiştir. Arap Baharı süreciyle birlikte çatışma yönetimine en çok ihtiyaç duyulan dönemde KİK, üyeler arasındaki risk ve tehdit algı farklılıkları, çıkar çatışmaları ve her zaman örtüşmeyen ulusal öncelikler sebebiyle ne “negatif” ne de “pozitif” barışın tesisinde yapıcı bir rol oynayabilmiştir. Kriz müdahaleciliği ortak bir kurumsal duruş, ilgili politikalar ve iş bölümü çerçevesinde ilerlememiş, ve bölgesel istikrarsızlıkların daha da derinleşmesine yol açmıştır. Çözumsuz bölgesel meselelerden en fazla zarar gören aktörlerin başında da KİK gelmektedir. Bu çalışma; KİK’in çatışma yönetimi mekanizmalarını masaya yatırarak yapısal eksikliklerini ve sahadaki tezahürlerini mercek altına almaktadır. Bölgedeki gelişmelerde KİK için birincil tehdit olarak addedilen İran’ın da söz sahibi olmak istemesi, fakat buna yönelik politikalar üzerinde oйдаşma sağlanamaması, çalışmanın odak noktalarındandır.

Anahtar Kelimeler: Körfez, KİK, Arap Baharı, Orta Doğu, Çatışma Yönetimi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KARADENİZ JEOPOLİTİĞİNİN KÜRESEL GÜVENLİK ÜZERİNDEKİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ ETKİSİ: 2008-2022

Uğur Yasin ASAL

Kıdemli Araştırmacı / Doç.Dr.

Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (DİPAM) / İstanbul Ticaret Üniversitesi

uguryasin.asal@dipam.org

uyasal@ticaret.edu.tr

Jeopolitik güç geçişlerinin ve bölgesel inisiyatiflerin ön plana çıktığı günümüz uluslararası ilişkiler düzlemi, yeni bir küresel güç dengesi arayışı içerisindedir. Söz konusu yeni dengenin, Kant'ın Ebedi Barış İdeasının aksine gittikçe Clausewitzyan bir yapı arz ettiği görülmektedir. Bu yaklaşım, küresel güvenliği farklı bölgesel çatışma ve sınamalarla test etmeye devam etmektedir. Bu sınamalar içerisinde oluşan yeni denge(ler) küresel güç dengesinin temel göstergesi olarak değerlendirilmekte, devletler de bu yeni büyük oyunu bölgesel jeopolitiğin bir parçası olarak görmektedir. 2008'den bu yana Karadeniz ve Kafkasya bu büyük oyunun temel rekabet alanlarından. Gürcistan'ın NATO'ya girişinin engellenmesi, Kırım'ın işgali ve 2022 yılında başlayan Ukrayna-Rusya Savaşı bölge jeopolitiğinin tüm dünyayı içine alan, etki derecesi yüksek sonuçları arasındadır. Söz konusu sonuçların, küresel güvenliği doğrudan etkilediği, ekonomik ve sosyal güvenlik (göç krizleri) başta olmak üzere yeni tehditleri beraberinde getirdiği görülmüştür. Gıda ve Enerji krizleri bu tehditlerin birincil konumu haline gelmiş, bu süreçlerin tümünün hangi kurum(lar) ve kural(lar) ile dengeleneceği ve yeni dengenin küresel güvenliği nasıl sağlayacağı? Cevap bekleyen yapısal soruların başında gelmiştir. Bu çalışmada, küresel güvenliği Karadeniz ve Kafkasya merkezli tehditlerin nasıl etkilediği/dönüştürdüğü? Ele alınacak ve bu dönüşümlerin bölgesel inisiyatif ve ittifakları ne yönde şekillendirdiği, güncel ekonomik ve siyasi göstergeler üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Jeopolitik, Yeni Denge, Sınama.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

12.00 – 13.30

2. SALON

20. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Esra DİLEK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Esra DİLEK	Sabancı Üniversitesi	Türkiye ve Yunanistan Dış Politika Söyleminde ‘İyi Komşuluk’ Prensibi
Ferit MALKARA (Doktora Öğrencisi)	Milli Savunma Üniversitesi	Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Güvenliği Bağlamında Dörtlü Mücadele: Türkiye-KKTC-Yunanistan-GKRY
Ceyda KURT (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Türkiye’nin Doğu Akdeniz Politikasının Enerji Ticaretinde Merkez Olma Stratejisi Bağlamında İncelenmesi
Sami Orçun ERSAY (Doktora Adayı)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Turgut Özal’ın Kürt Meselesi Perspektifinin Evrimi: 1984-1993

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN DIŞ POLİTİKA SÖYLEMİNDE ‘İYİ KOMŞULUK’ PRENSİBİ

Esra DİLEK

Doktor / Doktora

Sabancı Üniversitesi / İstanbul Politikalar Merkezi

esra.dilek@sabanciuniv.edu

Bu çalışma, Türkiye ve Yunanistan dış politika söyleminde ‘iyi komşuluk’ prensibini 2018 sonrasında Doğu Akdeniz’de yaşanan gelişmelere odaklanarak analiz etmektedir. Bir uluslararası prensip olarak iyi komşuluk prensibi, komşu ülkeler arasında barışçıl bir arada yaşama, diyalog ve iş birliğini desteklemektedir. İyi komşuluk prensibi ilk olarak çevre koruma (environmental protection) alanı ile ilgili geliştirilmiştir ancak daha genel anlamda ülkelerarası iş birliği ve kara ve deniz sınırları bulunan devletler arasında egemenlik haklarına karşılıklı saygıyı desteklemek için kullanılmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından 1970 yılında kabul edilen Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Konusundaki Bildirgesindeki kullanımına göre iyi komşuluk çerçevesinde her devlet barışçıl bir şekilde bir arada yaşamayı desteklemek için, özellikle çevre koruması ile ilgili gereken görevlerini yerine getirmelidir. Bu anlamda, iyi komşuluk prensibi ülkeleri hem başka ülkelerin çevresine zarar vermeme hem de komşu ülkelerin kaynak egemenliğine saygı duymakla yükümlü kılmaktadır.

Bu çalışma, iyi komşuluk prensibi ile ilgili siyasi söylemi her iki ülkedeki medya kaynakları (ana akım gazeteler) ve dışişleri bakanlıkları tarafından yapılan açıklamalara odaklanarak analiz etmektedir. Dönem olarak çalışma, özellikle Doğu Akdeniz’de enerji kaynakları etrafında şekillenen rekabetin ön plana çıktığı 2018-2021 dönemine odaklanmaktadır. Türkiye ve Yunanistan’da iyi komşuluk üzerine olan siyasi söyleme bakıldığında, bu prensibin temel olarak iki şekilde kullanıldığı görülmektedir: birinci kullanım, iyi komşuluk prensibinin siyasi aktörler tarafından çatışmacı ve iş birliğini desteklemeyen bir şekilde kullanılmasıdır. Bu anlamda, iyi komşuluk hem Türkiye’deki hem Yunanistan’daki

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

siyasi aktörler tarafından, diğer ülkenin çıkarlarına ters düşen konularda, çatışmacı pratik ve söylemi meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. İkinci olarak, Doğu Akdeniz'deki gelişmeler çerçevesinde iyi komşuluk, Avrupa Birliği'nin desteğini kazanmak (Yunanistan) veya AB'nin iki ülke ile ilgili tutumunu eleştirmek (Türkiye) için kullanılmaktadır. Bu iki kullanıma ek olarak, her iki ülkedeki siyasi aktörler iyi komşuluk prensibini iki ülke arasındaki çatışma konularını bağlamak (issue linkage) ve kendi bakış açısını desteklemek için kullanılmaktadır. Kuramsal olarak çalışma iyi komşuluk prensibini bir uluslararası norm olarak ele almakta ve bu prensibin dış politika konularında ne şekilde yerleştirildiğine odaklanmaktadır. Aynı zamanda, bu çalışma Türkiye-Yunanistan ilişkilerini iyi komşuluk perspektifinden inceleyerek ampirik bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, İyi Komşuluk, Çatışma.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARI VE ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA DÖRTLÜ MÜCADELE: TÜRKİYE-KKTC-YUNANİSTAN-GKRY

Ferit MALKARA

Doktora Öğrencisi

MSÜ Alpaslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Çalışmaları ABD

feritmalkara@gmail.com

Dünyada yaşanan enerji krizi hidrokarbon yataklarının önemini artırmıştır. Doğu Akdeniz havzasında yer alan hidrokarbon yatakları hem bölge ülkelerini hem de en büyük pazar olan Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Doğu Akdeniz'de yer alan sorunları üç ayrı cephede incelemek mümkündür. Birincisi Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığı anlaşmazlığı, ikincisi Türkiye ile GKRY arasından kıta sahanlığına dayalı Münhasır Ekonomik Bölge anlaşmazlığı ve son olarak Kıbrıs uyuşmazlığıdır. Bu sorunların hepsini enerji güvenliği bağlamında incelemek mümkündür. Sınırlandırmalar ile deniz yetki alanları tartışması antlaşmalar ile hakkaniyet ilkesi kapsamında taraf devletlerce çözülmesi gerekmektedir. Yunanistan ile GKRY arasında yapılan antlaşmalar hukuksuz olsa da daha sonra yapılan antlaşmalar diğer tarafa karşılıklılık ilkesi kapsamında meşru hale getirmektedir. 2011 yılında Türkiye ile KKTC arasında yapılan deniz yetki alanları antlaşmasını bu ilke kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Kıbrıs uyuşmazlığın altında GKRY'nin kendisini adanın meşru hükümet sahibi olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu anlayış uyuşmazlığı denize yaymaktadır. Bu bağlamda GKRY nerede hak iddia ederse KKTC'nin de hak iddia etmesi gerekmektedir. GKRY Doğu Akdeniz'de Mısır, Lübnan ve İsrail ile deniz yetki alanları antlaşmaları imzalamış Lübnan ile yapılan antlaşma Lübnan tarafından onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. Bu antlaşmalar Türkiye ve KKTC tarafından protesto edilmiştir. Yunanistan ile Mısır arasında imzalanan deniz yetki alanları antlaşması Türk tarafına bir fırsat sunmaktadır. Yunanistan'ın temel tezlerinden biri olan ortay hatlar iddiasından bu antlaşmayla vazgeçmiş görünmektedir. Bununla birlikte Mısır bu antlaşmadan dolayı deniz yetki alanlarının bir kısmından vazgeçmektedir. Yapılan bu antlaşma ile Yunan tezi enkaza dönüşmüş ve bu

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

fırsatın sonuna kadar değerlendirilmesinde fayda olduğu değerlendirilmektedir. 2019 yılında Türkiye ile Libya arasındaki deniz yetki alanları anlaşması Türk tarafının tezleri açısından ve dış politika bağlamında çok büyük bir önem arz etmektedir. Doğu Akdeniz’de yaşanan gelişmeler Kıbrıs bağlamında iki ayrı devletin tanınmasına gidileceğini belirtmektedir. Türkiye’nin tezi bu yöndedir. GKRY’nin adadaki tek meşru hükümet iddiasından vazgeçerek bölgedeki her iki halka ait olan hidrokarbon yataklarının diğer aktörlerin de katılımıyla anlaşmazlıklara son verilip iki tarafın yararına kullanılabileceği bir ortam yaratılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Son olarak iki tarafın egemen eşitliğine sahip olduğu belirtilerek güvenlik ve enerji güvenliği bağlamındaki kaygıları gidermeye yönelik adımlar atılmasının ve atılacak her adımın karşılıklılık ilkesi bağlamında atılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hidrokarbon, Doğu Akdeniz, Deniz Yetki Alanları, Kıbrıs Adası.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASININ ENERJİ TİCARETİNDE MERKEZ OLMA STRATEJİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Ceyda KURT

Yüksek Lisans Öğrenci

Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik

ceydakurt.2@Outlook.com

Enerji kavramı, son yıllarda devletlerin en önemli dış politika konuları arasında yer almaya başlamıştır. Endüstriyel üretimin vazgeçilmez bir girdisi olan enerji, ülkelerin üretim kapasitelerinin devamlılığının sağlanması ve ülke ekonomisinin kalkınması için hassas bir noktada durmaktadır. Enerji kaynaklarının çoğunlukta bulunduğu yerlerin çatışma yerlerinde ya da o bölgelere yakın yerlerde oluşu enerjinin transferinde aksamalara neden olabilmektedir. Özellikle bu durum enerji ihtiyacının büyük çoğunluğunu ithalat yoluyla karşılayan Türkiye gibi ülkeleri yakından ilgilendirmektedir. Bu kapsamda Türkiye’nin “enerji ticaretinde merkez ülke” olma stratejisi açısından hayata geçirmiş olduğu enerji nakil hatlarının güvenliği büyük öneme sahiptir. 2000’li yıllarla beraber enerjide dışa bağımlılığın ortadan kaldırılması ve ekonomik değer taşıyan yerli çözümlerin geliştirilmesi konusu Türk dış politikasında da önemli bir yer edinmiştir. Bu doğrultuda Türkiye yerli kaynakların bulunması için milli imkânlarla enerji ihtiyacını karşılama hedefine yönelik çalışmalarını yürütmektedir. Doğu Akdeniz’de zengin hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesinin ardından başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası kuruluşların bölgeye ilgileri artmıştır. Bölgedeki zengin enerji kaynakları üzerinde söz sahibi olabilmek adına bölge devletleri ikili anlaşmalar yaparak, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerini belirleme yoluna gitmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye Doğu Akdeniz’de kendisinin ve KKTC’nin yetki alanlarında sismik arama faaliyeti çalışmalarına devam etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye özellikle kendi egemenlik alanlarında “enerji ticaretinde merkez ülke” olma hedefi doğrultusunda küresel ve bölgesel aktörlerle ikili ve çok taraflı ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’nin “enerji ticaretinde merkez ülke” olma stratejisi, enerji güvenliği ve Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki faaliyetleri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

incelenmektedir. Çalışmada betimsel ve tarihsel araştırma yöntemleri ile belgeye dayalı veri analizi yöntemi izlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enerji, Türkiye, Enerji Güvenliği, Doğu Akdeniz, Dış Politika.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TURGUT ÖZAL'IN KÜRT MESELESİ PERSPEKTİFİNİN EVRİMİ: 1984-1993

Sami Orçun ERSAY

Doktora Adayı / Araştırma Görevlisi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi

Bölümü / Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilimdalı

samiorcunersay@nevsehir.edu.tr

Kürt Meselesinin Türkiye'deki serencamı Erken Cumhuriyete ve hatta ondan da geriye doğru Geç Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar götürülebilse dahi meselenin yakıcı bir boyut kazanarak Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kamuoyuna yoğun bir şekilde dahil oluşu 1984 yılının Ağustos'unda gerçekleşmiştir. Nitekim 15 Ağustos 1984 tarihinde Kürt Meselesi PKK'nın, Siirt'in Eruh ilçesinde bir jandarma karakoluna gerçekleştirdiği silahlı saldırılarla (Milliyet Gazetesi, 18 Ağustos 1984: 7) farklı bir boyut kazanmış ve o günden bugüne değin yaklaşık kırk yıla varan çatışmalı dönemin miladı olmuştur. Bu bildirinin temel amacı da bu milat ve ardından yaşanan ilk on yılda, PKK terörü ve genel olarak Kürt Meselesine dair, siyasetal yaşamımızda ilgili zaman kesitinde Türkiye'de Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı görevlerinde bulunan Turgut Özal'ın perspektifini büyüteç altına almak ve aynı zamanda bu perspektifin düşünsel evriminin patikasını kısaca inceleme amacı gütmektedir. Zira Turgut Özal'a dair akademik literatür detaylı bir şekilde tarandığında Özal'ın Kürt Meselesi ve PKK Terörüne dair düşüncelerinde kaleme alınanların kahir ekseriyeti, Özal'ın 1989 Kasım'ında başlayıp 1993 Nisan'ında vefatıyla sona eren Cumhurbaşkanlığı döneminde dile getirdiği fikirleri, röportaj veya beyanlarından oluşmuştur. Literatürde bu yoğunlaşma yanlış olmamakla birlikte eksiktir. Keza her şeyden önce literatürde işaret edilen dönem, 1990-1993 arasına odaklanırken 1980'lerin ikinci yarısını ve bu yılların Başbakanı Özal'ı dinlemekten uzaktır. Bu bağlamda bildiri 1984'ten Ağustos'undan Özal'ın vefatı olan Nisan 1993'e kadar bütüncül bir perspektifle Turgut Özal'ın Kürt Meselesi ve PKK Terörüne bakışını, yine literatürde daha önce pek yer verilmediği üzere dönem gazeteleri ve Özal'ın söylem analizi üzerinden takip etmeyi önemser.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Turgut Özal'ın Kürt Meselesi ve meseleyi girift bir hale getirerek çözülmez kılan PKK terörüne dair perspektifi üç önemli sürece sahip bir siyasi evrimden müteşekkildir. Bu üç temel süreç kabaca, sorunu küçümseme ve yok sayma, daha sonra ise sorunu kabullenerek onu iktisadi kalkınma ve güvenlik önlemleriyle çözme gayreti, üçüncü ve son olarak ise Kürt meselesinin kimlik boyutunu kabullenerek sorunun muhatabıyla diyalog ve siyaset kanalını kullanmaya açık bir siyasi figür haline gelişi.

Turgut Özal'ın meseleye dair görüşlerinde ilk aşama olan meseleyi yok sayma veya küçümseme sürecindeki beyanlarına bakıldığında ilk çatışmanın ardından tam 8 gün sonra kısa bir açıklama yapma ihtiyacı görmüştür: *“Bu olaylar çok önemli değildir. Bazı ayrılıkçı örgütlere mensup kalıntılar, Irak'tan da sızabileceğini sandığım kişilerle bu saldırıyı düzenlemiş olabilir. Amaçları, var olduklarını düşündürmektir. Biz bu oyunlara karşı oldukça dikkatliyiz* (Milliyet Gazetesi, 23 Ağustos 1984: 7).”

Çatışmaların zaman içinde yoğunlaşması ve kayıpların artışı, Başbakan Turgut Özal'ın da meseleye bakışını ciddileştirmiştir. Dolayısıyla Özal, Kürt Meselesine bakışında ilk seviyedeki gayri ciddi ve sorunu basite indirgeyen tavrında artık ikinci faz'a, yani soruna kalkınma ve ekonomi temelli bakan devlet ciddiyetine tedricen geçiyordu: *“İktidarımız doğu illerimizin geri kalmışlığın ortadan kaldırmaya, doğunun makus tarihini yenmeye azimli ve kararlıdır. Partimizin milletimize sunduğu ve dikkatlice uygulamaya koyduğu programla ekonomik meselelerini çözmüş olan geleceğin Türkiye'sinde bu hainler istedikleri zemin ve ortamı asla bulamayacaklardır* (Milliyet Gazetesi, 8 Ekim 1984: 7).”

Özal bölgenin ekonomik kalkınmasının terörü bitireceğine dair de mutlak bir inanca sahipti. Özal'ın Kürt meselesine dair bu iki fazdan oluşan perspektifinin ardından üçüncü bir faz olarak, sorunu, siyasi çözüm, diyalog, diplomasi yoluyla ve ayrıca bu yöntemleri Kürt etnik kimliğinin farkındalığına erişerek çözülebileceğine olan yeni ve daha olgun bir düşünce geliştirdiğini de ifade etmek gerekir. Ancak Özal'ın bu düşüncesi kendisinin kurduğu II. Özal hükümeti esnasında, 1988'te gelişmeye başlamış, bilhassa 1989 Kasım'ından itibaren vefat ettiği 1993 Nisan ayına kadar olan cumhurbaşkanlığı görevi süresince Özal bu düşüncüyü politik bir gerçekliğe kavuşturmaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kürt Meselesi, Terörizm, Turgut Özal.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kaynakça

Milliyet Gazetesi, 18 Ağustos 1984

Milliyet Gazetesi, 23 Ağustos 1984

Milliyet Gazetesi, 8 Ekim 1984

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

12.00 – 13.30

3. SALON

21. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Ahmet ATEŞ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Esra EROĞUZ (Doktora Adayı)	Ankara Üniversitesi	Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımının Rusya Müdahaleleri Üzerinden İncelenmesi
Ali Nihat ATTİLA (Doktora Adayı)	Hacettepe Üniversitesi	NATO'nun Rusya-Gürcistan Savaşına Tepkisi
Dr. Ahmet ATEŞ	İğdır Üniversitesi	Rusya Ukrayna Savaşının Muharip Devlet Dışı Aktörleri
Dr. Kahraman SÜVARİ	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Ukrayna-Rusya Savaşı: Çatışmanın Nükleer Boyutu
Dr. Erdal BAYAR		
Arş. Gör. Mehmet AKAR (Doktora Öğrencisi)	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Bir İlhak Gerekeçesi Olarak Nükleer Kapasite ve Nükleer Tehdit Söylemi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMININ RUSYA MÜDAHALELERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Esra EROĞUZ

Doktora Adayı

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler

esraeroguz@gmail.com

Uluslararası hukukta kuvvet kullanmanın ve kuvvet kullanma tehdidinin yasaklanması ile birlikte, bu yasak belirli istisnalara bağlanmıştır. Bu istisnalar; Birleşmiş Milletler Şartı 6. ve 7. bölümlerde düzenlenen ortak güvenlik sistemi, 8. bölümde yer alan bölgesel düzenlemeler ve 51. maddede yer alan meşru müdafaa hakkıdır. Ancak zamanla değişen güvenlik tehditleri, savaşın değişen yapısı devletlerin başvurduğu müdahale nedenlerinin çeşitlenmesine yol açmıştır. Bir yandan, kuvvet kullanma yasağının istisnalarından olan meşru müdafaa hakkı, önleyici meşru müdafaa örneğinde olduğu gibi geniş yorumlanmıştır. Diğer yandan, insani müdahale, koruma sorumluluğu gibi yeni kavramlar ortaya atılmıştır. Ancak uygulamada kuvvet kullanma gerekçelerinin çeşitlenmesi, müdahalelerin meşruluğu konusunda şüphelerin var olması alana dair sorgulamaları da beraberinde getirmektedir. Meşruluğa gölge düşüren bu müdahaleler sadece kural koyucu olan Batı tarafından değil, Rusya özelinde olduğu gibi diğer devletler tarafından da örneklendirilebilmektedir. Bu çalışma, Rusya'nın Gürcistan, Kırım ve son müdahalesi olan Ukrayna üzerinden kuvvet kullanımının değişen içeriğini göstermeye çalışacak ve örneklerin neden alana dair sorgulamaları gündeme getirdiğini tartışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı, Rusya, Gürcistan, Kırım, Ukrayna.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NATO’NUN RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞINA TEPKİSİ

Ali Nihat ATTİLA

Doktora Adayı

Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler

alinihatattila@gmail.com

NATO ile Sosyalist Sovyetler Cumhuriyet Birliği (SSCB) ve onun devamı olan Rusya Federasyonu arasındaki ilişki, Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları alanlarında sıkça çalışılan konuların başında gelmektedir. Bu çalışmanın amacı NATO’nun Rusya-Gürcistan savaşına vermiş olduğu tepki ve aldığı önlemleri incelemektir. NATO, realist düşünürlerin öngörülerinin aksine Soğuk Savaşın sona ermesiyle dağılmamış, üstüne “Açık Kapı” politikası ile üye sayısını artırmıştır. 2008 yılındaki NATO Bükreş Zirvesi’nde, Ukrayna ve Gürcistan’ın kısa bir süre içerisinde NATO üyesi olma konusunda ittifakın açık görüşü bildirilmiştir. Bükreş Zirvesi’nden yaklaşık dört ay sonra ise beş gün sürecek olan Rusya-Gürcistan savaşı başlamıştır. Bu bağlamda çalışmada, 2008 yılındaki NATO Bükreş Zirvesi ile başlayarak 2009 Strazburg ve Kehl, 2010 Lizbon ve 2012 Şikago Zirvelerinde alınan kararlar ile 2010 yılında yayımlanmış Stratejik Konsepti incelenecek, NATO’nun Rusya-Gürcistan Savaşına karşı verdiği tepkinin nedenleri, çalışmanın ana teorik çerçevesi olan Saldırgan Realist perspektiften analiz edilecektir. Bu noktada çalışma, Soğuk Savaş döneminden sonra Rusya’nın eski Sovyet Cumhuriyetlerinden birisi olan bağımsız bir devlete doğrudan askeri müdahale gerçekleştirmesi ve bunun NATO tarafından nasıl karşılandığını, saldırgan Realist perspektiften anlama açısından literatüre katkı sunmaktadır. Ayrıca bu çalışma, Rusya’nın bir sonraki adımı olan Kırım’ın ilhakı ile sonuçlanan Ukrayna’ya askeri müdahalesini ve hibrit savaş veya tehdit kavramının ortaya çıkışını daha iyi analiz edebilmek için Rusya-Gürcistan Savaşı’nı Rusya’nın dış politikasındaki ilk basamak olarak kabul etmektedir ve bu sebepten dolayı da çalışmanın zaman periyodu 2008-2014 yılları arasını kapsayacak şekilde planlanmıştır. Bu noktada, NATO’nun Rusya-Gürcistan savaşına verdiği tepkileri ve aldığı önlemleri, hedef ülkenin (Gürcistan) komşularının özelliklerine; hibrit tehditlerin kullanım

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

durumu ve toprak ilhakı ihtimali üzerinden değerlendirerek ne derece yeterli olup olmadığını ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Rusya, Gürcistan, Açık Kapı Politikası.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

RUSYA UKRAYNA SAVAŞININ MUHARİP DEVLET DIŞI AKTÖRLERİ

Ahmet ATEŞ

Dr. Öğr. Üyesi

Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Bölümü

ahmet.ates@igdir.edu.tr

Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya ait olan Kırım'ı ilhak etmesi ile sonuçlanan ve 2014 yılında başlayan çatışma süreci, 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'yı işgale başlaması ile iki ülke arasında -uluslararası hukuk çerçevesinde olmasa da fiilen- topyekûn bir savaşa evrilmiştir. Yaklaşık bir yıldır devam eden savaşın bölgesel ve küresel güvenliğe çeşitli etkileri bulunmaktadır. Rusya'ya her alanda uygulanan ağır yaptırımlar ve küresel olarak yaşanan enerji arz güvenliği sorunu, bunlardan birkaçını teşkil etmektedir.

Küresel güvensizliğe olan etkilerine ilave olarak Rusya-Ukrayna Savaşı, tüm bunlarla birlikte iki açıdan daha son derece önem arz etmektedir. İlk olarak Rusya-Ukrayna Savaşı, 1994/1995 yıllarında gerçekleşen Bosna Savaşı'nın ardından kıta Avrupası ve yakın çevresinde gerçekleşen ve bölgesel / küresel aktörlerin dahil olduğu ilk savaştır. İkinci olarak ise savaşın her iki tarafı da muharip devlet dışı aktörlerden yoğun bir şekilde faydalanmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmada, Rusya-Ukrayna Savaşının muharip devlet dışı aktörleri incelenmektedir. İlgili savaşta yer alan ve kapasite, boyut ve çatışmalara olan etkisi değişiklik gösteren birçok bölgesel ve küresel aktör bulunmaktadır. Ancak, araştırmada muharip olarak en çok öne çıkan ve çatışmalara etkisi göreceli olarak daha fazla olan üç aktör merkeze alınarak incelenmiştir. Bunları, Rusya tarafında yer alan ve özel bir askeri şirket olan Wagner Grubu, Ukrayna tarafında yer alan Azov Alayı ve Uluslararası Lejyon oluşturmaktadır.

Çatışmanın Rusya tarafında olan Wagner Grubu, 2014 yılında gerçekleşen ilk çatışmada da Ukrayna'da faaliyet göstermiştir. Ayrıca, Rus dış politikası kapsamında Suriye ve Afrika'da faaliyetlerine devam etmektedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Çatışmanın Ukrayna tarafında olan Azov Alayı ise 2014 yılındaki çatışmalarda kurulan gönüllü bir birliktir ve ilerleyen yıllarda Ukrayna Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak özel amaçlı birlik olarak tanınmıştır. Son olarak Uluslararası Lejyon ise 2022 yılında Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelensky tarafından Rusya'ya karşı Ukrayna saflarında savaşmak isteyen yabancı savaşçılar için tesis edilmiştir. Diğer iki aktörün aksine, Uluslararası Lejyon personeli, bölge ülke vatandaşlarından oluşmamaktadır ve Lejyon faaliyetlerine 2022 yılında başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet Dışı Aktör, Rusya, Ukrayna.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

UKRAYNA-RUSYA SAVAŞI: ÇATIŞMANIN NÜKLEER BOYUTU

Kahraman SÜVARİ

Arş. Gör. Dr.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve

Uluslararası İlişkiler

kahramansuvari@hotmail.com

2022 yılının Şubat ayında Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri operasyon gerçekleştirmesiyle taraflar arasında başlayan çatışmalar kısa sürede etkileri hem bölgesel hem de küresel boyutta hissedilen devletlerarası bir savaşa dönüşmüştür. İki aktör arasında yaşanan bu silahlı mücadelenin uluslararası sisteme getirdiği olumsuz etkilerini sosyal, ekonomik, enerji gibi birçok alanda görmek mümkündür. Bu çalışmada, taraflar arasında yaşanan bu çatışmanın nükleer boyutu üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Savaşan taraflardan biri olan Rusya, küresel nükleer düzen içerisinde meşru olarak kabul gören beş nükleer silaha sahip devletlerden biridir. Çatışmanın diğer tarafında yer alan Ukrayna ise bağımsızlığını ilan ettikten kısa bir süre sonra kendisine verilen uluslararası güvencelere karşılık elinde bulundurduğu Sovyetler Birliği'nden kalma nükleer silahları teslim etmiş ve küresel nükleer düzen içerisinde nükleer teknolojiden sadece barışçıl olarak yararlanacağını taahhüt etmiş bir ülkedir. Bu bağlamda, iki aktörün nükleer teknolojiden yararlandığı düşünüldüğünde yaşanan askeri çatışmanın son derece kapsamlı nükleer tehditler içerdiği söylenebilir. Bu çalışmada, söz konusu savaşın nükleer bağlamda getirdiği riskler ve tehlikeler nelerdir, bu risk ve tehlike oluşturan faktörler bölgesel ve küresel anlamda nasıl bir etkiye sahiptir sorularına yanıt aranacaktır. Çalışmada verilerin elde edilmesi için birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmada ilk olarak Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaşın gelişimi ele alınmıştır. Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal etmesi ile çatışmalar başlamıştır. Ukrayna'nın Rusya'nın askeri birliklerine yönelik gerçekleştirdiği etkili savunma, savaşın seyrini etkileyen en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Çalışmada daha sonra savaşa bağlı ortaya çıkabilecek çeşitli nükleer riskler ve tehlikeler tartışılacaktır. Bölgesel ve küresel düzeyde etkileri olası bu risklerin en önemlisi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

konvansiyonel olarak başlayan savaşın nükleer silahların kullanılması ile nükleer savaşa evrilmesi durumudur. Bununla birlikte, Ukrayna’da yer alan nükleer enerji santrallerinin askeri bir saldırıya maruz kalma ihtimali ve olası bir kirli bomba saldırı eyleminin gerçekleştirilmesi taraflar arasındaki çatışmaya bağlı oluşabilecek potansiyel tehlikelerdir. Çalışmada, Ukrayna ve Rusya arasındaki bu savaştan kaynaklanan olası nükleer tehlikelerin bölgesel ve küresel boyuttaki olumsuz etkilerinin yanında savaşın seyrini yer ve zaman bağlamında etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna-Rusya Savaşı, Nükleer Silahlar, Nükleer Tehdit

Giriş

Uluslararası düzen ve istikrarı bozan en önemli gelişmelerden biri belirli bir konuda anlaşmazlık yaşayan devletlerin birbirleriyle gerçekleştirdiği silahlı mücadele olarak tanımlayabileceğimiz devletlerarası savaştır. Ukrayna – Rusya Savaşı, Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik tek taraflı askeri operasyon gerçekleştirmesi ve bu eyleme Ukrayna’nın silahlı mücadeleyle karşılık vermesiyle başlamıştır. Taraflar arasındaki çatışmalar kısa sürede etkileri hem bölgesel hem de küresel boyutta hissedilen devletlerarası bir askeri mücadeleye dönüşmüştür. İki aktör arasında yaşanan bu silahlı mücadelenin uluslararası sisteme getirdiği olumsuz etkilerini sosyal, ekonomik, enerji gibi birçok alanda görmek mümkündür. Bu çalışmada, taraflar arasında yaşanan bu çatışmanın nükleer boyutu üzerinden bir incelemesi yapılmıştır. Savaşan taraflardan biri olan Rusya, küresel nükleer düzen içerisinde meşru olarak kabul gören beş nükleer silaha sahip devletten biridir. Çatışmanın diğer tarafında yer alan Ukrayna ise bağımsızlığını ilan ettikten kısa bir süre sonra kendisine verilen uluslararası güvencelere karşılık elinde bulundurduğu Sovyetler Birliği’nden kalma nükleer silahları teslim etmiş ve küresel nükleer düzen içerisinde nükleer teknolojiden sadece barışçıl olarak yararlanacağını taahhüt etmiş bir ülkedir. Bu bağlamda, iki aktörün nükleer teknolojiden yararlandığı düşünüldüğünde yaşanan askeri çatışmanın son derece kapsamlı nükleer tehditler içerdiği söylenebilir. Bu çalışmada, söz konusu savaşın nükleer bağlamda getirdiği riskler ve tehlikeler nelerdir, bu risk ve tehlike oluşturan faktörler bölgesel ve küresel anlamda nasıl bir etkiye sahiptir sorularına yanıt aranacaktır. Çalışmada verilerin elde edilmesi için birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaşın gelişimi ele alınmıştır. Rusya’nın

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ukrayna'nın topraklarını işgal etmesiyle taraf arasında çatışmalar başlamıştır. Ukrayna'nın Rusya'nın askeri birliklerine yönelik gerçekleştirdiği dirençli savunma, savaşın seyrini etkileyen en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise taraflar arasında gelişen savaşa bağlı ortaya çıkabilecek çeşitli nükleer riskler ve tehlikeler tartışılmıştır. Bölgesel ve küresel düzeyde etkileri olası bu risklerin en önemlisi konvansiyonel olarak başlayan bu savaşta nükleer silahların kullanılma durumudur. Bununla birlikte, Ukrayna'da yer alan nükleer enerji santrallerinin askeri bir saldırıya maruz kalma ihtimali ve olası bir kirli bomba saldırı eyleminin gerçekleştirilmesi taraflar arasındaki çatışmaya bağlı oluşabilecek potansiyel tehlikelerdir. Çalışmanın sonuç kısmında elde edilen bulgulara dayalı genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada, Ukrayna ve Rusya arasındaki bu savaştan kaynaklanan olası nükleer tehlikelerin bölgesel ve küresel boyuttaki olumsuz etkilerinin yanında savaşın seyrini yer ve zaman bağlamında etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

2022 Ukrayna-Rusya Savaşı'na Genel Bakış

24 Şubat 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin yaptığı basın açıklamasında Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri bir operasyon başlattığını duyurmuştur. Aynı açıklamada Putin, başlatılan askeri hareketin daha önce resmi olarak tanıdıkları Ukrayna'nın Donbas bölgesinde yer alan Donetsk ve Luhansk'taki yönetimler tarafından yapılan yardım çağrısına yönelik gerçekleştirildiğini ve bu bağlamda bu hareketin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne uygun olduğunu dile getirmiştir (*Address by the President of the Russian Federation, 2022*). Ancak, Rusya'nın gerçekleştirdiği bu askeri operasyon, uluslararası toplum tarafından tepki ile karşılanmıştır. Bu tepkilerde Rusya'nın yaptığı bu saldırının uluslararası normlara ve hukuka uygun olmadığı belirtilmekte; Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne yönelik gerçekleştirilen bu eylemlerin kabul edilemez olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin, Avrupa Birliği, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik gerçekleştirdiği askeri saldırıyı “sebepsiz” ve “haksız” olarak niteleyerek, Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne zarar veren bu eylemi kınamıştır (*EU response to Russia's invasion of Ukraine*). Rusya'nın gerçekleştirdiği bu askeri operasyon ile ilgili Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı da yayınladığı açıklamada Rusya'nın bu askeri saldırı eyleminin uluslararası hukuka yönelik bir ihlal olduğu ve aynı zamanda bölgenin ve dünyanın güvenliğine yönelik bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir (*No: 62, 24 Şubat 2022, Rusya Federasyonu Tarafından Ukrayna'ya Yönelik Başlatılan Askeri Operasyon Hk.*). Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelenskiy de saldırıdan sonra yaptığı

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

açıklamada Rusya'nın istediği şekilde bir silah bırakma eylemi gerçekleştirmeyeceklerini, vatanlarını savunacaklarını dile getirmiştir (Berlinger, 2022).

Böylece Rusya'nın tek taraflı olarak başlattığı askeri operasyon, Ukrayna'nın karşılık vermesi ile iki devlet arasında yaşanan askeri bir mücadeleye dönüşmüştür. Rusya'nın Ukrayna'ya kıyasla oldukça üstün askeri kapasitelere sahip olmasına rağmen savaş halen devam etmektedir. Savaşın uzamasında ise rol oynayan faktörlerin başında başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere olmak üzere uluslararası toplumun Ukrayna'yı desteklemeleri gelmektedir. Ukrayna'ya sağlanan bu desteklerin içerisinde özellikle ülkeye gönderilen askeri yardımlar, Ukrayna'nın savunma gücünü artırdığı gibi ofansif kabiliyetlerini de güçlendirmektedir (Buchholz, 2022). Örneğin, ABD, Ukrayna'ya Yüksek Hareket Yetenekli Topçu Roket Sistemi olarak tabir edilen yirmi adet HIMARS göndermiş ve önümüzdeki yıllarda da onsekiz adet HIMARS daha teslim edeceğini bildirmiştir. Almanya da Ukrayna'ya dört IRIS-T modeli hava savunma sisteminden göndermiştir. Ayrıca, Fransa Ukrayna'ya teslim edilmek üzere daha fazla topçu, uçaksavar sistemi ve füze sevkiyatı sağlamak konusunda söz vermiş; Hollanda da bölgeye sevk edilmek üzere füze göndereceğini belirtmiştir. Ukrayna'ya askeri malzeme tedariki konusunda bir başka ülke Kanada da kış için askeri ekipman, insansız hava araçları için kameralar ve uydu ile ilgili iletişim araçları göndermeyi planladığını belirtmiştir (*US announces new \$725m military assistance package for Ukraine*, 2022).

Bölgenin iki önemli aktörü arasında yaşanan bu savaşın zamanla daha da derinleştiği söylenebilir. Örneğin, daha önce seferberlik ilan etmiş Putin taraflar arasında yaşanan askeri mücadeleye ilişkin yaptığı bir değerlendirmede “Rusya ulusal çıkarlarını korumak için elindeki tüm imkanlarla mücadele etmeli. Ukrayna'daki özel askeri operasyon uzun bir süreç olabilir” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (*Putin: Ukrayna'da savaş uzayacak*, 2022). Uluslararası sistemin iki aktörü arasında gelişen bu savaş askeri sivil can kaybı, insani hareketlilik, ekonomik kayıp ve çevrenin zarar görmesi gibi çeşitli olumsuz etkilerin yanında birçok risk ve tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Savaşa bağlı olarak ortaya çıkan, bölgesel ve küresel anlamda en çok zarara sebep olabilecek bu risk faktörlerinden en önemlileri tarafların sahip olduğu nükleer unsurlardan kaynaklanmaktadır.

Nükleer Riskler, Tehlikeler ve Olası Etkileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ukrayna ve Rusya arasında yaşanan silahlı mücadeleden kaynaklanan nükleer risklerin en önemlisi nükleer silahların söz konusu çatışmada kullanılma ihtimalidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki uluslararası sistemde iki devlet arasında yaşanan bir konvansiyonel savaşın nükleer bir savaşa evrilmesi için gereken en önemli önkoşul savaşan devletlerin ya da devletlerden en az birinin nükleer silaha sahip olması ya da devletlerden birinin yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılık stratejisi bağlamında bir başka aktör ya da aktör grubu ile müttefik ilişkisi içerisinde olması gerekmektedir. Bir devlet tarafından müttefiki olduğu bir başka devlete yönelik üçüncü bir taraftan gelebilecek saldırıların caydırılması yaygınlaştırılmış caydırıcılık stratejisi ile gerçekleştirilmektedir. Burada söz edilen yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılık, yaygınlaştırılmış caydırıcılık stratejisinin nükleer kapasite ile uygulanmasıdır (Fuhrmann, 2018, s. 52). Bu stratejik yaklaşım müttefik sistemi içerisinde iki aktör arasında uygulanabileceği gibi çok taraflı olarak da uygulanabilir. Örneğin, nükleer kapasiteye sahip bir müttefik gücü olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), nükleer silaha sahip olmayan ancak örgüt içerisinde yer alan aktörler için yaygınlaştırılmış nükleer caydırıcılık stratejisi uygulamaktadır. Bu stratejiye göre, örgüt üyelerinden birine yapılacak nükleer bir saldırıya nükleer silahlar ile karşılık verilebilir. Taraflar arasında konvansiyonel unsurlar ile gelişen bir savaşın nükleer seviyeye çıkma olasılığını artıran bir başka koşul da nükleer silah kapasitesine sahip aktör ya da aktörlerin bu silahları kullanabileceğine dair bir niyetinin olmasıdır. Bu bağlamda, öncelikle belirtmek gerekir ki kitle imha silahları kategorisinde değerlendirilen nükleer silahlar, zarar verme kapasiteleri son derece etkili olduklarından genel olarak bu silaha sahip devletler tarafından son çare unsuru olarak kullanılırlar. Bu silaha sahip devletlerin uygulayabileceği “ilk kullanmama” (no first use) seçeneği, nükleer silahların son çare olarak kullanılmasını doğrular nitelikte olan bir uygulamadır. “İlk kullanmama” politikası, ilk olarak 1964 yılında Çin tarafından kamuoyuna açıklanmıştır. Bu politikaya göre, nükleer silahlı bir devlet, bir yetkili aracılığıyla bu silahları herhangi bir çatışmada asla ilk kullanan taraf olmayacağına dair taahhüt verir (Panda, 2018). Bir başka ifadeyle, “ilk kullanmama” seçeneğini benimsemiş aktör hiçbir koşulda asla nükleer silahları ilk olarak kullanmayacağına güvencesini resmi olarak vermektedir. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki nükleer silaha sahip bir devletin bu silahları ilk kullanma niyetinin olmaması bu silahların o devlet tarafından hiç kullanılmayacağı anlamına gelmemektedir. Diğer bir deyişle, nükleer silahlara bir devlet bir çatışmaya taraf olmuşsa, bu devlet ilk kullanmama politikasını benimsemiş olsa dahi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

çatışmanın nükleer seviyeye çıkması olasıdır. Bu durumda, taraflar arasında gelişen yanlış anlama, tarafların birbirlerini yanlış algılamaları ya da kaza ile de bu tür silahların savaşta kullanılma riskleri her daim olasıdır. Örneğin, nükleer silaha sahip olan bir aktörün nükleer silahların yönetimi ile ilgili emir komutanın işleminde savaşın yükselttiği gerilime bağlı olarak sıkıntılar yaşanabilir. Her ne kadar nükleer silahların yönetilmesi ve denetim içerisinde tutularak kontrol edilmesi bu tür silahlara sahip aktörler için üst düzey bir çaba gerektirse de böyle bir durum, nükleer silahların o aktör tarafından istem-dışı kullanılmasına yol açabilir.

Bu çerçevede Ukrayna-Rusya savaşının durumunu incelediğimizde, çatışmaya taraf olan Rusya, dünyada nükleer silaha sahip olduğu düşünülen dokuz devletten ve uluslararası nükleer düzende resmi olarak kabul edilen beş nükleer silaha sahip devletlerden biridir. Bu kapsamda, Rusya, sahip olduğu nükleer teknolojiden hem barışçıl amaçlarla hem de askeri amaçlarla yararlanabilmektedir. İlk nükleer silah denemesini Sovyetler Birliği zamanında 1949 yılında yapmış olan Rusya, ABD ile birlikte günümüzde en güçlü nükleer kapasiteye sahip iki ülkeden biridir. 2022 verilerine baktığımızda Rusya'nın çatışmalarda kullanılacak şekilde son derece etkili taktik ve stratejik nükleer silah kapasitesine sahip olduğu bilinmektedir.

Rus Nükleer Kuvvetleri,2022	
Türleri	Toplam Nükleer Savaş Başlığı (adet)
1)Stratejik Saldırı silahları	
<u>KABFler</u>	1185
<u>DABFler</u>	800
Bomba	580
Toplam	2565
2)Stratejik olmayan - Savunma kuvvetleri	1912
GENEL TOPLAM	4477

Kaynak: Hans M. Kristensen & Matt Korda (2022) Russian nuclear weapons, 2022, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 78:2, 98-121.

Tablo A. Rus Nükleer Kuvvetleri,2022

Tablo A'da belirtildiği üzere Rusya'nın nükleer kuvvetleri incelendiğinde Rusya'nın hem stratejik saldırı silahlarına hem de taktik (stratejik olmayan) nükleer silahlara sahip olduğu görülmektedir. Stratejik Saldırı Silahları arasında Kıtalararası Balistik Füzeler (KABF), Denizaltından Fırlatılan Balistik Füzeler (DABF) ve bomba olarak kullanılan silah türleri yer almaktadır (Kristensen & Korda, 2022). Rusya'nın nükleer anlamda farklı silah türlerine sahip olması hem savunma bağlamında caydırıcılık gücünü artırmakta hem de bu silahların çatışmada kullanılma riskini yükseltmektedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Rusya'nın nükleer silahları kullanma konusundaki niyetine baktığımızda 7 Aralık 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in "nükleer savaş tehdidi artıyor ama saldırıyı başlatan ilk ülke olmayız" (*Putin: Nükleer risk artıyor ama saldırıyı başlatan ülke olmayız*, 2022) şeklinde bir açıklamada bulunması Rusya'nın "ilk kullanmama" politikası benimsiyor olabileceğini akla getirebilir. Ancak, Rusya'nın ulusal güvenlik anlayışında nükleer silahların nasıl bir rol oynadığını incelediğimizde ilk göze çarpan durum Moskova Yönetimi'nin "ilk kullanmama" seçeneğini benimsememiş olmasıdır. Bir başka deyişle, Rusya herhangi bir konvansiyonel çatışmada güvenliğini sağlamak ve toprak bütünlüğünü korumak için nükleer silahlara başvurabilir. Nitekim 2018 yılında Vladimir Putin verdiği bir röportajda Rusya Federasyonu'na varoluşsal bir tehdit oluşturacak şekilde konvansiyonel silahlarla bir saldırı gerçekleştirilmesi durumunda nükleer silahlar ile karşılık verebileceğini belirtmiştir (Fredericks, 2018). Ayrıca Moskova Hükümeti tarafından 2020 yılında yayınlanan "Nükleer Caydırıcılık Konusunda Rusya Federasyonu Devlet Politikasının Temel İlkeleri" başlıklı Başkanlık Kararı'nda da nükleer silahların Moskova için yalnızca bir caydırıcılık aracı olarak görüldüğü ifade edilmiş ancak devletin varlığına yönelik konvansiyonel bir saldırı ya da kitle imha silahlarının kullanılması durumunda Moskova'nın nükleer silahlarını kullanma hakkını saklı tuttuğu belirtilmiştir (Panda, 2020).

Nitekim Ukrayna ile Rusya arasındaki savaşın başlamasından kısa bir süre sonra Rusya Başkanı Vladimir Putin'in Rus ordusuna nükleer silahları da içeren caydırıcılık güçlerini alarm seviyesine getirilmesi talimatı vermesi (Cura, 2022), Rusya'nın konvansiyonel silahlar ile yaptığı mücadelede sahada istediği sonuçları alamayışı gibi nedenler Rusya'nın askeri mücadelede amaçlarını gerçekleştirmek için özellikle taktik nükleer silahlarına başvurabileceği endişesini gündeme taşımıştır. Rusya'nın sahip olduğu taktik nükleer silahlar, seyir füzeleri ve top mermileri gibi konvansiyonel amaçla da kullanılabilen çeşitli füze tiplerine yerleştirilebilen taktik nükleer savaş başlıklarını kapsamaktadır. Bu tip nükleer silahlar, uçaksavar füzeleri, torpidolar ve bomba şeklinde çeşitli uçaklardan ve gemilerden de kullanılabilir. Ayrıca, Rusya'nın son zamanlarda bu tür silahların menzillerini ve isabetliliğini artırmak için geniş çaplı yatırımlar yaptığı da iddia edilmektedir (*Ukraine war*, 2022). Bununla birlikte, Almanya Federal İstihbarat Teşkilatı (BND) Başkanı Bruno Kahl, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı savaşta taktik nükleer silah kullanabileceğini belirtmiştir (*Alman istihbaratından Rusya uyarısı*, 2022). Ayrıca, ABD merkezli küresel düşünce kuruluşu Carnegie Endowment for International

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Peace'den James Acton da henüz o noktada olmasak da Putin'in nükleer silah kullanabileceğinden endişelendiğini, büyük olasılıkla Ukrayna'da herkesi korkutmak ve istediğini elde etmek için karada kullanabileceğini iddia etmiştir (*Ukraine war*, 2022).

Öncelikle belirtmek gerekir ki nükleer silahların taktik seviyede dahi kullanılması nükleer düzene ilişkin en önemli normlardan biri olan nükleer silahların kullanılmaması ya da nükleer tabuyu yıkılacaktır. Nükleer çağa tarihsel açıdan bakıldığında görülmektedir ki nükleer silahların bir savaş durumunda karşı aktöre karşı ilk kullanımı 1945 yılında ABD tarafından İkinci Dünya Savaşı'nda gerçekleştirilmiştir. Savaş sırasında ABD, Japonya'nın Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine atom bombası bırakmış, kitlesel bir yıkıma yol açan bu durum savaşın sona ermesinde de etkili olmuştur. O tarihten itibaren nükleer silahların kullanılma seçeneği çeşitli çatışmalarda gündeme gelse de bu tür silahlara muharebe unsuru olarak başvuran bir başka ülke olmamıştır. Bu durum nükleer silahsızlanma uzmanı Nina Tannenwald tarafından "nükleer tabu" kavramı ile açıklanmıştır (Tannenwald, 1999). Bu bağlamda, taktik nükleer silahların bu çatışmada Rusya tarafından kullanılması yaklaşık 75 yıldır var olan nükleer tabuyu yıkacak ve cinin yeniden şişeden çıkmasına sebep olacaktır. Bu bağlamda, bu olası durum nükleer silahların uluslararası sistemde artık kullanılabilir bir araç olarak görülmesine de sebebiyet verebilir. Bununla birlikte, nükleer silahların Rusya tarafından olası bir durumda sınırlı bir şekilde ya da düşük yoğunlukta kullanılması bile etkileri uzun süre kalacak ölümcül bir yıkıma neden olacağı da söylenebilir. Örneğin, Tannenwald'a göre böyle olası bir durumda bu tür silahların kullanılmasının hayatta kalanlarda uzun vadeli sağlık hasarına neden olacak ateş topu, şok dalgaları ve ölümcül radyasyon üretecektir. Oluşacak radyoaktif serpinti havayı, toprağı, suyu ve besin kaynaklarını kirletecektir (Tannenwald, 2022). Bir nükleer patlamanın ya da nükleer savaşın olası etkilerini Bulletin of the Atomic Scientists dergisi için kaleme alan François Diaz-Maurin, New York şehrinde yaklaşık olarak 300 kiloton gücündeki bir nükleer bombanın patlaması sonucu yaklaşık bir milyon kişinin ölebileceğini belirtmiştir. Rusya'nın olası nükleer silah kullanmasına NATO'nun vereceği olası nükleer tepkiyi değerlendiren Diaz-Maurin, böyle bir durumun insani felaketin yanında iklime ve çevreye de son derece önemli uzun vadeli olumsuz sonuçlara yol açabileceğini dile getirmiştir (Diaz-Maurin, 2022).

Bu noktada belirtmek gerekir ki Rusya'nın olası bir nükleer silah kullanması bölgesel felakete yol açabileceği gibi küresel düzeyde bir savaşa da sebebiyet verebilir. Özellikle nükleer saldırıya yönelik NATO'nun olası bir karşı saldırı da bulunması olası bir durumdur. Örneğin,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı herhangi bir nükleer silah kullanması durumunda ABD'nin Rusya'ya kararlı bir şekilde yanıt vereceğini belirtmiştir (‘*Catastrophic consequences*’, 2022).

Taraflar arasında devam eden savaşın getirdiği diğer bir nükleer tehlike de Ukrayna'nın sivil amaçlı kullandığı nükleer kapasitesinden kaynaklanmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu ortaya çıkan yeni devletlerden biri olan Ukrayna, kendi topraklarında konuşlandırılmış Sovyet nükleer silahlarına bakıldığında dünyanın üçüncü en büyük nükleer cephaneliğinin sahip bir ülke konumundaydı. Ukrayna'nın sahip olduğu bu cephanelik 1.240 nükleer savaş başlığıyla donanmış 176 KABF'leri ve yüzlerce nükleer uçlu seyir füzesi ile donanmış 44 stratejik bombardıman uçağını içeren nükleer silah stokuydu (Budjeryn & Sinovets, 2018). Daha sonrasında yapılan uluslararası müzakereler ışığında 1994 yılında Ukrayna topraklarında yer alan tüm nükleer silahlardan vazgeçerek Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme (NSYÖ) Antlaşması'na taraf olmayı kabul etmiştir. Ukrayna'ya bu silahsızlanma karşılığında da nükleer enerjinin barışçıl olarak kullanılması için yakıt ve resmi nükleer silaha sahip devletler tarafından da kendisine güvenlik güvencesi verilmiştir (Budjeryn & Sinovets, 2018). Bu gelişmeye bağlı olarak, NSYÖ Antlaşması'na “nükleer silaha sahip olmayan devlet” statüsünde katılan Ukrayna nükleer teknolojiyi sadece savaş dışı niyetlerle kullanacağını taahhüdünü vermiştir.

Nükleer teknolojiden sadece barışçıl amaçlarla yararlanan Ukrayna'nın nükleer teknolojiyi kullanmasındaki en önemli alan elektrik üretimidir. Ukrayna sahip olduğu 15 nükleer reaktör ile kullandığı elektrik miktarının yaklaşık yarısını nükleer enerjiden elde etmektedir (*Nuclear Power in Ukraine*, 2022). Bu reaktörlerin çatışmalardan kaynaklanan olası bir askeri saldırıya maruz kalmaları bölgede ikinci bir nükleer felaketin yaşanmasına sebep olabilir. Bilindiği üzere dünyanın en büyük nükleer felaketi Çernobil Nükleer Faciası, 1986 yılında yine bu bölgede Ukrayna topraklarında yaşanmıştır. Nitekim, Ukrayna içerisinde yer alan bu tesislerden biri de Saporışya nükleer tesisidir. Bu tesis Avrupa'nın en büyük nükleer santrali ve aynı zamanda dünyanın en büyük nükleer enerji santrallerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu nükleer santralde Uranyum 235 içeren altı adet Sovyet tasarımı VVER-1000 V-320 tipi su soğutmalı ve su kontrollü reaktörler bulunmaktadır. İnşasına 1980 yılında başlanılan bu komplekste altıncı reaktör 1995 yılında şebekeye bağlanmıştır. 12 Eylül 2022 tarihinde 6 No'lu reaktörün de kapatılmasıyla birlikte altı reaktörün tamamı kapatılmış

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

durumundadır (Faulconbridge, 2022). Saporışya nükleer kompleksi savaş sırasında Rus kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Ayrıca, söz konusu nükleer santralin elektrik kullanımında sıkıntılar yaşandığı da iddia edilmektedir (Eruygur, 2022). Diğer taraftan, söz konusu nükleer santrale yapılacak olası bir saldırıyı değerlendiren uzmanlar böyle bir durumun yaşanma ihtimalinin az olduğunu ve yaşansa bile söz konusu reaktörlerin bu tür saldırılara karşı güçlendirilmiş koruma kılıflarına sahip olduklarını dile getirmişlerdir (Froggatt & Lewis, 2022). Ayrıca, olası bir saldırıda yaşanabilecek nükleer felaketin Çernobil kadar değil ancak Fukuşima'da yaşanan kaza büyüklüğünde gerçekleşebileceği de iddia edilmektedir (Jack & Kuznetsov, 2022). Bu noktada belirtmek gerekir ki Fukuşima nükleer felaketinde Çernobil'de ortaya çıkan radyoaktivitenin onda birinin bile atmosfere yayılmadığı iddia edilmektedir (Atakan, 2022, ss. 12-13). Saporışya'nın durumunu değerlendiren Radyasyon Fizikçisi Yüksel Atakan da nükleer reaktörün olası bir şekilde zarar görmesi ihtimalinin düşük olduğunu ancak böyle bir durumda oluşabilecek radyasyon sızıntısının söz konusu nükleer santralin 700 km kadar yakınında bulunan Türkiye topraklarına ulaşabileceğini belirtmiştir (Atakan, 2022, ss. 12-13). Bununla birlikte, nükleer santrale yapılacak olası bir saldırıda, tahliye zorunlu hale gelecektir. Böyle bir durumda saldırıdan kaynaklanabilecek gerçek bir radyasyon sızıntısı olmasa da olumsuz sağlık etkileri ortaya çıkabilir. Bu gelişmeye bağlı olarak da Ukrayna'dan zorunlu olarak ayrılmaya çalışan çok sayıda insan mevcut durumu daha da kötüleştirebilir (Sawano vd., 2022). Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu Rafael Gossi'de bölgede yaşanabilecek olası bir nükleer felaketine karşı önlem olarak Saporışya nükleer santralının çevresinde bir koruma bölgesi oluşturulması gerektiğini teklif etmiştir (*Ukraine and Russia interested in Zaporizhzhia protection zone, IAEA chief says, 2022*).

Nükleer anlamda Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan savaşta bir başka olası risk durumu da bir kirli bomba saldırı eyleminin gerçekleşmesidir. Kirli bomba bir nükleer bomba türü olarak değerlendirilmese de bu tür bir bombanın kullanılması sonucu radyoaktif maddelerin yayılması beklenir. Diğer bir ifadeyle, kirli bombalar, dinamit gibi geleneksel patlayıcılar ile birlikte radyoaktif malzeme içermektedir. Bu saldırı eyleminde genellikle amaç, bombanın patlatılması ile etrafa radyoaktif maddenin saçılmasıdır. Bu yayılan radyasyon her ne kadar nükleer silahların kullanılması sonucu oluşan radyasyon kadar güçlü olmasa da kullanıldığı alanda paniğe sebebiyet vermesi olasıdır (*Kirli bomba nedir?, 2022*). Ukrayna ve Rusya arasında yaşanan bu savaşta bu tür bir bombayı kullanabilecek aktörler savaşa taraf olan

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

devletler ve savaşın oluşturacağı kaotik durumdan faydalanacak devlet dışı aktörlerdir. Savaşa katılan devletlerin durumu ile ilgili örneğin, Rusya Ukrayna'yı kirli bomba kullanma amacıyla olmakla suçlamıştır. Ukrayna ve ABD, İngiltere gibi batılı güçler bu iddiaları kabul etmemiştir. Kiev Yönetimi, bu iddiaların doğrulanması amacıyla UAEK'yı araştırma yapmak için çağrıda bulunmuştur. UAEK'da yaptığı incelemede kirli bombaya ilişkin herhangi bir bulguya rastlamadıklarını belirtmiştir (Guillot, 2022). Bununla birlikte Rusya'nın saldırı amaçlı ya da çatışmanın seviyesini yükseltmek için kirli bomba kullanabileceğini de iddia edilmektedir (*Dirty bomb*, 2022). Kirli bombanın bu savaşta kullanılabilecek diğer grup ise devlet dışı aktörlerdir. Savaşın oluşturabileceği anarşik ortamda bu tür radyoaktif maddelerin kaçırılması ve bu tür gruplar tarafından kullanılma ihtimalinin olduğu söylenebilir. Nitekim Science dergisinin bir haberinde, Çernobil'de yer alan bir izleme laboratuvarından bazı radyoaktif maddelerin çalındığı, bu maddelerin kirli bomba yapımında kullanılabileceği belirtilmiştir (Stone, 2022). Hangi aktör tarafından kullanıldığına bakılmaksızın olası bir kirli bomba saldırısı gerçekleştirilmesi sadece can kaybı ve maddi hasara yol açmayacak aynı zamanda taraflar arasındaki anlaşmazlığı derinleştirecek ve böylece savaşın daha uzun sürmesine neden olacaktır. Örneğin, ABD Savunma Bakanlığı'ndan yapılan resmi açıklamada, Rusya'nın olası bir kirli bomba saldırısında bulunmasının sonuçlarının olacağı belirtilmiştir (Vergun, 2022).

Sonuç

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik gerçekleştirdiği tek taraflı bir saldırı eylemi ile başlayan Ukrayna Rusya Savaşı birçok yönden hem bölgesel hem de küresel seviyede çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu risklerin en önemlisi savaşın iki aktör arasındaki mücadeleden çıkıp çok taraflı bir şekilde genişlemesidir. Savaşın gidişatına dair yaşanacak böyle bir gelişme farklı kapasitelere sahip farklı yapılarıdaki aktörleri de iki aktör arasında başlayan silahlı mücadeleye dahil edecektir. Bu durum daha fazla can kaybına, yıkıma, bölgesel ve küresel çeşitli olumsuz etkilere yol açacaktır. Savaşın beraberinde getirdiği bir diğer önemli risk de savaşın tekrarlayan bir şekilde derinleşerek devam etmesi ya da kronikleşerek uzamasıdır. Böyle bir durum ise taraflara doğrudan zarar verirken dolaylı olarak da bölgeye ve küresel düzeni olumsuz etkileyecektir. Belirtilen risk faktörlerinin gelişmesine yol açabilecek nedenlerden biri taraf devletlerin sahip olduğu nükleer unsurlardır. Bu devletlerden Rusya, uluslararası sistemde meşru olarak kabul gören nükleer silaha sahip devletlerden biridir. Ukrayna ise nükleer teknolojiye sahip olmakla birlikte bu teknolojiyi sadece enerji üretmek gibi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

barışçıl sebeplerle kullanacağını taahhüdünü veren nükleer silaha sahip olmayan bir devlettir. Tarafların sahip olduğu bu askeri ve barışçıl nitelikteki nükleer kapasiteler savaşa nükleer bir boyut getirmiştir. Bir diğer ifadeyle, nükleer unsurların savaşın gidişatına etki etmesi olasıdır. Bu olası gelişmelerden biri, savaşta nükleer silahların kullanılmasıdır. Özellikle Rusya'nın elinde bulundurduğu taktik nükleer silahların Moskova Yönetimi tarafından kullanılma ihtimali uluslararası toplum nezdinde endişe yaratmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri bu tür silahlar hiç kullanılmamış olsa da bu savaşta taraflardan birinin nükleer silah kapasitesine sahip olması ve bu silahlara ilişkin söylemler geliştirmesi, nükleer silahların bu savaşta kullanılma riskinin son derece ciddiye alınması gereken bir durum olduğunu göstermektedir. Böyle olası bir durum, savaşta taraflar arasında sadece derinleştirmeyecek aynı zamanda küresel bir yıkıma da yol açabilir. Özellikle Ukrayna'ya ekonomik ve askeri yönden destek veren bir başka nükleer güç olan ABD'nin Rusya'nın bu hamlesine nükleer olarak karşılık vermesi savaşta nükleer savaş seviyesine çıkaracaktır. Diğer taraftan, Ukrayna'da yer alan ve enerji elde etmek için inşa edilen nükleer reaktörler de savaşta görülebilecek olası nükleer tehlikelere kaynaklık etmektedir. Nükleer reaktörlere yapılacak olası bir saldırı ya da saldırılar bölgede nükleer bir felaket yaşanmasına sebep olabilir. Ayrıca, nükleer anlamda bölgede yaşanabilecek bir diğer tehlike de kirli bomba ile bir saldırı faaliyetinin gerçekleştirilmesidir. Nükleer silah olarak değerlendirilmese de kirli bombalar yapısı itibariyle kullanıldıklarında çevreye radyasyon serptisine yol açan bombalardır. Bu tür bir saldırı da savaşın kısa sürede sonlanmasını engelleyebilen bir gelişme olacaktır. Sonuç olarak, nükleer unsurlardan kaynaklanan bu risklerin oluşumu düşük ihtimal de olsa her biri Ukrayna ve Rusya arasında devam eden askeri çatışmaları uzun vadede etkileyebilecek niteliktedir.

Kaynakça

Address by the President of the Russian Federation. (2022, Şubat 24). President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Alman istihbaratından Rusya uyarısı: Putin, nükleer silah kullanabilir. (2022, Ekim 17). Cumhuriyet Gazetesi. <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/alman-istihbaratindan-rusya-uyarisi-putin-nukleer-silah-kullanabilir-1993306> [Erişim Tarihi 06 Aralık 2022]

Atakan, Y. (2022). Ukrayna reaktörleri vurulursa yeni bir Çernobil yaşanır mı? *Herkese Bilim Teknoloji*, 336, 12-13.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Berlinger, J. (2022, Şubat 25). *How Ukraine's Volodymyr Zelensky went from an actor playing president on TV to defiant wartime leader*. CNN. <https://www.cnn.com/2022/02/25/europe/volodymyr-zelensky-profile-cmd-intl/index.html> [Erişim Tarihi 09 Aralık 2022]

Buchholz, K. (2022, Kasım 10). *Infographic: Where Military Aid to Ukraine Comes From*. Statista. <https://www.statista.com/chart/27278/military-aid-to-ukraine-by-country/> [Erişim Tarihi 11 Aralık 2022]

Budjeryn, M., & Sinovets, P. (2018, Nisan 19). *Denuclearization Again? Lessons from Ukraine's Decision to Disarm*. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2018/04/denuclearization-again-lessons-from-ukraines-decision-todisarm/> [Erişim Tarihi 09 Aralık 2022]

'Catastrophic consequences': US warns Russia over nuclear weapons. (2022, Eylül 25). Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/25/us-warns-of-consequences-if-russia-uses-nuclear-weapons> [Erişim Tarihi 11 Aralık 2022]

Cura, A. (2022, Şubat 27). *Putin, Rus caydırıcı güçlerinin özel savaş görevi durumuna geçirilmesini emretti*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/putin-rus-caydirici-guclerinin-ozel-savas-gorevi-durumuna-gecirilmesini-emretti/2516962> [Erişim Tarihi 08 Aralık 2022]

Diaz-Maurin, F. (2022, Ekim 20). *Nowhere to hide: How a nuclear war would kill you—And almost everyone else*. Bulletin of the Atomic Scientists. <https://thebulletin.org/2022/10/nowhere-to-hide-how-a-nuclear-war-would-kill-you-and-almost-everyone-else/> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Dirty bomb: What is it and for whom did Russia invent this fake? (2022, Ekim 29). Visitukraine.today. <https://visitukraine.today/blog/1093/dirty-bomb-what-is-it-and-for-whom-did-russia-invent-this-fake> [Erişim Tarihi 08 Aralık 2022]

Eruygur, B. (2022, Kasım 28). *Russia to lose control of Zaporizhzhia nuclear plant, says Ukrainian official*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/energy/nuclear/russia-to-lose-control-of-zaporizhzhia-nuclear-plant-says-ukrainian-official/36980> [Erişim Tarihi 10 Aralık 2022]

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

EU response to Russia's invasion of Ukraine. European Council - Council of the European Union. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Faulconbridge, G. (2022, Kasım 21). *Explainer: The Zaporizhzhia nuclear power plant: Who controls it and why is it important?* Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/zaporizhzhia-nuclear-power-plant-who-controls-it-why-is-it-important-2022-11-21/> [Erişim Tarihi 10 Aralık 2022]

Fredericks, B. (2018, Mart 2). *Putin says he would fire off nukes in these scenarios.* <https://nypost.com/2018/03/02/putin-says-he-would-fire-off-nukes-in-these-scenarios/> [Erişim Tarihi 09 Aralık 2022]

Froggatt, A., & Lewis, P. (2022, Ağustos 12). *Attacks on Ukraine nuclear plant – what's at stake?* Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/2022/08/attacks-ukraine-nuclear-plant-whats-stake> [Erişim Tarihi 10 Aralık 2022]

Fuhrmann, M. (2018). On Extended Nuclear Deterrence. *Diplomacy & Statecraft*, 29(1), 51-73.

Guillot, L. (2022, Kasım 3). No evidence of 'dirty bomb' in Ukraine, UN nuclear watchdog says. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/no-evidence-of-dirty-bomb-in-ukraine-un-nuclear-watchdog-says/> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Jack, V., & Kuznetsov, S. (2022, Ağustos 10). How real is the danger from Ukraine's Zaporizhzhia nuclear plant? *Politico*. <https://www.politico.eu/article/how-real-is-the-danger-from-ukraines-zaporizhzhia-nuclear-power-plant/> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Kirli bomba nedir? (2022, Ekim 25). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c1940py7v73o> [Erişim Tarihi 02 Aralık 2022]

Kristensen, H. M., & Korda, M. (2022). Russian nuclear weapons, 2022. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 78(2), 98-121.

No: 62, 24 Şubat 2022, Rusya Federasyonu Tarafından Ukrayna'ya Yönelik Başlatılan Askeri Operasyon Hk. T.C. Dışişleri Bakanlığı. https://www.mfa.gov.tr/no_-62_-rusya-

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

federasyonu- tarafından-ukrayna-ya-yonelik-baslatilan-askeri-operasyon-hk.tr.mfa [Erişim Tarihi 10 Aralık 2022]

Nuclear Power in Ukraine. (2022, Haziran). World Nuclear Association. <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-t-z/ukraine.aspx> [Erişim Tarihi 06 Aralık 2022]

Panda, A. (2018, Temmuz 17). *'No First Use' and Nuclear Weapons.* Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounder/no-first-use-and-nuclear-weapons> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Panda, A. (2020, Haziran 9). *What's in Russia's New Nuclear Deterrence 'Basic Principles'?* <https://thediplomat.com/2020/06/whats-in-russias-new-nuclear-deterrence-basic-principles/> [Erişim Tarihi 01 Aralık 2022]

Putin: Nükleer risk artıyor ama saldırıyı başlatan ülke olmayız. (2022, Aralık 7). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c3g5w9kz71no> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Putin: Ukrayna'da savaş uzayacak. (2022, Aralık 7). NTV. <https://www.ntv.com.tr/dunya/putin-ukraynada-savas-uzayacak,1gygjLHc4ku17t1vC3RSYg> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Sawano, T., Tsubokura, M., Ohto, H., Kamiya, K., & Takenoshita, S. (2022). An attack on a nuclear power plant during a war is indiscriminate terrorism. *The Lancet*, 399(10333), 1379.

Stone, R. (2022, Mart 25). *Dirty bomb ingredients go missing from Chornobyl monitoring lab.* <https://www.science.org/content/article/dirty-bomb-ingredients-go-missing-chornobyl-monitoring-lab> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Tannenwald, N. (1999). The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. *International Organization*, 53(3), 433-468.

Tannenwald, N. (2022, Mart 10). *Tactical Nuclear Weapons Would Be Catastrophic.* Scientific American. <https://www.scientificamerican.com/article/limited-tactical-nuclear-weapons-would-be-catastrophic/> [Erişim Tarihi 01 Aralık 2022]

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ukraine and Russia interested in Zaporizhzhia protection zone, IAEA chief says. (2022, Eylül 12). Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-russia-interested-zaporizhzhia-protection-zone-iaea-chief-2022-09-12/> [Erişim Tarihi 09 Kasım 2022]

Ukraine war: Could Russia use tactical nuclear weapons? (2022, Mart 16). BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-60664169> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

US announces new \$725m military assistance package for Ukraine. (2022, Ekim 15). Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/15/us-announces-new-725m-military-assistance-package-for-ukraine> [Erişim Tarihi 15 Aralık 2022]

Vergun, D. (2022, Ekim 25). *General Says Use of Dirty Bomb Would Bring Consequences.* U.S. Department of Defense. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3199422/general-says-use-of-dirty-bomb-would-bring-consequences/https%3A%2F%2Fwww.defense.gov%2FNews%2FNews-Stories%2FArticle%2FArticle%2F3199422%2Fgeneral-says-use-of-dirty-bomb-would-bring-consequences%2F> [Erişim Tarihi 02 Aralık 2022]

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

BİR İLHAK GEREKÇESİ OLARAK NÜKLEER KAPASİTE VE NÜKLEER TEHDİT SÖYLEMİ

Erdal BAYAR

Arş. Gör. Dr.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Erciş
İşletme Fakültesi

erdalbayar@yyu.edu.tr

Mehmet AKAR

Arş. Gör.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Erciş
İşletme Fakültesi

mehmetakar@yyu.edu.tr

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, “askeri operasyonun” başlamasından kısa bir süre önce, Ukrayna’nın Sovyetler Birliğinden devraldığı know-how ile kendi nükleer silahını üretmeye çalıştığına ve bunun Rusya’ya bir saldırı hazırlığıyla eşdeğerde olduğuna yönelik iddialarda bulunmuştur. 24 Şubat 2022 tarihinde Rus tarafının başlattığı ve ‘özel askeri operasyon’ olarak tanımladığı askerî harekâtın, gerekçelerine dahil edilen ‘Ukrayna’nın Nükleer Silah Üretmesi tehdidi’, kısa bir süre sonra yerini ‘nükleer kirli bomba’ üretme iddialarına bırakmıştır. Rusya tarafından kontrol altına alınan bölgelerdeki nükleer santrallerin (Çernobil ve Zaporijya) güvenliği bu açıdan önemli bir sorun haline gelmiştir. Zira bu santraller nükleer kirli bomba iddialarında adı geçen nükleer santrallerdir. Rus yetkililer söz konusu santrallerin Rus askerler tarafından kontrol altında tutulmasını ‘radikal gruplar tarafından gerçekleştirilebilecek saldırılara karşı radyoaktif materyallerin korunması’ gerekçesi ile izah etmeye çalışmışlardır. Böylece nükleer santrallerin idaresi konusu Rus yönetimi tarafından ‘güvenleştirilmiştir’. Süreci başından itibaren dikkatle takip eden Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) nükleer santrallerin çatışma alanı olması halinde çok ciddi felaketlerin yaşanabileceğini defaatle bildirmiş olmasına karşın, özellikle Zaporijya nükleer santrali çevresinde bombalar patlamaya devam etmiştir. Ukrayna Nükleer Enerji Üretim Kuruluşu (Energoatom) işgalin başlamasının ardından olası risklerin azaltılması için Zaporijya’daki nükleer reaktörleri kapatmaya (soğutmaya) başlamıştır. Ancak bu durum Rusya’nın, Ukrayna yönetimini ‘nükleer kirli bomba’ üretmeye çalışmakla suçlamasına engel olmamıştır. Rus yetkililer sıklıkla Ukrayna tarafının Zaporijya Nükleer Santraline saldırı düzenleyerek

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

santraldeki nükleer atığın etrafa yayılmasına sebep olarak bölgeyi yaşanmaz hale getireceklerini iddia etmişlerdir. Putin tarafından, Zaporijya bölgesinin Rusya'ya katıldığı ilan edilmesi sonrasında Rusya'nın 'topraklarını ve vatandaşlarını' korumak için nükleer silah kullanılabileceğini ifade etmesi, bölgedeki nükleer tehditi arttırmıştır. Nükleer santralin yönetiminin yerel yönetime devredildiğinin ilan edilmesi ise mevcut durumu daha karmaşık hale getirmiştir. Bu çalışmada Rusya'nın Ukrayna'yı işgal gerekçeleri arasında bulunan 'Ukrayna'nın nükleer bomba veya nükleer kirli bomba üretmesi' gerekçesine odaklanılacaktır. Ukrayna'nın sahip olduğu nükleer teknolojinin kendisi aleyhine nasıl araçsallaştırıldığı ve Rusya tarafından nasıl 'güvenleştirildiği' üzerinde durulacaktır. Uygun bir analiz çerçevesi sunduğu için Kopenhag Okulu tarafından ortaya konulan "Güvenleştirme Yaklaşımı" kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nükleer Güvenlik, Nükleer Kirli Bomba, Nükleer Tehdit, Güvenleştirme.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

14.00 – 15.30

1. SALON

22. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Muhammed Musa BUDAK

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Muhammed Musa BUDAK	Gaziantep Üniversitesi	Labor Migration Policy Approaches: Examples of Canada and Australia
Ayşenur KIRILMAZ (Doktora Adayı)	Yıldız Teknik Üniversitesi	Modern Diasporaların Tanımlanmasında Alternatif Arayışlar: Barış ve Çatışma Süreçlerine Etkilerinin Güvenlikleştirme ve Güvenlikdışılaştırma Kavramları Üzerinden İncelenmesi
Pınar Ayşe GİDİŞ (Doktora Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Filistinli Sanatçıların Eserlerinde Filistin'den Zorunlu Göç Süreci ve Etkileri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

LABOR MIGRATION POLICY APPROACHES: EXAMPLES OF CANADA and AUSTRALIA

Muhammet Musa BUDAK

Dr.

Gaziantep University

mmbudak@hotmail.com

The search for a better standard of living has historically been one of the main reasons for migration. However, receiving countries' each new regulation within the scope of the immigration policies generally brings with new limitations. The most important exceptions to these restrictions apply to skilled immigrants. One of the most important components of immigration policies is the employment of such immigrants. Skilled worker migration is one of the topics that migration studies have focused on in recent years. Receiving countries previously pursued a supply-oriented labor migration policy. However, in recent years, demand-oriented immigration policy has been adopted. The vast majority of countries are in search of highly qualified immigrants. However, professional immigrants in general services are also demanded by. The main reason for the differences in immigration policies adopted by countries is naturally their needs. In order to meet their needs more efficiently, countries develop various programs. With these programs, which include much more software nowadays, countries seeking to meet their needs in required workforce. Within the scope of this study, the immigrant acceptance programs developed by Canada and Australia were analyzed. The applications of the "Express Entry" program, which Canada has been implemented since 2015, and the "SkillSelect" program, which was launched in Australia in 2012, were compared. According to the OECD reports, with the aforementioned programs implemented, countries are considered successful in meeting the labor force required for the development of their economy with qualified immigrants without harming the balance in the labor market. Both systems allow the inclusion of professionals in basic services, as well as highly qualified immigrants. Another prominent policy approach in these practices was to give priority to foreign nationals who graduated from the universities of the country. Since then countries have made various improvements in visa

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

regimes and developed solutions that will contribute to the labor market and demographic distribution in the country at the optimum level.

Keywords: Migration Studies, Labor Migration, Migration Management Systems.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

MODERN DİASPORALARIN TANIMLANMASINDA ALTERNATİF ARAYIŞLAR: BARIŞ VE ÇATIŞMA SÜREÇLERİNE ETKİLERİNİN GÜVENLİKLEŞTİRME VE GÜVENLİKDIŞILAŞTIRMA KAVRAMLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Ayşenur KIRILMAZ

Doktor Adayı

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

aysenurkrlmz@gmail.com

Modern diasporaların göç hareketlerine bağlı olarak ani bir şekilde uluslararası sahnede yer alışı, genel kabulde ulus-devlet anlayışını oldukça tehdit eden bir olay olarak görülmektedir. Bu durum, devletlerin söz konusu topluluklara karşı ön yargılar/kabuller üzerinden yaklaşımı ile aynı zamanda iç ve dış politikayı etkileyebilen aktörler olmaları hasebiyle diasporaların yeni güvenlik ekolleri dahilinde tanımlanmalarına alan yaratmıştır. Nitekim birçok örnekte kozmopolit ülke olma fikri kaotik olarak algılanmış; bunun aksini politik bilinç olarak geliştiren ve fayda ya da olumlu yönlerine yoğunlaşan daha çokkültürcü kabullerle öne çıkan devlet formları sistemde nadir de olsa kendini göstermiştir.

Yukarıda ifade edilenler bağlamında çalışmanın temel varsayımı literatürde bütüncül bir diaspora tanımının olduğu fikri ve bu toplulukların menşe ülkeden göç ederken etnik köken, din, cinsiyet, siyasi görüş ya da ideoloji vb. farklılıklarının olması hasebiyle bir bütünü temsil etmese de bulunan ülkelerde karar mekanizmaları tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak homojenleştirme politikalarına tabi tutulduğudur. Bu varsayımdan hareketle çalışmada kullanılacak teorik çerçevenin yanı sıra bazı örneklemeler üzerinden aslında diasporaların varış ülkelerinde iki şekilde varlık gösterdiği fikrinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Birinci yaklaşım diasporaların beraberinde getirdikleri savaş, çatışma ve kriz etiketleriyle tanımlanarak devletler tarafından güvenlikleştirildikleridir. Diğer yaklaşım ise bunun aksine bazı ev sahibi ülkelerin söz konusu topluluklar aracılığıyla menşe ülke ile ikili ilişkilerinde ya da gönderici ülke siyasetindeki barış inşa süreçlerine aktif katkıyla toplulukların güvenlikdışılaştırıldıklarıdır. Bu bağlamda özellikle savaş ya da çatışma geçmişiyle refah

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

düzeyi daha iyi olan ülkede diaspora haline gelen toplulukların gerek ev sahibi ülkedeki gerekse de anavatandaki etkilerinin örneklerle açıklanabilmesi için çalışmanın yönteminde veri analizinden ve literatür taramasından yararlanılmıştır. Dahası bu çerçevenin bir kısmını da literatürde nadiren vurgulanmış olan barış sürecine katkı yapan diasporalar oluşturduğundan yöntemde karşılaştırmalı bir durum analizine de başvurulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Diaspora, Güvenikleştirme, Güvenlikdişlaştırma.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

FİLİSTİNLİ SANATÇILARIN ESERLERİNDE FİLİSTİN'DEN ZORUNLU GÖÇ SÜRECİ VE ETKİLERİ

Pınar Ayşe GİDİŞ

Doktora Öğrencisi

Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı

pinaygidis@gmail.com

Filistin halkı, uzun yıllar boyunca toplumsal hayatın hemen her yönüne etki eden savaş ve çatışma süreci yaşamaktadır. Filistin'de yaşananlar bölgesel değerlendirmelerin yetersiz kalıp uluslararası bir sorun haline ulaşan, çözüm konusunda büyük sıkıntıları ve çıkmazlarıyla izlediğimiz bir süreçtir.

Tarihin her döneminde çeşitli mücadelelerin yaşandığı Filistin ve kadim şehir Kudüs, özellikle 1900'lü yıllara kadar Yahudi toplumunun, dini inançlarını gerekçe göstererek ulaşmaları gerektiğini düşündükleri hedefleriydi. 1948 yılı ve sonrasında yaşanan gelişmelerle birlikte bu çabaları, günümüze kadar sürmeye devam eden çatışmaların başlangıcı olmuştur. Kurdukları devlete sürekli olarak göç etmeleri, çıkar sahibi ülkelerce desteklenen Yahudilere yer açmak amacıyla bölgede yaşamakta olan Filistin halkının göçe zorlanarak yurtlarından edilmesi ve insan hakları ihlalleri tüm dünyanın şahitliğinde sürmüştür(Köylü, 2019, s.72).

Filistinlilerin evlerinden ve topraklarından göç etmek zorunda bırakılmaları 1947 Birleşmiş Milletler Taksim Planı'nın ardından 1948 yılında İsrail'in devlet olarak ilan edilmesiyle başlayan bir süreçtir. İsrail devletinin ilanının ardından başlayan çatışmalar sürecinde göç etmek zorunda bırakılan Filistinliler bugün hala topraklarına ve evlerine geri dönememişlerdir. Şiddet ve çatışma sürecinde göç etmek zorunda kalan Filistinliler göç yollarında, mülteci kamplarında ve sığındıkları ülkelerde uzun yıllar sıkıntılı ve zor şartlarda yaşamışlardır.

Uzun yıllardır topraklarında yaşanan çatışma ve insan hakları ihlalleriyle gündeme gelen Filistin meselesi ile ilgili uluslararası hukuka çok sayıda başvuru yapılmıştır. Bu

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

başvurular sonucunda çeşitli kararlar alınmış ancak alınan bu kararlar etkin bir şekilde uygulanmamıştır. Filistin, bu yönüyle uluslararası hukukun çokça kullanıldığı, çokça da ihlal edildiği bölge olarak değerlendirilebilir. Birleşmiş Milletler kararları ve uluslararası hukuk belgeleri, Filistin sorununun çözümü için yeterli gelmemiştir(Karaoğlu, 2020, s.189).

1948 yılında başlayan zorunlu göç esnasında küçük yaşlarda olan, kimi mülteci kamplarında büyüyen kimi de Filistin’de yaşamaya devam eden çocuklar arasından yetişen sanatçılar, halklarının yaşadıklarını bugün sanat eserleri aracılığıyla tüm dünyaya aktarmaktadırlar. Filistin’de her geçen gün daralan yaşam alanlarında, topraklarından ayrı bırakıldıkları bölgelerde yaşadıklarını sanat eserleriyle anlatarak dünyaya seslenmekte, halklarının sesini duyurmaya çalışmaktadırlar. Göç yolları, mülteci kampları, geride bırakmak zorunda kaldıkları evleri ve topraklarına olan özlemleri ile geri dönüş umutlarının sembollerini içeren sanat eserleri Filistinlilerin “nakba” (felaket) olarak andığı İsrail devletinin kurulduğu günün ardından yaşananları yansıtmaktadır.

Herbert Read “Sanatçı topluma dayanır. Tonunu, hızını, şiddetini üyesi olduğu toplumdan alır” diyerek sanatçı ile toplum arasındaki derin bağla birlikte, toplumsal etkilerin sanatçı vasıtasıyla sanat eserlerine aktarımına da dikkatimizi çeker(Read, 1987, s.90).

Bu çalışmada, farklı disiplinlerde çalışan Filistinli sanatçıların eserlerinde aynı olguyu, “göç” kavramını, nasıl ele aldıkları incelenecektir. Görece klasik bir teknik olan tuval üzerine yağlı – akrilik boya yöntemi ile çalışan Siliman Mansour’un eserleri ile eserlerinde çağdaş sanat yöntemleri kullanan Larissa Sansour’un bilim kurgu öğeleri içeren kısa film çalışmalarından örnekler karşılaştırmalı olarak sunulacaktır. İki sanatçının bakış açıları yaşam süreçleri ile de değerlendirilecektir. Siliman Mansour, Filistin’den hiç ayrılmamış bir ailede yetişmiştir. Larissa Sansour ise Filistin’den göç etmiş ve İngiltere’de eğitim almış bir sanatçıdır. Her iki sanatçının da göç ve topraklarından uzaklaştırılma / ayrılma konulu eserleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilecek, göç sürecinde ve sonrasında yaşananların insanlar üzerindeki etkileri, süreci farklı koşullarda yaşayan sanatçıların gözlemleriyle sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Göç, Sanat, Nakba

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kaynakça

Karaoğlu, A.O. (2020), Berdal Aral, Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk, *İnsan ve Toplum*, 10 (2), 189 – 195.

Köylü, M. (2019). İsrail'in Kudüs Ve Filistin'e Yerleşim Faaliyetleri ve Filistin Halkının Geleceği, *İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, 5, 72 – 97

Herbert, R. (2014). *Sanatın Anlamı*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

14.00 – 15.30

2. SALON

23. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Nail ELHAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Orhan KARAOĞLU	Bağımsız Araştırmacı	Uluslararası Güvenlik Açısından Yabancı Savaşçılar Olgusu ve Şii Milisler
Dr. Ayşe ATAŞ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Ukrayna Savaşı'nın Rusya-İran İlişkilerine Etkileri
Arş. Gör. Simge PELİT (Doktora Öğrencisi)	İstinye Üniversitesi	Nuclear Journey of Iran and North Korea and the Attitudes of International Actors

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ULUSLARARASI GÜVENLİK AÇISINDAN YABANCI SAVAŞÇILAR OLGUSU

VE Şİİ MİLİSLER

Orhan KARAOĞLU

Dr. / Uluslararası İlişkiler Uzmanı

orhankaraoglu@gmail.com

Yabancı savaşçı olgusu günümüzde DEAŞ bağlamında gündeme gelmiş olsa da tarihte farklı örnekleri görülmüştür. 19'uncu yüzyılda vuku bulan Yunan İsyanı (1821-1829), Teksas Bağımsızlık Savaşı (1835-1836), 20'nci yüzyılda gerçekleşen İspanya İç Savaşı (1936-1939), Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesiyle başlayan savaş (1979-1989), Yugoslavya'nın dağılması sırasında meydana gelen hadiseler (1991-1995) ve Çeçenistan Savaşı'nda (1994-1996) yabancı savaşçılar varlık göstermiştir.

Yabancı savaşçılar; "tarafardan herhangi birinin vatandaşı olmayan, baskı, zulüm ve tehdit altında olanların savunulması için çatışma bölgesine giden, maddi bir kazanım elde etmeden kendine göre bir davayı (ideolojik, siyasi, dini) güderek bir iç çatışmada yer alan gruplara katılan kişiler" olarak tanımlanabilir.

Konuya dair bir diğer tanım ise, "çatışan taraflardan birinin vatandaşı olmayan taraflardan birine savaşmak, şiddet eylemlerine başvurmak, bu amaçla eğitim vermek ve almak, diğer usullerle destek sağlamak için katılan; bireysel, etnik, dini ve ideolojik amaçların yanı sıra maddi ve örgütsel çıkarların değişken etkileşimleriyle hareket eden; çoğu durumda devletlerin örtülü, istisnai olarak açık kontrolünde ve yönlendirmesinde faaliyet gösteren kişiler" şeklindedir.

Yabancı savaşlar konusunu yakın tarih kapsamında birbirine bağlı üç dönemde incelemek mümkündür. 1979-2001 yıllarını kapsayan birinci dönemde; Afganistan, Saraybosna ve Çeçenistan'da çarpışan yabancı savaşçıların meşruiyetleri sorgulanmamış, bir dava uğrunda hareket eden fedakâr savaşçılar olarak algılanmıştır. 2001-2011 yılları arasındaki ikinci dönemde, çatışmalara katılmalarının gayri meşru olduğuna dair devletler veya uluslararası

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

düzeyde hukuki düzenleme yapılmamış ve El-Kaide bağlantılı teröristler ortaya çıkmıştır. 2011 sonrasındaki dönemde ise DEAŞ hedef alınarak BM Güvenlik Konseyi 2178 sayılı kararıyla “yabancı terörist savaşçı”lar tanımlamasına geçilmiştir.

Şii siyasi düşüncenin günümüzdeki yansıması ve “Mehdilik” ve “Kutsal Yerler Söyleminin” vücut bulmuş hali olan Şii milisleri ve faaliyetlerini detaylı olarak tahlil etmek, Şiiliğin İran dış politika için yalnızca bir araçsallaştırmadan fazlası olduğunu göstermek açısından önemlidir.

İran Devrim Muhafızları Ordusu, Kudüs Güçleri ve Lübnan Hizbullah’ı aracılığıyla kurulan Şii milis yapılanmalarının çıkışı Saddam Hüseyin dönemine kadar gitse de siyasi dengelerin değişmesi ve mezhep ayrılıklarının belirginleşmeye başlamasına neden olan 2003’te ABD’nin Irak işgali bu milislerin çıkış noktasını oluşturmuştur. Arap Baharı ile birlikte Şii Milisler Suriye’de Yemen’de Irak’ta ve Lübnan’da faaliyetlerini arttırmıştır. Uluslararası ve bölgesel güvenlik açısından tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bu bildiride yabancı savaşçı olarak İran destekli Şii milislerin buldukları ülkede dini ve siyasi faaliyetlerinin uluslararası güvenlik açısından ele alınması planlanmıştır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

UKRAYNA SAVAŞI'NIN RUSYA-İRAN İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

Ayşe ATAŞ

Dr. Öğretim Üyesi

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler

Bölümü

aatas@ahievran.edu.tr

Rusya ile İran arasında uzun yıllara dayanan işbirliği, Rusya-Ukrayna Savaşı sürecinde de artarak devam etmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Ortadoğu ülkeleriyle yakın ilişkiler içerisinde olan ABD'nin bölgedeki artan etkinliğinden rahatsız olan İran ve Rusya arasında başlayan yakın ilişki günümüze kadar artarak devam etmiştir. Soğuk Savaş sonrası süreçte gelişmeye başlayan ilişkiler, bilhassa İran'ın nükleer enerji çalışmalarına ilişkin ABD ve müttefikleri tarafından, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nde alınan kararlarda, Rusya'nın Çin ile birlikte İran'a yönelik sert yaptırım kararlarının alınmasının önüne geçmesiyle, hızla gelişmiştir. Ayrıca 1995 yılında iki ülke arasında imzalanan antlaşma ile Muhammed Rıza Şah döneminde yapımına başlanmakla birlikte Devrim sonrası süreçte yarım kalan Buşehr'deki hafif su reaktörlerinin tamamlanması işini Rusya'nın üstlenmesiyle birlikte, iki ülke arasında nükleer alanda da bir işbirliği süreci başlamıştır. Rusya ve İran, Soğuk Savaş sonrası süreçte, Asya kıtasında güvenliği ve işbirliğini sağlamayı hedefleyen Şangay İşbirliği Örgütü'nde birlikte yer almaktadırlar. Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan, Suriye'deki iç savaş sırasında da Rusya ile İran'ın benzer çıkarlara sahip olmaları sayesinde, genellikle uyumlu politikalar izlemeleri mümkün olmuştur.

Rusya ile Ukrayna arasında Şubat 2022'de başlayan ve halen devam etmekte olan savaş, İran-Rusya ilişkilerini çok yönlü ve genellikle olumlu biçimde etkilemiştir. Ukrayna Savaşı'nın genel olarak İran-Rusya ilişkilerini dönüştürdüğünü ve iki ülke arasında stratejik bir ittifakın kuruluşuna giden bir sürecin yaşandığını ileri sürmek mümkündür.

Rusya-Ukrayna Savaşı sürecinde, İranlı yetkililer konuya ilişkin yapmış oldukları açıklamalarda Rusya'yı destekler nitelikte ifadeler kullanmış hatta BM Genel Kurulu'nda

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Rusya'yı kınamaya yönelik kararlarda **çekimser kalmayı veya oy kullanmamayı** tercih etmişlerdir. Her ne kadar bu durum İran'ın Avrupa ülkeleri ile olan ilişkilerinde birtakım sorunlara neden olsa da İran'ın Rusya'ya desteklemeyi sürdürdüğü görülmektedir.

İran'ın Rusya'ya olan desteği sadece devlet yöneticilerinin ve siyasi liderlerin destek veren nitelikteki açıklamaları ve uluslararası arenadaki destekleri ile sınırlı kalmamış aynı zamanda silah desteğinde de bulunmuştur. İran'ın Rusya'ya satmış olduğu insansız hava araçlarının Ukrayna Savaşı sırasında kullanıldığının Ukrayna yönetimince açıklanmasının ardından, İran bu satışın savaştan önce gerçekleştirilmiş olduğunun belirtilmesine karşın, iki ülke arasında gerçekleşen silah ticareti reddedilmemiştir.

Bu çalışmada, ilk olarak İran-Rusya ilişkilerinin geçmişine kısaca yer verilecek, ardından Ukrayna-Rusya Savaşı'nın iki ülke ilişkilerinde yarattığı değişim ele alınacaktır. İran-Rusya ilişkilerindeki dönüşümün niteliğinin anlaşılabilmesi için Ukrayna Savaşı sürecinde iki ülke ilişkilerinin siyasi, ekonomik ve askeri boyutlarındaki değişim ve bunun uluslararası alanda ortaya çıkardığı etkiler incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İran, Rusya, Ukrayna.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NUCLEAR JOURNEY OF IRAN AND NORTH KOREA AND THE ATTITUDES OF INTERNATIONAL ACTORS

Simge PELİT

Arş. Gör. / Doktora Öğrencisi

İstinye Üniversitesi/ Galatasaray Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler

pelitsimge@gmail.com

Security is one of the most important needs of mankind. The need to secure themselves and to ensure their survival sometimes caused the emergence of very destructive world wars. However, this destructive effect would not stop people, instead, they persistently tried to produce more catastrophic weapons. More than 60 years ago, nuclear weapons are invented. After witnessing the destruction of such weapons, countries with the lead of the United States of America (USA) attempted to restrain the spread of nuclear ambition (Black-Branch & Fleck, 2016, p.2).

Nuclear non-proliferation regime is come out of these concerns. Its foundation was based on the Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT) and includes other additional treaties to limit testing and spread of nuclear weapons. It also provides expert control by International Atomic Energy Agency (IAEA). The NPT, which opened for signature in 1968 and entered into force in 1970 (Ruzicka and Wheeler, 2010, p.70). Under NPT, the USA (1945), the Soviet Union (1949), United Kingdom (1952), France (1960), and China (1964) are the nuclear-weapon states and all other countries are accepted as non-nuclear weapon states (Udum, 2017, pp.62-63). All countries that are parties to the NPT agree to act in good faith, to facilitate the exchange of peaceful nuclear energy, to accept IAEA safeguards on nuclear activities and not to export nuclear equipment. Following this, in order to enhance safeguards, the IAEA Board of Governance approved the Additional Protocol in 1997 which aimed at ensuring transparency of nuclear programs further (Cirincione, Wolfsthal & Rajkumar, 2005, p.31).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Although all these measures are taken to ensure non-proliferation of nuclear weapons, in time certain countries declared that they are acquiring nuclear weapons. Today Israel, India and Pakistan are also accounted as nuclear-weapon states, and North Korea is suspected to be one (Cirincione, Wolfsthal & Rajkumar, 2005, p.8). Even though non-proliferation and disarmament are promoted in every platform, countries are still willing to have nuclear weapons. North Korea and Iran are among those countries noticed by international community. In this study, I will argue that there is a double standard imposed by international actors to Iran and North Korea. After giving a historical background of the use of nuclear technology, the ambition to acquire a nuclear weapon by countries will be linked to the structural realism. Then, the journey of Iran and North Korea will be explained with the attitudes of international actors.

Anahtar Kelimeler: Nuclear Weapons, NPT, Iran, North Korea

Kaynakça:

Black-Branch, J. L., & Fleck, D. (Eds.). (2016). *Nuclear Non-Proliferation in International Law - Volume Iii Legal Aspects of the Use of Nuclear Energy for Peaceful Purposes*. The Hague: T.M.C. Asser Press. doi: 10.1007/978-94-6265-138-8

Cirincione, J., Wolfsthal, J. B., & Rajkumar, M. (2005). *Deadly Arsenals Nuclear, Biological, and Chemical Threats* (2nd ed.). Washington: Carnegie Endowment for International Peace.

UDUM, Ş., (2017). Nuclear Energy and International Relations: Outlook and Challenges for Newcomers. *Perceptions* , vol.22, 57-84.

Ruzicka, J., & Wheeler, N. J. (2010). The Puzzle of Trusting Relationships in the Nuclear Non-Proliferation Treaty. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 86(1), 69–85. <http://www.jstor.org/stable/40389088>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

14.00 – 15.30

3. SALON

24. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hatice YAZGAN

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Fulya AKGÜL DURAKÇAY	Dokuz Eylül Üniversitesi	Fransa ve Almanya’da Popülist Radikal Sağ Partilerin Avrupa Güvenliğine Bakışı: Rusya-Ukrayna Savaşı Üzerine Bir Değerlendirme
Doç. Dr. Hatice YAZGAN	Çankırı Karatekin Üniversitesi	“Disinformation” as a Challenge to European Security: European Union’s (EU) Response and Its Consequences in the Case of War on Ukraine
Onur GÜREL (Doktora Öğrencisi)	Bursa Uludağ Üniversitesi	2015–2020 Dönemi Avrupa Komisyonu Yıllık Aktivite Raporlarına Göre Düzensiz Göç-Güvenlik İlişkisinin Analizi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

FRANSA VE ALMANYA'DA POPÜLİST RADİKAL SAĞ PARTİLERİN AVRUPA GÜVENLİĞİNE BAKIŞI: RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fulya AKGÜL DURAKÇAY

Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

fulya.akgul@deu.edu.tr

Popülizm son yıllarda Avrupa siyasetinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Hem sağ hem de sol ideolojik eğilimlere sahip popülist partiler gerek ulusal gerek Avrupa düzeyindeki seçimlerde oylarını artırarak gittikçe görünür hale gelmiştir. Fransa'da popülist radikal sağ parti Ulusal Birlik Partisi (Rassemblement National – RN), oldukça eski bir parti olmakla birlikte 2017 ve 2022 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ana akım partilere meydan okuyarak ikincilik elde edebilmiş ve 2022 ulusal meclis seçimlerinde temsil oranında ilk kez kaydadeğer bir başarı elde edebilmiştir. Almanya'da popülist radikal sağ parti Almanya için Alternatif Partisi (Alternative für Deutschland - AfD) ise 2013 yılında kuruluşundan sonra 2017 genel seçimlerinde başarı elde ederek İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez radikal sağ bir partinin parlamentoda temsil hakkı edinebilmesini sağlamıştır. Avrupa'da müesses nizam karşıtı partilerin yükselişi, popülizmin yalnızca bir iç politika olgusu olmasının ötesinde dış politikayı etkileme potansiyelini de gündeme getirmektedir. Özellikle yerlilik anlayışı, göç karşıtlığı ve ulusal egemenlik vurgusu ile öne çıkan popülist radikal sağ partilerin dış politika pozisyonlarının da popülizm temelinde şekillenmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, toplumu homojen iki grup -"halk" ve "elitler"- arasında bölünmüş olarak gören popülizmin radikal sağ kanadı dış politika pozisyonlarında bu anlayışlarını özellikle Avrupa Birliği (AB) nezdinde ulusüstü ve uluslararası elitlere aktarma eğilimindedir. Bu çalışmada, Fransa'da Ulusal Birlik Partisi ve Almanya'da Almanya için Alternatif Partisi örnekleri çerçevesinde Avrupa şüphecilğinde birleşen popülist radikal sağ partilerin Avrupa güvenliğine ilişkin pozisyonlarındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmektedir. Rusya'nın Ukrayna'nın işgaline

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

yönelik 2022 yılında başlattığı savaş, Avrupa güvenliği açısından yeni bir meydan okuma niteliğindedir. Bu sebeple çalışmanın amacı; AB'nin aktörlüğü açısından tek seslilik örneği yaratan Rusya-Ukrayna savaşının, Fransa ve Almanya örneklerinde incelenen popülist radikal sağ partilerin Avrupa güvenliğine yönelik söylem ve politikaları açısından bir kırılma noktası yaratıp yaratmadığını araştırmaktır. Bu amaçla, Ulusal Birlik Partisi ve Almanya için Alternatif Partisi'nin parti programları ile özellikle sosyal medya hesaplarından yapılan parti ve lider açıklamalarının içerik analizinden ve ikincil literatürden yararlanılarak karşılaştırmalı bir analiz yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Fransa, Popülizm, Avrupa Güvenliği. Rusya-Ukrayna Savaşı.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

“DISINFORMATION” AS A CHALLENGE TO EUROPEAN SECURITY: EUROPEAN UNION’S (EU) RESPONSE AND ITS CONSEQUENCES IN THE CASE OF WAR ON UKRAINE

Hatice YAZGAN

Assoc. Prof. Dr.

Çankırı Karatekin University, Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Department of International Relations

hyazgan@karatekin.edu.tr

yazganhatice@hotmail.com

Russia’s invasion of Ukraine on February 24, 2022, has invoked an intense debate regarding European security. This invasion has many dimensions to consider including the online disinformation campaigns emanating from pro-Russian sources. These campaigns contain misleading or false information aiming to spread insecurity and fear in Europe. In fact, disinformation originating from these resources is not a new phenomenon and it was widely detected during the Brexit referendum in 2016 as well as the Covid-19 pandemic period. Disinformation does not only target the EU but also the US during the elections, and that’s why it’s widely used to argue that disinformation targets the whole West. This paper attempts to evaluate the EU response to this security challenge, especially in the case of the war in Ukraine. The paper will further explain the institutional structure that the EU established to combat disinformation and the activities of these institutions including the *EU East Stratcom Task Force* which is a part of the European External Action Service. The main questions to be answered in the paper proceed as follows: What is the content of the disinformation that originated from Russia in the case of war on Ukraine? Is the EU properly equipped to combat Russian disinformation? What are the main activities and measures that these institutions implement in order to tackle disinformation? Do these activities indicate an effective and strong response to the disinformation challenge? The main argument of the paper is that the EU response to these disinformation campaigns through institutional structuring and other

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

initiatives can be effective in the sense that these initiatives can lead the European public to give a counter-reaction to pro-Russian disinformation campaigns since these campaigns target the EU “values” as well. Currently, these universal values are under attack from various resources including Eurosceptic policies, however, as also the debate on the future of the EU demonstrates, these values have been still regarded as a unifying factor for the European public.

Keywords: European Security, European Union, Disinformation, Russia, Ukraine.

Bibliography

Benková, Lívía, “The Rise of Russian Disinformation in Europe”, *Fokus*, Austria Institut für Europa- und Sicherheitspolitik, (AIES), 2018.

Erlich, Aaron & Garner, Calvin, “Is pro-Kremlin Disinformation Effective? Evidence from Ukraine”, *The International Journal of Press/Politics*, 2023, (First published online in 2021) Vol. 28(1) pp., 5–28.

European Commission, “Tackling Online Disinformation”, *Policies, Tackling online disinformation | Shaping Europe’s digital future (europa.eu)*, (17.11.2022).

European Union External Action Service, “Tackling Disinformation, Foreign Information Manipulation & Interference”, *Strategic Communications*, 27.10.2021, [Tackling Disinformation, Foreign Information Manipulation & Interference | EEAS Website \(europa.eu\)](#), (09.10.2022).

Legucka, Agnieszka, “Russia’s Long-Term Campaign of Disinformation in Europe”, *Carnegie Europe*, March 19, 2020, [Russia’s Long-Term Campaign of Disinformation in Europe - Carnegie Europe - Carnegie Endowment for International Peace](#), (11.07.2022).

Teremetskyi, V.; Tokarieva, K.; Dziuba, I.; Shelukhin, N.; Predmestnikov, O.; Parpan, U., “Combatting Disinformation And Cyber Threats In The European Union And United States: Lessons For Ukraine”, *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*; 24(Special Issue 1): 2021, pp.1-10.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

2015–2020 DÖNEMİ AVRUPA KOMİSYONU YILLIK AKTİVİTE RAPORLARINA GÖRE DÜZENSİZ GÖÇ-GÜVENLİK İLİŞKİSİNİN ANALİZİ

Onur GÜREL

Doktora Öğrencisi

Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü

onurgurel@uludag.edu.tr

Soğuk Savaş döneminin kapanmasıyla birlikte dünya gündeminin en önemli sorunlarından birisi düzensiz göçler olmuştur. Düzensiz göçlerin artış göstermesinde iletişim ile ulaşım olanaklarının ilerlemesi, politik çalkantılar ve ulusal sınırların öneminin azalması gibi küreselleşme sürecine bağlı olarak oluşan gelişmelerin etkisi yüksektir. Ayrıca demografik artış, ekonomik, kültürel, sosyal sorunlar ve güvenliğe bağlı endişeler düzensiz göçün artmasına neden olmuş olan diğer etkenlerdir.

Dünya genelinde yaşanan bu hareketliliğe en fazla maruz kalanların başında ise Avrupa Birliği (AB) gelmektedir. Düzensiz göçlere karşı özellikle insan hakları açısından değerlendirildiğinde AB ana organları teorik olarak iyimser yaklaşım sergilese de süreç içerisinde realist politikaların etkisiyle beraber “Kale Avrupa”sı anlayışına evrilen politikalar izlemişlerdir. Bu bağlamda katı uygulamalarla karşılan düzensiz göçmenlerin ise farklı güzergâhlar vasıtasıyla sınır geçişlerini sürdürdükleri gözlemlenmektedir. İzlenen politikalar doğrultusunda kurucu antlaşmalar başta olmak üzere tüm AB belgelerinde kayıt dışı göçün karşılığı olarak 2009 yılına kadar “yasa dışı göç” terimi kullanılmıştır. AB organları tarafından bu tarihten sonra sığınmacı ve göçmenleri suçlu olarak tanımlanması nedeniyle yasa dışı kavramının kullanımından kaçınılmış ve “düzensiz göç” terimine yer verilmiştir.

2011 Suriye İç Savaşı sonrası düzensiz göçler, AB devletlerine yönelen toplam göçün git gide daha önemli bir kısmını oluşturmaya başlamıştır. AB ilgili organları düzensiz göçmen geçişlerini kontrol altına almak istese de asayiş konusunda yaşanan zorluklar sınır güvenliği açısından zaafı da ortaya çıkarmıştır. Özellikle 2015 yılı itibarıyla yaşanan göç kriziyle birlikte düzensiz göç güzergâhları bağlamında gerçekleşen gelişmeler, AB organlarının daha

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

aktif şekilde karar almalarını ve ana mücadele araçları olarak ajansların revize edilerek yaşanan sürece dâhil olunmasını sağlamıştır.

2019 yılında Sars-Cov-2 virüsünün yayılmasıyla ortaya çıkan Covid-19 salgınıyla birlikte düzensiz göçlerin azalmasından dolayı konu kapsamı 2015 ile 2020 yılları arasındaki Komisyon Aktivite Raporları'nın (Annual Activity Report(s), 2022) analiziyle sınırlandırılacaktır. Bu açıdan çalışmamız "Avrupa Komisyonu'nun 2015 ile 2020 yılları arasındaki yıllık aktivite raporlarına göre düzensiz göç-güvenlik ilişkisinin AB'ye olan etki düzeyi nedir?" sorusuna yanıt aramaktadır. Bu doğrultuda düzensiz göç-güvenlik ilişkisi; yaşanan sorunlar, somut örnekler ve istatistiksel bilgiler kapsamında analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu, Yıllık Aktivite Raporları, Düzensiz Göç, Güvenlik.

Bilgi Notu: Bu çalışma, Prof. Dr. Barış ÖZDAL'ın danışmanlığında, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülen, doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

Kaynakça

European Commission. (Eylül 26, 2022). *2020 Annual Activity Report*.
https://ec.europa.eu/info/system/files/annual-activity-report-2020-migration-and-home-affairs_en.pdf.

European Commission. (Eylül 25, 2022). *2019 Annual Activity Report*.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/home_aar_2019_en.pdf.

European Commission. (Eylül 24, 2022). *2018 Annual Activity Report*.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/home_aar_2018_final.pdf.

European Commission. (Eylül 23, 2022). *2017 Annual Activity Report*.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/home_aar_2017_final.pdf.

European Commission. (Eylül 22, 2022). *2016 Annual Activity Report*.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/aar-home-2016_en_0.pdf.

European Commission. (Eylül 21, 2022). *2015 Annual Activity Report*.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/activity-report-2015-dg-home_may2016_en.pdf.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

16.00 – 17.30

1. SALON

25. OTURUM

ARKTİK GÜVENLİĞİ TEMATİK OTURUMU

Oturum Başkanı: Dr. Ebru CAYMAZ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ebru CAYMAZ	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	NATO'nun Arktik Bölgesi'nde Artan Varlığına Yönelik Eleştirel Bir Değerlendirme
Dr. Onur LİMON	Bağımsız Araştırmacı	Değişen Arktik Güvenliği ve Jeopolitiği
Öğr. Gör. Yeliz ALBAYRAK	İstanbul Aydın Üniversitesi	Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Arktik Bilim Diplomasisine Yansımaları
Dr. Adnan DAL	Fırat Üniversitesi	İklim Değişikliğinin Arktik Enerji Güvenliğine Yansımaları: Rusya'nın Yamal Sıvılaştırılmış Doğalgaz (LNG) Projesi Örneği

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

NATO'NUN ARKTİK BÖLGESİ'NDE ARTAN VARLIĞINA YÖNELİK ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME

Ebru CAYMAZ

Dr. Öğr. Üyesi

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ebru.caymaz@comu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9119-7659

Arktik Bölgesi, alanyazında Arktik istisnacılığı olarak bilinen görüşe paralel olarak, jeopolitik rekabetten izole ve istisnai iş birliği ile anılan bir bölge iken iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı ekonomik fırsatlar, NATO'nun genişleme politikası ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline cevaben uygulamaya konan yaptırımlar nedeniyle küresel rekabet merkezlerinden biri haline gelmiştir. Son yıllarda bölgedeki askeri faaliyetlerini önemli ölçüde artıran Rusya'nın yeni bir Arktik Komutanlığı kurması; Sovyet döneminde operatif olan eski havaalanları ve derin su limanlarını tekrardan faal hale getirmesi, hipersonik Zirkon füze sistemleriyle güçlendirdiği Kuzey Donanması'nın yeni stratejisinde Svalbard ve çevresindeki Arktik sularını "ne pahasına olursa olsun" koruma beyanı pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bunlara ek olarak Rusya'nın nükleer buzkıran rekabetine hız vermesi ve Arktik operasyonları için stratejik füzelerle donatılmış denizaltı planlarını açıklaması NATO tarafından ittifaka meydan okuma olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan Rusya'nın bu girişimlerini Kuzey Deniz Yolu'nun altyapısını geliştirme amaçlı olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Bu süreçte ekonomik büyüme hacmine paralel olarak bilhassa enerji alanında artan dış kaynak bağımlılığına alternatif çözümler arayan Çin'in, küresel iklim değişikliği ile daha sık gündeme gelen Arktik Bölgesi'ndeki doğal kaynakların işlenmesine yönelik büyük ölçekli yatırımları çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak başta Kanada olmak üzere müttefikler, hava ve deniz yeteneklerine yatırım yaparak Trident Juncture ve Cold Response gibi büyük çaplı tatbikatlar gerçekleştirmektedir. NATO'nun dokuzuncu genişleme sürecinin bir sonucu olarak Finlandiya ve İsveç'in NATO'ye üye olması durumunda sekiz

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Arktik devletinden yedisi resmi müttefik haline gelerek bölgede Rusya'ya karşı ortak bir duruş sergileyebilecektir. Bu noktada başta Türkiye olmak üzere pek çok devletin çekinceleri çok boyutlu tartışmalara konu edilirken bundan sonraki sürecin bölgedeki hakimiyet mücadelesini artıracığı öngörülmektedir. Söz konusu gelişmelere paralel olarak bu çalışmanın amacı, NATO'nun Arktik Bölgesi'nde artan varlığını eleştirel bir yaklaşımla irdeleyerek bölgeye yönelik gelecek öngörülerini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Arktik, Arktik İstisnacılığı, NATO, NATO'nun Genişlemesi.

GCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

DEĞİŞEN ARKTİK GÜVENLİĞİ VE JEOPOLİTİĞİ

Onur LİMON

Dr,

Bağımsız Araştırmacı

onurlimon2538@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4097-303X

Dünyanın en kuzey, uzak ve istisnai köşesi Arktik, iklim değişikliğinin inanılmaz hızı ve etkisiyle hızla değişmekte ve bölgeyi uluslararası güvenlik ve jeopolitik gündeme sıkı sıkıya bağlamaktadır. Arktik'teki bu değişimi besleyen üç temel etken bulunmaktadır: 1) iklim değişikliği, 2) küreselleşme, 3) güç geçişi.

Birçok potansiyel jeopolitik değişiklik Arktik güvenliğindeki değişikliklere bağlıdır. Askeri çatışmadan uluslararası iş birliğine geçiş, uluslararası siyasi sistemde benzersiz bir dönem olan Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle hızlanmış, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Arktik Bölgesi askerleşmiş bir bölgeden "iş birliği ve barış bölgesi"ne dönüşmüştür. Zamanla Rusya ile Arktik Devletleri arasında artan jeopolitik gerilim, bölge dışında yaşanan gelişmelerin (Kırımın işgali gibi) Arktik Bölgesi'ne yansımaları ve Rusya'nın 24 Şubat 2022'de (24/2) Ukrayna'ya yönelik başlattığı illegal işgal, bölgede güvenlik ve jeopolitik istikrarın kaybolmasına neden olmuştur.

Günümüzde Arktik'in bölge dışı güvenlik, jeopolitik ve uluslararası meselelerden, özellikle de çatışmayı içeren konulardan yalıtılmış olduğuna dair görüşler zayıflamakta, Arktik Bölgesi'nin Arktik Devletleri ve bölgeye dahil olan diğer devletler ile iş birliği ve çok taraflılık gibi normlara dayanan istisnailiği kaybolmaktadır. Batı ile Rusya arasındaki iş birliği askıya alınmıştır.

Bütün bunlara rağmen Batı, Arktik'teki iklim değişikliğini ele alma, çevreyi koruma ve Arktik halkları için sürdürülebilir kalkınmayı ilerletme konularında hala Rusya ile ortak çıkarlar paylaşmaktadır. Bu çalışma; Arktik'in uluslararası güvenlik ve jeopolitik anlamda tutarlı bir

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

bölge olmadığını iddia etmekte, Arktik güvenlik ve jeopolitiğinde meydana gelen değişiklikleri ve bunların arkasındaki itici unsurları tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arktik, Uluslararası Güvenlik, İklim Değişikliği ve Jeopolitik.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ ARKTİK BİLİM DİPLOMASİSİNE YANSIMALARI

Yeliz ALBAYRAK

Öğr.Gör.

İstanbul Aydın Üniversitesi

yelizalbayrak@aydin.edu.tr

1996'da kurulduğu günden bu yana Arktik Bölgesi'nde uluslararası iş birliğinin ve etkili bilim diplomasisinin en önemli uygulamalı alanlarından biri olan Arktik Konseyi'nin faaliyetleri Rusya'nın Ukrayna'yı ilhakı ile yaşanan gelişmelerin akabinde askıya alınmıştır. Politik yapılardan bağımsız olarak tarafsız ve barışçıl bir müzakere yolunu temsil eden bilim diplomasisinin işleyişinin sekteye uğraması, bölgede küresel ölçekte ortak sorunların ele alınmasını ve güncel sorunlara çözüm getirilmesini zorlaştırmıştır. Arktik Bölgesi'nin dünya siyasetinde önemli bir yere sahip olmasının sebebi bölgenin, güvenlik, kültürel, çevresel, ekonomik ve politik yönlerden Avrupa'daki tüm gelişmelerden direkt ve dolaylı olarak etkilenmesidir. Bu sebeple Ukrayna işgalinin ve Rusya –Ukrayna arasında yaşanan gerilime müteakiben bölgedeki dengelerin değişmesi ile Arktik Konseyi'nin faaliyetlerine Rusya olmadan devam etme kararı alması Arktik istisnacılığının sona erdiğine dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Buna ek olarak, NATO'nun genişleme sürecine Finlandiya ile İsveç'i dâhil etmesi ile bölgedeki gerilimin daha da arttığı gözlemlenmektedir. Rusya'nın söz konusu ülkelerin NATO'ya katılmasından son derece rahatsız olduğunu belirtmesi ve hâlihazırda devam eden projelerin karşılıklı askıya alınması, Arktik Bölgesi'ndeki barışçıl iş birliği süreçlerinin tıkanmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple bölgeye yönelik karşılıklı çözüm üretme amacı ile bilim diplomasisinin tatbik edilebilmesinin yolu kapanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, güncel siyasi gelişmelerin ışığında Arktik Konseyi'nin faaliyetlerinin askıya alınması ve artan Ukrayna –Rusya geriliminin bölgedeki bilimsel iş birliklerinin geleceği üzerindeki muhtemel etkilerini tartışmaktır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Anahtar Kelimeler: Arktik, Arktik Konseyi, Bilim Diplomasisi, NATO, Rusya, Ukrayna.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ARKTİK ENERJİ GÜVENLİĞİNE YANSIMALARI: RUSYA’NIN YAMAL SIVILAŞTIRILMIŞ DOĞALGAZ (LNG) PROJESİ ÖRNEĞİ

Adnan DAL

Dr.

Fırat Üniversitesi

adal@firat.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3633-9044

Dünyamız, son yıllarda iklim değişikliğinin yıkıcı etkileriyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Bu etkilere en fazla maruz kalan Arktik bölgesinin çehresi ciddi bir biçimde değişmektedir. Bölgede uzun yıllardır var olan buzulların bir kısmı erirken, bir kısmı da erimeyi beklemektedir. Bu bağlamda Arktik ekosistemini çok olumsuz bir biçimde etkileyen iklim değişikliği, öte yandan Arktik bölgesinin siyasi ve sosyo-ekonomik yapısını da dönüştürmektedir. Arktik ekonomik kalkınma, enerji ve çevre gibi küresel siyasetin ana gündem maddelerinin bir öznesi haline gelmiştir. Dolayısıyla enerji güvenliği konusu Arktik bölgesi ile yakından ilişkili olup, bu bölgedeki enerji güvenliğinin yansımaları da önemli bir biçimde dünya siyasetini ilgilendirmektedir.

Arktik ve enerji konuları birlikte düşünüldüğünde, Rusya öncelikli Arktik devleti olarak değerlendirilmelidir. Zira, hem coğrafi olarak Rusya en büyük Arktik devleti, hem de Arktik’teki enerji rezervleri ve bunlardan elde edilen üretim bakımından en önemli Arktik aktörü konumundadır. Bu nedenle enerji güvenliği konusu Rusya için hayati bir mesele olarak değerlendirilebilir. Ancak, diğer Arktik devletleri ve Avrupa Birliği gibi Arktik dışı aktörler nezdinde durum farklı bir seyirde cereyan etmektedir. Örneğin, iklim değişikliğiyle mücadelede kendini önemli bir aktör olarak tanımlayan AB, fosil yakıtların kullanımına yönelik kısıtlamalar getirmek isterken, bu durum ekonomisi büyük oranda fosil yakıtlardan elde edilen gelire bağlı olan Rusya’nın enerji güvenliği bakımından ciddi tehlikeler içermektedir. Bu nedendir ki, Rusya AB’den ayrı olarak Sibiryա bölgesinin Yamal Yarımadası’nda Çin ile koordineli bir biçimde işlettiği sıvılaştırılmış doğalgaz projesine önemli yatırımlar yapmaktadır. Dolayısıyla,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

iklim değişikliğinin sonuçları değerlendirildiğinde Arktik'te bir taraftan yenilenebilir enerji seğeneği ortadayken, öte yandan hidrokarbon rezervlerinin keşfedilmesi ve bu rezervlerden elde edilen enerji üretimi Arktik bölgesinin enerji güvenliği durumunu ortaya koymaktadır. Bu noktada bu çalışma, enerji güvenliğinin AB ve Rusya cephesinden bakıldığında nasıl tanımlanabileceğini ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur. İklim değişikliğinin Arktik bölgesine etkileri, hidrokarbon rezervlerinin keşfi ve bölgedeki enerji iş birliklerine değinilmesi beklenen çalışma, AB'nin yeşil politikalarının Rusya'nın enerji güvenliğine tehditler oluşturabileceği iddiasıyla nihayete ermektedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

16.00 – 17.30

2. SALON

26. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Burak GÜNEŞ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Burak GÜNEŞ	Ahi Evran Üniversitesi	BM Kolektif Güvenlik Sisteminde Veto Hakkına Bir İstisna Olarak “Barış İçin Birleşme” Kararı
Dr. Emre KALAY	Trakya Üniversitesi	Ufukta Davetle Müdahale: Haiti
Dr. Yasin ÖZTÜRK	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Terör Suçlarının İadesini Bağlamında Devletin Uluslararası Sorumluluğu
Merve ZORLU (Doktora Öğrencisi)	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	SİHA Kullanımında Aktör Temelli İnsancıl Hukuk Sorunsalını ABD ve Türkiye Operasyonlarıyla Anlamak
Aylin KOCA (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Bursa Teknik Üniversitesi	KİK Ülkeleri Arasında Ekonomi, Siyaset, Rejim ve Dış İlişkiler Bağlamında Temel Benzerlik ve Farklar

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

BM KOLEKTİF GÜVENLİK SİSTEMİNDE VETO HAKKINA BİR İSTİSNA OLARAK “BARIŞ İÇİN BİRLEŞME” KARARI

Burak GÜNEŞ

Dr. Öğr. Üyesi

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü

burak.gunes@ahievran.edu.tr

Bu çalışmanın amacı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin sahip olduğu “veto” hakkının mutlak olmadığını, siyasal konjonktür izin verdiği süreçte esnetilebildiğini ve esnetildiği dönemlerin de uluslararası ilişkilerdeki temel kırılma noktalarını oluşturduğunu göstermektir. Bu amaca ulaşabilmek için çalışma, ilk elde, BM Kolektif Güvenlik Sistemini tartışmaya açacak, bunu yaparken BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin “veto” hakkına özel vurgu yaparak, söz konusu hakkın etrafından dolanmayı sağlayan “Barış İçin Birleşme” kararına değinecektir. Sonuç olarak çalışma, “Barış İçin Birleşme Kararının” BM Güvenlik Konseyi Daimi üyelerinin veto hakkının alternatifi olabilecek (her ne kadar tavsiye niteliğinde olsa da), son derece politik bir çıkış noktası olduğu sonucuna varmaya çalışacaktır.

BM Şartı'nın 24'üncü maddesi, BM Örgütünün hızlı ve etkili hareket etmesini sağlamak için uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluğu BM Güvenlik Konseyi'ne atfetmektedir. Benzer şekilde 25'inci maddede ise BM Güvenlik Konseyi'nin alacağı kararlara üye devletlerin uyacağı hüküm altına alınmaktadır. Böylelikle BM Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenlik söz konusu olduğunda son derece müstesna (aynı zamanda ayrıcalıklı) bir yere sahip olduğu söylenebilir. Zira BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin veto haklarını kullanmak suretiyle, neyin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini belirleme (en azından yönlendirme) hakkının bulunduğunu da söylemek mümkündür. Ancak Kore Savaşı devam ederken BM Genel Kurulu tarafından 3 Kasım 1950 tarihinde 377 (V) [A/RES/5/377] sayılı karar alınmıştır. İlgili karar, BM Güvenlik Konseyi'nin üzerine düşen

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

sorumlulukları, daimi üyelerinin veto haklarını kullanmaları yüzünden yerine getirememesi durumunda, konunun Genel Kurul'un dikkatine sunulması ve Genel Kurul'un tavsiye kararı alabilecek şekilde "acil özel toplantı" yapmasının usul hukukunu belirlemektedir. Ne var ki BM Örgütü, "barış için birleşme" kararına, BM tarihi boyunca sadece 13 kez başvurmuş; bu toplantılardan 11'inde "acil özel toplantı" gerçekleşmiştir. En son 18 Mart 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı saldırgan tutumları nedeniyle Rusya'ya karşı "acil özel toplantı" yapılmış ve ES-11/1 sayılı karar alınmıştır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında değerlendirildiğinde "Barış İçin Birleşme Kararı", siyasal dönüşümlerin ve büyük güçler arası rekabetin yoğun olarak yaşandığı istisnai dönemlerde başvurulan bir yöntem olarak kodlanabilir. Bu durum, genel olarak kabul edilen aksine, uluslararası hukukun siyasal ve bir o kadar da öznel bir yapıya sahip olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak bu çalışma, gerek genel kabul gören hukukun nesnel ve tutarlı olduğu fikrine karşı çıkmak gerekse bu karşı çıkışı "Barış İçin Birleşme" kararının öznelliği üzerinden resmetmek gayesindedir. En son Rusya'ya karşı alınan karar, çalışmanın savlarının somut zeminde yer edindiği alan olarak tanımlanabilir. Tüm bu söylemsel düzlemin temelinde ise Martti Koskenniemi'nin temsil ettiği Eleştirel Hukuk Çalışmaları'nın (hukukun belirsizliği, öznelliği, tutarsızlığı, politika olarak hukuk düsturu ve çözümsüzlüğü dayatan doğası) temel kavramları yer alacaktır. En nihayetinde çalışma, Karl Marx'ın "eşit haklar arasında güç belirleyicidir" ve David Kennedy gibi eleştirel uluslararası hukukçuların " taraflar arasındaki en küçük eşitsiz durumda siyasal gücün zaferi söz konusudur" tespitlerine sadık kalarak, uluslararası hukuku ve doğal olarak uluslararası politikayı okumak gayretindedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

UFUKTA DAVETLE MÜDAHALE: HAİTİ

Emre KALAY

Dr. Öğr. Üyesi

Trakya Üniversitesi, Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Gümrük

İşletme Bölümü

emrekalay@trakya.edu.tr

Tarihi siyasi ve ekonomik istikrarsızlık dönemleri ile dolu olan Haiti, 7 Temmuz 2021’ de Başkan Jovenel Moïse’ nin bir suikast sonucu öldürülmesinden itibaren bu olumsuzluklar zincirine yeni bir halka eklemek zorunda kalmıştır. Moïse suikastının ardından yaşanan kısa süreli siyasi çalkantı sonrasında 20 Temmuz 2021’ de başbakanlık koltuğuna oturan Ariel Henry, suikast sonrasındaki kargaşa ortamını yatıştırmakta başarısız olmuş ve eski bir polis memuru Jimmy Chérizier’ in lider konumunda olduğu bir çeteler birleşmesi olan, eski başkan Jovenel Moïse ile bağlantılı olduğu iddia edilen ve onun döneminde iyiden iyiye güçlenip korkunç suçlar ve katliamlara imza atan “G9 Ailesi ve Müttefikleri” isimli silahlı çete başkent in büyük kısımları başta olmak üzere sokakları kontrolü altına almıştır. Ülkenin fiili başkanı ve başbakanı konumundaki Ariel Henry’ nin Eylül 2022’ de akaryakıttaki devlet desteğinin kesileceğini açıklamasının ardından artan akaryakıt fiyatlarını protesto etmek amacıyla gösteriler başlamış, bu sırada G9 ülkedeki en büyük akaryakıt terminalini kuşatmış ve başbakanın istifasını istemiştir. Akaryakıt krizi ülkedeki krizi daha derinleştirmiş ve hastane, market, banka gibi pek çok önemli hizmette yaşanan aksamalar durumu daha da kötüleştirmiştir. Temiz su kıtlığı ve sağlık hizmetlerindeki kötüleşme ülkede yeni bir kolera salgınına da tetiklemiştir. 6 Ekim 2022’ de ülkenin fiili başkanı ve başbakanı Ariel Henry “diğer şeylerle beraber silahlı çeteler ve bunların sponsorlarının suç teşkil eden eylemlerinin sonucu ortaya çıkan güvensizlik ortamından kaynaklanan insani krizin durdurulması amacıyla yeteri kadar miktarda yabancı askeri gücün acilen konuşlanmasını” talep etmiştir ve halk çapında önemli bir kesimin bu karara karşı olması rağmen 7 Ekim’ de Bakanlar Kurulu bu yöndeki resmi talebi onaylamıştır. Resmi görevlilerin daha sonraki açıklamaları ışığında söz konusu

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

talebin temelinde ABD' nin, silahlı çetelerin üzerine gidecek ve Haiti polisi ile birlikte düzeni tekrar tesis edecek bir vurucu güce öncülük etmesi olduğu anlaşılmıştır. Bundan birkaç gün sonra ABD ve Kanada, iki ülke hava kuvvetlerinin ortak operasyonu ile Haiti hükümetinin çetelerle mücadele amacıyla satın almış olduğu açıklanan zırhlı araçlar ve diğer malzemeleri Haiti' ye göndermiştir. 21 Ekim' de BM Güvenlik Konseyi Haiti' deki şiddet ve suç olaylarının derhal durdurulmasını talep ederek ülkedeki barış, güvenlik ve istikrarı tehdit eden olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan kişilere yönelik seyahat yasağı, malvarlığı dondurulması ve silah ambargosu uygulanması yönünde karar almıştır. ABD ve Meksika' nın, Haiti' nin çetelerle savaşına destek olmak üzere bir uluslararası güvenlik yardımı misyonu teklifi üzerinde çalıştığı ve BM Güvenlik Konseyi' nden bu yönde bir karar çıkarmak üzere girişimde bulunduğu bildirilirken, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres de silahlı eylemin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bunlara rağmen BM Güvenlik Konseyi' nde doğrudan yabancı askeri güçlerin kullanılacağı müdahale ile ilgili bir karar henüz alınmamıştır. 1915, 1994, 2004 ve 2010' da yabancı müdahaleyi tecrübe etmiş Haiti' nin kısa süre içinde yeni bir "davetle müdahale" vakasına sahne olması muhtemel görünmektedir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TERÖR SUÇLULARININ İADESİNİ BAĞLAMINDA DEVLETİN ULUSLARARASI SORUMLUĞU

Yasin ÖZTÜRK

Araştırma Görevlisi Dr.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

yasin.ozturk@gop.edu.tr

Suçluların geri iadesi kavramı birçok yönüyle hem ulusal hem uluslararası hukukun konusunu oluşturmaktadır. Geri iade, uluslararası sözleşmelerde ele alınması yönüyle uluslararası hukukun, talep edilen suçlularla ilgili ulusal mevzuat yönüyle de devletlerin iç hukukunun konusudur. Ancak her tüm durumlar için geri verme konusu, devletlere hukuki sorumluluklar yüklerken, istisnaları devletlere yaptırım uygulama gücü de kazandırmaktadır. Bu yüzden politik yönü hukuki yönünden daha ağır basmaktadır. Terör suçlularının geri iadesi ise, daha karmaşık bir boyutu işaret etmektedir. Terörü bir kavram olarak tanımlamak oldukça güçken, terör suçlularının tanımlanması ayrı bir zorluk doğurmaktadır. Bu yüzden terör suçlularının geri iadesi uluslararası ilişkiler ve hukukun mücadele içinde olduğu alanlardan bir tanesi olmuştur. Suçlu iadesinin en önemli istisnalarından olan siyasi suç ile terörist kavramının mündemiç olması, bu iki tanım arasında bir ayırım yapılmasını oldukça güçleştirmektedir. Ortak bir terörizm tanımı olmaması ve terörist tanımlamalarının devletlerden devletlere çok büyük farklılıklar göstermesi, konunun devletlerarası ilişkilerde önemli bir yönünü göstermektedir. Bu durum devletlerin uluslararası sorumluluğunun oluşması ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Bu sorumluluk iddiası aynı zamanda bir yaptırım sürecini de başlatabilmektedir.

Terör suçlularının iadesinin reddi, yaptırımın temel unsurlarından olan zarar verici faaliyet kapsamında değerlendirileceği gibi uluslararası hukukun temel esaslarına aykırılık bağlamında bir aykırı fiili de ifade edebilir. Böylece yaptırım sürecinin meşruiyet dayanakları oluşmuş sayılabilir. Ancak tüm bu durumlar tartışmalıdır. Suçlu iadesine dair kapsayıcı uluslararası hukuk kaynaklarının oluşmaması, uygulamanın bir istikrara kavuşması yönünde

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

önemli bir engel olarak görülmektedir. Terör suçlusu olarak tanımlanan zanlıyı siyasi suçlu olarak iade etmeyen devletin sorumluluğu olur mu sorusu bir açmazı ifade etmektedir. Bu çalışma bu sorunsalı ele alarak bir cevap arama çabası gütmektedir.

Anahtar Kelimeler: İade, Terör Suçluların Geri Verilmesi, İade Et ya da Yargıla, Devletin Sorumluluğu.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SİHA KULLANIMINDA AKTÖR TEMELLİ İNSANCIL HUKUK SORUNSALINI ABD VE TÜRKİYE OPERASYONLARIYLA ANLAMAK

Merve ZORLU

Doktora Öğrencisi

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim
Dalı

mrve.zrlu@gmail.com

Savaşlardaki dönüşüm teknolojiyle eşgüdümlü hareket etmektedir. Özellikle 21. Yüzyılla birlikte değişen savaş nitelikleri mevcut teknolojik gelişmelerin hız kazanmasını tetikleyerek savaş araçlarında da hızlı bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Son yirmi yıldır gelişimi ve kullanımı artan Silahlı İnsansız Hava Araçları (SİHA) bu dönüşümün içerisinde yer almaktadır. Değişen savaş nitelikleri ve araçları ise doğrudan uluslararası hukukun uygulama alanlarını etkilemekte ve çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda günümüz çatışmalarında tartışmalı konulardan birisinin insancıl hukukun uygulanabilirliği meselesi olduğu görülmektedir. Nitekim SİHA'lar da uluslararası hukukun ilgili alanları gereğince yasaklı bir silah olmadığı için insancıl hukuk kapsamında değerlendirilmektedir. Çatışma sürecini ve sonuçlarını kapsayan insancıl hukuk gereği SİHA'ları değerlendirmek için kullanan aktörlere odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada SİHA kullanımlarıyla öne çıkan aktörlerden oldukları için ABD ve Türkiye operasyonları karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu aktörlerin seçilme nedeni özellikle terörle mücadele kapsamında SİHA'ları tercih etmeleri, farklı ülke ve bölgelerde çok sayıda operasyon gerçekleştirmeleriyle benzerlik göstermeleridir. Terörle mücadele kapsamındaki çatışmaların dördüncü nesil savaş nitelikleri taşımasından dolayı bu araçların tercih edilmesi makul kabul edilmiştir. Ancak SİHA'ların merkezde olduğu bu operasyonlarda insancıl hukuk kapsamında benzer sorunların oluşmadığı tespit edilmiştir. Bu durum operasyonların şekilsel özellikleri benzer olsa da uygulamaların ve sonuçların ayrışabileceğini göstermiştir. Nitekim ABD operasyonlarının insancıl hukuk kapsamında tartışmalara sebep olurken, Türkiye

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

uygulamalarında SİHA'ların insancıl hukukun uygulanabilirliğini kolaylaştırıcı bir araç olarak kullanılabilirdiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda SİHA'ların kullanımının aktörlerin uygulamalarına ve seçimlerine bağlı olarak insancıl hukuk kapsamında sorunsal yarattığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuçla yarı otonom silah grubunda yer alan SİHA literatürüne ilişkin tartışmalarda sorumluluklar bağlamında insan olgusunun merkezde olduğuna dikkat çekilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dördüncü Nesil Savaşlar, Uluslararası İnsancıl Hukuk, Silahlı İnsansız Hava Aracı, ABD, Türkiye.

GCRIIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KİK ÜLKELERİ ARASINDA EKONOMİ, SİYASET, REJİM VE DIŞ İLİŞKİLER BAĞLAMINDA TEMEL BENZERLİK VE FARKLAR

Aylin KOCA

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Bursa Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

aylin1165koca@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9564-2676

Bu çalışmanın genel amacı Basra Körfezi ülkelerinin güncel olan ekonomik, politik ve dış ilişkiler bağlamındaki bilgilerinin ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda birbirleriyle olan ilişkileri ve global bağlantılarından bahsedilecektir. Bu yönleriyle Orta Doğu coğrafyasında jeopolitik ve stratejik önemleri bakımından Körfez ülkeleri temelinde çıkarımlar yapılarak, Arap ülkeleri özelinde fikir sahibi olmak ve ileriye dönük çalışmalara bir zemin oluşturmak için uğraşılacaktır. Veri toplama yöntemi olarak ikincil veriler kullanılmış, ekseriyetle nitel veriler olmak üzere kısmen nicel verilere de yer verilmiştir.

Bu çalışmanın nihai amacı; KİK ülkelerinin nasıl ortaya çıktıkları, zamanla nasıl bağımsız oldukları, hangi ülkelerin egemenliğinde kaldıkları, ne tür anlaşma veya savaşlara dahil oldukları, ekonomik olarak nasıl gelişim gösterdikleri ve diğer devletlerle olan ilişkileri gibi stratejik öneme sahip açılardan değerlendirmek üzerinedir. Olayları ve oluş nedenlerini kabaca ortaya koyarak, konuya ilişkin bilgi edinmek isteyenlere zemin hazırlamak bir başka açıdan amacı sayılabilir.

Çalışmanın ortaya çıkmasının en önemli nedeni Orta Doğu'da Basra Körfezi'nin jeopolitik ve bölgesel koşulları itibariyle dünya'nın belki de en zengin ve karmaşık coğrafyasına sahip olması bakımından fikir üretmeye daha çok muhtaç olmasıdır. Elbette bu konuda yerli ve yabancı birçok kaynak bulmak mümkün olsa da bölge oldukça karışık bir yapıda olduğundan kaynakların çoğu ya özel bir konuda yoğunlaşmakta ya da genel bilgi verecek olursa özetten çok sayfalarca süren ve bağlantı kurması ilk etapta güç olan eserlerle doludur. Bu duruma

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

istisna teşkil etmek niyetinde olan çalışmanın amacına ulaşip ulaşmadığı elbette okuyucu nezdinde belirginleşmesi pek tabiidir.

Anahtar Kelimeler: GCC, KİK, OPEC, OAPEC.

Kaynakça

Ahmed, Hawbash A. 2021. “Körfez İşbirliği Üye Ülkelerin Petrol ve Doğal Gaz Kaynakları”. Marmara Üniversitesi.

Akkaş, Erhan. 2017. *Körfez Ülkelerinde İslam İktisadi ve Finansının Güncel Durumu*. İstanbul.

Arslan, Abdurrahman. 2018. “Basra’da Katar Açmazı”. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi* 1(1):75–91.

Çelik, Cahit. 2015. “Umman 2015”. *Orta Doğu Yıllığı* 292–303.

Efegil, Ertan. 2013. “Suudi Arabistan’ın Dış Politikasını Şekillendiren Faktörler”. *Ortadoğu Analiz* 5(53):10.

Karayel, Zehra. 2021. “Sparta mı Truva Atı mı? Birleşik Arap Emirlikleri’nin Bölgesel Güç Serüveni”. *Ortadoğu ve Göç* 11(2):224–67. doi: 10.31834/ortadoğuvegoc.988346.

Kaya, Merve ve Kaya, Emirhan. 2019. “Türkiye’nin 2000’li Yıllarda Körfez İşbirliği Konseyi Ülkeleri İle Ekonomik ve Siyasi İlişkileri”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8(1):29–30.

Kılıç, Ali R. ve Mete, Mustafa. 2021. “Petrol Fiyatlarındaki Dalgalanmaların Ülke Ekonomilerine Etkileri: GCC Ülkeleri Örneği”. S. 746 içinde C. 59, editör H. Kuzmin, Vadim ve Korkut, Ali ve Açı, Nadejda ve Karacan.

Kumek, İbrahim. 2020. “Küçük Devlet Yaklaşımı Çerçevesinde Basra Körfezi Emirliklerinin Dış Politika ve Güvenlik Davranışları”. Marmara Üniversitesi.

Merdan, Ali S. ve Erdoğan, Aydın. 2021. “Türkiye’nin Körfez Açılışında Bahreyn”. *Cankiri Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11(1):441–65. doi: 10.18074/ckuiibfd.771055.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Özmen, Yasin. 2019. “Körfez Arap İşbirliği Konseyi Ülkelerinin Ekonomik ve Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi: Türkiye-KİK İlişkileri”. Marmara Üniversitesi.

Özoral, Başak. 2021. “Körfez Ülkelerinde Kadınların Toplumsal Rollerindeki Değişim: Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri Örnekleri Üzerinden Bir Karşılaştırma”. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi* 4(1):27. doi: 10.33708/ktc.900744.

Rakipoğlu, Mehmet. 2020. “Kuveyt Siyasetinde Değişim ve Devamlılık”. *ORSAM* (268):24.

Yıldırım, Fatih. 2021. “Osmanlı’dan Günümüze Katar - Türkiye İlişkileri”. *İslam Medeniyeti Dergisi* 7(47):21.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

16.00 – 17.30

3. SALON

27. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Nasuh SOFUOĞLU

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Nuri SALIK	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Syria's Security Policy under Bashar Al-Assad: Continuity and Change
Dr. Metin ÖZKAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Güvenikleştirme Teorisi Bağlamında Göç Fenomeni: Kale Avrupası Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme
Kadir Çağdaş CENGİZ (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Yaşar Üniversitesi	Syrian Conflict: Energy Security and Competing Interests of Global Powers
Dr. Nasuh SOFUOĞLU	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Ontological Insecurity on the EU's Periphery: Turkey's Anxiety over EU's non-Normative Involvement in Greece-Turkey Relations

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SYRIA'S SECURITY POLICY UNDER BASHAR AL-ASSAD: CONTINUITY AND CHANGE

Nuri SALIK

Assistant Professor

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Sciences, History

nurisalik@gmail.com

Bashar al-Assad's election as the new President of Syria in July 2000 aroused hopes not only in Syria but also abroad. Many observers anticipated that Syria's young leader might remove iron curtain on his country, launch genuine democratization reforms, recalibrate Syria's foreign policy towards the West, especially the United States, and sign a separate peace agreement with Israel. Bashar's late father Hafez al-Assad had already reached a modus vivendi with the U.S.-led Western bloc in the aftermath of the demise of the Soviet Union. Syria under Hafez al-Assad cooperated with the United States in the Gulf Crisis and in Lebanon and de-securitized the Middle East peace process by joining separate peace talks with Israel during the 1990s. In so doing, Hafez al-Assad sought to maintain his regime's security by bandwagoning with the United States in the absence of his Cold War patron, the Soviet Union. Thanks to his Western-style educational background and fondness of technology, Bashar al-Assad was expected to further Syria's opening to the West already started by Hafez al-Assad. Bashar al-Assad's inaugural speech in July 2000 consolidated this belief as he emphasized the need for reform, openness, and transparency in Syria. On the other hand, Bashar al-Assad began to pursue a radical foreign policy by adopting pan-Arab posture and uncompromising attitude towards the United States especially after the invasion of Iraq in 2003. Bashar al-Assad strived to maintain his regime's security by balancing the United States and by forging alliance with Russia, Iran, and Hezbollah. Hence, Bashar al-Assad followed a different path from that of his father in preserving security of his regime. In this paper, I will elaborate on domestic, regional, and international determinants of Syria's security policy under Bashar al-Assad. I will explain that although both Hafez al-Assad and Bashar al-Assad were primarily preoccupied with

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

maintaining the Baath regime's security in the U.S.-dominated post-Cold War international system, Bashar al-Assad pursued a different path to attain this goal owing to several domestic, regional, and international factors from his ascent to power in July 2000 to the outbreak of the Arab Spring in Syria in March 2011.

Keywords: Syria, Bashar al-Assad, Security.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ BAĞLAMINDA GÖÇ FENOMENİ: KALE AVRUPASI YAKLAŞIMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Metin ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü
metin.ozkan@hbv.edu.tr

Avrupa, II. Dünya Savaşı'nı takip eden ilk on yıllarda özellikle istihdam politikaları ekseninde göç talep eden bir coğrafya olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde kültür, kimlik, güvenlik ve ekonomi gibi çeşitli parametrelerde beliren kaygılar ise göçü bir tehdit unsuru olarak kavramsallaştıran yorumları ortaya çıkarmıştır. Böylelikle insanlık tarihi paralelinde gelişim seyri izlenebilen bir fenomen olarak göç, 21. yüzyılda büründüğü niceliksel ve niteliksel boyutlarıyla güvenlik konusu haline gelmiştir. Göçe ve göçmenlere yönelik "tehdit" yorumlarının belirgin biçimde ön plana çıkmaya başlaması, Avrupa'da derinleşen ve genişleyen güvenlik perspektifine dair yeni teorik açılımları gündeme getirmiştir. Zira kuruluş aşamasında insan hakları, özgürlük, eşitlik ve demokrasi gibi hümanist değerleri önceleyen Avrupa Birliği, son dönemde siyasal, toplumsal ve ekonomik nedenlerle ülkelerini terk etme kararı alan insanlara yönelik uyguladığı güvenlik odaklı göç politikalarıyla dış duvarları yükseltile bir kale görünümündedir. Nitekim Avrupa Birliği, kitlesel göçlerle mücadele etmek için sınır güvenliğini artırmak, göçmenlerin yaşam koşullarını zorlaştıran politikalar üretmek ve kaynak/transit ülkelerle geri kabul anlaşmaları yapmak gibi yöntemleri benimsemeye devam etmektedir. Avrupa Birliği'nin güvenikleştirmeyi merkeze alan politikaları ekseninde taşıyıcılığını üstlendiği hümanist değerlerle çeliştiği savıyla bu çalışma, göç fenomenini Kale Avrupası yaklaşımından hareketle analiz etmeyi amaçlamaktadır. İki bölümden oluşan çalışmada öncelikle güvenikleştirme teorisi ile Kale Avrupası yaklaşımı arasındaki ilişkiyel düzlem ortaya konacak ve ardından Avrupa Birliği göç politikaları, güvenlik odaklı Kale Avrupası yaklaşımı kapsamında incelenecektir. Çalışmanın nihai amacı ise Avrupa Birliği'nin

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

göçmenlere yönelik kapalı siyaset perspektifine dikkat çekerek kuruluş felsefesiyle çelişkili biçimde insanî değerleri göz ardı edip bölgesel çıkarları üstün tuttuğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Güvenikleştirme Teorisi, Avrupa Birliği, Kale Avrupası Yaklaşımı, İnsan Hakları.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SYRIAN CONFLICT: ENERGY SECURITY AND COMPETING INTERESTS OF GLOBAL POWERS

Kadir Çağdaş CENGİZ

Yüksek Lisans Öğrencisi

Yaşar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler İngilizce (Tezli)

kadircagdas.cengiz@gmail.com

Arab spring had a huge effect on North Africa and the Middle East. The uprisings have continued since 2010. For most countries, the process is completed and the governments have made significant changes according to the people's wants such as freedom, democracy, and, human rights. Some of the governments resigned and, some of the leaders were killed. On the other hand, Syrian uprisings have become a nightmare for the Syrian people. Syrian civil war is destroying the nation for almost eleven years. Syrian conflict has become a playground for global powers and regional states. Many countries were directly involved in this civil war in order to gain political and economic power. Syrian Civil War is a highly complex situation that affected the region's peace. It should not only be considered a domestic conflict, it includes lots of different parties fighting for the taking rule of Syria.

This paper aims to find out the reasons of conflict has been going on in Syria. In order to understand these situation, the paper investigates the following research questions: Why has the Syrian civil war become a competition area of the global powers? What is the importance of the oilfields and gas pipelines for the Syrian Civil War? It analyzes the different countries' policies such as The United States and Russia. It creates non-state actors such as Free Syrian Army and Kurdish groups. Moreover, the area is also a perfect location for terrorist organizations such as Islamic State (ISIS). This paper analyzes the policies by categorizing them according to national interests. These national interests are political interests and economic interests. The United States policies analyze focusing from a perspective of political. However, Russian policies analyze by investigating the economic interests. In order to do that this paper looking the relationship between the global powers and internal parties. To be more

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

accurate in the analyses, the study focuses on specific years between 2014 to 2020; These years are turbulent for the Syrian conflict. This war has included domestic parties against with regime and those parties supported by external factors because that area is important strategically and geopolitically in the Middle East. The problematic area for the Syrian conflict is who controls the oilfields and gas pipelines because the energy sector is the significant importance to the Syrian economy.

In order to add a piece of the current situation happening in Syria, I come up with research questions and assumptions to explain different foreign policies towards Syria. To give an answer to these issues, this paper uses a cross-sectional study. Why is it important to use? When we look at the Syrian civil war, there are different perspectives and foreign policy approaches to the same case. This method helps to explain the point of view of the countries. A qualitative and cross-sectional study will explain the different foreign policies.

Keywords: Syria, Oil, Gas Pipelines, The US, Russia, Energy.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ONTOLOGICAL INSECURITY ON THE EU'S PERIPHERY: TURKEY'S ANXIETY OVER EU'S NON-NORMATIVE INVOLVEMENT IN GREECE-TURKEY RELATIONS

Nasuh SOFUOĞLU

Dr. Research Assistant

Recep Tayyip Erdoğan University

nsh.sofuoglu@gmail.com

The Liberal International Order has permeated through the world since the dissolution of the USSR. Accordingly, the EU has emerged as a soft power on the European continent with reverberations across its neighbourhood. A global centre of attention since the late 19th century, the materialisation of the EU has prompted Turkey to further engage with European norms.

The Balkan Wars and the subsequent WWI have transformed the vast Ottoman empire into a middle-size nation state. These relatively quick territorial losses and the change in continuity – turning a pre-modern Ottoman state unaware of Turkishness in the context of modern nationalism to a modern nation state defined by Turkishness – have led to traumatic experiences and provoked anxiety in Anatolia and the detached territories. Consequently, modern Turkey has always been sceptical of foreign powers, i.e., the Sevres syndrome, wary of minorities – the *Tanzimat* syndrome – and infatuated with the need for international recognition. Modern Turkey has coped with its anxiety via an absolute and emotional commitment to westernisation with the unequivocal aim of Europeanisation since the Republic was established. Many reforms have been adopted, some of which are the abolition of the Caliphate in 1924, and the westernisation of the judiciary, legislative and executive. Furthermore, Turkey converted Hagia Sophia into a museum to transform the holy site into the sacred symbol of secular modern Turkey. Ankara has evidently and irrevocably opted to be a

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

part of the international community of civilised nations. To this end, modern Turkey has disparaged and denounced Easternness⁷ as vulgar and uncivilised.

There is plenty of references to “non-European” features such as arbitrary rule, despotism and backwardness in the European image of the “Turk”. The mis-conceptualisation and mis-reconfiguration of the pre-modern myths and events in the context of nationalism paved the way for the invention of the “Turk” as the perennial fear object of these anxious Political units. Europe, thus, sustains its biographical continuity, and Turkey remains a menace to the European way of life.

Ankara longed for the approval of the “European gaze” for over a century. However, Turkey, located “in Europe” for centuries, has never been “of Europe”. Considered an outsider in Europe and the wider Western community, Turkey has been endeavouring to assume a stable place among the civilised nations and integrate itself into the international community. In this context, the national narrative has been reconstructed time and again. Ankara eyes an uninterrupted biographical continuity located in Europe in the spatio-temporal sense, and a stable sense of belonging to Europe so as to ensure an ontologically secure place in international affairs.

The paper does not determine whether the EU has discriminated against Turkey concerning the enlargement process. I contend that there are two types of Europeanisation, i.e., the value-based Europeanisation and heritage-oriented Europeanisation. Any political entity willing to adopt European values, norms and the EU acquis could achieve Europeanness in the value-based version. The heritage-oriented one warrants emotive attachment to Europe and demands historical and cultural links to Europe. Moreover, I call the false promise of a normative European power concept ‘Europelessness’. Furthermore, I maintain that Turkey’s EU bid and Turkey’s relations with the EU demonstrate that the EU, a political entity capable of becoming an ontological security provider, has transformed into an ontological insecurity trigger on its periphery. I argue that the pervasive heritage-oriented discourse has alienated and distressed Ankara, and bestowed on Turkey an ontologically insecure status.

Keywords: Ontological Security, Turkey, the European Union.

---

⁷ A kind of Orientalism in Turkey at the expense of the mainly Ottoman past and the Arab nations.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

18.00 – 20.00

1. SALON
28. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Murat KÖYLÜ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Murat KÖYLÜ	Çağ Üniversitesi	FETÖ/PDY'nin Ulusal ve Uluslararası Alandaki Teşkilatlanması ve Güvenlik Tehdidine Dönüşmesi
Çağatay BALCI (Doktora Adayı)	Milli Savunma Üniversitesi	Terör Örgütlerinin İstihbarat Stratejileri: PKK Örneği
Dr. Huriye YILDIRIM ÇİNAR	TASAM	Radikalleşme Ve Boko Haram Terör Örgütünün Üye Kazanma Yolları
Dr. Yunus KARAĞAÇ	Bağımsız Araştırmacı	Dini Motifli Terörizmin Yeniden Tezahürü: Radikal/Cihatçı Varyant Olarak IŞİD'in Kökeni ve Bugünü
Muharrem BAYRAK (Doktora Öğrencisi)	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Küreselleşme ve Terörizm İlişkisi: El Kaide ve IŞİD Terör Örgütlerine Dair Karşılaştırmalı Bir Analiz

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

FETÖ/PYD'NİN ULUSAL VE ULUSLARARASI ALANDAKİ TEŞKİLANMASI VE GÜVENLİK TEHTİDİNE DÖNÜŞMESİ

Murat KÖYLÜ

Doç. Dr.

Çağ Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu

muratkoylu@cag.edu.tr

FETÖ/ PYD tarafından devletin güvenlik teşkilatlarına sızdırılan militanları tarafından 15-16 Temmuz 2016`da girişilen “*Başarısız Darbe Girişimi*” tüm boyutlarıyla araştırıldığında, örgütün sadece ulusal düzeyde faaliyette bulunmadığı, çeşitli istihbarat örgütleri ve cemaatlerle iş birliği yaparak dünyanın birçok ülkesinde de benzer hazırlıklar içinde bir yapılanmaya giderek, küresel bir güvenlik tehdidi haline geldiği gözlenmiştir. Örgüt, devletin ulusal ve milli güvenlik teşkilatlarına 1980 Askeri Darbesi sonra sızmaya başladığı, “*Işık evleri*” adı verdiği hücresel birimlerini kullanarak kendi açtığı okullar ve dershanelerde tespit ettiği yoksul ama zeki öğrencileri eğiterek örgüte kazandırdığı, zamanla bu okullar ve dershaneler farklı isimlerle ülke çapında yaygınlaşarak örgütün en önemli finans ve dinamik bir insan kaynağı haline geldikleri görülmüştür. Okul ve dershanelerini aynı zamanda devletin önemli güvenlik ve yargı teşkilatlarına, ışık evlerinde beyinleri yıkanan ve daha önce sınav merkezlerine yerleştirdiği militanlar vasıtasıyla çaldırdığı askeri lise, polis koleji ve ÖSYM sorularını “*ışık evleri sorumlu abi imamların çıkacak bazı soruları rüyalarında gördüğü*” yalanıyla servis ederek, öğrencileri yerleştirmenin bir aracı olarak kullanan örgüt, kendisine katılan öğrencileri etkilemiş, sadakatlerini artırmıştır. Örgüt ulusal düzeydeki bu faaliyetlerinin yansısı Ankara Çatı İddianamesinde örgütün “*Teşkilat Yapısı*” bölümünde, Fetullah Gülen-CIA ilişkisinin bu dönemde kurulduğu iddia edilmiş ve konu hakkında şu ifadelere yer verilmiştir: “...*Fetullah Gülen ile CIA ilişkisi, 1983 yılında Moon Tarikatının Türkiye'deki uzantısı Kasım Gülek üzerinden sağlanan irtibatla başlamıştır. Resmi adı Birleştirme Kilisesi olan Moon Tarikatını kullanarak komünizme karşı blok oluşturmak isteyen ABD, Türkiye'de komünizmle mücadele kuruluşlarına destek vermektedir.*” Fetullah Gülen ve örgütü, 1983 yılından itibaren Dünya

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kiliseler Birliği'nin Vatikan ile iş birliği yaparak geliştirdiği “*Dinler Arası Diyalog*” sürecinin ürettiği kavramlardan biri olan “*İlmli İslam*” kavramıyla bu sürece dâhil olmuş, “*hizmetini*” ve “*misyonunu*” sürecin İslam coğrafyasındaki önemli bir sacayağı olarak yıllarca büyük bir heves, sadakat ve istikrarla sürdürmüştür. Nitekim Gülen'e 1983 yılında aralanan bu perde, 1998 yılında Vatikan'da Papa II. Jean Paul ile görüşmesiyle ardına kadar açılmış ve başta takipçi ve sempatanları olmak üzere “*misyon*” artık herkese ilan edilmiştir. Örgütün otuz yıllık çalışmaları neticesinde eriştiği güç sayesinde 2000'li yıllarda önceki dönemlere kıyasla daha etkili olmuştur. Zira bu dönem, siyasal ortamın sağladığı avantajı kullanarak, 30 yılı aşan devlet kadrolarına yerleşme sürecinin tekemmül etmek ve semerelerini vermek üzere olduğu, ordu ve emniyet dışındaki HSYK, Yargıtay, TÜBİTAK gibi kritik ve stratejik yerlerde de son ve büyük kadrolaşma harekâtının hazırlıklarının yapıp temellerinin atıldığı ve sonuçlarının alındığı dönemdir. Örgüt uluslararası alanda ise Balkanlardan Kafkaslara, Orta Asya'dan Avrupa'ya, Kuzey Amerika'dan Uzak Doğu Asya, Ortadoğu ve Afrika'ya kadar dünyanın yaklaşık 170 ülke/bölgesinde-özerk cumhuriyetinde “din—politika— para” üçgeninde faaliyet gösteren bir organizasyon hüviyetine bürünmüştür. Nitekim söz konusu 170'e yakın ülkede eğitim yapılanmaları haricinde örgüte bağlı; 520 şirket, 269 vakıf, 147 yazılı medya (internet siteleri, haber portalları ve sosyal medya uzantıları dâhil), 58 görsel ve işitsel medya kuruluşu, 252 iyi ilişki geliştirdikleri STK ve güç odağı, 327 dernek, 216 hastane, etüt merkezi, dil merkezi, kültür merkezi vb. tespit edilmiştir. FETÖ/PDY, yurtdışında eğitim kuruluşları öznesinde başlattığı teşkilatlanma çalışmalarının ilk aşamalarından itibaren, faaliyet gösterdiği ülkenin yasal mevzuatı ve iç dinamikleri ile uyumlu olmaya/çatışmaya girmemeye, iktidarı elinde bulunduranlarla ve güç odakları/lobilerle iyi ilişkiler geliştirmeye/ters düşmemeye büyük özen göstermiştir. Dolayısıyla örgüt, sadece ulusal düzeyde faaliyet göstermediği, menfaat birliği yaptığı bazı istihbarat örgütleri ile bağlantılı Hristiyan tarikatlarıyla belirledikleri hedef ülkelerin idari ve güvenlik bürokratik yapılarına sızmak maksadıyla eğitim kurumlarını kullanarak o ülkelerin geleceğinde de güvenlik sorunu haline dönüşeceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle FETÖ/PDY teşkilatlanması, diğer uluslararası terör yapılanmaları gibi ulusal güvenlikleri tehdit edebilecek yapıda tehlikeli bir örgüttür.

Anahtar Kelimeler: FETÖ/PDY, Ulusal, Uluslararası, Güvenlik.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

TERÖR ÖRGÜTLERİNİN İSTİHBARAT STRATEJİLERİ: PKK ÖRNEĞİ

Çağatay BALCI

Doktor Adayı

Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü,
Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Doktora Programı

cgtyblc@gmail.com

Terör örgütler, diğer örgütsel yapılara benzer biçimde iki temel motivasyon temelinde inşa edilmekte ve varlık göstermektedirler. Varlığını koruma ve sürdürme ile hedef ve çıkarlara ulaşma arayışı olarak tanımlanabilecek olan söz konusu motivasyonlar örgütlerin, bu unsurlar ile uyumlu ve söz konusu gereksinimlere yanıt veren yöntem ve stratejilere yönelmesini sağlamaktadır. Bu yöntem ve stratejiler, varlığını koruma ve sürdürme adına alınan tedbirler, risk ve tehditlerden kaçınma eğilimleri şeklinde kendisini gösterirken, hedef ve çıkarlara ulaşma bağlamında ise fırsat ve avantajların tespitine yönelik hamleleri kapsamaktadır. Bu çerçevede istihbarat olgusu, terör örgütleri de dahil olmak üzere, örgütsel yapıların söz konusu iki temel motivasyonun ürünü olan arayışların karşılanmasında istihbarat olgusu iki boyutlu işlevsellik düzeyinde etki göstermektedir. Bu noktada terör örgütleri istihbarat olgusundan daha geniş bir çerçevede yararlanmaktadırlar.

Terör örgütleri açısından istihbarat temel olarak, varlığını koruma ve sürdürme motivasyonunun yansıması olan risk ve tehditlerden kaçınma ve istikrarı koruma arayışını karşılayan bir işlevselliğe sahipken aynı zamanda hedef ve çıkarlara ulaşma; fırsat ve avantajların tespiti, örgütsel gelişimin sağlanması konusunda da işlev göstermektedir. Bu bağlamda, örgütsel güvenliğe yönelik mevcut veya potansiyel tehditlerin tespiti, bu tehditlere ilişkin tedbirlerin geliştirilmesi, faaliyet ve eylemlerde gizliliğin tesis edilmesi, örgütün gelişimine katkı sağlayabilecek olan fırsatları öngörülmesi gibi bir dizi işlev terör örgütlerinin istihbarat olgusunu işlevselleştirmeleri ile yakından ilişkilidir. Bu kapsamda terör örgütleri, örgütsel yapı bünyesinde oluşturdukları istihbarat mekanizmaları aracılığıyla, eylem ve örgütsel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, eleman kazanma, konjonktürel taktik veya strateji

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

değişimleri, yerel, bölgesel veya uluslararası ittifak ilişkilerinin belirlenmesi ve nihayet ofansif ve defansif karşı istihbarat konseptlerine ilişkin hamleleri şekillendirmektedirler.

Bu çalışma çerçevesinde ilk olarak terör örgütlerinin istihbarat stratejilerine yön veren ana dinamikler ve konseptler açıklanmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte terör örgütlerinin örgütsel yapılarında oluşturdukları istihbarat mekanizmaları farklı bileşenleri ve unsurları doğrultusunda incelenecektir. Nihai olarak, ortaya konacak olan çerçeve bağlamında PKK terör örgütünün istihbarat stratejisi örgütsel kaynaklar kapsamında incelenecek ve değerlendirilecektir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

RADİKALLEŞME VE BOKO HARAM TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ÜYE KAZANMA YOLLARI

Huriye YILDIRIM ÇİNAR

Dr.

TASAM Afrika Enstitüsü Eş Direktörü

yildirim.huriye@gmail.com

Son yıllarda yükselen terörizmle beraber literatürde radikalizmle ilgili tartışmalarda da bir artış gözlenmektedir. Kavram olarak yeni tartışılmaya başlandıysa da radikalizmin kökeni esasında çok daha eski tarihlere dayanmaktadır. 18. Ve 19. yüzyıllarda radikalizm gerici, otoriter, monarşik ve aristokratik baskıcı statükoya karşı duran, liberalizmde etkilenmiş, bireysel ve kollektif özgürlüklere vurgu yapan siyasi hareketlere ilham kaynağı olmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda tarihsel ve konjonktürel değişimlerin aşındırdığı kavram günümüzde antidemokratik, liberalizm karşıtı ve hatta irticacı algılamalarla pejoratif bir anlam kazanmıştır.

Bireylerin terör örgütlerine katılım motivasyon ve şekilleri farklılıklar göstermektedir. Radikalizm ve terörizm literatüründe farklı modellemelerle bireylerin radikalleşme süreçleri ve terör örgütlerine bir militan olarak katılıp eyleme geçmesi açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle Clark Mccauley ve Sophia Moskalenko'nun 2008 yılında yayınladıkları "Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward" başlıklı çalışmasından yola çıkarak radikalleşme bireysel, grupsal ve kitlesel olmak üzere üç seviyede analiz edilecektir. İkinci olarak Fathali Moghadam'ın "Terörizme Merdiven Modeli" ışığında bireysel ve grupsal farkındalık beş aşamada nasıl terörist eylemlere evrildiği incelenecektir. Son olarak ise bireylerin nasıl radikalleşip terörist oluşumlara katıldığı konusunda literatürde sıkça atıfta bulunulan Garry Runciman ve Ted Gurr'un "Göreceli Yoksunluk Teorisi"ne değinilecektir.

Teori ve modeller üzerinden radikalleşme hakkında detaylı çalışmalar yapıldıktan sonra Afrika'da Nijerya ve sonrasında çevre ülkelerinde etkili olan Boko Haram terör örgütünün üye/militan kazanma yolları incelenecektir. Genel olarak örgüte gönüllü ve zorlama yolu olmak

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

üzere iki kategoride üye katılımı gerçekleşmektedir. Her yöntemdeki vakalar yukarıda bahsi geçen modellemelerle ilişkilendirilip, örgütün ve içinde bulunulan ülke koşulları çerçevesinde analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, Terörizm, Boko Haram, Göreceli Yoksunluk Teorisi, Terörizme Merdiven Modeli.

GCCRIS

DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZMİN YENİDEN TEZAHÜRÜ: RADİKAL/CIHATÇI
VARYANT OLARAK İŞİD'İN KÖKENİ VE BUGÜNÜ

Yunus KARAAĞAÇ

Dr.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

yunuskarags@gmail.com

yu_kara_gs@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-6466-0302

Özet

Terörizmin tarihi dini motiflerle başlamasına karşın modern dönemde ideoloji ön planda yer almıştır. Ancak modern dönemdeki bazı gelişmeler dini motifli terörizmin yeniden tezahür etmesine neden olmuştur. Bunlar; Sovyetlerin Afganistan İşgali, İran İslam Devrimi, Camp David Anlaşması ve Kâbe Baskını'dır. Söz konusu gelişmelerin Soğuk Savaş dönemi sonrasındaki konjonktür ile birleşmesi ise 11 Eylül saldırılarına giden yolu açmıştır. Bu terör saldırılarının akabinde “önleyici savaş” doktrini ilan edilmiş ve Afganistan/İrak müdahaleleri yaşanmıştır. Fakat bu müdahaleler, radikal/selefi terörizmin pozisyonunu sağlamlaştırmıştır. 2011 yılında patlak veren Arap Baharı olayları ise konsolidasyondan devletleşmeye giden ortamı hazırlamış ve bu bağlamda İŞİD (İrak ve Şam İslam Devleti) radikal/selefi terörizmin en vahşi ve en yeni örneğini oluşturmuştur. Bu çalışmada dini motifli terörizmin yeniden ortaya çıkışı, kırılma noktalarıyla birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde mücahitlerin El Kaide'ye dönüşme süreci ortaya konmuş, ikinci bölümde 2001-2011 arasındaki El Kaide bağlantılı radikal/selefi terörizm incelenmiştir. Son bölümde ise İŞİD'in devletleşme dönemi irdelenmiştir. Çalışmada, tarihsel yöntem ve literatür taraması metodolojisi izlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dini Motifli Terörizm, Cihatçılık, Radikal/Selefi Terörizm, El Kaide, İŞİD.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Abstract

Although the history of terrorism started with religious motifs, ideology was at the forefront in the modern period. However, some developments in the modern period have led to the re-emergence of terrorism with religious motives. These; The Soviet occupation of Afghanistan, the Islamic Revolution in Iran, the Camp David Agreement and the Kaaba Raid. The combination of these developments with the post-Cold War conjuncture paved the way for the September 11 attacks. After these terrorist attacks, the “preventive war” doctrine was declared and Afghanistan/Iraq interventions took place. However, these interventions have consolidated the position of radical/salafi terrorism. The Arab Spring events that broke out in 2011, on the other hand, prepared the environment from consolidation to statehood, and in this context, ISIS (Islamic State of Iraq and Damascus) created the most brutal and newest example of radical/salafi terrorism. In this study, the re-emergence of terrorism with religious motives is discussed together with its breaking points. In the first part of the study, the transformation process of the mujahids into Al-Qaeda was revealed, and in the second part, Al-Qaeda-related radical/salafi terrorism between 2001-2011 was put forth. In the last part, the statehood period of the ISIS was examined. In the study, the historical method and literature review methodology were followed.

Keywords: Religious Motif Terrorism, Jihadism, Radical/Salafi Terrorism, Al Qaeda, ISIS.

GİRİŞ

Yasadışı yöntemlerle siyasal davranışları etkilemeyi ve değiştirmeyi amaçlayan terörizm olgusu; Latince “terrere” sözcüğünden türeyen ve “korku salmak”, “dehşete düşürmek” gibi anlamlara gelen terörün, bir şiddet stratejisi şeklinde kullanılmasıdır. Terör ve terörizm kavramları literatüre, Fransız Devrimi sürecinde jakobenlerin iç düşmanlara (halk) karşı yürüttüğü yıkıcı şiddet eylemlerini vurgulamak üzere girmesine karşın, söz konusu eylemlerin tarihsel kökeni MS 66-73 yıllarına uzanmaktadır (Taylor ve Gautron, 2015). Roma hâkimiyeti altındaki bugünkü Filistin coğrafyasında yaşayan Sicariiler, Romalı yöneticilere ve Roma yönetimine sadık diğer Yahudilere karşı suikast ve sabotaj eylemleri düzenlemiştir.

Radikal dini (Musevilik) argümanlar ile hareket eden Sicariiler, hem terörizmin hem de dini motifli terörizmin ilk temsilcileri olarak kabul edilmekte; terörizm tarihi bu grup ile

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

başlatılmaktadır. Hasan Sabbah'ın Haşhaşileri kronolojik olarak terörizm tarihinin bir diğer önemli örneğini oluşturmaktadır (Lewis, 2016). Şii tandanslı Haşhaşiler de dini motivasyonla hareket etmiş, özellikle Selçuklulara karşı terör/suikast eylemleri düzenlemişlerdir. Terörizm tarihinin bir başka önemli vakasını Hindistan bölgesindeki Thuglar (Haydutlar) meydana getirmiştir (Rapoport, 1984). Söz konusu örgüt, insanları, Hindu yıkım tanrıçası Kali'ye kurban etmek üzere sistematik bir biçimde öldürmüş, böylelikle terörizm tarihinin modernite öncesi örnekleri, dinsellik ve dini amaçlar üzerine temellenmiştir.

Ancak aydınlanma dönemi ile başlayan modern dönemle birlikte terör hareketleri, motivasyonlarını ve varlık sebeplerini, devrim ve ideoloji kavramlarından sağlamış, 21. yüzyılın son çeyreğine kadar terörizm stratejilerinde dini motifler kullanılmamıştır. 19. yüzyılın Çarlık Rusya'sındaki Narodnaya Volya örgütü, 1920-1960 arasındaki İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Irgun, Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü (EOKA) vb. terör örgütleri, 1960-1990 yılları arasında varlık gösteren Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA), Kürdistan İşçi Partisi (PKK) gibi terör örgütleri, modern terörizm tarihinin örnekleri olarak gösterilebilir. Buna karşın 1979'da yaşanan bazı gelişmeler modern terörizm tarihinde büyük bir kırılma yaratmış, dini motivasyonlu terörizm yüzlerce senenin ardından yeniden tarih sahnesine çıkmıştır.

Bu çalışmada, etkisi bugün de devam eden dini motifli terörizm olgusu kronolojik önem gözetilerek incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde söz konusu olgunun yeniden ortaya çıkışı ve bu çıkışı hızlandıran gelişmeler, El Kaide terör örgütü ve 11 Eylül saldırıları ile birlikte ele alınmıştır. İkinci bölümde tezahürün konsolidasyon süreci, El Kaide ile ilişkili örgütler ile birlikte irdelenmiştir. Son bölümde ise tezahürün devletleşme süreci, IŞİD terör örgütü kapsamında incelenmiştir.

DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZMİN YENİDEN TEZAHÜRÜ

Din veya inanç olgularını kendi politik amaçları doğrultusunda tahrif edenler tarafından oluşturulan dini motifli terörizm; kutsiyet atfedilen bir davanın radikal taraftarlığı, inanç üstünlüğü kabulü veya reddi üzerinden hareket alanı sağlamaktadır (Martin, 2017, s. 174). Dini motifli terörizmde bir ideolojinin veya kutsal bir amacın en yüce olduğu varsayılmakta, bu doğrultuda öldürülen kurbanlar, kâfir/hain şeklinde insandışılaştırılmaktadır. Ayrıca cennet müjdesi ve şehitlik, terör eylemlerindeki en temel motivasyonu oluşturmaktadır (Bernholz,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

2017, s. 71). Dini motifli terörizm, içinde farklı dinlerden beslenen terör odaklarına sahip olsa da (Ku Klux Klan, Aum Shinrikyo, The Aryan Nation vb.), genellikle İslam inancını istismar eden El Kaide ve İŞİD terör örgütleriyle özdeşleştirilmektedir.

Söz konusu yaklaşımın kökleri ise 1979 yılına uzanmaktadır. David Rapoport'un (2001; 2013) "Dört Dalga Teorisi"ne ve Hamit Bozarslan'ın (2016) "Radikal Kopuş" yaklaşımına göre 1979 yılında yaşanan dört gelişme, genel olarak dini motifli terörizmin yeniden tezahür etmesine olanak sunarak, özellikle İslami motifli terörizmin yükselişinin önünü açmıştır. Mevzubahis dört olay; 1978 yılında imzalanan fakat 1979'da yürürlüğe giren Camp David Anlaşması, İran İslam Devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali ve Mekke'deki Kâbe baskınıdır (Karaağaç, 2022).

Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ve İsrail Başbakanı Menahem Begin liderliğinde imzalanan Camp David Anlaşması, o tarihe kadar hiçbir Arap devletinin resmen tanımadığı İsrail'in, dönemin en güçlü Arap ülkesi tarafından tanınmasını beraberinde getirmiş, Arap ve İslam dünyasını İsrail/Filistin sorunu karşısında ikiye bölmüştür (Erkmen, 2019, s. 3). Söz konusu bölünmüşlük, İslami grupların görünürlüğünü hızlandırmış, radikal terör örgütlerinden Hamas bu süreçte filizlenmeye başlamıştır.

1979 İran İslam Devrimi, teokratik bir rejimin devrimle yönetime gelebileceğini göstermiş, küresel çapta Şii-Sünni ayrılığı derinleşmiştir. Buna karşın 1979 Devrimi, yalnızca Şiilere değil Sünni gruplara da devrimle iktidara gelinebileceği noktasında motivasyon sağlamış (Kemiksiz, 2020, s. 33), dini motifli şiddet çemberi, emsal olay çerçevesinde genişlemiştir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali (1979-1989) ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından eğitim ve silah desteği sunulan Sünni "Mücahitler" in sahneye çıkışını beraberinde getirmiştir.

Dönemin ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski'nin tasarladığı "Yeşil Kuşak Projesi" kapsamında, komünizmin yayılmasını önlemek ve Sovyetler Birliği'nin genişlemesini durdurmak için Afganistan'daki Sünni gruplara askeri ve ekonomik destek sunulmuş, söz konusu gruplar "Mücahitler" olarak isimlendirilmiştir (Gati, 2016; Tobin, 2020).

Sovyetlerin Vietnam'ı olan Afganistan işgali 1989 yılında son bulmuş ve kısa bir süre sonra da Sovyetler Birliği yıkılmıştır (Sarin ve Dvoretzky, 1993). ABD tarafından desteklenen

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

“Afgan Mücahitler” ise komünizmin yayılmasını durduran ve Sovyetler Birliği’ni yıkan “ilahi güç” algısı ile etki alanını genişletmiş, Afrika’dan Asya’ya taraftar ve sempatizan ağı yaratmış ve Afganistan’daki mücahitler El Kaide radikalizminin temellerini atmıştır (Bozarslan, 2016; Hoffman, 2002, s. 311).

Şekil 1 Brzezinski ve Usame Bin Ladin Silah Başında (Kaynak: <http://www.911myths.com>)

Radikal cihatçı terör örgütlerinin ortaya çıktığı bu süreçte Cuheyman el-Uteybi tarafından gerçekleştirilen Kâbe Baskını, İslam dini içerisindeki aşırı akımları besleyen bir diğer gelişme olmuştur. Mehdilik iddiası ile gerçekleşen ve yaklaşık iki hafta süren Kâbe’nin işgali, radikal cihatçı Vehhabi-Selefi grupların ilk kıvılcımlarından birini oluşturmuştur (Büyükkara, 2015, s. 97). Sonuç olarak 1979 senesinde yaşanan/başlayan dört gelişme, radikal/cihatçı grupların ortaya çıkışına uygun ortamı sunmuş, dini motifli terörizm olgusu uzun bir aradan sonra yeniden tezahür etmiştir.

Komünizme karşı simbiyotik bir ilişki tesis ettiği ABD ile yakın ilişkiler geliştiren radikal İslami gruplar, Sovyetler Birliği’nin saf dışı kalması ve 1990 yılında gerçekleşen Körfez Savaşı ile birlikte rotasını ABD’ye çevirmiş, söz konusu gruplar El Kaide terör örgütü ile cisimleşmiştir. Usame Bin Ladin liderliğindeki radikal/cihatçı terörizmin temsilcisi El Kaide, “eski dost yeni düşman” (Parenti, 2001) ABD’ye karşı saldırılarını başlatmış, küresel terörizm dalgasının en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

El Kaide'nin ilk terör saldırısı ABD'ye yönelik olarak Aralık 1992'de Yemen/Aden'de gerçekleşmiş, Amerikan askerlerinin kaldığı iki otele eş zamanlı bombalı saldırı eylemi düzenlenmiştir. 1993 yılında ise Somali'nin başkenti Mogadişu'da 18 Amerikan askeri öldürülmüştür. Benzer tarihlerde başlayan Bosna Savaşı'nda El Kaide'nin Balkan coğrafyasında da yapılanmasını oluşturduğu görülmüş, El Kaide'nin etki hinterlandına Avrupa da eklenmiştir (Patman, 2015, s. 95; Shrader, 2003; Zimmerman, 2022).

1993 yılında El-Kaide üyesi Remzi Yusuf öncülüğünde ABD'ndeki Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, dini motifli terörizm dalgasının küreselleşmeye başladığını bir kez daha göstermiştir. 1995 ve 1996 yıllarında ise İslam inancına göre kutsal topraklar olarak kabul edilen Suudi Arabistan'daki Amerikan askerleri hedef alınmış ve gerçekleşen iki patlamada 24 kişi ölmüştür (Demirel, 2001, ss. 383-386; Reeve, 2001).

Terör eylemlerinin dozunu gittikçe artıran El Kaide, 7 Ağustos 1998'de, ABD'nin Kenya ve Tanzanya'daki büyükelçiliklerine yönelik bombalı saldırılar düzenlemiş ve toplamda 224 kişi ölmüş, 4500 kişi yaralanmıştır (FBI, 2022). 12 Ekim 2000 tarihinde ise ABD'nin Yemen/Aden limanında bulunan USS Cole destroyerine düzenlenen intihar saldırısında 17 Amerikan askeri ölmüştür (Department of Defence, 2001). 90'lı yıllardan itibaren etkisini ve eylem seviyesini artıran El Kaide liderliğindeki radikal/selefi terörizm, 11 Eylül saldırıları ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

11 Eylül 2001'de El Kaide üyesi 19 terörist, sivil havacılığa ait dört yolcu uçağını kaçırmış ve uçaklar güdümlü bir füze görevi görerek, Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a çarptırılmıştır. Benzeri görülmemiş söz konusu terör saldırısında 2823 kişi hayatını kaybetmiştir (Kydd ve Walter, 2006, ss. 50-51). Pearl Harbor'dan sonra kendi topraklarında ilk kez böylesine bir saldırı yaşayan ABD, "Terörizmle Savaş" stratejisini önleyici savaş doktrini çerçevesinde başlatmıştır (Karaağaç, 2022). Ancak bu stratejide El Kaide ve bütün Müslümanlar bir tutulmuş, Afganistan ve Irak işgalleri, "Haçlı Seferleri" sembolizasyonu ile gerçekleşmiştir (Leffler, 2011). Bu durum gerek El Kaide'nin gerekse de diğer cihatçı/selefi grupların daha da radikalleşmesini ve popülerlik kazanmasını beraberinde getirmiş, dini motivasyonlu terörizm olgusu yerini sağlamlaştırmıştır.

TEZAHÜRÜN KONSOLİDASYONU

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

“Ya bizden yanasınız ya da teröristlerden yana” (Widmaier, 2014, s. 106) mottosu ile gerçekleşen ABD’nin 2001 Afganistan ve 2003 Irak işgalleri, Batı demokrasisinin sacayakları olan insan hakları ve özgürlük kavramlarını olumsuz etkilemiştir. Ayrıca Dönemin ABD Başkanı George Bush’un El Kaide terör örgütünü “düşman savaşçılar” şeklinde değerlendirmesi, teröristlere ve terör örgütlerine güven aşılıyarak onlara bir çekim alanı yaratmıştır (Ivie, 2005, ss. 132-136; Soros, 2005, s. 36).

Bunların dışında Irak’ta yaşanan ve Ebu Gureyb Cezaevi ile özdeşleşen Amerikan askerlerinin gayriinsanî tutum ve davranışları ve ülkede oluşan otorite boşluğu, Usame Bin Ladin tarafından “altın gibi eşsiz bir fırsat” şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca Saddam Hüseyin sonrası ABD tarafından tesis edilen Şii/Kürt ağırlıklı siyasi rejim girişimleri ve Sünni çoğunluğa sahip Irak Ordusu’nun dağıtılmasıyla 230.000 Irak askerinin çaresizliğe itilmesi, El Kaide ile bağlantılı radikal terör odakları için eleman deposu işlevi görmüş, Irak El Kaidesi bu konuda öne çıkmıştır (Kurt, 2019, ss. 409-411).

Irak ve Suriye’de elde ettiği teritoryal kazanımlar ve son derece vahşi eylemleri ile özellikle 2014 yılından itibaren dikkat çekmeye başlayan IŞİD terör örgütü, aslında ilk olarak 1999 yılında Ürdünlü Ebu Musab el-Zarkavi tarafından “Tevhid ve Cihad Örgütü” adıyla Afganistan’da kurulmuştur. 2003 yılında başlayan ABD’nin müdahalesi sürecinde Irak’ta yapılan Zarkavi’nin grubu, Ekim 2004’te El Kaide’ye bağlılığını bildirerek ismini “Tanzim Kaidat el-Cihad fi Bilad el-Rafidayn” olarak değiştirmiştir (T. C. İçişleri Bakanlığı, 2017, s. 6). Bilinen ismiyle Irak El Kaidesi.

Zarkavi liderliğindeki Irak El Kaidesi, Irak’taki Amerikan askerlerine ve üslerine karşı birçok şiddet eylemi düzenlemiştir. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell bu durumu “Irak, bugün, Ebu Musab el-Zarkavi tarafından yönetilen ve Usame Bin Ladin’le hem ortak hem de işbirliği içerisinde olan ölümcül bir terörist şebekeyi barındırmaktadır” (Brisard, 2007, s. 97) sözleriyle vurgulamıştır. Zarkavi 7 Haziran 2006’da ABD’nin düzenlediği hava saldırısında öldürülmüş ve örgütün başına patlayıcılar konusunda uzman olan Ebu Eyyub el-Mısri gelmiştir. El Kaide’nin o dönemde ikinci adamı Eymen el-Zevahiri ile son derece yakın olan Mısri, Irak El Kaidesi için savaşmaya gelen yüzlerce yabancı terörist savaşçıyı Suriye’ye ve Irak’a yerleştirmiş, Ekim 2006’da ise Irak İslam Devleti (İİD) kurulmuştur. Ebu Ömer El

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Bağdadi tarafından kurulan İİD, Irak El Kaidesi ile yakın işbirliği yürüten yeni bir oluşum olarak dikkat çekmiştir (Gürler ve Özdemir, 2014, ss. 117-119).

2007-2008 yıllarında bombalı eylemlerine devam etse de hem Irak El Kaidesi hem de İİD zayıflamaya başlamış, buna karşın El Kaide merkezli terör saldırıları Avrupa ülkelerinde devam etmiştir. Bu kapsamda 2003 yılında İstanbul’da, 2004 senesinde Madrid’de, 2005 yılında Londra’da terör eylemleri gerçekleşmiş, yüzlerce kişi ölmüş, radikal/cihatçı terörizmin küreselliği tekrardan vurgulanmıştır (Karaağaç, 2022). Irak’a baktığımızda ise Mısri ve Bağdadi 18 Nisan 2010’da ABD destekli yeni Irak ordusu tarafından öldürülmüş, İİD’nin başına Ebu Bekir el-Bağdadi geçmiş ve Arap Baharı’nın yarattığı konjonktürün de etkisiyle cihatçı radikalizm Irak’ta ve periferisinde yeniden artmaya başlamıştır (Gürler ve Özdemir, 2014, s. 119).

2011 yılının sonlarında Amerikan askerlerinin Irak’tan çekilmeye başlaması ve Suriye’nin iç savaşa doğru sürüklenmesi, radikal terörizm ağının genişlemesini sağlamış, cihatçı gruplar arasındaki işbirliği ve ittifak girişimleri hızlanmıştır. Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) bu sürecin bir sonucu olarak 2013 yılında kurulmuştur.

TEZAHÜRÜN DEVLETLEŞMESİ

2011 yılında Ortadoğu ve Kuzey Afrika havzalarında siyasi elitlere karşı başlayan toplumsal başkaldırı girişimleri, Arap Baharı olarak isimlendirilmiştir. “İnsan hakları”, “demokrasi”, “adil yaşam” taleplerinin ön planda olduğu bu süreçte yerel başarılar kazanılmış; Muammer Kaddafi, Hüsnü Mübarek, Zeynel Abidin Bin Ali gibi devlet başkanları devrilmiştir (Bellin, 2012). Bu süre zarfında Suriye’de de kitlesel gösteriler ve protestolar gerçekleşmiş, fakat Devlet Başkanı Beşar Esad reform taleplerini dikkate almadığı gibi toplumsal gruplara yönelik sert askeri güç kullanmıştır (Joya, 2012).

Esad’ın kendi otoritesini ve ülke bütünlüğünü kaybetmeye başlamasıyla Suriye hızla iç savaşa doğru sürüklenmiş, bu durum sonucunda cihatçı/selefi ve PKK’nın Suriye uzantısı PYD (Demokratik Birlik Partisi) gibi terör örgütleri ülke çapında güçlenmeye ve yayılmaya başlamışlardır (Karaağaç ve Acar, 2020). Bu doğrultuda El Kaide’nin Suriye kolu olan Nusra Cephesi; Halep, Şam, Rakka gibi Suriye kentlerinde gücünü pekiştiren bombalı saldırılar düzenlemiş, bu durum Irak’ta varlık gösteren İİD’nin dikkatini çekmiş ve Ebu Bekir el-Bağdadi iki grubun 2013 yılında İŞİD adı altında birleştiğini duyurmuştur. Ancak gerek El Kaide lideri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Zevahiri gerekse de Nusra'nın o dönemki lideri Ebu Muhammed Colani, söz konusu ittifakı kabul etmediklerini duyurmuş ve IŞİD hamlesi boşa çıkmıştır (Gürler ve Özdemir, 2014, ss. 136-138). Buna karşın Bağdadi geri adım atmayacağını bildirerek, El Kaide'den kopuşu hızlandırmıştır.

Kullandığı yöntemler ve devletleşme çabalarıyla El Kaide ve benzeri terör oluşumlarından farklı bir yapıya sahip olan IŞİD, El Kaide'ye meydan okuyan ve onu pasif bir örgüt olmakla suçlayan imajı ile cihatçı/selefi terörizmin en radikal versiyonu olarak 8 Nisan 2013'te kurulmuştur. 29 Haziran 2014 tarihinde ise İslam Devleti'nin kurulduğu ve Ebu Bekir el Bağdadi'nin halifeliği ilan edilmiştir (Gerges, 2019). IŞİD'in ardıllarından en önemli farklarından biri olan teritoryal amaç, radikal İslam esaslarına dayalı bir şeriat devletinin kurulma girişimleri ile somutlaşmıştır.

İslâm topraklarında dahi İslâm inancının zayıfladığını savunan radikal selefi IŞİD'e göre öncelikle İslam Halifeliği'ni ve şeriat düzenini kurmak, ardından tekfirçilik temelinde “yakın düşmanlar” olarak addettiği Şiilerle mücadele etmek ve cihatçılık şemsiyesi altında önce kendi topraklarında sonra da düşman topraklarında “kâfirleri” yok etmek gerekmektedir (Karakaya, 2019; Cengil ve Aydın, 2014). Bu kapsamda Irak ve Suriye'de önemli toprak kazanımlarına sahip olan, Rakka ve Musul gibi kentleri ele geçiren IŞİD, öncelikle kontrolü altına aldığı bölgelerde şeriat kurallarını günlük hayatın bir parçası haline getirmiş, kadınları toplumsal hayattan izole etmiş, alkolden kumara, tütünden ticarete kadar sosyal ve ekonomik faktörleri şeriat şartlarına bağlamıştır (Bunzel, 2015). Petrol ticareti, eğitim ve sağlık hizmetleri ile de devletimsi bir yapının temellerini atmıştır.

Selefi inancı kabul etmeyen toplumları ve Türkiye başta olmak üzere Müslüman çoğunluğa sahip birçok laik ülkeyi dinden dönmürlük ile suçlayan ve cezalandırılmaları gerektiğine hükmeden IŞİD, terör faaliyetlerini bu topraklara yöneltmiştir. Stratejisini vahşet kullanarak kaos çıkarma üzerine kuran IŞİD, Irak'ta ve Suriye'de Şiileri, Ezidileri, Türkmenleri ve Nusayrileri yok etmeye çalışmış, Türkiye'de (Reyhanlı, Suruç, Ankara, Reina vb. saldırıları) ve birçok Avrupa ülkesinde (Belçika, İngiltere, Fransa) yoğun terör eylemleri gerçekleştirmiş, gri alanları yok ederek kutuplaşmayı derinleştirmeye çalışmıştır (Bıçakçı, 2019; Gönül, 2021, s. 130).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

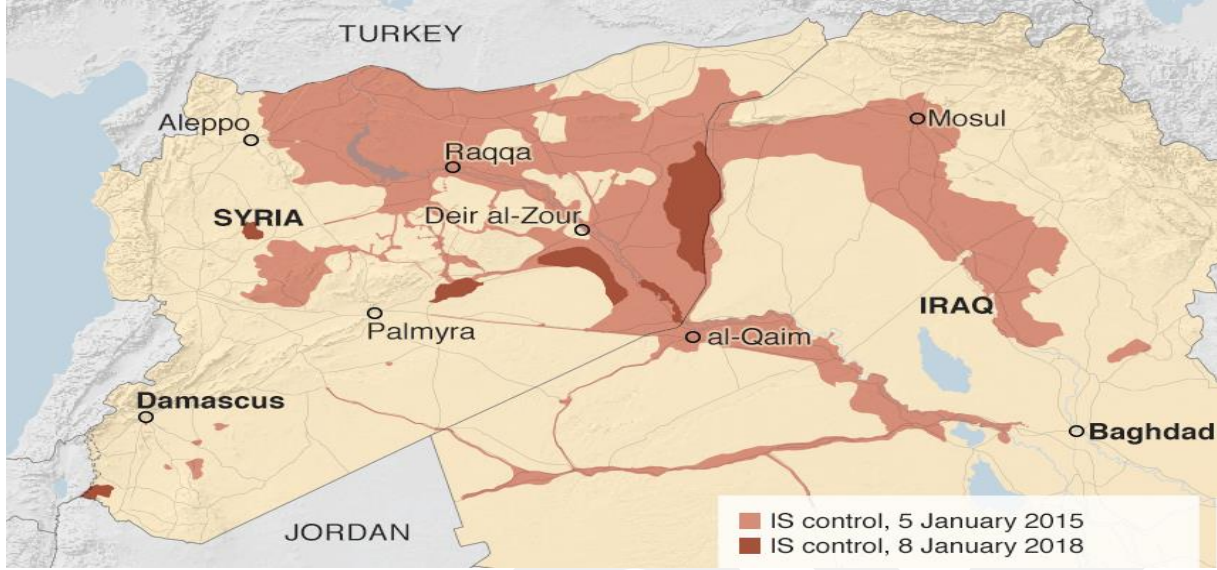
Ayrıca terör eylemlerini, “kalıcılık ve genişleme” (Zelin, 2014) amacı doğrultusunda düzenleyen IŞİD, “Küresel İslam Hilafeti”ni kurmak için medyayı ve sosyal medyayı da etkin kullanarak propaganda faaliyetlerini uluslararası düzleme yaymıştır. Forumlar, bloglar, web siteleri gibi sosyal medya araçlarını sorunsuzca kullanan IŞİD 2015 yılında, 50.000 Twitter hesabından günde yaklaşık 100.000 tweet, 3 yeni video ve 4 yeni fotoğraflı haber yayınlama sürekliliğini yakalamıştır (Beccaro, 2018; Suistola ve Volkan, 2018, s. 87). Böylelikle hem kendi propagandasını yapan hem de Facebook, Twitter, Youtube gibi platformları militan sağlayıcı olarak kullanan IŞİD, yalnız aktörlü (yalnız kurt) terörizmi de kendi amaçları doğrultusunda beslemiştir.

Herhangi bir örgüt bağlantısı bulunmayan buna karşın radikal akımlardan etkilenen tek eylemciler tarafından gerçekleştirilen yalnız kurt terörizminin yükselişi IŞİD’in hilafet ilanı ile paralellik göstermiş, yalnız kurt terörizmi radikal İslami cihatçılar üzerine temellenmiştir (Bates, 2012, s. 2). 2014 yılında Avrupa’da 6 terör eylemi gerçekleşmişken; 2015’te 28, 2016’da 38, 2017’de ise 42 terör eylemi yaşanmış, bu saldırıların önemli bir kısmı IŞİD adına hareket eden yalnız kurtlar tarafından düzenlenmiştir (Ünsal ve Olçar, 2019, s. 131). Sonuç olarak IŞİD; yerel, bölgesel ve küresel boyutta etki alanını genişletmek, yaratacağı kaos ortamından faydalanmak, kurduğu devletimsi yapıyı devam ettirmek ve bölgesel düzlemde yayılmak, selefî/cihatçı amaçlarına yeni destekçiler sağlamak ve El Kaide’den çok daha etkili bir örgüt olduğunu göstermek için terörizm stratejisini radikal dini motivasyonlar ve teknoloji ile birleştirmiştir.

Küresel tehditlerin başında yer alan IŞİD terörizmine karşı gerek uluslararası koalisyonun 2014 yılından itibaren düzenlemeye başladığı müşterek askeri operasyonlar, gerekse de Türkiye’nin düzenlediği sınır ötesi askeri harekâtlar (Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı), IŞİD terörizminin Irak ve Suriye’deki etki gücünü kırmış ve örgüt ele geçirdiği toprakların önemli bir bölümünden temizlenmiştir. 2015 yılında yaklaşık 91 bin kilometre kare büyüklüğündeki toprağı kontrol eden IŞİD, aşağıdaki haritadan da görüleceği üzere 2018 yılında çok daha dar bir alana itilmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Şekil 2 2015-2018 Yıllarında IŞİD'in Kontrol Ettiği Topraklar (Kaynak: BBC, 2018)

Buna karşın 2019 yılı itibariyle terör saldırısı düzenlediği ülkelere üç yeni ülke (Kongo Cumhuriyeti-Mozambik-Hollanda) daha ekleyen IŞİD, toplamda saldırı düzenlediği ülke sayısını 56'ya çıkarmıştır (START, 2019). 2021 yılındaki terörden kaynaklı ölümlere bakıldığında ise IŞİD, El Şebab, Taliban gibi radikal/selefi örgütlerin, ölümlerin % 47'sinden sorumlu oldukları görülmektedir (Institute for Economic & Peace, 2022).

Suriye ve Irak'ta göreceli olarak kontrol altına alınmasına karşın IŞİD, çekirdek yönetimini ve yabancı terörist savaşçılardan oluşturduğu vurucu timlerini Asya'ya ve Afrika'ya kaydırmıştır (Karaağaç, 2020). Özellikle Nijerya'da *Boko Haram*, Somali'de *El Şebab*, Afganistan ve Pakistan'da *Horasan Vilayeti*, Kuzey Kafkasya'da *Kafkasya Emirliği*, Filipinler'de *Bangsamoro İslami Özgürlük Savaşçıları* vb. terör örgütleri IŞİD'e biat etmiş ve radikal yabancı teröristler söz konusu örgütlere eklenmiştir (Bureau of Counterterrorism, 2019). Dolayısıyla selefi/cihatçı terörizm küresel bir güvenlik meselesi olmaya devam etmektedir.

SONUÇ

1979 yılında yaşanan dört önemli gelişme ile birlikte uluslararası güvenliğin temel tehditlerinden biri haline gelmeye başlayan dini motifli terörizm, Soğuk Savaş döneminin muteber mücahitlerinin temel aktör olduğu bir yapı temelinde gelişmiş, ideolojik kamplaşmanın

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

bitişi ile birlikte de mücahitlerin bayraktarlığını selefi/cihatçı El Kaide üstlenmiştir. Sovyetler Birliği'ni yıkan, bu görev için özel olarak seçilmiş ilahi bir güç propagandası ile önemli destekçi kitleleri toplayan ve etki alanını uluslararası bir seviyeye yükselten radikal İslami terörizm, Körfez Savaşı gibi gelişmelerin de etkisiyle ABD'yi hedef listesine almıştır.

Sovyetler Birliği nasıl yıkıldıysa ABD'de bir şekilde yıkılabilir şiarını düstur edinen El Kaide, özellikle 90'lı yıllar boyunca ABD'ye karşı terör saldırıları düzenlemiş ve ABD'yi kendi topraklarında vurabileceğinin sinyallerini vermiştir. Bu süreç 11 Eylül 2001 saldırıları ile somutlaşmış, küresel terörizm olgusu tartışmalardan öte bir gerçekliğe bürünmüştür. El Kaide saldırılarının önüne geçmek ve radikal terörün kökünü kurutmak amacıyla ABD öncülüğünde gerçekleşen Afganistan ve Irak işgalleri ise beklentinin aksi bir sonuç vermiş, selefi/cihatçı anlayış daha da radikalize olmuştur. Irak'ta Sünnileri dışlayan bir politik sistemin inşası ve tamamına yakını Sünni olan Irak Ordusu'nun tasfiyesi, El Kaide ve onunla bağlantılı yeni terör odakları için uygun bir zemin hazırlamıştır. Irak İslam Devleti bu minvalde meydana gelmiş, özellikle Ortadoğu coğrafyasında radikal terör yerini sağlamlaştırmıştır.

2011 yılında başlayan Arap Baharı ise çok uzun bir zaman geçmeden "Arap Kışı"na dönüşmüş, Suriye ve Irak merkezli Irak Şam İslam devleti, tekfirci/selefi terörizmin en radikal versiyonu olarak 2013'te kurulmuştur. El Kaide merkezli olmasına rağmen onu pasif ve yumuşak bir örgüt olarak dışlayan ve El Kaide'den köktenci kopuşu temsil eden IŞİD, merkezi bir devlet kurma hedefiyle saldırgan yayılmacı bir terör cenderesini yöntem olarak benimsemiş, bu kapsamda 91 bin kilometre kare büyüklüğündeki toprağı kontrol etme noktasına ulaşmıştır. Ayrıca selefi İslam haricindeki diğer İslam anlayışını reddeden IŞİD, Şiiilerin ve Müslüman çoğunluğa sahip laik devletlerin yok edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Uluslararası ve bölgesel askeri operasyonlar sonucunda Irak ve Suriye'de gücü önemli miktarda kırılmasına rağmen IŞİD, yaklaşık 60 farklı ülkede terör eylemleri gerçekleştirme potansiyeline erişmiş; yabancı terörist savaşçıları Asya ve Afrika'ya naklederek; Nijerya'dan Filipinler'e, Malezya'dan Kafkasya havzasına uzanan bir terör ağı yaratmıştır. Kökleri 80'li yıllarda atılan, 90'lı yıllarda önemli bir ivme yakalayan, 11 Eylül saldırıları ile küreselleşen cihatçı/radikal terörizm, IŞİD ile farklı bir boyuta evrilmiştir. Vahşet dozu son derece yüksek terör eylemleri, şeriat kurallarına dayalı İslami bir devlet kurma çabaları ve teritoryal kazanımlar, küresel hilafet hedefi, sosyal medyayı ve teknolojiyi çok iyi kullanma becerisi,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

selefi olmayan Müslümanların öldürülmesi gereken kafirler/hainler şeklinde görülmesi gibi unsurlar söz konusu farklılıkları yansıtmakta, radikal/cihatçı terörizm, uluslararası güvenliğin en temel tehditlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Kaynakça

Bates, R. (2012). Dancing with wolves: Today's lone wolf terrorists. *The Journal of Public and Professional Sociology*, 4(1): 1-14.

BBC. (2018). *Islamic state and the crisis in Iraq and Syria in maps*. Erişim tarihi: 19 Kasım 2022. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034>

Beccaro, A. (2018). Modern irregular warfare: The ISIS case study. *Small Wars & Insurgencies*, 29(2): 207-228. DOI: 10.1080/09592318.2018.1433469

Bellin, E. (2012). A modest transformation: Political change in the Arab world after the Arab spring. Henry, C. ve Ji-Hyang, J. (Ed.). *The arab spring* içinde. (ss.33-48). Palgrave Macmillan.

Bernholz, P. (2017). *Totalitarianism, terrorism and supreme values*. Springer International Publishing.

Bıçakcı, A. S. (2019). Sway on a tightrope: the development of a mutualistic relationship between Turkey and DAESH. *Uluslararası İlişkiler*, 16(62): 101-133.

Bozarslan, H. (2016). *Ortadoğu'nun siyasal sosyolojisi: Arap isyanlarından önce ve sonra*. (M. I. Durmaz, Çev.). İletişim Yayınları.

Brisard, J. C. (2007). *Zarkavi: El-kaide'nin yeni yüzü*. (Ç. Öngün, Çev.). Elips Kitap.

Bunzel, C. (2015). From paper state to caliphate: The ideology of the islamic state. *The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World Analysis Paper*, (19): 1-45.

Bureau of Counterterrorism. (2019). *Country reports on terrorism 2019*. Erişim tarihi: 30 Kasım 2022. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/Country-Reports-on-Terrorism-2019-2.pdf>

Büyükkara, M. A. (2015). *Geçmişten günümüze Kâbe'nin işgali*. Rağbet Yayınları.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Cengil, M. ve Aydın, A. R. (2014). IŞİD (Irak Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve teolojik bir değerlendirme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (6): 51-63.

Demirel, E. (2001). *Terör*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Department of Defence. (2001). *DoD USS cole commission report*. Erişim tarihi: 14 Kasım 2022. <https://irp.fas.org/threat/cole.pdf>

Erkmen, S. (2019). Ortadoğu barış süreci. *Güvenlik Yazıları Serisi*, (47): 1-6.

FBI. (2022). *East African embassy bombings*. Erişim tarihi: 14 Kasım 2022. <https://www.fbi.gov/history/famous-cases/east-african-embassy-bombings>

Gati, C. (2016). *Zbig: The strategy and statecraft of Zbigniew Brzezinski*. Johns Hopkins University Press.

Gerges, F. A. (2019). *IŞİD tarihi*. (P. T. Özer, Çev.). Doruk Yayınları.

Gönül, C. O. (2021). *Uluslararası ilişkilerde bir şiddet tezahürü olarak uluslararası terörizm ve IŞİD örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Gürler, R. C. ve Özdemir, Ö. B. (2014). El kaide'den post kaide'ye dönüşüm: IŞİD. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 1(1): 113-155.

Hoffman, B. (2002). Rethinking terrorism and counterterrorism since 9/11. *Studies in Conflict & Terrorism*, 25(5): 303-316. DOI: : 10.1080/105761002901223

Institute for Economic & Peace. (2022). *Global terrorism index 2022*. Erişim tarihi: 22 Kasım 2022. <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2022>

Ivie, R. L. (2005). *Democracy and America's war on terror*. University of Alabama Press.

Joya, A. (2012). Syria and the Arab spring: The evolution of the conflict and the role of the domestic and external factors. *Ortadoğu Etütleri*, 4(1): 27-52.

Karaağaç, Y. (2022). *Asimetrik savaş stratejisi çerçevesinde PKK'nın yapısal dönüşümü: şehir terörizmi ve hendek olayları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Karaağaç, Y. (2020). Küresel terör ve 21. yüzyılda güvenlik politikaları. H. Acar (Ed.). *Küresel terör ve güvenlik politikaları* içinde. (ss.1-19). Nobel Akademik Yayıncılık.

Karaağaç, Y. ve Acar, H. (2020). Güncel gelişmeler ışığında Türkiye'nin Suriye politikası ve PKK-PYD ilişkisi bağlamında yeni askeri stratejisi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 8(2): 76-101.

Karakaya, İ. (2019). Küresel terörizmin dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) örneği. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 38(1): 149-198.

Kemiksiz, N. (2020). Küresel terörün gelişme aşamaları: Hedefler, motifler, teknikler. Acar, H. (Ed.). *Küresel terör ve güvenlik politikaları* içinde. (ss.21-38). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kurt, S. (2019). Irak ve Şam İslam Devleti'nin ortaya çıkışı ve güçlenmesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin rolü. *Ortadoğu Etütleri*, 11(2): 393-419.

Kydd, A. H. ve Walter, B. F. (2006). The strategies of terrorism. *International Security*, 31(1): 49-80.

Leffler, M. P. (2011). 9/11 in retrospect: George W. Bush's grand strategy, reconsidered. *Foreign Affairs*, 90(5): 33-44.

Lewis, B. (2016). *Haşhaşiler: İslam'da radikal bir tarikat*. (K. Sarısözen, Çev.). Kapı Yayınları.

Martin, G. (2017). *Terörizm: Kavramlar ve kuramlar*. (İ. Çapcıoğlu ve B. Metin, Çev.). Adres Yayınları.

Parenti, C. (2001). America's jihad: A history of origins. *Social Justice*, 28(3): 31-38.

Patman, R. G. (2015). The roots of strategic failure: The Somalia syndrome and Al Qaeda's path to 9/11. *International Politics*, 52(1): 89-109.

Rapoport, D. C. (1984). Fear and trembling: Terrorism in three religious traditions. *The American Political Science Review*, 78(3): 658-677.

Rapoport, D. C. (2001). The fourth wave: September 11 in the history of terrorism. *Current History*, 100(650): 419-424.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Rapoport, D. C. (2013). The four waves of modern terror: International dimensions and consequences. Hanhimäki, J. M. ve Blumenau, B. (Ed.). *An international history of terrorism: western and non-western experiences* içinde. (ss.282-310). Routledge.

Reeve, S. (2001). *Yeni çakal'lar: Remzi Yusuf, Usame Bin Ladin ve terörizmin geleceği*. (G. Koca, Çev.). Everest Yayınları.

Sarin, O. ve Dvoretzky, L. (1993). *The Afghan syndrome: The Soviet Union's Vietnam*. Presidio Press.

Shrader, C. R. (2003). *The muslim-croat civil war in central Bosnia: A military history, 1992-1994*. Texas A&M University Press.

Soros, G. (2005). *Amerikan üstünlüğü hayali*. (D. S. Öztürk, Çev.). Truva Yayınları.

START. (2019). *Global terrorism index 2019*. Erişim tarihi: 21 Kasım 2022. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2019-web.pdf>

Suistola, J. ve Volkan, V. (2018). *Tarihi ve psikolojik boyutlarıyla uluslararası terörizm*. (S. Sarıyer, Çev.). Pusula Yayınevi.

Taylor, D. ve Gautron, Y. (2015). Pre-modern terrorism: The cases of the sicarii and the assassins. Law, R. D. (Ed.). *The routledge history of terrorism* içinde. (ss. 28-45). Routledge.

T. C. İçişleri Bakanlığı. (2017). *Türkiye'nin DEAŞ ile mücadelesi*. Erişim tarihi: 14 Kasım 2022. <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/deas%CC%A7%20frans%C4%B1zca.pdf>

Tobin, C. (2020). The myth of the “Afghan trap”: Zbigniew Brzezinski and Afghanistan, 1978–1979. *Diplomatic History*, 44(2): 237-264. DOI: 10.1093/dh/dhz065

URL. http://www.911myths.com/index.php?title=Bin_Laden_and_Brzezinski Erişim tarihi: 13 Kasım 2022.

Ünsal, Z. E. ve Olçar, K. (2019). Avrupa’da radikalleşme ve DAES: DAES’İN evrilmesi ve Avrupa güvenliğine yönelik tehditler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(29): 115-150.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Widmaier, W. W. (2014). *Presidential rhetoric from Wilson to Obama: Constructing crises, fast and slow*. Routledge.

Zelin, A. Y. (2014). *Colonial caliphate: The ambitions of the “Islamic State”*. Erişim tarihi: 18 Kasım 2022. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/colonial-caliphate-ambitions-islamic-state>

Zimmerman, K. (2022). *Amid Yemen’s truce, Al Qaeda threatens to return*. Erişim tarihi: 13 Kasım 2022. <https://www.aei.org/foreign-and-defense-policy/amid-yemens-truce-al-qaeda-threatens-to-return>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

KÜRESELLEŞME VE TERÖRİZM İLİŞKİSİ: EL KAİDE VE İŞİD TERÖR ÖRGÜTLERİNE DAİR KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Muharrem BAYRAK*

YÖK 100/2000 Doktora Öğrencisi

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

mhrmbyrk96@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9190-9011

Özet

11 Eylül'ün uluslararası güvenlik algısına dair yaratmış olduğu derin kırılma, iki kavram üzerinden değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki eylemsel boyutu ile insanlıkla eş zamanlı ortaya çıkan terör kavramı iken ikincisi ise Soğuk Savaş'ın bitimi ile hız kazanan küreselleşme kavramıdır. Yeni yüzyılın hemen başında yaşanan bu değişim ile terör, etki ölçeğini küresel bir boyuta taşıyarak küreselleşme kavramının da tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Dar anlamıyla teknoloji ve iletişim olanaklarının gelişmesinin yardımıyla ürün, sermaye ve insan dolaşımının önündeki coğrafi engellerin kaldırılması olarak yorumlanan küreselleşme ile birçok yerel sorunun farklı coğrafyalara dağılmaya başladığı düşünülmektedir. Coğrafi anlamda bir engeli kalmayan yerel sosyo-kültürel sorunların tamamen yabancı bir coğrafyaya nüfuz etmesi çatışma potansiyelini arttırmaktadır. Dost-düşman algısının politika uygulamaları ile giderek belirginleşmesi küreselleşme ve terör kavramları arasındaki ilişkinin boyutuna ilişkin tartışmaları gündeme getirmiştir.

11 Eylül'ün faili olarak El Kaide terör örgütü, yöntemlerinde teknolojik gelişmeleri bilhassa da interneti seleflerinden farklı olarak kullanmış ve bu manada terörün dönüşümüne etki etmiştir. El Kaide'nin Batı finans sistemine sızma girişimleri ve alternatif bir sistem üretme

---

* YÖK 100/2000 Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, mhrmbyrk96@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9190-9011>.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

noktasındaki başarısı, küreselleşme ve terörizm arasında ne ölçüde bir etkileşim olabileceğinin anlaşılması noktasında bir milat olarak kabul edilmektedir. El Kaide, dini ve yerel dinamikler ile şekillendirdiği retoriğinde Batı dünyasını ve küreselleşmeyi düşman olarak kabul etmektedir. Militanlaştırma aşamasında Batı dünyası bir düşman olarak kabul edilse de örgüt finansmanı noktasında El Kaide, küreselleşmenin olanaklarından yararlanmaktadır. Hızlı bir yapılanma ile kısa sürede etkinlik kazanan IŞİD, selefinin örgütsel ve eylemsel mirasını büyük ölçüde devam ettirse de finansal bakımdan selefenden ayrılmaktadır. Yerel finans kaynaklarını daha etkin kullanması bakımından selefenden ayrılan IŞİD'in küreselleşmeye karşı yaklaşımının da farklı olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmada ilk olarak küreselleşme ve terörizm kavramlarına ilişkin teorik çerçeve ortaya koyulacaktır. Teorik çerçevenin ardından El-Kaide ve IŞİD terör örgütlerinin finansal boyutu ele alınarak, terörizmin küreselleşmeden ne ölçüde etkilendiği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: El Kaide, IŞİD, Küreselleşme, Terörizmin Finansmanı.

Abstract

Two categories are used to assess the profound shift in worldwide security perception caused by 9/11. The first is the notion of terrorism, which evolved alongside humanity with its operational dimension, and the second is the concept of globalization, which gained traction with the Cold War's conclusion. With this shift around the turn of the century, terrorism expanded the scope of its influence to a worldwide scale, laying the framework for a debate on the notion of globalization. Many local issues are regarded to have begun to spread to new geographies with globalization, which is defined as the elimination of geographical barriers to product, money, and people circulation via the development of technology and communication capabilities in the limited sense. The penetration of local socio-cultural problems, which have no geographical boundary, into a wholly foreign landscape raises the possibility of conflict. The fact that the friend-enemy perception has become more apparent with policy implementations has sparked debates about the extent to which the concepts of globalization and terrorism are related.

Unlike its predecessors, Al Qaeda employed technical advances in its operations, particularly the internet, as the culprit of September 11, and in this way, it affected the metamorphosis of terrorism. Al Qaeda's attempts to penetrate the Western financial system and

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

its success in creating an alternative system are seen as watershed moments in comprehending the extent to which globalization and terrorism may intersect. In its discourse molded by religious and local factors, Al-Qaeda sees the Western world and globalization as enemy. Although the Western world is viewed as an enemy during the militarized phase, Al-Qaeda benefits from globalization potential in terms of organization finance. ISIS, which gained effectiveness in a brief time with a rapid restructuring, maintains the organizational and operational legacy of its predecessor to a considerable extent but differs from its predecessor financially. ISIS is regarded to have a different approach to globalization than its predecessor since it makes better use of local financial resources. In this regard, the study will first and foremost expose the theoretical framework pertaining to the notions of globalization and terrorism. Following the theoretical framework, the financial dimensions of Al-Qaeda and ISIS terrorist groups will be explored, as well as the extent to which globalization affects terrorism.

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın bitişi ile uluslararası sistemde devletler arası çatışmaların azalacağına yönelik iyimser beklentiler, 11 Eylül'ün ardından yerini kaotik bir döneme bırakmıştır. Yeni yüzyılın hemen başında meydana gelen saldırı ile terörizm etki ölçeğini küresel bir boyuta taşımıştır. CNN International gibi uluslararası basın kuruluşlarının saldırı görüntülerini dünyanın farklı coğrafyalarına eş zamanlı olarak yayınlaması sonrasında 11 Eylül günü korkunç bir trajedi olarak tarihe geçmiştir. Görsel ve işitsel unsurların da yardımıyla birlikte kaotik görünüm uluslararası sistemi de etkileyerek devletler arası ilişkileri gerginleştirmiştir. Terörün ulusal sınırları aşabilecek derece de gelişme kaydetmesi ile terör, devletler açısından ana güvenlik sorunu olarak görülmeye başlamıştır. Dünyanın farklı coğrafyalarında birçok örgüt tarafından yürütülen terörist faaliyetler, hem can ve mal kayıplarına yol açmakta hem de hedef seçtiği ülkenin ekonomisine kısa ve orta vadede ciddi zararlar vermektedir. 11 Eylül Saldırısı'nın ardından yaşadığı değişim ile terör, belirli bir coğrafya ile sınırlı kalmayıp uluslararası bir boyut kazanmıştır (Ateş, 2017: 143).

Soğuk Savaş sonrası dönemde neo-liberal değerler öncülüğünde hızlanan küreselleşme süreci, geleneksel coğrafi sınır algısını değiştirmiştir. Uluslararası sistemin, ulus devlet merkezli yapısı değişime uğramış ve devlet dışı birçok aktörün sisteme entegrasyonu ile çok merkezli bir yapıya evrildiği düşünülmektedir. Aktör sayısının artışı risk ve tehdit unsurlarının

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

da artışını beraberinde getirmektedir. Belirsizliklerin ve gri alanların fazla olduğu yeni uluslararası sistemde, terör örgütleri daha serbest hareket imkânı bulmaktadır. Uluslararası bir etki boyutuna erişen bu tehditlere karşı tepki de uluslararası boyutta olmuştur. Başta saldırının hedefi olan ABD gibi kendi ulusal sınırları içerisinde korunaklı ve huzurlu gibi görünen devletler, terörizm tehdidinin yeni boyutuna ilişkin pek bir öngörüye sahip değildi. 11 Eylül, dünyanın en gelişmiş ve koordineli ordusuna sahip olduğu düşünülen dünya sisteminin lideri konumunda olan devlet dâhil hiçbir devletin güvende olmadığını ortaya çıkarmıştır. Küreselleşmenin sağladığı teknolojik gelişmelerle terörist gruplar, daha az maliyetle aynı zamanda iletişim ağlarının da yardımıyla daha fazla tahribata yol açabilmektedir. İletişim ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü değişimlerle birlikte geleneksel yöntemler ile sınırlarda kontrol ve denetimin sağlanması hususları zorlaşmaktadır. Yeni formu ile terörizm, sadece tek bir devletle değil sistemin bütünü ile mücadele etme amacı taşımaktadır (Türköz, 2016).

Bu ifadelerden hareketle çalışmanın ilk bölümünde terör ve küreselleşmenin kavramsal boyutu ortaya koyulacaktır. Ardından küreselleşmenin, terörizm üzerinde ne ölçüde etkisi olabileceği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bulunan bulgular ışığında küreselleşmenin El Kaide ve IŞİD terör örgütlerinin finans boyutları üzerindeki olası etkileri saptanarak örgütlerin yaşamış olduğu ekonomik değişimler ortaya çıkarılacaktır.

Küreselleşme Kavramı

En temel haliyle küreselleşme, çeşitli insan topluluklarının gerçekleştirdiği faaliyetleri, ortak bir sistem içerisinde devam ettirmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sistem, birimler arasındaki sürekli ve düzenli ilişkiler bulunan bir yapıdadır (Sander, 2016). Diğer bir küreselleşme anlayışı ise modernleşme dinamikleri çerçevesinde ortaya konulmuştur. Giddens modernleşmeyi, zaman ve mekân ayrımı içerisine gizlenmiş sosyal münasebetlerin yeniden ortaya çıkarılarak, bilginin dönüşümlü bir şekilde tahsis edilmesine katkıda bulunması olarak tanımlamaktadır (Nash, 2000). Giddens ile benzer düşüncelere sahip olanlar da küreselleşmenin teknolojik gelişmelerle birlikte tezahür ettiğini düşünmektedir. Esasında dönüşümün, bilgi toplumuna ait olduğu vurgulanmaktadır.

Hall (1991)'a göre küreselleşme sürecinin iki ayrı gelişim safhası mevcuttur. Bunlardan ilki küreselleşmenin, ulus devletler, ulusal ekonomiler ve ulusal kimlikler üzerinde etkili olduğu

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

dönemdir. İkincisi ise ulusal boyutların aşıldığı hem küresel hem de yerel unsurların bulunduğu dönemdir. Friedman (2005)'a göre ise küreselleşme üç aşamalı bir süreç ile gelişim göstermiştir. İlk aşama 1492 yılında merkantilizm etkisiyle yaşanmış sömürgecilik dönemi ile başlamıştır, İkincisi ise 1890 yılında buharlı makinenin icadıyla ortaya çıkan Endüstri Devrimi ile başlamıştır. Sanayileşmenin sömürgeleştirme yarışına ve emperyalizme dönüşmesi bu aşamanın karakteristik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü küreselleşme aşaması ise 1970'li yıllarda çok-uluslu şirketlerin doğması ve çipin kullanılmaya başlanması ve son olarak 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve batı ekonomik sisteminin rakipsiz kalmasıyla başlamıştır.

Küreselleşmenin bugünkü konumuna ulaşmasındaki en önemli aşama Soğuk Savaş'ın bitişi ile kapitalist ekonomi modelinin rakipsiz kalması olarak kabul edilmektedir. Kavramsal boyutuna ilişkin tüm tartışmaların ötesinde küreselleşmenin yarattığı çağdaş dünya düzenini anlamak gerekmektedir. Kapitalist sistemin küreselleşmenin hangi aşamasını temsil ettiği ve özgül niteliklerine yönelik bir sorgulama kavramın analizi hususunda önemli olarak kabul edilmektedir (Timur, 2004). Teknolojik gelişmeler, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi ekonomi kuruluşlarının teşvik ettiği liberalleşme eğilimleri küreselleşmenin hız kazanmasına yardımcı olmaktadır. Devletlerin sürdürülebilir kalkınmaya dair farkındalığının artması, uluslararası şirketlerin maliyeti düşürmek amacıyla üretimi dünya geneline yayması gibi gelişmeler küreselleşmenin lokomotifi sayılmaktadır.

Terörizm Kavramı

Kavramsal olarak kısa bir tarihi geçmişe sahip olmasına karşın terör, şiddet unsuru üzerinden insanlık tarihinin başlangıcı ile ilişkilendirilmektedir. Latince terrere sözcüğünden gelmekte olan terör kavramı; korkutmak, dehşete düşürmek ve caydırmak anlamlarına gelmektedir. Etimolojik kökenine uygun olarak Fransızca da terreur, İngilizce de ise terror şeklinde karşımıza çıkan terör kelimesinin dilimizdeki karşılığı yıldırı, cana kıyma ve korkutma şeklindedir (Bayrak, 2022). Kavramsal boyutunun yanında politik bir boyutunun da olduğu kabul edilen terör, siyasetin en radikal hali olarak kabul edilmektedir (Ergil, 1992).

Neredeyse bütün dillerde kökeni nedeni ile bir benzerlik söz konusu olsa da literatürde ortak bir terör tanımı yapılamamıştır. Kavramın psikolojik bir boyutu üzerinden ideolojilere ve

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

çıklarına dair teması bu noktada ortak bir tavrın oluşmasını engellemektedir. Kavrama ilişkin uzlaşma yokluğu literatürde sıklıkla atıf yapılan tanımlamalar ile aşılacaktır. Amerikan Webster's Dictionary'e göre terör "yoğun korku" olarak tanımlanan terör, Fransız Le Petit Robert sözlüğünde ise "bir grup ya da toplumun direncini kırmak amacıyla üretilen korku" olarak tanımlanmaktadır (Parçal, 2018). Günümüzde sıklıkla karıştırılan kavramlar olan terör ve terörizmin arasında da bir ayrımın yapılması gerekmektedir. Terör daha çok korku, infial yaratmak için yapılan bir eylemdir, terörizm ise siyasi amaçlar doğrultusunda korku ortamını yaratma süreci olarak kabul edilmektedir. Eylemsel boyutu insanlık tarihi ile ortaya çıkan terörün siyasi bir saik içermesi ise Fransız Devrimi ile başlamıştır. Maximilien Robespierre önderliğindeki Jakobenlerin devrim karşıtlarının kökünü kazımak ve monarşinin yeniden ülkeyi ele geçirmesini engellemek için uyguladıkları şiddet, döneme damgasını vurmuştur. Jakobenlerin yukarıdan devrim mantığıyla uyguladıkları 10 aylık (5 Eylül 1793- 28 Temmuz 1794) kanlı iktidar dönemi Rengi de la Terler olarak adlandırılmaktadır. Modern bir forma kavuşan terör günümüze kadar dört dalga da gelişim göstermiştir. İlki Mihail Bakunin'in öğretilerinden etkilenen 1880-1920 yılları arasında etkili olan Anarşist dalga, İkincisi 1920-1960 arasında etkili olan Anti-sömürgeci dalga, Üçüncüsü Vietnam Savaşı'nın yarattığı kırılma ile ivmelenen ve 1960-1990 arası etkili olan Yeni sol dalga ve son olarak ise 21. yy. ortaya çıkan dini dalga olarak karşımıza çıkmaktadır (Rapoport, 2002).

Çeşitli uluslararası örgütlerin terörizm kavramına ilişkin yaklaşımının ortaya konulması çalışmanın yüzeyselliğinin azaltılmasına önemli olacaktır. Örneğin Avrupa Birliği 2002'de kabul ettiği Terörizm ile Mücadele Çerçeve Kararı ile terörizm tanımlamasını oluşturmuştur. Karar'ın 1. Maddesine göre terörizm; "bir grubu ciddi şekilde korkutmak, hukuka aykırı bir şekilde bir devleti ya da uluslararası bir örgütü herhangi bir davranışta bulunmaya ya da bulunmamaya aşırı derecede zorlamak, bir ülkenin temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarının dengesine zarar vermek amacıyla insan hayatına kastetmek, kaçırma rehin alma, kara, deniz ve hava toplu taşıma araçlarını kaçırma ve kimyasal ya da biyolojik silah üretmek gibi eylemlerde bulunmak" şeklinde tanımlanmaktadır (The Council of The European Union, 2002). Ülkemizde ise terör 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na göre tanımlanmıştır. Yasaya göre terör; "baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme ya da tehdit yöntemlerinden biriyle Anayasa'da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik ve ekonomik düzenini değiştirmek, devletin iç ve dış güvenliğini sarsmak amacıyla

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

bir örgüte mensup kişi ya da kişiler tarafından girilen her türlü eylem” olarak kabul edilmektedir (T.C. Başbakanlık, 1991).

Küreselleşme ve Terörizm İlişkisi

Küreselleşme ve terörizm kavramları, tanımsal zorluk ve küresel etkileri bakımından benzer bir görünüme sahiptir. Bu benzerlik ise iki yönlü bir etkileşime neden olmaktadır. Uluslararası sistemde yaşanan yapısal değişimlerinin etkisi ile şekillenen küreselleşmenin, üç denge unsuru üzerine kurulduğu düşünülmektedir. İlki uluslararası sistemin ana aktörleri olarak kabul edilen ulus devletlerin kendi aralarındaki geleneksel denge iken ikincisi ise ulus devletler ve piyasalar arasındaki dengedir. Sonuncusu ise birey ve devlet arasındaki dengedir (Türköz, 2016). Uluslararası sistemin yaşamış olduğu değişim, devletlerin geleneksel çatışma yaklaşımının da değişmesine neden olmuştur. Yayılma potansiyeli, sürenin uzaması ve maliyetlerin artışı geleneksel olmayan çatışma yaklaşımını doğurmuştur. Devletler tüm bu endişelerin giderilmesi hususunda küreselleşmenin imkanlarından yararlanmaktadır. Küreselleşmenin ana itici lokomotifi konumundaki teknolojik gelişmelerin üretim ve lojistik maliyetlerini düşürmesi ile devletler açıktan ya da dolaylı olarak terör grupları ile etkileşime girmektedir. Esasında çatışma dinamiğindeki bu değişim küreselleşmenin terörizm üzerindeki en somut etkilerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşmenin terörizme bir diğer olası etkisi ise terör örgütlerinin finansmanına yöneliktir. Terör örgütlerinin öncelikli hedefi organize suç örgütünden farklı olarak ekonomik çıkar elde etmek değildir. Fakat küreselleşmenin ortaya çıkardığı ekonomik gelişmeler terör örgütlerine son derece geniş bir alan kazandırmaktadır. Olumsuz sonuçlarına yönelik retoriğe karşın terör örgütleri küreselleşmenin ortaya koyduğu sistemden faydalanarak devamlılığını sürdürme amacı taşımaktadır. Örneğin, yüksek gelir sağlayan ve üretimi, satışı, nakliyesi kolay bir ürün olarak uyuşturucu madde, terörist örgütler tarafından tüm dünyaya dağıtılan küresel bir ürün konumundadır. Günümüzde tüm terörist gruplar bu pazardan pay alma konusunda son derece istekli gözükmektedir (Sarahan, 2018, s. 57). Terör örgütleri de tıpkı çok uluslu şirketler gibi kendi aralarında network ağı oluşturmaktadır. Bu noktada terör gruplarının hedeflerine ulaşmak amacıyla küresel ekonomik süreçleri taklit ettiğine dair bir tespitte bulunulabilir. Bu husustaki en somut örneği ise varlıklı bir ailenin ferdi olan Usame Bin Ladin’in şahsi mal varlığının bir bölümünü El Kaide’nin eylemleri için kullanması gösterilmektedir. Zaman

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

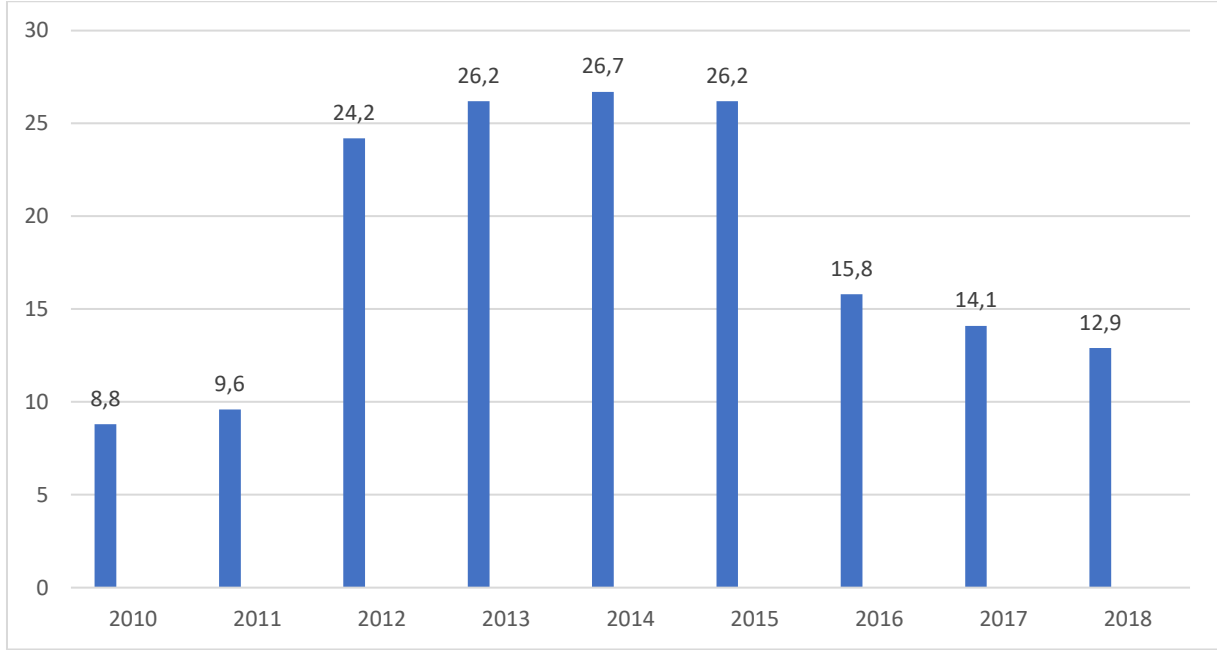
---

içerisinde finansal anlamda önemli bir değişim gösteren El Kaide, başta Mısır merkezli El Cihat örgütü olmak üzere çeşitli terör gruplarıyla iş birliği içerisinde olmuştur. 55 ülkedeki binlerce katılımcısı ve destekçisi ile 11 Eylül öncesinde adeta dünyanın en büyük terör holdingi haline gelmiştir (Şahin, 2006). Bu noktada terörizmin finansmanına yönelik bir analiz de gerekmektedir. Öncelikle bir terör örgütünün en önemli ihtiyaç kalemleri silah ve örgütlenme masrafları olarak kabul edilmektedir. Mali Eylem Görev Gücü (FATF)'nın 29 Şubat 2008 tarihindeki Terörün Finansmanı Raporu (Terrorists Financing Report)'a göre terörist finansman talebi iki genel alana girmektedir.: Bunlardan ilki özel operasyonları finanse etmek için doğrudan maliyetler, ikicisi ise organizasyonun destek altyapısını geliştirmek, korumak ve örgüt ideolojisini tanıtmak için daha geniş kurumsal maliyettir (Sarahan, 2018).

Küreselleşme her ne kadar dinamik ve durdurulamaz bir yapıya da sahip olsa etkileri eşit olarak dağılmamaktadır. Siyasi, ekonomik ve kültürel etkilerinin zayıf aktörler üzerinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak hegemonik bir tahakküm yarattığına dair alternatif yaklaşımlar da bulunmaktadır. En nihayetinde farklı perspektifler karşılıklı bağımlılık fikrine dair vurguları ile benzeşmektedir (Aksoy, 2002). Eleştirel yaklaşımların varsayımına göre küreselleşme eşitsizliğin kaynağı ise bu duruma karşı çıkan unsurların da bulunması gerekmektedir. B u karşı tavır da küreselleşme sürecini sembolize eden unsurlar üzerinden yürütülmektedir. Çünkü küreselleşme ideolojisinin taşıyıcıları, sanıldığı gibi devletler değil devlet dışı aktörleridir (Arıboğan, 2017). 11 Eylül'de El Kaide'nin New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi'ne yaptığı saldırıda bu minvalde değerlendirilebilir. Esasında terör örgütü küreselleşmenin ekonomik görünümünü hedef aldığını tüm dünyaya beyan etmiştir. Fakat terör örgütlerinin temel motivasyonunun sadece eşitsizliğin ortadan kaldırılması olduğunu ifade etmek de bir yanılgıdır zira kendileri de gelişebilmek için bu eşitsizliği en azından kendi istedikleri ölçüde devam ettirmektedir. Küreselleşme sisteminin sürekli gelişime açık olması ve karlılığını devam ettirmek istemesi terör örgütlerinin amaçları ile de uyumlu olmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Şekil 1. Terörizmin Neden olduğu GSYİH Kayıpları, Milyar ABD Doları (Bardwell ve Iqbal, 2021)

Terörizm ve küreselleşme arasındaki etkileşimin bir diğer boyutu ise terör eylemlerinin küresel ekonomiye yönelik olumsuz etkisi üzerinden değerlendirilmektedir. Terörizminden kaynaklanan ölümler, yaralanmalar, mülk hasarı ve GSYİH kayıpları üzerinden değerlendirilen terörizmin ekonomik etkisi analiz edilmektedir. 2000 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede ortalama olarak terörizmden ölümler, ekonomik etkinin %51'ini oluşturmuştur (Bardwell ve Iqbal, 2021). Şekil 1'de görüleceği gibi 2010-2018 yılları arasında küresel ekonomiden kaybedilen toplam GSYİH rakamı yaklaşık 165 milyar dolardır.

Küreselleşmenin sağladığı teknolojik gelişmeler de terörizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile terörist örgütler ülkelerin stratejik bilgisayar sistemlerinin zayıf noktalarına saldırmakta ve bu sistemleri işlemez hale getirmektedir. Aynı zamanda ele geçirilen veriler ülkelerin savunma ve silah sistemleri, stratejik yapılanmaları ve değişik toplumsal hizmetleri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Terörist gruplar, elde ettikleri bu bilgiler ile bir gerilla savaşında elde edeceklerinden daha önemli ve kalıcı zaferler elde etmektedir (Berber, 2004). Özellikle teknolojinin yardımıyla terör örgütleri daha az maliyetle kullanımı kolay silahlar yapabilmektedir. Teknolojik gelişmeler seyahat olanaklarını arttırmış ve hızlandırmıştır. Yaşadığımız küresel dünyada teröristler, propaganda

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

amaçlı haber ve fikirleri geçmiş dönemlere nazaran daha hızlı ve geniş bir alana yayılabilmekte ve arzu ettikleri amaçlara daha kolay ulaşabilmektedir (Yılmaz, 2012). Özellikle internetin terör grupları tarafından kullanılmasıyla birlikte finansman hususunda alternatif havale yöntemlerin cep telefonuyla ödeme sistemleri ve ticari web siteleri üzerinden ödeme sistemleri gibi yeni yöntemler ortaya çıkmıştır. Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI)', 11 Eylül sonrasında yayınladığı rapora göre, teröristlerin bazıları gayri resmi havale sistemini kullanarak binlerce doları ABD taşımıştır (Aykın ve Sözmen, 2008).

El Kaide Terör Örgütünün Finansman Boyutu

11 Eylül'de Dünya Ticaret Merkezi'ne yaptığı saldırılarla dünya kamuoyunda infial yaratan El- Kaide, dünya üzerinde birçok devletin terör örgütü sıralamasında en üst sırada yer almıştır. Örgüt, 1989 yılında Usame Bin Muhammed Bin Avad Bin Ladin tarafından Afganistan'daki Sovyet işgaline karşı savaşan mücahitlerin bir çatı altına toplanması amacıyla kurulmuştur. El-Kaide kelimesi Arapça kaf-ayın-dal kökünden gelmektedir. Ka'id; kamp ya da ev gibi bir mekân ya da üs anlamına gelmektedir. Aynı zamanda operasyon üssü ya da kuruluş anlamlarında kullanılmaktadır (Aldırmaz, 2017). Örgüt, 1989 yılında kurulsun da düşünsel altyapısı çok daha eskiye dayanmaktadır. Nisan 1978 yılında SSCB'nin desteklediği Ordu'nun yapmış olduğu darbe sonucunda Afganistan Cumhuriyeti yıkılmış ve rejimin başındaki Muhammed Davud Han öldürülmüştür. Darbecilerin oluşturduğu Afganistan Demokratik Halk Partisi hükümeti, darbe sonrası oluşan tepkiye karşı koyamayınca ayaklanmayı bastırmak için SSCB'yi ülkeye davet etmiştir. Aslında örgütün kuruluş felsefesi de Sovyetlere ve Darbecilere duyulan öfkeye dayanmıştır. Usame Bin Ladin'in akıl hocası Filistinli asıllı bir akademisyen olan Dr. Abdullah Azzam, Mektebü'l Hidemat adlı bir organizasyon kurmuştur. Bu organizasyon sayesinde Azzam, Afganistan'a gelen yabancı mücahitlere barınma, geçinme ve silah eğitimi sağlayabilmiştir. Bin Ladin, 1984 yılında Pakistan Peşaver'de Azzam ile tanışarak Maktab El Hidmatlil Mujahideen el Aarab'ın (MAK) kuruluşunda yer almıştır Örgütün ismi ve amacının ilk defa dile getirildiği toplantı 11 Ağustos 1988 tarihinde Peşaver'de Abdullah Azzam'ın çağrısı sonucunda gerçekleştirilmiştir. İsmi El-Kaide olarak belirlenen örgütün amacı; "Allah'ın ismini yüceltmek ve Allah'ın dinini muzaffer kılmak" olarak belirlenmiştir (Ayaydın, 2017). Aile firmasında çalıştığı dönemde yüksek iş zekâsı ile dikkat çeken Bin Ladin mücahitlerin etkili bir şekilde çalışabileceği bir organizasyon yapısı oluşturmuş ve 1989'da Azzam'ın suikastla öldürülmesi sonrasında örgütün tek lideri konumuna yükselmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

MAK, esas itibariyle El- Kaide'nin finans yükünü taşıyan kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Farlı birçok kaynaktan finansman sağlayan örgütün yönetimi devrimsel nitelikte değil daha çok evrimsel olarak değerlendirilmektedir. İnterneti yöntemlerinde yaratıcı bir şekilde kullanmak dışında, El- Kaide'nin para toplama, saklama ve kurye yöntemleri yeni değildir zira daha önceki terör örgütlerinin kullandığı yöntemlerin daha disiplinli ya da yaratıcı bir kurgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hususa ilişkin Rohan Gunaratna, "CIA ve MI6 de dâhil dünyadaki istihbarat ve güvenlik servisleri, El- Kaide'nin kurmuş olduğu kadar karmaşık bir küresel terörist finansal ağla daha önce hiç karşılaşmadılar. Diğer ağlarla yapılan karşılaştırmalar gösteriyor ki, El- Kaide'nin şimdiye kadar görülen en komplike, sağlam ve esnek para üreten ve hareket ettiren ağını kurduğunu gösteriyor. Hiçbir ağ El-Kaide'ye benzemiyor" ifadesiyle örgütün farklılığını ortaya koymuştur (Gunaratna, 2001). Gunaratna'nın tespitini doğrular nitelikte olarak Batılı otoriteler El- Kaide'nin finansal portföyünün boyutunu bilemediklerini dahası hiçbir zamanda anlayamadıklarını ifade etmiştir. Bu noktada verilerin tahmin boyutunda kalmasının temel nedeni örgütün birçok noktadan finansmanını sağlamış olmasıdır. Muhtemel olarak finans hususunda yaklaşık bilgilere ulaşabilecek yüksek kaliteye sahip İsviçre İstihbaratı (FIS), 250-500 milyon ABD doları arasında tahminlerde bulunurken Avustralya hükümeti ise toplam rakamı 250 milyon doların üzerinde görmektedir. İngiliz İstihbaratı (MI6) ise bu rakamın 280-300 milyon dolar arasında olduğunu tahmin etmektedir. İlk zamanlara yönelik bu tahminlerden farklı olarak yakın tarihli analizler 30-35 milyon dolara yakın olduğunu göstermektedir. ABD Hazine, Adalet ve Devlet Bakanlığı yetkilileri, Senatoda yürütülen soruşturmalarda El- Kaide'nin servetinin büyüklüğünü tahmin etme yeteneklerinin olmadığını itiraf etmiştir (Kisser, 2005).

El-Kaide'nin çok farklı fon yaratma yöntemlerinden ilki Bin Ladin'in bireysel serveti üzerinden şekillenmiştir. El Kaide, diğer terör örgütlerden farklı olarak ilk yıllarını yetersiz bir bütçeyle geçirmemiştir. Bin Ladin'in ailesi Suudi Arabistan'da inşaat işleriyle uğraşan varlıklı insanlardı. Bin Ladin aile şirketi Saudi Binladin Group'tan 1970-1994 yılları arasında yılda yaklaşık 1 milyon dolar kazanmıştır. Aile şirketinden elde ettiği bireysel serveti örgütün kuruluş aşamasında son derece önemli bir destek sağlamıştır. (The USA National Commission on the Terrorist Attacks, 2004). Ancak zengin Körfez devletlerindeki bağışçılar, hayır kurumları ve STK'lardan yaratılan fonlar örgütün asıl büyümesini başlatmıştır. El- Kaide topladığı fonları hayır kurumlarından kendi bünyesine aktarmada iki farklı yöntem kullanmıştır. İlk yöntem, bir

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

kooperatif yardımı ile ağ oluşturma, devralma ya da iş birliğine gitmektir. İslamcı grupların yardım sömürsünün büyük bölümü dinin cömertliği üzerinden açıklanmaktadır. İslam dinin farz ibadetlerinden biri olan zekât ile ciddi bağışlar toplanmıştır. Yapılan bağışlar direk örgütün merkezine gitmiştir. Bu noktada hayır kurumları bağışçılara paranın genellikle aklıktan ölen mültecilere ya da benzer sebeplere harcanacağına dair sahte belgeler düzenlemiştir. Bu durum El- Kaide'nin, dünyanın çeşitli yerlerinden Müslümanların verdiği zekâtlardan kendi hayırlı olmayan işleri için etkin bir şekilde yararlanmış olduğunu ispatlamaktadır. Diğer bir önemli kaynak ise Körfez bölgesindeki prensler, tüccarlar ve yandaşlar tarafından gönderilen özel bağışlardan oluşmuştur. Bu bağışlar kimi zaman toplumsal yardımlar için kimi zaman da dava uğruna kullanılabildiği gibi asıl olarak savaşçıların bağlantısı ve seyahat edebilmesi amacıyla kullanılmıştır (Burke, 2004)

Hücrelerin fon sağlama yöntemleri genellikle yerel düzeyde kalmıştır. Özellikle yerel hayır kurumlarından ve mahalle camilerinden cihat çağrısı ile para toplanmıştır. Örgütün merkez yönetimi, eğitimini tamamlamış yeni oluşturulan hücrelere *tohum* adı verilen maddi destekte bulunmuştur. Fakat 11 Eylül saldırısı gibi çok önemli görevleri yürüten hücreler örgüt merkezi tarafından daha çok desteklenmiştir. Ama yine de her hücrenin kendi günlük rutin ihtiyaçlarını karşılaması El- Kaide'nin örgütsel doktrininin önemli hususlarından birini oluşturmuştur. Örgütün dünyanın farklı yerlerindeki hücreleri farklı tarzda fon sağlama girişimi yürütmüştür. Örneğin Avrupa'daki popüler hücreler kredi kartı sahtekârlığı, araba hırsızlığı ve evrak sahteciliği ile ilgilenirken, Kuzey Amerika'daki hücreler daha çok büyük kar getiren aynı zamanda yakalanıldığında düşük cezalara çarptırılan sigara kaçakçılığı ve kupon dolandırıcılığını benimsemiştir (Horwitz, 2004).

Örgütün finansal dönüşümünün önemli bir aşaması da seleflerinden farklı olarak küreselleşmenin olanak sağladığı kapital dolaşım olanağını kullanarak dünyanın hemen her yerinde piyasalara yatırım yapmış olmasıdır. *Taba Investment (döviz ticareti şirketi)*, *Themar al- Mubarak (tarım şirketi)* de dâhil, hayvan genetiği araştırma laboratuvarları, sığır çiftlikleri, mobilya firmaları, tabakhane, bisiklet fabrikası gibi farklı sektörlerde yatırım yapılmıştır. Hatta örgüt Tanzanya'da maden ocağı dahi açmıştır. Uzmanlara göre bu şirketlerin fon getirme amacı dışında daha önemli amacı saldırı planları yapılırken militanların güvenlik güçleri tarafından dikkat fark edilmemesini sağlamış olmasıdır. Bunun bir istisnası ise dünyadaki Arap sakız piyasasının %80'ni elinde bulunduran ve çok karlı bir şirket olan Gum Arabic Company

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Limited oluşturmaktadır. Örgüt Sudan'a terörizme destek konusunda uygulanan yaptırımlardan sonra Kuzey Kıbrıs Türk Kesimi'ndeki bankalar aracılığı ile para transferi gerçekleştirmeye başlamıştır. Örgüt aynı zamanda İsveç'te hastane ekipmanları endüstrisinde, Danimarka'da mandıracılık sektöründe ve Norveç'te ise kâğıt fabrikalarında hisseye sahipti ki bu yatırımlar daha güvenilir ve karlı bir kaynak yaratmıştır. Bin Ladin'de şahsi olarak paravan şirketler aracılığı ile Afrika, Orta Asya ve Avrupa'daki gayrimenkullere ve Fransız ve Alman borsaları da dâhil olmak üzere dünya genelinde çeşitli borsalardaki hisse senetlerine yatırım yapmıştır. Aynı zamanda El- Kaide Batı borsalarındaki kısa vadeli spekülasyonlara da karlı fon sağladığı gerekçesiyle olumlu bakmıştır (Kisser, 2005).

El-Kaide'nin bir diğer finans kaynağını ise yasadışı emtia ticareti oluşturmuştur. Özellikle Afrika örgütlenmesi aracılığı ile değerli altın, elmas gibi değerli taş kaçakçılığı yapılmıştır. El- Kaide'nin kurucu ortağı olduğu söylenen ve kısa bir süre ordu komutanı olarak görev yapan Abu Ubadiahel- Banshiri tarafından Sudan'ın uluslararası yaptırıma uğramasıyla örgütün finans zorluğunun üstesinden gelebilmek için emtia ticaretine de geçiş yaptığı tahmin edilmektedir. (Davidson, 2016). Örgütün diğer terör örgütlerinden asıl farkı ise internetin gücünü erken keşfederek yöntemlerinde giderek artan bir şekilde kullanmasıdır. Bu türdeki eski internet sitesi Bin Ladin'in akıl hocasının ismine atıfla kurulan www.azzam.com'dur. Küresel Cihat Fonu (Global Jihad Fund) ile cihat hareketlerinin başta silah almak ve militanların eğitimi için gerekli fonun sağlanması için bir web sitesi oluşturulmuştur. Ayrıca örgüt bağış toplamak için hedefe yönelik kitlesel e-postalar, sohbet odaları ve bülten panoları kullanmıştır. Örneğin, bir Arapça internet forumu kullanıcısı, okuyucularından "Guantanamo tutsaklarının ailelerine, Amerika'nın Afganistan'ı işgalinde şehit olan mücahitlerinin ailelerine yardım göndermelerini" isteyen bir mesaj göndermiştir (U.S Department of the Tressury, 2003). Azzam.com adlı sitenin zaman içinde kapanabileceğini ön gören örgüt yönetimi takipçilerinden site içerisindeki materyalleri indirerek dağıtmalarını istemiştir. Ayrıca örgüt daha çok sempatican kazanmak için kütüphane ve internet kafeler gibi kamuya açık bilgisayarları kullanmayı da ihmal etmemiştir.

Örgüt finans kaynaklarını, dünyanın birçok farklı coğrafyasında faaliyet gösteren hücrelerine ulaştırmak için birçok farklı yöntem kullanmıştır Küresel finans sisteminin ağlarından, İslami Bankacılık Sistemi'nden ve yeraltı bankacılığı olarak da bilinen *hawala* sistemi gibi yöntemlerden oluşan karmaşık bir organizasyon yapısı kullanılmıştır. Örgüt

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

paravan şirketler aracılığı ile uluslararası bankacılık sistemini de aktif olarak kullanmıştır. 1972 yılında Pakistanlı Agha Hassan Abedi tarafından üçüncü dünya bankacılığı mantığı ile kurulan Uluslararası Kredi ve Ticaret Bankası (BCCI), 1991 yılında kapatılana kadar El- Kaide tarafından kullanılan bir unsur olmuştur (Tran, 2004). Ayrıca El- Kaide İslami Bankacılık Sistemi'nin Ortadoğu, Orta Asya ve Endonezya gibi bölgelerde hızla büyümesinden de yararlanmıştır. Bu sistemde İslam dininin yasakladığı faiz uygulamasının olmaması ve şeriata uygun hükümlerin bulunması örgütün bu sistemden yardım toplayabilmesine olanak sağlamıştır. Örgüt uluslararası bankacılık sisteminde karşılaştığı sorunlar nedeniyle görece az verimli olan İslami bankacılık sistemine ve hawala sistemine geçiş yapmıştır. Gayri Resmi Değer Transferleri ya da kısaca hawala sistemi olarak adlandırılan yöntem dünyanın hemen her yerinde kullanılmaktadır. Gerçek para hareketi olmayan bir servet transferi içeren sistem dört kişiden oluşmaktadır. Bunlar gönderen, alıcı ve iki transfer satıcısıdır. Gönderici, dünyanın herhangi bir köşesine para göndermek için hawala tüccarına başvurmakta ve tüccara fon sağlamaktadır. Tüccar paranın gideceği bölgedeki bir diğer hawala tüccarı ile temas geçerek alıcıya aynı miktarda paranın sağlanmasını sağlamaktadır. Daha sonra hawala tüccarları kendi hesapları arasında düzenleme yapmaktadır. Kısacası bu hawala tüccarları dünyadaki resmi finans kurumlarına alternatif olarak çalışmaktadır. Hawala sistemi döviz raporlama kontrollerinden kaçabildiği için resmî kurumlara oranla daha ucuz bir maliyete sahiptir (Jost ve Sandhu, 2003). Ayrıca resmi finans kuruluşlarının olmadığı dünyanın ücra köşelerine de ulaşabildiği için kullanışlı olmaktadır. Muazzam bir hacme sahip olan hawala sistemi BM'ye göre 200 milyar dolar büyüklüğe sahip bir endüstri haline gelmiştir. Bu sistem sadece terör örgütleri tarafından kullanılmasa da genellikle işlevsel olması ve güvenlik gözetimine takılmaması nedeniyle hemen hemen her terör örgütü tarafından kullanılmaktadır (Kisser, 2005).

İŞİD Terör Örgütünün Finansman Boyutu

Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) ya da “Ad-Davla Al İslamiyya fi al-Iraq wa-sh-Sham” olarak bilinen terör örgütü kuruluşundan itibaren birçok farklı isimle anılmıştır. 2004 yılında *Irak el Kaidesi (AIQ)* ismiyle kurulan örgüt, 2006 yılında ismini Irak İslam Devleti (IID) olarak değiştirirken 2013 yılında ise Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) adını almıştır. Yabancı literatürde Islamic State of Iraq and Al-Sham (ISIS), Islamic State of Iraq and Levant (ISIL), Islamic State (IS) ya da Dawlat Al-Islamiyah f'al-Iraq Wa Belaad Al-Sham (DAESH) gibi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

isimlendirmeler kullanılmaktadır (Şenol vd., 2016). Sınırlı ve yerel bir etki gücüne sahip olan örgüt, Temmuz 2014'te Irak Ordusu'nu Musul'da bozguna uğratarak çok sayıda ABD silahını ele geçirmiştir. Elde ettiği silah ve mühimmat gücü ile IŞİD, kısa sürede Irak'ın kuzey ve batısını ele geçirerek Suriye'ye ulaşmıştır. O aşamaya kadar görece hiç tanınmayan örgüt lideri Ebu-Bekir el Bağdadi, Musul'da bir camide kendini halife ilan ederek hutbe okutmuştur. Bu adımla birlikte IŞİD ismini alan örgüt, Irak ve Suriye'nin büyük bir bölümünü ele geçirmiştir (International Crisis Group, 2016: 15).

2014 yılında Musul'un ele geçirilmesi, örgütün gelişiminde kritik bir öneme sahip olmuştur. Musul'dan önce 3000 ile 10000 arasında bir militan sayısına sahip olan örgüte, Musul'un ele geçirilmesinden sonra ciddi bir militan katılımı olmuştur. Aynı zamanda örgüte fiili katılmayarak dünyanın birçok coğrafyasından destek veren radikal gruplar olmuştur. Bu coğrafyalardan bazıları Libya, Tunus, Cezayir, Nijerya, Pakistan, Filipinler ve Endonezya olurken Ürdün'deki radikal gruplar ise daha çok El Kaide ve El Nusra'yı desteklemiştir (Şenol vd., 2016). IŞİD'in kısa süredeki ani yükselişinin uluslararası güvenlik gündemine iki büyük etkisi olmuştur. Bunlardan ilki örgütün, Suriye ve Irak devletine ait olan toprakları egemenliğine geçirmesinin ardından yayılmacı eğilimlerinin devam etmesi iken ikincisi ise küresel ölçekte terörist saldırılar düzenleyebilme kapasitesidir (Özpek ve Yağış, 2019). Bir dönem ismiyle de anıldığı selefti (El-Kaide) gibi IŞİD, küresel anlamda etki ölçüğüne sahi olsa da temel bir farklılığa da sahi olmuştur. Suriye ve Irak'ta toprak egemenliğine sahip olması ile sadece seleftinden değil diğer tüm dini referanslı terör örgütlerinden ayrılmaktadır. Toprak egemenliği örgütün finans boyutunda önemli etkiye sahip olmuştur.

Gelirlerinin büyüklüğünün bir yansıması da olarak örgütün, finans boyutuna iki sınıflandırma literatürde öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki FATF tarafından 2015 yılında hazırlanan raporda sunulmuştur. FATF (2015)'e göre IŞİD'in beş ana finans kaynağı bulunmuştur. Bunlar; bölgelerin işgalinden elde edilen gelirler, fidye gelirleri, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar üzerinden elde edilen gelirler, yabancı terörist savaşçılara yönelik gelirler ve modern iletişim ağları üzerinden toplanan bağışlar şeklindedir. Bölgesel işgal üzerinden elde edilen gelirler ise bankaların yağmalanması ve insan ticaretinden elde edilen gelirler, petrol ve gaz rezervleri, zorla tarım faaliyetlerinden elde edilen gelirler, değerli maden ticareti, antika eser kaçakçılığı, kontrolü altındaki bölgede gerçekleşen mal ve nakit girişinin vergilerinden elde edilen gelirler ve Irak hükümetine ait maaşlara el konulması sonucu elde edilen gelirler

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

olarak alt başlıklara ayrılmıştır. Uluslararası Radikalleşme Çalışmaları Merkezi ise altı başlıklı bir sınıflandırma yapmıştır. Bunlar; Vergiler ve ücretler, doğal kaynaklar, fidye, antika eser kaçakçılığı, yabancı bağışlar ve yağma, müsadere ve para cezaları şeklindedir (Heißner vd., 2017).

İŞİD, gelirlerinin büyük bir bölümünü iddia ettiği “hilafet” üzerinden kontrol ettiği bölgelerde vergi toplayarak elde etmiştir. Örgüt, özellikle Irak’taki devlet ve özel bankaların birçoğuna el koymuştur. Devlet bankalarındaki nakit direk İŞİD’in mülkü sayılırken, özel bankalardaki mevduatlar ise %5 oranında vergilendirilmiştir. Aynı zamanda örgüt İslami sadaka kavramını da kötüye kullanarak tıpkı El Kaide gibi zekât adı altında bağışlar toplamıştır. Irak’ta Felluce ve Ramadi, Suriye’de Rakka, Halep ve Deyrizor gibi kontrol ettiği bölgelerde İŞİD, sadece banka soyarak değil soygun tehdidi ile de ciddi gelirler elde etmiştir (FATF, 2015). İŞİD, hükümet tarafından memurlara ödenen maaşa %50, yerel işletmelere ise %3-5 arasında bir vergi uygulamıştır. Kontrol ettiği bölgeden geçen her tıra %10 ila % 15 oranında vergi uygulayan örgüte, yerel halkta Cuma günleri düzenli olarak haftalık vergisini ödemek zorunda kalmıştır (Liestner, 2015). Musul’un ele geçirilmesi ile vergi gelirleri artmış ve 2014 yılında 300-400 milyon dolar olarak tahmin edilirken, 2015 yılında 400-800 milyon dolar, 2016 yılında ise şehirlerin kaybının bir yansıması olarak 200-400 milyona gerilemiştir (Heißner vd., 2017, 7).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Şekil 2. IŞİD'in, Irak ve Suriye'de Vergilendirme Oranları (Robinson vd., 2017).

VERGİ YA DA ÜCRET TIPI	ORAN YA DA YÜZDE	AÇIKLAMA
TARIM	46 dolar	Yılda sulanan hektar başına arazi
	%10	Üretilen buğday mahsulünün yüzdesi
	%10	Ekinlerin Satışına uygulan yüzde
SOSYAL DÜZENLEME	30 dolar	Çorap ve eldiven giymeyen kadın başına
	23 dolar	Bir paket sigara içen kadın başına
	10 dolar	Yüzünü gösteren kadın başına
	25 dolar	Rakka'da sigara içen kişi başına
	50 dolar	Rakka'da çanak anten kuran kişi başına
SÜNNİ OLAMAYANLARIN ÖDEDEDİĞİ CIZYE	2500 dolar	Şii ve Gayrimüslimler için 3 aylık sertifika ücreti
NÜFUS KONTROLÜ	800 dolar	Rakka şehriden ayrılma ücreti
KAMU HİZMETİ	43 dolar	Resmi İslam Devleti Plakası
	25 dolar	Yolun Yanlış Tarafında Araç Sürmek

IŞİD'in bir diğer önemli gelir kaynağı ise Irak ve Suriye'deki petrol rafinelerinin ele geçirilmesi sonrası oluşmuştur. Kaynak ve teknik kapasite eksikliğinden kaynaklı olarak petrol kuyularını verimli işletememesine rağmen örgüt hem kendi kullanımı için hem de yerel araçlar ile yaptığı satışlar üzerinden ciddi gelirler elde etmiştir. IŞİD'in petrol gelirlerinin büyük bir bölümü, Suriye rejimi ile iş birliği yapan kaçakçılar aracılığıyla yapılan satışlardan kaynaklanmaktadır. Özellikle Suriye'de sınır bölgelerinde faaliyet gösteren geniş kaçakçılık ağı yerel ekonominin sürdürülmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Örneğin Halep'teki Berri Klanı gibi bazı şebekeler, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı yaparken, Suriye rejimi ile tarihi bağlara sahiptir (FATF, 2015). IŞİD'in günlük üretimi, Suriye'de 30000 iken Irak'ta ise 10000-20000 varil arasındadır. Küresel piyasa fiyatlarının %50 kadar altında satış yapan IŞİD, 20-60 dolar karşılığında satış yapmıştır (Gusovski, 2015). IŞİD, Suriye'nin petrol üretimi kapasitesinin %60'nı kontrol ettiği dönemlerde de yönetsel anlamdaki yetersizlik nedeniyle ciddi gelir kayıplarına uğramıştır (Al-Khatteeb ve Gordts, 2014). IŞİD'in 2014 yılındaki petrol

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

gelirleri, 150-450 milyon dolar arasında iken 2015 yılında 435-550 milyon dolar büyüklüğe ulaşmıştır. ABD liderliğindeki koalisyon tarafından Ekim 2015'te düzenlenen Gel-Git Dalgası Operasyonu II (Tidal Wave II) ile örgütün petrol çıkarma zincirine ciddi oranda zarar verilmiştir (Heißner vd., 2017).

Şekil 3. IŞİD'in Gelirleri Milyon ABD Doları (Heißner vd., 2017)

	2014	2015	2016
VERGİLER VE ÜCRETLER	300-400	400-800	200-400
PETROL	150-450	435-550	200-250
FIDYE	20-40	(Bilinmiyor)	10-30
ANTIKA ESER KAÇAKÇILIĞI	(Bilinmiyor)	(Bilinmiyor)	(Bilinmiyor)
BAĞIŞLAR	(Önemsiz)	(Önemsiz)	(Önemsiz)
YAĞMA, MÜSADERE VE PARA CEZALARI	500-1,000	200-350	110-190
TOPLAM	970-1,890	1,035-1,700	520-870

IŞİD, gelir sağlamak amacıyla birçok Iraklı, Suriyeli, etnik azınlık, Batılılar ve Doğu Asyalıları kaçırmıştır. Kurbanların birçoğu fidye almak için kullanılırken geri kalan kısmı ise siyasi mesaj göndermek amacıyla video kaydı altında vahşice katledilmiştir. Fidyeye gelirlerine dair kesin verilere ulaşmak zorsa da 20-45 milyon dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir (FATF, 2015). Terör örgütü ile pazarlığa girmeyi içeren bir boyuta da sahip olması nedeniyle hususa ilişkin, uluslararası kamuoyunda ciddi etik üzerine tartışmalar yaşanmıştır. 2016 yılında Stockholm merkezli Süryani İnsan Hakları Ağı, çoğu genç kadın ve çocuklardan oluşan 42 Hıristiyan'ın serbest bırakılmasına yardımcı olurken, İngiltere merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi de en az 17'si kadınlardan oluşan 42 kişinin serbest bırakıldığını açıklamıştır. Bu operasyonda 16 milyon dolar ödendiğine dair iddialar ortaya çıksa da edinilen bilgilere göre kişi başı 50000 dolar fidye ödenmiş olabileceği tahmin edilmektedir (CBS News, 2016).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

IŞİD'in gelir portföyünde sınırlı bir yere sahi olsa da küresel kültür hazinesine verdiği zarar nedeniyle antika eser kaçakçılığı dikkat edilmesi gereken bir husustur. Antika eserlerin karaborsada satılması nedeniyle net bir verisel tabloya ulaşılamasa da yasadışı antika eser kaçakçılığı örgüte önemli bir gelir sağlamış olacak ki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), 1483 sayılı kararla Irak için 2003'ten beri yürürlükte olan kültürel varlıkların ticaretine yönelik yasak, 2015 yılında 2199 sayılı karar ile Suriye'ye kadar genişletilmiştir (Freedom From Fear Magazine, t.y.). IŞİD, antika eserlerden iki şekilde gelir elde etmiştir. Bunlardan ilki yağlanmış eserlerin satışından elde edilirken, ikincisi ise kontrol ettiği bölgede antika eser taşıyan kaçakçılara uyguladığı vergiler oluşturmuştur. IŞİD'in kontrol ettiği bölge, 4500'den fazla arkeolojik alanı, bazı UNESCO Dünya Mirası listesine girmiş alanları içermiştir (FATF, 2015).

IŞİD'in bir diğer önemli gelir yöntemi ise Katar, Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi petrol zengini körfez ülkelerinden gelen bağışlar oluşturmuştur. Ortak amaçları "Sünnilerin dünyadaki gücünü ve konumunun güçlendirmek" olan bağışçılar, IŞİD için çok önemli "melek yatırımcılar" olarak hareket etti ve grubun sürdürülebilirliği açısından hayati öneme sahip *tohum* parasını örgüte kazandırmıştır (Aijala, 2016: 27). Fakat bağışların toplam niceliksel değeri, diğer gelir kaynaklarına oranla minimum düzeyde kalmış ve önemsiz olarak değerlendirilmiştir. 24 Eylül 2014'te Körfez'den gelen 2 milyon dolarlık bağışı alan IŞİD yetkilisi, ABD Hazine Bakanlığı tarafından tespit edildi ve yaptırım listesine dahi edilmiştir. Körfez ülkeleri dışında önemli bağışçılar olarak Filipinler merkezli Ebu Seyyaf Grubu ve Mısır merkezli Ensar Beyt el-Makdis'in (ABM) bir fraksiyonu dahil olmak üzere daha fazla yapının örgüt ile bağış ilişkisine girdiği düşünülmektedir (FATF, 2015).

SONUÇ

Terör, insanlık tarihi kadar eski bir şiddet eylemi olsa da 11 Eylül Saldırıları ile adeta kabuk değiştirmiştir. terör örgütlerinin yönetsel anlamda uğradığı değişim neticesinde küreselleşme kavramı da tartışılmıştır. Özellikle El-Kaide'nin seleflerinden farklı olarak bu gelişmeleri çok önceden fark edip kullanması ile dünya kamuoyunda infial yaratmıştır. Bu tartışmalar ışığında bu çalışma küreselleşmenin terörizmi etkileyip etkilemediği sorusu üzerine inşa edilmiştir. Çalışmada ortaya konulan bulgular ışığında küreselleşmenin terörizm üzerinde doğrudan bir etkisinin bulunmadığı fakat yarattığı teknolojik gelişmelerin terör örgütleri

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

tarafından kullanılması ile dolaylı bir etkisinin olabileceği sonucuna varılmıştır. İlk olarak küreselleşme eşitsizlik yaratmakta hatta dünyada var olan eşitsizliği daha da arttırmaktadır. Günümüzde etkili olan İslami referanslı terör örgütleri de eşitsizliğin yoğun olduğu bölgelerde ortaya çıkmaktadır. Bu eşitsizlik durumu en çok kendini örgüt militanlarının radikalleşme sürecinde göstermektedir. Yoksul ve sosyal devlet olanaklarından yoksun coğrafyalarda aile kavramının da etkili olmaması sonucunda sosyalleşmesini sağlıklı olarak tamamlayamamış bireyler ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmenin yaratmış olduğu eşitsizliğin propaganda olarak kullanılması konusunda El-Kaide terör örgütü dikkat çekmektedir. Öyle ki örgüt, Cihat belgesinde başta ABD olmak üzere tüm Batı medeniyetini düşman olarak kabul ettiğini deklare etmiştir. Örgüt pragmatist bir bakış açısıyla hareket ederek düşmanca bir söylem geliştirdiği Batı'nın ortaya koyduğu ilerlemeyi kullanmıştır. Özellikle örgüt, finansman hususunda Batı mali sisteminin olanaklarından yararlanmışır. Haleflik-seleflik tartışmalarına ilişkin bit boyutunda olduğu El kaide ve IŞİD örneğinde temel gelir farklılıkları göze çarpmaktadır. IŞİD, toprak egemenliğinin de katkısı ile sosyal düzenlemeler yapmış ve önemli vergi gelirleri elde etmiştir. Petrol kuyuları işletmesinden elde edilen gelirler, örgütün yeteneklerinin sınırlı olması hasebiyle görece düşük kalsa da en önemli gelir kalemi olarak karşımıza çıkmıştır. El Kaide'nin, seleflerinden daha güçlü bir finans yapısı oluşturduğuna yönelik düşünceler, IŞİD'in toprak yönetimine dair yeni düzenlemeleri ile değişmiştir. El Kaide kadar sıkı bir finans yapısına sahip olmayan IŞİD, farklı birçok noktadan gelir elde eden esnek bir yapı inşa etmiş görünmektedir. Her iki örgütün de finansal anlamda yaşadığı değişim ve teknolojik gelişmelere hızlı adaptasyonu, küreselleşme ve terörizm arasındaki bağlantıyı doğrulamaktadır.

Kaynakça

Aijala, A. L. (2016). *How Is ISIS Funded?*. [Unpublished Master's Thesis] Tallin University of Technology.

Aksoy, E. (2002). *International Terrorism in The Age of Globalization*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bilkent Üniversitesi.

Aldırmaz, Y. (2017). Terör ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah, IŞİD. DOI: 10.13140/RG.2.2.22560.00001.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Al-Khatteeb, L. ve Gordts, E. (2014, September 27). *How ISIS Uses Oil to Fund Terror*. Brookings. <https://www.brookings.edu/on-the-record/how-isis-uses-oil-to-fund-terror/>.

Arıboğan, D. Ü. (2017). *Duvar*. İnkılap Yayınları.

Ateş, L. (2017). The Economic Effects of Terrorism in The Perspective of Globalization: Turkey Example Econdor. *International Academic Journal*, 1(2), 142-63.

Ayaydın, M. (2017, 15 Şubat). *El Kaide ve Kuruluş Süreci*. İlim ve Medeniyet. <https://www.ilimvemedenyet.com/el-kaide-ve-kurulus-sureci.html>.

Aykın, H. ve Sözman, H. K. (2008). Terörün Finansmanı ile Mücadele. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) Yayını.

Bardwell, H ve Iqbal, M. (2021). The Economic Impact of Terrorism from 2000 to 2018. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 27(2), 227-261. <https://doi.org/10.1515/peps-2020-0031>.

Bayrak, M. (2022). *Nordik ve AB Güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Berber, T. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Terörizm*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.

Burke, J. (2004). *El Kaide Terörün Gölgesi*. Everest Yayıncılık.

CBS News. (2016, February 22). *ISIS collects millions in ransom for abducted Christians*. <https://www.cbsnews.com/news/isis-collects-millions-in-ransom-for-abducted-christians/>.

Davidson, N. (2016). *Are Conflict Diamonds Forever? Background to the Problem In The Lion that Didn't Roar: Can the Kimberley Process Stop the Blood Diamonds Trade?*. ANU Press.

Ergil, D. (1992). Uluslararası Terörizm. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 47(3), 139-143. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001609.

Freedom From Fear Magazine. (t.y.). *ISIS and Illicit Trafficking in Cultural Property: Funding Terrorism Through Art*. <https://f3magazine.unicri.it/?p=1098>.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Friedman, T. L. (2005). *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-first Century*. Farrar, Straus and Giroux.

Gunaratna, R. (2001). *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*. Columbia University Press.

Gusovski, D. (2015, December 21). *Will Low Oil Prices Crush ISIS? Answer is not What You Think*. CNBC. <https://www.cnbc.com/2015/12/21/will-low-oil-prices-crush-isis-answer-is-not-what-you-think.html#:~:text=ISIS%20oil%20revenue%2C%20reaching%20as,serve%20the%20terrorist%20network's%20goals>.

Hall, S. (1991). *The Local and the Global: Globalization and Ethnicity*. A. D. King (Ed.), *Culture, Globalization and the World System* içinde (s. 19-39). Mc Millan Publishers.

Heißner, S., Neumann, P. R., Holland-Mccowan, J. Basra, R. (2017). *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortune*. The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR). <https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Divine-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>.

Horwitz, S. (2004, June 8). *Cigarette Smuggling Linked to Terrorism*. Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A23384-2004Jun7.html>.

International Crisis Group. (2016, 14 March). *Exploiting Disorder: al-Qaeda and the Islamic State*. <https://www.crisisgroup.org/global/exploiting-disorder-al-qaeda-and-islamic-state>.

Jost, P. M. ve Sandhu, H. S. (2003, January 1). *The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering*. The United States Department of the Treasury. <https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf>.

Kisser, S. (2005). *Financing Terror*. RAND Corporation Press.

Liestner, C. (2015, November 20). *ISIS' Extortion and 'Taxation' Are Lucrative and Hard to Suppress*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/roomfordebate/2015/11/20/draining-isis-coffers/isis-extortion-and->

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

The Financial Action Task Force (FATF). (2015, February 27). *Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*. <https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html>.

The USA National Commission on the Terrorist Attacks. (2004, 16 June). *Ovierview of the Enemy Staff Statement No.15*. University of North Texas Libraries. https://govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/staff_statement_15.pdf.

Timur, T. (2004). *Türkiye Nasıl Küreselleşti?*. İmge Kitabevi Yayınları.

Tran, M. (2004, January 13). *BCCI v Bank of England*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/business/2004/jan/13/theissuesexplained.bcci>.

Türköz, Ş. (2016). Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 153-162.

U.S Department of the Tressury. (2003, November 18). *2003 National Money Laundering Strategy. Departments of Treasury and Justice*. <http://www.ustreas.gov/offices/eotffc/publications/ml2003.pdf>.

Yılmaz, S. (2012). Türkiye'nin İç Güvenlik Yapılanmasında Değişim İhtiyacı. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 17-40.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

18.00 – 19.30

2. SALON

29. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Ferhat Çağrı ARAS

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Arş. Gör. Ranuna İklime GÜN ALTUN (Doktora Öğrencisi)	Yozgat Bozok Üniversitesi	Hindistan'ın Nükleer Enerjiden Nükleer Silaha Evrilmesi
Dr. Süleyman TEMİZ	İğdir Üniversitesi	Malezya'da 1969 İsyanı ve Güvenlik Kaygısında Dönüşüm: Yeni Ekonomi Politikası Perspektifinden Bir Analiz
Dr. Burcu ERMEYDAN	Bağımsız Araştırmacı	Güneydoğu Asya'da Ekonomik Güvenlik
Dr. Ferhat Çağrı ARAS	Karadeniz Teknik Üniversitesi	QUAD'ın Hint-Pasifik'teki Siber Güvenlik Tehditleri ile Mücadeleye Etkileri
Duygu VAROL (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Kırıkkale Üniversitesi	Enerji Güvenliği Ekseninde Orta Asya'da Rusya ve Çin Rekabeti

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

HİNDİSTAN'IN NÜKLEER ENERJİDEN NÜKLEER SİLAHA EVRİLMESİ

Ranuna İkline GÜN ALTUN

Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

r.ikline.gun@bozok.edu.tr

Hindistan'ın nükleer enerjiden nükleer silaha geçiş süreci bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır. Bu süreci anlayabilmek adına ülkenin sömürgecilik sonrası bağımsızlığını kazanmasıyla beraber gelişen tarihi olayların genel hatlarıyla üzerinden geçilip ülkenin coğrafi özelliklerine de yer verilmiştir. Hindistan ve Pakistan arasındaki anlaşmazlıklar Hindistan'ın nükleer güç olmasında ana neden gibi düşünülse de Çin'in bu denklemde önemli bir aktör olduğuna vurgu yapılmıştır. ABD'nin de Çin'i dengelemek ve terörizmle mücadele kavramları ekseninde üçüncü parti gibi Hindistan'a yardım etmesiyle bu denklemde yer almasına, akabinde gelişen Hindistan-ABD ilişkilerine etkisine değinilmiştir. Ülkenin nükleer silah geliştirirken başvurduğu güvenlik paradigmasını anlamak için Çin ve Pakistan'la olan ilişkileri irdelenmiştir. Nükleer güç olma yolunda 1974'te nükleer silah denemesinin ilk adımlarını atan Hindistan, 1998'de ikinci testlerini tamamlamış ve son nükleer testlerle birlikte 2005'te süreci ABD-Hindistan Sivil Nükleer Anlaşmasıyla sorumlu nükleer silaha sahip devlet olma statüsüne taşımıştır. Yine bu anlaşmayla, nükleer güce sahip olan devletlerden her türlü ekipman desteği alma hakkını kazanmıştır. Bu düzlemde, Hindistan'ın nükleer güç olma yolunda taahhütleri, nükleer kapasiteyi hangi amaçla nerede kullanacağı; nükleer güce sahip olmayı barışçıl amaçlarla savundukları, yıkıcı sebeplere neden olacak şekilde kullanmayacakları ve ilk kullananın kendileri olmayacağı dönemin başbakanın ifadelerinde yer almıştır.

Betimsel, açıklayıcı bir anlatımın ötesinde teorik olarak Hindistan'ın nükleer enerjiden nükleer silaha geçiş dinamikleri incelenmiştir. Askeri-siyasi bir terim olduğu kadar psikolojik bir kavram da olan caydırıcılığın devletlerin güvenliğindeki yeri, Hindistan özelinde nükleer caydırıcılık kavramıyla ele alınmış; neorealizm teorisiyle kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkçe literatürde Hindistan'ın nükleer güç olma yolunda attığı adımların ve geçtiği süreçlerin

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

yeterince işlenmediği tespit edilmiştir. Bu hususta literatürdeki boşluğu doldurmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nükleer Enerji, Nükleer, Nükleer Caydırıcılık.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

MALEZYA'DA 1969 İSYANI VE GÜVENLİK KAYGISINDA DÖNÜŞÜM: YENİ EKONOMİ POLİTİKASI PERSPEKTİFİNDEN BİR ANALİZ

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi

Iğdır Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

suleyman.temiz.phd@gmail.com

1957 yılında Malaya'nın İngiliz sömürgesinden bağımsız olması ve devam eden süreçte 1963 yılında Singapur, Sarawak ve Sabah Eyaletlerini bünyesine alan Malezya'nın tesis edilmesi, ülkenin etnik uyumunda ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. 1963'te kurulan Malezya'da %40 Malay kökenliler, %43 Çin kökenliler ve %10 Hint kökenli ve diğer etnik gruba mensup topluluklardan meydana gelen bir devlet ortaya çıkmıştır. Devletin Malay Müslümanlarına ait olduğu bilinmekteydi, ancak ekonomik güç İngiliz sömürgeciliği döneminde bölgeye getirilen Çin kökenlilerin elindeydi. Bunun sebepleri farklılık arz ederken, esas olan İngilizlerin Çinlileri desteklemesinden ve Çin kökenlilerin aktif ticarete fazlasıyla yer işgal etmesinden kaynaklanmaktaydı.

1965 yılında ülke içi etnik uyumun giderek rahatsız edici bir boyuta ulaşması, devletin kurucusu ve başbakanı olan Tunku Abdul Rahman tarafından Singapur'un Malezya Federasyonu'ndan çıkarılması ile ülkedeki kontrol, tekrar Malaylar lehine dönmüştür. Bununla birlikte iktidarda olan Tunku Abdul Rahman'ın Perikatan isimli ittifak partisinin 1969 tarihinde yapılan genel seçimlerde zayıflaması, ülke genelinde mevcut olan ırklar arası şiddeti doruk noktasına çıkarmıştır. 13 Mayıs 1969 olayı, Malezya'nın Kuala Lumpur kentinde Çin kökenliler ile Malaylar arasında meydana gelen şiddet olaylarıdır. Olay, 1969 Malezya genel seçimlerinin ardından muhalefet partilerinin iktidar koalisyonuna karşı seçim başarısı kazanması ile ortaya çıkmıştır. Resmi raporlar, ayaklanmalar nedeniyle ölenlerin sayısını 196 olarak göstermektedir. Buna karşın batılı diplomatik kaynaklar ise olaylar esnasında hayatını kaybedenlerin çoğunun Çinli olması ile birlikte bu rakamı 600'e yakın olarak belirtmişlerdir. Malezya'nın çok ırklı bir toplum inşa etme konusundaki gayretleri 10 Mayıs 1969

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

seçimlerinden sonra muhalefetin başarısı neticesinde Kuala Lumpur sokaklarında şiddet olaylarına dönüşmüştür.

Malezya yönetimi bu isyana karşı ciddi bir refleks göstermiş ve şiddet olayların temel nedeni olarak Malayların Çin kökenli Malezyalılar karşısında ekonomik olarak geri kalmışlığı, esas neden olarak tespit edilmiştir. Bu ise hükümetin Yeni Ekonomi Politikası'nı (YEP) devreye sokmasına neden olmuştur. YEP, ekonomik ve her alanda Malay önceliğini belirlemiştir. Eğitimden ticarete kadar birçok sektörde Malayların mevcut şartlarından daha iyi bir hale gelmeleri konusunda Malaylar pozitif ayrımcılığa tabi tutulmuşlardır. Esas olarak YEP'in yegâne amacı da bu olarak belirlenmiştir.

YEP'in özü, Malay düşmanlıklarına yol açan ekonomik dengesizliklerin düzeltilmesini sağlamak ve ekonomide daha büyük bir pay için Malay beklentilerini karşılamaktır. YEP öncelikle, hızla artan kırsal Malay nüfusu arasında durgun kırsal projeler, düşük verimli üretim ve artan yoksulluk ile tanımlanan kırsal Malayların ihtiyaçlarına eğilerek, bu sorunun çözülmesini öncelikli hale getirmiştir. YEP'teki öneriler arasında kırsal kalkınmanın hızlı modernizasyonu, hazine arazilerine daha verimli erişimin ve kullanımın kolaylaştırılması ve devlet kredileri için şartların yumuşatılması yer alıyordu. Bunun yanı sıra hükümet, kırsal alanlardaki kamu olanaklarını ve kırsal kesimdeki çok sayıda işsiz genç için eğitim fırsatlarını iyileştirme çabasını da hızlandırdı. Bu şekilde 1971'de başlayıp 1990 yılında kadar devam eden YEP, devletin ülke içi etnik topluluklar içerisinde Malaylar için genel politikası haline dönüştü ve uygulandı. Bu çalışmada, Malezya'nın 1969 isyanına verdiği yanıtları, hem güvenlik hem de ekonomik perspektiften değerlendirmeye tabi tutacak ve analiz edecektir.

Anahtar Kelimeler: Malezya, Yeni Ekonomi Politikası, 13 Mayıs 1969 Olayları.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

GÜNEYDOĞU ASYA'DA EKONOMİK GÜVENLİK

Burcu ERMEYDAN

Dr.

Bağımsız Araştırmacı

bermeydan@gmail.com

Uluslararası İlişkiler disiplini içinde önemli konulardan olan “güvenlik” kavramı, tanımı ve sınırları konusunda uzlaşmaya varılamamış bir kavram olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle Soğuk Savaş’ın bitimi ile ortaya çıkan süreçte güvenlik kavramı, farklı boyutları ile ele alınmaya başlamıştır. Ekonomik güvenlik bu boyutlardan biridir. 1980’lerden bu yana deneyimlenen ekonomik küreselleşmenin de bir getirisi olarak günümüz küresel düzeni içinde ekonomik ilişkiler, siyasetten sosyal hayatta farklı yönlerden devletlerarası ilişkileri şekillendiren temel bileşenlerden biri haline gelmiştir. Genel olarak ticaret ve yatırım güvenliği ile yakından ilişkilendirilse de ekonomik güvenlik bu boyutların çok üstüne çıkan farklı etmenlerden de etkilenmektedir. Literatürde, ekonomik güvenlik çoğunlukla ülkelerin dış politikaları ile ilişkili olarak değerlendirildiği için ulusal güvenliğin bir uzantısı olarak askeri ve ulusal ekonomik bağımsızlıkla bütünleşik olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu çalışmaların sunduğu kavramsal tartışmalar ve ampirik sonuçların literatüre katkısı yadsınamaz. Fakat alternatif bir bakış açısı ile bu çalışma ekonomik güvenlik kavramını bir bölge özelinde inceleyip, bölgesel güvenlik bağlamında değerlendirerek literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple bu çalışma, Güneydoğu Asya bölgesinin ekonomik güvenliğini, bölgenin güncel ekonomik ve siyasi dinamikleri ışığında tartışmayı hedeflemektedir. Küresel ekonomi ve politikada giderek önemli yer kazanan Hint-Pasifik bölgesinin bir alt bölgesi olan Güneydoğu Asya, ekonomik, stratejik ve politik önemi sebebiyle kilit bir öneme sahiptir. Bu sebeple, bu çalışma Güneydoğu Asya bölgesinde ekonomik güvenliği belirleyen etmenlerin ve bölge içinde ekonomik “güvensizliği” tetikleyen unsurların neler olduğu sorularına cevap aramaktadır. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla, bölgede yaşanan güncel siyasi ve ekonomik gelişmeler, bölge ülkeleri ve komşu ülkeler arasında

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

süregelen ekonomik ilişkiler ve bölgesel işbirliği süreçleri birlikte değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışma iki temel çıkarıma ulaşmaktadır. İlk olarak, ekonomik güvenlik kavramının sadece ticaret ve yatırım güvenliğine indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir kavram olarak görülmesi gerektiğini işaret eder. İkinci olarak, Güneydoğu Asya özelinde ekonomik güvenlik kavramının birbiri ile yakından ilişkili farklı boyutları ele alarak gereken bir kavram olduğunu savunur. Buna göre, Güneydoğu Asya’da ekonomik güvenliğin tedarik, pazara erişim, sosyo-ekonomik, mali, teknolojik, küresel ve çevre başta olmak üzere farklı etmenlerce şekillendirildiği sonucuna varır. Bunun yanında, ekonomik güvenlik ve bölgesel güvenlik arasında ilişkinin de kavramsal çerçevenin geliştirilmesi için önemli olduğunu savunur.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Güvenlik, Güneydoğu Asya, Bölgesel Güvenlik, Politik Ekonomi, Hint-Pasifik.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

QUAD'IN HİNT-PASİFİK'TEKİ SİBER GÜVENLİK TEHDİTLERİ İLE MÜCADELEYE ETKİLERİ

Ferhat Çağrı ARAS

Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü

ferhatcagriaras@ktu.edu.tr

Hint-Pasifik bölgesindeki devletlerde, son zamanlarda siber güvenlik tehditlerinin sayısında ve yoğunluğunda ciddi bir artış yaşanmaya başladı. Bu hususta devletlerin ortaya çıkan zorluklar ile ilgili uluslararası güvenliği sağlayabilmesi, uluslararası tedarik zincirinde güvenlik açıklarının engellenmesi, devletlerin uzay çalışmalarına devlet dışı aktörler tarafından yapılan saldırılardan karşı korunabilmesi adına, bölgede topyekûn bir mücadele için iş birliği kaçınılmaz hale geldi. Bu mücadelenin geliştirilebilmesi için, Quad'a taraf olan ülkelerin uyumlu bir şekilde ortak hareket edebilmesi son dönemdeki siber saldırılara karşı kilit bir işlev olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgedeki güvenlik ve iş birliğine önemli katkılar sağlayan çok taraflı ittifaklardan birisi olan Quad, Hint-pasifik bölgesinde artan güvenlik endişelerini ve Çin'in büyük bir güç olarak yükselişi sonrasındaki yayılcı faaliyetlerini dengelemek adına başlatılan güvenlik diyaloglarının da başında gelmektedir.

Bölgede, Quad'a taraf olan ülkelerin çıkarlarında uzlaşmaya varılmasının bir yolu olarak, çok taraflı iş birliğini tercih etmek, bu ülkelerin çıkarlarını korumak için fayda sağlayacağı gibi, kendi içinde çeşitli potansiyel riskler de içinde barındırmaktadır. Bu şekilde oluşturulan çok taraflı platformların etkin olabilmesinin temel sebebi, taraf olan ülkelerin normları ve standartlarını şekillendirmekteki esneklikleri, bilgi alışverişinin görece bir şekilde iş birliğine yardımcı olması, ülkelerin ikili ilişkilerinde güvenlik oluşturmada fırsatlar sağlaması ve uluslararası iş birliğinin caydırıcılık etkisi olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat, bölgede oluşturulan önceki çok taraflı platformlar ve diyaloglar, geçmişte bölgedeki uluslararası siyaseti şekillendirmede yeterli düzeyde başarılı olamamıştır. Quad'a benzer IBSA ve Şangay İşbirliği

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Örgütü kapsamındaki ortaklıkların siber güvenliğe etkisi, jeopolitik çıkarların ortak paydada birleştirilip merkezi bir mücadele ağının kurulmasına geçmişte katkı sağlayamamıştı. Önceki deneyimler Quad'ın siber güvenlik ile ilgili iş birliği hususunda önümüzdeki yıllarda muhtemel bir zorlukla karşılaşılacağı zaman mevcut risklerle ve tehditlerle ne derece mücadele edebileceği ile ilgili soruları da gündeme getirmektedir.

Bu bağlamda, Quad'ın siber güvenlik hususunda iş birliği ile ilgili jeopolitik ve ekonomik risklerin analiz edilmesi gerekmektedir. Quad'a taraf olan ülkeler için dinamik siber güvenlik tehdit ortamının belirlenmesi, siyasi kararlar ve siber güvenliğin Quad bağlamında çok taraflı bir diyalog kanalları vasıtasıyla tüm risklerinin tartışılması, ancak ülkelerin ortak bir paydada yekpare bir misyon belirtmesi ile mümkündür. Quad'ın gelecekteki siber güvenlik tehditlerine karşı iş birliği hususuna yönelik zorluklarının tartışılması ve bu oluşumun riskleri önleme ve krizleri yönetebilme yeteneklerinin incelenmesi, bölgedeki güvenliğin sağlanabilmesi ve sürdürülebilmesi için açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Quad, Siber Güvenlik, Hint-Pasifik.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

ENERJİ GÜVENLİĞİ EKSENİNDE ORTA ASYA'DA RUSYA ve ÇİN REKABETİ

Duygu VAROL

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler

duygu.varol04@gmail.com

Özet

Uluslararası ilişkilerde zamanla değer kazanan enerji güvenliği kavramı ülkelerin uygun fiyatlarla yeterli miktarda enerjiyi sağlamaları olarak tanımlanmaktadır. Ancak kavram çok boyutludur ve bu tanım yeterli değildir. Enerji güvenliğinin tanımı içerisinde enerji tedarikinin güvenli bir şekilde sağlanması da dahil edilir. Çin ve Rusya gibi dünya devi sınıfında olan ülkelerdeyse bu kavram dış politikada karar alma aşamasında gerçekten önemli bir yere sahiptir. Enerji güvenliği, zengin petrol ve doğal gaz yataklarına sahip olan Orta Asya'da etkili olan bu iki ülkenin ilişkilerinde özellikle etkilidir. Rusya ve Çin'in rekabet içerisinde olduğu bu bölgede enerji güvenliği ilişkileri adeta yumuşatmaktadır. Çalışmanın amacı Orta Asya'da iki ülke arasındaki rekabetin sonucunun kısa ve uzun dönemde iş birliğine mi yoksa çatışmaya mı evrileceğini irdelemektir. Bunu yaparken enerji güvenliği kavramının özellikle iş birliğine etkisini belirlemek çalışmanın amacına dahil edilmiştir. Orta Asya'daki Rusya ve Çin rekabeti içinde enerji güvenliği kavramının iki ülke arasındaki iş birliğine etkileri nelerdir? Bu kavram çatışmayı önleyici bir güce sahip midir? Özellikle bu sorular çalışmanın ana çerçevesini meydana getirmektedir. Çalışmada bulguların belirlenmesi aşamasında teoriksel çerçeve yardımcı olmuştur. Kendi içerisinde dallara ayrılan neorealizm teorisi çalışmanın bulgularının belirlenmesi aşamasında önemli bir yere sahiptir. Bu teorinin neden seçildiğiye şu şekilde açıklanabilir; Enerji güvenliği ile ilgili tartışmaların çoğuna neorealist düşünürler dahil olmuştur. Çünkü neorealistler ulusal çıkarlar ve güvenlik ile askeri çatışma ve bölgesel çatışmalar bağlamında devletlerin enerji politikasına odaklanmaktadırlar. Neorealistler içerisinde farklı görüşlere sahip iki grup bulunmaktadır: Savunmacı ve saldırgan realistler. Her iki görüşe çalışma da yer verilmiştir fakat Kenneth Waltz'ın öncülüğünü yaptığı savunmacı

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

realistlerin görüşleri çalışmaya yön vermesi açısından daha önemli bir yere sahiptir. Saldırgan realizme göre uluslararası sistemde var olan anarşi devletlerin saldırgan bir politika izlemelerine ve coğrafi olarak daha çok genişlemelerine sebep olacaktır. Savunmacı realizm ise uluslararası sistemde dengenin sağlanabilmesi için küresel güçlerin birbirlerinin çıkarlarına müdahale etmemeleri gerektiğini, toplumsal, ekonomik ve siyasal anlamda bir arada hareket etmelerinin mümkün olduğunu savunmaktadır. Özetle iş birliği kavramına vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla tarihsel açıdan bakıldığında ve Çin ve Rusya ilişkileri incelendiğinde iş birliği bu iki ülkenin ilişkilerinin temel yapıtaşını oluşturmaktadır. Savunmacı neorealistlerin de belirttiği gibi sistemde dengenin sağlanması adına uzun dönemde ilişkiler bu bağlamda ilerleyecektir. Ayrıca aralarında enerji ticareti olan bu iki ülke enerji güvenliğinin sağlanması adına çatışmaya girmeyecektir. Enerji güvenliği kavramı ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendiren bir kavramdır. Bu kavram saldırgan realistlerin görüşlerini çürütmekte, savunmacı realistlerin görüşlerini güçlendirmektedir. Her ne kadar Çin ve Rusya Orta Asya içerisinde rekabet içerisinde olsalar bile uzun dönemde çatışma olasılığı zayıftır. Rusya genişlemeye dayalı stratejiler izlese dahi Çin yıllardan beri bu stratejiden uzak durmuştur. Çin ekonomi temelli dış politika stratejilerini sürdürmekte ve enerji güvenliği kavramına önem vermektedir. Sonuç olarak enerji güvenliği kavramı iş birliğinin sürdürülmesine katkıda bulunacak ve iki ülke sistemsal dengenin sağlanması adına çatışma içersine girmeyeceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Enerji güvenliği, Neorealizm, Rusya, Çin, Orta Asya, iş birliği

GİRİŞ

Enerji güvenliği kavramı uluslararası ilişkilerdeki birçok kavram gibi muğlak, soyut ve net değildir demek zordur ve konuyla ilgili olarak bir çok kurum ve kuruluş tarafından çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Genel olarak söz konusu kavram ülkelerin uygun fiyatlarla yeterli miktarda enerjiyi sağlaması şeklinde ifade edilmektedir. Kavram çok boyutludur ve bu da özelliklerinden biridir. Enerji güvenliğinin diğer boyutu da “fiziki anlamda güvenliğin” sağlanmasıdır. Örneğin tedarik sürecinde yaşanacak olan aksaklıklar enerji güvenliğini tehdit edebilir. Tüm tanımlamalara bakıldığında aynı anahtar kelimelerin tekrarlandığı gözlemlenmektedir. Bunlar; sürdürülebilirlik, erişebilirlik, hesaplılık ve mevcudiyettir. Asya Pasifik Enerji Araştırmaları Merkezi’nin tanımlaması içerisinde bu dört kavrama vurgu yapılır. Diğer kuruluşların da yaptığı açıklamalarda bu anahtar kelimeler üzerinde durulmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Enerji güvenliğinin önemi ülkelerin enerji planlamasından tarım sektörüne kadar uzanır. Ekonomik olarak büyüme, hızlı nüfus artışları, yeni enerji alanlarının ortaya çıkması ve enerjiye olan talebin artışı enerji güvenliğini gün geçtikçe daha da önemli hale getirmektedir. Dolayısıyla bu kavram ülkeler için hayati önemdedir. Orta Asya gibi sürdürülebilir, erişilebilir, hesaplı, mevcut bulunan çeşitli enerji kaynaklarının bulunduğu bölgede enerji güvenliği bölgeyi çok daha kıymetli hale getirmektedir. Bölge içerisinde aktif halde olan Çin ve Rusya gibi ülkeler içinse Orta Asya ve enerji güvenliği birbirine yabancı olan iki kavram değildir. Avrasya'nın yumuşak karnı olan bu bölgede Hazar Denizi hidrokarbon üretimi açısından zengin, açık deniz ve kara yataklarında önemli petrol ve doğal gaz kaynaklarına sahiptir. Dolayısıyla bölge sahip olduğu özelliklerinden dolayı iki ülkeyi rekabete sürüklemektedir. Özellikle Çin'in bölgede aktif olarak hareket etmesi, diğer ülkelerle ilişkilerini geliştirmesi, çeşitli projeler yapması bu rekabeti arttıracaktır. Ayrıca güvensizlik de bölgede rekabeti arttıran unsurlardan birisidir.

Çalışmanın amacı bu rekabetin sonucunda kısa ve uzun dönemde ikili ilişkilerin ne şekilde evrileceğini irdelemektir. İkili ilişkilerin sonucunun iş birliğine mi yoksa çatışmaya mı evrileceği tartışılmaktadır. Bu tartışma yapılırken enerji güvenliği de göz önüne alınmaktadır. Enerji güvenliği kavramının iş birliğine etkisi nedir ? Bu tarz araştırma sorularıyla çalışmanın ana çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın önemi enerji güvenliği kavramının günümüzde popülerleşmesiyle de ilgilidir. Enerji güvenliği ülkelerin dış politika kararlarında artık kesin olarak etkilidir. Bu durum çalışmanın önemini arttırmaktadır. Ayrıca bu sunumda Rusya ve Çin ilişkileri teorik çerçevede de ele alınmıştır. İkili ilişkilerin incelenmesinde düz bir tarih anlatımından çok teorik çerçeveye oturtulması amaçlanmıştır ve çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Çalışmanın teorik çerçevesi neorealizm teorisi ile çizilmiştir. Neorealizm savunmacı ve saldırgan neorealizm olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Saldırgan realizm devletlerin sistemde hakim olan anarşiden kaynaklı olarak saldırgan bir tavır içerisine gireceklerini öngörmektedir. Savunmacı realizm ise devletlerin birbirlerinin hayati çıkarlarına karışılmamasına, siyasal, toplumsal ve ekonomik konularda iş birliğine gitmeleri gerektiğine dayanır. Yani ülkelerin sistemdeki dengeyi sağlayabilmeleri için iş birliğini tercih etmeleri gerekmektedir. Savunmacı realizmin temelinde yer alan bu görüş çalışmamızın ana fikrini de etkilemiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Görüşlerimizde öncelikli olarak enerji güvenliği kavramına ayrıntılı olarak değinilmiştir. Daha sonra Orta Asya'nın enerji güvenliği eksenindeki öneminden ve yine Çin ve Rusya için Orta Asya'nın enerji güvenliği eksenindeki öneminden bahsedilmiştir. Ve Orta Asya'nın neden bu kadar önemli olduğu da ele alınmıştır. Daha sonraysa Çin ve Rusya rekabeti ve iki ülke ilişkileri irdelenmiştir. Çalışmanın son kısmında neorealizm teorisinin enerji güvenliği ekseninde önemine değinilmiş ve neorealizmin iki farklı kolu olan saldırgan ve savunmacı realizmden bahsedilmiştir.

Çalışmanın son kısmındaysa elde edilen veriler ışığında varılan bulgulara yer verilmiştir.

1. ENERJİ GÜVENLİĞİ KAVRAMI

1.1 Enerji Güvenliği Kavramının Tanımı ve Önemi

Enerji güvenliği, uluslararası ilişkiler literatüründe, bir çok kavramda olduğu gibi, belirli bir netliğe ulaşamamıştır. Enerji güvenliği kavramı soyut, önemli olduğu kesin ama netleştirilmesi zor olan muğlak bir kavram olarak görülmektedir. (Yergin, 2014 s. 292). Fakat literatürde belirli tanımlamalar yapılarak konu anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Enerji güvenliği, ülkenin ekonomi ve refahı için gerekli olan enerji kaynaklarına sürekli ve güven içinde, istenilen yer ve zamanda ulaşmasıdır. (Karabulut, 2015 s. 181) Enerji güvenliği kavramı, hem ülkelerin enerji gereksinimlerinin hem de tüm ülkeler için stratejik öneminin artmasıyla birlikte, öncesinden daha kapsamlı bir tanımlamaya ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Bu çerçevede, enerji güvenliği günümüzde; enerjinin yeterli, ödenebilir, güvenilir, zamanında, temiz ve çeşitlendirilmiş kaynaklardan, kesintisiz ve kaliteli bir şekilde elde edilebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu sayılanlardan birisi ya birden fazlası yoksa enerji güvenliğiniz de yok demektir. (Pamir, 2017 s. 49)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP Dünya Enerji Değerlendirmesi raporu, enerji güvenliğini, çevre üzerinde kabul edilemez veya geri döndürülemez bir etkisi olmayan, çeşitli şekillerde, yeterli miktarda ve uygun fiyatlarla her zaman enerjinin mevcudiyeti olarak ele alır. (United Nations, 2008). Asya Pasifik Enerji Araştırmaları Merkezi ise enerji güvenliğini dört ana kavram üzerinden ifade etmektedir. Bunlar;

- 1- Hesaplılık,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

- 2- Sürdürülebilirlik,
- 3- Erişilebilirlik ve
- 4- Mevcudiyet olarak sıralanmaktadır. (Asia Pacific Energy Research Center, 2007).

Genel olarak kurumlar, kuruluşlar ve kişilerin yaptığı tanımlar incelendiğinde, Asya Pasifik Enerji Araştırma Merkezi'nin de ifade ettiği gibi, bu dört ana kavram öne çıkar. Fakat bu kavramlar ilerleyen zamanlarda daha da genişletilebilir, çünkü enerji güvenliği dinamik bir kavramdır. Bugün dört ana kavram üzerinden yapılan tanımlama beşe veya altıya çıkabilir. Örneğin çeşitlilikte bu kavramlar arasına dahil edilebilir. Churchill enerji güvenliğiyle ilgili şöyle bir tanımlama yapmıştır: "*Petrolde güvenlik ve kesinlik, sadece çeşitlilik ve çeşitlilikte yatar.*" (Yergin, 2006, s. 69).

Enerji planlamalarının yapılmasından gıda taşımacılığına kadar enerji güvenliğinin etkisi büyüktür. Enerji güvenliği, tarım sektöründe de oldukça etkilidir. Gıda güvenliği ve gıda taşımacılığı ile direkt bağlantılıdır. Küresel ölçekte gıda üretimi su tüketiminin yaklaşık %70'ini ve enerji tüketiminin de %6'sını harcamaktadır. (Guevara, 2022).

Petrol olmasaydı insanoğlunun hareket kabiliyeti kalmazdı, elektrik üretecek enerji olmasaydı internet çağına giremezdik. Dolayısıyla enerjinin sürdürülebilirliği, mevcudiyeti, hesaplılığı ve erişimi, özetle enerji güvenliği günümüzde olmazsa olmazımızdır.

1.2 Orta Asya'nın Enerji Güvenliği Ekseninde Önemi

Orta Asya'nın enerji güvenliği ekseninde önemine değinmeden önce Orta Asya'nın neden bu kadar önemli olduğuna kısaca değinmekte fayda vardır. Bunu belirledikten sonra Orta Asya'nın enerji güvenliğindeki yeri daha net anlaşılacaktır.

Avrasya'nın yumuşak karnı olan Orta Asya'nın kıymetli bir bölge haline gelmesini sağlayan en önemli şey enerjidir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla enerji bölgesi olan Orta Asya dünyaya açıldı ve büyük güçlerin akın etmeye başladığı yer oldu. Orta Asya'nın petrol rezervleri 15-31 milyar varil, doğal gazı ise 23-36 trilyon m³ olarak tahmin edilmektedir. (Ekrem, 2011, s.28).

Hazar Denizi çevresi, dünyanın en eski petrol üretim havzalarından biridir ve giderek daha önemli bir hale gelen küresel enerji üretimi kaynağıdır. Bölge, hem Hazar Denizi'ndeki

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

açık deniz yataklarında hem de Hazar havzasındaki kara alanlarında önemli petrol ve doğal gaz rezervlerine sahiptir. Eskilerden beri petrol üreten Hazar bölgesinin doğal gaz üreticisi olarak da önemi hızla artmaktadır.

Enerji kaynakları kapsamında sadece petrol ve doğal gaz değil, su da artık günümüzde önemli bir enerji kaynağıdır ve gelecekte de daha önemli olacağı bellidir. Hazar Denizi, dünyanın en büyük iç su kütesidir. Birleşmiş Milletler Küresel Uluslararası Sular Değerlendirmesi'ne (GIWA) göre Hazar Denizi dünyanın en büyük endhoreik (iç) su kütesidir ve dünyanın iç sularının yüzde 40'ından fazlasını içerir. Beş kıyı (kıyı) ülkesi vardır - Rusya, Azerbaycan, İran, Kazakistan ve Türkmenistan. Ayrıca Gürcistan, Ermenistan ve Türkiye'den gelen nehirler Hazar Denizi'ne dökülürler. (U.S. Energy Information Administration, 2013).

Orta Asya'nın enerji güvenliği ekseninde önemi direk olarak enerji güvenliğinin tanımından ileri geliyor. Enerji güvenliği tanımında bahsedilen hesaplılık, sürdürülebilirlik, erişilebilirlik ve mevcudiyet şartlarını Orta Asya rahat bir şekilde karşılıyor. Bölgede mevcut olan enerji hesaplıdır, sürdürülebilir niteliktedir ve erişilebilir durumdadır. Hazar Denizi ayrıca enerji kaynakları açısından çok zengindir ki bu, çeşitlilik kavramını da kapsıyor demektir. Bütün Orta Asya çeşitlilik kavramına uygundur denebilir.

Kısmi olarak siyasi açıdan karışıklıklar olsa bile Orta Asya'nın durumu Ortadoğu'ya göre daha stabildir. Dolayısıyla bölge enerji güvenliği açısından da daha caziptir. Stabil olmasında iki büyük gücün varlığı etkilidir. Çin gibi büyük güçler projelerini gerçekleştirmek ve bölge ülkeleriyle ilişkilerini normal tutmak adına karışıklıkların olmasını istemezler.

1.2.1 Orta Asya'nın Enerji Güvenliği Ekseninde Rusya için Önemi

Orta Asya'nın enerji güvenliği ekseninde Rusya için öneminden bahsetmeden önce Rusya'nın bölgedeki varlığından ve enerjinin Rusya için öneminden kısaca bahsetmek daha iyi olacaktır.

Rusya Federasyonu dünya enerji piyasalarında önemli bir oyuncudur. Diğer tüm ülkelerden daha fazla kanıtlanmış doğal gaz rezervine sahiptir ve kanıtlanmış petrol rezervlerindeyse ilk on ülke arasında yer almaktadır. Dünyanın en büyük doğal gaz ihracatçısı, ikinci en büyük petrol üreticisi ve ihracatçısı ve üçüncü en büyük enerji tüketicisidir. (Pirog,

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

2007, s. 18.) Tüm bu hareketlilik içinde, enerjiye sahip olma ve bu enerjiyi yönlendirme konusunda Orta Asya Rusya için çok önemlidir.

Orta Asya ülkeleri bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan gibi ülkeler enerji kaynaklarını kullanıp ekonomilerini güçlendirmeyi ve bölgede önemli bir oyuncu haline gelmeyi hedeflediler. Bu yüzden de enerji kaynaklarını dünya pazarlarına ulaştırmayı amaçladılar. Her ne kadar enerji kaynaklarına sahip olsalar da yeterli alt yapı ve boru hatlarına sahip olmadıkları için bu süreçte SSCB tarafından yönlendirilmeye başladılar. Orta Asya ülkeleri çıkarttıkları kaynakların bir kısmını kendisine ayırmış kalanı da Rus boru hatlarına aktarmıştır. Dünyaya ihracat için bu ülkeler üzerinden boru hatları inşa edilmemiştir. (Kamalov, 2011, s. 44).

Rusya'nın boru hatları üzerindeki hakimiyetine örnek olarak Kazakistan'daki Tengiz sahasından Rusya'nın Karadeniz limanı Novorossiysk'e uzanan Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) boru hattı verilebilir. CPC boru hattı bir şirketler konsorsiyumuna aittir ve en büyük pay ise (%24) Rus hükümetine aittir. (Konsorsiyumdaki çıkarları Transneft tarafından temsil edilmektedir). Kazakistan'ın devlete ait petrol ve doğal gaz şirketi KazMunaiGaz (%19) ve Chevron (%15) konsorsiyumun ikinci ve üçüncü büyük hissedarlarıdır. (U.S. Energy Information Administration, 2017). Özetle Orta Asya Rusya için enerji açısından önemlidir, bölgede etkilidir. Her ne kadar son yıllarda Çin'in etkisi artsa bile Rusya'nın varlığı reddedilemez.

Enerji güvenliği açısından Rusya için Orta Asya önemlidir çünkü mevcut olan enerji kaynakları üzerinden sürdürülebilir, hesaplı olan enerjiye ulaşmaktadır ve bu enerji kapasitesi Rusya için rahatça erişilebilir konumdadır.

Son olarak Rusya'nın enerji güvenliğine verdiği önem yayınlanan doktrinlerle de ifade edilebilir. 2016'da Rusya Parlamentosu 2030'a kadar Ulusal Enerji Güvenliği Doktrini'ni (31 Aralık 2015 tarihli ve 683 sayılı Direktif) kabul etti. Enerji güvenliği doktrinde “yerel ve uluslararası enerji piyasaları için düzenli enerji arzını güvence altına alan ve bu enerji arzını ulusal ekonomiye ve enerji sektörüne potansiyel olarak ciddi zararlar verebilecek dış ve iç tehditlerden koruyan hükümet politika mekanizmaları ve eylemleri” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, Rusya'nın Enerji Güvenliği 2030 doktrini, ithalatçı ülkelere gelen enerji talebinin güvenliğini garanti edecek mekanizmalar aramaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Enerji güvenliği, yurtdışı enerji tüketiminin artması, enerji kaynaklarının ihracatının milli gelirin önemli bir parçası olması ve ülkenin sosyal, ekonomik ve askeri teknolojik programlarının çoğunun petrol ve gaz gelirlerine bağlı olması nedeniyle Rusya için özel bir öneme sahiptir. Bu nedenle doktrinlerde Rusya'nın enerji sektörünün rekabet gücünün zayıflaması, ülkenin ekonomik ve siyasi güvenliğine yönelik bir tehdit olarak görülmektedir. (Hall ve Karatayev, 2020)

Dolayısıyla enerji güvenliğindeki aksaklık Rusya'nın ekonomiden siyasete kadar ülke için önemli olan her bir unsurunu etkiler. Orta Asya'da aktif olan Rusya enerji güvenliğinden bağımsız olarak düşünülemez.

1.2.2. Orta Asya'nın Enerji Güvenliği Ekseninde Çin için Önemi

1970'lerin başında Çin'in uluslararası ilişkilerindeki gelişmeler Çin ekonomisinin büyümesine yol açtı. Çin enerji kaynaklarında kendi kendine yeterliliğini kaybetti, ancak enerji güvenliğinde ilerleme kaydetti. (Daojiong, 2006, s.179).

Çin, 1990'lı yıllara gelene kadar enerji güvenliğinin önemini henüz algılayamamıştı. Çin'in hızlı ekonomik gelişimi, genişleyen orta sınıf nüfusu, motorizasyonu ve şehirleşmesi nedeniyle enerji tüketimi son yıllarda rekor seviyeye ulaştı. Ülke 2008'de ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci petrol tüketicisi ve üçüncü en büyük net petrol ithalatçısı oldu. (Jian, 2011 s.24). Sadece petrol değil enerji güvenliği dahilinde temiz enerji kaynaklarına da ulaşmak amacıyla Çin 90'lardan sonra yönünü Orta Asya'ya çevirmiştir. Bu süreçte Çin'in ilk amacı enerji güvenliği değildi, özellikle batı sınırında güvenliğini sağlamak istemekteydi. Zamanla bölgeye yönelmesinin amacı enerji güvenliğine dönüşmüştür.

Çin için bölgenin enerji güvenliği açısından önemli olmasının başka bir nedeni de bölgede askeri açıdan güçlü olmaması ve enerji kaynaklarını çeşitlendirme zorunluluğudur. Pekin'in artan enerji ihtiyacı ve 2003 yılında yüzde 75'i Orta Doğu ve Afrika kaynaklı olmak üzere 91 milyon tona ulaşan petrol ithalatıyla sürekli ekonomik büyümesi göz önüne alındığında, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi acil hale gelmiştir. Deniz iletişim hatlarını koruyacak bir "mavi su donanması" bulunmayan Orta Asya ve Rusya'nın enerji rezervleri uygun seçenekler olarak ortaya çıktı. Kazakistan'ın dev petrol sahası Kashagan'ın keşfi, Pekin'in bir Kazak-Çin boru hattının fizibilitesine ilişkin pozisyonunu yeniden gözden

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

geçirmesini de sağladı. (Liao, 2006, s. 61). Enerji kaynaklarını çeşitlendirme ihtiyacı Çin'i Orta Asya'ya yönlendirdi.

Çin'i Orta Asya'ya yönlendiren başka siyasi nedenler de vardır ve hepsi enerji güvenliği kavramı ile yakından ilgilidir. Örneğin Ortadoğu ve Afrika ülkelerinin siyasi açıdan istikrarsız olmaları ve Çin'e uzak olmaları bu nedenler arasındadır. İthalatını gerçekleştirdiği petrolün %80'inin Malakka Boğazı üzerinden sağlanması ve burada korsanlık faaliyetleri ile birlikte ABD faktörünün bulunması Çin'i Orta Asya'ya biraz daha yakınlaştırmaktadır. (Kısacık ve Örmeci, 2021, s. 26). Dolayısıyla Orta Asya güvenlik açısından bazı dönemlerde karışıklıklar yaşasa bile diğer bölgelere göre Çin'in daha rahat ve güvenli bir şekilde hareket edeceği bir yerdir ve enerji ihtiyacını karşılama aşamasında ilk tercihlerindedir. Bu bölgede güvenliğin sağlanması enerji güvenliği açısından Çin için önemlidir. Siyasi karışıklıklar Çin'in enerji politikalarının önüne set çekebilmektedir. Örneğin Taliban'ın Afganistan'ı ele geçirmesinin ardından Çin'in Taliban'ın varlığını kabul etmesi bu bağlamda ele alınmalıdır.

Son olarak Çin'in Orta Asya'yı enerji güvenliği açısından önemli saymasının diğer bir nedeni olarak Bir Kuşak Bir Yol Projesi akla geliyor. "Bir Kuşak Bir Yol Projesi" adı verilen planlamayla Çin, enerji güvenliğini de esas alarak, Avrupa, Ortadoğu ve Afrika'ya ulaşmayı amaçlıyor. Pekin açısından Avrasya'nın içinde bulunduğu Türk ve Müslüman nüfusun ağırlıkta olduğu "orta koridor" ideal konumdur. (Okur, 2017, s. 45). Bu açıdan, BKBY Projesi'nin en önemli ayağı olan Orta Asya'da, altyapı, istihdam ve farklı yatırımlar ile bölgede istikrarın sağlanması, ticaretin öncelenmesi, istikrarsızlığın nedenlerinin ortadan kaldırılması Çin için önemlidir. BKBY Projesi bölgede enerji güvenliği kavramı açısından da büyük önem ifade etmektedir. BKBY Projesi ile Çin bölgede kendi enerji güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu projeye ülke ciddi yatırımlar yapmaktadır ve dolayısıyla proje enerji güvenliğinin sağlanması için bir araç olarak da kabul edilebilir.

2. Orta Asya'da Enerji Perpektifinde Çin ve Rusya Rekabeti

Rusya ile Çin arasında uzun süredir devam eden bir iş birliği süreci mevcuttur ve bu durum biraz da mecburiyetten kaynaklanmıştır Aralarındaki iş birliği çalışmalarına en iyi örnek Şangay İş Birliği Örgütü'dür. Oluşum önce Şangay Beşlisi diye başlamıştır daha sonra ivme kazanarak Şangay İş Birliği Örgütü'ne dönüşmüştür.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ayrıca Rusya Çin'in en önemli doğal gaz tedarikçilerinden biridir. Fakat Rusya Çin ile enerji ticareti yaparken Çin'in yönünü değiştirmesini istemektedir. Çin Orta Asya'da oldukça aktif olduğundan Rusya Çin'in enerji ihtiyacını farklı boru hatları üzerinden karşılamayı teklif etti. Ruslar Çin'e 2004 yılında Doğu ve Batı olmak üzere iki hat teklif etmiştir. Bunlardan biri Rusya'nın Altay bölgesinden Çin'in Sincan bölgesine uzanan 30 milyar metre küp kapasiteli Batı hattıdır. Diğeri ise Sakhalin Adası'ndan başlayıp Rusya'nın Vladivostok kentinin altından Kuzeydoğu Çin'e uzanan 40 milyar metre küp kapasiteli Doğu boru hattıdır. Rusya'nın itinalı bir şekilde Çin'in enerji ihtiyacının planlamasının ve bu planlamayı Sibiryaya üzerinden yapmasının sebebi Çin'i Orta Asya'dan uzak tutmak istemesidir. (Varol, 2014, s.96). Bu durum da aralarında bir rekabetin olduğunu kanıtlar.

Rekabeti kanıtlayacak bir diğer gösterge ise Çin'in Orta Asya'da asimetrik büyümesi ve Rusya'ya göre daha aktif bir hale gelmesidir. Çin, bölgedeki kuruluşları kendine doğru yönlendirmektedir. 1990'larda ve 2000'lerin başında çok taraflı organlar, Rusya Federasyonu ve bölgedeki diğer ülkelerle işbirliği içinde çalışmanın bir yoluydu. Ancak daha yakın zamanlarda, Çin, Rusya, Hindistan, Pakistan ve Orta Asya devletlerini içeren Şanghay İşbirliği Örgütü(ŞİÖ) gibi çok taraflı kuruluşlar, Çin ile Rusya arasında rekabet alanları haline geldi. Bir Kuşak Bir Yol Projesi, Çin'in Orta Asya ile angajmanının yoğunlaşmasına yol açtı ve bu durum, kontrol alanlarının daraldığını gören Moskova'daki liderleri alarma geçirdi. Çin'in, ŞİÖ aracılığıyla lojistik ve teknoloji gibi alanlarda gelecekteki gelişmeleri belirleyecek olan oyunun kurallarını yazdığı görülmektedir. (Yau, 2021).

Yine Çin'in bölgede asimetrik büyümesi ile ilgili olarak kuruluşlar üzerinden rekabetin arttığı ifade edilebilir. Bölge ülkelerle ilişkilerini Rusya Avrasya Ekonomik Birliği, Çin ise Bir Kuşak Bir Yol Projesi vasıtasıyla canlı tutmaktadır. Bu iş birlikleri onları bir araya getirmekle birlikte aslında gizliden birbirlerine karşı rakip olduklarının da bir göstergesidir. Orta Asya'da Çin en etkili oyuncularından biri olarak ortaya çıkmakta ve Rusya'nın bu konuda yapabileceği çok az şey bulunmaktadır. Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ne ilişkin beklentileri, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi karşısında zayıf görünmektedir. Düzenleme şimdilik oldukça sakin, ancak Güney ve Orta Asya'dan gelen istikrarsızlık korkuları Pekin'i oradaki güvenlik profilini yavaş yavaş arttırmaya zorlamaktadır. (Stronski, 2018).

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Kuşak ve Yol Girişimi, Orta Asya ekonomisinin birçok yerinde Çin'in uluslararası kural koyma yeteneğini güçlendirmektedir. Putin Şangay İş birliği Örgütü aracılığıyla Orta Asya ticaret lojistiği konusunda hala söz sahibidir fakat Rus teknoloji şirketleri şimdiden Çinli rakiplerine yenilmektedir. Ayrıca Orta Asya devletleri Çin teknolojilerine güvenme konusunda kaygılı değiller. Çinli şirketler, teknoloji ürünlerini birleştirerek Çin yerel pazarında ölçek, kapasite ve uygulanabilirlik açısından Rus teknolojiden çok daha büyük bir sistem geliştirdiler. Sonuç olarak, teknoloji ihracatı söz konusu olduğunda, Rusya'nın sunabileceği hiçbir şey yoktur.

Aralarında bir rekabet olduğu kesindir ama bununla birlikte Rusya rekabet edebilme yetisini kaybetmeye başlamıştır. Çin bölgede Rusya'ya göre daha baskındır. Aslında bu durum Çin ve Rusya arasında ileriye dönük iş birliği olasılığını güçlendirmektedir. Çin'in ileriye dönük politikası daha çok ticarete yöneliktir. Çin Rusya gibi bir ülkeyle çatışma olasılığından kaçacaktır. Böyle bir olasılık, Çin'in kendi planlarını bozmasına sebep olacaktır. Rusya için ise durum şu şekildedir; Rusya gerek farkında gerek değil Çin'e ipleri vermeye başlamıştır. Enerji ticaretini bitirmek istememesinden kaynaklı Çin'i bölgeden uzaklaştırmaya çalışmaktadır ama şu anki mevcut durumda bu anlamsız bir çabadır.

Rekabetin bölgede var olduğuna dair öne sürülecek başka bir etken güvensizlikle alakalıdır. Çin Rusya'ya güvenmediği kadar Rusyada Çin'e güvenmemektedir. Bu durum aralarında rekabet ortamının oluşmasına da sebep olmaktadır. Özetle Rusya Çin'e her zaman temkinli yaklaşmaktadır. Vladimir Putin'in özel danışmanı olduğu ileri sürülen Rus stratejist ve siyaset bilimci Alexandr Dugin'in de Çin'le ilgili görüşleri parlak değildir. Ona göre Çin, Güneyde Rusya'nın en tehlikeli jeopolitik komşusu sayılmaktadır. Ayrıca Çin iki nedenden dolayı Rusya için tehlike arz etmektedir: Çin heartlandı mevzii açısından tehdit eden bir konumda bulunmaktadır. Çin, kapalı ırki-kültürel spesifikliğe haizdir ve Avrasya'nın kıtasal inşasına hiçbir zaman katılamamıştır. Sonuçta, somut siyasi durumdan bağımsız olarak Çin, güneyde ve doğuda Rusya'nın düşmanı durumundadır. (Dugin, 2018, s. 186-187).

Her ne kadar Çin'in bölgede baskın konumda olmasından ve asimetrik büyümesinden söz edilse de Rusya'nın bölgeden tamamen vazgeçtiğini söylemek de yanlış olacaktır. Çin'in de Rusya'ya karşı huzursuzluk duyduğu birtakım durumlar mevcuttur. Çin'in enerji anlaşmaları başka yerlerde iki taraflıyken, Orta Asya'da her zaman üçüncü bir oyuncuyu içermektedir:

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Rusya. Rusya'nın Orta Asya enerji faaliyetlerini kendi çıkarları için kontrol etme kararlılığı, Çin'in yerel tedarikçilerle doğrudan iş yapma kabiliyetini kısıtlamaktadır. Bu durum da rekabet ortamının bölgede oluştuğunun başka bir kanıtı niteliğindedir.

Enerji güvenliği kavramından ve kavramın öneminden çalışmada bahsedildi. Bölgenin Çin ve Rusya için enerji güvenliği ekseninde önemi ve iki ülkenin bölge içerisindeki rekabeti de çalışmada irdelendi. Ana sorunsalımız ise kısa ve uzun dönemde Orta Asya'da Çin ve Rusya ilişkilerinin nasıl ilerleyeceği üzerinedir. Her ne kadar rekabet ortamı oluşsa bile enerji güvenliği kavramının iş birliğini güçlendireceği açıktır. Enerji her iki ülkeyi bölgede iş birliği açısından destekleyici unsurdur. Teoriksel olarak bu görüşü adına adına neorealist kuramdan faydalanılmıştır. Savunmacı neorealizm üzerinden iş birliğinin olacağına dair görüş güçlendirilmeye, saldırgan realizm ise çürütülmeye çalışılmıştır.

3. Neorealizm Teorisi ve Enerji Güvenliği İlişkisi

3.1 Neorealizm Teorisi ve Farklı Görüşler: Savunmacı Realizm, Saldırgan Realizm

Neorealizm, uluslararası sistem içerisinde ulusal siyasal sisteme benzeyen bir hiyerarşik yapı bulunmadığı için sistemin anarşik olduğunu savunmaktadır. Neorealizme göre çatışmaların temel sebebi sistemin anarşik yapısından kaynaklıdır, Morgenthau'nun savunduğu gibi insan doğasından kaynaklı değildir. Uluslararası sistemde birincil aktör konumunda olan devletler arasında çıkar çatışmaları mevcuttur. Çıkar çatışmaların oluşmasıyla beraber sistem anarşik bir yapı haline gelir. Böyle bir süreçte devletler güvenliklerini öncelikle başlarlar. Güvenliklerini temin edebilmeleri için güç bir araç olarak devreye girer. Bu noktada devletlerin sahip olduğu fırsatlar ve imkanlar da önemlidir. Bu noktada iki görüş vardır: Birincisi, tercih mücadeleleri rekabetçi durumlarda ortaya çıkar ve rakiplerin kullandığı araçları sınırlayabilen bir otoritenin yokluğunda güç devreye girer. İkinci görüş ise insanların doğuştan güç arayışında olduğu yönündedir. Waltz'un güçle ilgili görüşü ise gücün insanların kendi yüce amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları araç olarak değil, devletin amaçlarını gerçekleştirmek için öncelikle bir kavram olmasıdır. (Waltz, 2001, s. 35-37).

Gücü elde ederken yaşanan siyasal ve yönetsel durumlar güvenlik ikilemi kavramının ortaya çıkmasına neden olur. Güvenlik ikilemi devletlerin kendi güvenliklerini koruma altına almak isterken bu süreçte sahip oldukları silahlar ve izledikleri politikalarla diğer devletler tarafından tehdit olarak algılanmasıdır. Diğer devlet de kendi güvenliğini koruma altına almak

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

adına silahlanır ve saldırgan tavırlar içine girer. İfade edildiği üzere güvenlik ikilemi bünyesinde savunma ve saldırı reflekslerini barındırmaktadır. İşte bu refleksler neorealist kuramın ömgördüğü en önemli sistemik denge unsurlarından olan savunmacı ve saldırgan realizme işaret etmektedir. (Tüysüzoğlu, 2013, 68-69).

Kenneth Waltz'un öncülüğünü yaptığı savunmacı realizme göre dünyadaki güçten kendi payına düşeni maksimize etmek rasyonel bir hareket değildir ve bu güçler maksimize edilirse sistem onları cezalandırabilir. (Mearsheimer, 2021, s. 90).

Savunmacı realistlerse uluslararası sistemin ilave güç artışını destekleyen güdüler yarattığını kabul etmektedir fakat hegemonya peşinde koşmanın rasyonel olmadığını da ifade etmektedirler. Devletler uygun miktarda güç için mücadele etmelidirler. Savunmacı realistler şu örnekle sistemde dengeyi sağlamanın ve fazla gücün devletin zararına olacağını ifade etmişlerdir; Otto Von Bismarck'ın dehası komşularını Almanya'ya karşı dengelemeye çalışmasından gelmektedir. Almanya için çok fazla gücün kötü olduğunu anlaması Almanya'yı ileri taşımıştır. 1866 Avusturya-Prusya ve 1870-1871 Fransa-Prusya savaşlarında muazzam zaferlerin kazanılmasıyla, Bismarck Alman yayılmacılığının frenine basmıştır. Dolayısıyla savunmacı realistler için sistemde dengeyi sağlayabilmek adına yeteri kadar güç önemlidir. Genişleme, yayılmacılık değildir. (Mearsheimer, 2021, s. 94).

Savunmacı realizmin ifade ettiği bir diğer önemli terim ise self-help (kendi kendine yetebilme) yeteneğidir. Waltz kuramın varsayımlarını ortaya koyarken devletlerarası güç mücadelesinin hep var olacağına ve bu yüzden self-help (kendi kendini savunabilme) yeteneğine sürekli vurgu yapmıştır. (Waltz, 2000, s.5-41).

Gene savunmacı neorealizme göre, devletlerin iç politikalarında meydana gelebilecek değişimler sonucunda sistem karşıtı, genişlemeci ve çatışmacı yaklaşımlar belli bir zaman dilimi içerisinde ortaya çıkabilir ama kısa sürede bunlar bastırılabilir.

Savunmacı realizmle ilgili söylenebilecek en önemli şeylerden birisi de iş birliğine yaptığı vurgudur. Bu yaklaşıma göre genişlemeci, yayılmacı ve saldırgan tutumlar içerisine girmek rasyonel değildir. Bunların getireceği çatışma fikri ise devletin faydasına olacak bir şey değildir. Bu görüş uluslararası sistemdeki dengenin korunabilmesi adına küresel güçlerin birbirlerine ait mühim çıkarılara karışmamasına ve uluslararası sistemdeki dengeyi yakinen

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

ilgilendiren siyasal, ekonomik ve toplumsal bir mevzuda bir arada hareket etmeleri gerektiğine vurgu yapmaktadır. (Tüysüzoğlu, 2013, s. 70).

Saldırgan realizmin öncüsü Mearsheimer'ın uluslararası politika teorisine göre, en güçlü devletler, başka bir büyük gücün bölgeye hakim olmamasını sağlayarak kendi bölgelerinde hegemonya kurmaya çalışırlar. Her büyük gücün nihai hedefi, dünya gücündeki payını en üst düzeye çıkarmak ve sonunda sisteme hakim olmaktır. (Meirsheimer, 2005).

Çin, kendisiyle komşuları, özellikle Japonya ve Rusya arasındaki güç farkını en üst düzeye çıkarmaya çalışacaktır. Çin, Asya'daki hiçbir devletin kendisini tehdit edecek güce sahip olmadığı kadar güçlü olduğundan emin olmak isteyecektir. Çin'in saldırıya geçmek ve diğer Asya ülkelerini fethetmek için askeri üstünlük peşinde koşması pek mümkün değil, ancak ihtimal dahilindedir. (Meirsheimer, 2005).

Saldırgan realizme göreyse, sistem içerisinde hakim olan anarşi savunmacı realizmin aksine devletleri saldırgan politikalara itecek ve devletler genişlemeci, yayılcı politikalar izlemeyi tercih edeceklerdir. Yine savunmacı realizmin aksine devletlerin güçlerini maksimize etmeleri gerektiğini savunmaktadırlar, çünkü devletin kendini garanti altına alması gücünü maksimize etmesiyle yakından ilgilidir. Sistem anarşik olduğu için devletlerin kendi güvenliklerini kendilerinin sağlaması gerektiğini savunmaktadır. Bir devletin diğer devletlerin gücünü azaltarak kendi ulusal gücünü arttırabileceği de savunmacı realizmin iddiaları arasındadır.

3.2. Neorealizm ve Enerji Güvenliği İlişkisi

Bu başlık altında neden neorealizm teorisine çalışmada yer verildiği irdelenmiştir.

Yapılan araştırmalarda neorealizm ve enerji güvenliğinin yakından ilintili olduğu saptanmıştır. Enerji güvenliği başlı başına neorealizmin konuları arasındadır. Dolayısıyla enerji güvenliği neorealizm teorisinin başlığı altında incelenebilir.

Uluslararası ilişkiler teorisine hakim olan dört enerji güvenliği kavramı vardır;

- 1- Neorealizm,
- 2- Neoliberalizm,
- 3- Konstrüktivizm ve

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

4- Politik ekonomi.

Araştırma dizilerinin her biri, kilit enerji güvenliği unsurları, aktörleri ve öncelikleri hakkında farklı görüşler sunuyor. Çalışma için bu görüşler içerisinde neorealizm tercih edilmiştir. Savunmacı neorealizm kapsamında olan iş birliği vurgusu enerji güvenliğini ve teoriyi birbirine yakınlaştırmıştır.

Muhtemelen, enerji güvenliği üzerinde çalışan araştırmacıların çoğunluğu bunu neorealist tartışmalara yerleştirmektedir. Neorealist teori, ulusal çıkarlar ve güvenlik, askeri çatışma ve bölgesel çatışmalar bağlamında devletlerin enerji politikasına odaklanmaktadır. Enerji güvenliğini sağlamaya yönelik askeri ve güçlü eylemler, neorealist temel araştırma konuları arasındadır. (Proskuryakova, 2018, s.205). Dolayısıyla neorealizmin kapsamında olan enerji güvenliği birbirleriyle yakından ilintilidir ve çalışmalarda birlikte incelenebilir.

SONUÇ

Çalışmada amacım kısa ve uzun dönemde Orta Asya'da Çin ve Rusya ilişkilerinin hangi yönde evrileceğini araştırmaktır. İki ülke arasındaki ilişkiler iş birliği süreciyle mi devam edecektir yoksa çatışma olasılığı mı gerçekleşecektir? Bu soruya verilebilecek cevap, kısa ve uzun dönemde iki ülke arasında çatışma olasılığının olmadığı yönündedir. Orta Asya'da iki ülke arasında rekabetin olduğu açıktır. Çalışmada rekabetin olduğu çeşitli verilerle desteklenmiştir. Aralarında rekabetin olmasına rağmen iki ülke aynı zamanda karşı karşıya kalmayı da istememektedir. Tüm güvensizlik sorunlarına rağmen. Rusya Çin'i Orta Asya'dan uzak tutup Sibiryaya tarafına çekmeye çalışmaktadır ama Çin'i asla karşısına almamaktadır.

İki ülkenin ilişkilerinde çatışma olasılığını azaltan en önemli etkenlerden birisi de enerji güvenliğidir. İki ülke Orta Asya üzerinden hesaplı, çeşitli, erişilebilir ve sürdürülebilir enerjiye ulaşabilmektedir. Çin bölgedeki ülkelerle yakın ilişkiler kurmuş ve Bir Kuşak Bir Yol Projesi'ni faaliyete geçirmiştir. Bir Kuşak Bir Yol Projesi bölgede Çin için enerji güvenliğini sağlayabilme etkisine sahiptir. Bölgede yaşanacak herhangi bir istikrarsızlık enerji güvenliğini tehdit etme olarak kabul edilecektir.. Rusya için de Orta Asya güvenli enerji yollarından biridir. Sahip olduğu boru hatlarıyla Orta Asya üzerinden güvenli enerji ticareti yapabilmektedir. Dolayısıyla bölge her iki ülke için enerji güvenliği açısından elzemdir. Buradan şu sonuç çıkar: Enerji güvenliği ülkelerin iş birliğini güçlendirici etki yaratmaktadır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ayrıca enerji güvenliği kavramı ile yakın ilişkisi olan neorealizm teorisi içerisinde Kenneth Waltz'un öncülüğünü yaptığı Savunmacı Realizm görüşü de işbirliğini desteklemektedir. Savunmacı realizme göre, devletler birbirlerine karşı güçlerini değil sistemin sağlayacağı güvenliği göreceli olarak arttırmalıdır. Küresel güçler birbirlerine ait dokunulmaz çıkarlara müdahale etmemelidirler. Uluslararası sistemin dengesini korumak adına siyasal, ekonomik veya toplumsal bir mevzuda bir arada hareket ederek sorunların çözümünde iş birliğine gitmelidirler. Sistemik dengenin bozulmasını önlemek günümüzde devletlerin temel politikası olmalıdır. Enerji güvenliği kavramının yumuşatıcı etkisi vardır ve sonuçta iki ülke çatışma içine girmeyecektir.

Savunmacı realizm de bu görüşü desteklemektedir. Saldırgan realizmin savunmuş olduğu her ülkenin kendini güvenlik şemsiyesinin altına almak için gücünü maksimize etmesi gerektiği görüşü burada çürümektedir. Meirsheimer'a göre Çin'in yükselişi barışçıl olmayacaktır ve bölgede Rusya ile çatışmaya girecektir. Oysa bu kısa ve uzun dönemde öngörülmemektedir. Çin bölgede aktif konumdadır ama enerji güvenliğinin iş birliğini güçlendirici etkisi ile birlikte de çatışma olasılığı asgari seviyededir.

Kaynakça

Asia Pacific Energy Research Center. (2007). *A Quest For Energy Security in the 21st Century*. https://aperc.or.jp/file/2010/9/26/APERC_2007_A_QUEST_FOR_ENERGY_SECURITY.PDF

Daojiong, Z., (2006). China's Energy Security: Domestic and International Issues. *Survival Global Politics and Strategy*. 48(1), 179-190.

Dugin, A. (2018). *Rus Jeopolitiği- Avrasyacı Yaklaşım*. (V. İmanov, Çev.) Küre Yayıncılık.

Ekrem, E. (2011). *Çin'in Orta Asya Politikası*(Yayın No:4). Ahmet Yesevi Üniversitesi. http://www.ayu.edu.tr/static/kitaplar/cin_ortaasya_raporu.pdf

Guevara, P. (2022, Kasım 23). What is Energy Security?. Safetyculture. <https://safetyculture.com/topics/energysecurity/#:~:text=Access%20to%20energy%20affects%20the,such%20as%20agriculture%20and%20manufacturing.>

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Hall, S., Karatayev, M. (2020). Establishing and comparing energy security trends in resource-rich exporting nations (Russia and the Caspian Sea region). *Resources Policy*. 68, <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2020.101746>

Jian, Z. (2011 Haziran). China's Energy Security: Prospects, Challenges and Opportunities. *The Brookings Institutions Center for Northeast Asian Policy Studies*. [China's Energy Security: Prospects, Challenges, and Opportunities \(brookings.edu\)](https://www.brookings.edu/research/china-s-energy-security-prospects-challenges-and-opportunities/)

Karabulut, B. (2015). *Güvenlik*. Barış Kitabevi.

Kamalov, İ (2011). *Rusya'nın Orta Asya Politikası*(Yayın No:2). Ahmet Yesevi Üniversitesi. https://www.ayu.edu.tr/static/kitaplar/rusya_ortaasya_raporu.pdf

Kısacık, S. Örmeci., O. (2021). Şangay İşbirliği Örgütü'nün Enerji Güvenliği Politikaları Çerçevesinde Çin-Rusya İlişkilerini Anlamak, *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-24.

Liao, X. (2006). Central Asia and China's Energy Security. *The China and Eurasia From Quarterly*, 4(4). 61-69.

Mearsheimer, J. (2021). Yapısal Realizm. İçinde T. Dunne, M. Kurki, &S. Smith(Eds.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (ss. 89-110). Felix Kitap.

Meirsheimer, J. (2005 Kasım 18). The Rise of China Will Not Be Peaceful at All. *The Australian*. [“The Rise of China Will Not Be Peaceful at All” \(mearsheimer.com\)](https://www.mearsheimer.com/)

Okur, M. (2017). Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Jeopolitiği, Türk Kuşağı ve Uygurlar. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 4(8), 45-55.

Proskuryakova, L. (2018). Updating Energy Security and Environmental Policy: Energy Security Theories Revisited. *Journal of Environmental Management*. 223, 203-214.

Pirog, R. (2007). *Russian Oil and Gas Challenges*. CRS Report for Congress. [Russian Oil and Gas Challenges \(fas.org\)](https://www.fas.org/publications/crs-issues/russian-oil-and-gas-challenges/)

Stronski, P., (2018, Şubat 28). Cooperation and Competition- Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic. *Massachusetts: Carnegie Endowment for*

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

International Peace.<https://carnegieendowment.org/2018/02/28/cooperation-and-competition-russia-and-china-in-central-asia-russian-far-east-and-arctic-pub-75673>

Tüysüzöğlü, G. (2013). Savunmacı Realizm ve Saldırgan Realizm Bağlamında Karadeniz Havzası'ndaki Çatışma Gerçekliğinin Değerlendirilmesi, *Avrasya Etüdlere*, 44(2), 57-85.

United Nations. (2008). *Energy Security and Sustainable Development in Asia and the Pacific*. [Energy security and sustainable development in Asia and the Pacific | ESCAP \(unescap.org\)](https://www.unescap.org/publications/energy-security-and-sustainable-development-in-asia-and-the-pacific).

U.S. Energy Information Administration. (2013). *Overview of Oil and Natural Gas in the Caspian Sea Region*. https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/Caspian_Sea

Varol, S., T., (2014). Rus Enerji Dış Politikası ve Yeni Hedef Kuzey Doğu Asya. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 11(41), 87-108.

Yau, N. (2021 Eylül 17). Russia and China's Quiet Rivalry in Central Asia. *Central Asia Papers*, <https://www.fpri.org/article/2020/09/russia-and-chinas-quiet-rivalry-in-central-asia/>

Yergin, D. (2014). *Enerjinin Geleceği*. Optimist Yayıncılık.

Yergin, D. (2006). Ensuring Energy Security. *Foreign Affairs*. 85(2), 69-82.

Waltz, K. N.(2000). Structural Realism After the Cold War. *International Security*, 25/1, 5-41.

Waltz, K. N. (2001). *Man, The States and War*. Columbia University Press.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar

18.00 – 19.30

3. SALON

30. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa COŞAR

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Arş. Gör. Muhammet NEGİZ (Doktora Adayı)	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Rusya-Ukrayna Savaşı: Türk Çokuluslu Şirketler İçin Fırsat ve Tehditler
Arş. Gör. Nimet KALKAN		
Tuğba ŞERBETÇİ (Doktora Öğrencisi)	Kırıkkale Üniversitesi	Rusya-Ukrayna Savaşı Ekseninde Yaşanan Göç Hareketliliğinin Türkiye Gayrimenkul Sektörüne Olası Etkileri
Öğr. Gör. Selin DİNÇER	Selçuk Üniversitesi	
Aydın UZ (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Dijital Fotoğraflar Üzerinde Orijinalliğin Araştırılması
Dr. Mustafa COŞAR		
Murat ERDOĞAN (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Hitit Üniversitesi	Siber Suçlarda Kişisel Verilerin Korunması Kanununun Etkisi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI: TÜRK ÇOKULUSLU ŞİRKETLER İÇİN FIRSAT VE TEHDİTLER

Muhammet NEGİZ

Araştırma Görevlisi

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF,
İşletme Bölümü

muhammetnegiz@ktu.edu.tr

Nimet KALKAN

Araştırma Görevlisi

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF,
İşletme Bölümü

nimetkalkan@ktu.edu.tr

Rusya ve Ukrayna, Türk çokuluslu şirketlerin hem sıfırdan yatırımlar hem de birleşme ve satınalmalar şeklinde yatırım yaptığı iki önemli sınır ötesi pazardır. Bu açıdan, 2022 yılının başında Rusya ve Ukrayna arasında başlayan savaş her iki ülkeye de komşu olan Türkiye merkezli çokuluslu şirketleri farklı yönde etkilemiştir. İlk olarak, Türk şirketler Rusya pazarından çekilen ya da ülkedeki ekonomik faaliyetlerini askıya alan batılı şirketlerden doğan boşluğu fırsata çevirme avantajına sahip olmuştur. Bu noktada şirketlerin ülkeden ayrılan küresel markaları satın alma, daha önce askıya aldığı faaliyetlerine yeniden başlama ya da Rus pazarına sıfırdan girme gibi kararlar aldığı görülebilmektedir. Araştırma kapsamında Rus dayanıklı tüketim malları üzerine yapılan inceleme bu tespiti doğrular niteliktedir. Nitekim savaş öncesinde Rusya pazarında faaliyet gösteren ilk beş şirket arasında yer almayan Türk şirketlerin savaş sonrasında pazarı paylaşan en büyükler arasında yer aldığı gözlemlenmektedir. İki ülke yöneticileri arasında gündem konusu olan Mir Kart, TL-ruble ticareti, doğalgaz merkezi (hub) kurulması gibi başlıkların bu avantajları pekiştirebileceği, Türk şirketlerin Rusya'yı yatırım merkezi görme potansiyelini artırabileceği düşünülmektedir.

Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan gelişmelerin Türk şirketlere yansımaları Ukrayna açısından ele alındığında sonuçlar farklılaşmaktadır. Türkiye, Rusya'ya Birleşmiş Milletlerin uyguladığı yaptırımlar dışında herhangi bir yaptırım uygulamayan az sayıda Avrupa ülkesinden bir tanesidir. Bu durum, iki ülke arasında diyalog kurulabilmesi için zemin hazırlarken bir yandan da Ukrayna'nın Türkiye'den yaptırım beklentisinin doğmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin bu konuda izlediği denge politikasına karşılık ise Ukrayna'nın Türk şirket

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

yöneticilerine ve Türk bankalarına karşı yaptırım uygulama kararı aldığı görülmektedir. Ukrayna Devletinin resmi uzantısını taşıyan bir web sitesinde ilan edilen yaptırım listesinde Türk şirketlerin ve iş insanlarının yer alıyor olması, Türk çokuluslu şirketlerin bu meselede ne kadar dikkatli hareket etmek zorunda olduklarını ve sürecin olumlu ya da olumsuz etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Araştırma kapsamında ele alınan sonuçlar Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan, belki diğer ülkeler arasında da yaşanma potansiyeli olan savaş olgusunun ülkelerin ve dolaylı olarak işletmelerin birbirine bu denli bağımlı hale geldiği günümüz konjonktüründe çokuluslu şirketleri yakından ilgilendirdiğini ve etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda uluslararası ilişkiler ve uluslararası işletmecilik alanlarında yapılacak multidisipliner çalışmaların her iki alana da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Savaş, Çokuluslu Şirket, Yatırım.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI EKSENİNDE YAŞANAN GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN TÜRKİYE GAYRİMENKUL SEKTÖRÜNE OLASI ETKİLERİ

Tuğba ŞERBETCİ

Tapu ve Kadastro Uzmanı / Doktora

Öğrencisi

Kırıkkale Üniversitesi İktisat Bölümü

tugbaserbetci@hotmail.com

Selin DİNÇER

Öğr. Gör.

Selçuk Üniversitesi, Kadınhanı MYO

selin.dincer@selcuk.edu.tr

Geçmişten günümüze bireylerin hayatında var olan göç olgusu, 2000’li yıllar ile birlikte Orta Doğu’da yaşanan çatışmalar ve devamında dünyada yaşanan küresel gelişmelerin etkisiyle daha görünür hale gelmiş ve ülkelerin gündeminde daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Günümüzde ülkeler ve bölgeler arasında yaşanan savaş, işgal ve çatışmalar sebebiyle bireyler hatta kitleler yerlerinden edilmekte ve dolayısıyla göç olgusu anıldığında bireylerin zihninde savaş, çatışma, sığınma, güvenlik, medyaya yansıyan dramatik olaylar gibi olumsuz çağrışımlar yer bulmaktadır. 2010 yılında Orta Doğu’da yaşanan uzun soluklu çatışmalar sonucu dünyanın karşı karşıya kaldığı kitlesel göç hareketliliğinin ardından Şubat 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı tıpkı Orta Doğu’da Arap Baharı sürecinde olduğu gibi tüm dünyayı farklı boyutlarda etkileyen ve göçmen hareketliliğini artıran bir gelişme olmuştur. Savaşın başladığı ilk üç haftada yaklaşık 3 milyona yakın Ukraynalı Polonya, Macaristan, Romanya, Slovakya gibi komşu ülkelere ve diğer ülkelere göç etmiş, savaşın başladığı 2022 Şubat ayından Ekim ayına kadar olan dokuz aylık dönemde ise yaklaşık 11 milyon Ukraynalı savaş sebebiyle yaşadıkları toprakları geride bırakmak zorunda kalmıştır.

Asya ve Avrupa kıtası arasında geçiş güzergahında bulunan Türkiye tarihsel bağlamda birçok göçmene ev sahipliği yapmış, geçmişte olduğu gibi bugün de göç ve göçmen hareketliliğinin yoğun yaşandığı coğrafyalardan biri olmaya devam etmiştir. Coğrafi konumu, turizm destinasyonu ve çokkültürlü yaşam ortamı ile birçok yabancı ve yatırımcının gerek yerleşik amaçlı gerekse yatırım amaçlı gayrimenkul edinimi konusunda dikkatini çeken bir ülke konumunda olan Türkiye’de Rusya-Ukrayna savaşının etkisiyle özellikle İstanbul ve Antalya

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

gibi illerde Rusya ve Ukrayna uyruklu yabancılara konut satışlarının önemli ölçüde arttığı dikkat çekmektedir. Antalya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) verilerine göre, 2022 yılında satılan 4.248 konutun 889'u Rusya uyruklu yabancılara satılmıştır ayrıca 2022 yılında satılan her beş konuttan biri Antalya'da gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla savaş dönemlerinde gayrimenkul satın alma veya satma yönünde alınan kararların gayrimenkul sektöründe hareketlenmelere sebep olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında güncel bir konu olan Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle yaşanan göç hareketliliğine odaklanılarak Rusya ve Ukrayna uyruklu yabancılara Türkiye'de gayrimenkul edinimlerine yönelik detaylı bilgilere yer verilecektir. Bu kapsamda çalışmada Rusya-Ukrayna savaşı özelinde artan göç hareketliliğinin Türkiye gayrimenkul sektörü üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri üzerine değerlendirmeler yapmak amaçlanmaktadır. Şubat 2022 yılında başlayan ve hala devam etmekte olan Rusya-Ukrayna savaşının özellikle İstanbul ve Antalya'da yabancılara satılan konut sayısında artışlara yol açtığı, aynı zamanda diğer illere göre yabancılara tarafından daha fazla tercih edilen iller konumunda olan İstanbul, Antalya gibi illerde gayrimenkul bedelleri ve kira fiyatları üzerinde dalgalanmalar meydana getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Savaşın seyrine göre ilerleyen dönemlerde Rusya ve Ukrayna uyruklu yabancılara Türkiye'de gerek yerleşik amaçlı gerekse yatırım amaçlı gayrimenkul taleplerinin artacağı ve bu durumun uzun dönemde Türkiye gayrimenkul piyasasında olumlu veya olumsuz birtakım etkiler meydana getirebileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya-Ukrayna Savaşı, Göç, Yabancı, Gayrimenkul Edinimi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

DİJİTAL FOTOĞRAFLAR ÜZERİNDE ORJİNALLİĞİN ARAŞTIRILMASI

Aydın UZ*

Bilişim Teknolojileri Öğretmeni / Lisans

15 Temmuz Şehitleri Fen Lisesi(Çorum)

aydinuz@hotmail.com

Mustafa COŞAR

Dr. Öğr. Üyesi / Doktora

Hitit Üniversitesi, Bilgisayar Mühendisliği

Bölümü

mustafacosar@gmail.com

Günümüzde cep telefonlarının, fotoğraf makinelerin yaygınlaşması ve teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte dijital fotoğraflar çoğalmıştır. Dijital fotoğrafların çoğalması ile bu fotoğrafların orijinal olup olmadığı konusunda tartışmalı konular gündemi meşgul etmektedir. Art niyetli kişiler fotoğraflarda oynamalar yaparak ya da daha önceden çekilmiş bir fotoğrafı paylaşarak manipülatif amaçlı kullanabilmektedirler. Ayrıca, günümüzde sahte haber yapma ya da mevcut olayları manipüle etmek için bu tür fotoğraflar kullanılmaktadır. Bu da, kişilerin ya da kurumların itibarlarını zedelemektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı fotoğrafların orijinal olup olmadıklarını belirleyerek olayların doğruluğunu gün yüzüne çıkarmak önemli görülmektedir.

Adli olayların aydınlatılmasında fotoğraf ve video gibi görsel deliller yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Karmaşık ve zor bir olayın aydınlatılmasında ya da kişinin suçlu ya da suçsuz olduğunu belirlemek için fotoğraflar önemli deliller olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, fotoğrafların kaynağı dışında değiştirilebilmesi, düzenlenebilmesi ve çarpıtılması mümkün olduğundan dijital delil niteliği sarsılmaktadır. Örneğin, internet ortamında bir fotoğrafın alınarak üzerinde tarih ve yer değişiklikleri ile yeniden kullanılması, fotoğrafta yapılan oynamalar ile istenilen kesimler çıkarılmakta veya istenilen kesimlerin eklenmesi mümkün olmaktadır. Bu tür manipülasyonlar için bazı bilgisayar yazılımları kullanılmaktadır. Bir dijital fotoğrafta bulunan EXIF (Exchangeable Image File Format, Değişebilir görüntü dosyası biçimi) bilgisi bir fotoğraf hakkında ne zaman çekildiği, fotoğraf makinesin marka modeli, çekim yerinin konum bilgileri, çözünürlük vb. gibi bilgileri barındırır. Bu bilgiler değiştirilebileceği için niteliği ve orijinalliği bozulmaktadır. Exif Data Viewer gibi yazılımlar yardımıyla bir

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

fotoğrafın üzerinde EXIF kapsamındaki bütün bilgilerin değiştirilmesi mümkün olmaktadır. Buna karşın bu tür fotoğraflar üzerindeki oynamaların bazı yöntemlerle tespit edilmesi de mümkün olmaktadır. Bu yöntemlerin başında ELA (Error Level Analysis, Hata Düzeyi Analizi) yönetimi gelmektedir.

Bu çalışmada, bir fotoğrafın orijinal olup olmadığı, üzerinde değişiklik yapıp yapılmadığını belirlemek için örnek bir fotoğraf üzerinde EXIF bilgilerini değiştirerek onun tespit edilip edilmeyeceği kontrol edilmiştir. Kontrol aşamasında, EXIF yöntemi ile fotoğrafın genel bir bilgisi elde edilmiştir. Ardından, ELA yöntemiyle fotoğrafın pixellerinde herhangi bir oynamanın olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak internet arama motorlarında resmin daha önce kullanılıp kullanılmadığı ya da bu tür fotoğrafların olup olmadığı araştırılmıştır. Son arama işlemi ile fotoğraf veri tabanında bulunan resimlerle karşılaştırma işlemi yapılmakta ve belirli bir benzerlik oranı yakalanması ile kullanıldığı tespit edilebilmektedir. Sonuç olarak bir fotoğrafın önerilen yöntemlerle orijinal olup olmasına göre dijital delil sayılmasına karar verilmiştir. Olayların ortaya çıkarılmasında önemli bir delil sayılan fotoğrafların manipülasyona çok açık olduğu görülmektedir. Fotoğraf işleme programları sayesinde fotoğraflarda oynama olup olmadığını ortaya koyan ipuçlarının neler olduğunu, fotoğrafa bakarken nelere dikkat edilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Kişisel mahremiyetin korunması amacıyla özel fotoğrafların sosyal medya gibi ortamlarda paylaşılması onun kötü niyetli kişiler tarafından alınarak değiştirilebileceği ve bir suça konu olabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca, manipüle edilen bir fotoğraf üzerinden kişilerde, toplumlarda ve dünya genelinde bazı güvenlik ihlalleri gibi istenmeyen durumlar ortaya çıkabilir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Delil, Fotoğraf, Görüntü Analizi.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

SİBER SUÇLARDA KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI KANUNUN ETKİSİ

Murat ERDOĞAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adli Bilimler A.B.D.

muraterdogan@gmail.com

Belirli bir kişiyi veya kimliği belirlemeye yaran her türlü bilgi kişisel veridir. Kişilerin özel hayatlarını ilgilendiren bilgilerin korunması temel bir haktır. Özel hayatının gizliliğini sağlayabilmek adına kanunlarımızın kişisel verilerini ele geçiren siber suçlara yönelik düzenleme yapması gereklidir. Her gün binlerce kişiye ait çeşitli bilgilere gerek Kamu kurumları gerekse özel şirketler çeşitli yollarla ulaşabilmektedir. Elde edilen bu bilgilerde teknolojiadaki gelişmeler etkisiyle kolay bir şekilde saklanmakta, işlenmekte ve başka bir yere aktarılabilmektedir. Bundan dolayı kişisel verilerin korunması gerektiği sonucu doğmuştur. Kişisel verilerin korunmasına yönelik ülkemizde ve dünyada çapında çok çeşitli çalışmalar, etkinlikler ve bilgilendirmeler yapılmaktadır. Türkiye, kişisel verilerin korunması amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan anlaşmalara imza atarak kendi kanunlarında yaptığı düzenlemeler ve değişikliklerle kişisel verilerin korunması kanununu çıkarmıştır. Bu kanunla Anayasamızda kişisel verilerin korunması hakkı kabul edilmiş ve kişisel verilerin işlenmesi, korunmasına yönelik iş ve işlemler açıklanmıştır. Kanunun amacı, kişisel verilerin işlenmesinin disiplin altına alınması, bu verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini engelleme ve Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerden olan özel hayatın gizliliğini korumaktır.

Bilgisayar ve ağ sistemlerine izinsiz olarak girilip şifreleri öğrenme, verileri ele geçirme, değiştirme ve sistemlerin erişimini engelleme gibi suçlar siber suçlar kapsamına girmektedir. Birden çok yolla ve sebeple yapılan siber suçlar, kişisel verileri elde ederek aldatıcı ilişkiler içine girme, menfaat sağlama, şantaj vb. gibi hak ihlallerine sebep olmaktadır. Siber suçlar bilgisayar üzerinden işlenen suçlar olduğundan bunun tespit edilmesi, delillendirilmesi ve bu suçu işleyene kişiye karşı hukuk çerçevesinde maddi ve manevi olarak yaptırımın uygulanması gerekmektedir. Ceza Hukukunun temel ilkelerinden biri olan “kanunsuz suç ve ceza olmaz”

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

ilkesi uyarınca, kanun koyucuların siber suçlar içinde düzenlemeler yapmaktadırlar. Türk Ceza Kanununun 135-140. maddelerince kişisel verilerin ele geçirilmesi, kaydedilmesi, yayılması ve verilerin yok edilmemesi gibi suçlar siber suçlar kapsamına girmektedir. Nitekim bu suçlara yönelik ceza kanunda her bir suça yönelik ceza ve yaptırım miktarları bellidir. Bu çalışmada, Türk Ceza Kanunu, KVKK ve Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında siber suçlarla ilgili olarak yaptırım ve caydırıcılık konusu ele alınmıştır. Gün geçtikçe artan siber suçların engellenmesi ve caydırılmasına etkisi önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmanın siber bir suç sayılan kişisel verilerin ele geçirilmesi konusuna ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber Suçlar, Kişisel Veriler, Özel Hayatın Gizliliği.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
9-11 ARALIK 2022

11 Aralık 2022 Pazar
20.00- 21.30

1. SALON
31. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sami KIRAZ

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Adem ÖZER	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Açlığın Bir Savaş Yöntemi Olarak Yasaklanması: BM Güvenlik Konseyi'nin 2417 Sayılı Kararı
Museyib SHİRALİYEV (Doktora Öğrencisi)	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Velayet-i Fakih Teorisine Göre İran Dış Politikası
Abdulğafur YILMAZ (Yüksek Lisans Öğrencisi)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Avrupa Birliği Güvenliğinin Sağlanmasında NATO-Avrupa Ordusu İkilemi

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

AÇLIĞIN BİR SAVAŞ YÖNTEMİ OLARAK YASAKLANMASI: BM GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 2417 SAYILI KARARI

Adem ÖZER

Arş. Gör. Dr.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

ademmozerr@gmail.com

adem.oz@hbv.edu.tr

Her zaman bir insanlık trajedisi olarak ortaya çıkan savaşlar, mevcut gıda krizlerinin itici gücü olmaya devam etmektedir. Böylelikle gıda güvensizliği, açlık ve kıtlık derin bir hal almakta ve insan beslenmesinin tüm aşamalarını bozarak ardında yetersiz beslenme, hastalık ve ölüm bırakmaktadır. Günümüzde gıda güvenliğinden yoksun ve yetersiz beslenen insanların hemen hemen hepsi silahlı çatışmalardan etkilenen ülkelerde yaşamaktadır. Bu çerçevede Yemen, Güney Sudan, Etiyopya ve Ukrayna'da baş gösteren savaşlar da bir istisna değildir. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin 2019 tarihli raporunda 37 ülkeden 141 milyondan fazla insanın insani yardıma ihtiyacı olduğu ve söz konusu ihtiyacın büyük bir yekûnun ise silahlı çatışmalarda ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Silahlı çatışmaların insancılaştırılmasında en önemli normatif bir düzen olarak ortaya çıkan uluslararası insancıl hukuk, devletlere savaş araç ve yöntemlerini seçerken sınırsız bir hareket alanı tanımamaktadır. Bu doğrultuda BM Güvenlik Konseyi'nin 2018 yılında almış olduğu 2417 sayılı kararla ilk kez açlık ve çatışma arasındaki içsel bağ kabul edilmiş, açlığın bir savaş yöntemi olarak sivillerin aç bırakılması yasaklanmış ve sivil nüfusa insani erişimin yasa dışı bir şekilde engellenmesi kınanmış, tarafların uluslararası insancıl hukuk kapsamındaki yükümlülöklere tabii olduğu ve bunun savaş suçu teşkil edeceği vurgulanmıştır. Öte yandan buna bağılı olarak söz konusu kararda gıda güvensizliğinin zorla yerinden edilmenin itici nedenlerinden biri olabileceğı ve mevcut uygulamalara uygun olarak insani yardımların ulaştırılmasını ya da dağıtılmasını engelleyen kişi ya da kuruluşlar için yaptırım uygulanacağı net bir şekilde ifade edilmiştir.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Nihayetinde Güvenlik Konseyi ilgili kararlar açlık, kıtlık ve gıda güvenliğini uluslararası barış ve güvenliğin konuları kapsamında ele alarak büyüyen normatif çerçeveye önemli katkılar sunmaktadır. Bu kapsamda ele alınan çalışmada temel amaç norm belirleyici bir mekanizma olarak ortaya çıkan kararın yasaklayıcı ve hesapverebilirlik hedeflerine ulaşmanın yanı sıra önleyici bir araç olduğu tespitinde bulunmak ve kararın pratikte uygulanmasının önündeki zorlukları ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Açlık, İnsani Yardım, Gıda Güvenliği, Silahlı Çatışmalar, BM Güvenlik Konseyi 2417 Sayılı Karar.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

VELAYET-İ FAKİH TEORİSİNE GÖRE İRAN DIŞ POLİTİKASI

Museyib SHIRALIYEV

Doktora Öğrencisi

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası

İlişkiler Bölümü

msirliyev@mail.ru

Otarşik siyasi yönetim ve ekonomik yapının merkezinde Şii din adamlarının yer aldığı İran İslam Cumhuriyeti'nin dış politika eksenini şekillendiren iki temel etken olan “devrim ihracı” ve İslamcılık (özellikle Şiilik propagandası) anlayışları, idealizme dayalı diplomasinin yerine Velayet-i Fakih üzerine temellendirilen rejimin bekasına-ulusal çıkarlara hizmet eden pragmatik dış politika anlayışını belirlemiştir. Ulemanın güncel siyaset dahil, toplumsal konuların çoğunda müdahil olduğu, görüş belirttiği, halkı yönlendirdiği, mevcut rejimi suçlayarak tavrı aldığı ve hepsinden de öte, yeni bir yönetim modeli (Velayet-i Fakih) ortaya koyarak, iktidar alternatifi olduğuna halkı ikna ettiği, sonunda başarıya ulaşarak bu modeli hayata geçirdiği benzeri örnekler İslam dünyasında çok nadir görülmüştür. İran İslam Cumhuriyeti'nin kamu yönetimi sisteminin ana ideolojik bileşeni olan Velayet-i Fakih teorisinin kavramsal hükümleri arasında dış politika konuları çok önemli bir yer tutmaktadır. Velayet-i Fakih modelinin esas yaklaşımı, “siyasi yönetimin meşruiyet temelini” hem halka hem de İslam inancına yaslamasıdır. Ayetullah Humeyni'ye göre, İmam Mehdi'nin yokluğunda topluma dini kurallar ışığında doğru yolu gösterecek ve adaleti tesis edecek ulema önderliğinde İslami bir yönetimin kurulması mümkün olabilecektir. Bu doğrultuda, Velayet-i Fakih kavramının uluslararası ilişkiler çerçevesindeki temel yansıması; Şiilik mezhebi özelinde, birey bazındaki aktörlerin daha güçlü bir önem ve belirleyicilik ile ön plana çıkmalarıdır. Bununla beraber, Şiilik üzerinden kurguladığı mezhepçi ideoloji niteliğinde dış politika anlayışına sahip Tahran'ın, kendisini İslam Dünyası'nın önderi olarak sunma amacı bulunmakta ve bu sebeple İran, İslam'ın gücüyle Şii nüfusun zihin ve kalplerini fethetme yönünde yumuşak güç politikası yürüterek nüfuz alanını genişletmek istemektedir. Bu çalışma, kavramsal ve tarihsel

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

---

perspektiften Velayet-i Fakih teorisini ele almakta, 1979 Devrimi sonrası İran dış politikası karar alma mekanizmasının işleyişine genel bir bakış açısı sunarak anayasal çerçevede Velayet-i Fakih'in yetkileri ve görevlerine ilişkin ilgili hükümleri incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: İran, Şii Jeopolitiği, Velayet-i Fakih, Humeyni, Hameney.

GCCRIS

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA NATO-AVRUPA ORDUSU İKİLEMİ

Abdulğafur YILMAZ

Yüksek Lisans Öğrencisi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve
Terörizm Bölümü

agy.4706@gmail.com

Avrupa Birliği (AB), kendi ordusunun olması fikrini asırlardır dile getirmiş olsa da fikrin ortaya çıkışı AB'nin kurulmasıyla eş zamanlıdır. Avrupalılar, Avrupa ordusu fikri için henüz yolun başında gözükseler de bu konuda hiç yola çıkılmamış değildir. En somut adımlar Soğuk Savaş'tan sonra atılmıştır. Doğu bloğu tehdidinin ortadan kalkması ve AB'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'ne olan ihtiyacının azaldığı düşüncesinin hâkim olması etkili olmuştur. Bu anlamda, Avrupa Kolordusu önemli bir adım olmakla birlikte asıl başarı Avrupa Acil Müdahale Gücü'nün kurulmasıdır. Bu gücün kaynağı Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olduğundan bugün bir Avrupa ordusuna en yakın oluşumun OGSP olduğu belirtilebilir. AB, savunma ve güvenlik alanında atmış olduğu bu adımları Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve NATO dengesini gözeterek atmaktadır. Avrupa ordusunun kaderini de bu iki gücün belirleyeceği anlaşılmaktadır. Çünkü ABD askeri fonları sayesinde Avrupa'yı ABD'ye / NATO'ya bağımlı hale getirmiştir. ABD'yi Avrupa'nın düşmanları ulamına dâhil eden Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, aynı zamanda, "Gerçek bir Avrupa ordusu olmadıkça Avrupalıları koruyamayacağız. Çin, Rusya ve hatta Amerika'ya karşı kendimizi korumamız gerekiyor. Zira asıl kurban Avrupa ve Güvenliği" diyerek bir Avrupa ordusu fikrini önermiş ve bu fikrin öncülüğünü yapmıştır. Bununla birlikte Macron, Avrupa ordusunun kurulması gerektiğini, böylece NATO'da sözü geçen ABD'ye bağımlılıktan kurtulabileceklerini savunmaktadır. Almanya'da Macron'un görüşünü desteklemiş, ancak olası bir Avrupa ordusunun "NATO'ya karşı değil, NATO'yu tamamlayıcı" bir güç olabileceği görüşü ağır basmıştır. Bu ülkeler Aechan Antlaşmasıyla bu iradelerini ortaya koymuşlardır.

2. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 9-11 ARALIK 2022

Ancak antlaşmanın uygulanması ve başarıya ulaşması noktasında Avrupalı kuramcılar arasında derin şüpheler olmuştur. Sonuç olarak, Avrupa ordusunun önündeki en büyük engellere baktığımızda; AB'nin kendi içindeki karar alma mekanizmalarının ortak karar alma noktasında yaşanan güçlükler, üye ülkelerin tehdit algılarındaki farklılıklar, bazı AB ülkelerinin “NATO varken Avrupa ordusuna neden ihtiyaç duyulacağı” gibi sebepler karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Avrupa ordusu fikrini ilk olarak tarihsel perspektiften ele almakta, ardından Soğuk Savaş sonrasında fikre yönelik atılan adımlarla birlikte Avrupa'nın güvenlik ve savunmasında ABD ve NATO'nun rolüne yer vererek Fransa ve Almanya başta olmak üzere AB üye ülkelerinin NATO ve Avrupa ordusu ikilemleri üzerinde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: AB, OGSP, NATO, Avrupa Ordusu, Aechan Antlaşması.